

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЗБІРНИК ТЕЗ

**Міжнародної науково-практичної конференції
«Екологічна політика і право ЄС та їх імплементація
у правову систему України»**

(Київ, 16 травня 2019 р.)

2019

УДК 34

ББК 67.62 УКР

С 89

Рекомендовано Вченою радою юридичного факультету НУБіП України (Протокол № 13 від 20 червня 2019 року).

Екологічна політика і право ЄС та їх імплементація у правову систему України: Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (16 травня 2019 р., м. Київ, Україна). – К.: Видавничий центр НУБіП України, 2019. – 386 с.

У збірнику тез конференції подані наукові здобутки провідних науковців та молодих вчених, які присвячені екологічній політиці і праву ЄС та їх імплементації у правову систему України.

Для студентів, аспірантів, викладачів, докторантів, практикуючих юристів.

Робочі мови конференції: українська, російська, англійська.

Усі матеріали подаються в авторській редакції

Погляди авторів, викладені в цьому збірнику не завжди відображають позицію організаторів Міжнародної науково-практичної конференції «Екологічна політика і право ЄС та їх імплементація у правову систему України» (16 травня 2019 р., м. Київ, Україна).

Всі права застережено. Жодна частина цього видання не може бути відтворена будь-яким способом та в будь-якій формі без письмового дозволу власників інтелектуальних прав.

Видання здійснено в рамках проекту Жана Моне програми Еразмус+ «Екологічна політика і право ЄС», що виконується на кафедрі міжнародного права та порівняльного правознавства Національного університету біоресурсів і природокористування України. Зміст заходу не може розцінюватися таким, що відображає точку зору Європейського Союзу.

Disclaimer - The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

© Автори текстів, 2019

© Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2019

ЗМІСТ

Funta R. INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL STANDARDS.....	10
Golovko L. ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY: EU EXPERIENCE AND OPPORTUNITIES FOR UKRAINE.....	12
Hanak R., Kostoula T. LEGISLATION ON NUCLEAR SAFETY	14
Hanak R., Kostoula T. LEGISLATION ON SPENT FUEL AND RADIOACTIVE WASTE MANAGEMENT.....	23
Horoshko H. ENVIRONMENTAL POLICY OF UKRAINE.....	30
Ladychenko V. INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL INFORMATION ACCESS COOPERATION FRAMEWORK.....	31
Smékalová L. SUPPORT OF THE MUNICIPAL WASTE MANAGEMENT BY EUROPEAN UNION COHESION POLICY.....	33
Zicha J. WASTE LEGISLATION OF THE EUROPEAN UNION AND ITS REFLECTON IN THE ASSOCIATION AGREEMENT WITH UKRAINE.....	35
Авраменко Т. МІЖНАРОДНА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА: СУЧАСНІ ВИМІРИ ТА ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	37
Андронік А. ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ.....	39
Андрощук А. ПРАВО ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.....	41
Артюх Є. БІОПОЛІМЕРНЕ ПАКУВАННЯ В ОСНОВІ МАСШТАБНОГО ЗБЕРЕЖЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	44
Бакай Т. ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВА.....	45
Балочкіна О. ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ В УПРАВЛІННІ НАВКОЛИШНІМ СЕРЕДОВИЩЕМ ЄС.....	47
Баранишина Л. ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ТОРГІВЛІ ВИКИДАМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ТОРГІВЛІ ВИКИДАМИ В УКРАЇНІ.....	49
Батир Т. ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ПИТНОЇ ВОДИ В ЄС.....	51
Бережний О. УЧАСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	52
Березовська Л. ОСНОВНІ НЕДОЛІКИ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	54
Березюк А. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	56
Білик І. ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	57
Бойко В. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	59
Болебрух М. РОЛЬ І МІСЦЕ ГРОМАДСКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	61
Болсунувський С. ІНВАЗІЙНІ ВИДИ РОСЛИН ЯК ПОТЕНЦІЙНА ЗАГРОЗА ЕКОЛОГІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ (ПРАВОВИЙ АСПЕКТ).....	62
Бохонюк О. ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄС. ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	64
Бровко Н. АНАЛІЗ ПРАВОСВІДОМОСТІ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ.....	65
Бруско В. ДЖЕРЕЛА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА.....	66
Бутіна М. ПОЛІТИКА ТА ПРАВО ЄС З ПИТАНЬ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОВКІЛЛЯ.....	68
Василевська А. МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	70
Васильчук С. ГМО - ПРОБЛЕМА ЧИ ДОСЯГНЕННЯ.....	71

Васильок А. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ ПІДЗЕМНИХ ВОД.....	75
Ващенко А. ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ.....	77
Великий М. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	78
Вендель В. ПОНЯТТЯ, ЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ.....	80
Вітів А. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. ВЗАЄМОДІЯ З ЕКОЛОГІЧНОЮ ПОЛІТИКОЮ УКРАЇНИ.....	81
Вітів В. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	83
Вітренко В. ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ЕКОЛОГІЇ У КОНТЕКСТІ ЙОГО ЗБЛИЖЕННЯ З ЕКОЛОГІЧНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС.....	85
Власенко А. ГОЛОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС.....	86
Волос Б. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС.....	88
Волошин І. СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ І ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	90
Галай В. ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....	91
Галай В. ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВА.....	93
Галушка А. СУТЬ ПРИНЦИПУ «ЗАБРУДНЮВАЧ ПЛАТИТЬ» У ЕКОЛОГІЧНОМУ ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	96
Галушко Д. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	98
Гапоненко А. ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	100
Гиренко І. ЩОДО ЕТИКО-ПРАВОВИХ ПИТАНЬ ВИКОРИСТАННЯ ЛАБОРАТОРНИХ ТВАРИ.....	101
Гнатуша В. ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ГРОМАДЯН ТА ГАРАНТІЇ ЇХ ЗАХИСТУ.....	103
Гудим А. АДМІНІСТРАТИВНІ СТЯГНЕННЯ ЗА ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВОПОРУШУННЯ.....	105
Гудим Д. СУБ'ЄКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА.....	108
Головач А. РОЛЬ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У МЕХАНІЗМАХ КОНТРОЛЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	110
Голуб Д. ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	113
Горбатюк О. АДАПТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС.....	114
Горобченко В. УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	117
Грибова А. УПРАВЛІННЯ ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В КРАЇНАХ ЄС.....	118
Гринь С. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	120
Давиденко Н., Лемішко О. ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	123

Данілова К. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ.....	125
Денисюк К. ПРОБЛЕМАТИКА ПРОЦЕСУ КОДИФІКАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА: ДОСВІД КРАЇН ЄС.....	126
Дерев'янкіна В. ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ГРОМАДЯНИНА.....	128
Дяченко О. СТРАТЕГІЯ ТА КЛЮЧОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЄС ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗМІНИ КЛІМАТУ.....	130
Долженко І. РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	131
Дубровін Д. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У КОНТЕКСТІ ЙОГО ЗБЛИЖЕННЯ З ЕКОЛОГІЧНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС.....	133
Єрмейчук К. РОЛЬ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У МЕХАНІЗМАХ КОНТРОЛЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	135
Загородна А. ПЕРЕГЛЯД ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ: ДОСВІД ЄС... 137	137
Заїченко О. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	139
Зозуля В. УСТАНОВЧІ ДОГОВОРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	140
Золотаренко А. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ.....	142
Зуб Р. ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	144
Ищенко Н. КОНСТИТУЦИОННАЯ ЗАКОННОСТЬ В СФЕРЕ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ (ООС) В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.....	147
Ищенко Н. Гладышв В. РОЛЬ СУДОВ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ.....	152
Іванова А. ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	155
Казанак М. ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА ЄВРОПИ.....	157
Калініченко Н. РОЛЬ МІСЦЕВИХ ГРОМАДЯН У МЕХАНІЗМІ КОНТРОЛЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	159
Каплова О. МУНИЦИПАЛИТЕТ КАК ПРОИЗВОДИТЕЛЬ ОТХОДОВ И РЕГУЛЯТОР ОТХОДОВ В МУНИЦИПАЛИТЕТЕ.....	162
Карапетян С. ПЕРСПЕКТИВИ МОЖЛИВОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРЕГЛЯДУ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ.....	166
Карина В. ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄС І ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ.....	168
Касаткін М. ОБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ТА СУБ'ЄКТИВНІ ЧИННИКИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	171
Кашчєв В. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	172
Кириченко А. РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ У МЕХАНІЗМАХ КОНТРОЛЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	175
Кислицький Б. ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА.....	177
Кідалов С. ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА АЗОВСЬКОГО МОРЯ В ПРАВОВОМУ АСПЕКТІ.....	179
Кідалова Н. ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО ОБЛІКУ ОБ'ЄКТІВ СТРАТЕГІЧНОГО ЗНАЧЕННЯ.....	180
Кісельов І. ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	182
Клименко Я. ХІМІЧНІ ТА ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ ШКІДЛИВИХ РЕЧОВИН ВИКИДІВ АВТОТРАНСПОРТУ У ДОВКІЛЛІ.....	183

Коваль Р. ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОБ'ЄКТ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА.....	186
Ковальчук І. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	188
Козир Є. РОЛЬ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У МЕХАНІЗМАХ КОНТРОЛЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	190
Козирь А. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС.....	192
Козлова О. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ҐРУНТІВ В ЄС.....	197
Колич М. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	196
Колесніченко М. ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО –ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВА.....	200
Коломієць І. ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ.....	202
Коляда М. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС.....	203
Кондратенко Є. ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ТА СТАНДАРТИ ЄС.....	205
Корецька М. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.....	207
Коротич Ю. ПРИЙНЯТТЯ КОДЕКСУ ЗАКОНІВ ПРО ДОВКІЛЛЯ ЯК НАГАЛЬНА ПОТРЕБА В ЗАВЕРШЕННІ КОДИФІКАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ.....	209
Кравченко В. ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ.....	210
Круглій А. ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ПРАВА ДОВКІЛЛЯ.....	212
Кудінова В. РОЛЬ І МІСЦЕ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	213
Кутовий Н. ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВА.....	214
Курпіль І. ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	216
Лавриненко Т. ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ.....	218
Лемішко О. ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	219
Леонідов Р. ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	221
Максименко Ю. ЕКОЛОГІЯ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА БЛАГОУСТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ.....	223
Мальчик О. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	224
Манухін Д. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ГРОМАДСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	226
Мелехін Д. ВИСВІТЛЕННЯ НАСЛІДКІВ НЕРАЦІОНАЛЬНОГО ТА ІНТЕНСИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ДООЧИЩЕННЯ ПИТНОЇ ВОДИ.....	228
Мельник Н. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	230
Мельник О. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД УТИЛІЗАЦІЇ СМІТТЯ ЯК НЕОБХІДНА ІННОВАЦІЯ В УПРАВЛІННІ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ.....	232
Мельницька Б. РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ НОВОГО СТАВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ДО ПРИРОДИ.....	234
Мельничук А. ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО І ЙОГО ПРИНЦИПИ.....	236
Мельничук І. ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	238
Мирвода О. ПРОБЛЕМА ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРИ ПОВІТРЯ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ В ЄС.....	240

Мудролюбова Н.О. СПІВПРАЦЯ КОРОЛІВСТВА ШВЕЦІЇ З УКРАЇНОЮ У СФЕРІ ПІДТРИМКИ ЕКОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ.....	242
Мурашко М. ІНВАЗІЙНІ ВИДИ РОСЛИН ЯК ЗАГРОЗА БІОРІЗНОМАНІТТЯ (МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ).....	244
Настіна О. ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ: ПРОБЛЕМИ НОВОСТВОРЕНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВИМОГ ЄСРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	246
Незамай А. ЗМІНА КЛІМАТУ ТА ЗАХИСТ ОЗОНОВОГО ШАРУ.....	247
Пахомова А. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЯК ПРІОРИТЕТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН ЄС.....	249
Пересунчак В. ПРАВОВА ОХОРОНА АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	251
Пікарь А. ПРОБЛЕМА ЛІКВІДАЦІЇ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ.....	253
Протосавіцька Л. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	254
Обіюх Н. СПІЛЬНА ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА ЄС ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ.....	255
Олексієнко М. УЧАСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	257
Онишко М. БІОПОЛІМЕРНЕ ПАКУВАННЯ В ОСНОВІ МАСШТАБНОГО ЗБЕРЕЖЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	259
Онучак О. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. ВЗАЄМОДІЯ З ЕКОЛОГІЧНОЮ ПОЛІТИКОЮ УКРАЇНИ.....	261
Падалко І. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	263
Пампуха І. ПОНЯТТЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН.....	265
Парашин Л. ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	266
Пилипчук М. ЩО МОЖЕ ОЧІКУВАТИ УКРАЇНСЬКИЙ МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС ВІД РАТИФІКАЦІЇ ДОГОВОРУ ПОГЛИБЛЕНОЇ ТА ВСЕОХОПЛЮЮЧОЇ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС?.....	267
Підвисоцький С. РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ НОВОГО СТАВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ ПРИРОДИ.....	270
Пінчук А. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	272
Плотнікова М., Васильєв М., Ващенко А. РОДОВІ САДИБИ ЯК МЕХАНІЗМ СПРИЯННЯ СИСТЕМІ ПРОБАЦІЇ ВІДХОДАМИ В УМОВАХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ І ПРАВА ЄС.....	274
Примаченко С. СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	275
Приходько А. РОЛЬ ГРОМАДИ В ЕКОЛОГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	278
Прут О. ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ ЕКОЛОГІЧНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	280
Пуглій В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	281
Рябченко М. ПОБУДОВА ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	284
Рябченко В. ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ В ЄС.....	285
Рашко В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС.....	289
Редкач М. УЧАСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	291

Садовенко В. ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОЦЕНКИ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ В ЕС.....	292
Савчук Д. ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄС. ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНИ З ЄС У ПИТАННЯХ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	293
Самойлович А. ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЇ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	295
Свищук О. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄС ТА ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ЕКОЛОГІНОЇ ПОЛІТИКИ.....	296
Сидоренко А. ІНСТИТУЦІЇ ЄС В ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ.....	298
Сімакова С. ДО ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ МОБІНГУ В УКРАЇНІ.....	299
Скляр Я. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СФЕРІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗМІНИ КЛІМАТУ.....	301
Семененко В. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ В ЄС.....	303
Слижук Р. СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, БОРОТЬБИ ЗІ ЗМІНОЮ КЛІМАТУ.....	304
Смертюк М. СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	307
Сніжна В. ПІДХОДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДО ВИРШЕННЯ ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСІВ.....	309
Соболева К. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОЛІТИКИ ЄВРОПІЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	311
Сокол О. РОЛЬ І МІСЦЕ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	312
Степанюк В. ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ.....	314
Строкань В. ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	315
Строкань В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	319
Терещенко Н. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	321
Тимошенко Л. ПРАВОВА ОХОРОНА ЛІСІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	323
Тирида Є. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС.....	325
Тихонович А. ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ (СТ. 236 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ).....	327
Ткаченко В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	329
Трембiцька Д. ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА.....	331
Тригуб О. ГЕНЕЗИС ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗМІН КЛІМАТУ ЇХ ВПЛИВ НА ЄС.....	332
Троцьковець К. ЗДІЙСНЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ.....	333
Трушкевич О. РОЛЬ І МІСЦЕ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	335
Українець Д. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЛАНДШАФТІВ ЄС ТА УКРАЇНИ.....	341
Усенко Ю. АДАПТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	343
Федорович А. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ.....	345
Філоненко В. УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА РІВНІ ЄС ТА МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	347

Франчук В. ПРАВОВА ОХОРОНА ДИКИХ ПТАХІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ.....	348
Хамходера К. РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА В ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	351
Царук О. УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА РІВНІ ЄС ТА МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	352
Чайка О. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В ЄС.....	354
Чапля А. ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	356
Черкас І. ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	357
Чернега Ю. ПРОБЛЕМИ МІСТ ВІД АВТОТРАНСПОРТУ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ.....	360
Черненко О. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ, СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	362
Чупряк Б. ПРАВОВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗМІНИ КЛІМАТУ У РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	363
Чухно В. ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ.....	365
Шевченко К. ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ГРОМАДЯНИНА ТА ГАРАНТІЇ ЇХ ЗАХИСТУ.....	366
Шевченко С. ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ.....	367
Шиманський В. РОЛЬ І МІСЦЕ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	369
Шостик Я. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В ЄС.....	371
Щиглов Є. ВПЛИВ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС НА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ.....	373
Щерба Б. ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА ЇЇ ФОРМУВАННЯ У СФЕРАХ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	375
Щерба Ю. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ.....	377
Якименко І., Салавор О. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЗАСАДАХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ І КРАЩИХ ПРАКТИК ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ У ЄС.....	380
Яценко Я. МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМТВА.....	382
Яценко Т. ЗАХИСТ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	385

INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL STANDARDS

Abstract

Environmental protection is a core area of sustainable development and a prerequisite for the future viability of our societies. Many problem areas of environmental protection - such as the protection of hydrosphere and atmosphere, of soil and biodiversity - have therefore recently gained in importance and increased attention.

Key words

Environmental standards, EU and International Environmental Law, Sustainable development

1. Introduction

Climate change is a huge problem. There are therefore a large number of international environmental agreements and standards, company commitments, etc., which are designed to help address them, but to a large extent have limited impact. They are a reaction to increased environmental pollution worldwide. In addition, international law must fill a gap created by the lack of adequate national environmental standards in many developing regions.¹

2. International environmental protection agreements

International environmental policy and international environmental regulations are existing for about 40 years - some even longer. They are based on a certain international institutionalization of problem-solving mechanisms through international conventions and standards systems, which have often evolved in the context of world conferences on specific environmental issues. There are no exact figures on the number of international environmental agreements in the area of environmental protection, but we can speak about 250 currently in place.

2.1. International environmental conventions (a non-exhaustive) overview

Protection of the atmosphere:

- Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution,
- Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer,
- United Nations Framework Convention on Climate Change,
- Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change.

Convention on Species Protection/Biodiversity:

There are a variety of international regimes and conventions designed to protect ecosystems and individual species, including:

- Ramsar Convention on Wetlands,
- Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora,
- Convention on Biological Diversity,
- The „Cartagena-Protocol“,
- South Pacific Fisheries Forum Agency Convention,

¹ DAMOHORSKÝ, M. a kol. (2010): Právo životního prostředí.

•International Tropical Timber Agreement.

Conventions for the protection of the soil and endangered regions are represented by the Paris Convention, the Antarctic Treaty, the Convention for the Protection of the Alps (Alpine Convention), and the Forestry Declaration.²

3. Type and scope of EU standards

Most of the EU environmental legislation³ is in the form of Directives, which are addressed to member state governments. According to Art. 249 of the EC Treaty, a Directive "shall be binding, as to the result to be achieved, upon each Member State to which it is addressed, but shall leave to the national authorities the choice of form and methods" of implementation. Each EU member state has the obligation to transpose a Directive into national law. Some EU environmental legislation is in the form of Regulations, which according to Art. 249 of the EC Treaty, are legally binding and directly applicable in all member states. They can impose obligations directly on any persons or entities subject to the jurisdiction of the EU member states.⁴ Last but not least, some EU environmental standards are laid down in non-binding form, like recommendations, reference notes or technical guidance documents. Depending on the context and purpose, such instruments are issued by the European Commission, the Council, the European Parliament and Council jointly, or by EU agencies.⁵

The EU environmental regulations are a part of the global environmental regulations. However, they have a special character. Because they are issued by the EU institutions, member states are committed to their implementation. In addition to its standards, the EU therefore has a program in place called sustainability strategy.⁶ Its goal is the improvement of quality of life. In particular, it should ensure that economic growth, environmental protection⁷ and social integration go hand in hand.

4. Conclusion

The EU political and economic integration continues, even in the face of fiscal and economic challenges. Also the international environmental and social standards are under development. They become more important because national norms, in a globalized world, tend to lose on importance. The expansion of EU environmental law is seen in both quantity and scope of issues. The EU is key in European environmental governance, taking decision away from national legislative bodies and regulatory agencies.

This article is part of the EU project of the Danubius University through which we support research activities in Slovakia [ITMS 26210120047].

References:

- [1] DAMOHORSKÝ, M. a kol. (2010): Právo životního prostředí, 3. vydání, C.H.Beck, Praha.
- [2] FUNTA, R. - GOLOVKO, L. - JURIŠ, F. (2016): Európa a európske právo. Iris, Bratislava.
- [3] KARAS, V. - KRÁLIK, A. (2012): Právo Európskej únie, 1. vydanie, C.H.Beck, Bratislava.
- [4] KRAMER, L. (2011): EU Environmental Law, 7. Edition, Sweet & Maxwell, London.

² LADYCHENKO, V., GOLOVKO, L., SHULGA, E., KIDALOV, S. (2015): Legal basis of management in the sphere of forest and water resources.

³ FUNTA, R. - GOLOVKO, L. - JURIŠ, F. (2016): Európa a európske právo.

⁴ KARAS, V. - KRÁLIK, A. (2012): Právo Európskej únie.

⁵ SVOBODA, P. (2011): Úvod do evropského práva.

⁶ KRAMER, L. (2011): EU Environmental Law.

⁷ TICHÝ, L. - ARNOLD, R. - ZEMÁNEK, J. - KRÁL, R. - DUMBROVSKÝ, T. (2010): Evropské právo.

- [5] LADYCHENKO, V., GOLOVKO, L., SHULGA, E., KIDALOV, S. (2015): Legal basis of management in the sphere of forest and water resources, COMPRINT, Kiev.
- [6] SVOBODA, P. (2011): Úvod do evropského práva. 4. vydání, C.H.Beck, Praha.
- [7] TICHÝ, L. - ARNOLD, R. - ZEMÁNEK, J. - KRÁL, R. - DUMBROVSKÝ, T. (2010): Evropské právo, 4. vydání, C.H.Beck, Praha.

Golovko L.,
PhD., associate professor of the department of international law and comparative law, member of Jean Monnet project Erasmus + " EU Environmental Policy and Law" The National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY: EU EXPERIENCE AND OPPORTUNITIES FOR UKRAINE

The European Union has gradually developed its legal framework to assist in the proper application of EU environmental protection rules (Hedemann-Robinson, 2017). One of the most important EU instruments in relation to environmental crime is Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council on the protection of the environment through criminal law (the Environmental Crime Directive). It requires EU member states to punish the listed offences with "effective, proportionate and dissuasive" criminal sanctions (Funta, 2011).

The overall objective of the Environmental Liability Directive 2004/35/EC (ELD) is to apply common, legally binding EU standards designed to reduce damage to natural resources (biodiversity, water and land). It sets an environmental liability framework to prevent and remedy environmental damage to pre-damage (baseline) condition when it is caused by economic operators. The ELD aims at ensuring that the financial consequences of accidents which caused environmental damage will be borne by the liable operators and not by the public authorities nor remain non-borne by anybody (Commission, Executive Summary, 2016).

In Ukraine most of the laws on economic activities provide compensation for damage due to environmental pollution, but they are not sufficient to ensure the prevention and elimination of damage caused to the environment. In Ukraine it is necessary to review fines for environmental pollution. In the sphere of industrial production the principle of "contaminated-pay" should operate effectively. At present time the system of fines in Ukraine does not prevent physical and legal persons from pollution of water objects.

One of the reforms in the field of environmental protection should concern the institution of responsibility for environmental damage. The grounds for legal liability, types of punishment and penalties should be changed.

The institute of legal liability should fulfill the following functions: promotion of compliance with the law; full compensation for environmental damage; prevention of new violations; punishment of guilty persons. There are four classical types of legal liability: criminal, administrative, civil and disciplinary.

At the present time Ukraine's criminal legislation does not cover all environmentally hazardous activities that it should cover. For example, Ukraine is a party to the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora imposing on state for which the present Convention has entered into force the obligation to anticipate effective penalties for such activities. However, the Criminal Code of Ukraine does not impose penalties for such actions. The Code of Ukraine on Administrative Offenses punishes the illegal trade in species of wild flora and fauna, but the maximum sanction is approximately EUR 6, which, without a doubt, is an insignificant sanction. For comparison, under Dutch criminal law, the maximum penalties in the case of a wildlife crime can include imprisonment for a maximum of 6 years, community service or a fine of EUR 81 000 for individuals and EUR 810 000 for corporations. In case of an

offence, which is a lighter form of a criminal act than a crime, the maximum penalties are detention for a maximum of 1 year, community service or a fine of EUR 20 250 for individuals and EUR 202 500 for corporations. In addition, Dutch criminal law allows for the following sanctions: closing down a business for a certain period of time; publishing court decisions in certain magazines/newspapers; and prohibiting a convicted offender from trade in live animals or keeping live animals as pets (Directorate-General, 2016).

The disadvantage of the Ukrainian legislation is the lack of responsibility of legal entities for administrative offenses. The Code on Administrative Offenses applies only to individuals and, as a consequence, provides only for minor sanctions. Fines for environmental offenses according to the Code can be set from EUR 50 and therefore are imperceptible. In some areas, the administrative liability of legal entities is stipulated by special laws (for example, for non-payment of taxes, violation of currency and antimonopoly legislation). However, the administrative liability of legal entities for violation of environmental legislation is not provided. The Environmental Inspection of Ukraine according to the relevant law has the right to temporarily suspend the activities of enterprises. However, this mechanism does not work, although it could be very effective in protecting the environment.

The termination of an enterprise's activity under Ukrainian law is possible only by a court decision, while the suspension of an enterprise's activity by a decision of the controlling body is a normal practice of European countries.

Methodology for calculating environmental damage is imperfect. The amount of damage in most cases is underestimated and does not cover the real costs required to restore the previous state of the environment.

In Ukraine, there are no mechanisms for using funds collected as compensation for environmental damage for the restoration of the natural object, which was harmed. At best, these funds fall into the environmental protection fund and are used for any environmental protection measures, but in any case not for compensation for the restoration of the natural object that was harmed.

The legislative framework does not stimulate offenders to lawful conduct. It is much easier for them to pay a fine. The penalty should be reviewed and should correspond to the amount of the damage. Fines should be directed at compensating damage.

References

1. Commission Staff Working Document Executive Summary to the REFIT Evaluation of the Environmental Liability Directive Accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament and to the Council Pursuant to Article 18(2) of Directive 2004/35/EC on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage SWD/2016/0122 final
2. Directorate-General for Internal Policies. (2016). Wildlife Crime in the Netherlands. In-depth Analysis for the ENVI Committee. Retrieved from: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/578957/IPOL_IDA\(2016\)578957_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/578957/IPOL_IDA(2016)578957_EN.pdf)
3. Funta, R. (2011). EU-USA Privacy Protection Legislation and the Swift Bank Data Transfer Regulation: A Short Look. Masaryk University Journal of Law and Technology, Issue 1, 23-33
4. Hedemann-Robinson, M. (2017). Environmental Inspections and the EU: Securing an Effective Role for a Supranational Union Legal Framework. Transnational Environmental Law, 6 (1), 31-58.

JUDr. Radoslav Hanak,
European Joint Undertaking for ITER (EU Agency), Head of Legal Service Unit,
Theodora Kostoula,
European Joint Undertaking for ITER (EU Agency), Legal trainee

LEGISLATION ON NUCLEAR SAFETY

International framework

Convention on Nuclear Safety

Date of adoption: 17 June 1994

Date of entry into force: 24 October 1996

Depositary: Director General of the International Atomic Energy Agency (IAEA)

Parties (85):

- EURATOM, EU Member States plus Norway, Switzerland, Iceland, Serbia, Montenegro, Albania, Bosnia and Herzegovina, North Macedonia, Monaco (has not ratified)
- Russian Federation, Ukraine, Republic of Moldova, Belarus
- USA, Canada, Australia, Singapore
- Latin American countries (Brazil, Argentina, Chile, Paraguay, Peru, Uruguay, Mexico, Cuba) – Nicaragua has not ratified
- Asian countries (Turkey, Syria, Israel, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Bahrain, China, Japan, Korea, Indonesia, Jordan, Oman, Lebanon, Viet nam, Thailand, Myanmar, Sri Lanka, Pakistan, Bangladesh, Armenia, Georgia, Kazakhstan,) – Israel and Philippines have not ratified it.
- some African countries (South Africa, Morocco, Egypt, Libya, Algeria, Tunisia, Algeria, Ghana, Madagascar, Senegal, Mali)- Egypt and Sudan have not ratified.

EU (EURATOM) participation:

- Council Decision of 7 December 1998 approving the accession of the European Atomic Energy Community to the Convention on Nuclear Safety (it was partially annulled by the ECJ in 2002 and replaced by Council Decision of 15 December 2003, executing the Court ruling).
- Commission Decision 1999/819/Euratom of 16 November 1999 concerning the accession to the 1994 Convention on Nuclear Safety by the European Atomic Energy Community (Euratom).
- Commission Decision 2004/491/Euratom of 29 April 2004 amending Commission Decision 1999/819/Euratom of 16 November 1999 concerning the accession to the 1994 Convention on Nuclear Safety by the European Atomic Energy Community (Euratom) with regard to the Declaration attached thereto (extending the number of provisions not applicable to EURATOM +declaring shared competences with MS for most of the obligations).

The Convention on Nuclear Safety aims to commit participating States operating land-based civil nuclear power plants to maintain a high level of safety by establishing fundamental safety principles (i.e. prime responsibility for the safety of a nuclear installation rests with the holder of the relevant licence).

It applies to the safety of fixed civil nuclear power plants including facilities for storage, handling and treatment of radioactive materials that are on the same site and are directly related to the operation of the nuclear power plant.

Objectives (Art. 1):

- a) to achieve and maintain a high level of nuclear safety worldwide through the enhancement of national measures and international co-operation

- b) to establish and maintain effective defences against radiological hazards in nuclear installations in order to protect individuals, society and the environment, ...
- c) to prevent accidents with radiological consequences and to mitigate such consequences.

The Convention requires contracting parties to:

- attend periodic review meetings (every 3 years) and submit national reports addressing the measures taken to implement each of the obligations of the Convention.
- establish and maintain a legislative and regulatory framework to govern the safety of nuclear installations, which must provide for:
 - national safety requirements
 - a system of licensing with regard to nuclear installations
 - a system of regulatory inspection and assessment of nuclear installations
- put in place a regulatory body
- take the appropriate steps to ensure that in all operational states the radiation exposure to the workers and the public caused by a nuclear installation shall be kept as low as reasonably achievable and that no individual shall be exposed to radiation doses which exceed prescribed national dose limits.
- establish emergency preparedness (on-site and off-site emergency plans that are routinely tested for nuclear installations)
- take the appropriate steps to ensure that the safety of existing nuclear installations is reviewed as soon as possible

The Convention is only an 'incentive' instrument (clearly described as such in the preamble) based on a common interest to achieve higher levels of safety. It does not contain neither monitoring and compliance systems, nor mechanisms for enforcement or sanction in case of noncompliance, and thus, its effectiveness depends on a process of peer review and, by extension, peer pressure.

EURATOM

Not applicable to EURATOM: Article 6 (existing nuclear installations), Article 8 (regulatory body), 9 (responsibility of the license holder), 11 (human and financial resources available), 13 (obligation for quality assurance programmes).

EURATOM has shared competences with MS (e.g. for legislative and regulatory framework, safety assessments before the construction and commissioning of a nuclear installation and throughout its life, radiation protection, emergency preparedness, siting-construction-operation of nuclear installations,

except for Articles on the Meetings of the contracting parties.

Convention on Early Notification of a Nuclear Accident

Date of adoption: 26 September 1986

Date of entry into force: 27 October 1986

Depositary: Director General of the International Atomic Energy Agency (IAEA)

Parties (122):

- EURATOM, FAO (Food and Agriculture Association), WHO (World Health Organisation), WMO (Worlds Meteorological Organisation)
- EU Member States plus Norway, Liechtenstein, Switzerland, Iceland, Serbia, Montenegro, Albania, Bosnia and Herzegovina, North Macedonia, Monaco
- Russian Federation, Ukraine, Republic of Moldova, Belarus
- USA, Canada, Australia, Singapore
- Latin American countries (Brazil, Argentina, Venezuela, Chile, Peru, Paraguay, Uruguay, Mexico, Cuba, Colombia, Costa Rica, Dominican Republic, Nicaragua, El Salvador, Guatemala, Panama, Saint Vincent and Grenadines)
- Asian countries (Turkey, Syria, Israel, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Bahrain, Qatar, Iran, Iraq, China, Japan, Korea, Mongolia, Indonesia, Jordan, Oman, Lebanon, Lao P.D.R., Viet nam, Thailand, Myanmar, Malaysia, Sri Lanka, Pakistan,

Philippines, Bangladesh, Cambodia, Armenia, Georgia, Kazakhstan, Tajikistan) Dem. P.R. of Korea has not ratified.

- African countries (South Africa, Morocco, Egypt, Libya, Algeria, Tunisia, Algeria, Mauritius, Mauritania, Egypt, Nigeria, Ghana, Madagascar, Senegal, Mali, Mozambique, Botswana, Gabon, Burkina Faso, Cameroon, Côte d'Ivoire, Lesotho, United Republic of Tanzania,)- Democratic Rep. of the Congo, Niger, Sierra Leone, Sudan and Zimbabwe have not ratified.
- Bulgaria, Hungary, Poland Mongolia have ratified and then withdrawn

EU (EURATOM) participation:

- Council Decision of 23 May 2005 approving the conclusion of the Convention on Early Notification of a Nuclear Accident.
- Commission Decision 2005/844/Euratom of 25 November 2005 concerning the accession of the European Atomic Energy Community to the Convention on Early Notification of a Nuclear Accident.

The Convention on Early Notification of a Nuclear Accident, adopted in 1986 following the Chernobyl nuclear plant accident, establishes a notification system for nuclear accidents from which a release of radioactive material occurs or is likely to occur and which has resulted or may result in an international transboundary release that could be of radiological safety significance for another State.

It requires States to report the accident's time, location, nature, and other data essential for assessing the situation. Notification is to be made to affected States directly or through the IAEA, and to the IAEA itself.

Convention on Assistance in the Case of a Nuclear Accident or Radiological Emergency

Date of adoption: 26 September 1986

Date of entry into force: 26 February 1987

Depositary: Director General of the International Atomic Energy Agency (IAEA)

Parties (117):

- EURATOM, FAO (Food and Agriculture Association), WHO (World Health Organisation), WMO (Worlds Meteorological Organisation)
- EU Member States plus Norway, Liechtenstein, Switzerland, Iceland, Serbia, Montenegro, Albania, Bosnia and Herzegovina, North Macedonia, Monaco
- Russian Federation, Ukraine, Republic of Moldova, Belarus
- USA, Canada, Australia, Singapore, New Zealand
- Latin American countries (Brazil, Argentina, Chile, Peru, Paraguay, Uruguay, Mexico, Cuba, Colombia, Costa Rica, Nicaragua, El Salvador, Guatemala, Panama, Saint Vincent and Grenadines)
- Asian countries (Turkey, Syria, Israel, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Iran, Iraq, China, Japan, Korea, Mongolia, Indonesia, Jordan, Oman, Lebanon, Lao P.D.R., Gabon, Viet nam, Thailand, Malaysia, Sri Lanka, Pakistan, Philippines, Bangladesh, Armenia, Georgia, Kazakhstan,) Dem. P.R. of Korea,
- African countries (South Africa, Morocco, Egypt, Libya, Algeria, Tunisia, Algeria, Mauritius, Mauritania, Egypt, Nigeria, Ghana, Madagascar, Senegal, Mali, Mozambique, Botswana, Burkina Faso, Cameroon, Côte d'Ivoire, Lesotho, United Republic of Tanzania, Democratic Rep. of the Congo, Niger)- Sierra Leone, Sudan and Zimbabwe have not ratified.
- Bulgaria, Hungary, Poland and Mongolia have ratified and then withdrawn

EU (EURATOM) participation:

- Council Decision of 23 May 2005 approving the conclusion of the Convention on Assistance in the case of a Nuclear Accident or Radiological Emergency.
- Commission Decision 2005/845/Euratom of 25 November 2005 concerning the accession of the European Atomic Energy Community to the Convention on Assistance in case of a Nuclear Accident or Radiological Emergency.

The Convention on Assistance in the Case of a Nuclear Accident or Radiological Emergency, adopted in 1986 following the Chernobyl nuclear plant accident, sets out an international framework for co-operation among States Parties and with the IAEA to facilitate prompt assistance and support in the event of nuclear accidents or radiological emergencies.

It requires States to notify the IAEA of their available experts, equipment, and materials for providing assistance. In case of a request, each State Party decides whether it can render the requested assistance as well as its scope and terms.

Article 1: “The States Parties shall cooperate between themselves and with the International Atomic Energy Agency (hereinafter referred to as the Agency) in accordance with the provisions of this Convention to facilitate prompt assistance in the event of a nuclear accident or radiological emergency to minimise its consequences and to protect life, property and the environment from the effects of radioactive releases.”

EU framework

EURATOM Treaty (signed on 25 March 1957)

(Consolidated version of the Treaty establishing the European Atomic Energy Community 2012/C 327/01)

- Sets the framework under which nuclear energy is used (the basic parameters to be checked are: nuclear safety, nuclear safeguards, nuclear security).
- Facilitates cooperation and investment for EU development of nuclear energy
- Guarantees the proper use of nuclear materials and makes certain, by appropriate supervision, that nuclear materials are not diverted to purposes other than those for which they are intended (requires the Commission to set safeguards and carry out safeguards inspections).
- Provides for the establishment and application of basic safety standards to protect the health of workers and of the general public against the dangers arising from ionising radiation (Art. 2 and 30).
- Provides for the need for a plan for the disposal of radioactive waste.

Commission Regulation (Euratom) No 302/2005 of 8 February 2005 on the application of Euratom safeguards

Sets out in detail the nature and extent of the obligations placed on any person or undertaking setting up or operating an installation for the production, separation, reprocessing, storage or other use of source material or special fissile material, as referred to in Articles 78 and 79 of the Euratom Treaty. In particular:

- Provides details about the technical characteristics of the installation as these must be declared by nuclear operators to European Commission.
- Specifies the records that nuclear operators are obliged to produce.
- Establishes the obligation for accountancy and reporting by the nuclear operators.

Note: It does not apply to holders of end products used for non-nuclear purposes which incorporate nuclear materials that are in practice irrecoverable.

Supplemented by:

- Commission Recommendation of 15 December 2005 on guidelines for the application of Regulation (Euratom) No 302/2005 on the application of Euratom safeguards issued by the Commission on the basis of Article 37 of Regulation 302/2005.

It provides guidance to nuclear operators on the information to be provided to the European Commission (e.g how to fill in which technical document)

- Commission Recommendation of 11 February 2009 on the implementation of a nuclear material accountancy and control system by operators of nuclear installations

It provides guidance to nuclear operators on how to implement a high quality Nuclear Material Accountancy and Control (NMAC) system, fulfilling the requirements of Regulation 30/2005

Basic Safety Standards Directive 2013

(Council Directive 2013/59/Euratom of 5 December 2013 laying down basic safety standards for protection against the dangers arising from exposure to ionising radiation, and repealing Directives 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, 96/29/Euratom, 97/43/Euratom and 2003/122/Euratom).

The Basic Safety Standards Directive 2013 consolidated five earlier Council directives into one piece of legislation and incorporated and updated related provisions of the four above mentioned directives.

It was to be transposed by MS into national law by February 2018.

As required by Articles 2 and 30 of the Euratom Treaty, the updated Directive establishes uniform basic safety standards for the protection of the health of individuals, subject to occupational, medical and public exposures against the dangers arising from ionising radiation, which results from practices using radiation or radioactive substances including the nuclear fuel cycle.

Recital 27: “The contamination of the environment may pose a threat to human health. The Community's secondary legislation so far has regarded such contamination only as a pathway of exposure to members of the public directly affected by radioactive effluent discharged to the environment. While the state of the environment can impact long-term human health, this calls for a policy protecting the environment against the harmful effects of ionising radiation. For the purpose of long-term human health protection, environmental criteria based on internationally recognised scientific data (such as published by EC, ICRP, United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation, International Atomic Energy Agency (IAEA)) should be taken into account.”

Recital 49: “...Under Article 35 of the Euratom Treaty Member States shall ensure that an appropriate programme to monitor the level of radioactivity in the environment is in place...”

Scope (Article 2): “This Directive applies to any planned, existing or emergency exposure situation which involves a risk from exposure to ionising radiation which cannot be disregarded from a radiation protection point of view or with regard to the environment in view of long-term human health protection.”

This Directive applies in particular to:

- (a) the manufacture, production, processing, handling, disposal, use, storage, holding, transport, import to, and export from the Community of radioactive material;
- (b) the manufacture and the operation of electrical equipment emitting ionising radiation and containing components operating at a potential difference of more than 5 kilovolt (kV);

The Directive sets precise parameters and limits on the maximum radiation dose that workers and public should receive under normal conditions.

In particular, the Directive covers the protection of:

- workers exposed to ionising radiation, such as workers in the nuclear industry and other industrial applications, medical staff, aircraft and spacecraft crew, and those working in places with indoor radon or in activities involving naturally occurring radioactive material (NORM)
- members of the public, for example from radon in buildings
- medical patients, for example by avoiding accidents in radio-diagnosis and radiotherapy

It also strengthens requirements on emergency procedures (management of emergency exposure situations and response) incorporating lessons learnt from the Fukushima nuclear accident.

The Basic Safety Standards are supplemented by the following two directives:

- Council Directive 2006/117/Euratom of 20 November 2006 on the supervision and control of shipments of radioactive waste and spent: The EU operates a system of prior authorisation for all shipments of radioactive waste in order to provide greater radiation protection.
- Council Directive 2013/51/Euratom of 22 October 2013 laying down requirements for the protection of the health of the general public with regard to radioactive substances in

water intended for human consumption: This Directive lays down requirements for the protection of the health of the general public with regards to radioactive substances in water intended for human consumption.

Nuclear Safety Directive

Council Directive 2009/71/Euratom of 25 June 2009 establishing a Community framework for the nuclear safety of nuclear installations (as amended by Council Directive 2014/87/Euratom of 8 July 2014)

The amendment of the Directive took into account the lessons learnt from the Fukushima accident, and the subsequent programme of nuclear stress tests across the EU, and the safety requirements of the Convention on Nuclear Safety, as well as the Safety Fundamentals established by the International Atomic Energy Agency ('IAEA').

The 2014 Directive had to be implemented by the Member States by 15 August 2017.

The Directive sets common safety rules for nuclear installations with the aim to ensure that appropriate national arrangements for a high level of nuclear safety to protect the workers and the general public and to eradicate all risks resulting from the operation of nuclear installations.

It supplements the basic standards referred to in Article 30 of the EURATOM Treaty and is without prejudice to the Basic Standards Directive 2013.

Scope of application: all civilian nuclear installations operating under a license at all stages (e.g. nuclear power plants, enrichment plants, spent fuel storage facilities as well as storage facilities radioactive waste that are on the same site and directly related to nuclear installations etc.)

Each Member State is free to decide on its energy system and nuclear safety remains the responsibility of each Member State, and thus, remains an intergovernmental issue. As such, pursuant to the Directive, the competence of the EU institutions is to ensure a minimum level of nuclear safety within the EU and in particular to ensure:

- the adoption of uniform Community-wide safety standards; and
- the compliance of Member States with the terms of the Directive.

(The implementation of the Directive is ensured by the enforcement mechanism set out in the TFEU. Pursuant to Article 258 of the Euratom Treaty the Commission and Member States have the right to commence proceedings against a Member State before the ECJ should it fail to comply with EU law (e.g. to implement this Directive). Besides, pursuant to Article 17 of the TEU the Commission is the guardian of the EU treaties, and thus has the task of monitoring the application of EU primary and secondary law and ensuring its uniform application throughout the EU).

The Directive (with its amendment) requires EU countries to give the highest priority to nuclear safety at all stages of the lifecycle of a nuclear power plant. It provides also a definition of 'nuclear safety', and for the obligation to establish a legislative and regulatory framework in each MS which, among others, will provide for:

- the adoption of national nuclear safety requirements (MS retain the discretion to choose how to meet nuclear safety requirements)
- the provision of a system of licensing
- the supervision of nuclear safety; and
- enforcement actions.

The amending Directive in addition:

- Introduces EU-wide nuclear safety objectives and promotes nuclear safety culture, emphasising accident prevention and the avoidance of significant radioactive releases.
- Introduces the concept of 'defence-in-depth' for accident prevention.
- The prime responsibility for the nuclear safety of a nuclear installation remains with the licence holder.
- Strengthens the role and independence of national regulatory authorities. (EU countries must provide the regulators with sufficient powers, staff and financial resources)
- Provides for topical peer reviews on individual safety issues for nuclear installations.

- Increases transparency on nuclear safety matters and public involvement (by requiring the operators of nuclear power plants to release information to the public, both in times of normal operation and in case of incidents).
- Requires safety re-evaluation for all EU nuclear power plants to be conducted (every 10 years).
- Establishes a uniform reporting structure as the Member States must submit a report to the Commission on the implementation of the Directive every 3 years.
- Enhances accident management and on-site emergency preparedness.
- Requires the improvement of the safety of existing nuclear installations.

Main substantial differences between the Convention and the Nuclear Safety Directive

Until the adoption of the Directive, the regulation of nuclear safety was the responsibility of each Member State.

The Convention is only an ‘incentive’ instrument. It does not contain any mechanism for enforcement or sanction in case of noncompliance, and thus, its effectiveness depends on a process of peer review and, by extension, peer pressure.

Instead, the Directive imposes legally enforceable obligations on Member States concerning nuclear safety, a failure to comply with which can result in sanctions being imposed against them under EU law.

Objectives

The Convention is targeted to protect individuals, society and environment while the Directive the workers and general public.

In addition, the Convention aims inter alia to establish effective defenses in nuclear installations and to prevent accidents with radiological consequences.

The Directive aims at establishing a Community framework in order to maintain and promote the continuous improvement of nuclear safety.

Definitions

The Directive provides for more definitions. In particular, for the “nuclear safety”, license holder, accident, incident etc.

National framework

Same obligation for establishment and maintenance of a legislative and regulatory (the Directive adds “organizational”) framework.

Public information and participation (transparency)

The Directive establishes the requirement for the States to make sure that both the competent authority and the license holder make information on operating conditions of nuclear installations and on accidents to the workers and the general public. It also establishes the requirement for the MS to ensure that the general public is given opportunities to participate in the decision-making process regarding the licensing of nuclear installations.

Competent regulatory authority

The Directive incorporates the obligation that the current international legal framework for nuclear safety provides for the establishment and maintenance of a competent regulatory authority at the national level. Compared with Article 8 of the Convention, Article 5 of the Directive offers greater details concerning the type of independence that these authorities should maintain.

It strengthens (more than the Convention) the independence of this authority and its strict functional separation, as well as its role by containing a precise list of the competences to be delegated to these national authorities, and the financial/human resources requirements (the Convention is more general and vague).

e.g. the competent authority must propose/define or participate in the definition of national nuclear requirements, verify compliance through assessments etc.

Although Article 8(2) of the Convention requires ‘effective separation’ rather than ‘effective independence’ of regulatory bodies, it is unlikely that the two tests will be construed as imposing different requirements.

License holders

The Directive strengthens the principle of prime responsibility by also establishing that this responsibility cannot be delegated and that it regards also the contractors and sub-contractors. The Directive introduces the obligation for the license holder to re-evaluate the safety of the nuclear installation every 10 years.

Emergency preparedness

The Directive adds to the on-site emergency preparedness the obligation for response with clear allocation of responsibilities and coordination between the license holder, and competent authorities and organisations, taking into account all phases of an emergency.

Reporting system

Under the Convention, a contracting party is required to submit a report every three years at the review meeting to other contracting parties for their review and comment.

Under the Directive, Member States have to submit a report to the Commission every three years on the implementation of the Directive. The Commission then presents a report to the European Council and Parliament indicating the progress made in applying the Directive.

In addition, under the Directive, Member States are required to conduct self-assessments of segments of their framework (as chosen by that Member State) every 10 years and subject it to international peer review. This mirrors the process of the peer review mechanism in place under the Convention. However, this process is compulsory rather than voluntary in nature.]

Legislation in Ukraine

The Law of Ukraine No. 39/95-VR “On the Use of Nuclear Energy and Radiation Safety”

Date of Entry into Force: April 13, 1995.

Amended by Law No. 2883-VI and No. 1566-VI.

This law establishes the legal framework for the international obligations of Ukraine regarding the use of nuclear energy.

It establishes the priority of human and environmental safety, rights and obligations of citizens in nuclear energy use, regulates activities related to the use of nuclear facilities and sources of ionizing radiation, and also establishes the legal framework for Ukraine’s international obligations regarding the use of nuclear energy.

The main principles of the state policy to be adopted shall be: 1) priority of the protection of the population and environment against impact of the ionizing radiation; 2) to ensure such utilization of nuclear energy which produces the minimum amount of radioactive waste; 3) burial and long-term storage of radioactive waste at the expense of the producers thereof.

The Law of Ukraine No. 15/98-BP “On protection of human beings against impact of ionizing radiation”

It entered into force: January 1, 2000.

This Law is aimed at ensuring protection of human life and health against negative impact caused by ionizing radiation as a result of practical activity related to the utilization of radiation sources and nuclear disasters. It envisages Regulatory control over limitation of radiation exposure for personnel, the public and the environment in Ukraine, prevention and protection arrangements and also compensation of damages caused by ionizing radiation. Each person living or staying on the territory of Ukraine shall have the right to protection against ionizing radiation. It establishes maximum allowable ionizing radiation doses for human beings.

The Law of Ukraine No. 1370-XIV “On Licensing Activities in the Sphere of Nuclear Energy Use”

Entered into force in 2000.

Amended by Law No. 1874-VI (2010).

The Law establishes legal and administrative foundations for the authorization of nuclear energy use. It deals with the licensing in the sphere of the utilization of nuclear energy, the modalities of licensing of the exploiting organizations at all stages of the life cycle of nuclear plants and storage points for the burial of radioactive waste, and the rights and the duties of the subjects of activity in the sphere of the utilization of nuclear energy.

The system of licensing in the sphere of the utilization of nuclear energy is aimed at the prevention of radioactive pollution. The main targets of the Law shall be: 1) legal regulation of the licensing activity in the sphere of the utilization of nuclear energy; 2) establishment of the legal regime.

The priority of the licensing shall be given to the safeguard of nuclear and radiation safety in the process of decision-making regarding issue or refusal to issue licence.

Some activities subject to compulsory licensing shall include: 1) projecting of nuclear plant or storage point for the burial of radioactive waste; 2) processing of uranic ore; 3) processing, storage and burial of radioactive waste; 4) manufacturing, conservation and maintenance of the sources of ionizing radiation; 5) utilization of the sources of ionizing radiation.

The Law of Ukraine “On Arrangement of Nuclear Safety Issues” (24 June 2004)

It entered into force in 2005.

It establishes requirements for the development of conceptual decommissioning plans for nuclear facilities including spent fuel storages (the operating organization shall develop a conceptual plan of decommissioning (concept) and then use it as a basis for a decommissioning project for a nuclear facility).

It defines a legal and administrative basis for funding of termination of operation and decommissioning of nuclear facilities. This law states that a special account shall be opened at the State Treasury of Ukraine to accumulate decommissioning funds.

Ukraine and EU-EURATOM

Ukraine has concluded the Association Agreement with the EU and EURATOM and their Members (entered into force on 1 September 2017), which envisages cooperation in the field of nuclear energy and progressive approximation of Ukraine’s legislation, specifically through the implementation of the EU Directives:

- the basic safety standards Directive (the Directive's provisions shall be implemented within 4 years after entry into force of this Agreement – i.e. until 2021)
- Directive 2006/117 on supervision and control over the transportation of radioactive waste and spent nuclear fuel (to be implemented within 2 years after entry into force of this Agreement, i.e. by 2019)
- Nuclear Safety Directive (both the amended and the amending Directives to be implemented within 3 years, i.e. by 2020) e.g. (pending)

The Draft Law of Ukraine “On amending certain laws of Ukraine in the field of nuclear energy use” (Reg. No. 5550), which implements Directive 2013/59/Euratom with respect to the regulation of the issues of uranium ore mining and processing, introduction of licensing for uranium ore processing, radiation protection and reduction of radiation risks.

Draft Law of Ukraine on the state nuclear regulatory body

JUDr. Radoslav Hanak,
European Joint Undertaking for ITER (EU Agency), Head of Legal Service Unit,
Theodora Kostoula,
European Joint Undertaking for ITER (EU Agency), Legal trainee

LEGISLATION ON SPENT FUEL AND RADIOACTIVE WASTE MANAGEMENT

International framework

Joint Convention on the Safety of Spent Fuel Management and on the Safety of Radioactive Waste Management

Date of adoption: 5 September 1997 (in Vienna, Austria)

Date of entry into force: 18 June 2001

Depositary: Director General of the International Atomic Energy Agency (IAEA)

Parties (80):

- EURATOM, EU Member States plus Norway, Switzerland, Iceland, Serbia, Montenegro, Albania, Bosnia and Herzegovina, North Macedonia,
- Russian Federation, Ukraine, Republic of Moldova, Belarus
- USA, Australia, Canada
- Latin American countries (Brazil, Argentina, Chile, Paraguay, Peru, Uruguay, Mexico, Cuba)
- Asian countries (Saudi Arabia, United Arab Emirates, China, Japan, Korea, Indonesia, Jordan, Oman, Vietnam, Armenia, Georgia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Uzbekistan) - Lebanon and Philippines have not ratified it.
- some African countries (South Africa, Morocco, Botswana, Gabon, Ghana, Lesotho, Madagascar, Mauritania, Mauritius, Niger, Nigeria, Senegal)

EU (EURATOM) participation:

- Council Decision of 24 January 2005 approving the accession of the European Atomic Energy Community to the Joint Convention on the Safety of Spent Fuel Management and on the Safety of Radioactive Waste Management (2005/84/Euratom)
- Commission Decision of 14 June 2005 approving this accession on behalf of the European Atomic Energy Community to the Joint Convention on the Safety of Spent Fuel Management and on the Safety of Radioactive Waste Management (2005/510/Euratom).

Date of Entry into force: 02/01/2006

The Joint Convention is the first legal instrument to address the issue of spent fuel and radioactive waste management safety on a global scale. It does so by establishing fundamental safety principles (e.g. prime responsibility for the safety of spent fuel or radioactive waste management rests with the holder of the relevant licence) and creating a similar “peer review” process to the Convention on Nuclear Safety.

Objectives (Article 1):

- a) to achieve and maintain a high level of safety worldwide in spent fuel and radioactive waste management, through the enhancement of national measures and international co-operation;
- b) to ensure that during all stages of spent fuel and radioactive waste management there are effective defenses against potential hazards so that individuals, society and the environment are protected from harmful effects of ionizing radiation...”
- c) to prevent accidents with radiological consequences and to mitigate their consequences should they occur during any stage of spent fuel or radioactive waste management.

The Convention applies to spent fuel resulting from the operation of civilian nuclear reactors and to radioactive waste resulting from civilian applications. It also applies to spent fuel and radioactive waste from military or defence programmes if such materials are transferred

permanently to and managed within exclusively civilian programmes, or when declared as spent fuel or radioactive waste for the purpose of the Convention by the Contracting Party concerned. In addition, it covers planned and controlled releases into the environment of liquid or gaseous radioactive materials from regulated nuclear facilities.

The Convention requires contracting parties to:

- submit national reports and to attend periodic review meetings. The reports shall address the measures taken to implement each of the obligations of the Convention and the radioactive waste management and spent fuel management policy and practices.
- establish and maintain a legislative and regulatory framework to govern the safety of spent fuel and radioactive waste management.
- take the appropriate steps to ensure operational radiation protection during the operating lifetime of a spent fuel or radioactive waste management facility and to ensure the safety of decommissioning of a nuclear facility.
- establish emergency preparedness

The Convention is only an 'incentive' instrument (clearly described as such in the preamble) based on a common interest to achieve higher levels of safety. It does not contain neither monitoring and compliance systems, nor mechanisms for enforcement or sanction in case of noncompliance, and thus, its effectiveness depends on a process of peer review and, by extension, peer pressure.

EURATOM

Not applicable to EURATOM: Article 17 about institutional measures after closure of a disposal facility, Article 20 (regulatory body), 22 (human and financial resources available), 23 (obligation for quality assurance programmes).

EURATOM has shared competences with MS (e.g. for general safety requirements, operation and assessment of facilities, legislative and regulatory framework, operational radiation protection, emergency preparedness, decommissioning, transboundary movement and disused sealed sources),

except for Articles 5 and 12 (review of the safety of existing spent fuel or radioactive waste management facilities) 21 (responsibility of the license holder), 22 (human and financial resources available), 23 (obligation for quality assurance programmes) and Chapter 7 about the Meetings of the contracting parties.

EU legislation

EURATOM Treaty (signed on 25 March 1957)

(Consolidated version of the Treaty establishing the European Atomic Energy Community 2012/C 327/01)

- Sets the framework under which nuclear energy is used
- Provides for the establishment and application of basic safety standards to protect the health of workers and of the general public against the dangers arising from ionising radiation (Art. 2 and 30).
- Requires Member States to provide the Commission with general data relating to any plan for the disposal of radioactive waste (Art. 37).
- Provides for the need for a plan for the disposal of radioactive waste.

Radioactive Waste and Spent Fuel legislation

The Spent Fuel and Radioactive Waste Directive

Council Directive 2011/70/Euratom of 19 July 2011 establishing a Community framework for the responsible and safe management of spent fuel and radioactive waste

The Directive is applicable since 22 August 2011 and it had to be transposed in the Member States by 23 August 2013.

Taking into account the principles and provisions of the Joint Convention on Spent Fuel and Radioactive Waste, it sets out rules for safely disposing of used radioactive materials to protect workers and the general public against the dangers arising from ionising radiation.

It supplements the basic standards referred to in Article 30 of the Euratom Treaty without prejudice to the Basic Safety Standards Directive.

It applies to all stages of:

- (a) spent fuel management when the spent fuel results from civilian activities;
- (b) radioactive waste management, from generation to disposal, when the radioactive waste results from civilian activities.

It lays down:

- principles to guide national policies on radioactive waste and spent fuel from civilian nuclear activities,
- the scope of national legislative, regulatory and organisational frameworks,
- rules on disposal.
- The principle of prime responsibility of the licence holder for the safety of spent fuel and radioactive waste management under the supervision of its national competent regulatory authority is reaffirmed.
- Principle of national responsibility: The Directive reaffirms the ultimate responsibility of MS for management of the spent fuel and radioactive waste generated in their territory.

The EU MS must:

- a. establish and update national policies based on the principles that:
 - the amounts generated must be kept to the minimum possible,
 - all steps in generation and management are interdependent,
 - safety is a priority,
 - generators must bear the full cost of all safety requirements,
 - all decision-making processes must be documented.
- b. must implement a national legislative, regulatory and organisational framework that includes:
 - a national management programme (with policy objectives, financing and time schemes, assigned duties for programme implementation, covering all stages - from generation to disposal),
 - safety management measures,
 - a licensing system for management activities,
 - measures to enforce the safety requirements,
 - assigned responsibilities for the different stages of management,
 - adequate financing,
 - public information and participation (transparency)

Transparency: Public information on radioactive waste and spent fuel and opportunities for public participation in the decision-making process regarding spent fuel and radioactive waste management must be available.

- c. have in place a regulatory authority independent from other bodies related to the promotion or utilisation of nuclear energy or radioactive material.
- d. carry out self-assessments and invite international peer reviews of their national framework, competent authorities and/or national programme at least every 10 years. The outcomes of the peer reviews shall be reported to the Commission and the other Member States.
- “MS remain free to define their nuclear fuel cycle policy: The spent fuel can be regarded either as a valuable resource that may be reprocessed or as radioactive waste that is destined for direct disposal. Whatever option is chosen, the disposal of high level waste, separated at reprocessing, or of spent fuel regarded as waste should be considered...” “...The storage of radioactive waste, including long-term storage, is an interim solution, but not an alternative to disposal.” (Recitals 20 and 21).

- Radioactive waste must be disposed of in the country where it was generated, unless there are agreements with other countries.
- The export of radioactive waste for disposal in countries outside the EU is allowed only under strict conditions. If waste is shipped to a country outside the EU, responsibility for safety still rests with the EU country that generated it.

Progress has been made in safely disposing of very low level and low level waste in the EU, and so far Finland, France and Sweden have selected sites for the deep geological (permanent) disposal of intermediate and high level waste from civilian facilities. It is likely that they will open the first repositories for these kinds of waste between 2022 and 2030.

(Geological disposal involves isolating radioactive waste deep inside a suitable rock volume to ensure that no harmful quantities of radioactivity ever reach the surface).

Main substantial differences between the Joint Convention and the Radioactive Waste Management Directive

The Joint Convention is only an ‘incentive’ instrument. It does not contain any mechanism for enforcement or sanction in case of noncompliance, and thus, its effectiveness depends on a process of peer review and, by extension, peer pressure.

Instead, the Directive imposes legally enforceable obligations on Member States, a failure to comply with which can result in sanctions being imposed against them under EU law.

Objectives

The Convention is targeted to protect individuals, society and environment while the Directive the workers and general public.

In addition, the Convention aims inter alia to establish effective defenses in nuclear installations and to prevent accidents with radiological consequences.

The Directive aims at establishing a Community framework in order to maintain and promote responsible and safe management of spent fuel and radioactive waste.

Principles

Directive (some principles not mentioned in the Convention):

The ultimate responsibility for the safe and responsible disposal of shipped materials shall remain with the Member State or third country from which the radioactive material was shipped.

It also requires the national policies to be based (inter alia) on the principles:

- an evidence-based and documented decision-making process to be applied during all stages of spent fuel and radioactive waste management
- implementation of measures shall follow a graded approach;
- the costs for the management of spent fuel and radioactive waste shall be borne by those who generated those materials

Convention:

Provisions on existing or proposed spent fuel and radioactive management facilities (assessment and upgrade of the safety of facilities)

National framework

Same obligation for establishment and maintenance of a legislative and regulatory (the Directive adds “organizational”) framework, but:

The Directive adds that the national framework must provide for a “national programme” setting how the MS intends to implement its national spent fuel and radioactive waste management policy (and this programme must be often reviewed and updated and notified to the Commission).

The Directive adds also the obligation of having “national arrangements” for the safety of spent fuel and radioactive waste management.

The “enforcement actions”, as included in the national frameworks, are more specified in the Directive (e.g. “including the suspension of activities...revocation of a license...etc.).

The Convention requires for the establishment of national safety requirements and regulations for radiation safety (which is not referred to in the Directive).

Public information and participation

The Convention only establishes the requirement for the States to make information on the safety of spent fuel or radioactive waste management facility available to members of the public. The Directive goes beyond that, and apart from strengthening it by adding details of its implementation, it also establishes the requirement for the MS to ensure that the public is given opportunities to participate in the decision-making process regarding spent fuel and radioactive waste management.

Competent regulatory authority

The Directive incorporates the obligation that the current international legal framework for nuclear safety provides for the establishment and maintenance of a competent regulatory authority for the spent fuel and radioactive waste management at the national level.

The Directive strengthens (more than the Convention) the independence of this authority and its strict functional separation, as well as its role by explicitly requiring to be given legal powers and financial resources.

License holders

The Directive strengthens the principle of prime responsibility by also establishing that this responsibility cannot be delegated.

The Directive sets a more detailed framework for the license holders (the Convention only establishes their prime responsibility) by requiring them, under the control of the national authority, to regularly assess and verify their radioactive waste and spent fuel management facility/activity. It also requires them to put in place measures to prevent accidents as well as to make arrangements for education and training for their staff, and research and development activities in order to develop necessary skills and expertise.

In addition, in both the legislative instruments, for the licensing of a facility/activity a safety demonstration is required, but according to the Directive it must cover operation, development and decommissioning/closure and post-closure of a facility while the Convention simply requires a demonstration that the facility, as constructed, is consistent with design and safety requirements;

Reporting system

Under the Convention, a contracting party is required to submit a report every three years at the review meeting to other contracting parties for their review and comment.

Under the Directive the Member States have to submit a report to the Commission every three years on the implementation of the Directive. The Commission then presents a report to the European Council and Parliament indicating the progress made in applying the Directive.

In addition, under the Directive, Member States are required to conduct self-assessments of segments of their framework (as chosen by that Member State) every 10 years and subject it to international peer review. This mirrors the process of the peer review mechanism in place under the Convention.

More (specific) requirements before shipment

However, this process is compulsory rather than voluntary in nature.

The Joint Convention, in cases of transboundary movements, requires the Contracting Party that is the State of origin to notify the State of destination and have its consent.

The Directive is more specific and goes beyond the obligation for simple notification and consent and requires an agreement. In addition, it establishes the obligation for the exporting MS to inform the Commission about the shipment agreement, as well as to take measures to assure that the country of destination is party to the Joint Convention or has concluded an agreement with the EU, has radioactive waste management programmes with objectives of high level safety).

Besides, it must take measures to be assured that the disposal facility is authorized, operating prior to the shipment and is managed in accordance to the requirements of the national programme while the Convention requires, in general, the State of origin to be satisfied that the State of destination has the administrative and technical capacity + regulatory structure for this waste management.

Council Directive 2006/117/Euratom of 20 November 2006 on the supervision and control of shipments of radioactive waste and spent fuel

It entered into force on 25 December 2006 and had to be transposed in the Member States by 24 December 2008.

The EU operates a system of prior authorisation granted by the competent authorities for all shipments of radioactive waste from, through or into the EU, in order to provide greater radiation protection.

Competent authorities: national authorities empowered to implement the system of supervision and control of shipments of radioactive waste or spent fuel.

In case of exports out of the EU The authorisation is granted by the competent authorities of the Member State of origin.

In case of transit through the EU it is granted by the competent authorities of the Member State through whose customs the radioactive waste or spent fuel is first to enter the EU.

In case of imports into the EU, the authorisation is granted by the competent authorities of the country (Member State) of destination.

The Directive:

- Allows for spent fuel to be sent between EU countries for reprocessing.
- Requires prior authorisation by the competent authorities of the Member State for moving radioactive waste and spent fuel across borders if it is being sent from, through or to an EU country.
- Stipulates that shipments of radioactive substances which flout the directive must be returned to their country of origin.
- The directive bans exporting radioactive waste to:
 - African, Caribbean or Pacific countries,
 - any other non-EU country that cannot manage radioactive waste.

Types of shipment not covered by the Directive:

- Disused sources being returned to a supplier.
- Reprocessed radioactive waste intended for a different use.
- Naturally occurring radioactive waste that is not the result of processing.

Related acts:

- Commission Recommendation 2008/956/Euratom of 4 December 2008 on criteria for the export of radioactive waste and spent fuel to third countries
- Commission Decision 2008/312/Euratom of 5 March 2008 establishing the standard document for the supervision and control of shipments of radioactive waste and spent fuel referred to in Council Directive 2006/117/Euratom

Council Regulation (Euratom) No 1493/93 of 8 June 1993 on shipments of radioactive substances between Member States

Applicable since 9 July 1993.

It introduces duties in relation to the shipments of radioactive substances/sources and radioactive waste between Member States within the EU, with the aim to enable the Member States to have the same level of information on shipments of radioactive substances in order to implement radiation protection controls.

The Regulation requires that such shipments are controlled and documented. In particular, it requires the source holder (consignor) to obtain a prior written declaration from the consignee to the effect that the consignee (importer) has complied with EU law and national requirements for the safe storage, use and disposal of the source being received. This declaration must be supplied to the competent national authority of the EU country of destination.

The Regulation does not affect transport requirements.

This Regulation shall apply to shipments, between Member States, of:

- a) sealed sources and other relevant sources, whenever the quantities and concentrations exceed specific levels.

b) radioactive waste.

However:

Article 11: “This Regulation ceased to apply to radioactive waste on 1 January 1994”

Legislation in Ukraine

The Law of Ukraine No. 255/95-VR “On management of radioactive waste”

Entered into force by Enactment of the Supreme Council of Ukraine No. 256/95-BP of 30.06.95

This Law is aimed at ensuring protection of the public, and the environment against harmful impact of radioactive waste at present stage, and in future.

This law covers all activities on radioactive waste management.

It establishes the competence of state bodies in the sphere of radioactive waste management, establishes the duties of legal and natural persons in the sphere of radioactive waste management, deals with state registration of radioactive waste and sets forth the procedure for radioactive waste management.

The Law of Ukraine "On Radioactive Waste Management", as amended in 2010, establishes that management of radioactive waste resulting from the Chernobyl accident. This management shall be funded from the State Fund for Radioactive Waste Management.

The Law of Ukraine No. 4384-VI “On management of spent nuclear fuel” (2012)

This Law establishes the modalities of management, storage, projecting and construction of storage facilities for spent nuclear fuel extracted from nuclear reactors of national origin.

Centralized storage facilities for spent nuclear fuel shall be integral part of unified complex for storage and treatment of spent nuclear fuel of specialized state enterprise “Chernobyl nuclear plant”.

Spent nuclear fuel shall be kept in storage facilities for the whole period of functioning of storage facilities.

Related acts:

- The Law of Ukraine “On Management of Spent Nuclear Fuel for Siting, Design and Construction of the Centralized Storage Facility for Spent Nuclear Fuel from Ukrainian VVER Nuclear Power Plants”, No. 4384 of 09 February 2012.
- Law of Ukraine "On the Procedure of Adopting Decisions on the Placement, Design, Construction of Nuclear Installations and Facilities for Radioactive Waste Management of National Importance" (entered into force in 2005)

It establishes the general legal principles of decision-making on the placement, design, construction of nuclear facilities and facilities for the management of radioactive waste of national importance.

Law on Revising Certain Laws of Ukraine on Radioactive Waste Management (establishing National Radioactive Waste Fund)

Ukraine and EU-EURATOM

Ukraine has concluded the Association Agreement with the EU and EURATOM (entered into force on 1 September 2017), which envisages cooperation in the field of nuclear energy and progressive approximation of Ukraine’s legislation, specifically through the implementation of the EU Directives, and inter alia, of the Spent Fuel and Radioactive Waste Directive (to be implemented within 3 years, i.e. by 2020).

Horoshko Hanna
First-year student of Law Faculty
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

ENVIRONMENTAL POLICY OF UKRAINE

Over seventy years of subordination in a command economy led to irrational resource usage and sustained energy-intensive technological processes in Ukraine. By the way, Ukraine generated practically one-fourth of the Soviet Union's GDP. It is widely known now that Ukraine's environmental problems include the nuclear contamination that resulted from the 1986 Chernobyl accident. One-tenth of Ukraine's land area was affected by the radiation.

Over seventy years of subordination in a command economy led to irrational resource usage and sustained energy-intensive technological processes in Ukraine. By the way Ukraine generated practically one-fourth of the Soviet Union's GDP. It is widely known now that Ukraine's environmental problems include the nuclear contamination resulted from the 1986 Chernobyl accident. One-tenth of Ukraine's land area was affected by the radiation.

Pollution from other sources also poses a threat to the environment. Ukraine releases polluted water, heavy metals, organic compounds, and oil-related pollutants. The water supply in some areas of the country contains toxic industrial chemicals up to 10 times the concentration considered to be within safety limits. Air pollution is also a significant environmental problem in the Ukraine.

Environmental policy in Ukraine springs from several provisions of the Constitution of Ukraine. They are right to ensure ecological safety in Ukraine, right of citizens to healthy and safe environment and right to free access to information regarding the environment.

Ukraine is also a signatory to a number of international conventions and legal successor to certain conventions signed by the former USSR. All of them make an integral part of the legislation.

The basic principles of the national environmental policy are similar to those of EU countries, and of Central and Eastern European countries integrating into Europe. But at this stage likeness comes to the end.

The framework Law On Environmental Protection was adopted in 1991 before the collapse of the Soviet Union. As a follow-up, the Law On Air Protection (1992, new version dated of 2001), the Water Code (1995), and Law On Waste (1998) were subsequently enacted to create regulatory frameworks for each of those institutions. Other laws address air protection, mineral resources, ecological expertise, etc.

The main governmental body of Ukraine in the sphere of environment is Ministry of Environmental Protection responsible for protection and administration of environment. Authorities within the Ministry are divided among various agencies and committees. A number of other Ministries and Committees, including health protection, industrial safety and industrial policy, also have authority for certain aspects of environmental laws. Local authorities may also have some responsibility for administration of environmental laws, depending upon the nature of the project under consideration. Law enforcement bodies, such as the Ministry of Internal Affairs and the General Prosecutor's Office, which includes a specialised environmental prosecutor's department, have significant authority to enforce actions against violations of environmental laws.

Companies as legal entities are subjects of regulation in Ukraine. It makes almost impossible to either obtain reliable information on main production processes or to use effective regulatory mechanisms. The focus is on "end-of-pipe" emission/effluent treatment measures rather than on the analysis of the production process as it is and pollution prevention through improvements of

production techniques. The law provides for issuance of permits for emission of pollutants into air, wastewater discharge into water bodies, and placement of waste. Such standards identify permissible levels of discharges by companies of particular pollutants and establish a schedule of payments for discharges of pollutants within these established limits. Factors such as soil contamination, noise, odour, vibration, electromagnetic radiation and other important environmental aspects are not widely considered.

Obviously, Ukraine's regulatory framework requires considerable reform to introduce integrated pollution prevention and control and integrated permitting. The reform should include both adjustment of the current environmental legislation and adoption of a new law which would cover key elements of integrated permitting.

Although prevention is a more rational method than attempting to solve problems after they have occurred, presently environmental policy in Ukraine does not incorporate these procedures in full.

References

1. Environmental law Legal Encyclopedia: Ed. count Yu.S. Shemshuchenko (ed.) [And others] - K.: Ukrainian Encyclopedia. M.P. Bazhana, 1998. - p. 744
2. Environmental Law of Ukraine: Textbook Ed. AP Hetman, MV Shulga. - K.: Law, 2005. - p. 380.
3. Natural resource law Legal Encyclopedia: Ed. count Yu.S. Shemshuchenko (ed.) [And others] - K.: Ukrainian Encyclopedia. MP Bazhana, 2003. - p. 736

Viktor Ladychenko

head of the Department of International Law and Comparative Law of the National, head of Jean Monnet project Erasmus + " EU Environmental Policy and Law", National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL INFORMATION ACCESS COOPERATION FRAMEWORK

In today's realities, the study of the legal mechanism of ensuring the human right to free access to environmental information in Ukraine is of great importance.

The study of legal mechanism of ensuring the human right to free access to to environmental information has an important practical meaning for further reform of the legislation of Ukraine on ensuring the human right to have free access to environmental information, as well as to improve the practical activity of authorized entities in this area.

The problem of the legal mechanism for ensuring human rights for free access to environmental information has already been raised by us (Ladychenko V., Golovko L. 2018).

The system of legal mechanism for ensuring the human right to free access to environmental information in Ukraine is an integral part of a unified holistic system of ensuring the human right to free access to environmental information in Ukraine.

Under international law, the legal mechanism for ensuring the human right to free access to environmental information consists of the following components.

1. International UN treaties on ensuring the human right to have free access to to environmental information.

2. European mechanism to ensure the human right to access to environmental information

In particular, the Universal Declaration of Human Rights of December 10, 1948, the International Covenant on Civil and Political Rights of the United Nations of December 16, 1966, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights of the United Nations of December 16, 1966, the Framework Convention of the Organization of United Nations on Climate Change of May 09, 1992.

Also an important meaning has the UNECE Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention) of June 25, 1998.

The rights and freedoms enshrined in the norms of international legislation have become a guarantee of the realization of these rights and in the information sphere. International treaties regulate various aspects of access to information, including its search, reception, and use without interference of state authorities and regardless of borders.

Based on the conclusions of the scientists of the Ukrainian Hydrometeorological Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine on the global and regional effects of climate change, it can be concluded that Ukraine is also threatened with an increase in the number of natural disasters, flooding in the Carpathians, the transformation of the southern steppes into the desert, flooding of coastal parts and acute shortage of drinking water in the central and eastern regions.

That is why we have already emphasized the need to implement European environmental policy in Ukraine (Ladychenko, Golovko 2017).

Ukraine is one of the few countries in the world that from years 1990 to 2000 sharply reduced greenhouse gas emissions due to low industrial load, and in the years to come, it did not come close to the 1990 figures. By ratifying the Kyoto Protocol in 2004, Ukraine was able to realize its unused carbon dioxide emission quotas. According to the information provided by the National Ecological Center, the state budget of Ukraine in 2009-2010 received € 470 million as a result of the sale of surplus quotas under the Kyoto Protocol. At the same time, Ukraine undertook to implement greenhouse gas emission reduction projects for these funds.

The UN has announced current century is the century of biotechnology. This is due to the fact that in recent years there have been some achievements in the field of genetic engineering, which in many countries have become a priority.

Every year at UN level, June 5 is celebrated as World Environment Day, which is one of the main ways for the United Nations to attract global public attention to environmental issues, and also to stimulate political interest and corresponding actions.

International treaties of the Council of Europe on ensuring the human right to free access to environmental information. In particular, The European Convention on Human Rights of November 4, 1950, the Pan-European Strategy for the Conservation of Biological and Landscape Diversity of October 25, 1995.

At the international level, the issue of access to information was first addressed to the Council of Europe in 1976 at the Colloquium on "Freedom of Information - the Obligation of Public Authorities to Provide Access to Information." The result of this discussion was the Recommendation of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe No 854 (1979) "On Public Access to State Documentation and Freedom of Information", adopted in 1979, according to which Member States were requested to introduce a system of freedom of information that should provide citizens:

- access to public files;
- the right to seek and receive information from state institutions and agencies;
- the right to review and correct personal files;
- the right to privacy;
- the right of quick review by the courts of these issues.

Such a recommendation was due to the fact that public authorities began to generate a large amount of information that is at their sole disposal, while such a system of freedom of information was intended to provide an opportunity for corruption scrutiny and public money laundering. That is, taxpayers, as filling state budgets, have the right to know how public funds are used, and therefore to control bodies of state power for abuse of their powers.

Cooperation between Ukraine and the European Union in the environmental field was considered by modern scholars (Gulac, Dubchak, Iarmolenko, Yanchuk 2019).

Based on the foregoing, the following conclusions can be made. The regulatory system of the administrative and legal mechanism for ensuring the human right to free access to environmental information is essential for the development of an information society in a democratic and law-governed state.

Proper implementation and administrative and legal provision of the human right to free access to environmental information are an integral requirement of a democratic and law-governed state, a guarantee of civil society development, an appropriate level of public confidence in public authorities. The lack of proper implementation of such a right of citizens and its inadequate administrative and legal provision is inadmissible under the conditions of a legal and democratic state, and during the Chernobyl catastrophe - the disasters of a planetary scale on April 26, 1986, led to the terrible consequences, as mentioned above.

Consequently, this subsection describes the problems of the normative system of the administrative and legal mechanism for ensuring the human right to free access to environmental information in Ukraine under international law.

References

Gulac, O., Dubchak, L., Iarmolenko, I., Yanchuk, J. (2019). Cooperation of Ukraine and the European Union in the ecological sector: directions and prospects. *European Journal of Sustainable Development*, Volume 8, No. 1, 22-30.

Ladychenko V., Golovko L. (2018). The Right to Access to Environmental Information in Ukraine and the EU. *European Journal of Sustainable Development*, Volume 7, No. 3, 455-459.

Ladychenko, V., Yara, O., Golovko, L., Serediuk, V. (2019) Groundwater Management in Ukraine and the EU. *European Journal of Sustainable Development*. Volume 8 No. 1, 31-39.

Ladychenko, V., Golovko, L. (2017). Implementation of European Environmental Policy in Ukraine: Problems and Prospects. *European Journal of Sustainable Development*, Volume 6, No. 3, 333-339

Miao, He. (2019). Sustainable Development through the Right to Access to Justice in Environmental Matters in China. *Sustainability*, 11(3), 900.

Yara, O., Uliutina, O., Golovko, L., Andrushchenko, L. (2018). The EU Water Framework Directive: Challenges and Prospects for Implementation in Ukraine. *European Journal of Sustainable development*, Volume 7, No. 2, 175-182

Lenka Smékalová

Ph.D., senior lecturer of the Faculty of Management and Economics of Tomas Bata University (Zlin, Czech Republic)

SUPPORT OF THE MUNICIPAL WASTE MANAGEMENT BY EUROPEAN UNION COHESION POLICY

The European Union strongly supports the principle of sustainable development and within this concept its environmental pillar. This is reflected in the legislature, the strategies, the policies and monetary support. Davies (2017) holds the environmental policy of the European Union as one of its remarkable achievement, an evaluation echoed by Bailey (2017). This paper focuses on the monetary support within the scope of the cohesion policy of the European Union. Currently, the largest investment policy of the European Union, has long been focused on the issues of environment and within this concept on the issues of the waste management.

The cohesion policy represents an investment tool which presently supports implementation of the Europe 2020 strategy, a strategy for smart, sustainable and inclusive economic growth in the European Union. Part of the sustainable pillar is the “greener economy”, also the headline targets include environment oriented characteristics, albeit connected especially to combating the

climate change (European Commission, 2010). The overall budget of the policy at more than € 351 billion accounts for circa one third of the 2014-2020 period EU budget (Fratesi & Wislade, 2017). Studies from member states and candidate states (Agovino, Casaccia, & Crociata, 2016; Nikolic, Mikic, & Naunovic, 2017) show that the cohesion policy instruments such as Cohesion Fund or European Regional Development Fund may provide resources for important investments in this area.

This paper focuses on the efforts that were put into improving environment by the investments of Cohesion policy in the Czech Republic in period 2014-2020 and highlights the help extended to municipalities in case of municipal waste management.

In the period 2014-2020 the issues of environment are prominently invested into by means of Operational Programme Environment in the Czech Republic. This programme has budget exceeding € 2,6 bil. and is divided into five priority axes and technical assistance part (Ministry of the Environment of the Czech Republic, 2015). One of the priority axes is titled Waste and material flows, environmental burdens and risks and it is within this axis that the municipal waste management is handled predominantly.

As of May 1st, 2019 the Operational Programme Environment recorded expenditure on 2 997 approved projects amounting to € 1,94 bil. out of which € 1,44 bil. was provided by the cohesion policy funding. The priority axis Waste and material flows, environmental burdens and risks recorded expenditures of € 363 mil. on 1 719 approved projects, approximately 18 % of the total amount spent so far.

Focusing on these projects, the following distribution of the expenditure was made between various project beneficiaries:

Table 1: Expenditures of Waste and material flows, environmental burdens and risks priority axis. Source: (Ministry of Regional Development of the Czech Republic, 2019).

Beneficiary	Municipal entities ⁸	Other public entities	Non-public entities
Number of projects	1 228	5	486
Total expenditure (mil. €)	160	5	198
EU expenditure (mil. €)	135	4	148

The projects implemented in this case by the municipalities, unions of municipalities and various corporations founded and owned by the municipalities are mostly focused on waste separation where particular attention has been paid to biological waste from households. These projects aim mostly at handling this type of waste by means of composting directly within the households and the investment mostly include purchase of necessary containers to store this type of waste during the process of composting. Other than that the projects were aimed at improving systems for waste separation in general, including provision of more containers to distribute through the municipalities involved. Several projects were oriented at recultivating former landfills and finally emergence of new re-use centres across the involved municipalities.

It must be noted, that this is the third budgetary period within which the Czech Republic has had use of an environmentally oriented operational programme in order to facilitate the implementation of EU environment policy and as such the projects have been gradually shifting from basic infrastructure procurement to a more sophisticated ways of treating the municipal waste.

References

- Agovino, M., Casaccia, M., & Crociata, A. (2016). The impact of European Regional Development Fund on separate waste collection: Evidence from Italian regions. *Environmental Science & Policy*, 61, 97–107.
<http://doi.org/10.1016/J.ENVSCI.2016.04.001>
- Bailey, I. (2017). *New Environmental Policy Instruments in the European Union*. Routledge.

⁸ Municipalities, unions of municipalities, municipality founded and owned entities.

- <http://doi.org/10.4324/9781315248080>
- Davies, P. G. G. (2017). *European Union Environmental Law: An Introduction to Key Selected Issues*. Routledge. <http://doi.org/10.4324/9781315255835>
- European Commission. (2010). Europe 2020. Retrieved from [http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET EN BARROSO 007 - Europe 2020 - EN version.pdf](http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf)
- Fratesi, U., & Wislade, F. G. (2017). The impact of European Cohesion Policy in different contexts. *Regional Studies*, 51(6), 817–821. <http://doi.org/10.1080/00343404.2017.1326673>
- Ministry of Regional Development of the Czech Republic. (2019). List of Operations. Retrieved May 7, 2019, from https://dotaceu.cz/getmedia/f0a4ce2f-2677-4a6b-a664-e13edf6c57c4/2019_05_01-M023a-Seznam-operaci_-_List-of-operations.xls.aspx?ext=.xls
- Ministry of the Environment of the Czech Republic. (2015). The Operational Programme Environment 2014-2020 Programming Document. Retrieved May 7, 2019, from <https://www.opzp.cz/dokumenty/detail/?id=1687>
- Nikolic, A., Mikic, M., & Naunovic, Z. (2017). Broadening the urban sustainable energy diapason through energy recovery from waste: A feasibility study for the capital of Serbia. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 69, 1–8. <http://doi.org/10.1016/J.RSER.2016.11.177>

Jiří Zicha

Ph.D., senior lecturer of the Faculty of Management and Economics of Tomas Bata University (Zlin, Czech Republic)

WASTE LEGISLATION OF THE EUROPEAN UNION AND ITS REFLECTON IN THE ASSOCIATION AGREEMENT WITH UKRAINE

EU waste policy occupies an important place within the Union’s environmental portfolio and it also has a long lineage, starting from the Commission’s 1972 Communication on the EC Programme on Environment, where the focus was on reduction of waste generation and recycling. Since then, waste management has been recognised as a priority area in all EU Environmental Action Programmes. As a result of economic and technological development we are facing different types of waste which require prevention to avoid adverse environmental or human health impacts. Yet, waste should not only be associated with environmental pollution but should be recognized as a valuable resource.⁹

Currently, EU waste law is one of the most extensively and comprehensively developed part of the environmental acquis that attempts to cover all activities that may generate waste. It tends to be highly technical and requires Member States to invest in developing waste management infrastructure and waste treatment technologies, and also to develop administrative capacities.¹⁰ We may distinguish several areas covered by the EU waste law. The general framework is provided by directives on waste¹¹ and on the landfill of waste,¹² and by regulations on shipment of waste¹³ and on waste statistics.¹⁴ Specific rules for waste from consumer goods are set by

⁹ KINGSTON, Suzanne, Veerle HEYVAERT a Aleksandra ČAVOŠKI. *European Environmental Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, p. 489-490.

¹⁰ *Ibid.*, p. 491.

¹¹ Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives. OJ L 312, 22.11.2008, p. 3-30.

¹² Council Directive 1999/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste. OJ L 182, 16.7.1999, p. 1-19.

¹³ Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2006 on shipments of waste. OJ L 190, 12.7.2006, p. 1-98.

¹⁴ Regulation (EC) No 2150/2002 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2002 on waste statistics. OJ L 332, 9.12.2002, p. 1-36.

directives on packaging,¹⁵ light-weight plastic bags,¹⁶ end-of-life vehicles,¹⁷ type-approval of motor vehicles,¹⁸ batteries and accumulators,¹⁹ or electrical and electronic equipment.²⁰ Another set of provisions is focused on waste which is generated within specific activities, such as agriculture,²¹ extractive industries²² or ship transportation.²³ Special attention is paid also to transboundary movement of hazardous waste and its international legal framework set by the Basel Convention.²⁴ In the framework of Euratom is also regulated radioactive waste and its shipments²⁵ and management.²⁶ This overview is not complete as there are several other sources of EU waste law but it may provide general picture about the main topics.

Waste law has increasingly become a part of wider policy framework for sustainable consumption and production, and so-called circular economy. This has led to an increasing focus on reuse and recovery, but also on design and composition of products so as to minimise waste generation and make the substances that do become waste easier to turn into new products. In 2014 the Commission has presented a strategy called “Towards a circular economy: A zero waste programme for Europe”. However, the new Commission withdrew the proposal, and in late 2015 has adopted “The Circular Economy Package”, consisting of an action plan called “Closing the loop - An EU action plan for the Circular Economy” and six partly revised proposals for amending waste-related directives.²⁷ In March 2019, the Commission adopted a comprehensive report on the implementation of the Circular Economy Action Plan. The report presents the main achievements and sketches out future challenges to shaping our economy and paving the way towards a climate-neutral, circular economy where pressure on natural and freshwater resources as well as ecosystems is minimised.²⁸

According to Annex XXX to Chapter 6 of the Association Agreement,²⁹ Ukraine undertakes to gradually approximate its legislation to the following EU legislation on waste and resource

¹⁵ European Parliament and Council Directive 94/62/EC of 20 December 1994 on packaging and packaging waste. OJ L 365, 31.12.1994, p. 10-23.

¹⁶ Directive (EU) 2015/720 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2015 amending Directive 94/62/EC as regards reducing the consumption of lightweight plastic carrier bags. OJ L 115, 6.5.2015, p. 11-15.

¹⁷ Directive 2000/53/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on end-of life vehicles. OJ L 269, 21.10.2000, p. 34-43.

¹⁸ Directive 2005/64/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the type-approval of motor vehicles with regard to their reusability, recyclability and recoverability and amending Council Directive 70/156/EEC. OJ L 310, 25.11.2005, p. 10-27.

¹⁹ Directive 2006/66/EC of the European Parliament and of the Council of 6 September 2006 on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators. OJ L 266, 26.9.2006, p. 1-14.

²⁰ Directive 2012/19/EU of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on waste electrical and electronic equipment. OJ L 197, 24.7.2012, p. 38-71.

²¹ Council Directive 86/278/EEC of 12 June 1986 on the protection of the environment, and in particular of the soil, when sewage sludge is used in agriculture. OJ L 181, 4.7.1986, p. 6-12.

²² Directive 2006/21/EC of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 on the management of waste from extractive industries. OJ L 102, 11.4.2006, p. 15-34.

²³ Directive 2000/59/EC of the European Parliament and of the Council of 27 November 2000 on port reception facilities for ship-generated waste and cargo residues. OJ L 332, 28.12.2000, p. 81-90.

²⁴ The Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal (1999). Council Decision 93/98/EEC of 1 February 1993 on the conclusion, on behalf of the Community, of the Convention on the control of transboundary movements of hazardous wastes and their disposal (Basel Convention). OJ L 39, 16.2.1993, p. 1-2.

²⁵ Council Regulation (Euratom) No 1493/93 of 8 June 1993 on shipments of radioactive substances between Member States. OJ L 148, 19.6.1993, p. 1-7. Council Directive 2006/117/Euratom of 20 November 2006 on the supervision and control of shipments of radioactive waste and spent fuel. OJ L 337, 5.12.2006, p. 21-32.

²⁶ Council Directive 2011/70/Euratom of 19 July 2011 establishing a Community framework for the responsible and safe management of spent fuel and radioactive waste. OJ L 199, 2.8.2011, p. 48-56.

²⁷ LANGLET, David and Said MAHMOUDI. EU Environmental Law and Policy. 1st ed. Oxford University Press. 2016, p. 284.

²⁸ European Commission: Circular Economy, http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm.

²⁹ Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. OJ L 161, 29.5.2014, p. 3-2137.

management within the stipulated timeframes (linked to date of the entry into force of the Agreement):

- Directive 2008/98/EC on waste
 - adoption of national legislation and designation of competent authority/ies; preparation of waste management plans in line with the five-step waste hierarchy and of waste prevention programmes (3 years)
 - establishment of full cost recovery mechanism in accordance with the polluter pays principle and extended producer responsibility principle; establishment of a permitting system for establishments/undertakings carrying out disposal or recovery operations, with specific obligations for the management of hazardous wastes; establishment of a register of waste collection and transport establishments and undertakings (5 years)
- Directive 1999/31/EC on the landfill of waste
 - adoption of national legislation and designation of competent authority/ies; classification of landfill sites; preparation of a national strategy reducing the amount of biodegradable municipal waste going to landfill; establishment of an application and permit system and of waste acceptance procedures; establishment of control and monitoring procedures in the operation phase of landfills and of closure and after-care procedures for landfills to be disaffected; establishment of conditioning plans for existing landfill sites; establishment of a costing mechanism; ensuring the relevant waste is subject to treatment before landfilling (6 years)
- Directive 2006/21/EC on the management of waste from extractive industries
 - adoption of national legislation and designation of competent authority/ies; establishment of a system to ensure that operators draw up waste management plans; establishment of a permit system, of financial guarantees and of an inspection system; establishment of procedures for the management and monitoring of excavation voids; establishment of closure and after-closure procedures for mining waste facilities; drawing up an inventory of closed mining waste facilities (5 years).

It is obvious that the Association Agreement covers only part of the EU waste legislation. However, due to the complexity of waste management, even this part may become a real challenge for proper transposition and implementation.

*Авраменко Т.О.,
студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів і
природокористування України **

МІЖНАРОДНА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА: СУЧАСНІ ВИМІРИ ТА ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Розглянуті актуальні проблеми міжнародної екологічної безпеки в контексті системного прояву принципів її реалізації, що обґрунтовує необхідність консолідації зусиль міждержавних заходів природоохоронного характеру на засадах стійкого та збалансованого розвитку.

Мета дослідження такі стратегічні вектори поступу суспільства все більше інтегруються у сферу геополітичних інтересів експансії – просторового розширення потенціалу розвитку та стійкості самоорганізації суспільства в здобутті

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

ресурсів життєзабезпечення та відновлення конкурентних переваг. Постає необхідність дослідження міжнародної екологічної безпеки в контексті принципів її реалізації, які в поєднанні спроможні транслювати синергетичний ефект запобігання проявам поляризації країн світу та загрозам природного, техногенного, демографічного, економічного та іншого характеру.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна екологічна безпека являє собою системний і багаторівневий процес інтеграції, регіоналізації, лібералізації та демократизації міжнародних відносин, складові механізму якого формують комплекс екологічних умов існування людства і впливають на функціонування природоохоронних інституцій, екологічних організацій, спричиняючи створення спеціальних режимів взаємовідносин країн з метою упередження екологічних небезпек. Ці складові є основою формування стійкості світової економічної системи. Сучасна система міжнародної екологічної безпеки характеризується гнучкістю, динамічністю, трансформаційністю, що передбачає:

- залучення країн світу до природоохоронної та екологічної діяльності;
- активізацію процесу укладання міжнародних угод природозахисного та екологічного спрямування;
- утворення нового вектору функціонування, впливу та розширення діяльності дієвих акторів міжнародних відносин (тнк, тнб, неурядових громадських організацій);
- створення національних і міжнародних структур, які координують природоохоронну діяльність, екологічну політику як у регіонах, так і в масштабах усієї планети;
- екологізацію традиційних форм міжнародних відносин та їх інститутів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади.

Процеси глобалізації, збільшення диспропорцій в економічному розвитку та ресурсному забезпеченні між економічно розвиненими і слабо розвиненими країнами, зростання чисельності та міграції населення посилюють загрозу людству в довгостроковій перспективі внаслідок виникнення імпульсів руйнівних конфліктів світового масштабу у вигляді екологічних небезпек, зокрема:

- руйнування озонового шару атмосфери та проявів глобальних змін клімату
- забруднення світового до океану
- зростання кількості населення світу
- обмеженість доступу до світових ресурсів та непропорційність їх використання країнами світу
- цивілізаційне протистояння між християнським і мусульманським світом
- створення та функціонування глобальної терористичної мережі
- розповсюдження ядерної, хімічної, біологічної, геофізичної, космічної, психотропної, екологічної зброї та технологій масового ураження;

Все це дає підстави прогнозувати майбутні міждержавні «діалоги» та конфлікти не лише як мілітарні, політичні, демографічні, екологічні, культурні, але й між цивілізаційні.

Формування міжнародної екологічної безпеки має здійснюватись не за рахунок дискримінації, знедолення людей в певних регіонах і країнах світу, а реалізовуватися у відповідності до загально визнаних світовою спільнотою паритетних засад із урахуванням:

- надпріоритетності
- високого статусу
- пріоритету загальнолюдських цінностей і права народів
- інтернаціоналізації
- інтеграції
- колективного характеру
- рівності суб'єктів міжнародної екологічної безпеки
- системної складності і невизначеності

-збереження цінності наданих благ в часі екологічною безпекою.

Зазначені принципи міжнародної екологічної безпеки засвідчують системну взаємозумовленість рівнів раціоналізації природокористування, якості навколишнього середовища, стану природно-ресурсного та енергетичного потенціалу між країнами світу, з одного боку, і потенціалом розвитку світової спільноти, з іншого.

Висновки. Врятувати людство від глобальних екологічних загроз є можливим за умов консолідації зусиль у напрямку формування міжнародної екологічної безпеки та спрямування світової економічної спільноти до нових вимірів благополуччя та добробуту, які зорієнтовані на засади стійкого, збалансованого та безпечного розвитку сучасних і прийдешніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Елдышев ю.н. изменение климата: факты и факторы // экология и жизнь. – 2008. – № 3(76). – с. 46.
2. Трибушная е. Климат войны //корреспондент. – 2007. – 1 дек. – с. 69
3. Мировой океан стал мировой свалкой //экология и жизнь. – 2007. – № 11(72). – с. 54.
4. Невелев о. М. Сталий розвиток регіону: стратегічні напрями та механізми. / о.м. невелев, б. М. Данилишин. – к., 2002. – с. 10-11
5. Кисельов м. М. Концептуальні виміри екологічної свідомості: монографія / м. М. Кисельов, в. Л. Деркач та ін. – к.: парапан, 2003. – с. 185-186.
6. Історія формування поняття «безпека особистості» //безпека життєдіяльності. – 2009. – № 1. – с. 25.
7. Добаева и., добаев а. «новый терроризм»: глобализация и социально-экономическое расслоение» //мэ и мо. – 2009. – №5. – с.114-120.
8. Шевцов а.і. майбутнє людства необхідно спланувати: глобальні загрози і довгострокова стратегія розвитку україни / анатолій шевцов // стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1(2). – с. 187-193.
9. Лук'яненко д. Г. Глобальна економічна інтеграція: монографія. – к.: тов «нац. Підручник», 2008. – с. 96-96.
10. Філіпенко а.с. цивілізаційні виміри економічного розвитку. – к., 2003. – 400 с.
11. Елдышев ю.н. изменение климата: факты и факторы / ю. Н. Елдышев // экология и жизнь. – 2008. – № 3(76). – с. 47.

Андронік А.О.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Першочерговою функцією будь-якої держави є забезпечення її національної безпеки, що особливо актуалізується у світлі останніх подій в Україні. Враховуючи розуміння національної безпеки з точки зору захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, екологічна безпека повинна розглядатися як її пріоритетна складова. Вирішення важливих екологічних проблем, більшість із яких має глобальний характер внаслідок розмитості кордонів природного довкілля, обмеженості природних ресурсів і в той же час стрімко

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

зростаючої потреби в них, лише на рівні окремих держав сьогодні фактично неможливо. Внаслідок чого виникає нагальна потреба концентрації спільних зусиль і реалізації єдиної екологічної політики багатьох держав, пріоритетами розвитку яких є забезпечення належних умов життєдіяльності людини, збереження природних екосистем для наступних поколінь та забезпечення екологічної безпеки. Оскільки природно-ресурсний потенціал України є складовою загальноєвропейських природних багатств, його збереження і відродження необхідно розглядати у рамках загальноєвропейських пріоритетів суспільного розвитку.

Метою дослідження є аналіз основних етапів становлення сучасної екологічної політики Європейського Союзу і пошук дієвих напрямів співпраці України і ЄС у напрямі забезпечення реальних умов сталості розвитку нашої держави.

Виклад основного матеріалу. Період становлення екологічної політики Європейського Союзу налічує понад 40 років плідної системної праці з формування європейського екологічного права. Вважається, що початок становлення Спільної екологічної політики в Європі заклала конференція глав держав та урядів, яка відбулася в 1972 році у Парижі. Загострення екологічної кризи в Європі на початку 70-х років XX ст. і об'єктивна необхідність здійснення екологічних заходів привернули громадську думку Європи до екологічних проблем економічного розвитку. Пріоритетність екологічної політики закріплена в Амстердамському договорі, що був затверджений у 1997 р., а з 1998 р. питання охорони навколишнього середовища включені в усі напрями Спільних політик ЄС [4]. Так, до сфер, у яких на даний момент відбувається інтеграція екологічних питань, можна віднести: сільське господарство, політика розвитку третіх країн, енергетика, підприємництво, рибальство, внутрішній ринок, дослідження, структурні фонди, торговельні та зовнішні відносини, транспорт, економічні та фінансові відносини [1]

Серед пріоритетних цілей політики ЄС у сфері навколишнього середовища можна виділити наступні:

- збереження, захист і поліпшення якості навколишнього середовища;
- охорона здоров'я населення;
- розумне та раціональне використання природних ресурсів;
- підтримка заходів на міжнародному рівні щодо вирішення регіональних або глобальних проблем навколишнього середовища, зокрема протидія зміні клімату.[4]

Одним із ключових принципів, на яких заснована екологічна політика ЄС, є принцип «забруднювач платить», який несе у собі попереджувальну дію щодо випадків порушення стандартів екологічної безпеки і тим самим сприяє реалізації цілей та впровадженню відповідної політики ЄС у цій сфері. Принцип вжиття заходів перестороги забезпечує швидке реагування в умовах можливої небезпеки для здоров'я людини, тварин або рослин та навколишнього середовища. Запозичення і реалізація основних принципів екологічної політики ЄС в Україні є нагальною потребою подальшого розвитку нашої держави на умовах сталості. Позитивним моментом є те, що здійснення екологічної політики ЄС покладена на природоохоронні інституції загальноєвропейського значення. Практика засвідчила, що діяльність суб'єктів екологічного врядування саме наднаціонального рівня дозволяє уникнути суб'єктивності у розв'язанні екологічних проблем окремих країн-учасниць та реалізувати право ініціативи щодо гармонізації законодавства в екологічній сфері. Так, основними суб'єктами, які розробляють та реалізують екологічну політику ЄС є: Європейський парламент, Рада ЄС, Комісія ЄС, Суд ЄС, Омбудсмен ЄС, Європейський інвестиційний банк, а також спеціалізовані установи. Підписання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом і Україною активізувало подальшу співпрацю ЄС і України, яка до цього моменту мала переважно декларативний характер.

Виділяють п'ять рівнів, на яких здійснюється реалізація екологічної політики в Україні, а саме:

1. Рівень стратегічного управління.
2. Рівень галузевого та міжгалузевого управління.

3. Рівень місцевого управління.
4. Рівень, представлений органами місцевого самоврядування
5. Рівень громадського управління.

Висновки. Країнами Європейського Союзу накопичено значний досвід екологічного управління. Еволюція екологічної політики ЄС сформувала чіткі підходи до визначення і розв'язання проблем навколишнього середовища. Використання екологічних стандартів є запорукою сталого функціонування екосистем у розвинутих європейських країнах. Практика показує, що бездумне дублювання досвіду інших країн без врахування особливостей становлення і розвитку екологічного простору України не може підвищити ефективність використання її наявного природно-ресурсного потенціалу і забезпечити сталий розвиток території нашої держави. Безперечно, досягнення високих екологічних стандартів ЄС повинно стати стратегічним завданням екологічної політики України на найближчу перспективу, але в той же час необхідно усвідомлювати, що сучасні значні досягнення в природоохоронній сфері європейської спільноти є результатом тривалого процесу не тільки проведення реформ на державному і регіональних рівнях, а також усвідомлення кожним громадянином важливості створення умов для забезпечення достойного існування не тільки для себе, а і для наступних поколінь.

Список використаних джерел:

1. Право Європейського союзу : підручник / за ред. В.І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
2. Грушкевич Т.В. Європейські стандарти забезпечення екологічних прав : навчально-методичний посібник / Т.В. Грушкевич. – Хмельницький : Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, 2013. – 260 с.
3. Малиш Н.А. Ефективні механізми формування державної екологічної політики : монографія / Н.А. Малиш. – К. : К.І.С., 2011. – 348 с.
4. Політика та право ЄС з питань, що стосуються довкілля // Владислав Бізек : посібник. Київ – 2013 с. 5 с. 162 – Режим доступу : <http://www.sbs-envir.org/images/documents/ECLEG-Textbook-UA.pdf>.

***Андрощук А.,**
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів
та природокористування України**

ПРАВО ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Бурхливий розвиток суспільних відносин потребує своєчасного реагування для належного правового регулювання. Такий постулат відображає соціальну потребу в регулюванні нових явищ і процесів, які набувають характеру об'єктів правового регулювання та лежать в основі формування нових правових галузей, підгалузей або інститутів.

Одним із таких об'єктів правового регулювання на сьогоднішній день є екологічна безпека, визначена в законодавстві як: напрям державної політики; конституційний обов'язок держави та суб'єктивне право людини і громадянина; сфера національної

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

безпеки; стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей.

Загальні положення Закону України від 21 грудня 2010 р. «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» (далі – Стратегія) засвідчують, що антропогенне і техногенне навантаження на навколишнє природне середовище в Україні продовжує у кілька разів перевищувати відповідні показники у розвинутих країнах світу. Наведене свідчить про актуальність подальших доктринальних досліджень права екологічної безпеки в Україні, що і обумовило вибір теми дисертаційної роботи.

Мета дослідження полягає у оновленні науково обґрунтованої концепції розвитку права екологічної безпеки як складової частини екологічного права України на сучасному етапі розвитку суспільства.

Згідно з положеннями загальної теорії права, підгалузь права, яка претендує на визнання її самостійною, має бути об'єктивно відособленою у межах системи права сукупністю взаємопов'язаних і взаємозалежних між собою правових норм, об'єднаних спільністю предмета і методом правового регулювання. Ось так і право екологічної безпеки, як підгалузь екологічного права, може спрямовуватися на якісно специфічні види суспільних відносин, що за своїм глибинним суспільно-економічним та соціально-політичним змістом вимагають відокремленого, юридично своєрідного регулювання [2, с. 29].

При цьому береться до уваги, що термін «регулювання» означає впорядкування чого-небудь, керування чимось, підпорядкування його відповідним правилам, певній системі; домагання нормальної роботи певного механізму, забезпечуючи злагоджену взаємодію його складових частин [6, с. 108]; робити щось придатним для вжитку, користування, приводити в потрібний для використання стан [5, с. 905]. Виходячи з таких значень, юридична наука в поняття «правове регулювання» вкладає розуміння цієї категорії як здійснюваний за допомогою права і усієї сукупності правових засобів юридичний вплив на суспільні відносини [1, с. 5], шляхом їх юридичного закріплення, охорони і розвитку [8, с. 488]. Правове регулювання здійснюється за допомогою обов'язкових норм, ґрунтується на можливості використання примусової сили держави.

Доцільно підтримати позицію М.В. Краснової, згідно з якою «за умови, коли наука екологічного права виробить нові концептуальні засади свого формування і подальшого розвитку, особливо у контексті свого сучасного пріоритетного напрямку – екологічної безпеки, то й називатися вона може Право екологічної безпеки. В основі такої науки може лежати вчення про правове забезпечення охорони і відтворення природи та екологічної безпеки громадян, в першу чергу, при здійсненні природокористування як основного чинника екологічного ризику» [4, с. 49].

Право екологічної безпеки започатковано міжнародно-правовими вимогами щодо забезпечення охорони навколишнього середовища та здійснення превентивних заходів щодо уникнення різних видів небезпек (ядерної, військової, хімічної, бактеріологічної, техногенної тощо), здатних негативно вплинути на стан середовища життєдіяльності, або ж на стан екології. Підтвердженням актуальності проблем із забезпечення екологічної безпеки на міжнародному рівні є прийняття Генеральною Асамблеєю ООН (далі – ГА ООН) ряду важливих документів, які й започаткували запровадження нового ставлення до екологічних проблем – екологічно забезпечувального. Такими документами стали, зокрема, резолюції ГА ООН про створення всеохоплюючої системи міжнародної безпеки від 5 грудня 1986 р. та від 7 грудня 1987 р., а також резолюція «Всеохоплюючий підхід до зміцнення міжнародного миру і безпеки відповідно до Статуту ООН» від 7 грудня 1988 р. [7, с. 132].

Таким чином, в міжнародно-правових документах, хоча і не розкривається поняття міжнародної екологічної безпеки, проте в них можна виявити явну тенденцію до його

формування як шляхом реалізації заходів охорони навколишнього середовища, так і заходів безпекового спрямування. І хоч на перший погляд забезпечення міжнародної екологічної безпеки не має власного механізму реалізації, проте безпекові заходи здійснюються міжнародно-правовими засобами, передбаченими для охорони навколишнього середовища. Як правильно зазначає М.В. Кичигин, «Захищаючи природу, ми тим самим як раз і забезпечуємо екологічну безпеку та права громадян на неї. Охорона навколишнього середовища є первинною, а екологічна безпека – наслідок його належної охорони» [3, с. 154-155].

Отже, для розв'язання наукової проблеми через призму науки екологічного права сформульовано наступні основні теоретичні та практичні висновки.

Аргументовано, що в основі вчення про право екологічної безпеки історично лежить безпековий характер взаємин людства і природи, який відбивається у віруваннях, звичаях, традиціях, філософських та в інших доктринах. На рівень формування права екологічної безпеки як доктрини вплинули правові основи вирішення політичних, економічних, соціальних та екологічних проблем шляхом запровадження заходів забезпечення екологічної безпеки, а також законодавче закріплення терміну «екологічна безпека», яке включається в документи про національні політики, резолюції Генеральної Асамблеї ООН 1986 – 1987 років, нормативно-правові акти окремих держав у якості мети, принципу, оціночних характеристик стану навколишнього середовища.

З'ясовано, що порушення питання про екологічну безпеку на міжнародних форумах та конференціях породило бурхливий розвиток наукових досліджень цього поняття фахівцями філософських, політичних, економічних, технічних, біологічних, юридичних та інших наук.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. Москва: Юрид. лит., 1966. 187 с.
2. Екологічне право України: підруч. для студ. вищих навч. закл. / за ред. Каракаша І.І., Одеса: Фенікс, 2012. 788 с
3. Кичигин Н.В. Право человека на экологическую безопасность: «Круглый стол» в ИЗиСП. Журнал Российского права. 2003. № 1. С. 154-155
4. Краснова М.В. Науково-методологічні питання еволюції екологічного права. Актуальні проблеми соціального права. Еволюція правового регулювання аграрних, земельних та екологічних відносин: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18 листопада 2016 р.) / за заг. ред. П.Д. Пилипенка. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. С. 46-49.
5. Краснова Ю.А. Деякі проблеми становлення понятійного апарату права екологічної безпеки. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка:Юридичні науки. 2016. № 2 (103). С. 51-54.
6. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. вид. 2-ге, виправл. / укладачі В. Яременко, О. Сліпушко. Київ: Аконіт, 2007. Т. 1. 926 с.
7. Ржевська В.С. Право міжнародної безпеки: курс лекцій. Київ: Ін-т між-нар. відносин, 2007. 183 с.
8. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с

*Артюх Є.,
студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

БІОПОЛІМЕРНЕ ПАКУВАННЯ В ОСНОВІ МАСШТАБНОГО ЗБЕРЕЖЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Активне споживання пластмасових виробів зумовлює збільшення об'ємів виробництва полімерів з нафтохімічної сировини. Їх використовують у пакувальній промисловості. Полімерне пакування продовжує термін зберігання продуктів, що є важливою складовою харчової промисловості. Також використання біополімерних матеріалів допоможе зберегти наш світ та зробити його трошки чистішим та гарним!

Метою роботи є дослідження наслідків поширення виробництва та використання полімерного пакування, а також обґрунтування переваг впровадження біополімерів як альтернативи пакувальних матеріалів. Головною проблемою використання синтетичних полімерів є їх хімічна стійкість впродовж багатьох десятиріч. Такі матеріали виготовляють з невідновних та вичерпних природних ресурсів – нафти, газу, вугілля. Поширення виробництва та використання пластмаси викликає забруднення навколишнього середовища полімерним сміттям та продуктами їх виробництва. На сучасному етапі з'явився новий підхід до розробки полімерів. Головною його метою є створення полімерних матеріалів, які зберігають свої експлуатаційні властивості лише в період їх використання та в подальшому змінюються на фізико-хімічному і біологічному рівнях, не завдаючи шкоди середовищу. Історія розвитку біодеградуємого пластику почалася з целюфану, який був вироблений у 1908 р. Жаком Бранденбергером з целюлози [1]. На відміну від мономерів та олігомерів, полімери є більш стійкими до дії мікроорганізмів. Біодеструкція залежить від замісників у полімерному ланцюгу та довжині їх ділянок. В якості основного матеріалу використовують крохмаль, насіння рослин, хітин, целюлозу, молочну кислоту та ін. Найбільш широко для виготовлення біополімерів використовують крохмаль з картоплі, рису, кукурудзи та пшениці. Використовуючи його гідрофільні можливості, під впливом температури і механічних навантажень відбувається пластифікація крохмалю. Полімери на основі крохмалю, при оптимальній температурі 30°C, розкладаються у компості протягом двох місяців. З метою зниження собівартості готового продукту, використовують суміш неочищеного крохмалю, полівінілового спирту та тальку [2]. Збільшення цін на органічні викопні ресурси, що є вичерпними, встановлює тенденцію до порівняння ціни на традиційні полімери та біополімери. До країн, що активно замінюють звичайну упаковку на біополімерну належать країни Європи та Японія. Об'єм виробництва складає 0,1% від загального виробництва полімерів [3]. Повільні темпи розвитку даного напрямлення можна пояснити тим, що на даний час ціна біополімерів у 4 рази вища за ціну традиційних полімерів та відсутністю законодавства, що зобов'язує використання екологічно чистих полімерів та їх повторне використання. Перевагою біопластику є низька оплата за зберігання відходів, його екологічність та доступність матеріалів. Тому, науковці та провідні компанії багатьох країн розглядають використання біополімерів як важливу складову збереження

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Кідалова Н.О.

навколишнього середовища та займаються розробкою нових, більш доступних технологій отримання біополімерів. Отже, використання біопластику як альтернативи звичайному пластику має значну кількість переваг та є перспективним напрямом. Провідні країни світу вже втілюють новий продукт на ринку та покращують стан навколишнього середовища. Компанія Tetra Pak вже використовує у власному виробництві матеріали з біопластику.

Список використаної літератури :

1. Скоротецький М.С. Рентабельность использования биоразлагаемых полимеров / М.С. Скоротецький. // Успехи в химии и химической технологии. – 2011. – №9. – С. 44–47. 12
2. Биоразлагаемые полимеры – современное состояние и перспективы использования / Ф.Ш. Вільданов, Ф.Н. Латипова, П.А. Красуцький, Р.Р. Чанишев. // Башкирський хімічний журнал. – 2012. – №1. – С. 135–139.
3. Воїнов Н.А. Биоупаковка – альтернатива синтетическому пластику. Современное состояние и направление работ по разрушаемым биопластикам [Електронний ресурс] / Н.А. Воїнов, Т.Г. Волова – Режим доступу до ресурсу: <http://medbe.ru>.

Бакай Т.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВА

Політика у сфері екології існувала завжди, і те, що не було відповідних правових актів, які закріплювали, і було своєрідним показником політики, яка висвітлювала відношення суспільства, держави до природи, до охорони навколишнього середовища. На сьогодні головні засади державної екологічної політики, закріплено відповідними статтями Конституції України (Стаття 16. Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави), цілою сформованою системою екологічного законодавства, зокрема і в екологічних програмних документах. Виснаження природних природних ресурсів становить реальну загрозу національній безпеці, основною причиною такого стану навколишнього середовища визнано низький рівень реалізації екологічної політики в Україні. Процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищили пріоритетність збереження довкілля, а отже, потребують від України вжиття термінових заходів. Протягом тривалого часу економічний розвиток держави супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, низькою пріоритетністю питань захисту довкілля, що унеможливило досягнення збалансованого (сталого) розвитку. Національна екологічна політика базується на принципах: рівності трьох складових розвитку держави (економічної, екологічної, соціальної), що зумовлює орієнтування на пріоритети сталого розвитку, врахування екологічних наслідків під час прийняття економічних рішень; екологічної відповідальності, який потребує запровадження відповідальності за будь-які порушення законодавства про охорону навколишнього

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

природного середовища; запобігання, який передбачає аналіз і прогнозування екологічних ризиків, які ґрунтуються на результатах державної екологічної експертизи, а також проведення державного моніторингу навколишнього природного середовища; інтеграції питань охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів (екологічних цілей) в секторальну політику на тому ж рівні, що й економічні та соціальні цілі; Мета реалізації національної екологічної політики полягає в стабілізації і поліпшенні екологічного стану території держави шляхом утвердження національної екологічної політики як інтегрованого фактора соціально-економічного розвитку України для забезпечення переходу до сталого розвитку економіки та впровадження екологічно збалансованої системи природокористування. Основними цілями національної екологічної політики є: досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища; підвищення рівня громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища; поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки; Запровадження міжнародних стандартів систем екологічного управління на підприємствах і в компаніях сприятиме розвитку системи управління навколишнім природним середовищем та реалізації в Україні міжнародних природоохоронних ініціатив. Упровадження екосистемного підходу в галузеву політику та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління, інтеграція екологічної політики до інших політик, обов'язкове врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування та у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, зокрема екологічна модернізація промислових підприємств шляхом зниження ставки екологічного податку або у формі фіксованої річної суми компенсації (відшкодування податку), у поєднанні з поліпшенням екологічних характеристик продукції, є шляхом до сучасної системної екологічної політики, що реалізується у країнах - членах Європейського Союзу. У вересні 2015 року було ухвалено Резолюцію Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй "Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року". В Україні було розроблено національну систему цілей сталого розвитку, що має забезпечити підґрунтя для подальшого планування розвитку України, подолання дисбалансів, які існують в економічній, соціальній та екологічній сферах; забезпечити такий стан довкілля, що сприятиме якісному життю і благополуччю нинішніх та майбутніх поколінь; створити необхідні умови для суспільного договору між владою, бізнесом і громадянським суспільством щодо підвищення якості життя громадян і гарантування соціально-економічної та екологічної стабільності; досягнути високого рівня освіти та охорони громадського здоров'я; упровадження регіональної політики, яка базуватиметься на гармонійному поєднанні загальнонаціональних і регіональних інтересів; збереження національних культурних цінностей і традицій. Основною ціллю екологічної політики є покращання якості життя за умови оптимального використання та відтворення природних ресурсів. Екологічна політика покликана узгодити соціальні та екологічні завдання суспільства як основу вирішення проблеми глобальної екологічної кризи. Основні принципи екологічної політики України викладені у Законі України "Про охорону навколишнього природного середовища". Якість екологічної політики залежить як від правових, організаційних та економічних інституцій, так і від створення партнерських відносин між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством. Функціонування механізмів державної управління в екологічній сфері на території всієї країни та в розрізі регіонів, відбуватиметься на більш високому рівні та результативно у разі переходу їх на професійну основу, просування екологічних ідей у суспільну свідомість, прагнення до кооперації між екологічними громадськими організаціями, побудові коаліцій і мереж, включення в українські й міжнародні мережі та організації, прагнення до посилення впливу на формування екологічної політики.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ // ВВР України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року” від 17 жовт. 2007 р. № 880-р.
3. Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР

Балочкіна О.,
*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ В УПРАВЛІННІ НАВКОЛИШНІМ СЕРЕДОВИЩЕМ ЄС

Основна мета природоохоронної політики ЄС полягає в тому, щоб забезпечити рамки та керівні принципи для прийняття рішень та заходів на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях, спрямовані на подальше поліпшення якості навколишнього середовища в цілому та якості екологічних компонентів. Екологічна політика зосереджена на забезпеченні принципів сталого розвитку, продовженні інтеграції екологічної перспективи в секторальну політику та підвищенні економічної ефективності та соціальної прийнятності програм, проектів та заходів з охорони навколишнього середовища.

Економічні інструменти боротьби з забрудненням та управління природними ресурсами стають все більш важливою частиною екологічної політики країн-членів ЄС. Так, їх використання заохочується у Програмі ЄС щодо захисту навколишнього середовища до 2020 р. – у сьомій програмі дій у сфері навколишнього середовища (Environment Action Programme, EAP), цілей сталого розвитку ЄС та стратегії «Європа 2020».

Зокрема, з метою довгострокової перспективи EAP спрямовує європейську екологічну політику до 2020 р. та визначає три основні її цілі:

- захищати, зберігати та зміцнювати природний капітал ЄС;
- перетворити ЄС на ресурсозберігаючу, зелену та конкурентоспроможну низько вуглецеву економіку;
- захистити громадян ЄС від тиску навколишнього середовища та ризиків для здоров'я та добробуту.

Досягнення зазначених цілей потребує зосередження, довгострокової старанності та зусиль у використанні дієвих стимулів, таких як:

- ефективна реалізація відповідного законодавства;
- краще інформування шляхом вдосконалення бази знань;
- більш розумні інвестиції в екологічну і кліматичну політику;
- повна інтеграція екологічних вимог та міркувань в інші політики.

До найбільш поширених інструментів еколого-економічного регулювання відносять: інструменти системи екологічного оподаткування; державні субсидії; інструменти кредитної системи; інструменти системи страхування; ринок прав (дозволів) на забруднення навколишнього середовища.

Відповідно, економічні інструменти можуть бути розроблені різними способами, а також для різних застосувань, включаючи наступне:

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

- підвищення цін на товари та послуги, які завдають шкоди здоров'ю та навколишньому середовищу, а також збільшення фінансової дохідності у випадку більш стабільних підходів, які сприяють більш екологічно чистим моделям виробництва та споживання;
- зниження витрат на відповідність шляхом забезпечення гнучкості забруднювачів або користувачів природних ресурсів для вибору найбільш економічно ефективних та екологічно ефективних заходів;
- стимули для інвестицій в інновації та вдосконалення екологічних технологій, з тим щоб отримувати як екологічні, так і фінансові переваги;
- розмежування прав власності та відповідальності фірм, груп або окремих осіб таким чином, щоб вони мали як стимул, так і право діяти екологічно відповідальніше;
- підвищення доходів для досягнення цілей навколишнього середовища та здоров'я за допомогою податкової політики.

Екологічні податки все частіше використовуються для впливу на поведінку економічних операторів, незалежно від того, виробники чи споживачі. ЄС все більше віддає перевагу цим інструментам, оскільки вони забезпечують гнучкі та економічно вигідні засоби для посилення принципу «забруднювач-платить» та досягнення цілей екологічної політики. Згідно з Постановою (ЄС) N 691/2011 про Європейські екологічні економічні рахунки [1], екологічний податок є податком, базою оподаткування якого є фізична одиниця (або її проксі) того чи іншого, що має доведений, специфічний негативний вплив на навколишнє середовище і який визначений в європейській системі рахунків (ESA 2010) як податок. Європейська статистика розрізняє чотири різні категорії екологічних податків, що стосуються енергетики, транспорту, забруднення та ресурсів.

Звичайно, екологічні податки не просто виправляють зовнішні наслідки. Вони також отримують прибуток, і це може бути головною перевагою. Цей дохід може бути використаний для скорочення (або запобігання збільшення) інших податків, зменшення бюджетного дефіциту, оплати суспільних благ, вирішення цілей розподілу та багатьох інших цілей. В той же час, взаємодія між податками на навколишнє середовище та іншими попередніми податками (перш за все податками на доходи та фонд заробітної плати) може значно підвищити витрати на ефективність екологічних податків (або будь-якого іншого акцизного податку чи подібної політики)[2].

Проте, реформи в області екологічного оподаткування можуть мати регресивні наслідки в тому, що багаті домогосподарства отримують більше, ніж бідніші. В даному аспекті розробка ефективного екологічного оподаткування повинна враховувати інтереси різних груп населення. Загальні вигоди екологічного оподаткування для економіки, навколишнього середовища і суспільства потенційно значні. Оскільки дані платежі та податки відіграють важливу стимулюючу роль, яка націлює підприємство на природоохоронну реконструкцію та модернізацію виробництва. На рівні суспільства вони дозволяють формувати фонди фінансування природоохоронних заходів. Тому ETR слід розглядати як ключовий елемент інструментарію розробки політики для переходу до «зеленої» економіки.

Таким чином, вирішення екологічних проблем і збереження навколишнього природного середовища є найважливішими напрямками діяльності ЄС в даний час. У цій області існує велика система екологічного законодавства, норми якої успішно реалізуються на практиці. Слід визнати, що ЄС є світовим лідером у проведенні екологічної політики і успішно вирішує багато екологічних проблем по збереженню навколишнього природного середовища на континенті.

Отже, євроінтеграційний курс України ймовірно залишається зовнішньополітичним пріоритетом та є основним рушієм реформ в екологічній політиці. Необхідність покращення рівня практичного застосування екологічного законодавства нашої держави стоїть досить гостро: багато положень чинних нормативно-правових актів не працюють, а механізмів покращення рівня імплементації не передбачено. Проблема недотримання

поглиблюється ще й тим фактом, що наразі відбувається процес апроксимації екологічного законодавства України до норм та стандартів ЄС [3].

Національний механізм покращення дотримання екологічної політики і законодавства міг би включати ті ж елементи, що й європейський та мав би забезпечити залучення парламенту, а також зацікавлених сторін (громадськість, бізнес). Співпраця України з ЄС у сфері правового регулювання охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки повинно здійснюватися шляхом створення гармонізованої з європейською правовою, нормативно-методичною і організаційною базою, яка має відповідати вимогам національної і загальноєвропейської екологічної безпеки. При цьому адаптація законодавчої складової державної екологічної політики України до стандартів ЄС повинна здійснюватися у напрямі коректування існуючих, розробки і затвердження нових екологічних норм природокористування, а також нормативно-правових актів щодо державного контролю за станом навколишнього середовища, діяльністю господарюючих суб'єктів та населення.

Список використаних джерел:

1. Regulation (EU) No 691/2011 of the European Parliament and of the Council of 6 July 2011 on European environmental economic accounts (Text with EEA relevance) [Електронний ресурс] // EUR-Lex. – 2011. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2011/691/2014-06-16>.

2. Green growth challenge: Shifting the tax burden in favour of environmentally related taxation [Електронний ресурс] // OECD. – 2015. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/env/tools-evaluation/environmentaltaxation.htm>.

3. Імплементация екологічних зобов'язань в умовах дерегуляції в європейському союзі: досвід кращих практик для України [Електронний ресурс] // Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». – 2017. – Режим доступу: <http://www.rac.org.ua/uploads/content/376/files/environmentalimplementationreviewprint.pdf>.

Баранишина Л.В.,

студентка четвертого курсу

юридичного факультету

*Національного університету біоресурсів і природокористування України**

ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ТОРГІВЛІ ВИКИДАМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ТОРГІВЛІ ВИКИДАМИ В УКРАЇНІ

Права на викиди мають ціну, оскільки існує обмеження викидів та існує попит на права на викиди парникових газів від тих учасників ринку, для яких вартість скорочення є вищою, ніж для інших учасників. Таким чином, це дозволяє розподілити зусилля між учасниками ринку таким чином, щоб скорочення коштувало якнайдешевше, що є позитивним, як для бізнесу, так і для економіки [1].

У 2003 році Європейський Союз схвалив рішення про впровадження схеми торгівлі дозволами на викиди парникових газів. Починаючи з 2005 року ця схема вимагатиме, щоб усі виробничі потужності у галузях, на які припадає найбільше викидів (енергетика, чорна металургія, виробництво інших неметалевих мінеральних виробів, целюлозно-паперова галузь) у всіх країнах-членах ЄС мали сертифіковані дозволи на обсяг їх фактичних викидів [2].

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

Важливим документом для реалізації мети щодо скорочення викидів вуглецю до 2050 року є розроблені Основи кліматичної та енергетичної політики 2030, погоджені лідерами ЄС у жовтні 2014 році, які передбачають:

- скорочення викидів ПГ на 40% нижче рівня 1990 року до 2030 року, що має бути досягнуто на внутрішньому ринку;
- збільшення частки відновлюваної енергії в ЄС на рівні щонайменше 27%;
- покращення енергоефективності, як мінімум, на 27% до 2030 року, маючи на меті 30% до 2030 року.

Європейська схема торгівлі працюватиме наступним чином: в період з 2005 по 2007 рік та з 2008 по 2012 рік для кожної установки, якої це стосується, вимагатиметься “дозвіл на викиди” кожної тонни парникових газів. На початку кожного періоду “дозволи на викиди” розподілятимуться між виробничими потужностями згідно Національного плану розподілу (National Allocation Plan). Кожен з 25 членів ЄС повинен подати цей план Комісії ЄС до 31 березня 2004 року[3].

Створення ринку торгівлі викидами парникових газів передбачене Угодою про асоціацію з ЄС, а саме імплементацією положень Директиви 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі квотами на викиди парникових газів. Формально цей ринок мав запрацювати в Україні ще 1 січня 2017 року, разом з енергетичним ринком. Однак, реальній роботі системи торгівлі викидами (СТВ) передують низка напрацювань та ухвалень нормативно-правових актів, які забезпечать готовність України до повноцінного використання механізму [2].

Україна могла би увійти до ряду країн, які отримують найбільшу вигоду від Європейської схеми торгівлі. Наприклад, дослідження Української національної стратегії спільного впровадження та торгівлі викидами визначає 13 потенційних проектів СВ із зменшенням викидів загалом приблизно на 30 млн. тонн еквіваленту CO₂. За нинішньої ціни “дозволив на викиди” на рівні трохи вище 10 євро за тону еквіваленту CO₂ це відповідає доходам у розмірі 300-400 млн. євро.

Незважаючи на такий потенціал, політики поки що мало зробили для використання, чи хоча б забезпечення цих вигод. В результаті, Україна ще навіть не стала учасником ринку сертифікатів на зменшення викидів, який знаходиться в стадії розвитку, а правові та технічні умови для організації на своїй території таких проектів згідно оцінок найгірші серед усіх країн з перехідною економікою [1].

Список використаних джерел:

1. Торговля квотами на викиди на практиці: посібник з розбудови та впровадження системи торгівлі: посібник. URL: https://icapcarbonaction.com/en/?option=com_attach&task=download&id=497
2. Європейська система торгівлі викидами та перспективи впровадження системи торгівлі в Україні : аналітичний документ. URL: <http://www.rac.org.ua/uploads/content/449/files/webetsinukraine2018ualayout.pdf>
3. Кармелюк Т. Довгий шлях до торгівлі викидами . 2017. URL: <https://bellona.org/news/ukraine/2017-05-dovhyy-shlyakh-do-torhivli-vykydamy>

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ПИТНОЇ ВОДИ В ЄС

У сучасному світі насамперед екологічна політика та безпека виступають на одне з провідних місць і безпосередньо залежать від інформації та процесів навколо неї. Інформацію розглядають як стратегічну "сировину" демократії. Але таке значення вона відіграє не тільки в становленні суспільного ладу

На прикладі Чорнобильської трагедії можна побачити, як оперування інформацією позначилося на майбутньому різних народів та поколінь. Та межі компетенції екологічної політики не обмежуються лише проблемами подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. Як саме буде висвітлюватися в ЗМК усе різноманіття сфер застосування екологічної політики, знов не визначено. Хоча журналісти здатні зробити значний внесок у формування екологічної політики, але робиться це не завжди достатньо ефективно, що, втім, не виключає широких резервів на майбутнє в практиці подібних заходів.

Не дивно, що й преса приділяє цьому досить мало уваги. Але такий стан справ веде до кризи в суспільстві. Екологічна та суспільно-політична преса може й повинна впливати на прийняття рішень державними, промисловими, комерційними й громадськими структурами: "...засоби масової інформації як носії політичної інформації та інститут, зацікавлений у розквіті держави, допомагають владі творити політику, а політикам – підтримувати державність як головний гарант прав і свобод особистості і громадянина".

Протягом тривалого часу поняття глобальної екологічної кризи в нас було майже відсутнє. У цьому контексті цікавий з багатьох причин аналіз видань, які тією чи іншою мірою висвітлюють проблеми довкілля:

По-перше, ця тема лише недавно почала з'являтися в пресі, але стала так швидко розвиватися, що спричинила виникнення нових газет і журналів.

По-друге, зараз існує певне коло проблем, пов'язаних з екологічною кризою, наслідками Чорнобильської катастрофи, шляхами розвитку атомної та альтернативних видів енергетики й іншими питаннями, висвітлення яких потребує певного рівня спеціальних знань, філософського осмислення накопиченого досвіду тощо.

По-третє, уже є певний досвід екологічної думки України як у минулому, так і тепер. Цей пласт привабливий не тільки для дослідження, але й для практичного використання. Саме багатство природи належить до факторів, котрі сприяли формуванню українського національного характеру.

Історичний екскурс у процес формування екологічної свідомості українців свідчить, що любов до природи є однією з національних рис. Екологічну культуру етносу розглянув український філософ В. С. Крисаченко. Органічне поєднання збереження навколишнього середовища та відродження України є однією з важливих складових становлення української журналістики, передумовою відродження національних цінностей. Працівники засобів масової комунікації покликані, на думку вітчизняного вченого В. В. Лизанчука, найактивніше допомагати українському народові будувати свій державний дім на засадах національно-духовних цінностей, звичаїв.

Список використаних джерел:

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

1. Васильева М.И. Государственная экологическая политика как часть экологического права / М.И. Васильева // На пути к устойчивому развитию России. – 2006. – Вып. 33. – С. 21–33.2.
2. Випер Р.Ю. История нового времени / Випер Р.Ю., Реверсов И.П., Трачевский А.С. – М.: Изд-во Республіка, 1995. – 496 с.3.
3. Кузык Б.Н. Цивилизации: теория, история, диалог, будущее / Б.Н. Кузык, Ю.В. Яковец // Цивилизация: прошлое и будущее. Т. 5. – М.: Институт экономических стратегий, 2008. – 576 с.4.
4. Левис Э. Периодичность в развитии феноменов разума и экономических кризисов / Э. Левис // Принципы неопределенности и прогноз развития социально-экономических систем. – Томск, 1999. – С. 38–42.5.
5. Кондратьев Н.Д. Большие циклы и теория предвидения / Н.Д. Кондратьев. – М.: Экономика, 2002. – 768 с.6.
6. Болотова А.Л. Экологическая политика повседневности в западных странах и России / А.Л. Болотова // Общественные науки и современность – 2002. – № 1. – С. 80–89.7.
7. Економічні енциклопедія / [под ред. С.В. Мочерного]. – К.: Видав. дім "Академія", 2001. – 848 с.8.
8. Оруелл Дж. 1984 / Дж. Оруелл. – М.: Прогресс, 1989. – 125 с.9.
9. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки / Верховна Рада України. – Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради. – 1998. – № 38–39 [Електронний ресурс]

Бережний О.,
*студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
 природокористування України**

УЧАСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Деякі аспекти громадського екологічного управління мають давню історію. Зокрема, Карел ван дер Звеп вказує, що шведська правова система вже у XVIII ст. містила норми, які можна віднести до участі громадськості. Подібні приклади є в історії попередніх періодів: у середньовіччі або навіть раніше – з 1000 року нашої ери. Люди, які жили в “низинних землях” (Голландія, Данія, Німеччина), постійно перебували у стані війни з морем. Тому вони мушили займатись меліорацією, польдеризацією, будівництвом дамб і контролюванням рівня води відповідно до дійсної потреби. Зведення дамб потребує управління й регулювання, і найдавніші відомі нам правила належать до 1100 р. нашої ери. Це були так звані *Rustringer Rules of Law*, які безпосередньо залучали місцеве населення до вирішення цих питань. Такий вид прямого залучення громадськості існує в Нідерландах і нині [1]. Однак такі механізми громадської

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

участі здебільшого лише дотично стосувалися екологічних питань. Право громадян на участь у процесі прийняття рішень при здійсненні екологічного управління передбачено багатьма міжнародно-правовими актами. Зокрема, принципом 10 Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку встановлено: “Екологічні проблеми найкраще вирішуються за участю всіх зацікавлених громадян на відповідному рівні. На національному рівні кожен індивід повинен мати можливість належного доступу до всієї інформації про навколишнє середовище, яка є в розпорядженні владних структур, включаючи інформацію щодо небезпечних речовин та видів діяльності, а також можливості брати участь у процесі прийняття рішень. Держави сприяють інформуванню й участі громадськості”. 23-25 жовтня 1995 р. в Софії під час III Всеєвропейської конференції міністрів охорони довкілля було прийнято “Керівні принципи із забезпечення доступу до екологічної інформації і участі громадськості в процесі прийняття рішень з питань охорони довкілля”. Процес реалізації цих положень знайшов своє відображення в “Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля” – так званій Оргузькій Конвенції, яку було підписано 25 червня 1998 р. і ратифіковано Україною в 1999 р. Особливістю цієї Конвенції є те, що вона, на відміну від інших, не тільки містить матеріальні норми, які закріплюють право громадян на участь в екологічному управлінні, але й встановлює процесуальний порядок реалізації цих прав. Національним законодавством України також передбачено можливості здійснення громадянами та їх об’єднаннями функцій екологічного управління. У багатьох випадках воно регламентує участь громадськості в процесі екологічного управління значно ширше, ніж це передбачено міжнародними нормами. Зокрема, ст. 9 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” закріплює екологічні права громадян України. У розд. IV цього Закону – “Повноваження органів з управління в галузі охорони навколишнього природного середовища” – міститься ст. 21 “Повноваження громадських об’єднань у галузі охорони навколишнього природного середовища”, в якій встановлено права громадських природоохоронних об’єднань. На основі аналізу положень законодавства з питань участі в процесі екологічного управління громадян та їх об’єднань, можливості щодо участі в екологоуправлінських процесах можна поділити на кілька груп:

- вплив на формування екологічної політики на різних рівнях і участь у прийнятті екологічно значущих рішень;
- громадський екологічний моніторинг;
- ініціація і проведення екологічної експертизи;
- здійснення громадського екологічного контролю.

Реалізація цих можливостей частково прямо передбачена в екологічному законодавстві, частково міститься в інших нормативних актах і є формою реалізації загальних прав громадян. Відповідно до законодавства України громадяни можуть впливати на формування екологічної політики як прямо, так і опосередковано. Реалізація цього права здійснюється шляхом виборів до органів державної влади та місцевого самоврядування, організації та участі в діяльності політичних партій і громадських організацій, внесення пропозицій до органів влади, а також заслуховування звітів посадових осіб. Останнім часом все більше уваги приділяється процедурним питанням щодо участі громадськості в прийнятті екологічно значущих рішень. До недавнього часу обов’язковість проведення громадських слухань передбачалася лише з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки. Випадки і порядок їх проведення встановлено Постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 1998 р. “Про затвердження Порядку проведення громадських слухань з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки”. З ратифікацією Оргузької конвенції перелік випадків проведення громадських слухань з екологічних питань значно розширився. Але громадські слухання можуть проводитись і у випадках, не передбачених даними нормативними актами. Зокрема, відповідно до ст. 13 Закону України “Про місцеве самоврядування” проведення громадських слухань є обов’язковим не рідше одного разу на рік. Порядок їх проведення визначається статутом територіальної громади. Таким чином, обов’язковість проведення громадських слухань з

екологічних питань може бути врегульована на локальному рівні. Наприклад, порядок проведення громадських слухань у м. Харків передбачений у ст. 24 глави IV “Форми безпосередньої реалізації повноважень територіальної громади” Статуту територіальної громади міста Харкова [2]. Основною проблемою при проведенні громадських слухань є врахування зауважень, що виникли при їх проведенні. Відповідно до Закону України “Про місцеве самоврядування” та Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку проведення громадських слухань з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки” всі пропозиції за результатами громадських слухань підлягають обов’язковому розгляду органами місцевого самоврядування. Але розгляд не означає врахування, тобто сама ідея проведення громадських слухань може перетворитися на формальність, неприємну, але необхідну процедуру для органів влади.

Отже, громадяни та їх об’єднання все активніше виступають суб’єктами екологічного управління. І найчастіше така діяльність пов’язана саме з екологічними аспектами господарської діяльності, оскільки під час її здійснення докільля зазнає найбільшого негативного впливу.

Список використаних джерел:

1. Екологічні права громадян: як їх захистити за допомогою закону / Благод. фонд “Екоправо-Львів” : Центр громад. екол. адвокатури “Правнича ініціатива” для центр. та схід. Європи ; Регіон. екол. центр для центр. та схід. Європи. – К. : Інформ. агентство “Ехо-Восток”, 1997. – С. 14.
2. Статут територіальної громади міста Харкова // Слобода. – 2001. – № 38. – 15 трав

*Березовська Л.О.,
к.е.н., доц. кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і
природокористування України*

ОСНОВНІ НЕДОЛІКИ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Однією з найважливіших проблем як України, так і всього світу є стан навколишнього природного середовища.

Відповідно до дослідження, проведеного Центром екологічної політики та права при Єльському університеті, Україна у 2016 р. посіла 44 місце в рейтингу екологічної ефективності серед 180 країн світу. При цьому лише 144-те – за показником забрудненості повітря діоксидом азоту, що впливає на здоров’я людей і характеризує якість повітря [1].

Одним із інструментів держави в охороні навколишнього природного середовища є екологічний податок.

Згідно зі ст. 14.1.57 ПКУ, екологічний податок – це загальнодержавний обов’язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об’єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 р. [2].

Метою встановлення податку є стимулювання суб’єктів господарювання до зниження обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та скидів забруднюючих речовин у водні об’єкти, встановлення прямої залежності розміру податкових відрахувань від ступеня негативного впливу на довкілля, мобілізація коштів до бюджетів всіх рівнів з метою фінансування витрат на охорону та раціональне використання природних ресурсів.

При аналізі фіскальної функції екологічного податку важливим є частка його у сукупних доходах бюджету та податкових надходженнях. Кошти від сплати екологічного податку становлять лише 0,5 – 1,3% податкових надходжень зведеного бюджету. У Державному бюджеті України частка екологічного податку у податкових надходженнях коливається у межах 0,3 – 1,2%, у місцевих бюджетах у сукупності – менша 3%. Екологічний податок у доходах бюджетів областей (з урахуванням трансфертів) складає незначні суми (менше 1%) у всіх областях, крім 5 областей з найбільшими обсягами надходжень цього податку.

Отже, фіскальна роль екологічного податку реалізується лише для областей з найбільшою кількістю забруднювачів довкілля та, відповідно, найбільшими обсягами надходжень екологічного податку. Фіскальна роль екологічного податку для місцевих бюджетів у цілому та для державного і зведеного бюджету незначна.

Екологічний податок неефективно виконує і компенсаційну функцію з двох причин: недостатній обсяг коштів від екологічного оподаткування для фінансування усіх необхідних заходів та нецільове використання існуючих надходжень. З місцевих бюджетів на охорону навколишнього природного середовища спрямовується не більше 0,5% видатків, а з державного – не більше 1,6% [3].

Стимулююча роль екологічного оподаткування в Україні також не реалізована. Практика господарювання на сучасному етапі переконливо доводить, що підприємствам вигідніше заплатити екологічний податок, ніж встановлювати більш дороге природоохоронне обладнання.

Існують значні недоліки також в адмініструванні екологічного податку, що сприяє ухиленню від його сплати.

На думку аудиторів Рахункової палати України недонадходження екологічного податку до державного бюджету відбувається з таких причин:

- відсутність належного внутрішнього контролю з боку ДФС за діяльністю своїх територіальних органів при проведенні ними контрольно-перевірочної роботи, останніми допускається недотримання вимог податкового законодавства при здійсненні контролю за повнотою і своєчасністю сплати до державного бюджету екологічного податку за викиди/скиди в атмосферне повітря/водні об'єкти;

- відсутність належної взаємодії Держекоінспекції з ДФС при здійсненні контрольних заходів, що дає можливість суб'єктам господарювання не декларувати/декларувати не у повному розмірі обсяги викидів/скидів в атмосферне повітря/водні об'єкти;

- відсутність здійснення Мінприроди єдиного обліку виданих (переоформлених) дозволів на викиди призводить до втрати контролю за обсягами викидів забруднюючих речовин, дотриманням суб'єктами господарювання умов щодо охорони атмосферного повітря [4].

Отже, органами державної влади в Україні не створено ефективних механізмів екологічного регулювання, а тому екологічний податок наразі не виконує свої функції (фіскальну, компенсаційну та стимулюючу).

Список використаних джерел:

1. Екологічний податок як інструмент економіки природокористування. – Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. № 10. – С. 488 - 493. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/85.pdf
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Канонішена-Коваленко К. Екологічний податок від А до Я. Київ: Фондація «Відкрите Суспільство», 2017. – 108 с.
4. Звіт про результати аудиту ефективності виконання повноважень органами державної влади в частині контролю за повнотою і своєчасністю надходження

екологічного податку з викидів у атмосферне повітря та скидів у водні об'єкти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mail.ukr.net/desktop#readmsg/15575105890133467270/f0>

*Березюк А.,
студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України **

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Екологічне законодавство відноситься до молодих і, в той же час, складних галузей правової системи України у зв'язку з чим в юридичній літературі лунають пропозиції щодо розробки Концепції його розвитку. В ній повинні знайти своє відображення чинники механізму врівноваження “викликів” глобалізаційних світових процесів, забезпечення функціонування законодавства по виконанню умов проведення державних реформ в екологічній сфері, розробка рекомендацій щодо оптимізації процедури підготовки, прийняття і реалізації екологічних законів тощо.

Важливим вектором цього процесу повинна стати систематизація екологічного законодавства України. За думкою фахівців (Ю. С. Шемшученко, А. П. Гетьман, Н. Р. Малишева, В. В. Костицький, В. І. Олещенко та ін .) - авторів проекту “Концептуальні засади систематизації екологічного законодавства України”, її необхідність пов'язана з низкою підстав. В першу чергу, систематизація обумовлена множинністю актів, що видаються нормотворчими органами з відповідного кола питань, швидкими змінами, що відбуваються в законодавстві, появою в ньому дублюючих положень і колізій та водночас - з виникненням прогалін. Систематизація має виявити та ліквідувати неузгодженості не лише всередині самого екологічного законодавства, а й міжгалузеві суперечності, гармонізувавши норми екологічного права з нормами цивільного, адміністративного, фінансового, податкового, бюджетного та інших галузей законодавства України.

Окрім того, систематизація необхідна з метою вдосконалення правореалізації, викликана потребою оперативного знаходити та правильно тлумачити норми права, що в свою чергу має неодмінно призвести до підвищення ефективності правозастосування, сприяти утвердженню правової держави, правовому вихованню й дати суттєвий поштовх розвитку науковим дослідженням у відповідній сфері, поліпшенню стану довкілля, раціоналізації використання природних ресурсів. Нарешті, систематизація екологічного законодавства відповідає основній тенденції сучасного Європейського Союзу, зафіксованій в двох останніх програмах дій в галузі охорони довкілля, а саме курсу на поступову заміну численних розрізнених законодавчих актів рамковими правовими актами та гнучкими стратегіями.

Систематизація законодавства може здійснюватись у чотирьох самостійних формах:

- 1) облік нормативно-правових актів;
- 2) інкорпорація, тобто видання різного роду збірників і тематичних зібрань законодавства;

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

3) консолідація нормативно-правових актів, тобто розроблення та прийняття укрупнених актів на базі об'єднання норм окремих нормативно-правових актів, виданих з одного питання в різний час, з усуненням повторів і суперечностей, але без зміни змісту. При цьому може встановлюватися єдина для відповідної сфери базова правова термінологія. Результатом консолідації є новий консолідований нормативно-правовий акт, який формально впорядковує відповідне коло суспільних відносин, але змістовно не виходить за межі попереднього регулювання;

4) кодифікація, тобто спосіб якісного впорядкування законодавства відповідної галузі чи сфери з метою забезпечення її узгодженості й комплексності. В процесі кодифікації відбувається розроблення та прийняття принципово нових актів - кодексів, у яких законодавець, з одного боку, об'єднує "під одним дахом" чинні норми, які витримали випробування часом і не втратили свого регулюючого значення, з іншого боку, переглядає чинні норми під кутом зору осмислення їх відповідності потребам поточного етапу правового регулювання відповідної сфери. Як і в процесі консолідації, нормативні приписи оформлюються в логічну, внутрішню узгоджену систему, забезпечується максимальна повнота регулювання суспільних відносин, що відповідають поточним потребам розвитку, а в ідеалі спрямовані також на випередження, тобто передбачають регулювання тих відносин, які повинні виникнути в майбутньому і які раніше перебували поза зоною правового впливу. Водночас у процесі кодифікації із законодавчого масиву вилучають і за потреби замінюють новими, застарілі норми, а також норми, що не витримали випробування часом.

Отже, прийняття Кодексу законів України про довкілля повинно завершити кодифікаційний процес у сфері регулювання суспільних відносин, пов'язаних з використанням природних ресурсів та охороною довкілля, створити екологічну законодавчу базу, адаптовану до норм і принципів права ЄС та в цілому міжнародного права.

Реалізація норм екологічного, земельного та аграрного права в умовах реформування правової системи України: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди відзначення 25-річчя навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ, 8-10 вересня 2017 р.) відп. ред.: Н. Р. Кобецька, Н. О. Багай, Г. В. Мороз. - Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2017. - 188 с. ISBN 978-966-640-440-7

*Білик І.,
студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України**

ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Екологічна відповідальність являється одним із виду соціальної відповідальності. Тому важливість її запровадження зумовлено тим, що якщо застосовувати екологічним виробничих технологій, які призведуть до ефективнішого використання ресурсів, встановлення більших податків, зборів, торговельних дозволів для не екологічно чистих компаній; збільшується кількість споживачів "еко" продукції.

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

В Україні існує національна система юридичної відповідальності за порушення законодавства про охорону довкілля, правове регулювання якої передбачене кодексами, законами та підзаконними нормативно-правовими актами. Основний Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначає основні засади, на яких базується така відповідальність. На даний момент в Україні у національному законодавстві прямо не передбачено вид екологічної відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності. Але у законодавстві передбачено визначення розміру шкоди, заподіяної довкіллю, відповідно до спеціальних методик; порядок відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю, яке різниться від дисциплінарної, адміністративної, цивільної чи кримінальної відповідальності.

В свою чергу в Західній Європі існують певні важелі управління над природоохоронною діяльністю:

- екологічні платежі за забруднення атмосферного повітря, водних ресурсів, шумове забруднення, утилізацію відходів тощо;
- платежі за споживання водних, мінерально-сировинних, земельних і рибних ресурсів;
- система застави, що передбачає встановлення надбавок до роздрібних цін на товари, утилізація яких доцільна після періоду експлуатації. пільгові кредити і субсидії, що надаються на конкурсній основі для реалізації різних природоохоронних програм. У деяких країнах субсидії отримують ті фірми, які відмовляються від застосування пестицидів і отрутохімікатів.
- податки за шкідливу продукцію (пальне, міндобрива, пестициди).

У країнах Східної Європи екологічна відповідальність традиційно зосереджена на факті заподіяння шкоди: у разі заподіяння шкоди навколишньому середовищу (у тому числі атмосферному повітрю) державі повинна бути виплачена фінансова компенсація, навіть якщо безпосереднє відновлення цього компонента навколишнього середовища неможливо.

Ринок США більш розвинений і характеризується більш високим попитом на продукти фінансового забезпечення. Законодавство США про екологічну відповідальність встановлює вимоги про фінансове забезпечення широкого спектру видів діяльності, здатних завдати серйозної екологічної шкоди (наприклад, експлуатація підземних резервуарів, об'єктів видалення небезпечних відходів та хімічисток).

Отже, можна зробити висновок, що Одним з важливих напрямів приведення екологічної відповідальності підприємств України до міжнародних стандартів є переорієнтація її на відновлення навколишнього середовища. На відміну від України, екологічна відповідальність у європейських країнах – це не санкція, покликана покарати сторону, відповідальну за шкоду (або просто порушника законодавства), а система, спрямована на усунення заподіяної шкоди. Одним з важливих напрямів приведення екологічної відповідальності підприємств України до міжнародних стандартів є переорієнтація її на відновлення навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Івасечко О. Особливості формування екологічної політики Європейського Союзу / О. Івасечко // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. - 2013. - Вип. 25. - С. 113-118. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unir_2013_25_21
2. Кремер Л. Экологическое право Европейского Союзу / Л. Кремер, Г. Винтер; отв. ред. О.Л. Дубовик. – М. : Издательство «Городец», 2007. – 144 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Світове співтовариство з кожним роком виявляє все більшу зацікавленість в охороні довкілля, забезпеченні сталого розвитку країн і регіонів, захисті інтересів майбутніх поколінь. Сьогодні у світі утвердилась тенденція швидкого розвитку як міжнародного екологічного права, так і національного екологічного законодавства, яка супроводжується небаченим досі явищем – взаємним «перетіканням» прогресивних екологічних ідей між національним та міжнародним екологічним правом.

В умовах глобальних інтеграційних процесів, зокрема, у рамках Європейського Союзу, важливою є проблема, пов'язана із захистом навколишнього середовища. Варто вказати, що ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем. З огляду на це, екологічну ситуацію та стан довкілля у країнах–членах ЄС не треба зводити до єдиного знаменника, оскільки екологічні проблеми мають транскордонний характер, істотно впливаючи на динаміку розвитку сучасних міжнародних відносин. Отож, держави є екологічно залежними одна від одної, оскільки природне довкілля не має кордонів. На рівні окремих держав сьогодні фактично неможливо вирішувати комплекс значущих екологічних проблем, зокрема, глобального характеру. Це зумовлює потребу формування спільної екологічної політики багатьох держав. [1]

По-перше, екологічною політикою називають організаційну та регуляторно-контрольну діяльність суспільства і держави, спрямовану на охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання функцій природокористування, охорони природи та забезпечення нормальної життєдіяльності [2, с. 167–169]. По-друге, екологічна політика – заява держави, підприємства, організації про свої наміри та принципи, пов'язані із загальною екологічною результативністю, що є основою для подальших дій і встановлення екологічних цілей і завдань. Ця політика збереження якісного стану природного життєвого середовища людини в окремих державах втілюється у формі національних програм [3, с. 138–142].

Розглядаючи цю проблематику, на наш погляд, доцільно звернути увагу на історію міжнародної екологічної співпраці у Європі та світі, яка нараховує більше століття. Серед країн–лідерів були Італія та Австро-Угорщина, які ще у 1875 р. прийняли Декларацію про охорону птахів. Наступним поступом у цьому напрямку було підписання багатосторонньої угоди про збереження живої природи у 1886 р. між Швейцарією, Голландією, Люксембургом та Німеччиною. Ця угода передбачала охорону окремих видів риб у водах Рейна. Найпродуктивнішим періодом розвитку модерної екологічної політики на теренах Європейського континенту вважаються 60–70 рр. ХХ ст. Важливою тогочасною подією стала доповідь Генерального секретаря ООН у 1969 р., яка була присвячена впливу діяльності людини на довкілля. Позитивним моментом у розвитку екологічної політики була конференція ООН у Стокгольмі у червні 1972 р. за участю представників 113 країн світу і багатьох міжнародних організацій. Варто відзначити той факт, що під час конференції не було прийнято чітких міжнародно-правових зобов'язань, однак держави–учасниці конференції дійшли консенсусу у формуванні спільного бачення екологічної політики. Йшлося про те, що екологічні проблеми не обмежуються

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

кордонами, до того ж з'ясували потребу пошуку нових спільних шляхів вирішення міжнародних екологічних проблем, а також встановлення єдиних стандартів.

Витоки ідей спільної екологічної політики потрібно шукати у періодичних програмах екологічних дій ЄС. Важливим інструментом регулювання питань охорони природного довкілля є так звані Програми екологічних дій. Так, відомий російський спеціаліст в галузі економіки і політики ЄС Гусев О.О. прийняття Програм екологічних дій тісно пов'язує і зіставляє з основними етапами формування екологічної політики ЄС. Беручи за основу запропоновану класифікацію, виділяємо п'ять базових періодів формування екологічної політики. Хронологічно визначивши межі кожного з періодів, можемо детальніше проаналізувати і виділити характерні ознаки формування політики в екологічній сфері. Станом на сьогодні прийнято шість таких програм. Тривалість реалізації кожної із них розрахована на чотири–п'ять років, містить основи екологічної політики ЄС, а також цілі та завдання на визначений період. Щодо процедури їх прийняття, то Програми екологічних дій приймалися Резолюціями Ради Європейських Співтовариств. Варто зазначити, що як і будь-яка резолюція ЄС, цей документ не накладає на держави жодних зобов'язань. Це стало наслідком невиконання конкретних дій по відношенню до деяких галузей промисловості, які були передбачені Першою програмою дій [4, с. 344].

У світових політичних реаліях сьогодення пріоритетного значення набула регіональна політика ЄС, де екологічна складова посідає одне із центральних місць. Основною метою регіональної екологічної політики ЄС є забезпечення гармонійного і сталого розвитку європейських регіонів. Варто наголосити на тому, що регіональна екологічна політика ЄС є невід'ємною компонентою загальноєвропейської політичної стратегії, метою якої є вироблення і впровадження принципів взаємовідносин центру національних держав із регіонами та оздоровлення довкілля [5, с. 5–11].

Сьогодні екологічна політика ЄС здійснюється відповідно до повноважень Співтовариства у цій сфері, які зафіксовані у Договорі про утворення ЄС. Стратегічною метою сучасної екологічної політики ЄС є збереження природних екосистем, покращення здоров'я населення і демографічної ситуації, забезпечення екологічної безпеки ЄС і підвищення рівня життя та здоров'я європейців. Модерна екологічна політика ЄС нерозривно пов'язана з іншими політиками, такими як соціальна, економічна, науково-технічна, а тому основна увага зосереджується на антропогенній та техногенній діяльності на навколишнє середовище у державах–членах ЄС, наслідком якої є так званий ефект бумеранга. Власне модель партнерства слугує одним із найефективніших напрямів підвищення рівня вагомості екологічної політики ЄС у міжнародному аспекті. З одного боку, модель партнерства передбачає існування зацікавлених суб'єктів на усіх інституційних рівнях, які б могли бути «партнерами» у вирішенні назрілих екологічних проблем. З іншого, – це існування пропозицій щодо практичної імплементації заходів з метою залучення громадянського суспільства до ефективного формування екологічної політики. Тому можемо зробити висновок, що екологічна політика ЄС є однією із пріоритетних сфер процесу євроінтеграції. [1]

Отже, імплементація нормативно-правової бази у сфері екологічної політики до законодавства України є одним із пріоритетних завдань на шляху євроінтеграції України та ЄС. У цьому випадку перспективними варто вважати подальші дослідження проблеми нормативного забезпечення захисту довкілля, відмінності ситуації у різних державах – членах Співтовариства, а також в окремих регіонах. Йдеться про послідовне вироблення економічно та законодавчо ефективних інструментів, які б на практиці стимулювали природоохоронну діяльність, зокрема, екологічні податки та квотування викидів шкідливих речовин. Проте не варто забувати і того факту, що адаптацію до законодавства ЄС в сфері охорони здоров'я описують як «гірку пігулку», яку держави-кандидати мають проковтнути заради виконання їх стратегічного завдання, – членства у ЄС. Тому завданням теперішніх як центральних, так і місцевих органів державної влади в Україні, повинна бути перманентна праця над імплементацією принципів і стандартів європейської

екологічної політики, з метою набуття гідного місця нашої держави у Європейському Союзі.

Список використаних джерел:

1. Івасечко О. Особливості формування екологічної політики Європейського Союзу / Ольга Івасечко // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку : збірник наукових праць / Національний університет "Львівська політехніка" [та інші]. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – Випуск 25. – С. 113–118.
2. Микієвич М.М. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. / М.М. Микієвич, А.О. Андрусевич – Львів, 2004. – 256 с.
3. Pietras M. Bezpieczenstwo ecologiczne w Europie / M. Pietras. – Lublin, 2000. – 387 s.
4. Гришин Н. Общественность и среда обитания: правовые аспекты участия общественности в принятии экологически значимых решений в России и Европе / Н. Гришин. – М.: Ин-т проблем гуманизма, 1997. – 466 с.
5. Шамборовський Г.О. Регіональна політика Європейського Союзу: навч. посіб. / Г.О. Шамборовський. – К.: Знання, 2011. – 187 с.

Болебрух М.Д.,

*студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

РОЛЬ І МІСЦЕ ГРОМАДСКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Одним із різновидів екологічного управління є громадське екологічне управління. Його існування зумовлено, насамперед, необхідністю реалізації прав громадян на участь в управлінні державними справами, яке проголошено в ст. 38 Конституції України, та забезпечення захисту від свавілля органів влади, нехтування і зневажання з їхнього боку екологічних та суміжних з ними прав населення. Збереження природних ресурсів і охорона навколишнього середовища стали включатися до соціальних систем лише недавно, з приверненням уваги до екологічних проблем, посиленням громадської свідомості та відповідальності.

Відповідно до законодавства України громадяни можуть впливати на формування екологічної політики як прямо, так і опосередковано. Реалізація цього права здійснюється шляхом виборів до органів державної влади та місцевого самоврядування, організації та участі в діяльності політичних партій і громадських організацій, внесення пропозицій до органів влади, а також заслуховування звітів посадових осіб. Найбільший інтерес становлять можливості між секторальної співпраці між органами влади, представниками бізнесу і громадськістю. Такі форми співпраці набувають усе більшого поширення.

Список використаних джерел:

1. Екологічні права громадян: як їх захистити за допомогою закону / Благод. фонд «Екоправо-Львів» : Центр громад. екол. адвокатури «Правнича ініціатива» для центр. та схід. Європи ; Регіон. екол. центр для центр. та схід. Європи. – К. : Інформ. агентство "Ехо-Восток", 1997. – С. 14.
2. Статут територіальної громади міста Харкова // Слобода. – 2001. – № 38. – 15 трав.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

*Болсуновський С.,
студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України **

ІНВАЗІЙНІ ВИДИ РОСЛИН ЯК ПОТЕНЦІЙНА ЗАГРОЗА ЕКОЛОГІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ (ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Актуальність цього дослідження зумовлена тим, що на сьогодні досить гостро стоїть питання стосовно вжиття підходів щодо знищення шкідливих для здоров'я людини та навколишнього природного середовища інвазійних видів рослин. Запропоновано шляхи вдосконалення правового регулювання заходів щодо знищення шкідливих видів рослин.

Одним із завдань законодавства про охорону навколишнього природного середовища є забезпечення екологічної безпеки. В Національній доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2014 році зазначається, що інвазійні види часто набувають якості біологічного забруднення і можуть загрожувати екобезпеці країни [5, с. 111]. З огляду на це науковці наголошують, що карантин рослин слід розглядати як один із заходів охорони рослинного світу й забезпечення екологічної (біологічної) безпеки [3, с. 7]. Про необхідність вжиття заходів із усунення потенційних загроз, які несуть інвазійні види рослин, вже неодноразово вели мову фахівці інших наукових сфер, зокрема, вчені у галузях біології, екології, медицини та сільського господарства. Незважаючи на це, національне законодавство не містить такого терміна, як «інвазійні рослини», тому пропонуємо звернутися до спеціальної (галузевої) літератури. Згідно її словником ботанічних термінів інвазія - це проникнення угруповання нових для нього видів; вторгнення в якусь місцевість не характерного для нього виду. У той же час можна й казати, що правове забезпечення в цій сфері взагалі відсутнє. Так, Закон України «Про карантин рослин» апелює поняттям «шкідливий організм», який визначається як будь-який вид, штам або біотип рослин, тварин, патогенний агент, шкідливий для рослин чи продуктів рослинного походження, до них у тому числі можна віднести комах, кліщів, грибки, бактерії, віруси, нематоди та бур'яни. Крім того, у цьому Законі наведене визначення поняття «карантин рослин» - це системи іходів, спрямованих на запобігання занесенню та/або поширенню регульованих шкідливих організмів або забезпечення контролю за ними (локалізації). Перелік регульованих шкідливих організмів, який включає карантинні організми, відсутні в Україні; карантинні організми, обмежено поширені в Україні; регульовані некарантинні шкідливі організми, готує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин (ст. 25 Закону України «Про карантин рослин»). Більш того. Наказом Міністерства аграрної політики України № 716 від 29.11.2006 р. затверджено Перелік регульованих шкідливих організмів. Потрібно зазначити, що останнє внесення зміни до нього відбулося у 2010 р. за наказом Міністерства аграрної політики від 04.08.2010 р. № 467 "Про внесення змін до Переліку регульованих шкідливих організмів". За останньою інформацією Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, при проведенні

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

фітосанітарного моніторингу на Харківщині зафіксоване місцезростання таких видів карантинних рослин: *Ambrosia artemisiifolia* L. - Амброзія полинолиста; *Acroptilon repens* - Гірчак повзучий (степовий); *Cuscuta campestris* J. Повитиця польова; *Cuscuta monogyna* V. Повитиця одностовпчикова; *Senecio jacobinae* L. - І (сехрус довгоголовковий).

Як зазначається у Доповіді про стан навколишнього природного середовища в Харківській області, проблемним питанням 2013 року стала поява та розвиток такого інвазійного виду вищої водної рослини, як пістія, що може призвести до різкого погіршення екологічного стану басейну р. Сіверський Донець як на території Харківської області, так і за її межами. Пістія є злісним бур'яном, який за короткий проміжок часу може повністю покрити поверхню невеликої водойми, прирікаючи її на зникнення, також вона змінює газообмін у водоймі та сприяє її швидкому заболочуванню. Як наслідок, виникає загроза порушення стану біосистеми та екосистеми, що стане помітним уже через 2-5 років. Для того, щоб не виникла така ситуація, треба виконувати приписи нормативно-правових актів. Так, у ст. 34 Закону України «Про карантин рослин» передбачаються фітосанітарні заходи, що застосовуються у карантинній зоні: інспектування та фітосанітарна експертиза об'єктів регулювання: здійснення контролю за проведенням локалізації та ліквідації карантинних організмів відповідними особами; заборона вивезення заражених карантинних організмів із карантинних зон; фумігація (знезараження) об'єктів регулювання у разі їх вивезення з карантинної зони у зону, вільну від регульованих шкідливих організмів; технічна переробка об'єктів регулювання, заражених карантинними організмами [8]. Усі ці заходи вживаються із єдиною метою - запобігання поширенню шкідливих організмів, які безпосередньо зазначаються у Переліку. Однак усе ж таки за таких умов залишаються поза увагою інші види інвазійних рослин. Цікавим і корисним буде врахування досвід зарубіжних країн. Так, у Республіці Білорусь діє інструкція «О порядке проведения мероприятий по регулированию распространения и численности видов дикорастущих растений, которые оказывают вредное воздействие и (или) представляют угрозу биологическому разнообразию, жизни и здоровью граждан». Серед заходів, які передбачені цією Інструкцією можна назвати: (а) проведення Національною академією наук наукових праць; (б) регулярне знищення (землекористувачами цих видів дикорослих рослин методами, назначеним районним планом; (в) проведення через засоби масової інформації роз'яснювальної роботи з населенням про необхідність своєчасного знищення таких дикорослих рослин; вжиття інших заходів, які допомагають впорядкуванню поширення й чисельності видів дикорослих рослин [6].

Отже, на мою думку, серед невідкладних заходів, до яких необхідно якнайшвидше вдатися, врегулювавши на законодавчому рівні, належать: (а) розроблення загальнодержавної комплексної програми щодо боротьби зі шкідливими видами рослин; (б) щорічне оновлення Переліку регульованих шкідливих організмів, а також (в) проведення через засоби масової інформації роз'яснювальної (просвітницької) роботи з населенням про доцільність і нагальність своєчасного знищення таких дикорослих рослин. Крім того, бажано встановити можливі види відповідальності користувачів земельних ділянок або водних об'єктів, які не запобігають поширенню шкідливих організмів.

Список використаних джерел:

1. Іващенко О. О. Європейська політика щодо інвазійних чужорідних видів рослин та перспективи її запровадження в Україні [Електронний ресурс] / О. О. Іващенко, Р. І. Бурда // Наукові праці Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків. - 2014. - Вин. 20. - С. 46-54. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpicb_2014_2010.
2. Казарінова Г. О. Масовий розвиток *Pistia stratiotes* (Araceae) в р. Сіверський Донець (Харківська область) [Електронний ресурс] / Г. О. Казарінова, Ю. Г. Гамуля, А. Б. Громакова // Український ботанічний журнал. - 2014. - Т. (2 6 7)

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄС. ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Європейським Союзом і Україною активізувало подальшу співпрацю ЄС і України, яка мала переважно декларативний характер. А для того, щоб подолати екологічну “кризу” ЄС сформував певні принципи своєї діяльності.

Серед пріоритетних цілей політики ЄС у сфері навколишнього середовища виділяють такі:

- збереження, захист і поліпшення якості навколишнього середовища;
- охорона здоров'я населення;
- поступове відновлення екосистем;
- розумне та раціональне використання природних ресурсів;
- підтримка заходів на міжнародному рівні щодо вирішення регіональних або глобальних проблем навколишнього середовища, зокрема протидія зміні клімату;
- пошук шляхів для вирішення нагальних екологічних проблем.

Одними з найважливіших здобутків та результатів діяльності Європейського Союзу в екологічній сфері є запровадження Програм дій у сфері охорони навколишнього середовища та Директив щодо навколишнього середовища, а також реалізація різноманітних інструментів захисту й охорони навколишнього середовища. Особливу значимість для нашої держави має вирішення проблем, пов'язаних із деградацією природних екологічних систем. Сучасна економічна система України є структурно деформованою, а масштаби її негативного впливу на навколишнє середовище значно вищі, ніж у технологічно розвинених країнах. Значна частина основних виробничих фондів не відповідає сучасним екологічним вимогам, велика територія України, де проживає майже половина населення країни, характеризуються як екологічно неблагополучна.

Список використаних джерел:

1. В. С. Загорський “Екологічна політика ЄС і проблеми формування системи екологічного управління в Україні.” (Соц.-ек.проблеми сучас.періоду України, 2014, Вип. 3(107))
2. Шабардіна Ю.В. “Екологічна політика європейського союзу в контексті посилення інтеграційних процесів в Україні” (2015)
3. Носа А.М. (студентка Ужгородського національного університету), Науковий вісник Ужгородського національного університету, випуск 13, частина 2, 2017.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Бровко Н.І.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теоретико-правових та
соціально-гуманітарних дисциплін
Білоцерківського національного аграрного університету

АНАЛІЗ ПРАВОСВІДОМОСТІ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Історія політичної і правової думки, зазначає В.Нерсисянц, - дозволяє зрозуміти, як в боротьбі і зіткненні різних поглядів і позицій одночасно йшов процес розвитку пізнання природи держави і права, поглиблення уявлень про свободу, справедливість і право, закон і законність, про належний громадський і державний устрій, про права і свободи людини, форми і принципи взаємин особистості і влади тощо [1, с. 176].

У цьому контексті не можна залишити поза увагою теорію суспільного договору – як «неявної згоди між членами суспільства щодо співпраці та допомоги один одному», яка займала значне місце у працях філософів XVII–XVIII (Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо та інш.).

Натомість, у середньовічній Європі існувала думка, зокрема, у макіавеллівському «Государі», як зазначає В.Нерсисянц, домінує «аж ніяк не звеличення високої гідності людської особистості, що створює і творить саму себе. Немає в ньому апології вільної волі, спрямованої на добро і загальне благо; немає міркувань про покликання індивіда до цивільно-моральної діяльності на терені політики. У фокусі цього твору - ідеальний правитель і технологія його владарювання» [1, с. 176].

У розумінні середньовічних філософів формування таких факторів існування людської особистості як її свобода, рівність у правах та добробут, є похідними від умов, які йому поставив соціум у вигляді законів або традицій та звичаїв, а успішність її існування – від свідомого підкорення цим умовам (правової свідомості). Тому люди, у переважній своїй більшості, не піддавали сумніву існуючі правила поведінки, нав'язані ним правителями та не прагнули їх змінити.

Як слушно зауважував Е. Соловйов, - «правосвідомість це не просте відбиття в індивідуальній свідомості змісту й характеру вже чинних законів, у правосвідомості «активний темперамент», всього адекватніше виявляє себе саме тоді, коли суб'єкт права критикує й корегує чинні закони в душі ідеальної справедливості. Особа повинна навчитися поважати чуже і відстоювати своє власне право, утверджувати примат справедливості над жалем, правопорядку над простим порядком і громадянської чесності над іншими досить гідними чеснотами» [2, с. 233 - 234].

Таким чином, сутність правової свідомості, як соціально-правової концепції та напряму емпіричного дослідження, *de facto*, полягає у встановленні закономірностей розвитку зв'язків між індивідуумом і соціумом, які формуються та підтримуються завдяки інституційній силі права у проміжках часу, простору та в умовах мінливої реальності.

Одним з прикладів впливу реальності на правосвідомість населення країн Європи другої половини XIX ст. стала широка підтримка феномену марксизму як сукупності теоретичних поглядів німецьких мислителів К.Маркса та Ф. Енгельса «на історію, політику, особистість та суспільство загалом, а також як вчення про систему революційних поглядів робітничого класу, що відображає закони розвитку людського суспільства та досвід класової боротьби народних мас проти експлуататорів, і що постійно розвивається на основі узагальнення цього досвіду» [3, р. 254]. Проте ідеї та постулати марксизму сприймалися філософами неоднозначно. Так Ж.-П. Сартр, вважав, що Маркс «ставить у центр своїх досліджень конкретну людину - ту людину, яка визначається одночасно своїми потребами, матеріальними умовами свого існування і родом своєї діяльності...» [4, с. 123]. Ф.Ніцше говорив про знищення особистості при соціалізмі та

насильницьке запровадження режиму покірності громадян [1, с.141]. А С. Булгаков взагалі вважав марксизм «похоронною піснею» особи й особистої творчості [4, с. 123]

П. Юркевич був переконаний, що кожна людина - найглибша основа і духовно-етичне джерело людського суспільства. У діяльності його серця - в почуттях, переживаннях, емоціях, реакціях, а не в думках, в їх всезагальності, відображається індивідуальність особистості. Філософ підкреслював, що «розум лише вершина, а не коріння духовного життя людини. Знання ми отримуємо в результаті духовної діяльності; лише тоді, коли воно проникло в серце, знання може бути засвоєним» [5, с.191 - 192].

Специфіка буття людини, як слушно зауважує С.Щерба, - полягає в поєднанні, взаємодії трьох буттєвих вимірів. Першим з них є те, що кожна людина існує як така, що здатна мислити й відчувати «річ» (тіло). По-друге, кожна людина є індивідуальним представником виду *Homo sapiens*, результатом біологічної еволюції. По-третє, людина існує як соціально-історична сутність, що виражається в свідомому підкоренні її особистості правилам існування у суспільстві (правосвідомості). Все це в єдності становить вихідні характеристики людського буття [6, с. 32].

Таким чином можемо спостерігати процес розвитку поглядів на категорію правосвідомості в різні періоди суспільного розвитку. Сутність цієї категорії полягає у наявних закономірностях розвитку між індивідуумом і соціумом, які формуються завдяки розвитку права у різних проміжках часу, простору та в умовах мінливої реальності.

Список використаних джерел:

1. История политических и правовых учений: Учебник для вузов / Под общ. ред. В.С. Нерсесянца. Москва: Норма, 2004. 944 с.
2. Соловьев Э.Ю. Правовой нигилизм и гуманистический смысл права. Квинтэссенция. Философский альманах. Москва, 1990. 447 с.
3. Duden. Deutsches Universal wörterbuch. Mannheim, Leipzig, Wien,Zürich: Dudenverlag, 1996. 1816 p.
4. Філософія: курс лекцій. У 2 ч. Ч. 1. Історія світової та української філософії / уклад. О. П. Бойко. Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. 187 с.
5. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. Київ, 1992. 230 с.
6. Філософія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. /за ред. С. П. Щерби. Київ: МАУП, 2004. 216 с.

Бруско В.,
*студент 1 курсу 1 групи юридичного факультету університету біоресурсів і природокористування України**

ДЖЕРЕЛА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Під джерелами екологічного права розуміють нормативно-правові акти, що містять еколого-правові норми, призначені для регулювання екологічних правовідносин. В Україні основними джерелами є законодавчі і підзаконні нормативні акти.

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

Конституція України є Основним законом і виступає началом будь-якої нормотворчості, в тому числі й еколого-правової. Саме в Конституції України закладені загально визнані принципи, на яких базується і розвивається екологічне законодавство. Так, ст. 13 Конституції України проголошує, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності українського народу. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону. Разом з тим, кожен зобов'язаний не заподіювати шкоди природі, відшкодовувати збитки (ст. 66 Конституції України).

У зв'язку з численними законодавчими актами, які регулюють екологічні відносини, а також залежно від видів відносин, урегульованих нормами екологічного права, законодавчі акти можна поділити на кілька груп:

1. Законодавчі акти, що переважно регулюють природоресурсні відносини: Земельний кодекс України від 25.10.01; Кодекс України «Про надра» від 27.07.94; Лісовий кодекс України від 21.01.94; Водний кодекс України від 06.06.95; Закон України «Про тваринний увіт» від 13.12.01; Закон України «Про природно-заповідний фонд» від 16.06.92; Гірничий Закон України від 06.10.99; Закон України «Про виключну (морську) економічну зону» від 16.05.95; Закон України «Про рослинний світ» від 09.04.99; Закон України «Про бджільництво» від 22.02.00; Закон України «Про видобування і переробку уранових руд» від 19.11.97; Закон України «Про меліорацію» від 14.01.00; Закон України «Про мисливське господарство та полювання» від 22.02.00 року; Закон України «Про концесії» 16.07.99 та ін.

2. Законодавчі акти, що переважно регулюють природоохоронні відносини : Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 21.06.01; Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.91; Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 08.02.95; Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами» від 30.06.95; Закон України «Про відходи» від 05.03.98; Закон України «Про перевезення небезпечних вантажів» від 06.04.00 та ін.

3. Законодавчі акти, що переважно регулюють екологічні відносини, пов'язані із здійсненням природоохоронних функцій уповноважених державних органів: Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» від 13.07.00; Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.00; Закон України «Про екологічну експертизу» від 09.02.95; Закон України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» від 08.06.00; Закон України «Про аварійно-рятувальні служби» від 14.12.99; Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» від 14.01.98 та ін.

Особливого значення набувають розроблені і схвалені уповноваженими державними органами базові документи, що являють собою концептуальні засади екологічної політики держави. Зокрема, тут треба згадати: Концепція збереження біологічного різноманіття України, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 12.05.97 спрямована на збереження, поліпшення стану та відновлення природних і порушених екосистем, середовищ існування окремих видів і компонентів ландшафтів; сприяння переходу до збалансованого використання природних ресурсів; підвищення рівня інформованості населення з питань біологічного різноманіття, а також активізація участі громадян у діяльності щодо його збереження; посилення відповідальності за збереження біологічного різноманіття підприємств, організацій та установ, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів або впливає на стан довкілля.

До підзаконних нормативних актів належать Укази і розпорядження Президента України. Зокрема, це — розпорядження Президента України «Про заходи щодо організації роботи по поліпшенню екологічного стану річки Дніпро та якості питної води» від 03.07.92; Указ Президента України від 29.05.00, яким затверджено Положення «Про Міністерство екології та природних ресурсів України»; Указ Президента України «Про оголошення

територій у межах населених пунктів Болеславчик, Мічуріне, Підгір'я, Чаусове-1, Чаусове-2 Первомайського району Миколаївської області зоною надзвичайної екологічної ситуації» від 31.08.00 та ін.

Також до цієї категорії належать постанови уряду, відомчі нормативні акти міністерств і відомств, акти органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

Тищенко Г. В. Екологічне право: Навч. посібник. — К.: Юмана, 2001. — С. 28.

*Бутіна М.,
студентка 1 курсу 1 групи юридичного факультету університету біоресурсів і
природокористування України**

ПОЛІТИКА ТА ПРАВО ЄС З ПИТАНЬ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОВКІЛЛЯ

Для України членство в Європейському Союзі є стратегічною метою. Це шлях до модернізації економіки, можливість широкого залучення інвестицій, вихід на ринок Європейських спільнот і світові ринки тощо. У політичній сфері послідовна європейська інтеграція є запорукою стабільності демократичної політичної системи, поглиблення культури демократії, поваги до прав людини, зміцнення національної безпеки й безпеки громадян. Варто зазначити, що Україна стала першою країною СНД, яка уклала Угоду про партнерство і співробітництво з Європейським Союзом (16 червня 1994 р.), у якій окреслено механізм взаємодії між нашою країною та ЄС.

ЄС ухвалив Спільну позицію щодо України (28 листопада 1994 р.) і План дій (06 грудня 1996 р.), де висловлюється підтримка демократичних і економічних перетворень в Україні. 11 червня 1998 р. Указом Президента України було затверджено «Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу», розраховану на період 2007 р. Інтеграція держави до ЄС, безумовно, вимагає змін у різних сферах суспільного життя – політичній, економічній, культурній тощо.

Однак потрібно визнати, право є центральним елементом механізму євроінтеграції. За висловом окремих західних дослідників, правова інтеграція є першою важливою формою євроінтеграції. Саме тому ключовим елементом успішної інтеграції України до ЄС є досягнення певного рівня узгодженості законодавства нашої країни і практики його реалізації з правом ЄС. Власне, наближення або зміну національних законодавчих актів, що регулюють використання природних ресурсів і охорону природи, у такий спосіб, щоб вимоги відповідних правових актів ЄС були повністю введені до системи законодавства України, першим кроком на шляху інтеграції України до ЄС у сфері екологічно-правових відносин називають і вітчизняні вчені. Серед цілей, які перед собою ставить ЄС і до яких має прагнути кожна держава, що має намір стати державою-членом, – високий рівень охорони й підвищення якості навколишнього середовища.

Відповідно, розвиток екологічного права України на сучасному його етапі має відбуватися саме у світлі євроінтеграційних процесів.

Для України є важливим установлення вказаних закономірностей реалізації відповідних політик і практик у ЄС для їх перенесення до національної правової системи, оскільки питання екологічного права – це далеко не тільки питання правової форми та юридичних процедур. Це насамперед субстантивне питання – питання великою мірою ціннісного

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

вибору. Крім того, екологічне право ЄС, окрім базових засад функціонування правового порядку ЄС загалом, має свою систему цілей, принципів, специфічних процедур прийняття рішень із широкого кола питань – забруднення навколишнього природного середовища й кліматичні зміни, управління відходами й опарними речовинами, охорона природи й дикого життя. Важливе місце в правовому регулюванні екологічних відносин у ЄС поряд із директивами посідає прецедентна практика Європейського суду справедливості, який часто стикається з необхідністю вирішення екологічних питань, доповнюючи та розвиваючи екологічне право ЄС.

Варто зазначити, що екологічне право ЄС на сучасному етапі є всебічно розвиненим і передовим на противагу позиції інших економічно розвинених держав (зокрема США та Японії). Позиція Співтовариства є орієнтиром в екологічній сфері для світового співтовариства. ЄС діє у межах тієї компетенції, яка надана йому установчими договорами. У них визначена сфера його повноважень, а також сфери, у яких ЄС і його держави-члени мають змішану компетенцію.

Отже, довкілля є тією сферою, де повноваження поділені між державами-членами та Співтовариством. Якщо в законодавстві ЄС відсутні норми, що регулюють дії в окремій сфері охорони довкілля, тоді країни-члени можуть самостійно приймати відповідні закони. Утім, у врегульованих сферах правові акти ЄС мають верховенство, вони є обов'язковими для виконання державами-членами. ЄС є учасником багатьох міжнародних угод і конвенцій, повноваження для укладання яких випливають зі ст. 228 Договору про Європейське Співтовариство.

Вимогою для прямої дії міжнародно-договірних норм є чіткість і ясність формулювань, відсутність необхідності прийняття спеціального акта й визначеність адресата. Правові норми ЄС загалом і екологічні правові норми зокрема, які зобов'язують країни-члени вживати природоохоронних заходів, складаються з чотирьох основних груп правових актів: директиви, рішення, регламенти, рекомендації та резолюції. До них належать також численні опубліковані інформаційні матеріали й документи програмного характеру, які є вагомим інструментом регулювання екологічної політики ЄС.

Отже, як висновок можна зазначити, що результатом гармонізації є те, що в різних держав з'являється спільна система не лише загальних, а й галузевих принципів права, спільні цілі й завдання в зовнішніх політиках, єдиний механізм правового регулювання суспільних відносин. Відповідно, тільки знання директив ЄС недостатньо. Передусім є необхідним розгляд екологічного права ЄС у більш широкому контексті завдань і зобов'язань, спрямованих на забезпечення стійкого розвитку, високого рівня захисту, процесів інтеграції, реалізації загальних принципів функціонування європейського співтовариства, забезпечення основоположних прав людини. Варто відзначити, що західноєвропейські дослідники сьогодні абсолютно справедливо підкреслюють, що екологічні питання не можуть зводитися суто до технічних стандартів: вони тісно переплетені із проблематикою прав людини й не можуть розглядатися в сучасному світі поза зв'язком із нею, в нейтральному, суто формальному аспекті.

Список використаних джерел:

1. URL: dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/4504/1/.
2. URL: greenmind.com.ua/images/meropriyatiya/EC-LEG-Textbook-UA.pdf.
3. URL: rac.org.ua/uploads/content/374/files/webenvironmentalimplementation2018ua.pdf.
4. URL: pidruchniki.com/1220041155658/pravo/ekologichne_pravo.
5. URL: [file:///C:/Users/Asus/Downloads/104013-221253-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/104013-221253-1-PB%20(1).pdf).

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання вирішення питання довгострокового розвитку підприємств потребує застосування принципово нових підходів, докорінної перебудови системи управління підприємством на базі інновацій у різних сферах діяльності, у тому числі і в екологічній. Це дозволить створити підґрунтя виваженому формуванню стратегії розвитку підприємства, орієнтованої на забезпечення реалізації не лише економічних та соціальних, а й екологічних пріоритетів. Оскільки без врахування екологічного фактора в системі стратегічного управління підприємством неможливо забезпечити стійкість та ефективне довготривале існування, то однією з невід'ємних складових загальної стратегії підприємства повинна стати стратегія еколого-орієнтованого розвитку, яка у відповідності до глобальної концепції сталого розвитку мала б превентивний характер щодо виникнення конфліктних ситуацій між підприємством і довкіллям.

На сьогодні є очевидним, що проведення активної екологічної політики, спрямованої на зміни у виробничих процесах у відповідності до природоохоронних вимог, може забезпечити зниження витрат на виготовлення продукції, а покращення її екологічних характеристик призвести до переваг у диференціації. З огляду на зазначене, М. Портером було запропоновано виділяти три основні стратегії для досягнення підприємством конкурентних переваг: лідерство на основі переваг у екологічній сфері, лідерство на основі низьких витрат та диференціація [1]. Таким чином, стратегію еколого-орієнтованого розвитку слід віднести до конкурентних стратегій підприємства.

Проведені дослідження дозволили визначити основні напрями розвитку екологічного потенціалу підприємства:

1. Техніко-технологічний – реалізується шляхом впровадження екологічних техніко-технологічних інновацій, які є визначальними для досягнення підприємством високих еколого-економічних результатів.

2. Організаційно-управлінський – передбачає впровадження екологічних організаційно-управлінських інновацій, які зорієнтовані на впровадження та розвиток системи екологічного менеджменту підприємства та побудову відповідної організаційної структури управління.

3. Організаційно-технічний – полягає у поєднанні перших двох напрямів.

4. Ринковий – полягає у спрямуванні зусиль на залучення до співпраці інших суб'єктів ринку задля вирішення природно-ресурсних проблем (наприклад, створення кластерних об'єднань).

Це сприятиме одержанню синергетичного ефекту від об'єднання ресурсів та комбінації взаємодоповнюючих функцій.

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

Аналіз зовнішнього середовища включає вивчення всіх можливих ринкових шансів і загроз підприємству, які формуються під впливом політичних, економічних, соціальних, технологічних і екологічних факторів зовнішнього середовища, у тому числі і на глобальному рівні. Важливо ще раз підкреслити, що існуюча для підприємств необхідність орієнтуватися на кращі результати у сфері охорони НПС, екологічної безпеки та ресурсозбереження, пов'язана не тільки з ризиками, але і з можливостями, що відкриваються для підприємства та є чинниками довгострокової конкурентоспроможності. Отже, серед першочергових заходів щодо реалізації стратегії еколого-орієнтованого розвитку, спрямованих на підвищення та використання екологічного потенціалу підприємства, запропоновано такі: придбання новітнього технологічного та природоохоронного обладнання; впровадження еколого-орієнтованих технологічних процесів; підвищення рівня екологічної освіти працівників; освоєння екологічних видів інноваційної продукції; повторне використання відходів виробництва; побудова ефективної організаційної структури шляхом інтеграції системи екологічного менеджменту та створення відповідної служби; створення економічної доданої вартості підприємства внаслідок підвищення його екологічного потенціалу. Таким чином, реалізація стратегії еколого-орієнтованого розвитку дозволить забезпечити стійкість підприємства у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Портер М. Е. Стратегія конкуренції / М. Е. Портер. А. Олійник, Р. Сільський. К. : Основа, 1998. 390 с.
2. Сталій розвиток: еколого-економічна оптимізація територіально-виробничих систем: навчальний посібник / Н. В. Караєва, Р. В. Корпан, Т. А. Коцко [та ін.]; за заг. ред. І. В. Недіна. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 384 с.
3. Мартиненко М. М. Стратегічний менеджмент: підруч. / М. М. Мартиненко, І. А. Ігнат'єва. К.: Каравелла, 2006. 320 с.
4. Экологический менеджмент / Н. Пахомова, А. Эндерс, К. Рихтер; СПб.: Питер, 2003. 544 с.
5. Тарасенко І. О. Сталій розвиток підприємств легкої промисловості: теорія, методологія, практика: [монографія] / І. О. Тарасенко. К.: КНУТД, 2010. 390 с.
6. Беллман Р. Динамічне програмування і сучасна теорія управління. М.: Наука, 1969. 120 с.

Васильчук С.П.,

*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України**

ГМО - ПРОБЛЕМА ЧИ ДОСЯГНЕННЯ

На даному етапі розвитку геномодифікованих організмів(ГМО) суспільство бентежить не стільки генетичне модифікування як специфічна технологія, скільки контекст, в якому відбувається розробка ГМО, тому що досить часто методи генної інженерії сприймаються як «втручання у справу Божу». Застережливе ставлення до ГМО пов'язане не тільки із суспільними та політичними цінностями, юридичними та

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

релігійними нормами, а також із питаннями здоров'я нації, економічної безпеки держави та екологічної ситуації на планеті.

І. Бураковський говорить про те, що ніби розпочалась «Генна революція», яка відкрила нову еру в розвитку суспільно-економічних відносин під впливом якої формуються нові ринки товарів та послуг, змінюється їх вартість та способи виробництва, виникають нові та можуть зникати деякі традиційні види діяльності, змінюється структура та напрямок інвестиційних потоків. Уже сьогодні широке використання методів сучасної біотехнології спричинило значні зміни у сільському господарстві, промисловому виробництві, енергетиці, медицині та ветеринарії тощо. Ці процеси стрімко розвиваються і вже мають значний вплив на міжнародну торгівлю, який буде тільки збільшуватися, що призведе в майбутньому до зміни структури світового господарства та національних економік багатьох країн [1, ст. 10-11].

Наскільки використання ГМО перспективне та безпечне — це вже інше питання, на яке сьогодні намагаються дати відповідь науковці, експерти міжнародних та громадських організацій.

Американські вчені Б. Глік і Дж. Пастернак виділяють три основні аргументи на користь поширення ГМ рослин [2, ст. 532] :

1. Уведення гена (генів) сприяє підвищенню сільськогосподарської цінності та декоративних якостей культурних рослин;

2. ГМ рослини можуть служити живими біореакторами при маловитратному виробництві важливих білків;

3. Генетична трансформація рослин дозволяє вивчати дію генів у ході розвитку рослини та інших біологічних процесів. На сучасному етапі розвитку генної інженерії ставиться завдання «навчити» рослину виробляти абсолютно нові речовини, необхідні як для медицини, так і для інших сфер, — особливі кислоти, білки з високим вмістом амінокислот, модифіковані полісахариди, вакцини, антитіла, інтерферони, нові полімери, що не засмічують навколишнє середовище і таке інше. За допомогою генної інженерії можна змінювати структуру жирних кислот рослинних олій. Так, наприклад, у США було створено та перевірено в польових умовах безліч трансгенних сортів канолі, які синтезували масла зі зміненими жирними кислотами. Кожен трансгенний сорт містив один додатковий ген. Успіхи, досягнуті в отриманні трансгенних сортів канолі, дозволяють сподіватися, що в майбутньому цей підхід знайде широке застосування і дозволить створити нові сорти. На думку вчених, переважно представників компаній, що займаються дослідженнями в галузі біотехнологій, біотехнології відкрили перспективи подальшого прогресу сільського господарства та забезпечення населення Землі необхідною кількістю продовольства [7, ст.41-42].

Схвалення ГМО та розміщення їх на ринку регулюється Регламентом Європарламенту та Ради ЄС від 22 вересня 2003 р. про генетично модифіковані їжу та корми, яким встановлено єдиний порядок для всієї їжі та кормів, що містять ГМО, призначені вони для споживання людьми або тваринами, а також навмисний випуск ГМО в навколишнє середовище.

Цей тип їжі та кормів повинен бути маркований як ГМО, щоб дати змогу споживачам робити поінформований вибір таких продуктів.

Оцінка ГМО покладається на Європейське відомство з безпеки продовольства або Науковий комітет продовольства під загальним керівництвом Комісії ЄС, яка здійснює управління ризиками. Випуску ГМО в навколишнє середовище присвячена Директива від 12 березня 2001 р. про навмисний випуск у навколишнє середовище ГМО. Відповідно до принципу обережності та з огляду на потенційний ризик випуску ГМО для людини і довкілля, Директива встановлює більш суворі законодавчі рамки для випуску ГМО в навколишнє середовище та їх розміщення на ринку. Уводиться обов'язкова громадська консультація та маркування ГМО [3, с. 182–184].

Державну реєстрацію ГМО та продукції, виробленої з їх застосуванням, здійснюють центральні органи виконавчої влади відповідно до їх повноважень. Вони ведуть Державні реєстри ГМО та продукції, виробленої з їх застосуванням, розміщують їх на власних офіційних вебсайтах та регулярно публікують у засобах масової інформації [5, с. 87].

Порівняльний аналіз частоти захворювань, пов'язаних з якістю продуктів харчування, який був проведений в США і Скандинавських країнах, показав, що населення цих країн має достатньо високий рівень життя, приблизно однаковий споживчий кошик та рівень медичних послуг. Але виявилось, що за декілька останніх років частота харчових захворювань у США в 3–5 разів була вищою, ніж у країнах Скандинавії. Єдиною істотною відмінністю в харчуванні є активне споживання ГМ продуктів населенням США та їх практична відсутність у раціоні населення скандинавських країн [6, ст. 12].

Окрім цього в літературі наводять інші аргументи на користь ГМО: сучасна біотехнологія дозволяє використовувати потрібні гени живих організмів, а також конструювати нові гени, клонувати їх та вводити різними методами в організм рослини-реципієнта.

Таким чином можна створювати нові трансгенні рослини із заданими корисними властивостями в багато разів швидше, ніж це відбувається за традиційної селекції; шляхом генетичних маніпуляцій можна забезпечити стійкість сільськогосподарських рослин до хвороб, шкідників, пестицидів, складних кліматичних умов, їх краще зберігання, поліпшити їхні агротехнічні властивості, збільшити врожайність, а також уповільнити старіння та підвищити харчову цінність культур; сучасна біотехнологія дозволяє при створенні нових рослин діяти більш цілеспрямовано, ніж при традиційній гібридизації. [1. ст 31-32].

Сьогодні є очевидним те, що сучасні біотехнології відкривають перед людством значні перспективи та несуть з собою як переваги, так і можливі невідомі ризики та загрози. Їх використання в багатьох сферах викликає сьогодні значний резонанс у суспільстві, але найбільша увага, прикута до генетично модифікованих організмів. І це цілком природно, оскільки зростання з року в рік площ сільськогосподарських угідь, засіяних генетично модифікованими культурами, їх широке використання у харчовій промисловості та медицині, створення методами генної інженерії нових сортів рослин та порід тварин із заданими властивостями безпосередньо впливають на людину. Виходячи з наступного, можливо перелічити наступні проблеми законодавства ЄС щодо ГМО :

1. Інструкція ЄС № 1830/2003 передбачає, що вимоги простежування та маркування не застосовуються до продуктів харчування і кормів у співвідношенні не більше ніж 0,9 % до кожного інгредієнта окремо, передбачаючи, що їх присутність є випадковою . Таким чином, якщо продукт Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини 252 містить різні інгредієнти (наприклад, сою і кукурудзу), то кожний з них може містити менше 0,9% сої та менше 0,9 % кукурудзи і маркувати такий продукт не потрібно, навіть якщо сума обох інгредієнтів перевищує 0,9.

2. Оскільки концентрація кожного ГМО визначається окремо, то можлива ситуація, коли сировина не містить ГМО, але контамінована не великою кількістю ГМО, і в такому випадку власник несе затрати з необхідністю маркувати продукт і як наслідок зниження його ринкової вартості, тощо. Така ситуація трапляється дедалі частіше, оскільки, з кожним роком збільшується вирощування різних видів ГМ-рослин.

3. ГМО можуть містити дві або більше генетичні конструкції, і як наслідок мати дві або більше нових ознак (наприклад, толерантність до гербіцидів і стійкість до комах). Такі ГМ-рослини отримують шляхом схрещування двох ГМО. ГМ-рослини з двома і трьома новими генетичними конструкціями вже вирощуються у деяких країнах. В ЄС такі рослини імпортувати заборонено, але дозволяється імпортувати корми, вироблені з них.

4. Інструкція ЄС № 1829/2003 сфокусована на здатності виявити зареєстровані ГМ-лінії. На практиці, методом ПЛР виявляють місце вставки гена або вставлений ген. Метод повинен бути розроблений, і наданий заявником референтній лабораторії. А референт-лабораторія разом з Європейською мережею національних лабораторій проводить його валідацію. З цього випливає, що тільки зареєстрована ГМ-лінія може бути ідентифікована валідованим методом.

5. Вимоги законодавства ЄС не відповідають вимогам СОТ, оскільки однозначно ще не встановлено, що ГМО є шкідливими і відповідно до цього ЄС не може встановлювати нові вимоги, які перешкоджають торгівлі [4,ст. 251-252].

Таким чином, метою генетичного модифікування є досягнення бажаних ознак організму-реципієнта з використанням меншої кількості селекційних поколінь і, відповідно, з набагато меншими тимчасовими витратами, ніж традиційна селекція. Крім того, воно дозволяє проводити точніші маніпуляції над геномом шляхом вибіркового виділення і перенесення гену, що виключно цікавить дослідників. Проте при застосуванні методів, що існують на сьогоднішній день, вбудовування послідовності ДНК у геном господаря часто відбувається випадковим чином, що може мати небажаний вплив на розвиток і фізіологію організму. У той же час, подібні ефекти можуть виявлятися і при використанні традиційних методів селекції. Селекційний процес, що використовується сучасною біотехнологією, спрямований на уникнення подібних небажаних явищ і формування стійких корисних ознак [1,ст. 25].

Список використаних джерел:

1. ГМО: виклики сьогодення та досвід правового регулювання [Текст] / Богдан Баласинович, Юстина Ярошевська. - К. : [АДЕФ-Україна], [2010].

2. Глик Б., Пастернак Дж. Молекулярная биотехнология. Принципы и применение: пер. в англ. — М.: Мир, 2002. — 589 с.

3. Кузнецов Вл.В. Возможные биологические риски при использовании генетически модифицированных сельскохозяйственных культур // Вестник ДВО РАН/ — 2005 — № 3. — С.40–54

4. Аналіз законодавства ЄС з питань ГМО / Н. В. Усаченко, О. С. Гайдей // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини. - 2014. - Вип. 29(2).

5. Бугера С.І. Використання генетично модифікованих організмів у сільськогосподарському виробництві: інформаційно-правовий аспект / С.І. Бугера // Інформація і право. – 2011. – № 3 (3). – С. 84–92.

6. Цыденданбаев В. ГМО: возможные риски // Экоинформ № 4 2008 с.4–25

7. Гетьман А.П. Правове регулювання розвитку біотехнології та використання генетично модифікованих організмів (ГМО) в Європейському Союзі / А.П. Гетьман, В.І. Лозо // Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. / відп. ред. В.Я. Тацій. – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. – Вип. 117. – С. 181–194.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ ПІДЗЕМНИХ ВОД

Підземні води є важливим компонентом навколишнього середовища. Правове регулювання їх охорони та використання здійснюється національним екологічним законодавством, проте, Україна розділяє водонесні горизонти з такими сусідніми державами як: Польща, Білорусь, Румунія, Молдова, тому правового аналізу потребують міжнародні норми, що встановлюють своєрідні рамки для національного правового регулювання зазначених водних об'єктів. З'ясування і тлумачення основних понять та інститутів водного права як сукупності норм, що регулюють охорону та використання обмеженого та вразливого природного ресурсу, є актуальними у зв'язку із загостренням водних проблем у світі. Для організації раціонального водокористування важливою є класифікація водних об'єктів, залежно від якої здійснюється водний режим та охорона вод. Проте, діюче водне законодавство України досі не містить визначення таких понять як «підземні води», «транскордонні підземні води», на чому неодноразово акцентується увага науковців [1; 2; 3]. Поняття транскордонних вод та їх регулювання визначаються Конвенцією про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер від 17 березня 1992 р., відповідно до якої транскордонні води - це будь-які поверхневі або підземні води, які позначають, перетинають кордон між двома чи більше державами, або розташовані на таких кордонах. Безумовно, враховуючи то факт, що зазначений нормативний акт ратифіковано Україною [4], національне водне законодавство має бути доповнено відповідними правовими нормами. Досить довгий час на міжнародному рівні домінувала концепція необмеженого суверенітету держави над природними ресурсами, що знаходяться на її території, навіть якщо вони знаходяться одразу на території декількох держав [5]. Втім, на сьогодні сформувалася протилежна доктрина, яка визнана міжнародною спільнотою як такою, що встановлює обмеження щодо державного суверенітету над транскордонними природними ресурсами. Відповідно до концепції спільноти інтересів (community of interests), яка була визнана Міжнародним Судом ООН, всі держави, що розділяють між собою водний ресурс мають спільний інтерес у користуванні ним [6, с. 85; 7, с. 27]. Це означає, що держава не може користуватися водним об'єктом у такий спосіб, який би завдав шкоди сусіднім державам-учасницям цієї спільноти інтересів. Тобто, перед тим як вчинити будь-яку дію щодо транскордонних підземних вод, необхідно спочатку взяти до уваги інтереси сусідніх держав, що також розділяють даний природний об'єкт. Використання транскордонних підземних вод повинно здійснюватися відповідно до основних принципів, зокрема, принципу справедливого та раціонального користування транскордонними підземними водами, який означає, що такі водні об'єкти мають використовуватися з урахуванням усіх фактичних обставин. Комісія з міжнародного права ООН навела список таких обставин, але зазначила, що він не є вичерпним [8, ст. 5]. До таких фактичних обставин належать:

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

кількість населення в державі, що розраховує на даний водний об'єкт; соціальні, економічні потреби, а також потреби нинішніх та майбутніх поколінь; природні характеристики водоносного горизонту; спосіб використання об'єкта; роль об'єкта в екосистемі тощо. При визначенні чи користуються держави у справедливий та раціональний спосіб транскордонними підземними водами, необхідно зважити всі ці фактичні обставини. Міжнародна практика свідчить про те, що висновок щодо справедливого та раціонального використання зазвичай робить спільна комісія, яка складається з представників зацікавлених держав чи третьої держави [7, с. 20].

Інший важливий принцип, який набрав широкого визнання - це принцип оцінки впливу на довкілля [9, с. 137]. Відповідно до цього принципу, перед тим як розпочати індустріальну діяльність поблизу державного кордону, держава має розрахувати вірогідність можливого впливу на довкілля, у тому числі й на транскордонні природні ресурси. На практиці це означає, що перед тим як побудувати індустріальний об'єкт над підземними водами, що

мають транскордонний характер, спочатку необхідно врахувати можливий вплив на даний об'єкт в іншій державі. У протилежному випадку Україна як держава буде нести міжнародно-правову відповідальність перед державою, якій завдано відповідну шкоду. Особливість даного питання полягає у тому, що навіть якщо певні дії держави є законними відповідно до національного законодавства, держава може порушити міжнародні норми щодо користування спільними природними ресурсами. Наприклад, для забезпечення потреб населення держава починає активніше видобування питної води з водоносного горизонту, який простягається під юрисдикціями декількох держав. Як відомо, при надмірному видобуванні води з-під землі, утворюється кут падіння, за яким рівень води усюди, окрім точки видобування стрімко падає. Це призводить до засушення земель сільськогосподарського призначення над усією територією водного об'єкта. Тобто, навіть якщо воду видобувають на території України на законних підставах, шкоду може бути завдано на відстані сотні кілометрів у сусідній

державі. Отже, існування міжнародних норм щодо регулювання транскордонних підземних вод зумовлюють дуальну природу їхнього правового регулювання. Саме тому важливо імплементувати міжнародні стандарти в українське законодавство та неухильно їх дотримуватися. Транскордонні природні ресурси, зокрема, підземні води, базуються на спільних інтересах держав, які завжди мають бути взяті до уваги та збалансовані, адже спільні природні ресурси визначають взаємний та компромісний характер регулювання їх охорони та використання. Ефективність міжнародного права залежить від того, як держави реалізують його рекомендації, імплементують до свого законодавства. Нерозвинене національне законодавство може призводити до неналежного виконання угод, наслідком чого є негативний результат дотримання міжнародних правових норм.

Список використаних джерел:

1. Плотнікова О.О. Правовий режим використання та охорони підземних вод // Юридичний вісник. - 2000. - № 2. - С. 97-100.
2. Джуган В.О. Правове регулювання використання та охорони вод в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право» / В. О. Джуган. - К., 2009. - 19 с.
3. Сердюк О. В. Правові засади використання підземних вод [Текст] : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право» / О. В. Сердюк. - Х., 2014. - 20 с.
4. Про приєднання України до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер: Закон України від 1 липня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 34, ст. 282.

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Першочерговою функцією будь-якої держави є забезпечення її національної безпеки, що особливо актуалізується у світлі останніх подій в Україні. Враховуючи розуміння національної безпеки з точки зору захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, екологічна безпека повинна розглядатися як її пріоритетна складова. Вирішення важливих екологічних проблем, більшість із яких має глобальний характер внаслідок розмитості кордонів природного довкілля, обмеженості природних ресурсів і в той же час стрімко зростаючої потреби в них, лише на рівні окремих держав сьогодні фактично неможливо.

Період становлення екологічної політики Європейського Союзу налічує понад 40 років плідної системної праці з формування європейського екологічного права. Вважається, що початок становлення Спільної екологічної політики в Європі заклала конференція глав держав та урядів, яка відбулася в 1972 році у Парижі. Загострення екологічної кризи в Європі на початку 70-х років XX ст. і об'єктивна необхідність здійснення екологічних заходів привернули громадську думку Європи до екологічних проблем економічного розвитку. Пріоритетність екологічної політики закріплена в Амстердамському договорі, що був затверджений у 1997 р., а з 1998 р. питання охорони навколишнього середовища включені в усі напрями Спільних політик ЄС [1].

Серед пріоритетних цілей політики ЄС у сфері навколишнього середовища виділяють такі: - збереження, захист і поліпшення якості навколишнього середовища; - охорона здоров'я населення; - розумне та раціональне використання природних ресурсів; - підтримка заходів на міжнародному рівні щодо вирішення регіональних або глобальних проблем навколишнього середовища, зокрема протидія зміні клімату [2].

Поміж основних принципів екологічної політики ЄС, дотримання яких є обов'язковою умовою для всіх членів та кандидатів на вступ до цього інтеграційного утворення, важливого значення набуває принцип субсидіарності, який спрямований на визначення рівня втручання ЄС. При цьому втручання ЄС при вирішенні екологічних проблем окремих держав-учасниць вважається аргументованим за умов доведення більшої ефективності його дій порівняно з відповідними заходами держав-учасниць.

Одним із ключових принципів, на яких заснована екологічна політика ЄС, є принцип «забруднювач платить», який несе у собі попереджувальну дію щодо випадків порушення стандартів екологічної безпеки і тим самим сприяє реалізації цілей та впровадженню відповідної політики ЄС у цій сфері.

Експерти в галузі екологічного права України наголошують, що забезпечення екологічних прав громадян за європейськими стандартами в процесі реалізації екологічної політики досягається через інституційно-функціональну складову [3].

У 2012 році Європейська Комісія представила нову Програму дій Союзу з охорони навколишнього середовища до 2020 року, яка проходить під гаслом: «Жити добре в межах можливостей нашої планети». Дана Програма направлена на підвищення

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

екологічної сталості в Європі та перетворення ЄС на інклюзивну і сталу «зелену» економіку. Серед основних тематичних пріоритетів такі:

1. Захист, збереження та розвиток природного капіталу ЄС.
2. Перетворення ЄС на ресурсозберігаючу, «зелену» та конкурентоспроможну низьковуглецеву економіку.
3. Захист громадян ЄС від екологічних тисків та ризиків для здоров'я і благополуччя.
4. Максимізація переваг екологічного права ЄС.
5. Поліпшення доказової бази екологічної політики.
6. Забезпечення інвестицій у екологічну та кліматичну політику та досягнення відповідної вартості інвестицій.

Таким чином, країнами Європейського Союзу накопичено значний досвід екологічного управління. Еволюція екологічної політики ЄС сформувала чіткі підходи до визначення і розв'язання проблем навколишнього середовища. Використання екологічних стандартів є запорукою сталого функціонування екосистем у розвинутих європейських країнах. Практика показує, що бездумне дублювання досвіду інших країн без врахування особливостей становлення і розвитку екологічного простору України не може підвищити ефективність використання її наявного природно-ресурсного потенціалу і забезпечити сталий розвиток території нашої держави. Безперечно, досягнення високих екологічних стандартів ЄС повинно стати стратегічним завданням екологічної політики України на найближчу перспективу, але в той же час необхідно усвідомлювати, що сучасні значні досягнення в природоохоронній сфері європейської спільноти є результатом тривалого процесу.

Список використаних джерел:

Шабардіна Ю. В. Екологічна політика європейського союзу в контексті посилення інтеграційних процесів в Україні / Ю. В. Шабардіна // Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. – 2015. – Вип. 3. – С. 576-579.

Політика та право ЄС з питань, що стосуються довкілля // Владислав Бізек : посібник. Київ – 2013 с. 5 с. 162 – Режим доступу : <http://www.sbs-envir.org/images/documents/ECLEG-Textbook-UA.pdf>

Грушкевич Т.В. Європейські стандарти забезпечення екологічних прав : навчально-методичний посібник / Т.В. Грушкевич. – Хмельницький : Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, 2013. – 260 с.

Великий М.С.,

студент четвертого курсу

юридичного факультету

*Національного університету біоресурсів і природокористування України**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Збереження, охорона та стале використання довкілля — є визначальним вектором європейської екологічної політики. Одним із інструментів, спрямованих на його забезпечення, є екологічна відповідальність, правові рамки якої визначені Директивою

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

2004/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди» від 21 квітня 2004 р. [1; С.4].

21 квітня 2004 року Європейський Парламент та Рада ЄС ухвалили Директиву 2004/35/ЄС «Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди», яка вступила у дію 30 квітня 2004 року. Державам-членам ЄС було надано три роки для транспонування директиви у національне законодавство. Фактично цей процес завершився лише у липні 2010 року [2].

Екологічна відповідальність згідно з Директивою 2004/35/ЄС — це зобов'язання оператора вжити заходи щодо запобігання настанню екологічної шкоди чи ліквідації наслідків екологічної шкоди для відновлення природних ресурсів до вихідного стану, що існував до її заподіяння, та покриття ним витрат на проведені заходи. Відновлення стану природних ресурсів здійснює особа, що заподіяла екологічну шкоду, у рамках конкретного плану ліквідації наслідків такої шкоди .

У межах екологічного права ЄС сформувалася досить цілісна система принципів, які покладені в основу екологічної політики ЄС. Одним із провідних галузевих принципів екологічного права ЄС є принцип "забруднювач сплачує", науковій розробці якого в європейській правовій доктрині надається визначальна роль. За своєю загальною спрямованістю даний принцип є простим правилом згідно з яким суб'єкт, який здійснює небезпечну діяльність, що завдає шкоду довкіллю, повинен компенсувати її наслідки [3; С.203].

Директива 2004/35/ЄС встановлює два види екологічної відповідальності, які різняться між собою за наявністю чи відсутністю вини оператора, видом діяльності, яку провадить оператор, об'єктами природних ресурсів, яким заподіяна шкода або існує неминуча загроза її настання [2].

Сфера дії і зміст цього принципу значно були розширені завдяки ініціативній діяльності окремих держав (Японії, Німеччини, Австралії, Нідерландів). Новим кроком у розвитку даного принципу послужило застосовування як на міжнародному, так і внутрішньодержавному рівнях режиму об'єктивної відповідальності, тобто відповідальності без вини; поширення сфери її дії на випадкові, та транскордонні , забруднення. При цьому, не зважаючи на безсумнівно позитивний характер цього принципу, його змістовність і правовий режим викликають складні юридичні проблеми [4; С.122].

Згідно академіка НАН України, доктор юридичних наук Малишева Н.Р., існує необхідність у подальшому напрацюванні цього принципу в аспекті чіткішого визначення меж витрат, тягар яких покладається на забруднювача, зокрема, витрат зі збитків, що завдаються; уточнення самого поняття "забруднювач"; дослідження цього принципу в плані аналізу припустимих меж виключень із нього з врахуванням як інтересів охорони довкілля, так й недискримінації з точки зору умов торгово-економічної взаємодії [5; С.164].

В межах екологічного права ЄС сформувалась цілісна система механізму відповідальності за екологічні правопорушення, що регламентується нормами первинного і вторинного права ЄС і гарантії якої забезпечуються наднаціональними інституціями цієї Організації.

Список використаних джерел:

4. Екологічна відповідальність: досвід ЄС та можливості для України: аналітичний документ. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». Київ. 2018. 42с. URL: <http://www.rac.org.ua/uploads/content/447/files/webenvironmental-liabilityua2018.pdf>
5. Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди : Директива Європейського Парламенту та

Ради від 21 квітня 2004 р. №2004/35/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_965

6. Нгуен Куок Динь, Патрик Дайє, Ален Пелле Міжнародне публічне право : у 2 т. Міжнародні відносини . Київ: Сфера, 2001. 346 с.
7. Мірошниченко О.П. Особливості правового регулювання інституту відповідальності в екологічному праві ЄС. Сучасні питання економіки і права. 2011. Вип. 1. С. 121-125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sper_2011_1_25
8. Малишева Н. Р. Гармонизация экологического законодательства в Европе. Київ. 1998. С. 164-165.

Вендель В.Л.,
*студент 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ПОНЯТТЯ, ЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ

Все життя людина, як би вона того не хотіла, має прямий зв'язок або відношення до природи. Природа – це те, без чого не можна уявити сьогоднішній день, але, нажаль, існує загроза для неї, хоча по суті, ми повинні оберігати та доглядати за нею, бо без неї не буде існувати нас. Наприклад, протягом тільки одного ХХ століття, відбулися колосальні зміни в природі, причиною можна назвати постійні війни між державами, наростання та випробування біологічної, хімічної та ядерної зброї, невнормована вирубка легенів планети – лісу, постійне спустошення безцінних земельних надр, шалене виробництво та не утилізація на повторне виробництво продуктів пластмасового складу та ін. Спробою перешкодити цьому самознищенню людства було створення на основі міжнародного права, тобто домовленості між країнами, екологічного права. Україна, будучи гравцем на міжнародній арені, також має галузь – Екологічне право України.

Екологічне право – сукупність правових норм спрямоване на слідкування за природними ресурсами та відтворення їх в наслідок порушення балансу природи та суспільства.

Об'єкти екологічного права поділяються за типом: диференційовані, інтегровані та особливо охоронювані. У свою чергу до диференційованих відносять: землі, надра, рослинний світ, тваринний світ та атмосферне повітря. До інтегрованих можна віднести довкілля, життя здоров'я, та до особливо охоронюваних – екосистеми, природні комплекси та ландшафти.

Щодо функцій екологічного права, то це способи впливу норм екологічного права на поведінку суб'єктів екологічних правовідносин, а також забезпечення правопорядку в галузі використання навколишнього середовища. Функції бувають загальноправовими та спеціальноправовими. До загальноправових відносяться регулятивні, виховні, превентивні та охоронні функції, а до спеціальноправових – екологічні та природоохоронні.

Станом на сьогодні екологічне право в Україні переживає не найкращі часи, хоча воно одне з найважливіших галузей права, оскільки воно не може врегулювати ситуацію з існуючими екологічними проблемами України. Наприклад, постійне збільшення площ сміттєзвалищ, вирубка лісів, забруднення масовим виробництвом

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

грунтових вод та ін. Це свідчить про те, що Екологічне право слід досліджувати задля вирішення вищесказаних проблем.

Список використаних джерел:

1. Екологічне право України : навч. посіб. / Б. П. Ратушна, А. В. Рабінович; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. - Львів, 2015. - 203 с. - Бібліогр.: с. 193-201
2. Екологічне право // Юридична енциклопедія : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. — Т. 2 : Д — Й. — 744 с. — ISBN 966-7492-00-8.
3. Екологічне право України: Підручник / За ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. - К.: Право, 2005. - 380 с.
4. Природоресурсове право // Юридична енциклопедія : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. — Т. 5 : П — С. — 736 с. — ISBN 966-7492-05-2.
5. Андрейцев В.І. Екологічне право: Курс лекцій: Навчальний посібник. – К.Вентурі, 1996. – С. 15.
6. Баб'як О.С. Екологічне право України: Навчальний посібник. – К. Атіка, 2000. – С.15

Вітвів А.М.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. ВЗАЄМОДІЯ З ЕКОЛОГІЧНОЮ ПОЛІТИКОЮ УКРАЇНИ

В умовах глобальних інтеграційних процесів, зокрема, у рамках Європейського Союзу, важливою є проблема, пов'язана із захистом навколишнього середовища. Варто вказати, що ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем. З огляду на це, екологічну ситуацію та стан довкілля у країнах – членах ЄС не треба зводити до єдиного знаменника, оскільки екологічні проблеми мають транскордонний характер, істотно впливаючи на динаміку розвитку сучасних міжнародних відносин. Отож, держави є екологічно залежними одна від одної, оскільки природне довкілля не має кордонів. На рівні окремих держав сьогодні фактично неможливо вирішувати комплекс значущих екологічних проблем, зокрема, глобального характеру. Це зумовлює потребу формування спільної екологічної політики багатьох держав.

Мета роботи – з'ясувати історичний розвиток та формування екологічної політики європейського союзу та взаємодія з екологічною політикою України.

Об'єктом дослідження є екологічна політика ЄС, предметом – передумови формування екологічної політики ЄС, її нормативно-правова та інституційна основа, а також основні етапи становлення.

Виклад основного матеріалу. Одними із основних передумов виникнення і розвитку екологічної політики ЄС є потреби: а) у регулюванні охорони навколишнього середовища; б) обмеженість використання природних ресурсів; в) регулюванні та координації

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

природоохоронної діяльності держав-членів; г) розвитку нормативно-правової бази екологічної політики та розроблення нових підходів до захисту довкілля. Розглядаючи дане питання, на мій погляд, доцільно звернути увагу на історію міжнародної екологічної співпраці у Європі та світі до 18 квітня 1951 року, коли було укладено Договір про заснування Європейського співтовариства вугілля та сталі та до утворення Європейського економічного співтовариства (01.01.1958 р.), яка нараховує більше століття.

Всього виділяють 5 етапів формування екологічної політики ЄС.

Перший етап (1957–1971). Цей період характеризується відсутністю в ЄС правової компетенції у сфері довкілля. На цьому етапі проводилися лише одиничні факультативні заходи. Однак питання екології визначали межі правового регулювання створення загального ринку країн ЄС, що, наприклад, відбивається в статті 36 зазначеного Договору, яка дозволяє державам-членам ЄС вводити обмеження на імпорт, експорт, транзит у товарному обороті з питань екологічної безпеки. В цілому, незважаючи на відсутність загальної політики у даній сфері у зазначений період, інститути ЄС були підготовлені до розширення своєї діяльності в екологічному напрямку.

Другий етап (1972–1985). Для цього етапу характерне проведення початкових заходів щодо захисту довкілля країнами ЄС, поява перших програм дій у цій сфері, початок розвитку правового регулювання в області екології. У 1972 році Рада глав урядів держав-членів ЄС прийняла рішення про розширення компетенції ЄС, у тому числі у сфері довкілля. Регулювання нової сфери інтеграції проводилося в основному шляхом видання директив-актів гармонізації права держав-членів. ЄС приєднався до ряду найважливіших міжнародних конвенцій з охорони довкілля, наприклад, Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних місць мешкання в Європі (1979 р.), Міжнародної угоди з тропічної деревини (1983 р.), Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великій відстані (1979 р.). Другий етап пройшов під знаком становлення політики ЄС стосовно відношення до довкілля і розробки основних засобів її правового регулювання.

Третій етап (1986–1991). Цей період можна охарактеризувати як етап закріплення компетенції у сфері охорони довкілля за інститутами ЄС. Єдиний Європейський Акт 1986 року вніс зміни в Римський договір 1957 року. В ньому були визначені цілі й задачі, принципи і напрямки політики ЄС і у сфері охорони довкілля. У відносинах між ЄС і державами-членами у сфері охорони довкілля був впроваджений принцип субсидіарності. Даний принцип означає, що цілі екологічної політики ЄС можуть бути реалізовані краще, ніж окремими державами-членами.

Четвертий етап (1992–2002). Це етап удосконалювання екологічної політики ЄС. У цілому, за цей час були позначені основні рамки поточної екологічної політики за рахунок інституціонального закріплення питань екологічної політики і проблем довкілля в Договорах ЄС.

П'ятий етап (2003 — до нашого часу). Сьогодні екологічна діяльність ЄС здійснюється на основі екологічної компетенції, передбаченої статтями Договору про ЄС.

Основи для співпраці між Україною і Європейським Союзом у сфері охорони довкілля було закладено ще в 1994 р. відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між ЄС та його державами-членами і Україною. Необхідність тісної співпраці з європейською спільнотою у сфері охорони довкілля обумовлена не тільки визначеними нею екологічними імперативами її стратегії, але й потребами самої України у подоланні того стану, який можна охарактеризувати як кризовий, що формувався протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення її природно-ресурсного комплексу.

У 2012 році була парафрована Угода про асоціацію між Україною та ЄС, а наприкінці 2012 року оприлюднено проект Угоди. Важливим елементом співпраці у сфері охорони довкілля, як і в багатьох інших сферах співпраці, що визначаються Угодою, є поступове наближення законодавства України до політики та законодавства ЄС. Окремим додатком

до Угоди визначаються конкретні директиви, що їх потрібно адаптувати, а також встановлюються часові рамки.

Перші кроки в напрямку адаптації у сфері охорони довкілля були зроблені в грудні 2012 року, коли Мінприроди затвердило Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації) (Наказ № 659). Базовий план передбачає перелік директив ЄС у сфері охорони довкілля, до яких повинно адаптуватися українське законодавство.

ЄС співпрацює і з іншими міжнародними організаціями у природоохоронній сфері. Зокрема, 21 березня 1994 року набрала чинності Рамкова Конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, яку підписали 154 держави і Європейська Спільнота. Загальна мета конвенції полягає у стабілізації концентрацій в атмосфері всіх парникових газів, не лише двоокису вуглецю. Конвенція закріплює низку провідних принципів, що стосуються справедливості, «спільних, але диференційованих відповідальностей» держав, запобіжних заходів, особливих потреб і обставин щодо країн, які розвиваються, сталого розвитку та міжнародної торгівлі.

Висновок. Отже, аналізуючи історичний розвиток та формування екологічної політики Європейського союзу можна зазначити, що за період заснування Європейського співтовариства вугілля та сталі до утворення Європейського Союзу на законодавчому рівні було прийнято велику кількість нормативно-правових актів (Договір про Європейський Союз 2007 року, Договір про функціонування Європейського Союзу, Договори про Європейське співтовариство, Директиви, Екологічні програми 1973–2002 рр.), які поступово та ефективно регулювали питання пов'язані із: а) покращенням, захистом і збереженням навколишнього середовища; б) захисту здоров'я людей; в) раціонального використання природних ресурсів; г) винесення на міжнародному рівні ініціатив для вирішення світових екологічних проблем.

Vimie B.A.,

*к.ю.н., асистент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів і природокористування України, учасник
проекту Жана Моне програми Еразмус+ «Екологічна політика і право ЄС*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

На сьогодні незадовільний стан навколишнього природного середовища в Україні поєднано із труднощами в доступі до екологічної інформації від органів та організацій, діяльність яких полягає в контролі за станом навколишнього середовища. З 2005 року Народи Сторін Орхуської конвенції надали Україні попередження про порушення умов Конвенції, а в 2016 році було заявлено рішення про можливість обмеження України в правах та привілеях за Орхуською конвенцією у випадку не впровадження Україною інституту оцінки впливу на довкілля. 23 березня 2017 року Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» був прийнятий, проте одночасне проведення адміністративної реформи, націленої на децентралізацію, вимагає усунення проблем не співвідношення нормативно-правових актів в інформаційній сфері та нормативно-правових актів у сфері охорони навколишнього природного середовища, прийнятих в різний час.

Законодавство у сфері обігу екологічної інформації, більша частина актів якого була прийнята в 90-ті роки, не зазнало глибоких змін за останнє десятиліття, окрім, розробки та впровадження Закону України «Про доступ до публічної інформації». Тому, механізм збору та обробки компетентними органами інформації про стан навколишнього природного середовища перебуває в складному та суперечному стані.

Засади нормативно-правового регулювання діяльності розпорядників інформації у сфері охорони навколишнього природного середовища містяться в Конституції України, та таких міжнародних правових актів, як Загальна декларація прав людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод, Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція), Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року з Додатковим Нагойським протоколом та інші.

Українське законодавство з приводу організації інформаційної діяльності у сфері моніторингу довкілля включає систему нормативно-правових актів, яка складається із законів щодо доступу до інформації (Закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про навколишнє природне середовище») та нормативних актів стосовно порядку оприлюднення інформації («Про порядок висвітлення діяльності органами державної влади та органами місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», Постанови Кабінету Міністрів України «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади», «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», «Питання виконання Закону України «Про доступ до публічної інформації» в Секретаріаті Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органах виконавчої влади» та інші).

Комплексний механізм збору інформації про навколишнє природне середовище, значною мірою регулюються нормативно-правовими актами у сфері екологічного моніторингу, затвердженого Постановою КМУ «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» від 30 березня 1998 р. N 391 та Постановою КМУ «Про затвердження Державної цільової екологічної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища» від 5 грудня 2007 р. N 1376.

Центральним нормативно-правовим актом у сфері охорони навколишнього природного середовища та інформаційних правовідносин у цій сфері є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». В ст. 10 цього Закону визначено ряд інформаційних прав громадян, які реалізуються шляхом впровадження механізму забезпечення здійснення державного та громадського контролю за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, участі громадських організацій та громадян у діяльності щодо охорони навколишнього природного середовища, створення та функціонування мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації.

Проте, до недоліків закону слід віднести його декларативний характер та широке використання бланкетних норм щодо обігу екологічної інформації.

Вітренко В.І.,
*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ЕКОЛОГІЇ У КОНТЕКСТІ ЙОГО ЗБЛИЖЕННЯ З ЕКОЛОГІЧНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС

Українська держава досить давно визначила напрям своєї зовнішньої політики - інтеграцію до Європейського Союзу. Пріоритетною складовою процесу інтеграції є вдосконалення вітчизняного законодавства, а також законодавства з екологічної безпеки, для його зближення з законодавством Європейського Союзу. Про це заявлено в Законі України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»: «Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що в свою чергу є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики». Актуальність теми обумовлена важливістю процесу діяльності держави по вдосконаленню законодавства з екологічної безпеки і приведенню його у відповідність з нормами екологічного законодавства Європейського Союзу, вектор на зближення з яким проголошений владою України стратегічним, що, враховуючи успіхи ЄС у сфері забезпечення екологічної безпеки, безперечно повинно піти на користь українцям.

Теоретичну основу вивчення даної проблеми становлять праці вчених: В.І. Андрейцева, Г.І. Балюк, А.П. Гетьмана, С.М. Кравченка, М.В. Краснової, В.І. Лозо, Н.Р. Малишевої, В.Ф. Опришка, Ю.С. Шемшученка та інших. Основною метою вдосконалення законодавства України про екологічну безпеку є забезпечення екологічної безпеки та реалізації і захисту конституційного права громадян України на екологічну безпеку, створення такої системи законодавства, яка б відповідала сучасним потребам розвитку суспільства та забезпечувала захищеність суспільства, особи та держави від зовнішніх та внутрішніх екологічних загроз.

На мою думку шляхів вдосконалення законодавства з екологічної безпеки для його зближення з екологічним законодавством ЄС існує два: приведення вітчизняного законодавства з екологічної безпеки у відповідність з вимогами законодавства ЄС та укладення двохсторонніх і багатосторонніх договорів у галузі екологічної безпеки з країнами – членами ЄС та з країнами, що є претендентами на членство в ЄС на основі вимог екологічного законодавства. Адаптація екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу полягає в поетапному прийнятті та впровадженні нормативно - правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського союзу. В літературі використовуються для визначення цього процесу такі поняття як «гармонізація» та «адаптація». В.І. Андрейцев зазначає, що на практиці цей термін розуміють як встановлення відповідності положень законодавства, у тому числі екологічного, основним вимогам норм міжнародного права, їх узгодженість або реалізація зобов'язань, взятих добровільно перед відповідними міжнародними структурами чи в цілому перед світовим співтовариством на рівні ООН, Європейського Союзу, іншого

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Кідалова Н.О.

регіонального організаційно-правового об'єднання. Міністерство юстиції України є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Постановою Уряду при Мін'юсті було утворено Центр перекладів актів європейського права та Центр порівняльного права. На сьогодні Україна підписала двосторонні міжнародні Угоди та договори у галузі охорони довкілля з таким країнами – членами ЄС, як Німеччина, Швеція, Австрія, Фінляндія, Нідерланди, Данія, Сполучене Королівство Великобританії і інші. Крім того підписані угоди з країнами, що є потенціальними кандидатами в ЄС: Республікою Македонія, Республікою Молдова, Грузією.

Отже, я пропоную створити Міністерство з питань європейської інтеграції, на яке можна покласти завдання, визначені постановами Кабінету Міністрів при створенні Державного департаменту з питань адаптації законодавства. Саме це міністерство має стати координуючим і аналітичним центром з питань адаптації законодавства. Міністерство має бути також центральним органом з перекладу законодавства Європейського Союзу на українську мову. Відповідно до програми дій за міністерствами повинна бути закріплена відповідальність за адаптацію законодавства відповідного профілю, доведений календарний графік роботи і представлення пропозицій про зміни до законодавства і підготовки проектів необхідних законів. За цю роботу міністри повинні нести персональну відповідальність перед Прем'єр-міністром. Я гадаю, що саме така схема, хоча вона буде вимагати додаткових коштів на фінансування Кабінету Міністрів, дозволить зробити прорив в напрямі законодавства про екологічну безпеку. При цьому додаткові кошти на роботи в напрямі адаптації законодавства, у всякому разі законодавства з питань екологічної безпеки можна залучити за рахунок грантів, отриманих від структур Європейського Союзу, який неодноразово наголошував на важливості адаптації законодавства.

Список використаних джерел:

1. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Микієвич М.М. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. / М.М. Микієвич, Н.І. Андрусевич, Т.О. Будякова. - Львів: Екоправо-Львів, 2004. - 256 с.
3. Програма інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 09 лютого 1999 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
4. Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Програма інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 09 лютого 1999 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

*Власенко А.,
студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України*

ГОЛОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Екологічна політика Європейського Союзу, починаючи з 1973 року втілюється у програмах чи планах дій з охорони навколишнього середовища.

Перша Програма дій з охорони навколишнього середовища(ЕПД) була прийнята у липні 1973 року і представляла першу екологічну політику ЄС. Серед найбільш важливих цілей були наступні:

- запобігання, зменшення і обмеження екологічної шкоди,
- збереження екологічної рівноваги,
- раціональне використання природних ресурсів

У першій ЕПД було підкреслено необхідність комплексної оцінки впливу інших політик з метою уникнення шкідливої діяльності. Таким чином, у першій ЕПД уже містилися, у зародковій формі,

багато з пізніших ідей щодо «сталого розвитку». Екологічна політика ЄС спочатку мала екологічне обґрунтування, без підпорядкування цілям внутрішнього ринку.

Друга ЕПД була по суті продовженням першої з точки зору підходу та завдання, у ньому лише був зазначений більш широкий спектр проблем, які належало вирішити.

Третя ЕПД (1982–1986 рр.) і частково Четверта (1987–1992 рр.) відображають значну зміну у політичному підході завдяки набагато тіснішому зв'язку з внутрішнім ринком, ніж їхні попередниці. У Третій ЕПД підкреслюються потенційні ризики та переваги екологічної політики для внутрішнього ринку, а об'єднання питань внутрішнього ринку та екологічної політики стало основною рушійною силою для розробки програм та діяльності. Екологічні норми в икидів необхідно було узгодити для того, щоб уникнути порушення конкурентоспроможності галузі.

Правила виробництва продукції мали бути узгоджені для того, щоб уникнути нетарифних бар'єрів, що виникали з різних національних норм виробництва продукції. З іншого боку, у третій ЕПД відзначалися економічні вигоди, особливо позитивний ефект для сфери зайнятості, який можна отримати від реалізації екологічної політики. Підхід до екологічної політики також був змінений.

Серед найбільш цікавих та інноваційних елементів п'ятої Програми дій були: Основна мета щодо сталого розвитку відповідно до визначеної у Брундтландському звіті.

Посилання на секторальний підхід, який інтегрує екологічний аспект у найбільш забруднюючі галузі (транспорт, енергетику, сільське господарство тощо), а також на обмеження старого підходу «кінця труби». Замість цього, програмою дій були запропоновані структурні зміни на користь громадського транспорту, енергоефективності та запобігання утворенню відходів.

Таким чином, п'ята Програма дій з охорони навколишнього середовища у своїй доказовій частині включала усі необхідні елементи політики, орієнтованої на «структурні екологічні зміни».

Шоста Програма дій з охорони навколишнього середовища (2002–2012 рр.) була викладена у Постанові № 1600/2002/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 22 липня 2002 року, про Шосту Програму дій Співтовариства з охорони навколишнього середовища. Її цілі відповідають основним екологічним пріоритетам, які повинні бути досягнуті Співтовариством у наступних загальних пріоритетних сферах:

- зміни клімату,
- природа та біорізноманіття,
- навколишнє середовище, здоров'я та якість життя,
- природні ресурси і відходи.

Для кожної з цих загальних пріоритетних областей були запропоновані детальні цілі та пріоритетні напрямки діяльності. Програма спрямована на: визначення зміни клімату головним викликом на найближчі 10 років і надалі та сприяння досягненню довгострокової мети щодо стабілізації концентрації парникових газів у атмосфері на рівні, який не допускав би небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему.

Сьома Програма дій з охорони навколишнього середовища Європейська Комісія у 2012 році представила нову Програму дій Союзу з охорони навколишнього середо

вища до 2020 року «Жити добре, в межах можливостей нашої планети», яка буде керівною для екологічної політики на період до 2020 року. Вона направлена на підвищення екологічної сталості в Європі та перетворення ЄС у інклюзивну і сталу «зелену» економіку.

Усі заходи, дії та цілі, визначені у Програмі, повинні реалізовуватися відповідно до принципів «розумного» регулювання та з проведенням комплексної оцінки впливу у разі необхідності.

Волос Б.,
*студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

За оцінками європейських фахівців з екологічного права, станом на сьогодні законодавство ЄС у сфері охорони довкілля є одним з найбільших повних, розроблених, прогресивних і досконалих.

Крім того, зараз часто вживається новий науковий термін «європеїзація права довкілля», що розуміється як «сталій, впертий, насичений і широковпливовий», а також «невпинний» прогресивний розвиток, що створює найбільш важливий аспект денационалізації права довкілля, яке само по собі виникло із міжнародного права навколишнього середовища і міжнародного торгового права.

Сьогодні захист навколишнього середовища відноситься до сфер спільної компетенції Союзу і держав-членів, а політика ЄС щодо навколишнього середовища – одне з напрямків його діяльності.

Аналіз формування і розвитку екологічної політики, компетенції та законодавства ЄС дає підставу говорити про наявність певного корисного досвіду у сфері охорони навколишнього середовища: наявність інституту, контролюючого законодавство держав-членів і практику виконання зобов'язань; наявність судового механізму вирішення спорів у цій сфері та інше.

З 2009 р. співпраця України з Європейським Союзом, зокрема, у сфері охорони довкілля, здійснюється в рамках виконання Порядку денного асоціації між Україною та ЄС. Його розроблено на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції, спільної участі, спільної відповідальності та спільної оцінки. Питання охорони довкілля стосуються підготовки до імплементації ЄС та підтримки України у: розробці та імплементації стратегії та плану дій з навколишнього середовища; посиленні адміністративної спроможності, розробці та імплементації законодавства, стратегій та планів у сфері навколишнього природного середовища тощо.

Перші кроки в напрямку адаптації у сфері охорони довкілля в контексті Угоди про асоціацію були зроблені в грудні 2012 р., коли Мінприроди затвердило Наказом від 17.12.2012 р. № 659 Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу, який передбачає

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

перелік директив ЄС у сфері охорони довкілля, до яких повинно адаптуватися українське законодавство.

Зміст основних положень Директиви 2003/4/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 28 січня 2003 р. про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви Ради 90/313/ЄЕС полягає у наступному: подано визначення терміну екологічної інформації, заявника, громадськості тощо; передбачено перелік прав громадян та обов'язки державних органів щодо доступу до інформації про навколишнє природне середовище за запитом; зазначено винятки щодо доступу до інформації; передбачено грошовий збір; визначено гарантії доступу до правосуддя з питань доступу до інформації; визначено стандарти якості інформації щодо навколишнього природного середовища.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС це новий поштовх для вдосконалення правового регулювання відносин у сфері довкілля, покращення виконання міжнародно-правових стандартів через призму джерел права Європейського Союзу, який чи не найбільш відповідально у всьому світі дотримується концепції сталого розвитку.

Необхідні дії для апроксимації законодавства України до положень Директив ЄС, зокрема тих, що стосуються управління довкіллям та інтеграції екологічної політики :

1. Прийняти відповідне спеціальне національне законодавство та визначити уповноважений орган з конкретного питання.
2. Визначити процедуру консультацій з громадськістю з екологічних питань;
3. Забезпечити максимальний доступ для громадськості у реалізації екологічно-значимих рішень;
4. Забезпечити домовленості з сусідніми державами щодо обміну екологічною інформацією;
5. Встановити процедуру консультацій та налагодити співпрацю між органами влади та місцевого самоврядування з питань охорони навколишнього природного середовища.

Список використаних джерел:

1. MeYerschmidt K. *Europäisches Umweltrecht München*: Verlag C.H. Beck, 2011. 1007 с. С. 2.
2. Sands Ph. *Principles of international environmental law* / Ph. Sands. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 2-d ed. P. 732.
3. Оцінка впливу на довкілля та участь громадськості: аналітичний порівняльний огляд європейського й українського законодавства та рекомендації щодо впровадження європейських стандартів в Україні. Львів: ЕПЛ, 2013. С. 20.
4. Оцінка екологічної складової двостороннього співробітництва між Україною та Єс / Під ред. Н. Андрусевич. Львів. 2013. С. 9.
5. Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики до інших галузевих політик: короткий опис Директив ЄС та графіку їх впровадження // Проект технічної допомоги ЄС «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні секторальної бюджетної підтримки» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.sbsenvir.org/images/documents/Upravlinnya_brochure_final.pdf.
6. Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики // Complementary Support to the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine (MENR) for the Sector Budget Support Implementation An EU funded project [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.sbs-envir.org/images/documents/mep_r_21.08.2014/horizontal.pdf.

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ І ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Позитивним у правовому регулюванні громадського екологічного контролю є наявність нормативно-правових джерел, які закріплюють норми, що регулюють відносини в сфері здійснення громадського екологічного контролю його суб'єктами. Недоліком правового регулювання є складність механізму реалізації правових норм, що регулюють громадський екологічний контроль.

Велику проблему становить розпорошеність правових норм, якими регулюються відносини громадського контролю в сфері охорони довкілля. Для того, щоб громадянин отримав можливість дізнатися про те, які права він має щодо здійснення екологічного контролю, йому необхідно вивчити близько 30 нормативних актів. Більшість норм у цих актах (особливо у законах та кодексах) є дуже загальними, або відсилочними до галузевого законодавства; крім того, вони написані мовою, важкою для розуміння особами, які не мають юридичної освіти. Галузеве екологічне законодавство, у свою чергу, містить спеціальні нормативи, для розуміння яких необхідно мати спеціальні знання з екології. У сучасний період розвитку екологічного законодавства вже сформована основна правова база для успішного розвитку та функціонування громадського екологічного контролю, що є, безумовно, прогресивним явищем. У той же час доводиться констатувати, що у теперішній час, порівняно з минулими роками, відбулося зниження громадської активності та почуття відповідальності серед громадян в сфері охорони природи. На органи державної влади та місцевого самоврядування не покладено обов'язку роз'яснювати громадянам їх екологічні права. Наслідком всього цього є еколого-правова неосвіченість більшої частини населення України, яка призводить до порушень у природоохоронній сфері та у сфері захисту екологічних прав громадян, зловживання цими правами з боку посадових осіб, та переводить громадський екологічний контроль у суто теоретичну площину. Найбільш ефективним шляхом удосконалення правового регулювання громадського екологічного контролю, є використання можливостей, пов'язаних з кодифікацією екологічного законодавства в Україні, тобто внесення до Екологічного кодексу розділу "Екологічний контроль" і виділення у ньому окремої глави "Громадський екологічний контроль". Ця глава має узагальнити і конкретизувати всі чинні на даний період норми, якими регулюються відносини у галузі громадського екологічного контролю.

Список використаних джерел:

1. Федоровська О. Б. Громадський контроль в галузі охорони довкілля: проблеми та перспективи // Юридична Україна. – № 4. – 2005. – С. 70-74.
2. Федоровська О. Б. Про формування та значення екологічної правосвідомості // Юридичні читання молодих вчених: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (23-24 квітня 2004 р.). Ч. 2. – К.: Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова, 2004. – С. 181-184.
3. Федоровська О. Б. Право на екологічну інформацію // Юридична Україна. – 2003. – № 7. – С. 40-43.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

4. Федоровська О. Б. Громадський контроль в галузі охорони довкілля: проблеми правничої лінгвістики // Право України. – № 2. – 2006. – С. 113-116

*Галай В.О.,
к.ю.н., доцент., доцент кафедри міжнародного публічного права Київського
національного торговельно-економічного університету*

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Одним з важливих питань сьогодні є необхідність впровадження стандартів екологічної політики завдяки представникам публічної влади на місцях.

В умовах розвитку сучасного державотворення зростає роль держави в формуванні та реалізації екологічної політики, серед головних завдань якої є стабілізація і поліпшення екологічного стану території країни шляхом реалізації державної екологічної політики за інтегрованим підходом соціально-економічного розвитку України для забезпечення переходу до сталого розвитку та впровадження екологічно збалансованої системи природокористування. Пріоритет територіального підходу щодо реалізації державної екологічної політики дає змогу враховувати особливості кожного регіону. Реалізацію екологічної політики на регіональному рівні можна визначити як діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування щодо вироблення та практичного втілення управлінських рішень для здійснення регулюючих, організуючих та координуючих впливів на сферу природокористування з метою реалізації функції держави щодо неухильного дотримання стандартів екологічного розвитку в регіонах країни [1].

Погоджуємося з В.О. Мариненко [2, с.423-424], що основним завданням органів публічної влади на місцях в галузі екології є вирішення під власну відповідальність частини публічних справ з урахуванням їх контролюючого, санкціонуємого характеру та в інтересах місцевого населення.

При цьому представники публічної влади на місцях повинні при прийнятті рішень керуватися основними принципами публічної служби, серед яких ключову роль відіграє добросесна поведінка, спрямована на об'єктивне неупереджене рішення публічних питань, дотримуючись антикорупційного законодавства.

Європейські стандарти належного адміністрування взагалі та державної служби зокрема наразі сформульовані експертами Програми SIGMA та викладені у «Принципах державного управління», «Європейських принципах для публічної адміністрації» та ін. У цих документах міжнародними експертами з державної служби неодноразово зверталася увага на те, що існування сучасної професійної державної служби в демократичних країнах можливе лише за сукупності відповідних умов (стандартів): [3]. Серед них - сприяння добросесності, запобігання корупції та забезпечення дисципліни на публічній службі.

Як зазначала Н. Сорокіна [4, с.39-40], принцип добросесності полягає у доброму ставленні до громадян та чесному виконанню своїх обов'язків.

До найважливіших повноважень органів влади на місцевому рівні входить здійснення контролю за дотриманням земельного і природоохоронного законодавства, використанням і охороною земель, природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення, відтворенням лісів тощо. Виконавчі органи місцевих рад мають погоджувати питання про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів загальнодержавного значення, визначати в установленому порядку розміри відшкодування підприємствами, установами й організаціями збитків за забруднення довкілля та інших екологічних збитків, а також визначати території для розміщення

виробничих, побутових та інших заходів відповідно до законодавства, узгоджувати проекти землеустрою і здійснювати контроль за виконанням проектів і схем землеустрою [5].

І. Кордуба зазначив, що одними з проблем, яким опікуються органи місцевого самоврядування, є в першу чергу відсутність узгодженості питань під час виконання владних повноважень органів місцевого самоврядування у сфері охорони навколишнього природного середовища, невизначений механізм та важелі здійснення контрольних повноважень органів місцевого самоврядування в цій сфері. Зокрема, це наявні неузгодження законодавства в частині контролю та притягнення до адміністративної відповідальності у сфері охорони зелених насаджень. Тому органи місцевого самоврядування запропонували внести зміни до ч. 2 ст. 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що наводить перелік осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, включивши до них осіб, які призначаються виконавчими органами сільських, селищних та міських рад (правопорушення, передбачені ст. 153 цього Кодексу («Знищення або пошкодження зелених насаджень або інших об'єктів озеленення населених пунктів»)) [6].

Одразу постає питання чи доцільно таке нововведення з огляду на можливе збільшення зловживань представників місцевої влади та, відповідно, порушення принципу добросовісності при реалізації повноважень у цій сфері.

Екологічна політика, забезпечення екологічної безпеки як загальнодержавної, так і на місцевому рівні, стали важливою складовою державної політики, а вироблення узгодженої стратегії в галузі екології відповідає об'єктивним потребам сучасного світу. Це один із найважливіших проявів загальнолюдських інтересів та цінностей [7].

Дійсно, на місцевому рівні найповніше поєднуються духовні й екологічні інтереси населення, культурні й екологічні традиції. Ось чому місцевим органам влади як управлінському механізму взаємодії суспільства й природи віддається пріоритет [5].

Отже, дотримання принципу добросовісності органами публічної служби на місцевому рівні дійсно важливе з огляду на те, що при здійсненні будь-яких повноважень у сфері екологічної чи іншої політики, посадовці повинні дотримуватися інтересів громадян, пріоритетності інтересів громади над своїми та розуміти що у першу чергу вони працюють для служіння народу, а не власним інтересам.

Таким чином, запорукою належної реалізації екологічної політики на місцях повинен стати баланс між забезпеченням достатнім обсягом повноважень органів публічної служби для ефективного виконання поставлених перед ними завдань у сфері екологічної політики держави та дотриманням органами публічної служби на місцях принципу добросовісності при прийнятті важливих рішень, використовуючи владні повноваження. У іншому випадку розширення повноважень органів місцевої влади призведе до збільшення службових зловживань у екологічній сфері та порушення міжнародних стандартів, антикорупційного законодавства та принципів публічної служби.

Список використаних джерел:

1. Андрієнко М.В., Шако В.С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівні / М.В. Андрієнко, В.С. Шако // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2016. - № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1051>
2. Мариненко В.О. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері охорони природного навколишнього середовища / В.О. Мариненко // Університетські наукові записки, 2008. – С.421-425 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua>
3. Добросовісність публічної служби [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://pravo.org.ua/ua/news/20872047-2.2.-dobrochesnist-publichnoyi-slugebi>

4. Сорокіна Н. Добросесність як необхідний морально-етичний складник діяльності публічного службовця / Н. Сорокіна // Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2017 – Жовтень. – С.39-42.
5. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері охорони довкілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://manuava.org/publ/3-1-0-12>
6. Кордуба І. Роль та проблеми ОМС у сфері екологічної політики та природокористування / І. Кордуба // Місцеве самоврядування. – 2015. -№ 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2015/june/issue-6/article-8742.html>
7. Нешик С.С. Вплив органів місцевого самоврядування на покращення екологічної ситуації в регіоні / С.С. Нешик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/region/05nsesr.pdf>

Галай В.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВА

В сфері охорони навколишнього природного середовища та більш повільне відсутність ефективної системи управління, ніж очікувалося, проведення структурних реформ і модернізації технологічних процесів в умовах зростання національної економіки призводить до збільшення рівня забруднення та зумовлює підтримку старих, неефективних підходів до використання енергетичних і природних ресурсів.

На сьогодні єдиним нормативно-правовим актом, що визначає екологічну політику і стратегію держави, є постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 188/98-ВР “Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки”. Багато положень цього документа не втратило своєї актуальності, однак у цілому він уже не відповідає вимогам сьогодення, оскільки за період, який минув з 1998 року, відбулися значні події на міжнародному рівні, які визначили подальший розвиток екологічних стратегій, а в Україні суттєві зрушення в напрямі посилення економічної діяльності. Зазначене зумовило необхідність розроблення проекту нового стратегічного документа на довгострокову перспективу — Стратегії національної екологічної політики України на період до 2020 року, яка враховує процеси глобалізації економіки, розвиток ринкових відносин та рішення Київської конференції міністрів навколишнього природного середовища “Довкілля для Європи” (2003 р.), Всесвітнього саміту зі сталого розвитку в м. Йоганнесбурзі (2002 р.), перспективи вступу України до СОТ, положення ряду міжнародних зобов’язань України в сфері охорони навколишнього природного середовища.

Національна екологічна політика базується на принципах:

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

- рівності трьох складових розвитку держави (економічної, екологічної, соціальної), що зумовлює орієнтування на пріоритети сталого розвитку, врахування екологічних наслідків під час прийняття економічних рішень;
- екологічної відповідальності, який потребує запровадження відповідальності за будь-які порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;
- запобігання, який передбачає аналіз і прогнозування екологічних ризиків, які ґрунтуються на результатах державної екологічної експертизи, а також проведення державного моніторингу навколишнього природного середовища;
- інтеграції питань охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів (екологічних цілей) в секторальну політику на тому ж рівні, що й економічні та соціальні цілі;
- міжсекторального партнерства та залучення до реалізації політики усіх заінтересованих сторін, який наголошує, що лише шляхом спільного розв'язання нагальних проблем можливо забезпечити успішну реалізацію екологічної політики.

Мета реалізації національної екологічної політики полягає в стабілізації і поліпшенні екологічного стану території держави шляхом утвердження національної екологічної політики як інтегрованого фактора соціально-економічного розвитку України для забезпечення переходу до сталого розвитку економіки та впровадження екологічно збалансованої системи природокористування.

Основними цілями національної екологічної політики є:

- досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища;
- підвищення рівня громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища;
- поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки;
- удосконалення системи інтегрованого екологічного управління шляхом включення екологічної складової до програм розвитку секторів економіки;
- удосконалення регіональної екологічної політики, зменшення негативного впливу процесів урбанізації на навколишнє природне середовище;
- припинення втрат біо- та ландшафтного різноманіття, формування екомережі, розвиток заповідної справи;
- забезпечення екологічно збалансованого використання природних ресурсів.

Основними завданнями національної екологічної політики є такі:

1) досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища, що передбачає: проведення оцінки та послідовне зниження екологічних ризиків для здоров'я людини; упровадження системи екологічного маркування товарів і продуктів харчування; приведення якості питної води у відповідність з європейськими стандартами;

2) підвищення громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища, що здійснюватиметься шляхом: формування інформаційного простору з питань збереження навколишнього природного середовища, проведення екологічної політики та забезпечення сталого розвитку; створення державної системи інформування населення про стан навколишнього природного середовища та заходи щодо його поліпшення, а також відповідної бази геоінформаційних даних; залучення громадськості до участі у розв'язанні екологічних проблем, проведення постійних консультацій з громадськістю стосовно рішень, спрямованих на поліпшення навколишнього природного середовища та активне формування у населення громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища; започаткування на національних каналах радіо і телебачення регулярних програм з питань охорони навколишнього природного середовища, екологічно збалансованого розвитку, реалізації екологічної політики;

створення мережі інформаційних центрів відповідно до вимог Оргуської конвенції та підтримки їх діяльності; сприяння впровадженню системи безперервної екологічної освіти та освіти в інтересах екологічно збалансованого розвитку для всіх вікових та професійних категорій населення;

3) підвищення якості повітря та запобігання змінам клімату, що здійснюватиметься шляхом: технічного переоснащення виробничого комплексу на основі впровадження інноваційних проєктів, енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів; оптимізації структури енергетичного сектору економіки на основі використання енергетичних джерел з низьким рівнем викидів вуглецю, у тому числі нарощування обсягів використання відновлюваних і нетрадиційних джерел енергії;

4) підвищення якості поверхневих і підземних вод, що здійснюватиметься шляхом: підвищення якості води на засадах басейнового та інтегрованого управління водними ресурсами та задоволення потреб населення у високоякісній питній воді; значного підвищення ефективності виконання комплексних програм з упровадження нових технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві та на транспорті; підвищення ефективності технологій очищення виробничих стічних вод та утилізації їх осадів, зменшення скидів у водойми висококонцентрованих стічних вод через систему централізованої каналізації; зниження рівня забруднення в одних ресурсів унаслідок використання мінеральних добрив, синтетичних миючих засобів, нафтопродуктів та хімічних засобів захисту рослин; подолання кризового стану системи водопровідно-каналізаційного господарства та підвищення ефективності комунальних очисних споруд; забезпечення своєчасного проведення відповідних заходів під час аварій на об'єктах водної інфраструктури та перебоїв з водопостачанням; удосконалення контролю та спостереження за цілісністю розподільної мережі, зменшення втрат води у таких мережах;

5) забезпечення екологічної безпеки, усунення збільшення навантаження на навколишнє природне середовище, зумовленого економічним зростанням, що здійснюватиметься шляхом: переходу на інтегровані дозволи, що видаються за принципом "єдиного вікна", та удосконалення порядку видачі дозволів на викиди і скиди забруднюючих речовин, розміщення відходів; удосконалення системи управління відходами з урахуванням міжнародних стандартів та нормативів; дотримання вимог екологічної безпеки під час закриття або зміни форми власності промислових підприємств і об'єктів та під час передачі військових об'єктів у господарське користування. З цією метою забезпечуватиметься проведення екологічного аудиту та державної екологічної експертизи ситуацій, що склалися в окремих населених пунктах і регіонах, а також на території діючих об'єктів і комплексів; зменшення обсягів викидів і скидів шкідливих речовин, мінімізації утворення відходів та комплексного використання матеріально-сировинних ресурсів, у тому числі за рахунок стимулювання виробників до більш інтенсивного впровадження системи надання сервісних послуг замість реалізації готової продукції; забезпечення екологічно безпечного зберігання та видалення небезпечних відходів, максимально можливої утилізації відходів за рахунок прямого повторного чи альтернативного використання їх ресурсно-цінної складової та безпечного видалення відходів, що не підлягають утилізації;

б) удосконалення системи інтегрованого екологічного управління шляхом введення екологічної складової до програм розвитку секторів економіки.

*Галушка А.М.
студентка 4 курсу
Національного університету біоресурсів
і природокористування України**

СУТЬ ПРИНЦИПУ «ЗАБРУДНЮВАЧ ПЛАТИТЬ» У ЕКОЛОГІЧНОМУ ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Принципи права Європейського Союзу — це головні основи даної правової системи, які визначають зміст правотворчої, правозастосувальної і правоохоронної діяльності Союзу в цілому і його держав-членів зокрема. Характерною особливістю права ЄС є наявність в ньому комплексу основних принципів, під якими розуміються узагальнені норми, що відображають характерні риси, а також головний зміст права ЄС та мають вищу юридичну силу. Разом із загальними принципами політики ЄС діють спеціальні, що становлять основу правового регулювання в окремих сферах діяльності, однією з яких є право навколишнього середовища. Зазвичай, спеціальні принципи закріплюються установчими договорами. Так, п. 2 ст. 191 Договору про функціонування Європейського Союзу визначає принципи, на яких базується екологічна політика ЄС: принцип „забруднювач сплачує” і принцип запобігання та обережності. [1, с. 632].

Останніми роками принцип „забруднювач сплачує” є одним з ключових принципів екологічної політики та права ЄС. Суть принципу „забруднювач платить” полягає в тому, що якщо особа забруднює повітря, воду, ґрунти та ін., то вона повинна бути відповідальною за видалення цього забруднення. Хоча, принцип „забруднювач платить” був впроваджений у Договір про заснування Європейського Співтовариства лише у 1987 році, ідея впровадження такого принципу постала під час обговорення та прийняття Декларації Ради, Європейського Парламенту і представників урядів держав-членів на засіданні Ради 22 листопада 1973 року, коли приймалася Перша програма дій із навколишнього середовища. У цій програмі говориться про необхідність вироблення принципу „забруднювач платить” і умов його застосування на рівні Співтовариства. Даний принцип повинен бути керівним при використанні економічних інструментів в екологічній політиці. Його пріоритетне значення підкреслюється в більшості директив та інших документах Співтовариства, що стосуються охорони навколишнього природного середовища. Основу принципу „забруднювач сплачує” становить запобігання, зниження та за можливістю ліквідація забруднення та шкоди навколишньому середовищу; витрати з ліквідації екологічно шкідливих наслідків покладаються на забруднювача [2, с. 88].

Зміст принципу з часом суттєво розширився: тепер забруднювачі зобов'язані оплачувати адміністративні заходи, що вживаються органами влади у відповідь на забруднення. Так, згідно з Директивою 2008/98/ЄС щодо відходів, держави-члени покладають витрати на видалення відходів на власників чи виробників цих відходів [3].

Рамкова Водна Директива 2000/60 передбачає правову основу для стягнення екологічних та фінансових коштів за використання води [4].

Окрім застосування штрафів, принцип працює і при введенні екологічних стандартів. Так, компанії, яким необхідно відповідати прийнятним стандартам, починають використовувати найкращі сучасні технології та інвестувати кошти у процес виробництва, роблячи його менш шкідливим для навколишнього середовища [5, с. 786].

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

Значення терміну „забруднювач” теж розвивалося. На початку 1970-х рр. це поняття включало лише промисловий сектор, проте у 1975 році було закріплено ширше визначення цього поняття. „Забруднювач” — особа, яка прямо чи непрямо завдає шкоди навколишньому середовищу або створює умови, що ведуть до такої шкоди [6, с. 88].

Основним документом, у котрому розкривається зміст принципу „забруднювач сплачує”, є Рекомендації Ради, що містять правила застосування цього принципу. Зокрема вони передбачають, що:

- держави-члени повинні в своїх національних законах у природоохоронній сфері застосовувати принцип „забруднювач сплачує”, відповідно до якого фізичні та юридичні особи, які відповідають за забруднення, повинні відшкодувати витрати, пов’язані зі здійсненням необхідних заходів з ліквідації або зменшення забруднення;

- забруднювачем вважається особа, котра прямо чи опосередковано заподіяла шкоду навколишньому середовищу чи створила умови для заподіяння такої шкоди. Цей принцип повинен мотивувати зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище та сприяти розробці технологій, спрямованих на зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище [7].

Список використаних джерел:

1. Право Європейського Союзу: учебник для вузов / под. ред. С. Ю. Кашкина. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Издательство Юрайт, 2010. — 1119 с.
2. Микієвич М. М. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. / М. М. Микієвич, Н. І. Андрусевич, Т. О. Будякова. — Л. : Львівський національний університет імені Івана Франка Благодійний фонд „ЕКОПРАВО-ЛЬВІВ”, 2004. — 256 с.
3. Директива Європейського Парламенту і Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та скасування деяких директив // ОТ — 2008. — Б. 312. — Р.3 — 30.
4. Директива Європейського Парламенту і Ради 2000/60/ЄС від 23 жовтня 2000 року, що встановлює основи для діяльності Співтовариства в галузі водної політики // ОТ — Б. 327. — 22.12.2000. — Р. 1 — 73.
5. Европейское право. Право Европейского союза и правовое обеспечение защиты прав человека: учеб. для вузов / Рук. авт. кол. и отв. ред. д.ю.н., проф. Л. М. Знтин. — 2-е изд., пересмотр. и доп. — М. : НОР-МА. — 2007. — 960 с
6. Микієвич М. М. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. / М. М. Микієвич, Н. І. Андрусевич, Т. О. Будякова. — Л. : Львівський національний університет імені Івана Франка Благодійний фонд „ЕКОПРАВО-ЛЬВІВ”, 2004. — 256 с.
7. Рекомендація Ради 75/436/Євратом, ЄСВС, ЄЕС "Про розподіл витрат та участь органів державної влади в галузі навколишнього середовища" від 3 березня 1975 року.

*Галушко Д.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України **

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В умовах глобальних інтеграційних процесів, зокрема, у рамках Європейського Союзу, важливою є проблема, пов'язана із захистом навколишнього середовища. Варто вказати, що ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем. З огляду на це, екологічну ситуацію та стан довкілля у країнах-членах ЄС не треба зводити до єдиного знаменника, оскільки екологічні проблеми мають транскордонний характер, істотно впливаючи на динаміку розвитку сучасних міжнародних відносин. Отож, держави є екологічно залежними одна від одної, оскільки природне довкілля не має кордонів. На рівні окремих держав сьогодні фактично неможливо вирішувати комплекс значущих екологічних проблем, зокрема, глобального характеру. Це зумовлює потребу формування спільної екологічної політики багатьох держав. Однією із основних передумов виникнення і розвитку міжнародної екологічної співпраці, зокрема й потреби у міжнародно-правовому регулюванні охорони навколишнього середовища, є обмеженість природних ресурсів і зростаючі потреби у них. І приклад екологічної політики ЄС, який за останні десятиліття досяг значних успіхів у регулюванні та координації природоохоронної діяльності держав-членів, розвитку нормативно-правової бази екополітики та розроблення нових підходів до захисту довкілля, є зразком наочності для країн, які досягли у цій сфері значно менших успіхів, зокрема і України. Розглядаючи цю проблематику, доцільно звернути увагу на наукові дослідження М. Микієвича та Н. Андрусевича, у науковому доробку яких проаналізовано екологічне право ЄС. Інформаційним наповненням вирізняються і наукові дослідження В.В. Копійки та Т.І. Шинкаренка. Ці учені акцентують увагу на історії виникнення ЄС та на сучасному стані європейської інтеграції. У науковому доробку Г.О. Шамборовського міститься інформація про еволюцію регіональної політики ЄС, основні принципи її організації, фінансування та соціально-економічну ефективність. У працях таких вчених, як Т. Татаренко, О. Картунов, В. Посельський, О. Булатова та ін. велику увагу приділено проблематиці відносин України і Європейського Союзу. Зазначимо також, що проблему адаптації українського екологічного законодавства до вимог ЄС розглядали українські науковці Д. Фонарюк, В. Муравйов та ін. Утім, на наш погляд, особливості формування та науковий аналіз сучасного стану екологічної політики ЄС є порівняно мало дослідженими у вітчизняній науковій літературі, а тому потребують уточнення та певної деталізації. Перш ніж перейти до розгляду особливостей формування екологічної політики та базових етапів її становлення з'ясуємо трактування терміна «екологічна політика». Вдаючись до сутності цього поняття, зазначимо, що у науковій літературі можна знайти неоднозначні його визначення. Наведемо два з них, які, на нашу думку, найбільше відповідають значенню досліджуваного терміна. По-перше, екологічною політикою називають організаційну та регуляторно-контрольну діяльність суспільства і держави, спрямовану на

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання функцій природокористування, охорони природи та забезпечення нормальної життєдіяльності. По-друге, екологічна політика – заява держави, підприємства, організації про свої наміри та принципи, пов'язані із загальною екологічною результативністю, що є основою для подальших дій і встановлення екологічних цілей і завдань. Ця політика збереження якісного стану природного життєвого середовища людини в окремих державах втілюється у формі національних програм. Ми більше схилиємося до інтегрованої візії екологічної політики та розумітимемо під нею увесь комплекс офіційних декларацій та практичних дій держав та суб'єктів міжнародних відносин, спрямованих на захист і підвищення якості довкілля. Отже, міждержавний аспект екологічної політики передбачає економічну, екологічну, соціальну та етичну діяльність геополітичних суб'єктів, спрямовану на зміни тенденцій чи збереження статус-кво у природному середовищі у контексті розвитку міжнародних відносин. Доволі часто об'єктом уваги екополітиків виступають саме ті проблеми, через які виникають конфлікти у міжнародній політиці. Насамперед це пояснюється тим, що сьогодні важливим інструментом екологічної політики окремих держав є здійснення контролю над природними ресурсами та їх використанням, що виступає як їхня економічна та політична зброя. Розглядаючи цю проблематику, на наш погляд, доцільно звернути увагу на історію міжнародної екологічної співпраці у Європі та світі, яка нараховує більше століття. Серед країн-лідерів були Італія та Австро-Угорщина, які ще у 1875 р. прийняли Декларацію про охорону птахів. Наступним поступом у цьому напрямку було підписання багатосторонньої угоди про збереження живої природи у 1886 р. між Швейцарією, Голландією, Люксембургом та Німеччиною. Ця угода передбачала охорону окремих видів риб у водах Рейна. Найпродуктивнішим періодом розвитку модерної екологічної політики на теренах Європейського континенту вважаються 60–70 рр. ХХ ст. Важливою тогочасною подією стала доповідь Генерального секретаря ООН у 1969 р., яка була присвячена впливу діяльності людини на довкілля. Позитивним моментом у розвитку екологічної політики була конференція ООН у Стокгольмі у червні 1972 р. за участю представників 113 країн світу і багатьох міжнародних організацій. Внаслідок посилення активізації транскордонної співпраці зазначимо, що сьогодні у Європі налічується близько 120 єврорегіонів. Відповідно Україна як країна претендент на членство в ЄС також включилася у процес створення єврорегіонів. Позитивним, на наш погляд, є той момент, що Україна бере участь у шести єврорегіонах: «Карпатський єврорегіон», «Буг», «Нижній Дунай», «Верхній Прут», «Дніпро» і «Слобожанщина». Операційними програмами транскордонної співпраці ЄС, в положеннях яких передбачено фінансування екологічної сфери, є програми INTERREG IVA, INTERREG IVB, INTERREG IVC. Сьогодні екологічна політика ЄС здійснюється відповідно до повноважень Співтовариства у цій сфері, які зафіксовані у Договорі про утворення ЄС. Стратегічною метою сучасної екологічної політики ЄС є збереження природних екосистем, покращення здоров'я населення і демографічної ситуації, забезпечення екологічної безпеки ЄС і підвищення рівня життя та здоров'я європейців. Модерна екологічна політика ЄС нерозривно пов'язана з іншими політиками, такими як соціальна, економічна, науково-технічна, а тому основна увага зосереджується на антропогенній та техногенній діяльності на навколишнє середовище у державах-членах ЄС, наслідком якої є так званий ефект бумеранга. Власне модель партнерства слугує одним із найефективніших напрямів підвищення рівня вагомості екологічної політики ЄС у міжнародному аспекті. З одного боку, модель партнерства передбачає існування зацікавлених суб'єктів на усіх інституційних рівнях, які б могли бути «партнерами» у вирішенні назрілих екологічних проблем. З іншого, – це існування пропозицій щодо практичної імплементації заходів з метою залучення громадянського суспільства до ефективного формування екологічної політики. Тому можемо зробити висновок, що екологічна політика ЄС є однією із пріоритетних сфер процесу євроінтеграції. Отже, імплементація нормативно-правової бази у сфері екологічної політики до законодавства України є одним із пріоритетних завдань на

шляху євроінтеграції України та ЄС. У цьому випадку перспективними варто вважати подальші дослідження проблеми нормативного забезпечення захисту довкілля, відмінності ситуації у різних державах – членах Співтовариства, а також в окремих регіонах. Йдеться про послідовне вироблення економічно та законодавчо ефективних інструментів, які б на практиці стимулювали природоохоронну діяльність, зокрема, екологічні податки та квотування викидів шкідливих речовин. Проте не варто забувати і того факту, що адаптацію до законодавства ЄС в сфері охорони здоров'я описують як «гірку пігулку», яку держави-кандидати мають проковтнути заради виконання їх стратегічного завдання, – членства у ЄС. Тому завданням теперішніх як центральних, так і місцевих органів державної влади в Україні, повинна бути перманентна праця над імплементацією принципів і стандартів європейської екологічної політики, з метою набуття гідного місця нашої держави у Європейському Союзі.

Список використаних джерел:

1. Гришин Н. *Общественность и среда обитания: правовые аспекты участия общественности в принятии экологически значимых решений в России и Европе* / Н. Гришин. – М.: Ин-т проблем гуманизма, 1997. – 466 с.
2. *Європейський Союз. Консолідовані договори.* – К.: PortRoyal, 1999. – С. 140–142.
3. Копійка В.В. *Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб.* / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко; за ред. Л.В. Губерського. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2012. – 759 с.
4. Микієвич М.М. *Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб.* / М.М. Микієвич, А.О. Андрусевич – Львів, 2004. – 256 с.
5. Татам А. *Право Європейського Союзу* / А. Татам. – К.: Абрис, 1998. – 424 с.
6. Шамборовський Г.О. *Регіональна політика Європейського Союзу: навч. посіб.* / Г.О. Шамборовський. – К.: Знання, 2011. – 187 с.

*Гапоненко А.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України**

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Сучасні екологічні проблеми України значною мірою зумовлені тим, що впродовж радянського періоду розвитку її територія була однією з найбільш техногенно навантажених. Цілісність природного середовища Європи вирішальною мірою залежить від наявності і ступеня ефективності співробітництва між країнами, проведення ними загальної узгодженої екологічної політики, відповідної єдності і спільності їхніх природних умов.

У соціально-економічній політиці Євросоюзу на сьогодні екологічна політика за своєю значимістю займає рівні позиції з економічною політикою. Важливу роль у становленні і розвитку екологічного права має Суд ЄС. Починаючи з кінця 70-х рр. ХХ ст., рішення Суду Європейських співтовариств стали служити утвердженню екологічного спрямування як одного з основних у діяльності ЄС.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Починаючи з 1992 р., коли відбулася Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро, ЄС став відігравати активну роль у формуванні і реалізації міжнародних екологічних угод, стимулюючи їх підписання і ратифікацію державами-членами Союзу. Пріоритетними областями діяльності Єврокомісії були: зміна клімату, природа і біорізноманіття, довкілля, здоров'я та якість життя, а також природні ресурси і відходи.

Досвід розвинених країн свідчить, що затрати на охорону здоров'я, обумовлені несвоєчасним запровадженням контролю над забрудненням, виявляються значно більшими від витрат на запобігання забрудненню. Під правовими інструментами екологічної політики розуміють такі, які забезпечують правове регулювання використання природних ресурсів і спрямовані на забезпечення екологічної безпеки, адміністративні – передбачають адміністративне регулювання використання довкілля і природних ресурсів за зміцнення екологічної безпеки, соціальна мотивація базується на соціально-психологічних інструментах.

З метою ефективної реалізації підприємство має створити можливості розробити механізми підтримки, необхідні для здійснення своєї екологічної політики та досягнення цільових і планових показників. Для того, щоб досягти цільових показників, підприємство повинно націлити на це своїх співробітників, системи, стратегію, ресурси і структуру, розробити систему відповідальності та звітності.

Список використаних джерел:

Джерело [http://ird.gov.ua/sep/sep20143\(107\)/sep20143\(107\)_210_ZahorskyyVS.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20143(107)/sep20143(107)_210_ZahorskyyVS.pdf)

Гиренко І.В.,

*д.ю.н., доц., професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

ЩОДО ЕТИКО-ПРАВОВИХ ПИТАНЬ ВИКОРИСТАННЯ ЛАБОРАТОРНИХ ТВАРИН

Тварини, що використовуються для проведення лабораторних досліджень, являють собою найменш захищену частину тварин. Протягом багатьох десятиліть тварини використовувались в експериментах з науковою чи навчальною метою. Протягом останніх років набуває поширення рух щодо відмови від використання тварин у дослідних цілях.

Дискримінація домашніх тварин піддається моральному засудженню, в той час як дискримінація інших тварин переважно залишається поза увагою. Така ситуація може бути пояснена феноменом *карнізму*. Термін «карнізм» запровадила американський доктор філософії Мелані Джой для позначення прихованої системи вірувань, ідеології, що обумовлює моральну легальність поїдання людьми деяких видів тварин. Карнізм являє собою приховану систему переконань, яка діє таким чином, що люди не усвідомлюють того морального зла, яке вони вчиняють [1, 2]. Дискримінація деяких видів тварин є сьогодні морально виправданою лише тому, що завдяки феномену карнізму, ці істоти не сприймаються як істоти, що схожі на нас [1].

Підраховано, що щорічно в світі використовується 50-100 мільйонів хребетних тварин. Незважаючи на виняткову важливість безхребетних для ряду широкого спектру експериментів, їх використання жодним чином не контролюється, а облік їхньої кількості не ведеться. Більшість тварин після дослідів просто присипляються [3].

У 1971 році у Рекомендаціях Консультативної Асамблеї Ради Європи № 621 про проблеми, що виникають у зв'язку з використанням живих тварин в експериментальних або промислових цілях, було запропоновано розробити міжнародний договір, що встановлюватиме підстави, відповідно до яких можуть бути дозволені експерименти на

тваринах.

На міжнародному рівні щодо питання правового захисту хребетних тварин, що використовуються для дослідницьких цілей можна окремо виділити Європейську конвенцію про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей [4] від 1986 р. Зазначена Конвенція застосовується до будь-якої тварини, що використовується або призначена для використання у будь-якій дослідницькій або іншій науковій процедурі, якщо така процедура може спричинити біль, страждання, занепокоєння чи завдати тривалої шкоди. Вона не застосовується до жодної недослідної сільськогосподарської або клінічної ветеринарної практики.

Також можна виділити Європейську конвенцію про захист тварин при міжнародному перевезенні 1968 р.; Європейську конвенцію про захист тварин, які утримуються тримаються на фермах 1976 р.; Європейську конвенцію про захист домашніх тварин 1987 р.; Європейську конвенцію про захист тварин при міжнародному перевезенні 1968 р.

Щодо України, то питання правового захисту хребетних тварин, що використовуються для дослідних цілей, регулюються Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження»[5], який спрямований на захист від страждань і загибелі тварин унаслідок жорстокого поводження з ними, захист їх природних прав та укріплення моральності й гуманності суспільства. Дія закону поширюється на використання тварин у науково-дослідних і навчальних цілях, у тестуванні; використання тварин у виробництві, у тому числі у виробництві біологічних препаратів. Фактично питання порядку проведення експериментів на тваринах регулюється Порядком проведення науковими установами дослідів, експериментів на тваринах [5] від 01.03.2012 р. № 249, який визначає процедуру та вимоги до використання живих тварин у наукових експериментах, біологічному тестуванні та навчальному процесі, що здійснюється науковими установами, вищими навчальними закладами III - IV рівнів акредитації.

Між Україною та ЄС було підписано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі - Угода) [6], в якій сферу охорони навколишнього середовища названо однією з пріоритетних. Статтею 360 Глави 6 «Навколишнє середовище» Частини V «Економічне і секторальне співробітництво» Угоди передбачено, що сторони розвиватимуть і зміцнюватимуть співпрацю з питань охорони навколишнього природного середовища. Відповідно до статті 361 зазначеної Угоди співробітництво між сторонами має на меті збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, захист громадського здоров'я, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів та заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища, *inter alia*, у певних сферах щодо екологічних питань, зокрема стосовно освіти та навчальної підготовки.

Доречним є зазначення Директиви 2010/63/EU від 22 вересня 2010 року щодо охорони тварин, що використовуються у дослідних цілях, яка є обов'язковою з 1 січня 2013 року для країн-членів ЄС. На відміну від Європейської конвенції про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей, директива відноситься також до головоногих, личинок, що вільно харчуються, та зародкові форми починаючи з останнього триместру. Зазначена Директива визначає заходи щодо охорони тварин, що використовуються у наукових та освітніх цілях. Вона встановлює правила по відношенню до наступного: заміщення та скорочення використання тварин в процедурах та покращення якості розведення, утримання, піклування та використання в процедурах; розведення, маркування, піклування, утримання; діяльність тих, що використовують, розводять та користувачів тварин; оцінка проектів, що мають на меті використання тварин в процедурах та видача дозволів на їх проведення. Також встановлюється градація процедур за ступенем важкості.

Стаття 49 даної Директиви визначає, що кожна держава ЄС зобов'язана заснувати Державну комісію щодо охорони тварин, що використовуються в наукових цілях. Ця комісія зобов'язана консультувати компетентні органи та організації, що займаються питаннями добробуту тварин.

В Україні питанню правового регулювання захисту хребетних тварин, що використовуються для дослідних цілей, приділено лише декілька статей у Законі України «Про захист тварин від жорстокого поводження». Європейська спільнота та світова спільнота загалом йде шляхом пошуку альтернативних методів експерименту. В ЄС порядок використання тварин у дослідних цілях регулюється набагато детальніше, ніж в Україні, тому нашій державі необхідно врахувати міжнародний та європейський досвід щодо регулювання зазначеного питання.

Список використаних джерел:

1. Ворона В.А. Етико-правові аспекти законодавчого забезпечення захисту тварин. *Молодий вчений*. № 3 (30). Березень. 2016. С. 572-576.
2. Joy Melanie. Why we love dogs, eat pigs and wear cows. An introduction to Carnism. – San Francisco: Conari Press, 2010. – 204 p.
3. Досліди на тваринах. [електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B8_%D0%BD%D0%B0_%D1%82%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%85
4. Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей від 16.03.1986 р. [електронний ресурс]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_137.
5. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 р. № 3447-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 27. Ст. 230.
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, в редакції від 30.11.2015 р. [електронний ресурс]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page.
7. Directive 2010/63/EU of 22 September 2010 on the protection of animals used for scientific purposes [електронний ресурс]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:276:0033:0079:en:PDF>

Гнатуша В.,
*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ГРОМАДЯН ТА ГАРАНТІЇ ЇХ ЗАХИСТУ

Екологічні права громадян можна віднести до природних прав, невідчужуваних, які виступають як вища соціальна цінність, що існують невід'ємно від особистості, життєдіяльності громадянина, незалежно від їх правового закріплення є безпосередньо

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

діючими, перебувають під захистом держави та відповідають міжнародним стандартам у галузі прав людини.

Найбільш повно екологічні права людини знайшли відображення в Конвенції ООН про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, схваленої на нараді міністрів охорони навколишнього середовища в Орхусі (Данія) у червні 1998 р. і ратифікованій Верховною Радою України в 1999 році. Конвенція проголосила права кожної людини: жити в навколишньому середовищі, сприятливому для його здоров'я і добробуту; вільного доступу до екологічної інформації; участі у прийнятті екологічних рішень, проведенні екологічної експертизи, розробці екологічних програм, планів, політики, проектів нормативних актів тощо.

З прийняттям в 1991 р. Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» вперше закріплено правову категорію «екологічні права та обов'язки громадян». З 1996 року екологічні права в Україні належать до конституційних. Стаття 50 Конституції України закріпила право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. З метою забезпечення цього права кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Екологічні права громадян — це закріплена в законі і гарантована правом сукупність юридичних можливостей та засобів, які дають змогу задовольняти потреби та інтереси громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки.

Загальні екологічні права громадян передбачені ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Так, кожний громадянин України має право на:

- а) безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище;
- б) участь у обговоренні та внесенні пропозицій до проектів нормативно-правових актів, матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, внесення пропозицій до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, що беруть участь в прийнятті рішень з цих питань;
- в) участь в розробці та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів;
- г) здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів;
- д) об'єднання в громадські природоохоронні формування;
- е) вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень, встановлених законом;
- є) участь у публічних слуханнях або відкритих засіданнях з питань впливу запланованої діяльності на навколишнє природне середовище на стадіях розміщення, проектування, будівництва і реконструкції об'єктів та проведення громадської екологічної експертизи;
- ж) одержання екологічної освіти;
- з) подання до суду позовів до державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян про відшкодування шкоди, заподіяної їм здоров'ю та майну внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище;
- и) оскарження у судовому порядку рішень, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо порушення екологічних прав громадян у порядку, передбаченому законом.

Законами України можуть бути визначені інші екологічні права громадян.

Під гарантіями прав розуміють сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, спрямованих на фактичну реалізацію прав людини, на усунення причин і перешкод їх обмеження, ненадійного здійснення і захист від порушень. Вони поділяються на загальні й спеціальні.

До загальних гарантій належать соціально-економічні, політичні, ідеологічні умови життя суспільства, до спеціальних — юридичні. Однак всі вони перебувають у нерозривному зв'язку, взаємодії.

У статті 10 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» встановлені еколого-правові гарантії екологічних прав громадян.

А саме, екологічні права громадян забезпечуються:

а) проведенням широкомасштабних державних заходів щодо підтримання, відновлення і поліпшення стану навколишнього природного середовища.

б) обов'язком міністерств, відомств, підприємств, установ, організацій здійснювати технічні та інші заходи для запобігання шкідливому впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, виконувати екологічні вимоги при плануванні, розміщенні продуктивних сил, будівництві та експлуатації народногосподарських об'єктів;

в) участю громадських об'єднань та громадян у діяльності щодо охорони навколишнього природного середовища;

г) здійсненням державного та громадського контролю за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища (Ст. 20 Водного кодексу України - Громадський контроль за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів, Ст. 21 Державний моніторинг вод);

д) компенсацією в установленому порядку шкоди, заподіяної здоров'ю і майну громадян внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

е) невідворотністю відповідальності за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

є) створенням та функціонуванням мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації.

Крім гарантій, що мають загальне значення, у законодавстві також передбачені спеціальні гарантії екологічних прав. Наприклад, гарантії також закріплені і в поресурсовому законодавстві (наприклад, розділ V Земельного кодексу України — Гарантії прав на землю).

Гарантії реалізації екологічних прав громадян поділяють на організаційно-розпорядчі, контрольні-виконавчі, превентивно-обмежувальні, процесуально-правові та охоронно-забезпечувальні (захисні) гарантії.

*Гудим А.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів
та природокористування України**

АДМІНІСТРАТИВНІ СТЯГНЕННЯ ЗА ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВОПОРУШУННЯ

На сьогоднішній день практично відсутні комплексні наукові дослідження на теоретичному рівні питань адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення, які б ґрунтувалися на сучасному законодавстві. Проте сучасний стан

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

цього правового інституту значно відстає від потреб сьогодення. Він характеризується недостатньою систематизованістю законодавства, неповним врахування суб'єктів та об'єктів правопорушень, нечіткістю формалізації провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Загалом: Досягнення належного екологічного порядку надзвичайно важливе завдання для українського суспільства, зважаючи на нинішню складну екологічну ситуацію в Україні. На подолання екологічної кризи в країні, забезпечення екологічних прав громадян та створення відповідних засад сталого розвитку держави спрямовані Основні напрями державної політики України в сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затверджені постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 року.

Одним з найважливіших засобів реалізації державної політики в цій сфері є створення дієвої та ефективної нормативно-правової бази, спроможної забезпечити функціонування екологічного правопорядку. Екологічний правопорядок не може існувати без налагодженої системи юридичної відповідальності.

Для створення надійних засад охорони довкілля необхідне існування всіх видів юридичної відповідальності та особливо важливе місце в цій сфері посідає адміністративна відповідальність, головним призначенням якої є попередження та недопущення заподіяння значної шкоди охоронюваним законом цінностям, в тому числі навколишньому природному середовищу та здоров'ю людини. Переваги цього виду юридичної відповідальності проявляються також в оперативності реагування на правопорушення, що особливо важливо в сфері охорони довкілля.

1. Авторська класифікація екологічних адміністративних правопорушень, що ґрунтується на комплексному підході, який має враховувати наступні критерії:

1) зміст цінності, що охороняється нормами екологічного права та адміністративними стягненнями (екологічна безпека, екологічні права громадян, право власності на природні об'єкти, ресурси);

2) компонент довкілля (природний об'єкт, ресурс, екосистема), який використовується та (чи) піддається протиправному негативному впливу; 3) джерело негативного впливу на довкілля (його компоненти).

2. Висновок про необхідність усунення в законодавстві невідповідностей між двома елементами правового статусу суб'єктів права -- юридичних осіб, -- обов'язками і відповідальністю в сфері охорони довкілля.

3. Висновок щодо необхідності удосконалення правового регулювання адміністративних стягнень та порядку їх накладення, основними напрямками якого мають бути: підвищення розмірів адміністративних штрафів, розширення переліку стягнень, пов'язаних із обмеженням (позбавленням) осіб спеціальних прав, чітке визначення органів (посадових осіб), які мають право їх накладати та обсягу їх юрисдикційних повноважень.

4. Висновок про необхідність оптимізації системи органів адміністративної юрисдикції в сфері охорони довкілля шляхом усунення дублювання відповідних юрисдикційних функцій різними органами та зосередження цих функцій, головним чином, у системі органів Мінекоресурсів України та розширення адміністративної юрисдикції судових органів.

5. Висновок про необхідність підвищення ролі та місця судових органів у вирішенні справ про адміністративну відповідальність за екологічні правопорушення. Критеріями для розширення юрисдикції судових органів у справах про екологічні адміністративні правопорушення можуть бути: ступінь суспільної небезпеки правопорушення (вид об'єкта правопорушення і розмір завданої шкоди), вид стягнення та вид суб'єкта правопорушення (посадові особи органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування).

6. Висновок щодо ролі адміністративного суду як гаранта дотримання та захисту прав осіб (фізичних і юридичних) в адміністративно-деліктних відносинах та можливу диференціацію адміністративного судочинства на дві форми: адміністративну юстицію

(оскарження рішень, дій, бездіяльності органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб), та адміністративно-деліктну юстицію (розгляд справ про адміністративні правопорушення).

Особливості адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення визначають такі основні риси: по-перше, специфічний характер правовідносин, який складається внаслідок поєднання екологічних та адміністративних чинників у змісті цього правового явища, і, по-друге, особливі підстави виникнення правовідносин адміністративної відповідальності -- екологічне адміністративне правопорушення.

Це екологічне підґрунтя певною мірою впливає також на інші елементи адміністративної відповідальності, як-то: заходи відповідальності (для досліджуваної сфери характерно застосування поряд із загальнопоширеними (штраф, конфіскація), специфічних засобів адміністративного впливу (позбавлення спеціальних прав: права полювання, зупинення та анулювання дозволів (ліцензій), пов'язаних із веденням екологічно значущих видів діяльності); спеціальний суб'єкт адміністративної юрисдикції (система спеціально уповноважених органів, які здійснюють контроль за дотриманням вимог екологічного законодавства та юрисдикцію саме в цій сфері); порядок застосування стягнень (притягнення до адміністративної відповідальності завершує собою процес реалізації спеціально уповноваженим органом виконавчої влади функції екологічного контролю). А тому максимальне врахування екологічних чинників (екологічного підґрунтя) дозволить більшою мірою охопити об'єкти адміністративно-правовим захистом та сприятиме створенню надійних засад охорони довкілля засобами адміністративної відповідальності.

Аналізуються погляди вчених на поняття екологічного адміністративного правопорушення, ознаки цього виду правопорушень, що визначають зміст його поняття. Досліджуючи риси, що визначають екологічність, дисертант дійшов висновку, що ознакою екологічності досліджуваного виду правопорушень є негативний вплив (реальний чи ймовірний) на довкілля. Тому при конструюванні в новому адміністративно-деліктному законодавстві норм, пов'язаних з охороною довкілля чи зумовлених ним цінностей необхідно виходити з того, що вони мають бути спрямовані на запобігання негативного впливу на довкілля, припинення діяльності, що його спричиняє чи створює ймовірність такого впливу.

Запропоновано комплексний підхід до класифікації екологічних правопорушень, який ґрунтується на таких критеріях: зміст цінності, що охороняється нормами екологічного права та адміністративними стягненнями (екологічна безпека, екологічні права громадян, здоров'я населення, право власності на природні об'єкти, ресурси); компонент довкілля (природний об'єкт, ресурс, екосистема), який використовується та (чи) піддається негативному впливу; джерело негативного впливу на довкілля.

Специфічність розглядуваного виду правопорушень визначає складний -- еколого-адміністративний характер протиправності цього виду правопорушень, який дозволяє виділити формальний, матеріальний та спеціальний аспекти протиправності, що в сукупності розкривають юридичну сутність екологічного адміністративного правопорушення.

На підставі аналізу екологічного законодавства та законодавства про адміністративну відповідальність дисертант робить висновок про те, що екологічним правопорушенням значною мірою властива ознака суспільної небезпеки.

Об'єктом екологічного правопорушення, який найбільше, порівняно з іншими елементами складу правопорушення, відображає характер суспільної небезпеки діяння, є не абстрактні суспільні відносини, а охоронювані адміністративними санкціями цінності: довкілля, його компоненти (об'єкти, ресурси, екосистеми) та екологічна безпека як важливі і непереходящі цінності для людини, її життя та здоров'я, що потребують захисту від протиправних посягань.

Екологічне право – термін, який позначає кілька категорій: галузь права; галузь законодавства; галузь науки, наукова спеціальність; навчальна дисципліна. Нами не ставиться за мету давати визначення кожної із цих категорій. Проте важливим є суть цього поняття, яке інколи інтерпретується як власне екологічне право, або як право навколишнього середовища, або як довкільне право. Хоч практично всі, хто робив спроби таких інтерпретацій згодні з тим, що цей термін сформувався у правознавстві під впливом природничих наук. Тобто, методологічні аспекти цього поняття впливають із розуміння загальної категорії – екології – як наукового напрямку в межах біології та який розглядається як вчення про взаємозв'язки живих організмів із середовищем їх існування. При цьому власне до екологічного права як до системи правових норм запозичуються окремі складові цього вчення: середовище існування як навколишнє природне середовище або просто навколишнє середовище; живі організми як біологічні види тваринного та рослинного світу (біорізноманіття);

взаємозв'язки як відповідні природні процеси, що відбуваються між живими організмами і впливають на середовище їх існування у значенні відповідних ланцюгів єдиної природної системи (екосистеми). Відтак виникає питання: а яке місце в екології займає людина, суспільство зі своїми взаємозв'язками, які традиційно досліджуються соціальними науками? Тому-то найбільш вживаним термін екологічне право є в сучасних соціальних науках, зокрема, в соціальній екології, яка вивчає взаємодію суспільства з природним і перетвореним в умовах індустріального розвитку людства середовищем.

Список використаних джерел:

«Адміністративі порушення» http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_low/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2001/01kiavep.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1;

Краснова М. «МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА»
<http://scholar.googleusercontent.com>; <http://yur-gazeta.com/dumka-eksperta>;

http://www.ebk.net.ua/Book/law/getman_ekopu/part9/902.htm;

А. П. Гетьмана і М. В. Шульги «Екологічне право»

Гудим Д.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

СУБ'ЄКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Терміном "суб'єкти права" в загальнотеоретичному та галузевому правознавстві прийнято визначати учасників суспільних відносин. До них у сфері екологічних відносин відносяться особи, котрим відповідно до закону належить право природокористування, і на які покладено обов'язок щодо охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання, відтворення природних ресурсів.

За змістом прав та обов'язків усі суб'єкти екологічного права поділяються на: - органи державної влади (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації, органи судової влади та прокуратури);

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

- органи місцевого самоврядування;
- юридичні особи;
- громадян.

Зазначені суб'єкти реалізують свої повноваження у межах, визначених Конституцією України, законами України та інших нормативно-правових актах.

Специфічними суб'єктами правовідносин є тварини, які отримали правосуб'єктність згідно з Законом України "Про захист тварин від жорстокого поводження" від 21 лютого 2006 року. Вони наділені лише правоздатністю, але не дієздатністю: від їх імені і в їх інтересах мають виступати фізичні чи юридичні особи. Вони мають тільки природні права, що закріплені за ними зазначеним Законом: право на життя, на евтаназію, на спілкування з собі подібними, на гуманне поводження з ними тощо.

В екологічному праві існує також поняття спеціального суб'єкта – суб'єкта, що наділений специфічними правами й обов'язками, яких не мають інші суб'єкти права, наприклад, спеціальними суб'єктами є мисливці, державні екологічні інспектори, власники земельних ділянок, водних об'єктів, лісових площ тощо.

Юридичною особою є організація, створена й зареєстрована відповідно до законодавства. Залежно від порядку їх створення ці суб'єкти поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. Юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом. Товариства у свою чергу поділяються на підприємницькі та непідприємницькі. Юридичні особи публічного права створюються розпорядчими актами Президента України, органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Фізичні особи – це переважно різновид індивідуальних суб'єктів в екологічному праві. При наявності певних умов вони можуть бути суб'єктами права власності на визначені в законодавстві природні ресурси, права користування ними, на отримання екологічної інформації; мають право на подання позовів до винних осіб про відшкодування збитків, заподіяних забрудненням природного середовища, тощо. Фізична особа-підприємець має право на здійснення не забороненої законом підприємницької діяльності в галузі використання природних ресурсів за умови її державної реєстрації.

Конституція України закріпила ряд екологічних прав людини і громадянина, зокрема, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Проте вперше в Україні екологічні права громадян були визначені у ст. 9 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища". Кожний громадянин має право на: а) безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище; б) участь в обговоренні та внесення пропозицій до проектів нормативно-правових актів, матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, внесення пропозицій до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, що беруть участь в прийнятті рішень з цих питань; в) участь в розробці та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів; г) здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів; г) об'єднання в громадські природоохоронні формування; д) вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень, встановлених законом; е) участь у публічних слуханнях або відкритих засіданнях з питань впливу запланованої діяльності на навколишнє природне середовище на стадіях розміщення, проектування, будівництва і реконструкції об'єктів та у проведенні громадської екологічної експертизи; є) одержання екологічної освіти; ж) подання до суду позовів до державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян про відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище; з) оскарження у судовому порядку рішень, дій або

бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо порушення екологічних прав громадян у порядку, передбаченому законом. Загальні обов'язки громадян, передбачені Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища»

- берегти природу, охороняти, раціонально використовувати її багатства;
- здійснювати діяльність з додержанням вимог екологічної безпеки, екологічних нормативів та лімітів природовикористання
- не порушувати екологічні права і законні інтереси інших суб'єктів;
- вносити плату за спеціальне природокористування;
- сплачувати штрафи за екологічні порушення. Спеціальні зобов'язання громадян, передбачені системою екологічного законодавства, які впливають із умов права власності на природні ресурси, природокористування та реалізації громадянами екологічно небезпечної діяльності

Список використаних джерел:

- 1) Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року //Відомості. -1991. - № 41. - Ст. 546 (з подальшими змінами і доповненнями) .
- 2) Бринчук М.М. Экологическое право.- М., 1998.
- 3) Ерофеев Б.В. Экологическое право. - М., 1992.
- 4) А. П. Гетьман, М. В. Шульга. Екологічне право України. Підручник. Харків. Право - 2005
- 5) Костицький В.В. Екологічне право України: деякі проблеми теорії та кодифікації // Право України. - 1998.

***Головач А.О.,**
студент 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України **

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У МЕХАНІЗМАХ КОНТРОЛЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті висвітлюються сучасні можливості участі громадськості в екологічному управлінні. Розглядаються проблеми, які виникають під час проведення громадських слухань з екологічних питань. Пропонуються певні заходи в зміні сучасного національного екологічного законодавства щодо розширення прав громадськості в екологічному управлінні. Ключові слова: екологічне управління, громадський екологічний моніторинг, екологічна експертиза, екологічний контроль, громадський інспектор.

Постановка проблеми. Одним із різновидів екологічного управління є громадське екологічне управління. Його існування зумовлено, насамперед, необхідністю реалізації прав громадян на участь в управлінні державними справами, яке проголошено в ст. 38 Конституції України, та забезпечення захисту від свавілля органів влади, нехтування і зневажання з їхнього боку екологічних та суміжних з ними прав населення. Збереження

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Кідалова Н.О.

природних ресурсів і охорона навколишнього середовища стали включатися до соціальних систем лише недавно, з приверненням уваги до екологічних проблем, посиленням громадської свідомості та відповідальності.

Аналіз досліджень та публікацій, де започатковано розв'язання даної проблеми. Розгляд даної проблематики з позицій сучасної науки як глобальна проблема був закладений в 1970-х рр. працями вчених Римського клубу: Д.Мелоуза, Д.Медоуза, М.Месаровича, Е.Ласло, Я.Тинбертена, А.Печеї, Д. Габора та ін.

Враховуючи актуальність та ступінь розробленості зазначеної проблеми, метою статті є дослідження особливостей екологічного управління, менеджменту і моніторингу з боку громадськості та визначення найбільш перспективних напрямів їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Деякі аспекти громадського екологічного управління мають давню історію. Зокрема, Карел ван дер Звеп вказує, що шведська правова система вже у XVIII ст. містила норми, які можна віднести до участі громадськості. Подібні приклади є в історії попередніх періодів: у середньовіччі або навіть раніше – з 1000 року нашої ери. Люди, які жили в “низинних землях” (Голландія, Данія, Німеччина), постійно перебували у стані війни з морем. Тому вони мусли займатись меліорацією, польдеризацією, будівництвом дамб і контролюванням рівня води відповідно до дійсної потреби. Зведення дамб потребує управління й регулювання, і найдавніші відомі нам правила належать до 1100 р. нашої ери. Це були так звані *Rustringer Rules of Law*, які безпосередньо залучали місцеве населення до вирішення цих питань. Такий вид прямого залучення громадськості існує в Нідерландах і нині

Екологічні проблеми найкраще вирішуються за участю всіх зацікавлених громадян на відповідному рівні. На національному рівні кожен індивід повинен мати можливість належного доступу до всієї інформації про навколишнє середовище, яка є в розпорядженні владних структур, включаючи інформацію щодо небезпечних речовин та видів діяльності, а також можливості брати участь у процесі прийняття рішень

Держави сприяють інформуванню й участі громадськості”. 23-25 жовтня 1995 р. в Софії під час III Всеєвропейської конференції міністрів охорони довкілля було прийнято “Керівні принципи із забезпечення доступу до екологічної інформації і участі громадськості в процесі прийняття рішень з питань охорони довкілля”. Процес реалізації цих положень знайшов своє відображення в “Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля” – так званій Оргузькій Конвенції, яку було підписано 25 червня 1998 р. і ратифіковано Україною в 1999 р. Особливістю цієї Конвенції є те, що вона, на відміну від інших, не тільки містить матеріальні норми, які закріплюють право громадян на участь в екологічному управлінні, але й встановлює процесуальний порядок реалізації цих прав. Національним законодавством України також передбачено можливості здійснення громадянами та їх об'єднаннями функцій екологічного управління.

Зокрема, ст. 9 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” закріплює екологічні права громадян України. У розд. IV цього Закону – “Повноваження органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища” – міститься ст. 21 “Повноваження громадських об'єднань у галузі охорони навколишнього природного середовища”, в якій встановлено права громадських природоохоронних об'єднань. На основі аналізу положень законодавства з питань участі в процесі екологічного управління громадян та їх об'єднань, можливості щодо участі в екологоуправлінських процесах можна поділити на кілька груп: вплив на формування екологічної політики на різних рівнях і участь у прийнятті екологічно значущих рішень; громадський екологічний моніторинг; ініціація і проведення екологічної експертизи; здійснення громадського екологічного контролю.

До недавнього часу обов'язковість проведення громадських слухань передбачалася лише з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки. Випадки і порядок їх проведення встановлено Постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 1998 р.

“Про затвердження Порядку проведення громадських слухань з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки”.

Зокрема, відповідно до ст. 13 Закону України “Про місцеве самоврядування” проведення громадських слухань є обов’язковим не рідше одного разу на рік. Порядок їх проведення визначається статутом територіальної громади. Таким чином, обов’язковість проведення громадських слухань з екологічних питань може бути врегульована на локальному рівні.

Основною проблемою при проведенні громадських слухань є врахування зауважень, що виникли при їх проведенні. Відповідно до Закону України “Про місцеве самоврядування” та Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку проведення громадських слухань з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки” всі пропозиції за результатами громадських слухань підлягають обов’язковому розгляду органами місцевого самоврядування. Але розгляд не означає врахування, тобто сама ідея проведення громадських слухань може перетворитися на формальність, неприємну, але необхідну процедуру для органів влади.

Неабияку роль відіграє й внутрішня мотивація (висока громадська активність особи, турбота про чистоту прибудинкової території тощо). Державні службовці через об’єктивні фактори часто обмежені в можливостях щодо своєчасного реагування на порушення екологічного законодавства. Це можуть у повному обсязі компенсувати громадяни, які в ході своєї виробничої діяльності або на відпочинку виявляють порушення екологічного законодавства, а саме: джерела забруднення або його наслідки (мастильні плями, сміття), протиправну діяльність певних осіб (самовільне використання природних об’єктів, порушення правил користування ними). Як правило, таке виявлення відбувається шляхом фізичних спостережень за станом навколишнього природного середовища, а також за певними індикаційними видами рослин і тварин.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. “Про затвердження Порядку складання паспортів річок і Порядку установаження берегових смуг водних шляхів та користування ними” для оцінки екологічного стану річок і їх оперативного використання водогосподарськими та іншими заінтересованими організаціями під час вирішення питань комплексного використання водних ресурсів і охорони від забруднення, а також для розроблення прогнозу і заходів щодо їх оздоровлення складаються паспорти річок. У п. 4 серед основних джерел вихідної інформації для складання паспортів річок вказано матеріали комплексних польових обстежень річок та їхніх басейнів. Обмежень щодо того, хто повинен їх проводити, нормативно не встановлено. Тому можна зробити висновок, що громадяни та їх об’єднання мають право брати участь у цьому процесі. На жаль, в Україні не існує засобів матеріального стимулювання осіб, діяльність яких сприяла припиненню екологічного правопорушення, притягненню винних до відповідальності та відшкодуванню шкоди, завданої конкретним правопорушенням.

Привернення уваги суспільства до екологічних проблем зумовило деякі поступки з боку державних органів, у тому числі і надання інспекційних повноважень громадським організаціям. Зокрема, відповідно до наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 4 липня 1994 р. “Про громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища” керівникам природоохоронних громадських організацій, як і головним державним інспекторам з охорони навколишнього природного середовища, було надано повноваження призначати громадських інспекторів з видачею відповідних посвідчень.

Положенні, затверджені Наказом міністерства екології та природних ресурсів від 27 лютого 2002 р. Цим самим значно зменшено можливості громадських організацій щодо участі в реагуванні на екологічні правопорушення.

Отже, громадяни та їх об’єднання все активніше виступають суб’єктами екологічного управління. І найчастіше така діяльність пов’язана саме з екологічними аспектами господарської діяльності, оскільки під час її здійснення докільля зазнає найбільшого

негативного впливу. В умовах демократизації і екологізації соціальних процесів громадськість отримує все більше можливостей для участі в екологічному управлінні й активно їх реалізує як самостійно, так і на партнерських засадах з органами державного та виробничого екологічного управління. Безумовно, цей ефективний напрям громадської діяльності потребує належного нормативного забезпечення, що і може стати темою для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Екологічні права громадян: як їх захистити за допомогою закону / Благод. фонд "Екоправо-Львів" : Центр громад. екол. адвокатури "Правнича ініціатива" для центр. та схід. Європи ; Регіон. екол. центр для центр. та схід. Європи. – К. : Інформ. агентство "Ехо-Восток", 1997. – С. 14.
2. Статут територіальної громади міста Харкова // Слобода. – 2001. – № 38. – 15 трав.
3. Участие общественности в правовом регулировании воздействия на окружающую среду / Вильям Фатрел, Гровер Рен, Ан Пауерз и др. : пер. с англ. – Вашингтон : Ин-т законодательства окружающей среды, 1991. – С. 18. 4. Ларионов Г. А. Общественный экологический контроль // Государство и право. – 1996. – № 2. – С. 65

Голуб Д.А.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Підприємства харчової промисловості чинять суттєвий вплив на навколишнє середовище, збільшується енерго та ресурсоемність виробництва продукції, також зростає кількість відходів. Одним з ефективних методів впливу на екологічну ситуацію підприємств галузі є екологічний менеджмент. Впровадження системи екологічного менеджменту (СЕМ) стає першочерговим завданням, адже міжнародні стандарти серії ISO 14000 допомагають викоринити природоруйнівний тип господарювання та зменшити негативний вплив на довкілля.

Головною метою є розроблення науково-практичних рекомендацій щодо розвитку і оцінювання екологічного менеджменту, а також адаптування СЕМ до умов сучасних підприємств харчової промисловості.

Екологічний менеджмент досліджує проблематику комплексного управління екологічною діяльністю на підприємствах і спрямований на вирішення екологічних питань [1]. Тенденція до зниження фактичного забруднення навколишнього середовища можлива лише за ефективного функціонування СЕМ, система управління при цьому має бути спрямована на зменшення впливу екологічних аспектів підприємства на довкілля [2].

Вимоги до екологічного менеджменту на підприємствах встановлює стандарт ISO 14001 «Системи екологічного керування» [3]. Вказані вимоги надають змогу підприємству сформулювати екологічну політику, завдання та екологічну програму у 13 відповідності з вимогами природоохоронного законодавства України. В основі цього стандарту – методологія, відома як «Плануй-Виконуй-Перевірй-Дій» (англійською мовою «Plan-Do-Check-Act» (PDCA)) [3].

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

План впровадження СЕМ на підприємстві харчової промисловості:

1) діагностика і дослідження (виявлення екологічних аспектів діяльності та визначення законодавчих природоохоронних вимог, що застосовуються до конкретного підприємства);

2) підготовка та організація (розробка задекларованих принципів та зобов'язань щодо екоаспектів діяльності підприємства – екологічної політики, яка забезпечить основу для встановлення екологічних цілей і завдань);

3) розробка і впровадження (розробка системи конкретних заходів і дій); 4) аудит і оцінка ефективності;

5) підготовка і сертифікація [1].

Можна зробити висновок, що впровадження СЕМ допоможе підприємствам підійти до вирішення екологічних проблем системно, адже дозволяє знижувати витрати, підвищувати продуктивність праці, зменшувати кількість аварій, зменшувати кількість браку, підвищувати якість продукції, розширювати ринки збуту.

Список використаних джерел:

1. Кожушко Л.Ф. Екологічний менеджмент [Текст] / Л.Ф. Кожушко, П.М. Скрипчук. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 432 с.

2. Онищенко В.О. Екологоорієнтований розвиток України: проблеми та перспективи [Текст] / В.О. Онищенко, І.А. Брижань, В.Я. Чевганова // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №5. – С. 261-270. 3. ISO 14001 «Environmental management systems» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org>.

Горбатюк О.В.,

*студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

АДАПТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Державна політика України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки розроблено відповідно до ст. 16 Конституції України, якою визначено, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави.

Нинішню екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу України. Відбувалися структурні деформації народного господарства, за яких перевага надавалася розвитку в Україні сировинно-видобувних, найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості.

Глобальна актуалізація екологічної проблематики наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть, всюдисущність екологічної складової людського буття зумовлюють початкову потребу збалансованого, цілісного, комплексного підходу до аналізу і розв'язання екологічних питань. Це засвідчують публікації результатів досліджень сучасних аспектів філософії і філософії політики, що стосується екологічної проблематики.

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

Необхідно зусилля на оптимізацію екологічних аспектів нашого життя, слід, насамперед, визначитися з ними, одночасно усвідомлюючи гомогенність і нерозривність загальної екологічної проблеми суспільства. Для цього звернемося до політичного чинника, оскільки саме він здебільшого визначає співвідношення й абсолютне значення техногенних, антропогенних та інших екологічних аспектів буття.

Екологічна політика зумовлена також особливими соціально-економічними обставинами в Україні. Відомо, що там, де інститути громадянського суспільства мають тривалу історію і безапеляційний статус у соціумі і масовій свідомості, де екологічна культура спирається на надійне підґрунтя екологічних традицій, де екологічні права не лише передбачені, а й захищені, - там потреба політичного чинника незначна. За таких умов політичний фактор ніби розчиняється в інших – суспільно більш вагомих, прийнятних і звичних. На жаль, цього ще не можна сказати про українське суспільство.

Я вважаю, що дослідження, вивчення й аналіз політичного чинника, його ролі і значення в подоланні екологічної кризи є начальною потребою українського сьогодення. Саме тому, основною метою нашого дослідження є обґрунтування на сучасному науковому рівні принципів, спрямованих на подолання ситуації, що склалася, формування політики у сфері розбудови екологічної безпеки для здійснення сталого розвитку суспільства. Для України ця проблема є особливо актуальною. А саме необхідно виконати такі умови для розвитку.

Безпрецедентний антропогенний пресинг на довкілля в Україні і в багатьох інших країнах аж ніяк не зменшується, незважаючи на численні спроби людської спільноти зробити його більш зваженим і толерантним. Водночас у світі за останні двадцять років відбуваються принципові зміни у сфері політики. Прагматизм і екстенсивне природокористування поступово змінюються на принципи гармонізації взаємин людини і довкілля, пошуки стратегії стійкого розвитку суспільства і біосфери. Екологія стає сферою політичних інтересів і рішень, а політика дедалі більше враховує екологічні чинники.

Саме політичні й соціально-економічні фактори мають стати визначальними чинниками зниження негативного антропогенного впливу на природне середовище в Україні. Політико-правовий механізм розбудови екологічної безпеки країни полягає, з одного боку, у взаємодії різних гілок влади, а з іншого – в активності самого громадянського суспільства. Порушення основних засад екологічної політики в площині цієї взаємодії часто-густо призводить до суттєвої деформації у досягненні мети.

Здійснення екологічної політики держави має опиратися на основні засади та важелі соціально-економічного розвитку, тобто базуватиметься на реальній економіці і безумовній соціальній орієнтації. Тому в якості основних пріоритетів держава має виділяти найважливіші соціальні цінності – гарантування екологічної безпеки і захист екологічних прав людини, зокрема на безпечне життя і здоров'я.

Реалізація екологічної політики проводиться на базі довгострокових науково-технічних та поточних програм, серцевину яких мають складати цільові заходи економічного, науково-технічного, організаційного, матеріально-технічного та державно-правового забезпечення охорони життя та здоров'я громадян від небезпечного середовища, створеного внаслідок антропогенної діяльності та аномальних природних явищ.

Держава має запроваджувати систему гарантій і визначати основні засади права загального використання природних ресурсів своїм громадянам та створювати необхідні соціально-економічні умови для сприятливого спілкування людини із навколишнім природним середовищем для задоволення рекреаційних, оздоровчих, біологічних та інших життєво необхідних духовних та майнових інтересів громадян.

Вирішення екологічних проблем доцільно забезпечити системою гарантій ощадливого використання та відтворення природних ресурсів на основі застосування і впровадження різноманітних форм права власності на землю та інші природні ресурси, права постійного та тимчасового природокористування, багатогранності форм господарювання з метою

задоволення потреб виробників, інших верств населення у продуктах харчування природного походження.

Метою екологічної політики в Україні на сучасному етапі має стати збалансування запитів людини, можливостей природи та технологій виробництва шляхом планомірного формування навколишнього середовища, якість якого забезпечила б можливість сталого розвитку суспільства.

Завдання екологічної політики на найближчий час матимуть подвійну спрямованість.

На мій погляд, потрібне вдосконалення на інституційному та технологічному рівнях мають перебороти негативні тенденції розвитку виробничого комплексу, враховуючи необхідність значного зменшення ресурсо- та енерговитрат. По-друге, необхідно забезпечити таку систему управління й технологічної підтримки, яка б не дала можливості посилити техногенний тиск на довкілля тоді, коли виробництво подолає кризу та почне ритмічно функціонувати.

Приєднання України та її регіонів до загальноєвропейського процесу регіоналізації вимагає від неї застосування механізмів регіонального розвитку, за змістом подібних тим, що використовуються в країнах Європи і перш за все щодо впровадження механізмів програмно-цільового підходу. При їх різноманітті основна їх особливість полягає у тому, що вони організують участь і об'єднують зусилля різних ланок управління у регіональному розвитку. Особливого значення набувають процеси використання «екоринкових» відносин у сфері екологічної політики.

Україні сформована певна система управління у сфері екологічної політики як на національному, так і регіональному рівні. Ця система має нормативно-правове підґрунтя, яке постійно оновлюється. Однак, в той же час, завдання вступу до ЄС потребує вдосконалити роботу регіональних органів влади відносно транскордонного співробітництва, а також потребує законодавчо обґрунтованих їх повноважень. Перспектива розвитку екологічної політики тісно пов'язана в з виконанням завдань по входженню України в Європейський екологічний простір як чинник загального процесу Європейської інтеграції.

Отже, екологічна криза змушує відмовитися від національно- економічної парадигми в політиці. Правильною буде політика, яка зможе якнайбільше зберегти природні основи навколишнього світу, але аж ніяк не та, котра сприяє максимальному економічному зростанню, нехтуючи екологічними проблемами суспільства. Екологічна криза як глобальна криза цивілізації – це криза діючих механізмів адаптації соціуму в навколишньому соціальному і природному середовищі. Людське співтовариство не встигає адаптуватися до мінливого довкілля, насамперед через інерційність мислення, і тому втрачає здатність до саморегуляції. Постає нагальна потреба замінити напрям цієї взаємодії за допомогою реформи соціальних інститутів і управління.

Список використаних джерел:

1. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Затверджено Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 року №188/98-ВР.
2. Там же, Розділ 1.
3. Гьосле В. Політична філософія в сучасному світі. – К., 2003.
4. Самчук З.Ф. До питання про значення політичного чинника в розв'язанні екологічних проблем // Філософія. Антропология. Екологія. Альманах. Вип. 1. – К., 2000.
5. Андрейцев В.І. Політика. Інновації. Приватизація. Екологічна безпека. Право., К. – 1996, стор. 5-6.
6. Там же, ст. 6-7.
7. Лазор О.Я. Адміністративно-правові засади державного управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління, К., - 2004., ст. 8-9.

8. Крук В.Ю. Екологічна політика України: сучасний стан та перспективи розвитку (регіональний аспект). // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. ОРІДУ. – О., 2006. – Вип. 2(26). – с. 264-270.
9. Національна доповідь України про гармонізацію життєдіяльності суспільства у навколишньому природному середовищі: Спец. Вид. до п'ятої Всеєвропейської конф. міністрів навколишнього природного середовища «Довкілля для Європи». – К., 2003. – с. 172.
10. Крук В.Ю., там же, с. 264-270.
11. Гьоске В. Практична філософія у сучасному світі. – К., 2003. 20. Хилько М.І. Екологічна політика. – К., - 1999.
12. Йонас Г. Принципи відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. – К. 2001.
13. Юрченко Л.І. Екологічна політика як врахування складних взаємин екологічної культури і екологічної безпеки. – Х.
14. Грабовська І.М. Україна як метафізична реальність., К.– 2000, с.- 80.

*Горобченко В.О.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України **

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Належне екологічне врядування тісно пов'язано із ефективністю застосування екологічного законодавства та функціонуванням демократичних інституцій в країні, без яких не можемо розглядати покращення стану довкілля та зменшення негативного впливу на здоров'я населення.

Особливим видом врядування є врядування в екологічній сфері або так зване належне екологічне врядування. Належне екологічне врядування — це поняття належного врядування, застосоване до процесів у сфері охорони довкілля, які мають, проте, наскрізний характер. Належне екологічне врядування ґрунтується на інтеграції екологічної політики та реалізації природоохоронних владних повноважень як наскрізної основи для процесу прийняття рішень у різних галузях економіки та в цілому як однієї з трьох інтегрованих опор сталого розвитку .

Для захисту своїх конституційних прав на сприятливе навколишнє середовище та з метою охорони дикої природи найбільш активні громадяни об'єднуються в екологічні громадські об'єднання, тобто такі організації, у яких екологічна діяльність є, принаймні, однією із пріоритетних.

Існуючи громадські об'єднання за формою участі в державному екологічному управлінні можна поділити на три категорії, а саме: 1) які являють собою пряму форму участі громадськості в державному екологічному управлінні. Вони переважно зайняті політикою охорони навколишнього середовища, яка проводиться урядом та намагаються впливати на

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Кідалова Н.О.

офіційну політику за допомогою різноманітних засобів і, якщо це потрібно, змінювати її; 2) впливають на політичний процес прийняття рішень і офіційну політику непрямым шляхом. Вони прагнуть впливати на свідомість громадськості, змінювати її менталітет стосовно довкілля ;3) які власним прикладом намагаються переконати інших, змінити загальний менталітет [1, с. 311-312].

Досвід розвинутих демократичних країн свідчить про необхідність, корисність та важливість громадської участі, як механізму впливу, на діяльність органів державного управління в питаннях охорони й збереження довкілля [3;133].

Екологічні організації спочатку виникали як суспільні, тобто їхні члени діяли винятково на громадських засадах. Однак, складність екологічних проблем і необхідність високого освітнього й організаційного рівня для їхнього рішення вимагають постійної професійної роботи. Це веде до того, що громадські організації стають неурядовими або недержавними, залишаючись незалежними від держави, переходять до роботи на професійній основі. До тенденцій розвитку екологічного суспільного руху в регіонах можна віднести перехід до роботи на професійній основі, просування екологічних ідей у суспільну свідомість, прагнення до кооперації між екологічними громадськими об'єднаннями, побудові коаліцій і мереж, включення в українські й міжнародні мережі та організації, прагнення до посилення впливу на формування екологічної політики в регіоні, до фінансової й організаційної незалежності [2;2].

Отже, основними завданнями екологічних організацій є :1)Природоохоронні організації вимагають законодавчих змін, які приведуть до захисту здоров'я всіх людей перед забрудненням, або до зниження кількості відходів; 2)Захищають інтереси місцевих жителів і охорони природи при прийнятті рішень про початок великого будівництва або про операції з зеленими зонами й іншими ділянками місцевості;3)Забезпечують екологічне виховання та освіту;4) Вони піклуються про найцінніші ділянки природи;5)Співпрацюють з населеними пунктами при впровадженні екологічно ошадних проєктів.

Список використаних джерел:

- 1.Екологічне управління: Підручник / [В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін.] – К. : Либідь, 2004. – 432 с.
- 2.Громадські екологічні організації в системі публічного екологічноно управління України // В. В. Наместнік// Журнал "Державно-управлінські студії" -с.1-3
- 3.Громадська участь у реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні//Ашикова Е.І// Ж.:Державна політика-с.132-138.

Грибова А.О.,

*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

УПРАВЛІННЯ ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В КРАЇНАХ ЄС

За підрахунками вчених, якщо темпи росту кількості побутових відходів не зменшаться, виробництво сміття в світі до 2100 року, внаслідок зростання чисельності населення до 9,5 млрд. чол. та урбанізації до 80%, зросте в три рази порівняно з нинішнім рівнем і досягне 11 млн. т в день [1].

Згідно з даними Євростату, у 2014 році кожним мешканцем Євросоюзу було спродуковано 475 кг побутових відходів, що на 10% менше порівняно з піковим

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

показником 2002 року (527 кг на особу). Починаючи з 2007 року кількість побутових відходів на особу постійно зменшується. Із загального обсягу зібраних у ЄС відходів 97,9 % (465 кг) піддається обробці. Варто відмітити, що більшість країн ЄС забезпечують стовідсоткову обробку зібраних відходів [2,с.50-51]. Щорічно в країнах-членах Європейського Союзу утворюється 1,3 млрд. т відходів, тобто 3,5 т на кожного мешканця, з них тверді побутові відходи - 14 % [3,с.122].

Стратегія ЄС щодо управління відходами була втілена у Рамковій директиві про відходи (75/442/ЄЕС) від 15 липня 1975р., Директиві про небезпечні відходи (91/689/ЄЕС) та багатьох спеціальних директивах про відходи. У 2006 р. була прийнята нова Директива Європейського Парламенту та Ради № 2006/12/ЄС від 5 квітня 2006 р. про відходи, яка замінила Директиву 75/442/ЄЕС. Згідно з цією директивою поводження з відходами передбачає збирання, транспортування, переробку та знищення відходів, нагляд за цими операціями та спостереження за місцями видалення відходів [4,с.207].

Найбільш стабільним методом поводження з відходами є сортування відходів та їх переробка. Практично всі країни ЄС здійснюють сортування та переробку відходів. В таких країнах як Німеччина, Швейцарія, Швеція цей показник дещо вищий, ніж в інших країнах та становить, відповідно, 46,6%, 32,6%, 33,3%. В інших країнах коливається від 16,6% до 25%. Відстаючою країною у цій сфері є Румунія, в якій цей показник становить – 6% [5,с.624]. Так, в типовому німецькому дворі чи будинку можна зустріти як мінімум 5 різнокольорових контейнерів для збирання сміття. Чорний – для несортованого сміття, коричневий – для органічних відходів, синій – для паперу, жовтий – для упаковки і пластику, зелений – для кольорового скла, зелений з білою смугою – для безбарвного. Щорічно кожен житель Німеччини отримує поштою особливий лист – у ньому детально описується, як і куди потрібно викидати побутові відходи, по яких днях буде вивозитися той чи інший тип сміття протягом наступних 12 місяців [5,с.622]. Німеччина - піонер у галузі рециклінгу (обробка відходів для отримання з них нових видів сировини чи продукції) відходів у світі. Щорічно в країні переробляється сировина вартістю в півтрильйона євро, а частка вторинної переробки відходів сягає 65% [6,с.48].

Сьогодні Швеція переробляє більш як 99% своїх відходів. Пріоритетом виступає не утилізація сміття на полігонах, а його переробка. Невідсортовані відходи потрапляють на сміттєспалювальні заводи, на яких відходи утилізуються шляхом спалювання з отриманням тепла. Попіл, що залишився, складає 15% від початкової ваги відходів, його сортують і знову відправляють на переробку. Залишки просівають, щоб витягти гравій, який використовується в дорожньому будівництві. На виході лише 1% відходів знаходить спокій на сміттєвих звалищах. [5,с.623].

Система сортування у Франції дуже проста – є всього два контейнери. Один служить для збирання вторинної сировини, що переробляється, інший для непереробного. До першого відносять пляшки, банки, спеціальні упаковки й папір. Решта сміття автоматично підпадає під другу категорію. Іноді відходи сортують на чотири категорії. Побутові або харчові відходи складають у зелені баки. Контейнери жовтого кольору призначені для упаковки, білі баки – тільки для скла, баки синього кольору – для газет, журналів, картону. Така система не передбачає покарання чи заохочень за сортування сміття. Виключно особиста відповідальність громадян. У багатьох магазинах можна знайти пункти прийому батарейок, лампочок або дрібної побутової техніки [5,с.622].

Швейцарія також вважається одним з лідерів щодо утилізації та переробки відходів у Європі. Вже у 2000 році у країні були заборонені сміттєві полігони, тому сьогодні більш як половина всього сміття йде на переробку, а решта спалюється. В країні переробляється 60% паперу, який необхідно здавати тільки окремо від картону. Частина сміття, яку не вдалося відсортувати, швейцарці просто спалюють, пускаючи енергію на опалення будинків і виробництво електрики. Швейцарія лідирує в світі за кількістю зданих пляшок – більше 90% тари повертається на заводи по вторинній переробці скла. Будь-яка людина в Швейцарії може відмовитися від сортування заплативши за кожен

кілограм відходів. На кожен кульок наклеюється марка, що засвідчує сплату. Викинути п'ять кілограм сміття коштує 2-3 франка (ціна варіюється в залежності від кантону). Населення яке намагається викинути відходи без наклеєної марки штрафують [5,с.622].

У Нідерландах розроблено поліпшену технологію, яка дає змогу без попереднього сортування, в рамках однієї системи, розділяти й очищати відходи до стану первісної сировини. Система повністю переробляє всі види відходів (медичні, побутові, технічні) у закритому циклі, без залишку. Сировина повністю очищається від домішок (шкідливих речовин, барвників тощо), пакується і може бути використана вдруге. При цьому система екологічно безпечна [6,с.48].

Таким чином, ЄС прагне до значного скорочення обсягів утворених побутових відходів шляхом реалізації трьох принципів: запобігання їх утворенню, переробки і вторинного використання та вдосконалення технологій кінцевої реалізації та моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Производство мусора в мире к 2100 году увеличится втрое [Електронний ресурс].- http://zn.ua/WORLD/proizvodstvo-musora-vmire-k-2100-godu_uvelichitsya_vtroe-131972_.html.
2. Березюк С.В. Еколого-економічні аспекти використання та утилізації побутових відходів [Текст] /С.В. Березюк//Економіка.Фінанси.Менеджмент.-2016.- № 10.- С.49-60.
3. Зигун А.Ю. Використання світового досвіду системи управління відходами [Текст]/А.Ю. Зигун //Вісник Національного університету "Львівська політехніка" . -2011.- № 697. - С. 122-126.
4. Байцар Р.І. Нормативно-правове забезпечення сфери управління твердими побутовими відходами [Текст]/Р.І. Байцар, Х.І. Депко // Вісник Національного університету "Львівська політехніка".-2009. -№ 639.- С. 206-210.
5. Навроцький Р.Л. Досвід країн Європейського союзу в сфері безпечного поводження з твердими побутовими відходами [Текст] / Ю.В. Навроцький // Економіка та суспільство.- 2016.- №7.- С.621-625.
6. Іванова Ю.В. Стан і проблеми утилізації і видалення побутових і промислових відходів в Україні і країнах ЄС [Текст]/Ю.В. Іванова, Н.І. Муратова//Науково-технічна інформація.- 2015.- № 2.- С.46-52.

Гринь С.,

*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Нині захист навколишнього середовища є ключовим питанням політичного порядку й важливою проблемою, що існує на національному, регіональному, європейському та міжнародному рівнях. Охорона навколишнього середовища є також важливим питанням у процесі подальшого розширення Європейського Союзу та запровадженні узгоджених дій у цьому напрямку.

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

Взагалі, екологічна політика ЄС — сукупність дій і заходів ЄС, спрямованих на забезпечення екологічних потреб населення країн — учасниць, підтримку екологічної безпеки та раціональне використання, охорону і відтворення природних ресурсів.

Загальні принципи права Європейського Союзу будуються на принципах міжнародного права загалом та на принципах міжнародного права навколишнього середовища зокрема. Основний принцип міжнародного права закріплений у Статуті ООН 1945 р., Декларації про принципи міжнародного права 1970р. та Заключному акті наради з безпеки та співробітництва 1975 р.

Екологічна стратегія Європейського Союзу пройшла у своєму розвитку певні етапи. На першому етапі (1951-1957) особлива компетенція в галузі охорони навколишнього середовища у Європейських співтовариств була відсутня, приймалися поки одиничні норми і заходи в цій сфері, які не мали системного характеру. Разом з тим, вже в Паризькому установчому договорі про Європейське об'єднання вугілля і сталі 1951 р. в якості основних завдань європейської інтеграції встановлювався економічний розвиток, зростання зайнятості та підвищення життєвого рівня в державах-членах на основі раціонального використання природних ресурсів.

Наступним етапом був Римський договір 1957 р., що встановив цілі екологічної політики: збереження, захист і поліпшення стану навколишнього середовища; охорона здоров'я людей; досягнення раціонального використання природних ресурсів; сприяння міжнародним заходам розв'язання регіональних і загальносвітових екологічних проблем. Значний вплив на розвиток екологічного права Співтовариства мала Стокгольмська конференція ООН 1972 року. В жовтні 1972 року держави-члени Європейського Економічного Співтовариства приймають Декларацію щодо програми дій із навколишнього середовища. На третьому етапі (1982-1986) відбувся перехід багатостороннього екологічного співробітництва на постійну міждержавну основу. Четвертий етап (1986-1992) був ознаменований закріпленням компетенції Співтовариств в області навколишнього середовища в Єдиному Європейському Акті (ЄСА) 1987 р. і легітимацією екологічної діяльності. У ЄСА з'явилась спеціальна стаття, присвячена цьому напрямку діяльності Співтовариства.

На п'ятому етапі (1992-2001) потужний підйом екологічного руху в Західній Європі змусив уряди держав-членів зробити значні кроки вперед у цій області. У Маастрихтському договорі 1993 року про утворення ЄС була істотно змінена формулювання його економічних цілей: досягнення стійкого, безінфляційного та екологічно прийняттого росту. Охорона навколишнього середовища зводилась до рангу самостійного напрямку політики ЄС. Шостий етап ознаменувався прийняттям нового договору в Ніцці 2001 року, який поклав початок шостого етапу, пов'язаного зі значним розширенням ЄС за рахунок 12 держав Центральної та Південної Європи. Лаакенська декларація 15 грудня 2001 «Майбутнє Європейського Союзу» встановлює більш точні орієнтири і графік практичних заходів з реформування й удосконалення екологічної стратегії ЄС з урахуванням нових геополітичних та екологічних реалій. На сучасному етапі Договір про внесення змін до Договору про Європейський союз та Договір про заснування Європейського співтовариства, або Договір про реформу ЄС, створений з метою покращення функціонування Європейського Союзу у складі 27 держав-членів та зміцнення ролі і позицій ЄС на світовій арені в умовах глобальних змін, було остаточно узгоджено на Міжурядовій конференції в Лісабоні 19 жовтня 2007 року.

Оскільки право навколишнього середовища є галуззю європейського права, то до нього застосовуються загальні принципи європейського права: свободи, демократії, поваги прав людини й основних свобод, верховенства права та інші важливі для будь-якої галузі права, зокрема й для права навколишнього середовища.

Екологічні принципи Європейського Союзу вплинули на розвиток не тільки європейського, а й міжнародного права. Німецькі, французькі, бельгійські та шведські

юристи «пішли слідом» за міжнародними установами та запровадили цей принципи у свої національній системи в процесі кодифікації екологічного законодавства.

Поряд із загальними принципами в правовій системі Європейського Союзу діють спеціальні принципи. Вони складають основу правового регулювання в окремих сферах суспільного життя. Спеціальні принципи закріплюються переважно в установчих договорах Європейською Союзу.

Політика Європейського Союзу у сфері довкілля спрямована на досягнення наступних цілей:

- Збереження, захист і поліпшення якості довкілля.
- Охорона здоров'я людини.
- Рациональне використання природних ресурсів.
- Сприяння вживанню заходів на міжнародному рівні для вирішення регіональних або світових екологічних проблем і, зокрема, сприяння боротьбі зі змінами клімату.

Політика Європейського Союзу у сфері довкілля повинна бути також спрямована на високий рівень захисту довкілля з урахуванням різноманітностей ситуацій у різних регіонах Союзу.

При підготовці своєї політики щодо довкілля, ЄС бере до уваги:

- Найважливіші науково-технічні дані.
- Умови довкілля в різних регіонах Союзу.
- Потенційні вигоди і витрати.
- Економічний і соціальний розвиток Союзу в цілому і збалансований розвиток її регіонів

Отже, підсумовуючи вищезгадане, можна зазначити, що загальні принципи права Європейського Союзу будуються на принципах міжнародного права: принцип незастосування сили або погрози силою, принцип суверенної рівності держав, принцип невтручання у внутрішні справи, принцип територіальної цілісності, принцип непорушності кордонів, принцип мирного врегулювання спорів, принцип поваги прав та основних свобод людини, принцип рівноправності й права народів розпоряджатися своєю долею, принцип співробітництва, принцип добросовісного виконання міжнародно-правових зобов'язань. Вони знаходять різне тлумачення в європейському праві та національному законодавстві країн-членів ЄС, у науці та праві.

За допомогою правових важелів (Договір про функціонування ЄС, директиви, регламенти та правила) країни-члени ЄС у термінових (невідкладних) випадках повинні вжити тимчасові заходи з охорони навколишнього середовища. Однак сам факт того, що екологічні принципи знайшли своє відображення в європейських конвенціях, директивах та правилах ЄС, а також в національних екологічних актах країн-членів, ще не говорить про їх ефективність та юридичну силу. Це пов'язано з різноманітними підходами до тлумачення екологічних принципів та з їх застосуванням в країнах-членах ЄС.

До спеціальних принципів екологічної політики Європейського Союзу можна віднести такі: принцип запобігання та обережності, принцип усунення шкоди навколишньому середовищу шляхом звернення насамперед до його джерела, принцип «забруднювач платить», принцип профілактики та попередження, принцип справедливості між поколіннями, принцип інтеграції, принцип сталого розвитку, принцип високого рівня захисту, принцип диференційованої відповідальності, принцип участі та інформування громадян про стан навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Ecological economics and sustainable forest management: development and transdisciplinary approach for the Carpathian Mountains / ed. by I. P. Soloviy, W. S. Keeton. – Lviv : Ukrainian National Forestry University, Liga Press, 2009. – 432 p.
2. Social and economic potential of sustainable development [Text] / ed. by L. Hens and L. Melnyk. – Sumy : University Book, 2008. – 350 p.

3. Довкілля України у 2010 році [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – К. : [б. в.], 2011. – 12 с. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
4. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2011 р. [Електронний ресурс]. – К. [б. в.], 2012. – 359 с. – Режим доступу : <http://mns.gov.ua/content/nasdopovid2011.html>.
5. Антонюк Н. В. Європейський Союз: політика, економіка, право: навчальний посібник / Н. В. Антонюк, М. М. Микієвич. – Львів, 2005. – 532 с.
6. Вишняков О. К. Право Європейського Союзу: підручник / О. К. Вишняков. – О.: Фенікс, 2013. – 883 с.
7. Дубовик О. Л. Экологическое право ЕС: формирование, развитие, достижения и актуальные задачи / О. Л. Дубовик // Право и политика. – 2004. – № 12. – С. 58-67.
8. Кашкин С. Новая программа действий Европейского сообщества в области окружающей среды / С. Кашкин, П. Калиниченко // Российская юстиция. – 2003. – № 8. – С. 19-20.
9. Кашкин С. Ю. Право Европейского Союза: учебник для вузов / С. Ю. Кашкин. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрайт; Высшее образование, 2010. – 1119 с.
10. Кремер Л. Экологическое право Европейского Союза / Л. Кремер, Г. Винтер; отв. ред. О. Л. Дубовик. – М.: Городец, 2007. – 144 с.
11. Лозо В. И. Правовые основы экологической стратегии Европейского Союза (концепция, программное обеспечение, систематизация и комментарий действующего законодательства ЕС): монография / В. И. Лозо. – Х.: Право, 2008. – 368 с.
12. Лозо В.І. Початок програмного забезпечення правових основ екологічної стратегії Європейського Союзу / В.І. Лозо // Теорія і практика правознавства: Електронне наукове фахове видання Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2012. – Вип. 1 (2). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=373&Itemid=229&lang=uk
13. Мазур И. И. Глобалистика. Энциклопедия / И. И. Мазур, А. Н. Чумаков. – М.: Радуга, 2003. – 1328 с.

Давиденко Н. М.,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України

Лемішко О.О.,

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України

ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Україна є державою з виключно унікальними природними особливостями земельного фонду. Основу земельного фонду складають сільськогосподарські землі, у т.ч. 41507,9 тис. га - сільськогосподарські угіддя, при цьому, «частка особливо цінних земель, на яких ведеться сільськогосподарське виробництво за даними Держземагентства України становить 11,9 млн. га або 19,8% території» [2, с. 101]. Однак, сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування; стан земельних ресурсів України близький до критичного [3]. Інтенсивне використання сільськогосподарських угідь, зниження аграрної культури землеробства, техногенний

принцип розвитку аграрної галузі задля отримання високих і сталих врожаїв, призведе до погіршення якості ґрунтів, збільшення площі еродованих земель, руйнації навколишнього природного середовища. Взагалі, забрудненими є близько 20 відсотків земель України, водною та вітровою ерозією уражені близько 57 відсотків території України, понад 12 відсотків території держави зазнають підтоплення; причини виникнення такої ситуації мають комплексний характер, особливо слід відзначити порушення екологічно збалансованого співвідношення між категоріями земель, зменшення території унікальних степових ділянок, надмірну розораність території та порушення природного процесу ґрунтоутворення, використання недосконалих технологій в сільському господарстві [3]. На нашу думку, означена ситуація буде панувати, доки екологічні пріоритети буде підпорядковано суто економічній вигоді. З метою вирішення екологічних проблем, у тому числі, в аграрному виробництві, усунення негативних наслідків техногенного впливу на сільськогосподарські землі у довгостроковій перспективі, а також з метою збереження та відтворення родючості ґрунтів в Україні, було розроблено Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. В Стратегії зазначено, що метою державної екологічної політики є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем [3]. Імплементация означеної стратегії має «забезпечити підґрунтя для подальшого планування розвитку України, подолання дисбалансів, які існують в економічній, соціальній та екологічній сферах, а також забезпечити такий стан довкілля, що сприятиме якісному життю і благополуччю нинішніх та прийдешніх поколінь» [3]. Ми вважаємо слушним, що в Стратегії увагу акцентовано на необхідності «встановлення відповідності запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, а також, на підвищенні екологічної обґрунтованості діяльності суб'єктів господарювання» [3]. При цьому, обґрунтовано, що за порушення природоохоронного законодавства необхідно встановити невідворотну відповідальність. Однак, необхідно зазначити наступне: в Основних засадах державної екологічної політики України на період до 2030 року вказано, що екологічна модернізація промислових підприємств може відбуватися шляхом зниження ставки екологічного податку, або у формі фіксованої річної суми компенсації, у поєднанні з поліпшенням екологічних характеристик продукції [3]. На нашу думку, не коректним є обмеження даної пропозиції тільки для промислових підприємств. Законодавчо встановлено, що платники єдиного податку всіх груп, у тому числі й четвертої (сільськогосподарські підприємства), зобов'язані сплачувати екологічний податок на загальних підставах. Окрім того, ставки податку для платників єдиного податку четвертої групи виросли втричі (базою оподаткування податком для платників єдиного податку четвертої групи в аграрному секторі економіки є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь) [1, с.25]. Тому, доречним буде в аграрному секторі економіки впровадження системи відшкодування екологічного податку у поєднанні з відтворенням родючості ґрунтів і біоресурсів, а також забезпеченням сталого виробництва екологічно чистої аграрної продукції. Відшкодування екологічного податку (пільгові умови оподаткування) є одним з методів фінансового забезпечення в аграрному секторі економіки.

Акцентуємо увагу на тому, що для розробки та ефективної реалізації в Україні зваженої екологічної політики важливо враховувати досвід сучасної системної екологічної політики країн - членів Європейського Союзу. Спроможність адаптувати важелі та інструменти екологічної політики нашої держави до стандартів ЄС, у тому числі, щодо аграрного сектору економіки, безпосередньо вплине на екологічний добробут, якісне життєве середовище та, у кінцевому підсумку, сформує базис для виробництва конкурентоспроможної екологічно чистої аграрної продукції і забезпечення продовольчої

безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Давиденко Н.М. Вплив податкової реформи на сільськогосподарські підприємства // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки – Хмельницький. – 2016. – №1. – С. 250 – 253.].
2. Пінчук О. В. Реформування земельних відносин та управління землекористуванням в нових умовах ринкових перетворень / О. В. Пінчук, В. Ф. Пінчук, І. І. Сидоренко // Економіка і регіон. – 2015. – № 2. – С. 100-106.
3. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року Закон України; Стратегія (від 28.02.2019 № 2697-VIII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19.

Данілова К.В.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України **

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

До проблеми дотримання вимог екологічного законодавства України можна віднести такі: непослідовність реформ у галузі охорони довкілля, неузгодженість та непослідовність дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, стан фінансування екологічних програм та природоохоронних заходів, недостатня увага гармонізації екологічного законодавства України до законодавства ЄС, незадовільне виконання Україною міжнародних зобов'язань.

До рекомендацій які спрямовані на покращення екологічного законодавства можна віднести такі: Розробка та впровадження механізмів, що сприятимуть інтеграції політики у галузі охорони довкілля. Забезпечення врахування екологічних аспектів у законопроектах, які подаються на розгляд Верховної Ради України. Зосередження зусилля щодо завершення започаткованої адміністративної реформи з метою удосконалення державної системи управління у сфері охорони довкілля. Вживання конкретних заходів щодо прискорення процесу гармонізації екологічного законодавства України до законодавства ЄС. Розробка комплексу термінових заходів щодо посилення державного контролю за дотриманням чинного екологічного законодавства.

Україна – не член ЄС і не кандидат на членство, тому немає механізмів контролю за дотриманням екологічної політики і права як в ЄС.

Звіти, підготовлені в результаті проведення Перегляду для кожної держави-члени, а також узагальнені висновки Перегляду для усіх країн, є надзвичайно корисним джерелом інформації для України. Першопричини поганої імплементації та інші проблемні моменти, з якими зіштовхуються держави-члени в процесі імплементації екологічного законодавства та політики, Україна може враховувати вже на стадії планування та розробки своїх реформ, зокрема в процесі прийняття стратегій, нормативно-правових актів.

Залучення України до механізму Перегляду імплементації є доцільним та найбільш ефективним за умови його реалізації на кількох рівнях: Парламентському, Урядовому, Громадському.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Національний механізм покращення дотримання екологічного законодавства та впровадження екологічної політики – один з тих інструментів підвищення рівня імплементації, який можна б було застосовувати в Україні за аналогією застосування механізму Перегляду імплементації в ЄС.

В Україні досить гостро стоїть питання необхідності покращення рівня практичного застосування екологічного законодавства.

В Україні відсутні системні механізми чи інструменти, спрямовані на покращення застосування законодавства чи політики. Це є наслідком відсутності практики формування, впровадження та оцінки державної політики в сфері охорони довкілля.

Одним із механізму покращення імплементації екологічної політики і права в Україні є Парламентські слухання. Він є частково подібний до перегляду імплементації в екологічній сфері в ЄС.

Парламентські слухання – проводиться з метою обговорення проектів важливих законодавчих ініціатив, обговорення ефективності реалізації законодавства і політики в певній сфері, отримання інформації щодо питань, які розглядаються.

Україна як не держава-член ЄС та без статусу кандидата на членство в ЄС, не користується тими механізмами звітування та контролю, які впроваджуються в ЄС. ЄСА не може через вище згадану причину здійснювати нагляд за дотриманням екологічного законодавства. Тому Україні потрібно членувати в ЄС, для покращення екологічного рівня. Звітування щодо імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС не є достатнім інструментом забезпечення як відповідності прийнятого законодавства в рамках процесу апроксимації нормам та стандартам ЄС, так і його дієвості в українських реаліях та ефективного його застосування. Тому існує необхідність впровадити механізм, який би забезпечував контроль за належним виконанням положень Угоди, виявляв системні прогалини та пропонував відповідні рішення.

Список використаних джерел:

«Імплементація екологічних зобов'язань в умовах дерегуляції в Європейському Союзі: досвід кращих практик для України. Аналітичний документ. – Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» (2017).

*Денисюк К.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України**

ПРОБЛЕМАТИКА ПРОЦЕСУ КОДИФІКАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА: ДОСВІД КРАЇН ЄС

За роки незалежності в Україні прийнято значна кількість законів та кодексів, що регулюють всю гамму еколого-правових відносин у державі. Проте найбільшого ефекту можна досягти за умови гармонізації національного і міжнародного екологічного права. Одним з факторів, що безпосередньо впливає на розвиток законодавства України, і, зокрема, у сфері охорони навколишнього середовища, є політика Європейського Союзу (далі — ЄС). Сучасне екологічне законодавство України в багатьох аспектах має декларативний характер, водночас, підписання «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» передбачає, в тому числі, адаптацію українського законодавства в галузі охорони навколишнього природного середовища до законодавства ЄС, в якому

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

визначені кількісні і якісні показники, яких має досягнути держава впродовж визначеного проміжку часу. Отже, Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2020 р., які були затверджені Законом України від 21 грудня 2010 р. № 28189, визначається як стратегічна ціль адаптація законодавства України у сфері збереження навколишнього природного середовища відповідно до вимог директив Європейського Союзу [1].

На виконання цієї норми закону національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища [2] передбачено: проведення аналізу та складення переліку джерел досягнень співтовариства, їх переклад; проведення засідання за круглим столом, семінарів та консультацій з громадськістю; на підставі огляду, проведення аналізу та складення переліку джерел для підготовки базового плану адаптації українського природоохоронного законодавства до законодавства Європейського Союзу. Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу передбачав поступове наближення українського законодавства до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища. Згідно з підписаною угодою про асоціацію Україна має адаптувати своє законодавство до 26 директив та 3 регламентів ЄС у таких секторах як: управління довкіллям та інтеграція екологічної політики в інші галузеві політики, якість атмосферного повітря, управління відходами та ресурсами, якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище, охорона природи, промислове забруднення та техногенні загрози, зміна клімату та захист озонового шару, генетично модифіковані організми. Досвід окремих держав-членів ЄС у сфері вдосконалення природоохоронного законодавства свідчить про доцільність одночасного проведення кодифікації екологічного законодавства України та його адаптації до вимог європейського законодавства.

Необхідність проведення нової кодифікації екологічного законодавства України зумовлена тим, що Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» був прийнятий ще 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ [3] і вже істотно застарів. Він не забезпечує системної екологізації усіх сфер суспільного життя. Існує нагальна потреба в екологізації господарської діяльності, посиленні ролі держави, впровадження чітких і зрозумілих кожного заходів спрямованих на забезпечення екологічної безпеки в країні, у тому числі законодавчих, які мають надати поштовх екологічній політиці України, активізувати діяльність у цій сфері суспільних відносин усіх органів державної влади й органів місцевого самоврядування, а також громадських об'єднань. Здійснення кодифікації екологічного законодавства передбачає його вдосконалення та оновлення застарілих нормативно-правових норм. Тому необхідно розробити і затвердити Екологічний кодекс України. Норми права, що увійдуть до Екологічного кодексу України мають бути приведені у відповідність до вимог європейського співтовариства. В Екологічному кодексі потрібно прописати механізм державного управління і контролю в галузі охорони навколишнього середовища, забезпечення раціонального природокористування. Варто врегулювати екологічні повноваження Верховної Ради, Президента і Кабінету Міністрів України, інших державних органів і органів місцевого самоврядування.

Отже, прийняття Екологічного кодексу України та проведення кодифікації згідно з вищезазначеними вимогами сприятиме тому, що в подальшому нові закони та підзаконні нормативно-правові акти будуть відповідати основним принципам та вимогам європейського законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища. Це у свою чергу вдосконалив українську законодавчу екологічну базу та прискорить інтеграцію України з ЄС.

Список використаних джерел:

1. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21 груд. 2010 р. № 2818-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 26. — Ст. 218.

2. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 трав. 2011 р. № 577-р // Урядовий кур'єр. — 2011. — 27 лип.
3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 черв. 1991 р. № 1264-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 41 . — Ст. 546.

*Дерев'янкін В.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України**

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ГРОМАДЯНИНА

Екологічне право виступає юридичною формою екологічних відносин. Його розвиток і становлення відбувається у широкій науковій дискусії, бо тільки у процесі наукового обговорення можна виробити оптимальний підхід до розуміння, що таке екологічне право. Думки про поняття екологічного права зводяться до двох основних напрямків. Одні автори вважають, що екологічне право належить до числа комплексних (інтегрованих) галузей права. При цьому комплексність екологічного права автори такої думки трактують по-різному. Наприклад: а) кожна галузь права, яка входить до складу екологічного права, регулює самостійний вид екологічних відносин, в основі яких лежать різні екологічні об'єкти; б) екологічне право — інтегрована правова спільність (комплексна галузь права), яка об'єднує сукупність еколого-правових норм. Водночас отримує розвиток і концепція, згідно з якою екологічне право не є комплексною галуззю права, а являє собою самостійну галузь права у загальній системі права. Так, Ю. О. Вовк вважає, що екологічне право має єдиний предмет правового регулювання — суспільні відносини, які складаються з приводу раціонального використання й охорони природних ресурсів. Інші автори, підтримуючи таку думку, наголошують на тому, що єдині екологічні відносини поділяються на декілька різновидів, які мають свої істотні специфічні особливості і спеціальні правові форми у вигляді підгалузей екологічного права. На їх думку, такий підхід до розуміння екологічного права забезпечує його єдність як самостійної (некомплексної) галузі права і внутрішню диференціацію. Важливо зазначити, що В. В. Петров, який тривалий час не поділяв таких поглядів, в останніх працях обґрунтовано доводить, що екологічне право з огляду на його предмет є сукупністю однорідних суспільних екологічних відносин, тому його не слід відносити до комплексних галузей права. Найбільш аргументованою є думка тих авторів, які розглядають екологічне право як самостійну (некомплексну) галузь права з підгалузевою структурою. Викладене дозволяє зробити висновок, що екологічне право як галузь права являє собою систему правових норм, які регулюють екологічні відносини. Екологічне право виступає регулятором відносин, тому що суб'єктами цих відносин є індивіди, колективи людей, органи управління, держава. Екологічне право як галузь права поділяється на Загальну і Особливу частини та складається із підгалузей права, субінститутів, складних та простих інститутів. Як уже зазначалося, екологічне право об'єднує у своєму складі відповідні підгалузі права. Екологічне право, його підгалузі об'єднують складні, прості правові інститути і субінститути. Вони можуть або входити до

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

складу підгалузі, або ж займати самостійне місце в системі екологічного права. Правовий інститут екологічної безпеки посідає самостійне місце в системі екологічного права. За таким же принципом систематизуються й інші підгалузі екологічного права. Екологічне право як навчальна дисципліна в основному збігається з системою даної галузі права. Екологічне право як еколого-правова наука також виходить із системи цієї галузі права. Вона являє собою систему наукових поглядів, правових ідей, концепцій, понять, а також знань закономірностей правового регулювання екологічних відносин, які утворюють предмет екологічного права. Екологічні права громадян забезпечуються:

- а) проведенням широкомасштабних державних заходів щодо підтримання, відновлення і поліпшення стану навколишнього природного середовища;
- б) обов'язком центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій здійснювати технічні та інші заходи для запобігання шкідливому впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, виконувати екологічні вимоги при плануванні, розміщенні продуктивних сил, будівництві та експлуатації об'єктів економіки;
- в) участю громадських організацій та громадян у діяльності щодо охорони навколишнього природного середовища;
- г) здійсненням державного та громадського контролю за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища;
- д) компенсацією в установленому порядку шкоди, заподіяної здоров'ю і майну громадян внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;
- е) невідворотністю відповідальності за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;
- є) створенням та функціонуванням мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації.

{Частина першу статті 10 доповнено пунктом "є" згідно із Законом № 254-IV від 28.11.2002 } Діяльність, що перешкоджає здійсненню права громадян на безпечне навколишнє природне середовище та інших їх екологічних прав, підлягає припиненню в порядку, встановленому цим Законом та іншим законодавством України.

Список використаних джерел:

1. Грицкевич С.Г. Забезпечення конституційних екологічних прав і обов'язків людини і громадянина в Україні // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. - К., 1999. - № 4. - С. 85-92.
2. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28.06.1996 №254к/96- ВР // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254к/96-вр>
3. Проблеми кваліфікації екологічних правопорушень // Право України. — 1999.
4. Грицкевич С.Г. Конституційні екологічні права в системі конституційних прав людини і громадянина // Право України. - 2001. - № 8. - С. 54-57. — № 8. — С. 71 — 76.

*Дяченко О.О.,
студент четвертого курсу
юридичного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України**

СТРАТЕГІЯ ТА КЛЮЧОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЄС ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗМІНИ КЛІМАТУ

Природоохоронне законодавство ЄС на сучасному етапі є всебічно розвиненим і передовим на противагу до позиції інших економічно розвинених держав (зокрема, США та Японії). Позиція Співтовариства є орієнтиром в екологічній сфері як для України, так і для світового товариства загалом. Роль та позиція ЄС відіграли вагомим значення у формуванні міжнародної політики у сфері клімату, про що може свідчити один з найважливіших її елементів Кіотський протокол.

Екологічні правові норми ЄС зобов'язують країн-членів вживати природоохоронних заходів, а складаються вони з чотирьох основних груп законодавчих актів: директиви, рішення, регламенти, рекомендації та резолюції. Загальна кількість нормативно-правових актів становить близько 300. До них належать також численні опубліковані інформаційні матеріали та документи програмного характеру, які є вагомим інструментом регулювання екологічної політики ЄС [1; С.131].

На рівні Європейського Союзу боротьба із глобальною зміною клімату полягає у виробленні власної стратегії, що містить зобов'язання, взяті на себе Європейським Співтовариством згідно з міжнародно-правовими документами, та імплементації її на практиці як на рівні держав-членів, так і на рівні самого Співтовариства. Європейське Співтовариство ратифікувало Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату 21 грудня 1993 року, а чинності вона набрала 21 березня 1994 року.

Європейський Союз ратифікував Кіотський протокол у травні 2002 року. У 2000 році Європейська Комісія прийняла Європейську програму зі зміни клімату (ЄПЗК). Мета цієї програми полягає у визначенні та розвитку усіх необхідних елементів стратегії ЄС для імплементації Кіотського протоколу, а також у забезпеченні зменшення ЄС на 8% викидів до 2008–2012 рр. – зобов'язання, яке Європейський Союз взяв на себе згідно із Кіотським протоколом [2].

Європейська стратегія зі зміни клімату передбачає дії Європейського Співтовариства у таких основних напрямках:

- скорочення викидів парникових газів;
- торгівля квотами;
- ефективне використання енергії;
- використання альтернативних джерел енергії;
- «поглинувачі» парникових газів [3; С.46].

Схема торгівлі викидами Євросоюзу (EU ETS, Emissions Trading Scheme) відноситься до одних з ключових інструментів політики ЄС у галузі клімату, що охоплює понад 11000 електростанцій та промислових підприємств, на яких утворюється приблизно 45 % усіх викидів парникових газів у країнах ЄС.

Досягнення поставлених цілей зі зменшення викидів парникових газів здійснюється за допомогою регулювання питань, які стосуються зміни клімату у різних сферах суспільного життя [4; С. 15]. Зокрема, найактивніше таке регулювання відбувається у сфері енергетики та транспорту. Вживаються заходи для збереження

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

енергії, підвищення ефективності енергії, яка використовується, вкладаються кошти у розвиток альтернативних джерел енергії.

Питання зменшення викидів тісно пов'язане з промисловою діяльністю, зокрема із зменшенням забруднень від промислових підприємств, використання чистих технологій. Найменш розвинутим напрямком є питання збереження «поглинювачів» парникових газів, що, перш за все, пов'язано з відсутністю відповідного міжнародно-правового механізму [5; С.107].

Список використаних джерел:

1. Микієвич М. М., Андрусевич Н. І., Будякова Т. О. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. Львів. 2004. 256 с.
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010 р. № 2818-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17> (дата звернення 26.12.2018).
3. Горбань Ю.С. Імплементативні інструменти ЄС у сфері зміни клімату: досвід Німеччини. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. № 10. С. 44–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2014_10_11 (дата звернення 04.01.2019).
4. Будякова Т. Збереження та охорона біологічного різноманіття у європейському праві навколишнього середовища. Вісник екологічної адвокатури. 2004. №26. С. 11–21.
5. Удод Н.М. Глобальні кліматичні зміни: вплив на міжнародну торгівлю та засоби регулювання. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. №3. С. 105–113.

Долженко І.І.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Питання екологічної безпеки планети сьогодні є одним із найважливіших, при цьому й одним із таких, що неможливо вирішити уряду однієї країни самотужки. У зв'язку з цим екологічні податки все частіше розглядаються як впливові інструменти для покращання стану навколишнього природного середовища і вирішення багатьох екологічних проблем та сприяють зростанню обсягів виробництва нової, екологічно чистої продукції, зміцнюючи таким чином конкурентоспроможність та економічні позиції виробників.

Варто зазначити, що екологічний податок за своєю економічною сутністю є компенсацією за шкоду, заподіяну навколишньому середовищу: тобто сплачений податок повинен покривати витрати на фінансування заходів, що необхідні для відновлення навколишнього природного середовища і дорівнювати сумі нанесеній навколишньому середовищу шкоди. Тобто екологічний податок має неподаткову природу, адже компенсаційність є рисою неподаткових платежів (рис. 1).

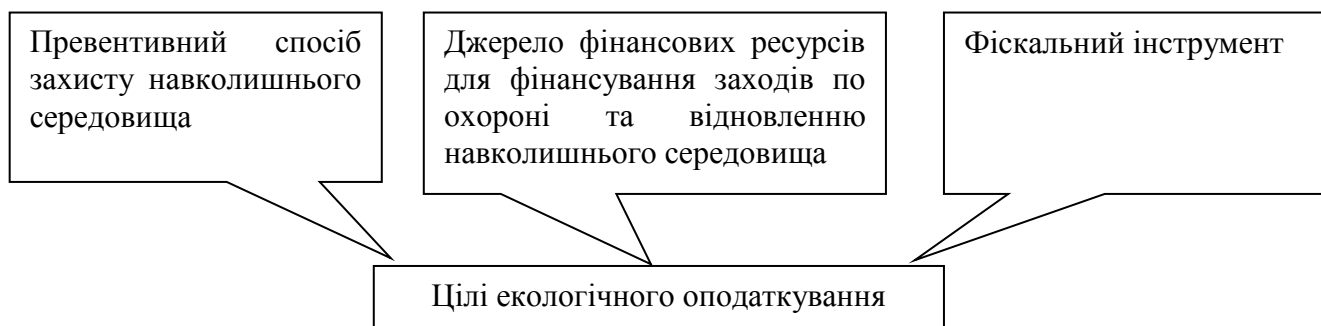

Рис. 1. Цілі екологічного оподаткування [1].

Проте проблеми екологічного оподаткування ніколи не були в центрі уваги вітчизняного податкового законодавства. Механізм оподаткування екологічними платежами діяльності, яка прямо експлуатує ті чи інші ресурси навколишнього природного середовища чи має негативні екологічні наслідки, по суті не змінився ще з кінця минулого століття. Суттєвої різниці між теперішнім екологічним податком (існує з 2011 р.) та колишнім збором за забруднення навколишнього природного середовища (існував з 90-х років до 2011 р.) не має.

Водночас ситуація з надходженнями від екологічного податку є незадовільною. За даними Звіту про виконання Зведеного бюджету України за 2017 р., надходження від екологічного податку до бюджетів усіх рівнів склали 4,7 млрд грн. Краща ситуація з рентною платою за використання природних ресурсів, але й там 45 млрд грн (з 51 млрд грн) надходжень забезпечує плата за видобування корисних копалин. Так, при збільшенні ставок цього податку в 2016 р. на 26,7 % індикативний показник 2016 р. лише на 13,4 % перевищував фактичні надходження 2015 р., внаслідок чого виконання індикативного показника за 2016 р. становило 187,3 відсотка. У 2017 р. індикативний показник був на 11,1 % меншим за надходження 2016 р. (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Стан виконання індикативних показників доходів загального фонду державного бюджету з надходжень екологічного податку (у 2015–2017 роках)

Показник	2015р.	2016р.	2016р. до 2015р.		2017р.	2017р. до 2016р.	
			млн грн	%		млн грн	%
Очікувані суми надходжень за даними ДФС	х	449,6	х	х	450,0	0,4	100,1
Індикативний показник Мінфіну	802,7	449,6	-353,1	56,0	748,3	298,7	166,4
Фактичні надходження	396,4	842,1	+445,7	212,4	744,4	-97,7	88,4
Виконання індикативного показника							
млн грн	-406,3	392,5	х	х	-3,9	х	х
%	49,4	187,3	х	х	99,5	х	х

Крім низької фіскальної ефективності необхідність вдосконалення системи екологічного оподаткування вимагає і взяті Україною міжнародні зобов'язання. Так, відповідно до ст. 360-361 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, сторони розвивають та зміцнюють співпрацю з питань охорони навколишнього середовища і таким чином сприяють реалізації довгострокових цілей сталого розвитку та зеленої економіки [3].

Варто звернути увагу на той факт, що в Європі не існує єдиної уніфікованої системи таких платежів. Поняття «environmental tax» застосовується з метою збору статистики про надходження від таких платежів і трактується як податок, базою оподаткування якого є фізична одиниця, що має конкретний, доведений негативний вплив на навколишнє середовище. Тобто в ЄС екологічні збори охоплюють набагато ширше коло обов'язкових платежів, ніж екологічний податок за нормами українського законодавства.

Крім того у країнах ЄС основною функцією екологічного оподаткування є регулювання діяльності економічних агентів: зменшення навантаження на навколишнє природне середовище. В Україні вигідніше заплатити екологічний податок і далі здійснювати шкідливу діяльність, аніж екологізувати виробництво.

З огляду на зазначене вище, екологічний податок в Україні не виконує ні регулятивно-стимулюючу, ні фіскальну функцію. Окрім цього, чи не найбільше проблем в Україні існує з адмініструванням та контролем за сплатою екологічного податку. Тому, з

метою покращення ситуації необхідно систематизувати досвід європейських країн та адаптувати його для впровадження в українських реаліях.

Список використаних джерел:

1. Шульга Т. М. Становлення і розвиток екологічного оподаткування в Україні / Т. М. Шульга // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2013, № 6-3. – Том 2. – С. 68 – 70. – С. 69.

2. Звіт про результати аудиту ефективності виконання повноважень органами державної влади в частині контролю за повнотою і своєчасністю надходження екологічного податку з викидів у атмосферне повітря та скидів у водні об'єкти. Електронний ресурс] // Офіційний сайт Рахункової палати України. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16756304/Zvit_10-3_2018.pdf?subportal=main

3 Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Угода, Список, Міжнародний документ № 984_01 від 27.06.2014 р. Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Дубровін Д.О.,

*студент 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У КОНТЕКСТІ ЙОГО ЗБЛИЖЕННЯ З ЕКОЛОГІЧНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС

Прискорення і поглиблення інтеграційних процесів ставлять перед сучасними державами необхідність вироблення оптимальної моделі міжнародно-правової взаємодії, яка надасть змогу найбільш безболісно впровадити зарубіжний досвід у національно-правову систему. Саме у галузі регулювання відносин у сфері забезпечення екологічної безпеки необхідність взаємоузгодженості набуває першочергового характеру, внаслідок єдності природних процесів і явищ та необхідності скоординованих заходів для їх регулювання. З огляду на це, проблеми зближення екологічного законодавства України та ЄС і забезпечення виконання міжнародно-правових зобов'язань є важливими та актуальними напрямками наукової роботи. [1].

Актуальність досліджуваної теми обумовлена важливістю процесу діяльності держави по вдосконаленню законодавства з екологічної безпеки і приведенню його у відповідність з нормами екологічного законодавства Європейського Союзу, курс на зближення з яким проголошений владою України стратегічним, що, враховуючи успіхи ЄС у сфері забезпечення екологічної безпеки, безперечно повинно піти на користь народу України.

Теоретичну основу вивчення даної проблеми становлять праці таких вчених: В.І. Андрейцева, Г.І. Балюк, А.П. Гетьмана, С.М. Кравченка, М.В. Краснової, В.І. Лозо, Н.Р. Малишевої, В.Ф. Опришка, Ю.С. Шемшученка та інших.

Кінцевою і основною метою вдосконалення законодавства України про екологічну безпеку є забезпечення екологічної безпеки та реалізації і захисту конституційного права громадян України на екологічну безпеку, створення такої системи законодавства, яка б

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

відповідала сучасним потребам розвитку суспільства та забезпечувала захищеність суспільства, особи та держави від зовнішніх та внутрішніх екологічних загроз. На мою думку шляхів вдосконалення законодавства з екологічної безпеки для його зближення з екологічним законодавством ЄС існує два: приведення вітчизняного законодавства з екологічної безпеки у відповідність з вимогами законодавства ЄС та укладення двохсторонніх і багатосторонніх договорів у галузі екологічної безпеки з країнами – членами ЄС та з країнами, що є претендентами на членство в ЄС на основі вимог екологічного законодавства.

Адаптація екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу полягає в поетапному прийнятті та впровадженні нормативно - правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського союзу [2 с.4].

В спеціальній літературі часто використовуються для визначення цього процесу такі поняття як «гармонізація» та «адаптація».

Норми. В.І. Андрейцев зазначає, що на практиці цей термін розуміють як встановлення відповідності положень законодавства, у тому числі екологічного, основним вимогам норм міжнародного права, їх узгодженість або реалізація зобов'язань, взятих добровільно перед відповідними міжнародними структурами чи в цілому перед світовим співтовариством на рівні ООН, Європейського Союзу, іншого регіонального організаційно-правового об'єднання [3, с. 4].

Директор Державного департаменту з питань адаптації законодавства Міністерства юстиції України О.В. Зеркаль дає таке визначення адаптації: «Адаптація законодавства України до законодавства ЄС – це процес приведення законів та інших нормативно-правових актів у відповідність до законодавства ЄС, а також розробка проектів нормативно-правових актів з урахуванням положень законодавства ЄС. Свого часу Україна постала перед необхідністю вироблення оптимальної моделі вдосконалення законодавства, яка дасть змогу найменш болюче і найбільш швидко впровадити прогресивний міжнародний досвід у національну правову систему.

Таких моделей відомо дві. Це конвергенція законодавства та апроксимація.

Процес конвергенції передбачає, що основні принципи і властивості однієї правової системи відтворюються або інтегруються у іншу правову систему. Апроксимація ж означає транспозицію та впровадження джерел іншої правової системи таким чином, щоб країна могла продемонструвати повне і всеохоплююче дотримання всіх правових зобов'язань цієї правової системи. Процеси конвергенції екологічного законодавства ґрунтуються на Угоді про партнерство і співробітництво [4].

Висновок. На нашу думку, необхідно зважено підходити до оптимізації законодавства України у сфері забезпечення екологічної безпеки дотримуючись європейських вимог і враховуючи специфіку України та її законодавчий досвід, який є досить суттєвий у сфері забезпечення екологічної безпеки. Так, на національному рівні прийнятий цілий блок нормативно-правових актів у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Оскільки участь України в інтеграційних процесах є незаперечною і надалі буде еволюціонувати, їй потрібна належним чином адаптована та гармонізована правова система, здатна ці процеси не гальмувати, а прискорювати і стимулювати. Одночасно, крізь призму шляху, який пройдено Європейським Союзом, рельєфніше проглядаються закономірності і подальші напрямки власного руху вперед, стає зрозумілим, що для сучасного рівня рішення екологічних проблем, як в європейському, так і в планетарному масштабах, єдино придатним є шлях співробітництва. Так, за допомогою аналізу принципів правового регулювання, які закріплені у міжнародному та європейському праві можна виділити оптимальні шляхи розвитку системи законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Микієвич М.М. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. / М.М. Микієвич, Н.І. Андрусевич, Т.О. Будякова. - Львів: Екоправо-Львів, 2004. - 256 с.
3. Програма інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 09 лютого 1999 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
4. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Міжнародний документ від 14 червня 1994 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
5. Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

Єремейчук К.С.,
*студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У МЕХАНІЗМАХ КОНТРОЛЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Загрозливий стан довкілля України зумовив зосередження уваги вітчизняних політиків, науковців та громадськості на екологічному аспекті суспільних процесів, адже без життєздатного навколишнього середовища немає сенсу говорити про подальше існування людства взагалі. Покращання екологічного стану держави неможливе без залучення населення окремих територій до формування дієздатних заходів щодо забезпечення екологічної безпеки, адже саме місцеве населення володіє інформацією про реальну екологічну ситуацію, що склалася на території їх проживання, а це є головною передумовою визначення чітких орієнтирів та пріоритетних напрямів дій для досягнення поставлених цілей.

Досвід багатьох країн свідчить про те, що загальнодержавний рівень є визначальним у регулюванні відносин, які виникають у сфері взаємодії суспільства і природи, але цим не обмежується вирішення всіх питань охорони довкілля, утвердження екологічної безпеки, раціонального використання природних ресурсів тощо. Досягти екологічної рівноваги неможливо без з'ясування причин кризових екологічних явищ. Лише при ґрунтовному виявленні та дослідженні процесів, що поглиблюють екологічну катастрофу, можна розробляти та реалізовувати заходи щодо оздоровлення навколишнього природного середовища.

Багато проблемних питань можуть і повинні вирішуватись на місцевому рівні. Це дає змогу врахувати екологічні інтереси населення відповідних територій при прийнятті рішень щодо розвитку продуктивних сил, передачі окремих природних об'єктів у

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

користування юридичним і фізичним особам тощо. Через місцеві органи влади найбільш предметно реалізується принцип гармонійного збалансованого розвитку, а через систему місцевого екологічного управління здійснюється політика охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, підтримки екологічного балансу. На місцевому рівні найповніше поєднуються духовні й екологічні інтереси населення, культурні й екологічні традиції. Ось чому місцевим органам влади як управлінському механізму взаємодії суспільства й природи віддається пріоритет .

Низка проблем та рішень, що приймаються породжена діяльністю, що здійснюється на місцевому рівні. Місцеві органи влади будують і експлуатують комунальну інфраструктуру - системи питної води, каналізації тощо; проводять контроль за будівництвом житла і промислових об'єктів; встановлюють місцеві норми охорони навколишнього середовища; формують частку природоохоронного фонду тощо. На вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища впливають багато суб'єктів соціальних відносин, кожен з яких діє в межах повноважень, визначених законодавством і які разом становлять систему суспільно-державного регулювання охорони довкілля на місцевому рівні [9]. Місцевий рівень інституційної системи охорони навколишнього природного середовища включає як органи місцевого самоврядування, тобто місцеві ради - сільські, селищні, міські, районні, серед яких сьогодні виділяють як окрему групу органи місцевого самоврядування - обласні ради, так і місцеві державні адміністрації як органи загальної компетенції. [7, с. 517]. Крім того, на цьому рівні управління значну роль відіграють територіальні підрозділи відповідних органів виконавчої влади.

Питання формування механізмів екологічної політики на місцевому територіальному рівні є надзвичайно актуальними з огляду на потребу низовинної стабілізації соціально-економічного життя нашої держави в умовах економічної та політичної кризи та проведення реформи з децентралізації управління. Необхідно відзначити, що наявна в Україні система організації влади на місцевому рівні не відповідає загальноприйнятим Питання формування механізмів екологічної політики на місцевому територіальному рівні є надзвичайно актуальними з огляду на потребу низовинної стабілізації соціально-економічного життя нашої держави в умовах економічної та політичної кризи та проведення реформи з децентралізації управління. Необхідно відзначити, що наявна в Україні система організації влади на місцевому рівні не відповідає загальноприйнятим нах місцевого самоврядування. Завдання полягає в переорієнтації державної екологічної політики відповідно до місцевого рівня управління. Таким чином, метою екологічної політики органів місцевої влади має бути визначення стратегічних напрямів розвитку територій з оптимальним використанням природних ресурсів в умовах збереження довкілля, тобто розробка концепцій екологічної політики відповідними радами. Від діяльності органів місцевої влади, переходу від планів і програм соціально-економічного характеру до комплексних програм сталого розвитку залежить зміна ставлення до охорони довкілля не як до другорядної сфери, а як до ключового чинника розвитку місцевості.

Органам місцевої влади потрібно забезпечити наукову підтримку розв'язання екологічних проблем на місцевому рівні шляхом проведення наукових досліджень, упровадження новітніх наукових розробок з метою сприяння вирішенню соціально-економічних та інших проблем передусім в аспекті ресурсо- та енергозбереження, а також створення інформаційних систем для проведення екологічного моніторингу території. Це передбачає вивчення та поширення передового зарубіжного досвіду, накопичення статистичних та інших даних, необхідних для аналітичних розробок. Необхідно модернізувати та вдосконалити систему управління у сфері місцевої екологічної політики; створити систему регулювання у цій сфері, що включає ринкові механізми та підходи, а також механізми державно-корпоративних відносин; забезпечити координацію діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування,

громадських організацій щодо розв'язання проблем екологічної безпеки на місцевому рівні. Місцева екологічна політика повинна мати такі повноваження і можливості для їх реалізації: – визначати та ранжувати за пріоритетністю місцеві екологічні проблеми шляхом аналізу накопиченої інформації та визначення пріоритетів; – окреслювати найефективніші шляхи прийняття рішень з урахуванням першочерговості відповідальності муніципалітету за вирішення екологічних проблем; – знаходити маловитратні та економічно ефективні рішення, спрямовані на охорону довкілля та підвищення рівня екологічної безпеки шляхом удосконалення управлінської практики, запобігання забрудненню, мінімізації відходів і підвищення економічної ефективності; – підвищувати обмін інформацією між муніципалітетами з метою вдосконалення процесу прийняття рішень у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів; – створювати механізми участі громадськості і промислових підприємств під час розроблення та впровадження місцевої екологічної політики; – інформувати мешканців громади та залучати їх до процесу прийняття рішень.

Список використаних джерел:

1. European Charter of Local Self-government [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
2. Посібник з впровадження місцевих екологічних програм дій у Центральній і Східній Європі. – 2002. – Угорщина : Ін-т сталих спільнот, РЕЦ. – 214 с.
3. Environmental Action Program for Central and Eastern Europe. – Environment for Europe, Lucerne, Switzerland, 1993.
4. Environmental Planning for Small Communities. – US Environmental Protection Agency, Washington, DC, USA, 1994.

*Загородна А.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ПЕРЕГЛЯД ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ: ДОСВІД ЄС

В останні роки питання екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища займають провідне положення на міжнародному рівні. На сьогодні Україна активно та тісно співпрацює з Європейським Союзом в контексті євроінтеграції, що виражається, зокрема, в екологічній сфері. Це підтверджується набранням чинності 1 вересня 2017 року Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Стаття 292 Угоди про асоціацію визначає багатосторонні угоди з охорони навколишнього середовища, де згідно з п. 4 сторони підтверджують своє зобов'язання щодо ефективної імплементації у своїх законах та практиках багатосторонніх угод з охорони навколишнього середовища, учасниками яких вони є. Відповідно до розділу 5 Закону України «Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року» імплементація європейських екологічних норм і стандартів передбачена на період 2016-2020 років.

Задля вдосконалення екологічного законодавства та забезпечення єдності екологічної політики ЄС застосовуються механізми та інструменти, які допомагають

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

досягти найкращих результатів. Один з них - це імплементація європейського законодавства в національне законодавство держав-членів ЄС. Зауважимо, що, відповідно до ст. 288 Договору про функціонування ЄС, директива є обов'язковою щодо результату, якого необхідно досягти, для кожної держави-члена, якій її адресовано, проте залишає національним органам влади вибір форми та засобів. Відтак, з правових актів Союзу саме директиви передбачають необхідність їх імплементації на національному рівні. Проте, така імплементація може проходити з порушеннями або бути неефективною. Внаслідок чого було створено новий інструмент для контролю над реалізацією законодавчих норм: перегляд імплементації, який відіграє значну роль у вирішенні екологічних питань, у запобіганні втрати досягнутих цілей в рамках екологічної сфери.

Вперше про Перегляд імплементації в екологічній сфері було згадано в Комюніке «Вигоди від екологічної політики ЄС через регулярний Перегляд імплементації в екологічній сфері» 2016 р. Безпосередньо цей підхід є актуальним для України, оскільки у переважній більшості випадків органи з нормотворчою компетенцією «не відчують зворотного зв'язку»: правові норми існують, але на практиці не виконуються. Доцільно дати визначення перегляду імплементації в екологічній сфері як інструменту покращення імплементації екологічної політики і права в кожній державі-члені ЄС на основі дворічного циклу аналізу імплементації та діалогу. Він здійснюється у вигляді спостереження над такою формою реалізації екологічних зобов'язань окремо для кожної країни за допомогою певних цільових орієнтирів, що створюються на основі цілей, визначених в поточній екологічній політиці. Досвід країн ЄС вказує на те, що перегляд імплементації має циклічний формат і відбувається в два етапи: перший – створення звітів по кожній державі-члену ЄС, які є основою для аналізу конкретної імплементації та діалогу щодо неї, другий – формування висновків 28 звітів Європейською Комісією.

Задля досягнення максимально позитивного результату держави не повинні розглядати дану імплементацію як рекомендацію чи порушенням обсягів своїх прав в екологічній сфері разом з економічною шкодою для них.

Необхідно зазначити, що останнім часом Україна розпочала активно спиратись у законотворчості на досвід ЄС, але належне застосування механізмів перевірки ефективності законодавства ще попереду.

Іншим схожим механізмом може слугувати процедури розробки, прийняття та контролю ефективності регуляторного акту - прийнятого уповноваженим регуляторним органом нормативно-правового акту, який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання. На жаль, цей механізм на практиці не гарантує фактичне виконання заходів, які приймаються. Таким чином, застосування регуляторного акту відносно екологічної політики не забезпечує повне виконання передбачених актом дій.

Отже, для України досвід Європейського союзу щодо перегляду імплементації законодавства є можливістю вдосконалити національне законодавство, зокрема в екологічній сфері. Новий інструмент є надзвичайно корисним для подолання прогалин в законодавстві. Його застосування в екологічній політиці допоможе в процесі реалізації нормативно-правових актів виявити недоліки та розробити додаткові положення для найефективнішого дотримання екологічного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами від 01.09.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=248387631&cat_id=223223535.

2. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21.12.2010 № 2818-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.

4. Імплементация екологічних зобов'язань в умовах дерегуляції в Європейському Союзі: досвід кращих практик для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.rac.org.ua/uploads/content/374/files/environmentalimp lementationreviewprint.pdf](http://www.rac.org.ua/uploads/content/374/files/environmentalimp%20lementationreviewprint.pdf).

6. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 № 1160-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.

Заїченко О.О.,
студент четвертого курсу
юридичного факультету
*Національного університету біоресурсів і природокористування України**

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В умовах глобальних інтеграційних процесів, зокрема, у рамках Європейського Союзу, важливою є проблема, пов'язана із захистом навколишнього середовища. Варто вказати, що ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем. З огляду на це, екологічну ситуацію та стан довкілля у країнах – членах ЄС не треба зводити до єдиного знаменника, оскільки екологічні проблеми мають транскордонний характер, істотно впливаючи на динаміку розвитку сучасних міжнародних відносин [1; С.1].

Однією із основних передумов виникнення і розвитку міжнародної екологічної співпраці, зокрема й потреби у міжнародно-правовому регулюванні охорони навколишнього середовища, є обмеженість природних ресурсів і зростаючі потреби у них. І приклад екологічної політики ЄС, який за останні десятиліття досяг значних успіхів у регулюванні та координації природоохоронної діяльності держав-членів, розвитку нормативно-правової бази екополітики та розроблення нових підходів до захисту довкілля, є зразком наочності для країн, які досягли у цій сфері значно менших успіхів, зокрема і України [2; С.113].

Аналізуючи історичний розвиток екологічної політики Європейського Союзу умовно можна виділити 5 етапів формування даної політики. Перший етап (1951–1972). Цей період характеризується відсутністю в ЄС правової компетенції у сфері навколишнього середовища. До кінця 60-их років жодна з європейських країн не мала чіткої політики стосовно довкілля. Студентські заворушення у Франції та Німеччині в травні 1968 року, Конференція ООН про довкілля людини, яка відбулася в Стокгольмі в червні 1972 року, та опублікування в той же період доповіді Римського клубу про «межі зростання» привернули громадську думку Європи до екологічних проблем економічного розвитку й поставили під сумнів ієрархію цінностей, що сформувалася у суспільстві, орієнтованому на довгострокове зростання споживання [3; С.151].

Другий етап (1972–1985): для цього етапу характерне проведення початкових заходів щодо захисту навколишнього середовища країнами ЄС, поява перших програм дій у цій сфері, початок розвитку правового регулювання в області екології. Третій етап (1986–1991). Цей період можна охарактеризувати як етап закріплення компетенції у сфері охорони навколишнього середовища за інститутами ЄС. Четвертий етап (1992–2002). Протягом даного періоду відбувалося удосконалювання екологічної політики ЄС. П'ятий

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

етап (2003 – до нашого часу). Сьогодні екологічна політика ЄС здійснюється відповідно до повноважень Співтовариства у цій сфері, які зафіксовані у Договорі про утворення ЄС та Договору про функціонування Європейського Союзу [4; С.115].

Формально та інституційно спільна екологічна політика в Європі бере свій початок від конференції глав держав та урядів, що відбулася 1972 року в Парижі. З середини 90-их років минулого сторіччя ефективна екологічна політика виділяється в один із пріоритетних напрямів діяльності ЄС (в 1998 році було проголошено про включення питань охорони навколишнього середовища в усі напрями політики). Важливим кроком стало підписання Амстердамського договору (1997 р.), у якому високий рівень екологічного захисту визначений як один з абсолютних пріоритетів ЄС [5].

За період утворення Європейського Союзу на законодавчому рівні було прийнято велику кількість нормативно-правових актів (Договір про Європейський Союз 2007 року, Договір про функціонування Європейського Союзу, Договори про Європейське співтовариство, Директиви, Екологічні програми 1973–2002 рр.), які поступово та ефективно регулювали питання пов'язані із:

- а) покращенням, захистом і збереженням навколишнього середовища;
- б) захисту здоров'я людей;
- в) раціонального використання природних ресурсів;
- г) винесення на міжнародному рівні ініціатив для вирішення світових екологічних проблем.

Список використаних джерел:

1. Серєда Л.І. Історичний розвиток та формування екологічної політики Європейського Союзу.
URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11271/1/Sereda__473-478.pdf
2. Івасечко О. Особливості формування екологічної політики Європейського Союзу . *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2013. Вип. 25. -С. 113-118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unir_2013_25_21
3. Микієвич М.М. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. М.М. Микієвич , А.О. Андрусевич. Львів, 2004. 256 с.
4. Європейське право (право Європейського Союзу): навч. посіб. Київ. «Центр учбової літератури», 2015. 158 с.
5. Аналіз досвіду Європейського співробітництва щодо формування і втілення інституцій та інструментів екологічної політики". Аналітична записка . URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/840/>

Зозуля В.О.,

*студент 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

УСТАНОВЧІ ДОГОВОРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Європейський Союз та Європейські Співтовариства діють на основі установчих договорів, які були вироблені та підписані державами-членами на основі міжнародного права. Тим не менше, їх положення стосуються не лише держав-членів, але і їх громадян.

Норми, закріплені в установчих договорах та в договорах, що їх доповнюють, отримали назву первинного права. До первинного права, перш за все, відносять три

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

установчих договори, на основі яких були створені Європейські Співтовариства: Паризький договір 1951 року про заснування Європейського Об'єднання Вугілля і Сталі², два Римські договори 1957 року про заснування Європейського Економічного Співтовариства (згодом Європейського Співтовариства) та Євратому, а також Маастрихтський договір про заснування Європейського Союзу 1992 року. З розвитком інтеграційних процесів на європейському континенті установчі договори змінювалися, у них вносились нові положення й анулювалися вже не актуальні. Тому усі договори, які вносили зміни й доповнення до перерахованих вище установчих договорів, теж вважаються первинним правом. Сюди належить Єдиний Європейський Акт 1987 року, Амстердамський договір 1997 року, Ніццький договір 2001 року.

Актами первинного права також є Договір про створення єдиної Ради та єдиної Комісії Європейських Співтовариств 1965 року (Договір про злиття), Акт про проведення прямих виборів 1976 року, договори про вступ нових держав у Співтовариства та Європейський Союз.

За своєю юридичною природою установчі договори є міжнародними договорами. Норми первинного права мають вищу юридичну силу, порівняно з нормами вторинного права. Вони встановлюють цілі, завдання, принципи, сферу компетенції Європейського Союзу та Європейських Співтовариств, порядок створення та функціонування органів й інституцій, визначають характерні риси європейського права.

Норми первинного права мають пряму дію на території державчленів Європейського Союзу, вони є безпосереднім джерелом прав і обов'язків його суб'єктів. Проте, нормами прямої дії є лише ті норми установчих договорів, які є "чітко визначеними та не ведуть до широкої інтерпретації"³. Таке тлумачення норм первинного права дав Суд Європейських Співтовариств ще у 1978 році.

Іноді установчі договори Європейського Союзу та Європейських Співтовариств називають конституційними, порівнюючи їх з конституціями держав.

Норми, що стосуються охорони навколишнього середовища, закріплені Договором про заснування Європейського Співтовариства, в основному, в розділі XIX "Навколишнє середовище". Тут визначається мета, цілі, принципи, форми та способи дій Європейського Співтовариства під час створення і реалізації своєї політики у сфері охорони навколишнього середовища. Стаття 175 визначає також зобов'язання та повноваження деяких органів Європейського Союзу щодо здійснення політики в сфері охорони довкілля.

Положення розділу "Навколишнє середовище" доповнюються закріпленими в статті 95 Договору про заснування Європейського Співтовариства нормами, що дають можливість Співтовариству здійснювати заходи щодо зближення екологічного законодавства державчленів.

Окрім положень установчих договорів, які стосуються безпосередньо охорони навколишнього середовища, інші норми, закріплені у них, також застосовуються до європейського права навколишнього середовища. Сюди входять і цілі Європейського Союзу та Європейського Співтовариства, і принципи, що застосовуються до усіх галузей європейського права, і порядок створення й функціонування органів та інституцій Європейського Союзу, які відіграють безпосередню роль у розробці та реалізації політики ЄС у сфері охорони навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

Шуміло О.М. Правові засоби залучення заінтересованих осіб (інституцій) до інтегрованого управління водними ресурсами (на прикладі АПК) [Електронний ресурс] / О.М. Шуміло // Форум права. -2010. - № 1. - С. 428-433. - Режим доступу: nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10somnra.pdf

Олійник О. Правове регулювання охорони надр за законодавством України (окремі аспекти) : монографія / О. Олійник ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. - Хмельниц., 2011. - 140 с.

Екологічне право України. Загальна частина : навч. посіб. ; за заг. ред. О. М. Шуміла. - Х. : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2010. - 292 с.
Григор'єва Т.В. Правові засади використання, охорони та відтворення водних живих ресурсів : монографія / Т.В. Григор'єва. -Х. : Право, 2011. - 176 с.

*Золотаренко А.,
студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України **

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Поняття «видалення відходів» та «утилізація відходів» визначаються законодавством ЄС, виходячи із способу (операції) поводження з відходами. Операція поводження з відходами вважається видаленням чи утилізацією, залежно від того, до якого переліку операцій Додатка II до Рамкової директиви про відходи вона належить.

На основі практичного досвіду держав-членів щодо регулювання положень Рамкової директиви про відходи, було встановлено, що ці переліки потребують деякого розроблення. Зокрема, Сьома програма дій Співтовариства у сфері навколишнього середовища, визначає вироблення адекватних критеріїв для подальшого розроблення Додатка IIА та IIВ рамкової директиви про відходи одним із пріоритетних заходів удосконалення законодавства про відходи.

Законодавство ЄС у сфері породження з відходами передбачає, що утилізація чи видалення відходів повинні здійснюватися без створення загрози здоров'ю людей та без використання процесів і методів, які можуть спричинити шкоду довкіллю, (зокрема без загрози для води, повітря, ґрунту та рослин чи тварин; без створення шуму чи неприємних запахів). При цьому механізм сталого управління відходами ЄС передбачає наступні пріоритети щодо здійснення утилізації та видалення відходів:

- заохочення повторного використання;
- видалення відходів безпечним способом;
- надання переваги утилізації, особливо рециркуляції;
- мінімізація кількості відходів, що підлягають видаленню;
- видалення відходів якомога ближче до місця їх виробництва, при цьому не призводячи до зменшення ефективності операцій із оброблення відходів.

Операції поводження з відходами у Співтоваристві здійснюються на підставі дозвільної системи та контролю за ними. Неконтрольоване скидання та видалення відходів заборонене. Контроль за видаленням відходів здійснюється на національному рівні відповідно до планів управління відходами, розробленими компетентними органами держав-членів. Такі плани включають характеристику відходів (типи, кількість і походження відходів), які повинні утилізуватися чи видалятися; належні місця видалення відходів, а також організацій і підприємств (приватних або державних), що уповноважені здійснювати діяльність у сфері управління відходами; належні заходи удосконалення збирання, сортування та перероблення відходів тощо.

Згідно з звітами Комісії про стан імплементації законодавства Співтовариства про відходи та рішеннями Суду Європейських Співтовариств багато держав-членів не

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

виконало своїх зобов'язань щодо розроблення передбачених планів управління відходами[1].

Законодавство ЄС про відходи також ставить особливу ціль перед Співтовариством: досягнення самодостатності у видаленні власних відходів, тобто здатність ефективно й безпечно видаляти власні відходи у межах території Співтовариства. Для цього держави-члени повинні створити інтегровану мережу підприємств із видалення відходів, проводячи таку роботу у співпраці з іншими державами членами та враховуючи найкращі існуючі технології, які не потребують додаткових витрат. Видалення й утилізація відходів здійснюється: володільцями відходів або державними чи приватними організаціями або підприємствами, що здійснюють збирання відходів чи їх видалення та утилізацію. Підприємства, що здійснюють операції із видалення чи утилізації відходів, передбачені у переліках операцій Додатка II (А та В) до Рамкової директиви про відходи, повинні отримати дозвіл на проведення таких операцій від компетентних органів держав-членів.

Серед операцій поводження з відходами особлива увага приділяється регулюванню видалення відходів, зокрема таким його видам, як захоронення та спалювання. Потреба регулювання цих операцій на рівні Співтовариства викликана рядом обставин. Такими обставинами є небезпечність цих операцій, з огляду на значний негативний вплив, який вони здійснюють на навколишнє середовище та здоров'я людини; встановлення у Співтоваристві інтегрованої мережі підприємств із видалення відходів, в основі якої лежить високий рівень охорони довкілля, як передбачено Рамковою директивою про відходи, із метою досягнення Співтовариством самодостатності у видаленні відходів; розбіжність у технічних стандартах щодо захоронення та спалювання відходів і пов'язані з цим різниця у вартості таких операцій можуть призвести до того, що відходи видалятимуться на об'єктах, де встановлюється менша вартість і, таким чином, створюватиметься значна загроза довкіллю, у зв'язку з транспортуванням відходів на недоцільно великі відстані, а також неналежною практикою їх видалення.

З огляду на ці та інші обставини було прийнято окремі директиви, що встановлюють чіткі вимоги до здійснення захоронення та спалювання відходів (Директива Ради 1999/31/ЄС про захоронення відходів[2] та Директива Ради 2000/76/ЄС про спалювання відходів [3]). Дані директиви, зокрема, встановлюють вимоги до дозволів та заяв на дозволи щодо здійснення цих операцій, вимоги до прийняття відходів у місцях видалення, вимоги щодо відкриття, розміщення та оперування такими місцями, здійснення моніторингу і контролю за діяльністю даних місць.

До здійснення видалення окремих категорій відходів встановлюються особливі вимоги. Зокрема, вони стосуються небезпечних відходів, побутових відходів, відпрацьованих мастил поліхлорованих біфенілів і терфенілів. Видалення таких відходів регулюється окремими директивами (Директива Ради 94/67/ЄС про спалювання небезпечних відходів, Директива Ради 89/369/ЄЕС про запобігання забрудненню повітря новими установками спалювання побутових відходів[5] та Директива 89/429/ЄЕС про зменшення забруднення повітря існуючими установками спалювання побутових відходів[6], Директива Ради 75/439/ЄЕС про видалення відпрацьованих мастил [7] Директива Ради 96/59/ЄС про видалення поліхлорованих біфенілів і поліхлорованих терфенілів (ПХБ/ПХТ)).

Список використаних джерел:

1. Справи С-292/99 Комісія проти Франції, С-466/99 Комісія проти Італії та С-35/00 Комісія проти Великобританії.
2. Директива Ради 1999/31/ЄС про захоронення відходів-Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_925
3. Директива Ради 2000/76/ЄС про спалювання відходів-Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_942

4. Директива Ради 94/67/ЄС про спалювання небезпечних відходів-Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_943
5. Директива Ради 89/369/ЄЕС про запобігання забрудненню повітря новими установками спалювання побутових відходів-Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b02
6. Директива 89/429/ЄЕС про зменшення забруднення повітря існуючими установками спалювання побутових відходів-Режим доступу: <http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/v25-2.pdf>
7. Директива Ради 75/439/ЄЕС про видалення відпрацьованих мастил-Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5169950/page:9/>

Зуб Р.,
*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Проблеми державної екологічної політики України зумовлені об'єктивними потребами сучасної світової глобалізації та вимогами колективної екологічної безпеки, національного розвитку, необхідністю інтеграції України в європейське співтовариство та її функціонування в системі європейської економічної безпеки тощо.

Процеси світової глобалізації та суспільних трансформацій посилили пріоритетність екологічної проблематики. У багатьох випадках на етапі становлення українського суспільства увага та турбота про навколишнє природне середовище виявляється нерентабельною. Але різні форми життя, стан здоров'я та працездатність людей – це найвища цінність суспільства, яке керується широкими соціальними критеріями в інтересах майбутнього

Державне управління у сфері екології є комплекс засобів і заходів, спрямованих суспільством і державою на охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання природокористування і природоохорони та забезпечення нормальної життєдіяльності громадян, має два виміри – нормативний і регуляційний. Перший – це система правил і норм, другий – це конкретні дії для охорони навколишнього середовища. Зміст і структура екологічної політики потребують уточнення суті, мети, цілей, принципів, завдань, способів та основних її напрямів.

Методологічною основою державної екологічної політики владних структур усіх рівнів є відповідні норми Конституції України. Метою екологічної політики в Україні на сучасному етапі має бути збалансування запитів суспільства, можливостей природи та технологій виробництва шляхом планомірного формування навколишнього середовища, якість якого забезпечила б можливість сталого розвитку суспільства

Основною ціллю екологічної політики є покращання якості життя за умови оптимального використання та відтворення природних ресурсів. Екологічна політика покликана узгодити соціальні та екологічні завдання суспільства як основу вирішення

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

проблеми глобальної екологічної кризи. Основні принципи екологічної політики України викладені у Законі України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

Існує велика кількість проблем реалізації державної екологічної політики в Україні, такі як:

- відсутність розмежування управління природокористуванням та контролем за станом навколишнього природного середовища;
- часткове призупинення дії процедур Кіотського протоколу;
- зауваження щодо виконання Орхуської конвенції;
- відсутність системи екологічної освіти;
- інформування експертів та громадськості з екологічних питань;
- відсутність системного моніторингу стану навколишнього природного середовища на основі сучасних технологій;
- проблеми оцінки актуальної радіологічної ситуації, які були законодавчо та нормативно віднесені до таких, що постраждали в результаті аварії на Чорнобильській АЕС;
- проблеми реконструкції інфраструктури житлово-комунального господарства населених пунктів, перш за все великих міст;
- екологічні проблеми пов’язані із поводженням з небезпечними відходами, зруйнованими сховищами, знятими з експлуатації шахтами та кар’єрами;
- проблеми деградованих в результаті виснажливої та екологічно недбалой експлуатації сільськогосподарських земель;
- руйнація природного середовища унікальних рекреаційних регіонів (Карпати) в результаті несистемної і, часто, безконтрольної господарської діяльності;
- адаптація економіки України до глобальних змін клімату;
- гармонізація національної системи обліку та контролю звітності господарчих суб’єктів різної форми власності з екологічних та економічних показників до стандартів ЄС та ООН.

Реалізація державної екологічної політики в Україні спрямовується на перебудову відношень у системі “людина – суспільство – довкілля”. Це зумовлено значущістю екологічної проблеми, її глобальністю, масштабністю та значними фінансовими витратами на вирішення екологічних проблем. Екологічна політика є окремим напрямом діяльності держави і державного управління. Об’єктами управлінських відносин взагалі та в сфері екологічної політики є майже всі сфери життя людини, а визначальним принципом цього виду діяльності є підпорядкованість. Якщо розглядати державне управління у сфері екологічної політики з позицій системного аналізу, то суб’єкти управління це державні органи та органи місцевого самоврядування, а об’єкти управління - підвідомчі сфери управління повинні ефективно взаємодіяти через управлінську діяльність, а саме суспільні відносини, які складаються між елементами системи. Державне регулювання у сфері екологічної політики передбачає здійснення комплексних заходів з метою їх упорядкування, встановлення загальних норм і правил суспільної поведінки для охорони живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту здоров’я та життя населення, організації та підтримування раціонального використання і відтворення природних ресурсів.

За умови ефективного функціонування державного регулювання виключається потреба прямого втручання держави та її інституцій у діяльність екологічних структур.

Для врегулювання екологічної ситуації в Україні належать такі найнеобхідніші та термінові заходи:

- проведення незалежних наукових комплексних екологічних експертиз з метою складання екологічного прогнозу і вироблення рекомендацій локального масштабу;
- активізація екологічної освіти у школах, вузах і екологічного виховання населення за допомогою телебачення, преси, кіно, природоохоронних товариств;

- збільшення витрат на охорону природи та прискорення темпів будівництва природоохоронних об'єктів, пристроїв, устаткування;
- заборона будь-яких відхилень від проектів, на шкоду довкіллю, суворе дотримання рекомендацій ОВОС;
- негайне створення економічних стимулів для проведення екологічних заходів .

Державне управління у сфері екологічної політики охоплює такі інституції: загального та спеціального державного управління, місцевого самоврядування, громадського управління.

Визначення основних напрямів екологічної політики держави є виключною компетенцією Верховної Ради України як законодавчого органу. Центральне місце у здійсненні загального керівництва державою у галузі екології та природних ресурсів належить Президентові України як главі держави. Кабінет Міністрів України як найвищий орган виконавчої влади спрямовує і координує роботу міністерств та інших органів центральної виконавчої влади, зокрема Міністерства екології та природних ресурсів України. Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій і Рада національної безпеки й оборони України також належать до системи органів загального державного управління у галузі екології та природних ресурсів .

Сучасна екологічна політика України розробляється і впроваджується у життя в в дуже важких та напружених політичних умовах, що часто призводить до конфліктних ситуацій. На державні екологічні організації чиниться тиск, лобювання відомчих інтересів певними владними та приватними структурами. Серед великої кількості проблем у сфері екологічної політики основними є домінування в різних владних органах політичних та економічних пріоритетів над екологічними, а також у відсутності ефективного контролю за надходженнями та видатками екологічних коштів. Тому впровадження та зміцнення нових фінансово-економічних важелів реалізації державної екологічної політики – необхідна умова для сталого екологічного розвитку держави .

До них належать:

- створення Національного екологічного фонду;
- впорядкування та концентрація екологічних фондів з метою їх укрупнення та ефективного використання коштів;
- державна підтримка у створенні екологічних банків;
- реалізація державних екологічних програм у рахунок заборгованості перед різними фондами, країнами-інвесторами; запровадження, дієвий контроль і продаж квот за забруднення довкілля;
- впровадження екологічного лізингу, екологічного страхування, екологічного акцизного збору, податкових пільг, субсидій .

Проблеми в екологічній сфері, зростання кількості екологічних катастроф, різних конфліктів є наслідком негармонійних взаємовідносин між суспільством і природою. Гарантування безпеки суспільства на більш високому рівні оптимізується через реформування діяльності еколого-експертних органів і залучення громадськості до процесу прийняття рішень у екологічній сфері. Посилення ролі державних органів забезпечує реалізацію державної політики у визначеній сфері діяльності.

Висновки: Таким чином, аналіз проблем та перспектив державної екологічної політики на державному, регіональному, місцевому та об'єктному рівнях дозволяє дійти висновку, що якість екологічної політики залежить як від правових, організаційних та економічних інституцій, так і від створення партнерських відносин між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством. Функціонування механізмів державної управління в екологічній сфері на території всієї країни та в розрізі регіонів, відбуватиметься на більш високому рівні та результативно у разі переходу їх на професійну основу, просування екологічних ідей у суспільну свідомість, прагнення до

кооперації між екологічними громадськими організаціями, побудові коаліцій і мереж, включення в українські й міжнародні мережі та організації, прагнення до посилення впливу на формування екологічної політики.

Список використаних джерел:

1. Андресен К. Чого нас може навчити наука про фандрайзинг, маркетинг та соціальні зміни [Електронний ресурс] / К. Андресен, А. Макки, М. Ровнер, Г. Сімпсон. – Режим доступу : http://learn.networkforgood.org/Resources_911Archive_LisaSimpson_resources_ebook.html.
2. Артемьева Т. В. Фандрайзинг: привлечение средств на проекты и программы в сфере культуры и образования / Т. В. Артемьева, Г. Л. Тульчинский. – СПб. : Лань ; Планета Музыки, 2010. – 288 с.
3. Богатова Е. Р. Фандрайзинг и краудфандинг / Е. Р. Богатова // В курсе правового дела. – 2011. – № 2.
4. Запас Евангелос [Електронний ресурс] / Евангелос Запас. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
5. Куц С. Фандрайзинг АВС : посіб. для початківців / С. Куц. – К. : Центр філантропії, 2008. – 92 с.
6. Кучереносов В. С. Посібник по підготовці проектів для неприбуткових організацій / В. С. Кучереносов, С. Б. Гончаренко. – К., 2000.
7. Лісовець О. В. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України : навч. посіб. / О. В. Лісовець. – К. : Академія, 2011. – 256 с.
8. Фандрайзинг : навч. посіб. / О. В. Чернявська, А. М. Соколова. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 188 с.

КОНСТИТУЦИОННАЯ ЗАКОННОСТЬ В СФЕРЕ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ (ООС) В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Ищенко Н. С.,

*Заведующий кафедрой правоведения, к.ю.н., профессор
Гомельский филиал Международного университета «МИТСО»*

Правовая система Беларуси, сформированная на конституционных принципах и нормах, целенаправленно совершенствуется для создания действенных правовых механизмов реализации прав и свобод, защиты конституционных ценностей, утверждения правопорядка, в т.ч. в сфере ООС.

Белорусская модель государства для народа, в центре которой – права человека на достойную и безопасную жизнь, строится на конституционной основе с учетом как отечественных традиций, менталитета, так и современных реалий международного правопорядка. В силу ограничений объема рассмотрим лишь некоторые актуальные аспекты рассматриваемой темы – вопросы, связанные с обращением отходов в Республике Беларусь (РБ).

Идея утверждения современного конституционализма должна находиться в основе общественного правосознания, реализовываться на всех уровнях правового воспитания и формирования личности как гражданина, осознанно и добровольно соблюдающего законы своей страны, способного проявлять конституционный патриотизм при защите ценностей и идеалов Конституции) [1].

26 апреля 2019 г. было принято Решение Конституционного Суда (КС) РБ «О соответствии Конституции РБ Закона РБ «Об изменении Закона РБ «Об обращении с отходами» (далее – Закон) [2].

КС РБ установил: Законом в Закон РБ «Об обращении с отходами» вносятся изменения и дополнения, обусловленные необходимостью совершенствования правовых основ обращения с отходами, а также согласования норм Закона РБ «Об обращении с

отходами» с нормами иных законодательных актов РБ и международно-правовых актов, составляющих право Евразийского экономического союза.

КС, основываясь на положениях Конституции и международно-правовых актов, руководствуясь ч.1 ст. 54 Закона «О конституционном судопроизводстве», осуществляет проверку конституционности Закона, учитывая необходимость обеспечения верховенства и непосредственного действия Конституции. При этом КС оценил соответствие Закона конституционным требованиям через призму признания человека, его прав, свобод и гарантий их реализации высшей ценностью и целью общества и государства, обеспечения прав и свобод граждан РБ – высшей целью государства (ч.1 ст. 2, ч.1 ст. 21 Конституции); ст. 46 Конституции, устанавливающей право каждого на благоприятную окружающую среду и на возмещение вреда, причиненного нарушением этого права; возлагающей на государство осуществление контроля за рациональным использованием природных ресурсов в целях защиты и улучшения условий жизни, а также охраны и восстановления окружающей среды; гарантирования гражданам РБ права на охрану здоровья, которое обеспечивается в том числе мерами по оздоровлению окружающей среды (ч.ч.1,3 ст. 45 Конституции); положений Конституции, предусматривающих, что осуществление права собственности не должно противоречить общественной пользе и безопасности, наносить вреда окружающей среде (ОС), историко-культурным ценностям, ущемлять права и защищаемые законом интересы других лиц (ч.6 ст. 44); охрана природной среды – долг каждого (ст. 55); государство предоставляет всем равные права для осуществления хозяйственной и иной деятельности, кроме запрещенной законом, и гарантирует равную защиту и равные условия для развития всех форм собственности, осуществляет регулирование экономической деятельности в интересах человека и общества (ч.2,5 ст. 13); обязанности государства принимать все доступные ему меры для создания внутреннего и международного порядка, необходимого для полного осуществления прав и свобод граждан РБ, предусмотренных Конституцией; обязанности государственных органов, должностных и иных лиц, которым доверено исполнение государственных функций, в пределах своей компетенции принимать необходимые меры для осуществления и защиты прав и свобод личности (ч.ч.1,2 ст. 59 Конституции) [1].

Нормами ст. 1 Закона [2] определяются особенности отчуждения отходов другому юридическому лицу или индивидуальному предпринимателю (п. 4), разработки и утверждения государственных программ в области обращения с отходами (п. 8, п.16, п. 32); конкретизируются полномочия Президента РБ, Совета Министров РБ, Министерства природных ресурсов и ООС, Министерства здравоохранения, Министерства по чрезвычайным ситуациям, Министерства антимонопольного регулирования и торговли (МАРТ), местных Советов депутатов, местных исполнительных и распорядительных органов в сфере (п.п. 7–9, 11–14), Министерства жилищно-коммунального хозяйства в области обращения с коммунальными отходами (п. 10), обязанности юридических лиц, индивидуальных предпринимателей и физических лиц в области обращения с отходами (п. 19); уточняются требования к обращению с отходами (п.п. 20–24), меры по оказанию экономического стимулирования в области обращения с отходами (п. 15).

Согласно излагаемому в новой редакции п. 3 ст. 3 Закона «Об обращении с отходами» разрешается отчуждение всех видов отходов другому юридическому лицу или индивидуальному предпринимателю, осуществляющим обращение с отходами лишь в целях последующих их подготовки, захоронения, обезвреживания и (или) использования (п. 4 ст. 1 Закона). В соответствии с п. 2 излагаемой в новой редакции ст. 17 Закона «Об обращении с отходами» юридические лица, осуществляющие обращение с отходами, за исключением микроорганизаций, обязаны: назначать должностных (уполномоченных) лиц, ответственных за обращение с отходами; разрабатывать и утверждать инструкции по обращению с отходами производства, а также обеспечивать их соблюдение; вести учет отходов и проводить их инвентаризацию в порядке, установленном указанным Законом и иными актами законодательства об обращении с отходами (п. 19 ст. 1 Закона).

В целях экономического стимулирования в сфере обращения с отходами юридических лиц и индивидуальных предпринимателей, осуществляющих обращение с отходами, предусматривается оказание им государственной финансовой поддержки в видах и (или) порядке, установленных законодательными актами (п. 15 ст. 1 Закона).

Приведенные нормы Закона направлены на стимулирование максимального использования отходов, вовлечение их в гражданский оборот в качестве вторичного сырья, обеспечение экологической безопасности (ЭБ) как составляющей национальной безопасности Республики Беларусь.

При оценке конституционности данных норм Закона КС обращает внимание на следующее. Совершенствование порядка обращения с отходами, включая освобождение индивидуальных предпринимателей и микроорганизаций от обязанности назначать должностных (уполномоченных) лиц, ответственных за обращение с отходами, разрабатывать и утверждать инструкции по обращению с отходами производства, вести учет отходов и проводить их инвентаризацию в установленном порядке и одновременно возложение на них других обязанностей в сфере обращения с отходами (п. 19 ст. 1 Закона), призвано обеспечивать ЭБ и здоровье человека, экономическую эффективность обращения с отходами. В частности, круг их обязанностей, предусмотренных п. 1 статьи 17 Закона «Об обращении с отходами», дополняется положением о необходимости выполнения требований, норм и правил, установленных в том числе обязательными для соблюдения техническими нормативными правовыми актами (пп. 1.7), что отвечает одному из основных принципов в сфере обращения с отходами – принципу использования новейших научно-технических достижений при обращении с отходами.

При установлении данных норм законодатель действовал в рамках своих дискреционных полномочий, предусмотрев надлежащие требования и условия обращения с отходами, имеющие целью гарантирование конституционных прав, обеспечение баланса интересов субъектов хозяйственной деятельности и интересов человека и общества при реализации государственной экологической политики.

Нормами ст. 1 Закона уточняется компетенция государственных органов, в частности, путем расширения их полномочий. Так, в целях регулирования отношений в сфере обращения с отходами ст. 1 Закона Министерство здравоохранения наделяется полномочием устанавливать по согласованию с Министерством природных ресурсов и охраны окружающей среды порядок обезвреживания отходов, образовавшихся в результате уничтожения лекарственных средств, изделий медицинского назначения и медицинской техники (п.п. 11, 31), Министерство жилищно-коммунального хозяйства – полномочием утверждать совместно с Министерством природных ресурсов и охраны окружающей среды технический кодекс установившейся практики обращения с коммунальными отходами (п. 10), Министерство природных ресурсов и охраны окружающей среды – полномочием утверждать общегосударственный классификатор Республики Беларусь «Классификатор отходов, образующихся в Республике Беларусь» (п. 9). В излагаемой в новой редакции ст. 111 Закона «Об обращении с отходами» определяется компетенция МАРТ, в рамках которой оно вправе выдавать по согласованию с Министерством природных ресурсов и охраны окружающей среды, Министерством промышленности (в части лома и отходов черных и цветных металлов) лицензии на экспорт и/или импорт товаров и дубликаты этих лицензий, а также приостанавливать, возобновлять либо прекращать их действие (п. 13 ст. 1 Закона).

Вносимые законодателем изменения в части компетенции государственных органов КС оценивает, как основанные на ч.2 ст. 7 Конституции, согласно которой государство, все его органы и должностные лица действуют в пределах Конституции и принятых в соответствии с ней актов законодательства, и согласующиеся со ст. 107, определяющим полномочия Совета Министров. Данные изменения направлены на совершенствование механизма реализации закрепленной в ч.2 ст. 46 Конституции обязанности государства осуществлять контроль за рациональным использованием

природных ресурсов в целях защиты и улучшения условий жизни, а также охраны и восстановления ОС [3,4].

Законом (п. 5 ст. 1) один из основных принципов, закрепленных в статье 4 Закона «Об обращении с отходами», излагается в новой редакции как принцип применения наилучших доступных технических методов при обращении с отходами. Данный принцип предполагает использование новейших научно-технических достижений, посредством которых обеспечиваются предотвращение и сокращение образования отходов и их воздействия на окружающую среду. Эффективность реализации указанного принципа, как вытекает из содержания положений статьи 1 Закона, непосредственно связана с обязательным соблюдением юридическими лицами, индивидуальными предпринимателями и физическими лицами технических нормативных правовых актов в процессе использования отходов (п. 30), при обращении с отходами производства (п. 20), обращении с отходами при осуществлении строительной деятельности (п. 24), обращении с отходами при разработке градостроительных проектов общего и детального планирования (п. 25), обезвреживании отходов (п. 31), размещении, проектировании и строительстве объектов хранения, захоронения и обезвреживания отходов (п. 32), эксплуатации объектов хранения, захоронения и обезвреживания отходов (п. 33).

По мнению КС, институциональное комплексное обеспечение системного соблюдения принципа применения наилучших доступных технических методов при обращении с отходами направлено на гарантирование каждому права на благоприятную окружающую среду (ст. 46 Конституции).

КС обращает внимание законодателя на необходимость дальнейшего развития и обеспечения данного принципа в нормах природоохранного законодательства в целях практического использования наилучших доступных технологий как наиболее эффективных методов предотвращения и сокращения образования отходов и их воздействия на окружающую среду в целом с учетом экономических и технических возможностей на территории РБ, а также создания условий для реализации положения о «нулевом» захоронении отходов [6].

Конституционное право каждого на благоприятную окружающую среду (ч.1 ст. 46 Конституции) предполагает соответствующую обязанность по ее охране, вытекающую из ст. 55 Конституции, которая рассматривает в качестве конституционного долга каждого охрану природной среды [7].

Конституцией установлено, что РБ признает приоритет общепризнанных принципов международного права [8] и обеспечивает соответствие им законодательства; не допускается заключение международных договоров, которые противоречат Конституции (ч.ч. 1,3 ст. 8).

Пунктом 2 излагаемой в новой редакции ст. 27 Закона «Об обращении с отходами» предусматривается, что ввоз и (или) вывоз физическими лицами опасных отходов в качестве товаров для личного пользования запрещаются (п. 29 ст. 1 Закона). Данная норма отвечает требованию о запрете осуществлять ввоз на таможенную территорию Евразийского экономического союза и (или) вывоз с таможенной территории Евразийского экономического союза физическими лицами опасных отходов в качестве товаров для личного пользования, закрепленному в подпункте «а» пункта 3 Положения о ввозе на таможенную территорию Евразийского экономического союза и вывозе с таможенной территории Евразийского экономического союза опасных отходов (приложение 7 к Решению Коллегии Евразийской экономической комиссии от 21 апреля 2015 г. № 30 «О мерах нетарифного регулирования»).

КС считает, что приведенное выше положение и другие нормы Закона (п.п. 8 и 9 ст. 1) согласуются с положениями статьи 8 Конституции и направлены на соблюдение международных экологических стандартов в сфере контроля трансграничного перемещения опасных отходов и экологически безопасного управления ими в рамках Евразийского экономического союза, норм наднационального права, дальнейшую

гармонизацию с ним национального экологического права, обеспечивая тем самым реализацию конституционных прав граждан (ч.1 ст. 45 и часть 1 ст. 46 Конституции) и развитие процесса евразийской интеграции.

Анализ содержания положений Закона, предусматривающих редакционное уточнение понятий «вид отходов», «вторичные материальные ресурсы», «инвентаризация отходов», «коммунальные отходы», «обезвреживание отходов», «обращение с отходами», «объекты обезвреживания отходов», «объекты по использованию отходов», «удаление отходов», «хранение отходов», «подготовка отходов» (п. 2 ст. 1 Закона), свидетельствует об их направленности на обеспечение ясности и непротиворечивости норм, дальнейшее совершенствование законодательства об обращении с отходами, что отвечает принципу верховенства права (ч.1 ст. 7 Конституции) и основанному на нем принципу правовой определенности, предполагающему взаимосвязь нормативных правовых актов, их согласованность между собой, ясность и точность правовых норм, исключаящие их различное понимание и обеспечивающие тем самым формирование единообразной правоприменительной практики.

Таким образом, изменение Закона «Об обращении с отходами» направлено на совершенствование законодательного регулирования, связанного с развитием предпринимательской деятельности, обеспечением уменьшения объемов образования отходов, созданием условий для их максимального использования и исключения вредного воздействия на окружающую среду.

Список используемой литературы:

1. Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). Режим доступа: <http://pravo.by/pravovaya-informatsiya/normativnye-dokumenty/konstitutsiya-respubliki-belarus/> Дата доступа: 15.03.2019.
2. Решение Конституционного Суда Республики Беларусь от 26 апреля 2019 г. № Р-1168/2019 «О соответствии Конституции Республики Беларусь Закона Республики Беларусь «Об изменении Закона Республики Беларусь «Об обращении с отходами»». Режим доступа: <http://www.kc.gov.by/main.aspx?guid=27535>. /Дата доступа: 27.04.2019.
3. Балашенко, С.А. Контроль в области охраны окружающей среды // Белорусская юридическая энциклопедия: В 4 т. – Т. 2 / Редкол.: С.А. Балашенко [и др.]. – Минск: ГИУСТ БГУ, 2009. – С. 112 - 113.
4. Балашенко, С.А. О необходимости конституционного контроля в области природопользования и охраны окружающей среды. //Обеспечение непосредственного действия конституционных норм о правах и свободах граждан: опыт, проблемы, перспективы: Тезисы докл. республиканской науч.- практической конф. 17 нояб. 1998 г. – Минск: Конституционный Суд Республики Беларусь, Академия управления при Президенте Республики Беларусь, Белорус. гос. ун–т, 1998. –С. 32.
5. Балашенко, С. А., Ищенко, Н. С., Г. Е. Быстров. Кооперативное законодательство России и государств ЕС // Вестник БГУ. – 2013. – № 1. – С. 99-101 (Рецензия: Г.Е. Быстров. Кооперативное законодательство России и государств ЕС. Берлин: Lambert Academic Publishing, 2012. 198 с.).
6. Ищенко, Н. С. Минимизация актуальных угроз в сфере экологии в республике Беларусь и на международном уровне/Н.С. Ищенко// Новая правовая мысль/ New Legal Conception: научно-аналитический журнал (РФ). Раздел «Экологическое право». 2014. - № 1 (60). - С. 108- 113.
7. Ищенко, Н.С. Генезис науки экологического права Беларуси/Н.С. Ищенко //Стратегия национального развития и задачи развития Российской юридической науки. Сб. докладов межд. научно-практ. конф., секций гражд. права, предпринимательского права, банковского права, экологического и земельного права, гражд. процесса, спортивного

права, интеллектуальных прав (Москва, 24 ноября - 3 декабря 2015 г.). Ч. 4. Материалы секции экологического и земельного права «Стратегия национального развития и задачи науки экологического и земельного права». – М.: Проспект, 2016. – 688с. – С.427 – 436.

8. Ищенко, Н.С. Международное сотрудничество в сфере экологии – гарантия устойчивого развития государств/Н.С. Ищенко// Свободный порт Владивосток: проблемы применения российского законодательства: [Текст]: материалы III Международных Озёринских чтений (Владивосток, 18 декабря 2015 г.)/ под общ. ред. канд. юрид. наук, доцента А.В. Верещагиной; Владивостокский государственный университет экономики и сервиса; Институт права. – Владивосток: Изд-во ВГУЭС, 2016. – 150с. – С.86 – 97.

*Ищенко Н. С.,
Заведующий кафедрой правоведения, к.ю.н., профессор
Гладышев В. С.,
доцент кафедры правоведения, к.и.н.,
Гомельский филиал Международного университета «МИТСО»
г. Гомель, Беларусь*

РОЛЬ СУДОВ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В мире все более пристальное внимание уделяется вопросам экологической безопасности (ЭБ) как самой действенной мере преодоления экологического кризиса. Причем все больше экспертов сходятся во мнении, что ЭБ не может обеспечиваться в рамках одного государства, она должна обеспечиваться на всех уровнях международных отношений [1].

Гарантирование ЭБ должно поддерживаться системной, целостной, комплексной и непротиворечивой системой законодательства.

Достижение целей ЭБ осуществляется путем проведения единой государственной политики, направленной на предотвращение и ликвидацию вызовов и угроз (внутренних и внешних) ЭБ.

ЭБ Беларуси включает положения Закона Республики Беларусь от 14 ноября 2005 года «Об утверждении Основных направлений внутренней и внешней политики Республики Беларусь», Закона Республики Беларусь от 26 ноября 1992 года «Об охране окружающей среды», Концепцией национальной безопасности Республики Беларусь, утвержденной Указом Президента Республики Беларусь 9 ноября 2010 г. № 575. Сегодня действуют более 15 законодательных актов, регулирующих правоотношения в сфере экологии и охраны окружающей среды (ООС). Приоритетное отношение к экологии отражено также в Государственной программе «Охрана окружающей среды и устойчивое использование природных ресурсов» на 2016-2020 годы, утвержденной Постановлением Совета Министров Республики Беларусь (РБ) от 17 марта 2016 г. № 205; Стратегии в области охраны окружающей среды РБ на период до 2025 года, Национальной стратегии социально-экономического развития РБ на период до 2030 года и иных нормативно-правовых актах [2].

Перечисленные выше нормативные акты государств характеризуют повышенный интерес органов власти к сфере обеспечения ЭБ. Под ЭБ понимается состояние защищенности природной среды и жизненно важных интересов человека от возможного негативного воздействия хозяйственной и иной деятельности, чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера, их последствий. Следует отметить, что ООС – это средство гарантирования ЭБ. «ЭБ обеспечивается путем комплекса мер, в состав которых входит и ООС . Точно так же ООС – это важное, но не единственное направление деятельности органов публичной власти, физических и юридических лиц по обеспечению

ЭБ» [3, 4]. Более того, сохранение и защита природной среды должны являться в любом государстве стратегическими целями обеспечения ЭБ и рационального природопользования.

В Республике Беларусь (РБ) определение ЭБ дано в пункте 4 Концепции национальной безопасности как «состояние защищенности окружающей среды, жизни и здоровья граждан от угроз, возникающих в результате антропогенных воздействий, а также факторов, процессов и явлений природного и техногенного характера».

Основными национальными интересами в экологической сфере являются:

- обеспечение экологически благоприятных условий жизнедеятельности граждан;
- преодоление негативных последствий радиоактивного загрязнения территории страны и иных чрезвычайных ситуаций, реабилитация экологически нарушенных территорий;
- устойчивое природно-ресурсное обеспечение социально-экономического развития страны;
- рациональное использование природно-ресурсного потенциала, сохранение биологического и ландшафтного разнообразия, экологического равновесия природных систем;
- содействие поддержанию глобального и регионального экологического равновесия.

Анализируя законодательные определения, обратим внимание на составляющие элементы категории «экологическая безопасность».

Объект обеспечения ЭБ несильно отличается в законодательстве наших стран, им являются жизненно важные интересы субъектов безопасности: жизнь и здоровье граждан, благоприятная окружающая среда.

Угрозы ЭБ, от чего защищаются объекты – возможное негативное воздействие хозяйственной и иной деятельности (антропогенное воздействие по белорусскому законодательству), чрезвычайные ситуации (процессы и явления) природного и техногенного характера, их последствия.

В РБ в экологической сфере внутренними источниками угроз национальной безопасности являются [5]:

- высокая концентрация на территории Беларуси экологически опасных объектов, их размещение вблизи жилых зон и систем жизнеобеспечения;
- радиоактивное загрязнение среды обитания вследствие аварии на Чернобыльской АЭС;
- образование больших объемов отходов производства и потребления при низкой степени их вторичного использования и высокотехнологичной переработки, повышенные уровни выбросов и сбросов загрязняющих веществ;
- недостаточное развитие правовых и экономических механизмов обеспечения экологической безопасности, систем учета природных ресурсов, мониторинга чрезвычайных ситуаций и качества окружающей среды.

Необходима ли была такая детализация угроза, если при таком узком подходе, с течением времени список угроз должен пополняться, например, в последнее время все актуальнее становится информационное загрязнение окружающей среды, загрязнение окружающей среды быстроустаревшими (технически и морально) электронными устройствами и т.д.? Условно перечисленные экологические внутренние угрозы можно подразделить на группы: экологические, природоресурсные, правовые, организационные, финансовые.

Внешними угрозами национальной безопасности в экологической сфере Республики Беларусь [6] являются: глобальные изменения окружающей природной среды, связанные с изменением климата, разрушением озонового слоя, сокращением биоразнообразия; трансграничный перенос загрязняющих веществ на территорию Республики Беларусь воздушными и водными потоками, проникновение инвазивных

видов животных и растений из сопредельных стран; размещение вблизи границ Беларуси крупных экологически опасных объектов, захоронение ядерных отходов на сопредельных территориях.

На наш взгляд, определение угроз ЭБ является существенным элементом всей системы ЭБ, определение направления, «откуда» потенциально может прийти опасность, от которой нужно защитить природную среду и человек – важный момент. Однако представленный выше список угроз ЭБ обнаруживает различный подход законодателей различных стран к этому процессу. Без анализа правоприменительной практики, статистики и иных нормативных документов, сейчас сложно определить, какой подход верен в определении внутренних и внешних угроз, но, в целом, обобщая приведенные угрозы и вызовы, можно сделать вывод, что угрозы ЭБ представляют собой совокупность условий и факторов (возможное негативное воздействие), создающих прямую или косвенную возможность нанесения ущерба окружающей среде, жизни и здоровью граждан.

В сфере обеспечения ЭБ особую, важную роль играют суды [7]. Так, согласно п. 1 Постановления Пленума Верховного Суда РБ от 18 декабря 2003 г. № 13 обращено внимание судов, «что строгое соблюдение законодательства об охране окружающей природной среды является условием обеспечения ЭБ и рационального использования природных ресурсов. В силу этого при рассмотрении дел о нарушении законодательства об охране окружающей природной среды следует обеспечивать всестороннее и полное исследование обстоятельств противоправного деяния, учитывать характер наступивших последствий, не допускать необоснованного освобождения виновных от ответственности, а также от возмещения ущерба, причиненного вредным воздействием на окружающую природную среду».

За различные нарушения в области охраны окружающей среды (ООС), ЭБ предусмотрена, как административная ответственность (Глава 15 «Административные правонарушения против экологической безопасности, окружающей среды и порядка природопользования», статьи 15.1 – 15.7 КоАП РБ), так и уголовная ответственность (Раздел IX. «Преступления против экологической безопасности и природной среды», глава 26. «Преступления против экологической безопасности и природной среды» УК РБ).

Роль судов, в особенности Конституционного Суда Беларуси, в сфере ООС, огромна, непревзойденная в связи с тем, что в жизнь, благодаря актам судов, внедряются справедливые, позитивные аспекты в сфере ООС, ЭБ. Вместе с тем, безусловно, деятельность судов в рассматриваемой сфере, считаем, недостаточна.

В РБ внедряются принципы «зеленой» экономики, которые рассматриваются в качестве важного инструмента обеспечения устойчивого развития, ЭБ и страна намерена принимать последовательные меры по их внедрению в национальную экономику. Согласно Стратегии в области ООС РБ, государственная политика Беларуси в области ООС направлена на обеспечение прав граждан на благоприятную окружающую среду как основного условия устойчивого социального и экономического развития страны [8].

Список используемой литературы:

1. Отке, А.И. Международно-правовые аспекты экологической безопасности стран-участниц СНГ: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2002. - С.3.
2. Охрименко А.А., Сидорчук И.П., Григорьев А.А. Экологическая безопасность как фактор устойчивого развития Республики Беларусь // Экология и защита окружающей среды: сб. тез. докл. III Междунар. науч.-практ. конф.(Минск, 19 мая 2016 г.) / БГУ; редкол. : С.Н. Петруша [и др.] ; под общ. ред. И.А. Новикова. – Минск: БГУ, 2016. – С. 150 - 153.
3. Велиева, Д.С. Конституционно-правовые основы экологической безопасности в Российской Федерации: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – Саратов, 2011. - С. 9-10.

4. Балашенко, С.А. Государственное управление в области охраны окружающей среды // Автореферат. – Автореф. дисс. ... докт. юрид. наук: 12.00.14 –административное право; финансовое право; информационное право. – Мн.: БГУ, 2001.
- 5.Ищенко, Н. С. Обеспечение права на благоприятную окружающую среду в Республике Беларусь / Н.С. Ищенко, Ю.Г. Шпаковский // Вестник университета им. О.Е. Кутафина (МГЮА, Российская Федерация). – 2017. – № 2 (30). – С. 99–123.
6. Ищенко, Н.С. Международное сотрудничество в сфере экологии – гарантия устойчивого развития государств/Н.С. Ищенко// Свободный порт Владивосток: проблемы применения российского законодательства: [Текст]: материалы III Международных Озёринских чтений (Владивосток, 18 декабря 2015 г.)/ под общ. ред. канд. юрид. наук, доцента А.В. Верещагиной; Владивостокский государственный университет экономики и сервиса; Институт права. – Владивосток: Изд-во ВГУЭС, 2016. – 150с. – С.86 – 97.
7. Ищенко, Н.С. Экологические вызовы и новые векторы устойчивого развития в современных условиях / Н. С. Ищенко//Lex Russica («Русский закон») – научный юридический журнал. Москва. РФ. № 8 (117). 2016 - С.99-130.
8. Ищенко, Н.С. Забезпечення збереження водних ресурсів в контексті сталого розвитку: збірник межд. круглого столу (Київ, 12 грудня 2017 р.)/Н.С. Ищенко – Київ: НУБІП, 2018 – С. 19–25.

*Іванова А.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Громадськість, яку складають люди чи організації, які не є органами влади, – це один з найважливіших національних ресурсів для гармонізації життєдіяльності суспільства. громадяни, неурядові організації, підприємці тощо в сукупності становлять громадськість. кожен член громадськості приносить з собою унікальний підхід до розв’язання екологічних питань. усі разом вони мають більше знань про природні ресурси і проблеми забруднення у своїй країні, ніж уряд. Саме їх кількість робить громадськість найбільшою рушійною силою. Проте, щоб переконатись у тому, що прийняті рішення і закони стосовно навколишнього середовища є слухними і відповідними, усі члени громадськості повинні мати можливість висловлювати свою позицію та опротестування рішення, закони і дії, які не відповідають їхнім поглядам [1, с. 311]. для захисту своїх конституційних прав на сприятливе навколишнє середовище та з метою охорони дикої природи найбільш активні громадяни об’єднуються в екологічні громадські об’єднання. Існуючи громадські об’єднання за формою участі в державному екологічному управлінні можна поділити на три категорії, а саме:

- які являють собою пряму форму участі громадськості в державному екологічному управлінні(вони переважно зайняті політикою охорони навколишнього середовища, яка проводиться урядом та намагаються впливати на офіційну політику за допомогою різноманітних засобів і, якщо це потрібно, змінювати її);
- впливають на політичний процес прийняття рішень і офіційну політику непрямым

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

шляхом. вони прагнуть впливати на свідомість громадськості, змінювати її менталітет стосовно довкілля (інформаційна та освітянська діяльність);

– які власним прикладом (здоровий спосіб життя) намагаються переконати інших, змінити загальний менталітет [1, с. 311-312]. Законом України про охорону навколишнього природного середовища визначені спеціальні функції громадського екологічного управління, це організація і проведення громадської екологічної експертизи і громадського контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища [10]. Головними завданнями громадських екологічних об'єднань є здійснення громадського контролю за дотриманням природоохоронного законодавства, практична природоохоронна робота з розв'язання екологічних проблем, поширення екологічної інформації, здійснення освітньої і виховної роботи з метою формування екологічної свідомості населення. важливим сполучною ланкою між єднанням і стабільністю та обґрунтованою доцільністю втілення природозберігаючих ідей є спільна діяльність органів державної влади та громадськості. Необхідною умовою такої співпраці є доступ громадськості до екологічної інформації, що забезпечує її повноцінну участь у процесі реалізації державної екологічної політики. досвід розвинутих демократичних країн свідчить про необхідність, корисність та важливість громадської участі, як механізму впливу, на діяльність органів державного управління в питаннях охорони й збереження довкілля. прикладом взаємодії влади та громадськості в галузі охорони навколишнього природного середовища в США є прийняття закону в 1986 р. Emergency Planning and Community Right to Know Act [2], який одержав неформальну назву “закону про право знати”. У контексті управлінської діяльності в галузі охорони навколишнього природного середовища громадська участь дає змогу враховувати екологічні чинники в процесі планування, мінімізувати соціальні та політичні ризики при прийнятті та реалізації управлінських рішень, корегувати програми і плани органів влади відповідно до інтересів чи потреб громади, злучаючи її до процесу ухвалення управлінських рішень щодо впливу на довкілля та наслідків від цієї діяльності. Для впровадження програмно-цільового принципу ефективного функціонування регіональних систем екологічного управління (самоврядування і державних) розробляються, приймаються і реалізуються місцеві та інші територіальні комплексні екологічні програми з участю громадськості. Необхідно, щоб між органами державного управління та громадськістю встановлювалися відносини, які ґрунтуються на взаємодовірі. Нині громадяни мають певні можливості впливати на управлінські рішення ще на етапі їхнього планування, а також контролювати їх виконання. Громадська участь – це джерело додаткового професійно-інтелектуального ресурсу для органів державної влади. Неурядовими громадськими організаціями в регіонах країни проводиться робота, яка спрямована на вирішення різних конкретних завдань - інформування населення про стан навколишнього середовища, про те, які саме несприятливі фактори представляють найбільшу небезпеку для здоров'я, які профілактичні заходи може використовувати саме населення або вимагати їх здійснення від органів місцевої влади та керівників підприємств. основні напрями такої роботи - це збереження дикої природи й, у тому числі, біорізноманіття, запобігання забрудненню навколишнього середовища, охорона водних джерел і морського узбережжя, захист екологічних прав громадян. серед методів найбільше широко використовується екологічна освіта, дослідження, експертні оцінки. Наприклад, у населених пунктах із забрудненою питною водою швидко вирішити питання про нове джерело водопостачання або заміні застарілих водопровідних систем досить дорого і складно, але можна пропагувати використання фільтрів в квартирах і вимагати від органів місцевої влади установки водоочисних установок в дитячих садах, школах, лікарнях, будинках ветеранів. Багато організацій виконують практичні заходи щодо поліпшення стану природного середовища. менше число організацій використовує вплив на органи влади

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ефективність реалізації екологічної політики значною мірою залежить від активності населення та громадських організацій. у

складних умовах несформованого громадянського суспільства велике значення мають реальні громадські ініціативи, спрямовані на вирішення екологічних проблем. Останнім часом зусиллями громадських організацій розвиваються різні форми участі громадськості в прийнятті рішень. їм належить важлива роль у залученні жителів до вирішення екологічних проблем, впровадження нових методів інформування та освіти населення. перспективні напрями подальших досліджень: дієвим інструментом, який дасть змогу підвищити ефективність взаємодії органів місцевого самоврядування та громадськості, може стати розробка модельного положення про організацію громадського обговорення та громадських слухань з питань охорони навколишнього середовища, природокористування та екологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Екологічне управління: підручник / [в. я. Шевчук, Ю. м. саталкін, г. о. Білявський та ін.] – к. : либідь, 2004. – 432 с.
2. Emergency Planning and Community Right to Know Act [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/192541>
3. Основи демократії. Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. а.колодій. – к. : вид-во “ай Бі”, 2002. – 684 с.
4. Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : указ президента України від 25 січня 2012 року № 32/2012 [електронний ресурс] – режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/32/2012>
5. Про громадські об'єднання : закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI // відомості Верховної ради України – 2013 р. – № 1. – ст. 1. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА
7. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: постанова кабінету міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996 [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/9962010-%D0%BF>

Казанак М.,

*студент 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА ЄВРОПИ

На сьогоднішній день охорона довкілля є одним із пріоритетних напрямів діяльності Європейського Союзу, що й визначає компетенцію ЄС у сфері охорони довкілля та обумовлює прийняття значної кількості загальноєвропейських нормативних актів. Проте є ряд недоліків у сфері правового регулювання виробництва та систематизації правових інструментів такого регулювання. Розвиток європейського екологічного права характеризується пошуком оптимальних підходів до вирішення складних задач управління природними ресурсами.[1, с.8]

Політика Європейського законодавства, акцентує увагу на попередженні екологічних правопорушень, формуванні екологічної свідомості та екологічно-правової культури на європейському просторі та взаєморозумінні держав у цій сфері діяльності.

Щодо національного законодавства, слід сказати, що впровадження в Європейських норм в законодавчу України не дасть позитивного результату, оскільки необхідно правові норми були впроваджені на практиці. Необхідно продемонструвати,

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

що держава має управлінські та юридичні можливості для застосування добробуту співдружності.

Проблематика екологічного права зумовлена виробництвом й обігом між державами продуктів харчування рослинного і тваринного походження. Зумовлена проблема "реанімаційним" станом української доктрини екологічного права. На думку європейських фахівців, й досі не існує чітко діючої правової політики щодо виготовлення і обороту продуктів харчування в країнах співдружності. Вся діяльність у цій сфері віднесена на бачення держав – членів ЄС, вживаючи будь-які заходи тільки тоді, коли це не здійснено, а саме коли ринку товариств загрожує небезпека. Такий підхід здобув назву "негативної узгодженості". [2 с. 13]

Існує лише кілька критеріїв (підходів) правового регулювання на рівні ЄС на екологічний стан продуктів. Це: хімікати; регулювання небезпечних відходів; небезпечні речовини і "кругообіг" продуктів, введення екологічної маркіровки; узгодження у сфері екології; інтегрована політика виробництва в обігу з продуктами; стратегія управління; стандартизація.

Глобальну тривогу сьогодні викликає стан світового та європейського морського простору, а відповідно й обов'язок ЄС його захисту, що є новою сферою діяльності європейського права. Це впливає з суті Договору про створення ЄС (ст. 71(1)b и 80(2)). Директива ЄС 76/464, або 91/676 говорить про те, що море є територією ЄС, з усіма наслідками, які звідси випливають, а не об'єктом, захищаючим себе самостійно, про це необхідно пам'ятати українському законодавцю. [3]

Суттєвою проблемою сучасного європейського екологічного права є ефективність його норм. Будь-яке саме оптимальне законодавство без його дотримання залишається звичайною формальністю.

В. Коестер, аналізуючи договори у сфері природного середовища, вказує, що зазвичай контроль дотримання залишається за державою. Напевно тому положення про компенсацію санкцій зустрічаються в договорах вкрай рідко, як і щодо вирішення суперечок третьою стороною, рішення якої є обов'язковим для усіх сторін.

Проблема дотримання природоохоронних договорів ще більше ускладнюється тим, що обов'язки у них часто сформовані таким чином, що їх невиконання не тягне відповідальності держави-порушника, якщо не нанесена шкода природному середовищу іншій державі або міжнародним ресурсам, а тільки природному середовищу самої держави-правопорушника. Крім того, обов'язки в договорах інколи спеціально формулюються таким чином, що потребується їх особлива інтерпретація і аналіз їх змісту, щоб встановити, чи не порушується суть обов'язку. [4, с. 25]

Підбиваючи підсумки, слід сказати, що, вищезазначений процес зумовлено взаємним упереджувальним пробаченням можливої вини сторін щодо порушення норм європейського екологічного законодавства. Складність зумовлена ще й тим, що внутрішнє екологічне законодавство, як правило, виражає волю відповідної держави (інтереси суспільства з приводу використання природних ресурсів, що знаходяться в національній юрисдикції), а міждержавне право у свою чергу відстоює узгоджену волю двох і більше держав або міжнародних організацій.

Таким чином, на цьому етапі європейське екологічне право щодо українського екологічного права не є догмою, а слугує суворим керівництвом до дії як засіб адаптації.

Список використаних джерел:

1. Грицаєнко Л. Л. Інституційний механізм Європейського Союзу. - Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 - міжнародне право. - Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - Київ, 2010 року.

2. Грицаєнко Л. Л. Інституційний Механізм Європейського Союзу. - Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступенів кандидата юридичних наук за спеціальністю

12.00.11 - міжнародне право. - Інститут міжнародних отношений Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - Київ 2010 року.

3. Директива Ради 76/464/ЄЕС "Про забруднення, спричинене визначеними небезпечними речовинами, що скидаються у водне середовище Співтовариства" від 4 травня 1976 року

4. Шульга Є.В. міжнародно-правова охорона навколишнього середовища від впливу військових конфліктів: проблеми ефективності, *Международный научный журнал «Интернаука»*. Серія: «Юридические науки» // № 1 (1), 2017

*Калініченко Н.В.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України **

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ГРОМАДЯН У МЕХАНІЗМІ КОНТРОЛЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Питання формування механізмів екологічної політики на місцевому територіальному рівні є надзвичайно актуальним з огляду на потребу низовинної стабілізації соціально-економічного життя нашої держави в умовах економічної та політичної кризи та проведення реформи з децентралізації управління. Необхідно відзначити, що наявна в Україні система організації влади на місцевому рівні не відповідає загальноприйнятим європейським принципам, закладеним в Європейській хартії місцевого самоврядування [1]. Невиконання положень цього документа і, як наслідок, узятих на себе зобов'язань є суттєвою перешкодою на шляху до інтеграції в Європейське співтовариство. Тому українська держава потребує проведення масштабних реформ організації територіального управління та місцевих інститутів влади. Зміст цих реформ полягає, зокрема, у впровадженні дієвих механізмів екологічної політики в органах місцевого самоврядування. Завдання полягає в переорієнтації державної екологічної політики відповідно до місцевого рівня управління.

Таким чином, метою екологічної політики органів місцевої влади має бути визначення стратегічних напрямів розвитку територій з оптимальним використанням природних ресурсів в умовах збереження довкілля, тобто розробка концепцій екологічної політики відповідними радами. Від діяльності органів місцевої влади, переходу від планів і програм соціально-економічного характеру до комплексних програм сталого розвитку залежить зміна ставлення до охорони довкілля не як до другорядної сфери, а як до ключового чинника розвитку місцевості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Змістовні дослідження різних аспектів екологічної політики здійснені провідними вітчизняними вченими, такими як, зокрема, О.О. Веклич, І.К. Бистряков, А.Ю. Жулавський, Л.Г. Мельник, В.С. Кравців, Л.Е. Купинець, М.А. Хвесик, Є.В. Хлобистов, А.О. Чечіль.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на цінність проведених досліджень, питання місцевої екологічної політики сьогодні є найменш

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

вивченими і потребують подальшої ґрунтовної розробки з огляду на завдання децентралізації влади в Україні. Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головною метою статті є аналіз та розробка економічних механізмів формування місцевої екологічної політики та визначення напрямів її реалізації в умовах децентралізації влади в Україні. Виклад основного матеріалу дослідження.

Екологічна політика держави є органічною складовою національної стратегії соціально-економічного розвитку. Від вирішення екологічних проблем значною мірою залежить соціально-економічна стабільність в Україні. Важливим напрямом реалізації екологічної політики та вирішення місцевих екологічних проблем в умовах децентралізації влади є впровадження дієвих механізмів екологічної політики в органах місцевого самоврядування. На місцевому рівні найповніше поєднуються духовні та екологічні інтереси населення, культурні та екологічні традиції. Ось чому місцевим органам влади як управлінському механізму взаємодії суспільства й природи віддається пріоритет. Низка проблем та рішень, що приймаються, породжена діяльністю, що здійснюється на місцевому рівні. Адже місцеві органи влади будують та експлуатують комунальну інфраструктуру (системи питної води, каналізації тощо); проводять контроль за будівництвом житла і промислових об'єктів; встановлюють місцеві норми охорони навколишнього середовища; формують частку природоохоронного фонду тощо. Таким чином, багато проблемних питань можуть і повинні вирішуватись на місцевому рівні. Це дає змогу врахувати екологічні інтереси населення відповідних територій під час прийняття рішень щодо розвитку продуктивних сил, передачі окремих природних об'єктів у користування юридичним та фізичним особам тощо. Через місцеві органи влади найбільш предметно реалізується принцип гармонійного збалансованого розвитку, а через систему місцевого екологічного управління здійснюється політика охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, підтримки екологічного балансу. Тому завдання полягає в переорієнтації державної екологічної політики до місцевого рівня управління.

Згідно зі Стратегією державної екологічної політики України на період до 2020 року завданнями у сфері регіональної екологічної політики є:

- розробка та виконання середньострокових регіональних планів дій з охорони навколишнього природного середовища як основного інструмента реалізації національної екологічної політики на регіональному рівні;
- розробка методології та підготовка місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища;
- впровадження екологічної складової в стратегічні документи розвитку міст та регіонів, урахування вимог Ольборзької хартії під час проведення оцінки регіональних програм соціального та економічного розвитку, перегляд до 2020 року генеральних планів розвитку міст та селищ з метою імплементації положень зазначених міжнародних документів.

Отже, метою екологічної політики органів місцевої влади має бути визначення стратегічних напрямів розвитку територій з оптимальним використанням природних ресурсів в умовах збереження довкілля, тобто розробка концепцій екологічної політики відповідними радами. Від діяльності органів місцевої влади, переходу від планів і програм соціально-економічного характеру до комплексних програм сталого розвитку залежить зміна ставлення до охорони довкілля не як до другорядної сфери, а як до ключового чинника розвитку місцевості.

Під час розгляду системи регулювання екологічної політики на місцевому рівні з методологічної та практичної точок зору важливо виокремити територіальні межі цього рівня, оскільки це дасть змогу конкретизувати предмет дослідження. Місцевий рівень представлений межами сільських, селищних, міських рад, територіальної громади або адміністративного району. Місцевий рівень інституційної системи екологічної політики

включає як органи місцевого самоврядування, тобто місцеві ради (сільські, селищні, міські, районні), серед яких сьогодні виділяють як окрему групу органи місцевого самоврядування, так і місцеві державні адміністрації як органи загальної компетенції. Крім того, на цьому рівні управління значну роль відіграють територіальні підрозділи відповідних органів виконавчої влади. Головне навантаження під час формування та реалізації екологічної політики покладається на органи місцевого самоврядування та державні органи місцевої влади. Тому важливим завданням в напрямі реалізації національної екологічної політики є вдосконалення механізмів місцевого рівня.

Органам місцевої влади потрібно забезпечити наукову підтримку розв'язання екологічних проблем на місцевому рівні шляхом проведення наукових досліджень, упровадження новітніх наукових розробок з метою сприяння вирішенню соціально-економічних та інших проблем передусім в аспекті ресурсу та енергозбереження, а також створення інформаційних систем для проведення екологічного моніторингу території. Це передбачає вивчення та поширення передового зарубіжного досвіду, накопичення статистичних та інших даних, необхідних для аналітичних розробок. Необхідно модернізувати та вдосконалити систему управління у сфері місцевої екологічної політики; створити систему регулювання у цій сфері, що включає ринкові механізми та підходи, а також механізми державно-корпоративних відносин; забезпечити координацію діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій щодо розв'язання проблем екологічної безпеки на місцевому рівні.

Місцева екологічна політика повинна мати такі повноваження і можливості для їх реалізації:

- визначати та ранжувати за пріоритетністю місцеві екологічні проблеми шляхом аналізу накопиченої інформації та визначення пріоритетів;
- окреслювати найефективніші шляхи прийняття рішень з урахуванням першочерговості відповідальності муніципалітету за вирішення екологічних проблем;
- знаходити маловитратні та економічно ефективні рішення, спрямовані на охорону довкілля та підвищення рівня екологічної безпеки шляхом удосконалення управлінської практики, запобігання забрудненню, мінімізації відходів і підвищення економічної ефективності;
- підвищувати обмін інформацією між муніципалітетами з метою вдосконалення процесу прийняття рішень у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів;
- створювати механізми участі громадськості і промислових підприємств під час розроблення та впровадження місцевої екологічної політики;
- інформувати мешканців громади та залучати їх до процесу прийняття рішень.

Потребує більшої підтримки наукове забезпечення процедур формування і реалізації екологічної політики на місцевому рівні шляхом розширення прав органів місцевого самоврядування та громадського контролю у сфері екологічно небезпечної господарської діяльності. Для цього надзвичайно важливим є завдання інформаційного забезпечення місцевої екологічної політики. Ця врегульована екологічним законодавством діяльність спеціально уповноважених органів щодо отримання, узагальнення та використання інформації про екологічну обстановку і стан здоров'я населення громади має стати базовою основою для прийняття рішень щодо місцевої екологічної політики. Складовою процесу інформаційного забезпечення місцевої екологічної політики є інвентаризація стану довкілля, яка дає змогу одержати значний обсяг інформації про стан довкілля громади, природні ресурси, що знаходяться на території громади, економічну діяльність, що пов'язана з природокористуванням та впливом на довкілля, фізичні умови проживання в громаді. Це інструмент, що допомагає органам місцевої влади краще розуміти екологічні проблеми громади.

Список використаних джерел:

1. Екологічні права громадян: як їх захистити за допомогою закону / Благод. фонд “Екоправо-Львів” : Центр громад. екол. адвокатури “Правнича ініціатива” для центр. та схід. Європи ; Регіон. екол. центр для центр. та схід. Європи. – К. : Інформ. агентство “Ехо-Восток”, 1997. – С. 14.9
2. Статут територіальної громади міста Харкова // Слобода. – 2001. – № 38. – 15 трав.
3. Участие общественности в правовом регулировании воздействия на окружающую среду / Вильям Фатрел, Гровер Рен, Ан Пауерз и др. : пер. с англ. – Вашингтон : Ин-т законодательства окружающей среды, 1991. – С. 18.
4. Ларионов Г. А. Общественный экологический контроль // Государство и право. – 1996. – № 2. – С. 65.

Ольга Капова,

*к.ю.н., доцент факультета менеджмента и экономики Университета имени Томаша Бати
(г. Злин, Чехия)*

МУНИЦИПАЛИТЕТ КАК ПРОИЗВОДИТЕЛЬ ОТХОДОВ И РЕГУЛЯТОР ОТХОДОВ В МУНИЦИПАЛИТЕТЕ

Я сосредоточу свой вклад на практическом опыте общественных мероприятий и особенно на влиянии граждан на мышление в сфере управления отходами. Что хуже ??? Когда вы приедете в деревню, город и встретите отходы на каждом углу. С одной стороны, такие отходы разрушают красивое лицо деревни и, с другой стороны, обеспечивают жильем грызунов и других насекомых, а также качество окружающего воздуха не является благоприятным для вашего носа.

Закон № 185/2001 Сб. Об отходах с внесенными в него поправками вступает в силу в Чешской Республике. Закон разрабатывает соответствующее законодательство Европейского Союза и регулирует правила предотвращения и обращения с отходами, сохраняя при этом окружающую среду, охраняя здоровье человека и устойчивое развитие, а также снижая негативные последствия использования отходов³⁰.

Определение отходов можно найти в этом Законе и гласит, что «отходы - это любая движимая вещь, которую человек выбрасывает или намеревается или должен выбросить».

³⁰ Директива Совета 75/439 / ЕЕС от 16 июня 1975 года об утилизации отработанных масел с поправками, внесенными Директивами 87/101 / ЕЕС, 91/692 / ЕЕС, 2000/76 / ЕС и 2008/98 / ЕС.

Директива Совета 78/176 / ЕЕС от 20 февраля 1978 года об отходах промышленности диоксида титана, с поправками, внесенными Директивами 82/883 / ЕЕС, 83/29 / ЕЕС, 91/692 / ЕЕС.

Директива Совета 82/883 / ЕС от 3 декабря 1982 года о процедурах наблюдения и мониторинга окружающей среды, связанной с отходами промышленности диоксида титана, с поправками, внесенными Регламентом № 807/2003.

Директива Совета 86/278 / ЕЕС от 12 июня 1986 года об охране окружающей среды, и в частности почвы, при использовании осадка сточных вод в сельском хозяйстве, с поправками, внесенными Директивой 91/692 / ЕЕС и Регламентом № 807/2003.

Директива Совета 87/217 / ЕЕС от 19 марта 1987 года о предотвращении и сокращении загрязнения окружающей среды асбестом с поправками, внесенными Директивой 91/692 / ЕЕС и Регламентом № 807/2003.

Директива Совета 91/689 / ЕЕС от 12 декабря 1991 года об опасных отходах с поправками, внесенными Директивами 94/31 / ЕС и 2008/98 / ЕС и Регламентом № 166/2006

Директива Совета 96/59 / ЕС от 16 сентября 1996 года об утилизации полихлорированных дифенилов и полихлорированных терфенилов (ПХД / ПХТ).

Директива Совета 1999/31 / ЕС от 26 апреля 1999 года о захоронении отходов с поправками, внесенными Регламентами № 1882/2003 и 1137/2008.

Если движимая вещь соответствует нижеследующему определению отходов, к ней применяются обязательства, налагаемые законом.

В законе также указывается факт выбрасывания отходов. Это можно сделать несколькими способами. Лицо передает движимое имущество для восстановления или распоряжения по смыслу настоящего Закона, если оно передает его лицу, уполномоченному собирать или выкупать отходы в соответствии с настоящим Законом, независимо от того, является ли передача бесплатной. Утилизация отходов происходит даже тогда, когда движимая вещь снимается одним человеком.

Разделение отходов по закону

- *Муниципальные отходы* - в соответствии с действующим законодательством это отходы, которые образуются в результате обычной деятельности домашних хозяйств в муниципалитетах, которая включает твердые бытовые отходы, бытовые отходы, отходы больших размеров, т.е. отходы, которые не разделены, или отходы, которые больше не могут быть отделены ;

- *Остаточные коммунальные отходы* - это компонент муниципальных отходов, который остается после сортировки опасных и годных к употреблению компонентов (стекло, бумага, пластик, биологические отходы и т. Д.);

- *Бытовые отходы* - образовавшиеся бытовые отходы, отходы текущего бытового потребления;

- *Твердые коммунальные отходы* - все отходы, которые сохраняют свою форму при нормальных условиях;

- *Биоразлагаемые отходы* - отходы, способные разлагаться (бумага, зелень, продукты питания и т. Д.);

- *Опасные отходы* - отходы, перечисленные в Списке опасных отходов, оказывают негативное влияние на окружающую среду и здоровье людей, животных или других живых организмов и подвергаются большому риску при обращении с ними. Его нельзя утилизировать как обычные бытовые отходы или как обычные отходы³¹. Эти отходы можно утилизировать в местах, отведенных для этой цели, или использовать мобильные накопители опасных отходов (аккумуляторы, батареи, люминесцентные лампы, лампы, холодильники, морозильные камеры, масляные фильтры, аэрозольные баллончики, краски, клеи, масла, лекарства, препараты средства защиты растений, загрязненные емкости и краски, разбавители, масла и т. д.). Место, где могут накапливаться опасные отходы, не является местом, где объекты сбора опасных отходов физически расположены только по технологическим или логистическим причинам.

Используемые отходы - отходы, которые могут быть переработаны

- стекло, бумага, пластик - цветные контейнеры;

- металлы;

- Компостируемые отходы.

Крупногабаритные отходы - отходы, которые не помещаются в контейнеры или контейнеры (ковры, шины, стиральные машины, матрасы, диваны, шкафы, стулья, раковины, коляски, кровати и т. Д.). Сбор крупногабаритных отходов - сбор отходов, который из-за своего размера и объема не помещается в традиционные контейнеры, контейнеры и мешки;

³¹Постановление Чешской Республики № 94/2016 Сб. Об оценке опасных отходов

Директива 2008/98 / ЕС Европейского парламента и Совета от 19 ноября 2008 года об отходах и отмене некоторых директив

Регламент Комиссии (ЕС) № 1357/2014, заменяющий Приложение III к Директиве 2008/98 / ЕС Европейского парламента и Совета по отходам и отменяющий некоторые Директивы.

Регламент (ЕС) № 1272/2008 Европейского парламента и Совета от 16 декабря 2008 года о классификации, маркировке и упаковке веществ и смесей, поправках и отмене Директив 67/548 / ЕЕС и 1999/45 / ЕС и поправках к Регламенту (ЕС) №) № 1907/2006, с изменениями.

Отходы, похожие на бытовые отходы - отходы, возникающие на территории муниципалитета во время деятельности юридических или физических лиц, уполномоченных вести коммерческую деятельность, которые также включены в муниципальные отходы в Каталог отходов³².

Производитель отходов

- Юридическое или физическое лицо, уполномоченное вести бизнес, в ходе которого образуются отходы. Кроме того, юридическое или физическое лицо, уполномоченное вести бизнес, которое выполняет обработку отходов или другие виды деятельности, которые приводят к изменению характера или состава отходов, или муниципалитет с момента, когда некоммерческое лицо размещает отходы в назначенном месте; муниципалитет также становится владельцем этих отходов. В случае, если человек (гражданин) выбрасывает отходы в назначенные муниципалитеты, муниципалитет становится производителем отходов.

Закон Чешской Республики устанавливает полномочия по изменению муниципалитета:

Муниципалитет может в своей независимой юрисдикции в качестве меры предотвращения отходов установить муниципальную систему компостирования и метод использования зеленого компоста для поддержания и обновления общественных озелен в муниципалитете, система сбора, сбора, транспортировки, сортировки, утилизации и утилизации муниципальных отходов, образующихся на его кадастровой территории. В общеобязательном постановлении может также предусматриваться система управления строительными отходами, произведенными на его кадастровой территории физическими лицами, не являющимися предпринимателями.

Муниципалитет обязан предоставить места для утилизации всех муниципальных отходов, производимых физическими некоммерческими лицами на его кадастровой территории, обязан предоставить места для раздельного сбора компонентов муниципальных отходов, минимально опасных отходов, бумаги, пластмасс, стекла, металлов и биоразлагаемых отходов.

Физические лица и производители отходов, участвующие в системе сбора, сбора, транспортировки, сортировки, утилизации и утилизации муниципальных отходов, введенной муниципалитетом, обязаны сортировать и утилизировать муниципальные отходы и отходы, аналогичные муниципальным отходам, отдельно в специально отведенных муниципальных районах, если они не утилизируют отходы или не утилизируют их другим способом, предусмотренным настоящим Законом.

Муниципалитет может взимать плату за коллекция, сбор, транспортировку, сортировку, утилизацию и утилизацию муниципальных отходов от физических лиц по контракту.

Тем не менее, важно обучать граждан, чтобы правильно экономить и сортировать отходы. И все это от маленьких детей.

³² Постановление Чешской Республики № 93/2016 Сб. О каталоге отходов - разрабатывает правила Европейского союза, а именно Директиву 2008/98 / ЕС Европейского парламента и Совета от 19 ноября 2008 года об отходах и отмену некоторых директив.

Решение Комиссии 2014/955 / ЕС от 18 декабря 2014 года о внесении изменений в Решение 2000/532 / ЕС о перечне отходов в соответствии с Директивой 2008/98 / ЕС Европейского парламента и Совета, Регламент (ЕС) № 1272 Европейского парламента и Совета От 16 декабря 2008 года о классификации, маркировке и упаковке веществ и смесей, внесении изменений и отмене Директив 67/548 / ЕЕС и 1999/45 / ЕС и внесении изменений в Регламент (ЕС) № 1907/2006, Регламент Комиссии (ЕС) № 1357/2014, заменяющий Приложение III к Директиве 2008/98 / ЕС Европейского парламента и Совета по отходам и отменяющий некоторые Директивы.

Регламент (ЕС) № 850/2004 Европейского парламента и Совета от 29 апреля 2004 года о стойких органических загрязнителях и поправка к Директиве 79/117 / ЕЕС.

Примеры раздельного сбора контейнеров для крупных жилых комплексов

Рисунок 1 1 муниципальные отходы

Рисунок 2 пластиковых отходов

Рисунок 3

Рисунок 4 бумага

*Рисунок 5 стекло
контейнеры для граждан (резидент)*

Рисунок 6 коробки для напитков

*Карпетян С.А.,
студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ПЕРСПЕКТИВИ МОЖЛИВОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРЕГЛЯДУ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ

Звіти, підготовлені в результаті проведення Перегляду для кожної держави-члени, а також узагальнені висновки Перегляду для усіх країн, є надзвичайно корисним джерелом інформації для України. Першопричини поганої імплементації та інші проблемні моменти, з якими зіштовхуються держави-члени в процесі імплементації екологічного законодавства та політики, Україна може враховувати вже на стадії планування та розробки своїх реформ, зокрема в процесі прийняття стратегій, нормативно-правових актів.

Багато першопричин поганої імплементації в ЄС співпадають з тими, які існують в Україні. Наприклад, погана координація та розподіл повноважень між різними рівнями органів влади (національні-регіональні), неспроможність деяких органів влади виконувати покладені на них функції та ін. Така ж ситуація і з секторальними питаннями – відходи, вода, охорона природи. У цьому контексті можна розглядати не лише спільні проблеми для усіх чи більшості держав-членів, а й подивитись на моделі кожної конкретної держави-члена в їх національних звітах.

Залучення України до механізму Перегляду імплементації є доцільним та найбільш ефективним за умови його реалізації на кількох рівнях:

- Парламентському
- Урядовому
- Громадському.

У зв'язку з тим, що реалізація Угоди про асоціацію первинно вимагає політичних рішень (у тому числі прийняття нових політик, зміну систем регулювання цілих галузей) було б доцільним залучення парламентських інститутів до відповідних етапів (обговорень, дискусій) Перегляду імплементації в екологічній сфері. Це значно поглибило б розуміння політичних, економічних та соціальних причин (передумов) прийняття відповідних рішень в рамках цього процесу. Зокрема, парламентський комітет з євроінтеграції активно виступає за здійснення експертизи законопроектів на предмет їх відповідності праву ЄС. Залучення комітету до таких механізмів в ЄС значно посилює його спроможність виконувати такі функції.

Урядовий рівень в першу чергу означає залучення профільного міністерства і його спеціалістів з метою підвищення їх спроможності на експертному рівні. Саме уряд через профільні міністерства часто є головним виконавцем Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Їх залучення на експертному рівні до механізму Перегляду імплементації в екологічній сфері може значно посилити їх спроможність пропонувати альтернативні, економічно та соціально прийнятні моделі (варіанти) імплементації окремих актів права ЄС.

Екологічна громадськість також потребує інформації та підвищення її спроможності здійснювати нагляд за ходом імплементації Угоди про асоціацію. Тому представникам

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

громадськості, зокрема Українській стороні Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС, слід також надати можливість брати участь у цих процесах.

Особливу роль слід надати Урядовому офісу з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Окрім безпосередньої участі в реалізації механізму Урядовий офіс міг би здійснювати координуючу функцію з метою забезпечення своєчасного, ефективного інформування зацікавлених осіб про хід та результати здійснення Перегляду імплементації та можливості участі у ньому.

Впровадження системних реформ у державі створює унікальний момент для здійснення комплексної оцінки дотримання екологічного законодавства, його ефективності та результативності. Ключовим завданням такої оцінки мало б бути визначення “що працює, а що не працює”. Це дало б можливість виявити необхідні зміни у системних підходах, пом’якшити або скасувати регулювання у тих сферах, де екологічний ефект є низьким, оптимізувати чи посилити регулювання у сферах, які перебувають у критичному стані. Така оцінка може бути здійснена шляхом впровадження спеціального механізму – національного механізму покращення дотримання екологічного законодавства та впровадження екологічної політики.

Національний механізм покращення дотримання екологічного законодавства та впровадження екологічної політики – один з тих інструментів підвищення рівня імплементації, який можна б було застосовувати в Україні за аналогією застосування механізму Перегляду імплементації в ЄС. Впровадження такого механізму дало б Україні:

- Цілісну інформацію про стан імплементації екологічної політики і права в Україні;
- Можливість виявити системні прогалини і їх причини, включаючи міжсекторний рівень;
- Можливість залучити до процесу усіх зацікавлених осіб, включаючи громадськість;
- Можливість ефективно використовувати підтримку ЄС та інші механізми реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС для вирішення системних проблем;
- Можливість використовувати передовий досвід ЄС та кращі практики держав-членів у вирішенні тих чи інших проблем.

Великий плюс такого підходу для України полягає в тому, що він – “м’який” механізм, який спрямований не на притягнення до відповідальності чи покарання, а на попередження виникнення проблем та вирішення їх за допомогою відповідного аналізу та діалогу між різними органами влади, бізнесом та громадськістю.

Національний механізм покращення дотримання екологічної політики і законодавства міг би включати ті ж елементи, що й європейський. Вочевидь, його реалізація може бути покладена лише на уряд в цілому, оскільки діяльність профільного міністерства була б об’єктом оцінки в процесі перегляду.

Пропонується, щоб Кабінет Міністрів України своїм рішенням затвердив урядовий механізм щодо покращення дотримання екологічної політики і законодавства України з такими складовими:

- Урядовий механізм передбачає проведення аналізу (оцінки) стану дотримання екологічної політики і законодавства та вироблення рекомендацій на його основі.
- Методика проведення аналізу (оцінки), що може включати виявлення секторальних проблем, порівняння з європейськими практиками, виявлення спільних кореневих причин недотримання.
- Інституційні рамки процесу, включаючи залучення усіх зацікавлених сторін (Верховна Рада, Адміністрація Президента, РНБО, регіональні органи, громадськість). Зокрема, вироблення та затвердження рекомендацій має бути в компетенції Кабінету Міністрів України.
- Графік впровадження.

Якщо предмет національного механізму звузати лише до “європейського” законодавства і політики (проєвропейських реформ), функція з реалізації такого механізму могла б бути

покладена на Урядовий офіс. За будь-яких умов, національний механізм мав би забезпечити залучення парламенту, а також зацікавлених сторін (громадськість, бізнес).

Україна як не держава-член ЄС та без статусу кандидата на членство в ЄС, не користується тими механізмами звітування та контролю, які впроваджуються в ЄС. Звітування щодо імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС не є достатнім інструментом забезпечення як відповідності прийнятого законодавства в рамках процесу апроксимації нормам та стандартам ЄС, так і його дієвості в українських реаліях та ефективного його застосування. Тому існує необхідність впровадити механізм, який би забезпечував контроль за належним виконанням положень Угоди, виявляв системні прогалини та пропонував відповідні рішення.

Список використаних джерел:

Аналітичний документ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ ДЕРЕГУЛЯЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ДОСВІД КРАЩИХ ПРАКТИК ДЛЯ УКРАЇНИ <https://www.civic-synergy.org.ua/analytics/implementatsiya-ekologichnyh-zobov-yazan-v-umovah-deregulyatsiyi-v-yevropejskomu-soyuzi-dosvid-krashhyh-praktyk-dlya-ukrayiny/>

Карина В.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄС І ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

Угода про асоціацію з ЄС не тільки відкрила нові перспективи у соціально-економічному розвитку, але й обумовила появу нових викликів у процесах економічної модернізації України. Насамперед, Україна зобов'язана узгодити свою національну стратегію розвитку із вимогами ЄС і міжнародними зобов'язаннями зі сталого розвитку загалом та екологічними зокрема. Важливим завданням є створення фундаментальної основи для формування наукових засад ефективного державного управління сферою охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання й відтворення природно-ресурсного потенціалу, формування еколого-економічних передумов для переходу на засади екологічного управління і сталого розвитку. Проголошений Україною курс на європейську інтеграцію, передбачає адаптацію вітчизняного природоохоронного законодавства та запровадження сучасних підходів до забезпечення екологічної безпеки відповідно до принципів Європейського Союзу.

Серед викликів особливу значимість для нашої держави має вирішення проблем, пов'язаних із деградацією природних екологічних систем. Сучасна економічна система України є структурно деформованою, а масштаби її негативного впливу на навколишнє середовище значно вищі, ніж у технологічно розвинених країнах. Значна частина основних виробничих фондів не відповідає сучасним екологічним вимогам, велика територія України, де проживає майже половина населення країни, характеризуються як екологічно неблагополучна [1, 2].

Мета статті полягає у необхідності пошуку нових, прийнятних у сучасних умовах, шляхів і підходів до мінімізації антропогенного впливу на навколишнє середовище. Екологічні проблеми стають дедалі важливішим чинником економічних проблем у

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

більшості регіонів України. Подальше збереження мінерально-сировинного напряму економічного розвитку, величезних витрат енергетичних і природних ресурсів у промисловості, сільському господарстві, вже в найближчому майбутньому може призвести до формування масштабних загроз екологічній та економічній безпеці держави.

Виклад основного матеріалу. Сучасні екологічні проблеми України значною мірою зумовлені тим, що впродовж радянського періоду розвитку її територія була однією з найбільш техногенно навантажених. Займаючи лише 3% території колишнього СРСР, Україна формувала до 22-24% загального ВВП, що загалом призвело до значних регіональних змін екосистем та суттєвого погіршення якості основних життєзабезпечувальних ресурсів [3-4].

Суттєві диспропорції у розміщенні продуктивних сил, що мали місце упродовж тривалого часу, призвели до того, що в Україні техногенне навантаження на природне середовище у 4-5 разів перевищувало аналогічний показник розвинених країн. За цього розораність земель становила 80% від усіх сільськогосподарських угідь, а об'єм води, що використовувався у технологічних процесах, у 2-5 разів перевищував рівень використання порівняно з розвиненими країнами. Надмірна концентрація промисловості та сільського господарства зумовила катастрофічне забруднення повітря, води й ґрунтів, а масштаби екологічних змін створили реальну загрозу життю та здоров'ю громадян України.

Очевидно, що подальше збереження високої енерго- й ресурсоемності економіки України, за умов успадкування регіональних порушень екологічного стану та виснаження основних земельних, водних, мінерально-сировинних і біотичних ресурсів, призведе до зниження рівня природно-ресурсного потенціалу й ускладнення збалансованого економічного розвитку держави. Показовим є той факт, що до 45% ВВП та до 60% експортних надходжень держави забезпечуються на основі видобутку й перероблення мінерально-сировинних ресурсів. А це призводить до утворення великої кількості відходів, викидів забруднюючих речовин у повітря і скидів у поверхневі водні об'єкти, які у 2-3 рази перевищують екологічні нормативи.

Парадоксально, але економіка України надзвичайно енерговитратна (у декілька раз перевищує рівень Німеччини), але водночас – енергодифіцитна і залежна від імпорту енергоресурсів, що дуже негативно впливає на енергетичну безпеку держави. Згідно з оцінками спеціалістів, упровадження сучасного енергетичного менеджменту і технологій, які широко використовуються у розвинутих країнах, зробило б можливим зниження витрат України на енергоносії на 5-6%. Більш ефективно енергоспоживання підприємств і населення також суттєво скоротило б використання енергоресурсів і, відповідно, зменшення негативного впливу на оточуюче середовище. В Україні існує значний потенціал енергозбереження в усіх сферах економіки - можливість зниження енерговитрат на 48% і, передусім, економія витрат у житлово-комунальному комплексі, який має потенціал зниження енерговитрат на 40 %.

Для вирішення питання впровадження ефективних механізмів використання та збереження енергії в Україні необхідно на рівні держави підтримувати довготермінові стабільні рамкові умови і мотивуючі стимули для впровадження енергозберігаючих технологій, модернізацію виробництв, впровадження альтернативної енергетики. Відсутність ефективного механізму стимулювання енергозбереження і “зеленої” модернізації секторів економіки, довготермінових програм підтримки відповідних проектів, неефективність механізмів їх фінансування та широкого інформування – це основні проблеми на шляху підвищення енергоефективності.

Європа належить до числа регіонів світу з високим рівнем концентрації промисловості, сільського господарства, транспорту, густоти населення й урбанізації. Господарська діяльність у будь-якій країні Європи позначається на екологічних умовах інших країн, національні екологічні проблеми безпосередньо переростають у загальноєвропейські. У зв'язку з цим на європейському континенті вимоги до інтенсивності співробітництва між країнами є особливо важливими, оскільки Європа

виступає як єдиний континентальний комплекс, складові частини якого (окремі природно-географічні пояси і зони, природно-господарські територіальні комплекси) об'єднані системою природно-екологічних зв'язків. Цілісність природного середовища Європи вирішальною мірою залежить від наявності і ступеня ефективності співробітництва між країнами, проведення ними загальної узгодженої екологічної політики, відповідної єдності і спільності їхніх природних умов.

Висновки. В сучасних умовах трансформації українського суспільства особливого значення набуває формування нової еколого-економічної політики держави, визначення її ролі у системі ринкових відносин. На сьогодні відбувається руйнування старих державних структур, а правова основа та досвід формування цілісної системи сталого розвитку країни практично відсутні. Тому необхідно розібратися в системі формування і реалізації еколого-економічної політики держави, визначити стан, у якому перебуває сфера охорони навколишнього середовища, можливі напрями забезпечення пріоритетності її розвитку.

Екологічна політика повинна бути сильною, а найголовніше, потрібен інститут, який може її реалізувати. Не можна продовжувати маргіналізувати екологічну політику як щось прибудоване до економіки і яке заважає її розвитку. Необхідно включити пріоритет сталого розвитку в державну політику загалом для того, щоб маргіналізація припинилася. Для цього потрібно працювати не лише з урядом, але й із суспільством. Важливим є дотримання Україною Оргуської конвенції самої по собі і як механізму масового залучення громадян до екологічного управління. Не ухвалювати жодного рішення, яке може вплинути на стан довкілля, без процедурно врегульованої участі громадськості (громадські й парламентські слухання, референдуми, громадська екологічна експертиза тощо). Громадян треба інформувати на найбільш ранніх стадіях підготовки рішень.

Пріоритетними шляхами вирішення цих завдань є вдосконалення державного регулювання у сфері еколого-економічного розвитку регіонів, формування відповідних правових, організаційних, економічних та інших механізмів, а також підвищення ролі та відповідальності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за вирішення покладених на них повноважень та завдань.

Список використаних джерел:

1. Ecological economics and sustainable forest management: development and transdisciplinary approach for the Carpathian Mountains / ed. by I. P. Soloviy, W. S. Keeton. – Lviv : Ukrainian National Forestry University, Liga Press, 2009. – 432 p.
2. Social and economic potential of sustainable development [Text] / ed. by L. Hens and L. Melnyk. – Sumy : University Book, 2008. – 350 p.
3. Довкілля України у 2010 році [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – К. : [б. в.], 2011. – 12 с. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
4. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2011 р. [Електронний ресурс]. – К. [б. в.], 2012. – 359 с. – Режим доступу : <http://mns.gov.ua/content/nasdopovid2011.html>.
5. A Green Dimension for the European Community [Text] / D. Judge (ed.). – London: Frank Cass, 1993. – 259 p.

ОБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ТА СУБ'ЄКТИВНІ ЧИННИКИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

На сучасному етапі розвитку цивілізації надзвичайно гострою стала проблема ресурсно-екологічної безпеки існування людства. Ресурси планети, земної біосфери обмежені і мають чітко окреслені параметри та величини, а кількість народонаселення і його матеріальні потреби зростають досить високими темпами. Одночасно швидко збільшуються негативні антропогенні навантаження на природу, забруднюються внутрішні водойми, моря та повітря, виснажуються та деградують ґрунти, скорочуються площі лісів, вичерпуються мінерально-сировинні й біологічні ресурси тощо. Екологічна безпека обмежена часом і розмірами здійснюваних акцій.

Сучасні політологи і соціологи, вчені аналітики стверджують, що на початку ХХІ ст. людство переживає новий, надзвичайно складний етап розвитку, коли загострилась низка планетарних проблем і конче потрібно розробити міжнародну програму управління глобальною безпекою.

До основних пріоритетів охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів належать: гарантування екологічної безпеки ядерних об'єктів і радіаційного захисту населення та довкілля, зведення до мінімуму шкідливого впливу наслідків на Чорнобильській АЕС; поліпшення екологічного стану басейнів рік України та якості питної води; стабілізація та поліпшення екологічного стану в містах і промислових центрах Донецько-Придніпровського регіону; будівництво нових та реконструкція діючих потужностей комунально-очисних каналізаційних споруд; запобігання забрудненню Чорного та Азовського морів і поліпшення їх екологічного стану; формування збалансованої системи природокористування та адекватна структурна перебудова виробничого потенціалу економіки, екологізація технологій у промисловості, енергетиці, 59 будівництві, сільському господарстві, на транспорті, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, заповідна справа.

Для досягнення реалізації природоохоронних програм і заходів передбачається вирішення таких завдань: зменшення до мінімуму рівня радіаційного забруднення; захист повітряного басейну від забруднення, насамперед у великих містах і промислових центрах; захист і збереження земельних ресурсів від забруднення, виснаження і нерационального використання; збереження і розширення територій з природним станом ландшафту, посилення природоохоронної діяльності на заповідних і рекреаційних територіях; підвищення стійкості та екологічних функцій лісів; знешкодження, утилізація та захоронення промислових та побутових відходів; запобігання забрудненню морських і внутрішніх вод, зменшення та припинення скиду забруднених стічних вод у водні об'єкти, захист підземних вод від забруднення; збереження та відродження малих річок, здійснення управління водними ресурсами на основі басейнового принципу; завершення створення державної системи моніторингу навколишнього природного

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

середовища, створення системи прогнозування, запобігання та оперативних дій у разі надзвичайних ситуацій природного і природно-техногенного походження;

Екологічна безпека - комплекс станів, явищ і дій, що забезпечують екологічний баланс на Землі та в окремих її регіонах на рівні до якого фізично, соціально-економічно, технологічно і політично готове людство. Екологічна безпека є компонентом національної безпеки, що гарантує захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства, довкілля та держави від реальних або потенційних загроз, що їх створюють антропогенні чи природні чинники. Сьогодні екологічна безпека становить одну з фундаментальних складових національної безпеки України.

Вперше необхідність вирішення цієї проблеми було передбачено у Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., прийнятій Верховною Радою УРСР. Декларація закріпила положення про те, що Українська держава дбає про екологічну безпеку громадян, про генофонд народу, його молодого покоління.

Відповідно до ст. 1 Закону зав України «Про охорону навколишнього природного середовища» завданням законодавства про охорону навколишнього природного середовища є регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідація негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною. Одним із важливих напрямів охорони довкілля є кодифікація законодавства про довкілля.

Список використаних джерел:

Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Затверджено Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 року № 188/98 - ВР., К. - 1999, с.- 27-28.

Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Затверджено Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 року № 188/98 - ВР., К. - 1999,с.-28-29.

Попов В.К. Наукові основи екологічного законодавства України // Вісник Академії правових наук України. – 1995. - № 4. – С. 35-36.

Кащев В.В.,
*студент четвертого курсу
юридичного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України**

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В умовах глобальних інтеграційних процесів, зокрема, у рамках Європейського Союзу, важливою є проблема, пов'язана із захистом навколишнього середовища. Варто вказати, що ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

екологічних проблем. З огляду на це, екологічну ситуацію та стан довкілля у країнах – членах ЄС не треба зводити до єдиного знаменника, оскільки екологічні проблеми мають транскордонний характер, істотно впливаючи на динаміку розвитку сучасних міжнародних відносин. Отож, держави є екологічно залежними одна від одної, оскільки природне довкілля не має кордонів. На рівні окремих держав сьогодні фактично неможливо вирішувати комплекс значущих екологічних проблем, зокрема, глобального характеру. Це зумовлює потребу формування спільної екологічної політики багатьох держав. Одними із основних передумов виникнення і розвитку екологічної політики ЄС є потреби: а) у регулюванні охорони навколишнього середовища; б) обмеженість використання природних ресурсів; в) регулюванні та координації природоохоронної діяльності держав-членів; г) розвитку нормативно-правової бази екологічної політики та розроблення нових підходів до захисту довкілля. Розглядаючи дане питання, на мій погляд, доцільно звернути увагу на історію міжнародної екологічної співпраці у Європі та світі до 18 квітня 1951 року, коли було укладено Договір про заснування Європейського співтовариства вугілля та сталі та до утворення Європейського економічного співтовариства (01.01.1958 р.), яка нараховує більше століття. Серед країн-лідерів, які вперше уклали договір були Італія та Австро-Угорщина, які ще у 1875 р. прийняли Декларацію про охорону птахів. Наступним поступом у цьому напрямку було підписання багатосторонньої угоди про збереження живої природи у 1886 р. між Швейцарією, Голландією, Люксембургом та Німеччиною. Ця угода передбачала охорону окремі народні резервати. У фокусі уваги громадських діячів розвинених європейських країн того часу все частіше стають екологічні проблеми, а також стурбованість наслідками техногенної діяльності. У листопаді 1913 р. в м. Берні відбулася конференція, яка стала важливою подією для проблеми охорони навколишнього середовища на міжнародному рівні.

Учасниками конференції(делегатами Швейцарії, Австрії, Бельгії, Великобританії, Голландії, Норвегії, Росії, США та Франції) було прийнято спільне рішення утворити дорадчу Комісію з охорони природи на міжнародному рівні.

Аналізуючи історичний розвиток екологічної політики Європейського Союзу умовно можна виділити 5 етапів формування даної політики:

Перший етап (1951–1971). Цей період характеризується відсутністю в ЄС правової компетенції у сфері навколишнього середовища. На цьому етапі проводилися лише одиничні факультативні заходи. Спочатку в Паризькому засновницькому договорі про ЄСВС у 1951 року, як основні завдання європейської інтеграції закріплялися економічний розвиток, ріст зайнятості населення і підвищення життєвого рівня життя в державах-членах на основі раціонального використання природних ресурсів [1, с. 13]. Пізніше в Римському договорі 1957 року було виділено основні цілі екологічної політики: а) покращення, захист і збереження навколишнього середовища; б) захист здоров'я людей; в) досягнення раціонального використання природних ресурсів; г) сприяння на міжнародному рівні ініціатив для вирішення світових екологічних проблем [2,с. 127]. Також питання екології визначали межі правового регулювання створення загального ринку країн ЄС, що, наприклад, відбивається в статті 36 зазначеного Договору, яка дозволяє державам-членам ЄС вводити обмеження на імпорт, експорт, транзит у товарному обороті з питань екологічної безпеки. Договір 1957 р. передбачав для Євратому та ЄЕС розробку спільних програм співпраці по охороні навколишнього середовища. В цілому, незважаючи на відсутність загальної політики у даній сфері у зазначений період, інститути ЄС були підготовлені до розширення своєї діяльності в екологічному напрямку.

Другий етап (1972–1985): для цього етапу характерне проведення початкових заходів щодо захисту навколишнього середовища країнами ЄС, поява перших програм дій у цій сфері, початок розвитку правового регулювання в області екології. На початку 70-х років відбувся перехід від багатосторонньої співпраці до постійної міжнародної співпраці, в результаті чого на Стокгольмській конференції ООН 1972 року були закріплені

міжнародні принципи охорони навколишнього середовища [3, с. 12]. Після чого у 1972 році Рада глав урядів держав-членів ЄС прийняла рішення про розширення компетенції ЄС, у тому числі у сфері навколишнього середовища і доручили Європейській комісії розробити план дій в області охорони навколишнього середовища. На базі пропозицій Європейської комісії у 1973 було затверджено Перші екологічні програми ЄС на 1973–1977 р. [4, с. 12–13], основний зміст яких зводився до формування політичних пріоритетів в сфері охорони навколишнього середовища. Програми дій в сфері охорони навколишнього середовища відносяться до категорії найбільш важливих політико-правових рішень і приймаються Радою Європейського Союзу спільно із Європарламентом. Екологічні програми не передбачають юридичних обов'язків і юрисдикції Суду ЄС, але вони зумовлюють загальні напрямлення розвитку, головні аспекти діяльності, загальну орієнтацію та стратегію Європейського Союзу в сфері охорони навколишнього середовища, розробку та прийняття законодавчих актів, за допомогою яких політична програма перетворюється в форму нормативно-правових приписів [5, с. 122–123]. Екологічні програми закріплю вани краще, ніж окремими державами-членами. Погіршення навколишнього середовища зобов'язав прийняти Четверту екологічну програму 1987 р. в якій були зазначені строгі екологічні стандарти, які зазначалися не просто як варіант розвитку, а як імператив і як істотний фактор економічного розвитку з акцентом на дотримання екологічного законодавства, контроль впливу всіх речовин і джерел забруднення, а так же безперешкодний доступ суспільства до екологічної ситуації.

Четвертий етап (1992–2002). Протягом даного періоду відбувалося удосконалювання екологічної політики ЄС. За цей час були позначені основні рамки поточної екологічної політики за рахунок інституціонального закріплення питань екологічної політики і проблем навколишнього середовища в Договорах ЄС, а саме: Маастрихтський договір 1992 р., Амстердамський договір 1997, Ніццький договір 2001 р, П'ята екологічна програма 1993 р. [6, с. 12–13], У 1993 р. Комісія видала Білу Книгу за результатами дебатів, присвячених проблемі відшкодування заподіяної шкоди навколишньому середовищу [7, с. 264–265]. Отже, середина 90-х років ХХ ст. характеризується виділенням екологічної політики в якості одного з пріоритетних напрямків діяльності ЄС. Більш того, з 1998 року Єврокомісією і Європейською Радою у Відні (11–12 грудня 1998) була проголошена задача включення питань навколишнього середовища в усі напрямки політики Європейського Союзу. Шоста програма дій Співтовариства 2002–2010 рр. в сфері навколишнього середовища затверджена Рішенням Європейського Парламенту і Ради №1600/2002/ ЄС від 22 липня 2002 р. У своїх пропозиціях до шостої програми дій спільноти стосовно довкілля Комісія визначає екологічні цілі на наступні 10 років, де зазначено всі деталі та дії, які слід зробити для їх досягнення. Програма зосереджується на чотирьох основних питаннях: 1) досягнення цілі Спільноти щодо зменшення викидів на 8% від 2008 до 2012 рр. та від 20 до 40% до 2020 р., запроваджуючи структурні зміни, особливо в енергетичних і транспортних галузях; 2) завершення формування мережі «Natura 2000» для відвернення загроз виживанню багатьох видів та їх ареалів у Європі через систему секторальних планів дій щодо біорозмаїття; 3) фундаментальний перегляд союзної системи управління ризиками, пов'язаними з хімічними елементами, стратегія на зменшення ризиків від пестицидів, захист якості води в Союзі, зменшення шуму та тематична стратегія для якості повітря; 4) стабільне використання природних ресурсів через збільшення переробки відходів і запобігання забрудненню [8, с. 278–279]. До заходів ЄС став застосовуватися «горизонтальний» підхід, головним принципом якого є облік усього спектра галузей, що викликають забруднення навколишнього середовища [9,

П'ятий етап (2003 – до нашого часу). Сьогодні екологічна політика ЄС здійснюється відповідно до повноважень Співтовариства у цій сфері, які зафіксовані у Договорі про утворення ЄС та Договору про функціонування Європейського Союзу.

Стратегічною метою сучасної екологічної політики ЄС є збереження природних екосистем, покращення здоров'я населення і демографічної ситуації, забезпечення екологічної безпеки ЄС і підвищення рівня життя та здоров'я європейців. Екологічна політика ЄС нерозривно пов'язана з іншими політиками, такими як соціальна, економічна, науково-технічна, а тому основна увага зосереджується на антропогенній та техногенній діяльності на навколишнє середовище у державах – членах ЄС, наслідком якої є так званий ефект бумеранга. Власне модель партнерства слугує одним із найефективніших напрямів підвищення рівня вагомості екологічної політики ЄС у міжнародному аспекті. З одного боку, модель партнерства передбачає існування зацікавлених суб'єктів на усіх інституційних рівнях, які б могли бути «партнерами» у вирішенні назрілих екологічних проблем. З іншого, – це існування пропозицій щодо практичної імплементації заходів з метою залучення громадянського суспільства до ефективного формування екологічної політики [9, с. 115–117]. Отже, аналізуючи історичний розвиток та формування екологічної

політики Європейського союзу можна зазначити, що за період заснування Європейського співтовариства вугілля та сталі до утворення Європейського Союзу на законодавчому рівні було прийнято велику кількість нормативно-правових актів (Договір про Європейський Союз 2007 року, Договір про функціонування Європейського Союзу, Договори про Європейське співтовариство, Директиви, Екологічні програми 1973–2002 рр.), які поступово та ефективно регулювали питання пов'язані із: а) покращенням, захистом і збереженням навколишнього середовища; б) захисту здоров'я людей; в) раціонального використання природних ресурсів; г) винесення на міжнародному рівні ініціатив для вирішення світових екологічних проблем.

Список використаних джерел:

1. Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. Юрид. акад. України, 2007. – Вип. 86. – 202 с.
2. Основы права Европейского Союза: Учеб. пособие / Под. ред. С. Ю. Кашкина. – М.: ИНФА, 2002. – 137 с.
3. Горизонты экологического знания. – М.: Наука, 1986. – 204 с.
4. Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. Юрид. акад. України, 2006. – Вип. 79. – 208 с.
5. Европейское право: Учебник для вузов / Под ред. Л. М. Энтина. – М.: Норма, 2002. – 720 с.
6. Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. Юрид. акад. України, 2007. – Вип. 85. – 190 с.
7. Європейський Союз: політика, економіка, право. Навчальний посібник / За ред. д-ра іст. наук Н. В. Антонюк, М. М. Микієвича. – Львів, 2005–532 с.
8. Ніколас Мусис Все про спільні політики Європейського Союзу/ Пер. з англійської – К • «К 1 С», 2005. -XIV с, 466 с.
8. Європейське право (право Європейського Союзу): Навчальний посібн. – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 158 с.

Кириченко А.В.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України

РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ У МЕХАНІЗМАХ КОНТРОЛЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Одним з ефективних інструментів контролю екологічної політики прийнято вважати екологічне оподаткування, яке є порівняно новим для національної податкової системи і постійно вдосконалюється. Проблеми екологічного оподаткування та низька

ефективність цього інструменту в контролі екологічної політики України викликають необхідність вивчення закордонного досвіду, в першу чергу держав Європейського Союзу, де досить успішно застосовують екологічні податки. Зарубіжний досвід екологічного оподаткування свідчить про значну кількість їх різновидів, а тому про різну ефективність їх застосування на практиці. Враховуючи вищевикладене, при удосконаленні екологічного оподаткування в Україні важливо враховувати досвід держав ЄС.

Екологічне оподаткування – один із найважливіших інструментів раціонального природокористування та контролю екологічної політики. В таблиці наведено динаміку та структуру надходжень від екологічних податків з 2013-2017 рр. Аналізуючи таблицю можна помітити, що з 2013 р. по 2017 р. спостерігалось постійне зростання надходжень від сплати екологічних податків, так в 2013 р. надходження становили 32,8 млрд грн., а в 2017 р. сума надходжень склала 55,8 млрд грн., тобто в порівнянні з 2013 р. надходження зросли на суму 23 млрд грн. Що стосується частки екологічних податків в структурі податкових до зведеного бюджету, то вона зменшилась в 2017 р. порівняно з 2013 р. з 9,3% до 6,7%.

Рівень податкових платежів від сплати екологічного податку в Україні значно нижчий, аніж у всіх державах ЄС. Можна стверджувати, що основна мета європейських держав в екологічній сфері полягає у скороченні негативного впливу людини на навколишнє природне середовище шляхом збільшення податкового навантаження [1].

Таблиця

Динаміка та структура надходжень від екологічних податків до зведеного бюджету України з 2013-2017 рр., млрд грн*

Показник	Рік				
	2013	2014	2015	2016	2017
Екологічний податок	3 899,5	4 830,9	2 691,0	4 987,4	4 698,4
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	28 863,0	33 596,7	41 958,2	46 608,4	51 132,3
з них:					
рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	354,7	623,9	853,2	1 062,4	942,8
рентна плата за спеціальне використання води	1 474,9	1 265,0	1 108,2	1 397,8	1 501,0
рентна плата за користування надрами	14 225,3	19 620,4	38 008,3	40 780,8	44 978,7
плата за землю**	12 802,9	12 083,9	-	-	-
рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України ***	-	-	1 985,3	2 068,5	2 540,3
плата за використання інших природних ресурсів	5,1	3,4	3,3	4,4	4,4
рентна плата за транспортування ****	-	-	-	1 294,4	1 165,3
Екологічні податки всього	32 762,5	38 427,6	44 649,2	51 595,8	55 830,7
Частка екологічних податків в податкових надходженнях, %	9,3	10,5	8,8	7,9	6,7

* Джерело: побудовано автором за [2; 3].

** З 2015 року земельний податок та орендна плата включаються до місцевих податків.

*** До 2015 року збір за користування радіочастотним ресурсом України включався до інших податків та зборів.

**** З 2016 року рентна плата за транспортування нафти, нафтопродуктів та аміаку відображається окремо від зборів на паливно-енергетичні ресурси та є частиною ренти.

Екологічні податки вважаються ефективним інструментом контролю екологічної політики та відіграють надзвичайно важливу роль у боротьбі із забрудненням навколишнього природного середовища. Внутрішні екологічні проблеми держави та зовнішні зобов'язання покликані приймати рішення щодо удосконалення екологічної політики України. Порівняння іноземного досвіду з українськими реаліями дозволяє зробити висновок, що податкові надходження з екологічних податків в Україні не мають цільового призначення, хоча мають направлятися на охорону довкілля. Так в державах ЄС більша частина надходжень від екологічних податків спрямовується саме на фінансування природоохоронних заходів. Саме тому, враховуючи обраний Україною євроінтеграційний курс, необхідно направляти більшу частину сплачених екологічних податків на природоохоронні заходи. Також необхідно підвищувати екологічну свідомість українських платників екологічних податків, тому що екологічне оподаткування являє собою не лише юридичне чи економічне явище, а також і морально-етичне. Для досягнення позитивного результату у механізмах контролю екологічної політики надзвичайно важливу роль можуть відігравати місцеві громади, які допоможуть усвідомити важливість сплати екологічних податків кожним громадянином України.

Список використаних джерел:

1. Самусевич Я. В. Перспективи реформування системи екологічного оподаткування в Україні з урахуванням досвіду ЄС / Я. В. Самусевич, М. В. Солодуха, І. А. Теницька [Електронний ресурс]. – Режим доступу – // http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/99.pdf
2. Статистичний збірник: «Бюджет України 2017» [Електронний ресурс]. – Режим доступу – // [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202017%20\(publicsh\).pdf](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202017%20(publicsh).pdf)
3. Статистичний збірник: «Бюджет України 2015» [Електронний ресурс]. – Режим доступу – // [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202015%20\(with%20cover\).pdf](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202015%20(with%20cover).pdf)

Кислицький Б.С.,

*студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

Екологічні права належать до соціальних прав і становлять окрему групу прав людини і громадянина.

Екологічні права людини і громадянина — це встановлені та гарантовані державою можливості у сфері використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та гарантування екологічної безпеки. Вони пов'язані з охороною, використанням і відтворенням природних ресурсів, гарантуванням екологічної безпеки, запобіганням і ліквідацією негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереженням природних

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною.

Конституція України закріпила низку екологічних прав людини і громадянина, зокрема, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Проте вперше в Україні екологічні права громадян були визначені у ст. 9 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" (25 червня 1991 року № 1264-ХІІ)

Відповідно кожний громадянин має право на:

- безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище;
- участь в обговоренні та внесення пропозицій до проектів нормативно-правових актів, матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, внесення пропозицій до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, що беруть участь у прийнятті рішень з цих питань;
- участь у розробленні та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів;
- здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів;
- об'єднання в громадські природоохоронні формування;
- вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень, встановлених законом;
- участь у публічних слуханнях або відкритих засіданнях з питань впливу запланованої діяльності на навколишнє природне середовище на стадіях розміщення, проектування, будівництва і реконструкції об'єктів та у проведенні громадської екологічної експертизи;
- отримання екологічної освіти;
- подання до суду позовів до державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян про відшкодування шкоди, завданої їх здоров'ю та майну внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище;
- оскарження у судовому порядку рішень, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо порушення екологічних прав громадян у порядку, передбаченому законом.

Законодавством можуть бути визначені й інші екологічні права людини та громадянина. Деталізація і конкретизація цих екологічних прав здійснюється у ресурсному законодавстві України. Наприклад, згідно зі ст. 10 Закону України "Про природно-заповідний фонд України", громадяни України з питань охорони та використання територій і об'єктів природно-заповідного фонду мають право на участь в обговоренні проектів законодавчих актів з питань розвитку заповідної справи, формування природно-заповідного фонду; участь у розробленні та реалізації заходів щодо їх охорони та ефективного використання, запобігання негативного впливу на них господарської діяльності; внесення пропозицій про включення до складу природно-заповідного фонду найбільш цінних природних територій та об'єктів; ознайомлення з територіями та об'єктами природно-заповідного фонду, здійснення інших видів користувань із дотриманням встановлених вимог щодо заповідного режиму; участь у здійсненні громадського контролю за охороною заповідних територій та об'єктів, внесення пропозицій про притягнення до відповідальності винних у порушенні вимог охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Екологічні права громадян, їх становлення та розвиток — один із пріоритетів діяльності міжнародної спільноти. Яскравим прикладом є Конвенція Європейської

Економічної Комісії ООН "Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля", прийнята 25 червня 1998 р. у м. Оргусі (Данія). Україна була однією з перших держав, що підписала цю Конвенцію. Конвенція ратифікована Україною 6 липня 1999 р. Оргуська конвенція визначила три основних екологічних права, що розглядаються як важливі чинники у становленні демократії:

- 1) доступ громадськості до екологічної інформації;
- 2) участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля;
- 3) доступ громадськості до правосуддя з питань, що стосуються довкілля.

Кідалов С.О.,

доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного університету біоресурсів та природокористування України

ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА АЗОВСЬКОГО МОРЯ В ПРАВОВОМУ АСПЕКТІ

Азовське море - справді унікальний об'єкт природи. На поверхні є лікувальні мули з біологічно активними речовинами, які використовуються для лікування людей у численних санаторіях на його узбережжі. Море є джерелом не тільки матеріального, але й духовного натхнення.

В державі існує Український науковий центр екології моря (УкрНЦЕМ) - єдиний із суб'єктів державної системи наукових досліджень Чорного і Азовського морів, який забезпечує виконання всього комплексу завдань екологічного моніторингу, які включають: проведення спостережень за станом компонентів морської екосистеми (вода, донні відклади та біота) і за основними природними і антропогенними факторами впливу; створення та ведення баз даних екологічної інформації і банку даних; науковий аналіз даних з метою оцінки, діагнозу і прогнозу стану морських екосистем та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень; створення та ведення інтерактивних картографічних систем з використанням сучасних геоінформаційних технологій; дослідження особливостей розвитку біоценозів в зв'язку зі змінами середовища під впливом антропогенного тиску. [1].

У 1993 році УкрНЦЕМ було надано статус Активного (міжнародного) Центру моніторингу та оцінки забруднення Чорного моря. Цей статус УкрНЦЕМ був підтверджений в рамках «Стратегічного плану дій...»(1996 р.) і міжнародної програми BSIMAP (Black Sea Environmental Integrated Monitoring and Assessment Programme). [1].

В Україні на сьогодні є чинним Закон України "Про затвердження Загальнодержавної програми охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів" від 22 березня 2001 року N 2333-III (далі - Програма). Програма спрямована на забезпечення виконання Конвенції про захист Чорного моря від забруднення (1994 рік), Міністерської декларації про захист Чорного моря (1993 рік) та Стратегічного плану дій щодо відтворення та захисту Чорного моря (1996 рік). Програма призначена для сприяння концентрації зусиль усіх суб'єктів управління і господарювання Азово-Чорноморського регіону по розробці та реалізації заходів щодо поліпшення екологічного стану Азовського і Чорного морів. Законом України від 7 вересня 2005 року № 2831-IV ратифіковано Європейську ландшафтну конвенцію, що підписана від імені України 17 червня 2004 року в м. Страсбурзі (Франція). [2].

Також існують центральні державні структури, що займаються регулюванням питання поводження з відходами: Міністерство охорони навколишнього природного середовища; Міністерство охорони здоров'я (яке включає Департамент державного санітарно-епідеміологічного контролю); Мінінфраструктури (яке включає Департамент реформування та функціонування морського та річкового транспорту).

Однак, не дивлячись на існування в Україні достатньо широкого "підгрунтя" для виконання нормативно-правових вимог та наявності державних інституцій, залишається не вирішеною важлива проблема, незадовільного екологічного стану водойми Азовського моря.

Адміністративні інструменти регулювання не ефективні, втрачено контролю і не здійснюється застосування реальних мір відповідальності за порушеннями санітарних правил і норм охорони поверхневих вод від забруднення та морського сміття на нижніх рівнях; державних санітарних правил і норм скидання з суден стічних, нафтоутримуючих, баластних вод і сміття у водоймища, тощо.

З метою подолання загостреного екологічного становища Азовського моря, необхідно застосовувати якісні методи впливу не тільки на великі виробничі підприємства, але і на кожну людину зокрема. У комплекс цих заходів повинні входити: зведення промислових заводів і концернів до мінімуму, посилення контролю над діяльністю судноплавного транспорту і портів, зменшення небезпечних вантажоперевезень на судах, будова інноваційних очисних споруд; значне зменшення безповоротного споживання води і підвищення рівня річкових стоків; мінімізація культур, які вимагають при вирощуванні хімічні добавки (пестициди); істотне збільшення територій і акваторій, яким потрібна додаткова охорона з метою збереження генофонду та екофонду; безперервний моніторинг якості морського узбережжя і води; припинення викиду у відкрите море і річки забруднених комунальних та побутових вод, а також стоків з підприємств і заводів. [3].

Україна зазнає величезних політичних і економічних змін, і питання, пов'язані з екосистемою, поступово перейшли на другий план. Внаслідок значних втрат в економіці, разом з цим, зменшився тягар екологічної системи.

Список використаних джерел:

1.Офіційний сайт Українського наукового центру екології моря//Про нас// [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.sea.gov.ua/index.php/2016/07/28/about-ukrscses-ua/>.

2. Закон України "Про затвердження Загальнодержавної програми охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів" від 22 березня 2001 року N 2333-III // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2333-14>.

3. Н.М.Заверуха, В.В.Серебряков, Ю.А.Скиба // Основи екології // Навчальний посібник - 2013. // [Електронний ресурс]. Режим доступу:https://pidruchniki.com/1854051656686/ekologiya/azovske_chorne_morya

Кідалова Н.О.,

*старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів та природокористування України*

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО ОБЛІКУ ОБ'ЄКТІВ СТРАТЕГІЧНОГО ЗНАЧЕННЯ

Державний облік – діяльність (функція) відповідних державних органів, насамперед виконавчої влади, установ, підприємств та організацій.[1].

З метою розгляду основ обліку зі сторони держави стратегічних об'єктів як однієї зі складових системи державного управління необхідно проаналізувати що саме обліковується на сьогодні.

Згідно статті 12 Закону України "Про управління об'єктами державної власності" від 21 вересня 2006 року N 185-V Єдиний реєстр об'єктів державної власності (далі - Реєстр) є автоматизованою системою збирання, обліку, накопичення, оброблення, захисту та надання інформації про нерухоме майно, у тому числі передане в оренду (лізинг), концесію або заставу, державних підприємств, установ та організацій, а також про

корпоративні права держави та державне майно, що не увійшло до статутного капіталу господарських структур.[2].

Зазначений Реєстр містить перелік суб'єктів господарювання державного сектору економіки (державних підприємств їх об'єднань, дочірніх підприємств та господарських товариств, державна частка у статутному капіталі яких перевищує 50 відсотків). [3].

Перелік об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави затверджений постановою Кабінету Міністрів України 4 березня 2015 р. за N 83. [4].

В Законі України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності" від 5 квітня 2007 року N 877-V у тексті застосовується визначення "суб'єкт господарювання". [5].

Відповідно до статті 55 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року N 436-IV, суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. [6].

Щодо визнання поняття "об'єкту господарювання" на законодавчому рівні воно не визначено, є лише розуміння об'єкту державної власності (далі - майно) - матеріальні активи, які відповідно до законодавства визнаються основними фондами (засобами), що відображено в Порядку відчуження об'єктів державної власності, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 червня 2007 р. № 803. [7].

Звертаю увагу, що до стратегічних об'єктів НАТО в Європі відносять ракетні позиції, авіаційні бази та аеродроми, військово-морські бази і порти, склади ядерної зброї, командні пункти та штаби, а також об'єкти органів влади і управління, великі адміністративно-політичні, промислові центри і енергетичні вузли Альянсу. [8].

З огляду на зазначене, у зв'язку з наявним на сьогодні фактично переліком тільки суб'єктів господарювання (підприємств), залишається не визначеним, конкретно - вичерпний перелік саме об'єктів державної власності (рухомого і нерухомого майна тощо) в тому числі і стратегічних, а відповідно і обліку саме об'єктів стратегічного значення.

Список використаних джерел:

1.Енциклопедія сучасної України // [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://esu.com.ua/search_articles.php?id=26180 /](http://esu.com.ua/search_articles.php?id=26180).

2. Закону України "Про управління об'єктами державної власності" від 21 вересня 2006 року N 185-V // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16?find=1&text=%EE%E1%EB%B3%EA#w11>.

3. Офіційний сайт Фонду державного майна України // Громадська платформа // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.spfu.gov.ua/ua/content/civil-access-data--Edinij-reestr-ob-ektiv-derzhavnoi-vlasnosti.html>.

4. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави" від 4 березня 2015 р. за N 83 // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-%D0%BF>.

5. Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності" від 5 квітня 2007 року N 877-V // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16?find=1&text=%F1%F3%E1#w11>.

6. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року N 436-IV // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15?find=1&text=%F1%F3%E1#w11>

7. Постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження порядку відчуження об'єктів державної власності" від 6 червня 2007 р. N 803 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/803-2007-%D0%BF?find=1&text=%EE%E1%27%BA%EA#w11>

8. Official site North atlantik treaty organization // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/index.htm>

Кісельов І.В.,
*студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Екологічне право є юридичною формою екологічних відносин. Питання про екологічне право як галузь права, його становлення вперше були розглянуті в правовій літературі в монографії О. С. Колбасовим. Його розвиток і становлення проходить у широкій науковій дискусії, що є цілком виправданим, бо тільки у процесі наукового обговорення можна виробити оптимальний підхід до розуміння екологічного права.

В умовах сьогодення все більше звертається увага на загальновізані принципи пріоритету міжнародного права, відповідно до яких держава зобов'язана адаптувати свою еколого-правову термінологію до міжнародних стандартів. Деякі фахівці вважають, що доцільно вживати термін "довкілля", який є більш адекватним термінові "навколишнє середовище", ніж "навколишнє природне середовище" або "екологічне", у назві галузі права. А ситуацію, коли одна й та ж галузь права має різні назви, не можна вважати нормальною.

Водночас отримує розвиток і концепція, згідно з якою екологічне право не є комплексною галуззю права, а являє собою самостійну галузь у загальній системі права. Так, Ю. О. Вовк вважає, що природоресурсове (екологічне) право має єдиний предмет правового регулювання - суспільні відносини, які складаються з приводу раціонального використання й охорони природних ресурсів. Інші автори, підтримуючи таку думку, вважають, що єдині екологічні відносини мають декілька різновидів (земельні, водні, лісові, гірничі, фауністичні, атмосфероповітряні та ін.), яким притаманні свої істотні специфічні особливості та спеціальні правові форми у вигляді підгалузей екологічного права: земельного, водного, лісового, гірничого, фауністичного, атмосфероповітряного, природно-заповідного тощо. На їх думку, такий підхід до розуміння екологічного права забезпечує його єдність як самостійної (некомплексної) галузі права та внутрішню диференціацію.

Предметом екологічного права є суспільні відносини, що виникають між суб'єктами з приводу забезпечення екологічної безпеки, приналежності, використання, відтворення (відновлення) природних об'єктів та комплексів, охорони, а в певних випадках - захисту людини, навколишнього природного середовища від шкідливого впливу з метою попередження, запобігання, усунення його негативних наслідків і задоволення екологічних та інших інтересів.

Флора і фауна (рослинний і тваринний світи) - живе середовище нашої планети. Флора – історично сформована сукупність видів рослин, що зростають на певній території або зростали на ній у минулі геологічні епохи. Фауна – історично сформована сукупність видів тварин, які живуть на певній території.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Один із важливих заходів збереження видів флори і фауни-охорона середовищ їх існування. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів від 2 лютого 1971 року серед основних цілей проголошує призупинення прогресуючого наступу людини на ці угіддя, які виконують екологічні функції регуляторів водного режиму й підтримують існування характерної флори і фауни (особливо водоплавних птахів), а також визнання цих угідь ресурсом вагомим економічного, культурного, наукового та рекреаційного значення. У цьому міжнародному документі наводиться трактування поняття "водно-болотні угіддя": це райони маршів (низовинних смуг морського узбережжя, затоплених лише під час найвищих припливів або нагонів морської води), боліт, драговин (грузьких болотних місць), торфовищ або водойм - природних або штучних, постійних або тимчасових, стоячих або проточних, прісних, солонкуватих або солоних, включаючи морські акваторії, глибина яких під час відпливу не перевищує шести метрів.

Список використаних джерел:

1. Екологічне право
Юридична енциклопедія: ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. - с. 744
2. Екологічне право України: Підручник
За ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. - К.: Право, 2005. – с. 380.
3. Природоресурсове право
Юридична енциклопедія: ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. - с. 736.

*Клименко Я.С.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України **

ХІМІЧНІ ТА ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ ШКІДЛИВИХ РЕЧОВИН ВИКИДІВ АВТОТРАНСПОРТУ У ДОВКІЛЛІ

Проблема захисту навколишнього середовища від забруднення є дуже складною, оскільки всі його складові перебувають у постійному взаємозв'язку. Шкідливі речовини (ШР) викидів автотранспортних засобів (АТЗ) можуть потрапляти до педосфери різними шляхами та в різному агрегатному стані, зокрема, як аерозолі та пилове забруднення – з атмосферного повітря, як розчинні іонізовані форми сполук – при їх взаємодії з атмосферними опадами і ґрунтовими водами. І серед основних забруднювачів атмосферного повітря найнебезпечнішими є оксиди Нітрогену, Сульфуру і Карбону, поліциклічні вуглеводні (зокрема, бенз(а)пірен), формальдегід, сполуки важких та інших металів (Плюмбум, Кадмій, Нікол, Молібден, Цинк, Купрум, Меркурій, Станум, Ферум тощо), а також пил різного походження і дисперсності та ін. Отже, метою роботи є вивчення хімічних і фізико-хімічних перетворень токсичних речовин – викидів автотранспортних засобів та аналіз їх шкідливого впливу на довкілля і здоров'я людини

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Анаеробне зброджування – складний мікробіологічний процес мінералізації, в ході якого органічна речовина без доступу повітря трансформується в газоподібний метан (CH_4) та діоксид вуглецю (CO_2). Цей процес умовно можна поділити на три основні стадії: гідроліз, утворення кислот (кілотогенна стадія) і утворення метану (метаногенна стадія). Продукти метаболізму кожної стадії є субстратом для наступної стадії [1]. Під час анаеробної переробки відходів із органічних сполук у підсумку утворюється біогаз, до складу якого входять (60...70) % метану, (15...45) % діоксиду вуглецю, (2...3) % азоту, (1...2) % водню, біля 1 % кисню, зустрічаються сліди сірководню та інших газів. Теплота спалювання біогазу складає (20...27) МДж/м³. Він, як і природний газ, відноситься до найбільш екологічно чистих видів палива. Один кубічний метр біогазу еквівалентний 0,6 м³ природного газу, 0,7 м³ мазуту, 0,4 дм³ бензину, (3...4) кг дров або 12 кг брикету торфу. Внаслідок спалювання 1 м³ біогазу можна одержати 2,5...3 кВт/год електроенергії або (3...5) кВт теплової енергії [2]. Процес анаеробного зброджування органічних речовин відбувається в три етапи [3] (рис. 1): ферментативний гідроліз – розклад високомолекулярних сполук на низькомолекулярні під дією кислотоутворюючих бактерій; кілотогенна стадія – утворення органічних кислот, їх солей, спиртів, сірководню, аміаку, двоокису вуглецю і водню; метаногенез – бактеріальне перетворення органічних речовин у CO_2 та CH_4 , додаткова кількість CH_4 та H_2O утворюється з CO_2 та H_2 .

Розвинуті системи рукотворних підземних об'єктів є невід'ємною складовою будь-якого міста. Деякі з цих типів об'єктів привертають до себе особливу увагу з точки зору санітарного та екологічного моніторингу, оскільки вони можуть бути місцями постійного скупчення людей (метрополітен) та

контактують з наземними спорудами (системи вентиляцій). У зв'язку зі специфічними мікрокліматичними умовами вони можуть бути резервуарами для розвитку та розповсюдження умовнопатогенних та патогенних мікроорганізмів.

Сучасне життя людини не можливо уявити без полімерних матеріалів. Активне споживання пластмасових виробів зумовлює збільшення об'ємів виробництва полімерів з нафтохімічної сировини. Їх використовують у пакувальній промисловості. Полімерне пакування продовжує термін зберігання продуктів, що є важливою складовою харчової промисловості. Метою роботи є дослідження наслідків поширення виробництва та використання полімерного пакування, а також обґрунтування переваг впровадження біополімерів як альтернативи пакувальних матеріалів. Головною проблемою використання синтетичних полімерів є їх хімічна стійкість впродовж багатьох десятиріч. Такі матеріали виготовляють з невідновних та вичерпних природних ресурсів – нафти, газу, вугілля. Поширення виробництва та використання пластмаси викликає забруднення навколишнього середовища полімерним сміттям та продуктами їх виробництва. На сучасному етапі з'явився новий підхід до розробки полімерів. Головною його метою є створення полімерних матеріалів, які зберігають свої експлуатаційні властивості лише в період їх використання та в подальшому змінюються на фізико-хімічному і біологічному рівнях, не завдаючи шкоди середовищу. Історія розвитку біодеградуючого пластику почалася з целофану, який був вироблений у 1908 р. Жаком Бранденбергергом з целюлози

Підприємства харчової промисловості чинять суттєвий вплив на навколишнє середовище, збільшується енерго та ресурсоємність виробництва продукції, також зростає кількість відходів. Одним з ефективних методів впливу на екологічну ситуацію підприємств галузі є екологічний менеджмент. Впровадження системи екологічного менеджменту (СЕМ) стає першочерговим завданням, адже міжнародні стандарти серії ISO 14000 допомагають викоринити природоруйнівний тип господарювання та зменшити негативний вплив на довкілля. Головною метою є розроблення науково-практичних рекомендацій щодо розвитку і оцінювання екологічного менеджменту, а також адаптування СЕМ до умов сучасних підприємств харчової промисловості. Екологічний менеджмент досліджує

проблематику комплексного управління екологічною діяльністю на підприємствах і спрямований на вирішення екологічних питань [1]. Тенденція до зниження фактичного забруднення навколишнього середовища можлива лише за ефективного функціонування СЕМ, система управління при цьому має бути спрямована на зменшення впливу екологічних аспектів підприємства на довкілля [2]. Вимоги до екологічного менеджменту на підприємствах встановлює стандарт ISO 14001 «Системи екологічного керування» [3]. Вказані вимоги надають змогу підприємству сформулювати екологічну політику, завдання та екологічну програму у 13 відповідності з вимогами природоохоронного законодавства України. В основі цього стандарту – методологія, відома як «Плануй-Виконуй-Перевірй-Дій» (англійською мовою «Plan-Do-Check-Act» (PDCA))

Все актуальнішою проблемою в Україні стає вплив військових дій на екологію країни. Будь-яка військова діяльність носить антиекологічний характер, зашкоджує людині та біосфері. Через утилізацію боєприпасів шляхом подриву до ґрунту, повітря і води можуть потрапляти небезпечні шкідливі речовини (вибухові), які негативно впливають на людину та довкілля. Речовини за їх токсичними властивостями відносять згідно ГОСТ 12.1.007- 76 до I, II, III і IV класів небезпеки. Близько 85 % вибухових речовин належать до надзвичайно небезпечних (I клас) і високо небезпечних (II клас) речовин. Токсичність (ГДК) пилу та парів низки вибухових речовин у повітрі робочої зони становить від 0,1 до 0,5 мг/м³, в населеному пункті – від 0,007 до 0,3 мг/м³. ГДК низки вибухових речовин у стічній воді при скиданні у водойму не повинні перевищувати 0,1-0,5 мг/л. При спалюванні вибухових речовин на майданчику утворюються отруйні гази (оксиди азоту, оксид вуглецю, сажа, діоксини тощо) у середній кількості від 500 до 950 л/кг. При знищенні вибухових засобів в атмосферу потрапляють надзвичайно шкідливі для живих організмів пари ртуті і свинцю (ГДК в повітрі робочої зони 0,01 мг/м³, в населеному пункті – відповідно 0,0003 і 0,0007 мг/м³)

Зі збільшенням кількості людей на планеті відчувається все гостріше проблема переробки сміття, яка потребує першочергового вирішення з боку всіх країн. На сьогоднішній час в Україні «сміттєва культура» не надто розвинена. За теоретичними підрахунками, близько 7% території України (понад 4 млн га) займають відходи, а їх загальний об'єм складає 10-11 млн. т на рік [1]. Більшість провідних держав світу найчастіше використовують вторинну переробку, тому що цей спосіб вважається одним з найефективніших способів утилізації та є екологічно чистим і ресурсозберігаючим. Досліджено, що у світовій практиці переважна кількість ТПВ вивозиться на звалища (полігони): у США – 73%, у Великобританії – 90%, у Німеччині – 70%, у Швейцарії – 25%, в Японії – близько 30%. Щорічно міста Франції та Великобританії викидають до 50 млн. т промислових відходів, у ФРН – до 61 млн. т, в Італії – до 44 млн. т. У Німеччині підприємець може отримати 90 євро за кожен тону утилізованого сміття [1]. В Україні також існує законодавча норма про те, що підприємці мають право на кошти з екологічних фондів місцевих бюджетів, хоча на практиці вона не завжди діє. Тим не менш, в нашій країні є приклади того, як ініціатива створення бізнесу по переробці відходів отримала реалізацію та навіть стала успішною. Наприклад, власники підприємства «Грінко» використали свої кошти для будівництва сортувального заводу.

У зв'язку з вичерпанням запасів органічних видів палива та підвищенням їх цін, сучасна світова спільнота все більше звертає увагу на альтернативні джерела енергії, які допомагають скоротити видобуток традиційних видів енергоносіїв (вугілля, нафта, природний газ) та не завдають шкоди природному навколишньому середовищу. Вітроенергетика – вважається одним з найкращих видів відновлюваної енергії, адже, по-перше, вона є екологічною і не шкодить природі та людині, по-друге, не використовує для своєї роботи будь-яке паливо і по-третє, та найголовніше, є невичерпною. Завдяки своєму географічному положенню та кліматичним умовам Україна має досить потужний потенціал для розвитку вітрової енергетики. Найкраще для цього підходять території Карпат, південь та південний схід країни, адже там дмуть найсильніші вітри. Наразі в

Україні вже існує декілька ВЕС та вітроагрегатів [1], але ми можемо значно розширити свої горизонти, для ще більш ефективного використання цього альтернативного виду палива та ресурсозбереження. Особливу увагу необхідно звернути на територію Карпат. Умови вітровикористання там придатні не тільки в 17 певний сезон, а і протягом усього року, що є досить важливим аспектом

Список використаних джерел:

1. Вітрові електростанції України. Нові проекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecoclubua.com/2011/12/vitrovi-elektrostantsiji-ukrajiny-novi-proekty/>. 2. ЭСКО. Энергетика и промышленность. ТОВ "Фурлендер Віндтехнолоджи" 2013_7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.journal.esco.com.ua/industry/2013_7/art334.htm
1. Утилізація твердих відходів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/smittaushvitaukraieni/about-me>. 2. Викидати гроші: сміття як джерело прибутку в провідних країнах світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://platfor.ma/magazine/text-sq/pb/reduce>
1. Відповідь Національної екологічної ліги Міністерству оборони України 2. Про затвердження Порядку утилізації ракет, боєприпасів і вибухових речовин [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/812-2006-%D0%BF>.
1. Кожушко Л.Ф. Екологічний менеджмент [Текст] / Л.Ф. Кожушко, П.М. Скрипчук. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 432 с. 2. Онищенко В.О. Екологоорієнтований розвиток України: проблеми та перспективи [Текст] / В.О. Онищенко, І.А. Брижань, В.Я. Чевганова // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №5. – С. 261-270. 3. ISO 14001 «Environmental management systems» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org>

Коваль Р.М.,

*студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОБ'ЄКТ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

У світлі останніх тенденцій реалізації концепції сталого розвитку переосмислюється роль екологічного права у врегулюванні суспільних відносин. Відомо, що зазначена концепція стала важливим надбанням Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку (Ріо-деЖанейро, 1992 р.), яка визнала найважливішим «принцип відповідальності перед майбутніми поколіннями», такий розвиток суспільства, за якого задовольняються потреби сучасності без загрози майбутнім поколінням задовольняти свої потреби.

Концепція сталого розвитку знайшла своє відображення й в національному законодавстві. Так, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» у своїй преамбулі зазначив, що охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини є невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку України.

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

Таким чином очевидно, що для реалізації засад сталого розвитку в сучасних умовах необхідно врахування певних економічних аспектів використання природи та її ресурсів. З цих позицій слід в котрий раз звернути увагу на питання визначення об'єктів екологічного права, які традиційно розглядаються в навчально-методичній та науковій літературі, і аналізуються переважно як об'єкти, що підлягають правовій охороні нормами екологічного законодавства. Відповідно до ст.5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» державній охороні та регулюванню використання на території України підлягають: навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і невикористовувані в економіці в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ), ландшафти та інші природні комплекси. Останнім часом з урахуванням вищезазначеної концепції сталого розвитку все більшої актуальності набуває визначення поняття природно-ресурсного потенціалу як ймовірного об'єкта правового регулювання використання, збереження та охорони.

Слід зазначити, що увага еколога-правової науки до зазначеної проблеми все ж повертається. Про це свідчать матеріали багатьох міжнародних та всеукраїнських конференцій, круглих столів останніх років. На їх основі можна виокремити деякі доктринальні підходи до формування дефініції «природно-ресурсний потенціал». Так, В.І. Андрейцев розглядає цей термін як спроможність природних ресурсів, в активній фазі їх використання в межах території України, її виключній (морській) економічній зоні та континентального шельфу задовольняти потреби держави, Українського народу, юридичних і фізичних осіб для реалізації їх матеріальних, економічних і духовних інтересів. М.В.Краснова, розглядаючи проблеми правового регулювання використання та охорони (збереження) природно-ресурсного потенціалу України, вважає його сукупністю усіх природних можливостей, засобів, запасів, джерел, що використовуються (або можуть використовуватись) при даному рівні розвитку продуктивних сил для досягнення певної мети, відносячи до його складу природні умови і ресурси. Тому сучасна еколога-правова доктрина має вирішити питання їх формалізації. Враховуючи викладене, варто згадати про такі терміни, як «навколишнє природне середовище», яке являє собою сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, а також «стан навколишнього природного середовища», що відбиває його якісні, кількісні, лікувально-оздоровчі, рекреаційні, освітньо-виховні та інші властивості та характеристики, важливі для всього суспільства та окремо взятої людини.

Отже, природно-ресурсний потенціал є сукупністю природних ресурсів та природних умов, які характеризуються відповідною кількістю та якістю, і спроможні задовольняти економічні, екологічні, соціальні та духовні потреби суспільства. Відповідно до загальнотеоретичного визначення об'єктів права, та, зокрема, об'єктів екологічного права, і ґрунтуючись на наукових напрацюваннях, можна дійти висновку, що природно-ресурсний потенціал: є публічною, суспільно значущою (природно або природно-антропогенною) цінністю, з приводу складових якої складаються відповідні відносини; є складовою екологічної системи – навколишнього природного середовища, що характеризує його кількісні та якісні показники; виражає еколога-економічну форму взаємовідносин суспільства і природи; є об'єктом правової охорони (збереження), об'єктом правового регулювання раціонального використання та відтворення з позиції концепції сталого розвитку; може відноситись як диференційованих (враховуючи складові – різноманітні природні ресурси), до інтегрованих (як складова навколишнього природного середовища), так і до особливо охоронюваних (як сукупність природних і природно-соціальних умов: лікувально-оздоровчих, рекреаційних та ін.) об'єктів екологічного права.

Список використаних джерел:

1. Балюк Г.І. «Удосконалення» екологічного законодавства України: сучасні реалії в екологічній сфері / Г.І.Балюк, О.В.Сушик // Актуальні проблеми соціального права. Еволюція правового регулювання аграрних, земельних та екологічних відносин. Матеріали між нар. Наук.-практ. конференції (Львів, 18 листопада 2016 р.) за заг. ред. П.Д.Пилипенка – Львів, 2016. - 314 с.
2. Краснова М.В. Стан та перспективи розвитку вчення про об'єкти екологічного права: науково-методологічні аспекти / М.В.Краснова // Вісн. Київськ. нац. ун-ту ім. Т.Г.Шевченка. – Серія «Юрид. науки». – 2013. - № 2 (96). – С. 8-12.
3. Анісімова Г.В. Об'єкти екологічних правовідносин: сучасні підходи / Г.В. Анісімова // Теорія і практика правознавства. - 2014. - Вип. 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_1_16.
4. Мартинюк І.В. Державне регулювання природокористування як елемент ефективного розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції / І.В. Мартинюк // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011. – Вип. 3 (43). – С. 361-366.

Ковальчук І.В.,
*к.ю.н., доцент кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах сьогодення існує проблема у формуванні стратегічної дієвої державної політики сталого розвитку сільських територій, яка повинна орієнтуватися на посилення та повне використання потенціалу сільської території на основі сприяння конкурентоспроможному розвитку сімейних селянських та фермерських господарств, підвищенню якості життя за рахунок диверсифікації доходів, формуванню підприємницьких здібностей та лідерського потенціалу у сільського населення, запровадження програм правової освіти для громадських активістів та загальної правосвідомості сільського населення, що активізуватиме соціально-еколого-економічний саморозвиток сільської громади.

Проблеми розвитку села та їх екологічний аспект висвітлені у працях таких зарубіжних науковців, як Дж. Брайден, Д. Кеїрол, Т. Купер, Д. Лонг, Т. Марсден, Х. фон Меєр, Х. Озієр-Лафонтан, Я. Пост, А. Терлуїн, К. Хелмінг, К. Юйе та ін.

Здебільшого вчені зосереджували увагу на загальних тенденціях розвитку села, не досліджуючи особливостей еколого-правових механізмів цього процесу, їхньої ефективності. Щоб обрати для українських сільських територій найбільш дієві механізми забезпечення розвитку, необхідно дослідити та проаналізувати не лише наукові надбання у цій сфері, а й досвід провідних країн світу, зокрема країн-членів ЄС, оцінити доцільність і ефективність вжитих ними заходів та впроваджених нормативно-правових актів в сфері екології.

На думку зарубіжних вчених, політика сільського розвитку полягає у мобілізації зусиль, спрямованих на ліквідацію або мінімізацію соціальних, екологічних та економічних недоліків, які знижують якість життя сільських громад.

Концепція сталого розвитку сільських територій з'явилася в результаті об'єднання трьох основних аспектів: економічного, соціального та екологічного. Це три тісно взаємопов'язані, взаємозалежні і взаємопідлеглі області єдиного цілого. Економічний підхід до сталого розвитку означає оптимальне використання обмежених ресурсів. Соціальна складова спрямована на збереження соціальної стабільності та культурного різноманіття в глобальних масштабах. Для екологічної безпеки повинні бути забезпечені стійкість природних систем і здатність їх до самовідновлення та адаптації до мінливих

зовнішніх умов.

Одним з основних еколого-правових механізмів розвитку сільських територій ЄС є Спільна аграрна політика і виокремлена в її складі Політика розвитку сільських територій. Європейська політика розвитку сільських територій допомагає сільським районам Європейського Союзу вирішувати широкий спектр економічних, екологічних і соціальних проблем. Напрямки розвитку сільських територій зафіксовані в рамках Спільної Аграрної Політики (the Common Agricultural Policy (CAP)), яка доповнює вже існуючу систему прямих виплат фермерам, заходи з управління сільськогосподарських ринків та забезпечує дотримання екологічних стандартів.

Важливим для вивчення і застосування в Україні є досвід сільського господарства Німеччини. Особливістю є те, що сільське господарство поєднує функції виробництва продовольства і функції збереження і підтримання культурного ландшафту. Необхідно відзначити, що в Німеччині віддається пріоритет екологізації сільського господарства. У цій країні замість терміну «сільське господарство» в науковій літературі вживається термін «сільське землекористування», що відображає поліфункціональність аграрної території і підтверджує нерозривний зв'язок сільського соціуму, екології землі і економіки.

Цікавим для вивчення є досвід Шотландії, велика частина території якої класифікується як малоприсаdna для сільського господарства. Сучасна сільська Шотландія відображає основні тенденції змін сільської політики європейських країн останніх десятиліть: перехід до сталого розвитку на основі інтеграції різноманітних, природоохоронних видів сільськогосподарської та несільськогосподарської діяльності – розвитку бізнесу, туризму і відпочинку і транспортної інфраструктури. Багато дослідників вважають, що досвід Шотландії в сфері вивчення сталого розвитку сільської місцевості та зміни землекористування може бути застосований і в Україні.

Отже, порівнюючи сучасну українську модель державної підтримки розвитку сільських територій, в її екологічному напрямку, із європейською, можна дійти висновку про її відсутність у вітчизняній практиці. На сьогодні ми можемо хіба що говорити про певні бажання сформуванню такої моделі, однак поки що відсутня стратегія цільової підтримки (особливо цільової фінансової) розвитку сільських територій, якої практично не існує. Певну державну підтримку сільська інфраструктура отримує останні роки в процесі становлення об'єднаних територіальних громад. Водночас в межах підтримки розвитку сільського господарства українське село, на відміну від європейських країн, не отримує нічого.

Список використаних джерел:

1. Christina Weidinger, Franz Fischler, Rene Schmidpeter. Sustainable Entrepreneurship. Business Success through Sustainability. – Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2014. – 310 p.
2. Jean-Claude Bolay, Silvia Hostettler, Eileen Hazboun. Technologies for Sustainable Development. A Way to Reduce Poverty? – Springer International Publishing Switzerland 2014. – 317 p.
3. Harry Ozier-Lafontaine, Magalie Lesueur-Jannoyer. Sustainable Agriculture Reviews. Agroecology and Global Change. – Springer International Publishing Switzerland, 2014. – 520 p.
4. Rural development 2014-2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/index_en.htm.
5. Жукова Н.В. Політика сталого розвитку сільських та урбанізованих територій/Н.В. Жукова// Регіональна політика Європейського Союзу [Електронний ресурс] : підручник / [за ред. Віктора Чужикова]. – К.: КНЕУ, 2016. – 495 с.

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У МЕХАНІЗМАХ КОНТРОЛЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Одним із різновидів екологічного управління є громадське екологічне управління. Його існування зумовлено, насамперед, необхідністю реалізації прав громадян на участь в управлінні державними справами, яке проголошено в ст. 38 Конституції України, та забезпечення захисту від свавілля органів влади, нехтування і зневажання з їхнього боку екологічних та суміжних з ними прав населення. Збереження природних ресурсів і охорона навколишнього середовища стали включатися до соціальних систем лише недавно, з приверненням уваги до екологічних проблем, посиленням громадської свідомості та відповідальності. Аналіз досліджень та публікацій, де започатковано розв'язання даної проблеми. Розгляд даної проблематики з позицій сучасної науки як глобальна проблема був закладений в 1970-х рр. працями вчених Римського клубу: Д.Мелоуза, Д.Медоуза, М.Месаровича, Е.Ласло, Я.Тинбертена, А.Печеї, Д. Габора та ін. У колишній радянській науці найбільш значущими дослідженнями вважалися роботи Н.Агафонова, О.Дрейера, Р.Ісляєва, В.Лося, Н.Рюміної, А.Урсула та ін. Дослідженню екологічних аспектів у державному управлінні присвячено праці В.Погорілка, В.Мунтіяна, М.Хилька, В.Бакуменка. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Відповідно до законодавства України громадяни можуть впливати на формування екологічної політики як безпосередньо, так і опосередковано. Реалізація цього права здійснюється шляхом виборів до органів державної влади та місцевого самоврядування, організації та участі в діяльності політичних партій і громадських 2 організацій, внесення пропозицій до органів влади, а також заслуховування звітів посадових осіб. Але особливості саме екологічного управління, менеджменту і моніторингу з боку громадськості та визначення найбільш перспективних напрямів їх удосконалення потребують сьогодні подальшого аналізу і вироблення сучасних рекомендацій. Формулювання цілей статті (постановка завдання). Враховуючи актуальність та ступінь розробленості зазначеної проблеми, метою статті є дослідження особливостей екологічного управління, менеджменту і моніторингу з боку громадськості та визначення найбільш перспективних напрямів їх удосконалення. Виклад основного матеріалу дослідження. Деякі аспекти громадського екологічного управління мають давню історію. Зокрема, Карел ван дер Звеп вказує, що шведська правова система вже у XVIII ст. містила норми, які можна віднести до участі громадськості. Подібні приклади є в історії попередніх періодів: у середньовіччі або навіть раніше – з 1000 року нашої ери. Люди, які жили в “низинних землях” (Голландія, Данія, Німеччина), постійно перебували у стані війни з морем. Тому вони мусили займатись меліорацією, польдеризацією, будівництвом дамб і контролюванням рівня води відповідно до дійсної потреби. Зведення дамб потребує управління й регулювання, і найдавніші відомі нам правила належать до 1100 р. нашої ери. Це були так звані *Rustringer Rules of Law*, які безпосередньо залучали місцеве населення до вирішення цих питань. Такий вид прямого

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

залучення громадськості існує в Нідерландах і нині [1]. Однак такі механізми громадської участі здебільшого лише дотично стосувалися екологічних питань. Право громадян на участь у процесі прийняття рішень при здійсненні екологічного управління передбачено багатьма міжнародно-правовими актами. Зокрема, принципом 10 Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку встановлено: “Екологічні проблеми найкраще вирішуються за участю всіх зацікавлених громадян на відповідному рівні. На національному рівні кожен індивід повинен мати можливість належного доступу до всієї інформації про навколишнє середовище, яка є в розпорядженні владних структур, включаючи інформацію щодо небезпечних речовин та видів діяльності, а також можливості брати участь у процесі прийняття рішень. Держави сприяють інформуванню й участі громадськості”. 23-25 жовтня 1995 р. в Софії під час III Всеєвропейської конференції міністрів охорони довкілля було прийнято “Керівні принципи із забезпечення доступу до екологічної інформації і участі громадськості в процесі прийняття рішень з питань охорони довкілля”. Процес реалізації цих положень знайшов своє відображення в “Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля” – так званій Оргузькій Конвенції, яку було підписано 25 червня 1998 р. і ратифіковано Україною в 1999 р. Особливістю цієї Конвенції є те, що вона, на відміну від інших, не тільки містить матеріальні норми, які закріплюють право громадян на участь в екологічному управлінні, але й встановлює процесуальний порядок реалізації цих прав. Національним законодавством України також передбачено можливості здійснення громадянами та їх об’єднаннями функцій екологічного управління. У багатьох випадках воно регламентує участь громадськості в процесі екологічного управління значно ширше, ніж це передбачено міжнародними нормами. Зокрема, ст. 9 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” закріплює екологічні права громадян України. У розд. IV цього Закону – “Повноваження органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища” – міститься ст. 21 “Повноваження громадських об’єднань у галузі охорони навколишнього природного середовища”, в якій встановлено права громадських природоохоронних об’єднань. На основі аналізу положень законодавства з питань участі в процесі екологічного управління громадян та їх об’єднань, можливості щодо участі в екологоуправлінських процесах можна поділити на кілька груп:

- вплив на формування екологічної політики на різних рівнях і участь у прийнятті екологічно значущих рішень;
- громадський екологічний моніторинг;
- ініціація і проведення екологічної експертизи;
- здійснення громадського екологічного контролю.

Реалізація цих можливостей частково прямо передбачена в екологічному законодавстві, частково міститься в інших нормативних актах і є формою реалізації загальних прав громадян. В останньому варіанті особливості їх застосування характеризуються об’єктом, на який справляється вплив, – людину, а через неї – на навколишнє природне середовище. Саме через таку класифікацію, хоча вона і є досить відносною, уявляється найбільш правильним розглянути громадське екологічне управління. Відповідно до законодавства України громадяни можуть впливати на формування екологічної політики як прямо, так і опосередковано. Реалізація цього права здійснюється шляхом виборів до органів державної влади та місцевого самоврядування, організації та участі в діяльності політичних партій і громадських організацій, внесення пропозицій до органів влади, а також заслуховування звітів посадових осіб. Найбільший інтерес становлять можливості міжсекторальної співпраці між органами влади, представниками бізнесу і громадськістю. Такі форми співпраці набувають усе більшого поширення. Останнім часом все більше уваги приділяється процедурним питанням щодо участі громадськості в прийнятті екологічно значущих рішень. Наприклад, уже згадувана Оргузька конвенція в ст. 6, 7, 8 передбачає, що кожна з країн – сторін Конвенції – забезпечує участь громадськості в

прийнятті рішень щодо конкретних видів діяльності, у розробці планів, програм і політичних документів, пов'язаних з навколишнім середовищем, підготовці нормативних актів виконавчої влади і/або загальнообов'язкових юридичних актів. До недавнього часу обов'язковість проведення громадських слухань передбачалася лише з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки. Випадки і порядок їх проведення встановлено Постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 1998 р. “Про затвердження Порядку проведення громадських слухань з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки”. З ратифікацією Оргуської конвенції перелік випадків проведення громадських слухань з екологічних питань значно розширився. Але громадські слухання можуть проводитись і у випадках, не передбачених даними нормативними актами. Зокрема, відповідно до ст. 13 Закону України “Про місцеве самоврядування” проведення громадських слухань є обов'язковим не рідше одного разу на рік. Порядок їх проведення визначається статутом територіальної громади. Таким чином, обов'язковість проведення громадських слухань з екологічних питань може бути врегульована на локальному рівні. Наприклад, порядок проведення громадських слухань у м. Харків передбачений у ст. 24 глави IV “Форми безпосередньої реалізації повноважень територіальної громади” Статуту територіальної громади міста Харкова.

За результатами співбесід ухвалюють рішення про затвердження кандидатури громадського інспектора. У положенні необхідно відобразити, що співбесіда проводиться комісією, до складу якої входять Голова територіального управління Мінприроди, Голова громадської ради та представники державного управління охорони навколишнього природного середовища і громадської ради в рівній кількості. Цим досягаються наступні цілі:

- Громадський інспектор з охорони навколишнього природного середовища є незалежною, ефективно діючою інспекційною одиницею, а не “придатком” державних органів.
- Забезпечується “прозорість” призначення громадських інспекторів, що, безперечно, сприятиме посиленню законності в цьому процесі.
- З'являється можливість значною мірою запобігти отриманню владних повноважень особами, які не володіють у достатньому обсязі необхідними знаннями або за своїми моральним та діловими якостями не можуть обіймати посаду громадського інспектора.

*Козирь А.,
студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України **

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Європа належить до числа регіонів світу з високим рівнем концентрації промисловості, сільського господарства, транспорту, густоти населення й урбанізації. Господарська діяльність у будь-якій країні Європи позначається на екологічних умовах інших країн, національні екологічні проблеми безпосередньо переростають у загальноєвропейські. У зв'язку з цим на європейському континенті вимоги до інтенсивності співробітництва між країнами є особливо важливими, оскільки Європа виступає як єдиний континентальний комплекс, складові частини якого (окремі природно-географічні пояси і зони, природно-господарські територіальні комплекси) об'єднані

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

системою природно-екологічних зв'язків. Цілісність природного середовища Європи вирішальною мірою залежить від наявності і ступеня ефективності співробітництва між країнами, проведення ними загальної узгодженої екологічної політики, відповідної єдності і спільності їхніх природних умов. [1, с. 23].

Перш ніж перейти до розгляду особливостей формування екологічної політики та базових етапів її становлення з'ясуємо трактування терміна «екологічна політика». Вдаючись до сутності цього поняття, зазначимо, що у науковій літературі можна знайти неоднозначні його визначення. Наведемо два з них, які, на нашу думку, найбільше відповідають значенню досліджуваного терміна. По-перше, екологічною політикою називають організаційну та регуляторно-контрольну діяльність суспільства і держави, спрямовану на охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання функцій природокористування, охорони природи та забезпечення нормальної життєдіяльності [4, с. 167–169].

У соціально-економічній політиці Євросоюзу на сьогодні екологічна політика за своєю значимістю займає рівні позиції з економічною політикою. Незважаючи на різнорідний склад членів Європейського Союзу, в межах Союзу вдалося виробити спільну платформу за різними екологічними проблемами, незважаючи на всі труднощі, які траплялися державам-членам Європейського Союзу через дисбаланс у міжнародній торгівлі, викликаний дією різних екологічних стандартів в областях, що були переважно транскордонними [1, с. 18-15.]

Екологічна політика – заява держави, підприємства, організації про свої наміри та принципи, пов'язані із загальною екологічною результативністю, що є основою для подальших дій і встановлення екологічних цілей і завдань. Ця політика збереження якісного стану природного життєвого середовища людини в окремих державах втілюється у формі національних програм. Ми більше схилиємося до інтегрованої візії екологічної політики та розумітимемо під нею увесь комплекс офіційних декларацій та практичних дій держав та суб'єктів міжнародних відносин, спрямованих на захист і підвищення якості довкілля. [4, с. 138–142].

Екологічна політика повинна бути сильною, а найголовніше, потрібен інститут, який може її реалізовувати. Не можна продовжувати маргіналізувати екологічну політику як щось прибудоване до економіки і яке заважає її розвитку. Необхідно включити пріоритет сталого розвитку в державну політику загалом для того, щоб маргіналізація припинилася. Для цього потрібно працювати не лише з урядом, але й із суспільством. Важливим є дотримання Україною Оргуської конвенції самої по собі і як механізму масового залучення громадян до екологічного управління. Не ухвалювати жодного рішення, яке може вплинути на стан довкілля, без процедурно врегульованої участі громадськості (громадські й парламентські слухання, референдуми, громадська екологічна експертиза тощо). Громадян треба інформувати на найбільш ранніх стадіях підготовки рішень. [1, с. 15-18].

Екологічна політика держави є органічною складовою національної стратегії соціально-економічного розвитку. Від вирішення екологічних проблем значною мірою залежить соціально-економічна стабільність в Україні. Для реалізації екологічної політики використовуються різні механізми: законодавчо-правовий, управлінський, економічний, громадсько-просвітницький. При загальній спрямованості державної стратегії управління сталим розвитком особливої актуальності набуває управління охороною довкілля, раціональним використанням природних ресурсів та безпекою життєдіяльності людини. Його значущість зростає в умовах децентралізації управління та підвищення ролі соціально-економічного розвитку регіонів. З огляду на це, в умовах трансформації економічної системи виникає потреба у розробці правових інструментів екополітики на різних рівнях управління [2, с. 65].

Характерною особливістю права ЄС є наявність в ньому комплексу основних принципів, під якими розуміються узагальнені норми, що відображають характерні риси

, а також головний зміст права ЄС та мають вищу юридичну силу. Разом із загальними принципами політики ЄС діють спеціальні, що становлять основу правового регулювання в окремих сферах діяльності, однією з яких є право навколишнього середовища. [2, с. 65]

В сучасних умовах трансформації українського суспільства особливого значення набуває формування нової еколого-економічної політики держави, визначення її ролі у системі ринкових відносин. На сьогодні відбувається руйнування старих державних структур, а правова основа та досвід формування цілісної системи сталого розвитку країни практично відсутні. Тому необхідно розібратися в системі формування і реалізації еколого-економічної політики держави, визначити стан, у якому перебуває сфера охорони навколишнього середовища, можливі напрями забезпечення пріоритетності її розвитку. [5, с. 97-98]

Екологічна політика повинна бути сильною, а найголовніше, потрібен інститут, який може її реалізувати. Не можна продовжувати маргіналізувати екологічну політику як щось прибудоване до економіки і яке заважає її розвитку. Необхідно включити пріоритет сталого розвитку в державну політику загалом для того, щоб маргіналізація припинилася. Для цього потрібно працювати не лише з урядом, але й із суспільством. Важливим є дотримання Україною Організаційної конвенції самої по собі і як механізму масового залучення громадян до екологічного управління. Не ухвалювати жодного рішення, яке може вплинути на стан довкілля, без процедурно врегульованої участі громадськості (громадські й парламентські слухання, референдуми, громадська екологічна експертиза тощо). Громадян треба інформувати на найбільш ранніх стадіях підготовки рішень [5, с. 183]

Список використаних джерел:

1. Право Европейского Союза [Текст] : учебник / под. ред. А. Я. Капустина. – М. : Юрайт, 2013. – 387 с..
2. Якість економічного зростання [Текст] / В. Томас, М. Дайламі, А. Дарешвар [та ін.] ; пер. з англ. ; наук. ред. пер. О. Кілієвич. – К. : Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2002. – 350 с.
3. Кравців В. С. Регіональна екологічна політика в Україні (теорія формування, методи реалізації) / В. С. Кравців / НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів : [б. в.], 2007. – 336 с.
4. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2011 р. [Електронний ресурс]. – К. [б. в.], 2012. – 359 с. – Режим доступу : <http://mns.gov.ua/content/nasdopovid2011.html>.
5. Шамборовський Г.О. Регіональна політика Європейського Союзу: навч. посіб. / Г.О. Шамборовський. – К.: Знання, 2011. – 187 с.

*Козлова О.
студентка 4 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів та
природокористування України **

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ҐРУНТІВ В ЄС

На загальному фоні всезростаючої загрози глобальної екологічної кризи основне місце належить вирішенню проблеми деградації та охорони ґрунтів. Їхню важливість визначено тим, що без подолання процесу деградації ґрунтів і збереження ґрунтового покриву планети неможливо зберегти ні рослинний, ні тваринний світ, ні чистоту вод і повітря. Неможливо зберегти нормальне функціонування біосфери, а, отже, й екологічне благополуччя життя людського суспільства.

На міжнародній арені функціонує чимало інституцій і міжнародних організацій, таких як ООН, ОЕСР, ЄКР, Європейська асоціація з навколишнього середовища (ЄАНС), які докладають чимало зусиль для розроблення відповідних критеріїв та індикаторів невиснажливого землекористування, відтворення родючості, охорони цілісності та різноманітності ґрунтового покриву планети [1].

Останніми роками в багатьох країнах Європейського Союзу поживлено роботу з моніторингу ґрунтів у зв'язку з проголошенням ЄС нової ґрунтової політики. В останніх деклараціях ЄС констатовано, що ґрунт як найважливіший компонент навколишнього середовища виявився незаслужено забутим і непопулярним порівняно з водою і повітрям. Серед заходів, запропонованих ЄС, задекларовано створення Європейської ґрунтової ради (European Soil Council), Європейської асоціації ґрунтових товариств (EASS), фінансову підтримку спільних проектів (Concerted action) [2; 3].

Усвідомлюючи небезпеку руйнування, забруднення і загальної деградації ґрунтів, вперше на Всесвітній конференції ООН з навколишнього середовища 1972 року звернули увагу на необхідність охорони ґрунтів; 1982 року Міжнародна організація з продовольства (ФАО) прийняла Всесвітню хартію ґрунтів, у якій закликала уряди всіх країн розглядати ґрунтовий покрив як всесвітнє надбання людства, а 1983 року ЮНЕП затвердила Основи світової ґрунтової політики.

У рішеннях Всесвітньої конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992) і Всесвітньої зустрічі з цього питання в Йоганнесбурзі (2002) зазначено, що охорона і раціональне використання ґрунтів повинно стати центральною ланкою державної політики, оскільки стан ґрунтів визначає умови життєдіяльності людства, здійснює вирішальний вплив на довкілля.

Однією з найважливіших і найскладніших проблем у міжнародному праві є проблема міжнародної відповідальності держав, яка не має однозначного вирішення ні в доктрині, ні на практиці міжнародного спілкування [4].

Шкода, заподіяна забрудненням навколишнього середовища небезпечною речовиною або небезпечним видом діяльності, у міжнародно-правових актах стосується цивільної відповідальності. Ці положення конкретизовані у Женевській конвенції про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну при перевезенні небезпечних вантажів автомобільним, залізничним та внутрішнім водним транспортом (1989).

Важливим є положення про забруднення земель. Під ними розуміють ділянку, що вміщає ґрунт, поверхневі та підземні води, які мають значний рівень забруднення, що визначається на підставі концепцій ризику. Відшкодування збитків запропоновано

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

здійснювати шляхом застосування новітніх технологій очищення земель та інших природних компонентів ділянки з метою досягнення такої якості ґрунту, за якої земельну ділянку матимуть змогу використовувати і сьогодні, і в майбутньому.

Отже, підсумовуючи вище викладене, можна зробити висновок, що однією з найважливіших і найскладніших проблем охорони ґрунтів у ЄС – це відсутність єдиного нормативно-правового акту. В якому було б передбачено діяльність органів, підприємств, організацій і громадян в області охорони ґрунтів; встановлення вимог і обмежень для територій з забрудненими ґрунтами; здійснення заходів з очищення (санації) ґрунтів і запобігання їхньому негативному впливові на здоров'я людини та навколишнє середовище; передбачено введення державного обліку якості ґрунтів, моніторингу ґрунтів і створення банку даних про стан ґрунтів.

Список використаних джерел:

1. Добровольский Г. В. Задачи почвоведения в решении современных экологических проблем / Г. В. Добровольский // Сохраним планету Земля : сб. докл. междунар. экол. форума. – Санкт-Петербург, 2004. – С. 15–18.
2. Навколишнє середовище в Європейському Союзі на рубежі століть. Екологічний звіт № 2 / Агентство з охорони навколишнього середовища. - Копенгаген, 1999. - С. 446.
3. Gentile A. P. (керівник проекту) Пропозиція щодо європейського моніторингу ґрунтів та рамки оцінки / A. R. Gentile. - Копенгаген, 2001. - С. 58.
4. Бринчук М. М. Экологическое право (право окружающей среды) / М. М. Бринчук. – М. : Юристъ, 1998. – 688 с.
5. Конвенція про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну внаслідок небезпечної діяльності до навколишнього середовища. Лугано. 21.06.1993 // Серія Європейських договорів / 150. - 1993.

Коліч М.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України **

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

На основі інтенсивного споживання природних ресурсів, існуючий процес розвитку сучасного українського суспільства зумовлює техногенні зміни довкілля, що мають екологічні та соціально-демографічні наслідки в Україні.

Отже, аналіз проблем в екологічній сфері та визначення ролі держави щодо реалізації екологічної політики, серед головних завдань якої є стабілізація й поліпшення екологічного стану країни шляхом реалізації державної екологічної політики за інтегрованим підходом соціально-економічного розвитку України для забезпечення переходу до сталого розвитку економіки та впровадження екологічно збалансованої системи природокористування є актуальним питанням сучасності.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Метою статті є детальний аналіз проблем і перспектив державної екологічної політики України. Визначення перспектив здійснення державної екологічної політики в Україні на національному, регіональному, місцевому та об'єктному рівнях.

Проблеми державної екологічної політики України зумовлені об'єктивними потребами сучасної світової глобалізації та вимогами колективної екологічної безпеки, національного розвитку, необхідністю інтеграції України в європейське співтовариство та її функціонування в системі європейської економічної безпеки тощо.

Процеси світової глобалізації та суспільних трансформацій посилили пріоритетність екологічної проблематики. У багатьох випадках на етапі становлення українського суспільства увага та турбота про навколишнє природне середовище виявляється нерентабельною. Але різні форми життя, стан здоров'я та працездатність людей – це найвища цінність суспільства, яке керується широкими соціальними критеріями в інтересах майбутнього [3].

Державне управління у сфері екології є комплекс засобів і заходів, спрямованих суспільством і державою на охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання природокористування і природоохорони та забезпечення нормальної життєдіяльності громадян, має два виміри – нормативний і регуляційний. Перший – це система правил і норм, другий – це конкретні дії для охорони навколишнього середовища. Зміст і структура екологічної політики потребують уточнення суті, мети, цілей, принципів, завдань, способів та основних її напрямів.

Методологічною основою державної екологічної політики владних структур усіх рівнів є відповідні норми Конституції України. Метою екологічної політики в Україні на сучасному етапі має бути збалансування запитів суспільства, можливостей природи та технологій виробництва шляхом планомірного формування навколишнього середовища, якість якого забезпечила б можливість сталого розвитку суспільства [5; 8].

Основною ціллю екологічної політики є покращання якості життя за умови оптимального використання та відтворення природних ресурсів. Екологічна політика покликана узгодити соціальні та екологічні завдання суспільства як основу вирішення проблеми глобальної екологічної кризи. Основні принципи екологічної політики України викладені у Законі України “Про охорону навколишнього природного середовища” [1].

Існує велика кількість проблем реалізації державної екологічної політики в Україні, такі як:

- відсутність розмежування управління природокористуванням та контролем за станом навколишнього природного середовища;
- часткове призупинення дії процедур Кіотського протоколу;
- зауваження щодо виконання Орхуської конвенції;
- відсутність системи екологічної освіти;
- інформування експертів та громадськості з екологічних питань;
- відсутність системного моніторингу стану навколишнього природного середовища на основі сучасних технологій;
- проблеми оцінки актуальної радіологічної ситуації, які були законодавчо та нормативно віднесені до таких, що постраждали в результаті аварії на Чорнобильській АЕС;
- проблеми реконструкції інфраструктури житлово-комунального господарства населених пунктів, перш за все великих міст;
- екологічні проблеми пов'язані із поводженням з небезпечними відходами, зруйнованими сховищами, знятими з експлуатації шахтами та кар'єрами;
- проблеми деградованих в результаті виснажливої та екологічно недбалой експлуатації сільськогосподарських земель;
- руйнація природного середовища унікальних рекреаційних регіонів (Карпати) в результаті несистемної і, часто, безконтрольної господарської діяльності;
- адаптація економіки України до глобальних змін клімату;

– гармонізація національної системи обліку та контролю звітності господарчих суб'єктів різної форми власності з екологічних та економічних показників до стандартів ЄС та ООН [10].

Реалізація державної екологічної політики в Україні спрямовується на перебудову відношень у системі “людина – суспільство – довкілля”. Це зумовлено значущістю екологічної проблеми, її глобальністю, масштабністю та значними фінансовими витратами на вирішення екологічних проблем. Екологічна політика є окремим напрямом діяльності держави і державного управління. Об'єктами управлінських відносин взагалі та в сфері екологічної політики є майже всі сфери життя людини, а визначальним принципом цього виду діяльності є підпорядкованість. Якщо розглядати державне управління у сфері екологічної політики з позицій системного аналізу, то суб'єкти управління це державні органи та органи місцевого самоврядування, а об'єкти управління - підвідомчі сфери управління повинні ефективно взаємодіяти через управлінську діяльність, а саме суспільні відносини, які складаються між елементами системи. Державне регулювання у сфері екологічної політики передбачає здійснення комплексних заходів з метою їх упорядкування, встановлення загальних норм і правил суспільної поведінки для охорони живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту здоров'я та життя населення, організації та підтримування раціонального використання і відтворення природних ресурсів.

За умови ефективного функціонування державного регулювання виключається потреба прямого втручання держави та її інституцій у діяльність екологічних структур [6; 9].

Для врегулювання екологічної ситуації в Україні належать такі найнеобхідніші та термінові заходи:

- проведення незалежних наукових комплексних екологічних експертиз з метою складання екологічного прогнозу і вироблення рекомендацій локального масштабу;
- активізація екологічної освіти у школах, вузах і екологічного виховання населення за допомогою телебачення, преси, кіно, природоохоронних товариств;
- збільшення витрат на охорону природи та прискорення темпів будівництва природоохоронних об'єктів, пристроїв, устаткування;
- заборона будь-яких відхилень від проектів, на шкоду довкіллю, суворе дотримання рекомендацій ОВОС;
- негайне створення економічних стимулів для проведення екологічних заходів [7].

Державне управління у сфері екологічної політики охоплює такі інституції: загального та спеціального державного управління, місцевого самоврядування, громадського управління.

Визначення основних напрямів екологічної політики держави є виключною компетенцією Верховної Ради України як законодавчого органу. Центральне місце у здійсненні загального керівництва державою у галузі екології та природних ресурсів належить Президентові України як главі держави. Кабінет Міністрів України як найвищий орган виконавчої влади спрямовує і координує роботу міністерств та інших органів центральної виконавчої влади, зокрема Міністерства екології та природних ресурсів України. Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій і Рада національної безпеки й оборони України також належать до системи органів загального державного управління у галузі екології та природних ресурсів [11].

Сучасна екологічна політика України розробляється і впроваджується у життя в дуже важких та напружених політичних умовах, що часто призводить до конфліктних ситуацій. На державні екологічні організації чиниться тиск, лобіювання відомчих інтересів певними владними та приватними структурами. Серед великої кількості проблем у сфері екологічної політики основними є домінування в різних владних органах політичних та економічних пріоритетів над екологічними, а також у відсутності ефективного контролю за надходженнями та видатками екологічних коштів. Тому впровадження та зміцнення

нових фінансово-економічних важелів реалізації державної екологічної політики – необхідна умова для сталого екологічного розвитку держави [4].

До них належать:

- створення Національного екологічного фонду;
- впорядкування та концентрація екологічних фондів з метою їх укрупнення та ефективного використання коштів;
- державна підтримка у створенні екологічних банків;
- реалізація державних екологічних програм у рахунок заборгованості перед різними фондами, країнами-інвесторами; запровадження, дієвий контроль і продаж квот за забруднення довкілля;
- впровадження екологічного лізингу, екологічного страхування, екологічного акцизного збору, податкових пільг, субсидій [2].

Проблеми в екологічній сфері, зростання кількості екологічних катастроф, різних конфліктів є наслідком негармонійних взаємовідносин між суспільством і природою. Гарантування безпеки суспільства на більш високому рівні оптимізується через реформування діяльності еколого-експертних органів і залучення громадськості до процесу прийняття рішень у екологічній сфері. Посилення ролі державних органів забезпечує реалізацію державної політики у визначеній сфері діяльності.

Таким чином, аналіз проблем та перспектив державної екологічної політики на державному, регіональному, місцевому та об'єктному рівнях дозволяє дійти висновку, що якість екологічної політики залежить як від правових, організаційних та економічних інституцій, так і від створення партнерських відносин між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством.

Функціонування механізмів державної управління в екологічній сфері на території всієї країни та в розрізі регіонів, відбуватиметься на більш високому рівні та результативно у разі переходу їх на професійну основу, просування екологічних ідей у суспільну свідомість, прагнення до кооперації між екологічними громадськими організаціями, побудові коаліцій і мереж, включення в українські й міжнародні мережі та організації, прагнення до посилення впливу на формування екологічної політики.

Список використаних джерел:

1. Андресен К. Чого нас може навчити наука про фандрайзинг, маркетинг та соціальні зміни [Електронний ресурс] / К. Андресен, А. Макки, М. Ровнер, Г. Сімпсон. – Режим доступу : http://learn.networkforgood.org/Resources_911Archive_LisaSimpson_resources_ebook.html.
2. Артемьева Т. В. Фандрайзинг: привлечение средств на проекты и программы в сфере культуры и образования / Т. В. Артемьева, Г. Л. Тульчинский. – СПб. : Лань ; Планета Музыки, 2010. – 288 с.
3. Богатова Е. Р. Фандрайзинг и краудфандинг / Е. Р. Богатова // В курсе правового дела. – 2011. – № 2.
4. Запас Евангелос [Електронний ресурс] / Евангелос Запас. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
5. Куц С. Фандрайзинг АВС : посіб. для початківців / С. Куц. – К. : Центр філантропії, 2008. – 92 с.
6. Кучереносов В. С. Посібник по підготовці проектів для неприбуткових організацій / В. С. Кучереносов, С. Б. Гончаренко. – К., 2000.
7. Лісовець О. В. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України : навч. посіб. / О. В. Лісовець. – К. : Академія, 2011. – 256 с.
8. Фандрайзинг : навч. посіб. / О. В. Чернявська, А. М. Соколова. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 188 с.
9. Холостова Е. И. Генезис социальной работы России : учеб. пособие / Е. И. Холостова. – М., 2006. – 232 с.

Колесніченко М. О.

студентка юридичного факультету 1 курсу 1 групи

*Національного університету біоресурсів і природокористування **

ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО -ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВА

На даному етапі питання екології, а також формування і реалізації екологічної політики та права є дуже проблемним. Людство переживає екологічну кризу, яка спричинена низкою антропогенних чинників, що негативно впливають на навколишнє середовище.

В сучасних умовах швидкість науково-технічного прогресу на кілька порядків перевищує адаптаційні можливості існуючих живих організмів. Тому надзвичайно загострились багато проблем, а серед них одна з головних – проблема взаємозв'язку суспільства і природи, людини і навколишнього середовища. [1,1].

В Україні до таких чинників забруднення навколишнього середовища відносяться: промисловість (особливо галузі важкої промисловості, енергетика та військова промисловість), сільське господарство (проявляється в механізації багатьох процесів виробництва, розораністю територій та глибокою оранкою, хімізацією, високою концентрацією виробництва), транспорт, а також побутова сфера.

До пріоритетних екологічних проблем сучасності Екологічна програма для Європи віднесла такі, як: зміна клімату, руйнація стратосферного озону; втрата біорозмаїття; аварії з важкими екологічними наслідками; підкислення і збільшення концентрації тропосферного озону та інших фотохімічних оксидантів [2, с. 71].

Зараз екологічна криза набирає все більших і більших масштабів, і проявляється у поступовій зміні клімату, опустелюванням планети, забрудненням великих ділянок суші, а також Світового океану тощо. Тому цьому питанню приділяють особливого значення міжнародних організацій, співтовариств та установ.

Угода про асоціацію з ЄС не тільки відкрила нові перспективи у соціально-економічному розвитку, але й обумовила появу нових викликів у процесах економічної модернізації України. Насамперед, Україна зобов'язана узгодити свою національну стратегію розвитку із вимогами ЄС і міжнародними зобов'язаннями зі сталого розвитку загалом та екологічними зокрема [3, 1]. Тому на даний момент для України повинна забезпечити ефективність здійснення екологічної політики на її теренах. А особливо забезпечити ефективність діяльності уповноважених органів охорони навколишнього середовища, запровадити системи штрафів за забруднення навколишнього середовища або його пошкодження, запровадити систему раціонального використання й відтворення природно-ресурсного потенціалу, запровадження сучасних підходів до забезпечення екологічної безпеки відповідно до принципів Європейського Союзу, а також підвищення рівня законодавства у сфера екологічного права.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Важливу роль у міжнародному процесі захисту довкілля належить Європейському Союзу, якому сьогодні належить провідна роль у реалізації політики вирішення глобальних проблем навколишнього середовища. Одними з найважливіших здобутків та результатів діяльності Європейського Союзу в екологічній сфері є запровадження Програм дій у сфері охорони навколишнього середовища та Директив щодо навколишнього середовища, а також реалізація різноманітних інструментів захисту й охорони навколишнього середовища. [4,59]

Саме тому, можемо зробити висновок, що основним завданням екологічної політики є покращення та підтримання в гарному рівні навколишнього середовища.

В Україні існує велика кількість проблем реалізації державної екологічної політики, до них відносяться : відсутність розмежування управління природокористуванням та контролем за станом навколишнього природного середовища; часткове призупинення дії процедур Кіотського протоколу; зауваження щодо виконання відсутність системи екологічної освіти; інформування експертів та громадськості з екологічних питань; відсутність системного моніторингу стану навколишнього природного середовища на основі сучасних технологій; проблеми оцінки актуальної радіологічної ситуації, які були законодавчо та нормативно віднесені до таких, що постраждали в результаті аварії на Чорнобильській АЕС; проблеми реконструкції інфраструктури житлово-комунального господарства населених пунктів, перш за все великих міст; екологічні проблеми пов'язані із поводженням з небезпечними відходами, зруйнованими сховищами, знятими з експлуатації шахтами та кар'єрами; проблеми деградованих в результаті виснажливої та екологічно недбалої експлуатації сільськогосподарських земель; руйнація природного середовища унікальних рекреаційних регіонів (Карпати) в результаті несистемної і, часто, безконтрольної господарської діяльності; адаптація економіки України до глобальних змін клімату; гармонізація національної системи обліку та контролю звітності господарчих суб'єктів різної форми власності з екологічних та економічних показників до стандартів ЄС та ООН .[5,60].

Отже, можемо зробити висновок, що впровадження ефективної системи забезпечення регулювання відносин у сфері екології потрібно Україні. Гарною основою для екологічної політики в Україні може стати політика ЄС, яка займається проблемою екології дуже обширно і має ефективні результати. А також угода про асоціацію України з ЄС допоможе Україні уникнути проблем реалізації екологічної політики та допоможе її реалізувати.

Список використаних джерел:

- 1.Шевцова Я.Ю., Саприкіна Г.А., Измайлова Д.І. Сучасні екологічні проблеми України/ Я.Ю. Шевцова - Сучасна Україна, 2011, Вип. 1 – 31-35 с.
- 2.Шевчук В.Я. Екологічне управління / В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, Г.О. Білявський. – Київ: Либідь, 2004. – 432 с.
- 3 Загорський В.С. Екологічна політика ЄС і проблеми формування системи екологічного управління в Україні - Соц.-ек.проблеми сучас.періоду України, 2014, Вип. 3(107)
- 4.Носа А.М. Особливості розвитку, формування та здійснення спільної екологічної політики Європейського Союзу як інструменту забезпечення екологічної безпеки світового співробітництва.А.М. Носа - Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип 3 – 2017- 56-60с.
- 5.Глуха В.В. Актуальні проблеми та перспективи державної екологічної політики України / Глуха В. В.,-Природній збірник , м. Харків- 2016- 59-63 с.

*Коломієць І.,
студентка 4 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Першочерговою функцією будь-якої держави є забезпечення її національної безпеки, що особливо актуалізується у світлі останніх подій в Україні. Враховуючи розуміння національної безпеки з точки зору захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, екологічна безпека повинна розглядатися як її пріоритетна складова.

Період становлення екологічної політики Європейського Союзу налічує понад 40 років плідної системної праці з формування європейського екологічного права. Вважається, що початок становлення Спільної екологічної політики в Європі заклала конференція глав держав та урядів, яка відбулася в 1972 році у Парижі.

Серед пріоритетних цілей політики ЄС у сфері навколишнього середовища виділяють такі: - збереження, захист і поліпшення якості навколишнього середовища; - охорона здоров'я населення; - розумне та раціональне використання природних ресурсів; - підтримка заходів на міжнародному рівні щодо вирішення регіональних або глобальних проблем навколишнього середовища, зокрема протидія зміні клімату .

Поміж основних принципів екологічної політики ЄС, дотримання яких є обов'язковою умовою для всіх членів та кандидатів на вступ до цього інтеграційного утворення, важливого значення набуває принцип субсидіарності, який спрямований на визначення рівня втручання ЄС. При цьому втручання ЄС при вирішенні екологічних проблем окремих держав-учасниць вважається аргументованим за умов доведення більшої ефективності його дій порівняно з відповідними заходами держав-учасниць.

Договір є обов'язковою угодою між державами – членами ЄС. На сьогодні чинними є два договори: Договір про заснування Європейського Союзу та Договір про функціонування Європейського Союзу.

Одним із ключових принципів, на яких заснована екологічна політика ЄС, є принцип «забруднювач платить», який несе у собі попереджувальну дію щодо випадків порушення стандартів екологічної безпеки і тим самим сприяє реалізації цілей та впровадженню відповідної політики ЄС у цій сфері.

Взаємодоповнюючими можна вважати принципи пропорційності і «розумного регулювання». Пропорційність, згідно зі ст. 5 Договору про заснування Європейського співтовариства, означає неможливість накладання органами влади на громадян зобов'язань, які перевищують установлені межі необхідності, що впливають з публічного інтересу. «Розумне регулювання» означає досягнення.

Екологічної політики ЄС покладена на природоохоронні інституції загальноєвропейського значення. Практика засвідчила, що діяльність суб'єктів екологічного врядування саме наднаціонального рівня дозволяє уникнути суб'єктивності у розв'язанні екологічних проблем окремих країн-учасниць та реалізувати право ініціативи щодо гармонізації законодавства в екологічній сфері. Так, основними суб'єктами, які розробляють та реалізують екологічну політику ЄС є: Європейський

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

парламент, Рада ЄС, Комісія ЄС, Суд ЄС, Омбудсмен ЄС, Європейський інвестиційний банк, а також спеціалізовані установи: Європейське агентство з навколишнього середовища, Європейська мережа інформації та спостереження за навколишнім середовищем, Мережа ЄС для імплементації та застосування права навколишнього середовища, Європейська консультативна рада з навколишнього середовища, Європейський консультативний форум з навколишнього середовища і сталого роз витку та ін.

Підписання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом і Україною активізувало подальшу співпрацю ЄС і України, яка до цього моменту мала переважно декларативний характер.

Реальні здобутки у проведенні екологічної політики ЄС можна дослідити крізь призму періодичних програм екологічних дій, що було започатковано з 1973 року, даного інтеграційного утворення.

Останнім часом все більшої пріоритетності набуває регіональна політика ЄС, екологічна складова якої посідає одне із центральних місць. Метою регіональної екологічної політики є забезпечення гармонійного, сталого розвитку європейських регіонів.

Країнами Європейського Союзу накопичено значний досвід екологічного управління. Еволюція екологічної політики ЄС сформувала чіткі підходи до визначення і розв'язання проблем навколишнього середовища. Використання екологічних стандартів є запорукою сталого функціонування екосистем у розвинутих європейських країнах.

Список використаних джерел:

1. Право Європейського союзу : підручник / за ред. В.І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 704 с
2. Микієвич М.М. Європейське право навколишнього середовища : навч. посіб. / М.М. Микієвич, Н.І. Андрусевич, Т.О. Будякова. – Львів, 2004. – 256 с
3. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. О.К. Вишнякова. – Одеса : Фенікс, 2013. – 883 с.
4. Малиш Н.А. Ефективні механізми формування державної екологічної політики : монографія / Н.А. Малиш. – К. : К.І.С., 2011. – 348 с.

*Коляда М.,
студентка 4 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів та
природокористування України **

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Європейське право та європейська політика, починаючи з створення перших Спільнот, тобто спочатку 50-х років минулого століття, надзвичайно інтенсивно розвиваються і, головне в цьому випадку – все більше і більше впливають (позитивно або негативно) на процеси прийняття рішень і практику їх здійснення у сфері охорони навколишнього середовища [2, с. 134]. Тут, з одного боку, стосовно екологічної політики накопичено важливий досвід прийняття еколого-політичних рішень, програм дії по охороні навколишнього середовища, правового регулювання, судової практики, здійснення економічних і економіко-правових заходів, поділу компенсацій між органами

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

(законодавчими, виконавчими та судовими), співтовариствами та державами-учасниками ЄС. З іншого – обсяг екологічної значущості діяльності Європейського союзу постійно зростає і, відповідно, збільшуються задіяні фінансові, кадрові та правові ресурси [5, с. 67].

Основні напрямки екологічної політики Європейського союзу (ЄС): постійне посилення уваги до проблем охорони навколишнього середовища; перехід від згадки екологічних проблем в документах ЄС до прийняття спеціальних великих актів і програм дій; закріплення екологічної політики в ряду інших політик, проведених і підтримуваних ЄС та його органами, країнами-учасницями; створення спеціальних утворень для вирішення завдань екологічної політики та контролю в даній області; збільшення масштабів фінансування екологічних заходів.

Згідно з Угодою про заснування Європейського Економічного Співтовариства цілями ЄС в даній сфері є :

- зберігати, захищати і покращувати стан навколишнього середовища;
- вносити внесок у захист здоров'я людей;
- домагатися розумного і раціонального використання природних ресурсів;
- сприяти на міжнародному рівні заходам, що належать до міжрегіональних і загальносвітових проблем захисту навколишнього середовища [3, с .77].

Основоположні договори ЄС надають органами спільноти дуже велику компетенцію щодо створення правових актів, що прямо діють в державах-учасниках і витісняють національне право. Право Європейського Союзу (спільноти) займає особливе місце серед традиційно виділених правових систем. С. Ю. Кашкін визначає право Європейського союзу як самостійну правову систему, що виникла в результаті зусиль з будівництва «єдиної Європи» і виділяє такі її риси як інтеграційність, поширеність дії на територію всіх держав, що входять в ЄС, самостійність по відношенню до міжнародного публічного права, наднаціональність (транснаціональність, наддержавність) [1]. При цьому потрібно мати на увазі труднощі, пов'язані з розмежуванням права Європейського співтовариства і Європейського союзу [2].

Політика спільноти в галузі захисту навколишнього середовища має на меті вихід на якісно інший рівень охорони, що враховує різницю ситуацій в регіонах. Вона ґрунтується на принципах попередження і превентивних дій, відшкодування шкоди навколишньому середовищу, головним чином шляхом усунення її причин, і оплати збитків тими, хто її заподіяв.

З метою реалізації політики в галузі охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування та правових приписів екологічного характеру в праві ЄС широко застосовуються дозвільні та повідомні процедури. Зобов'язання за повідомленням передбачені для створення та використання генно-інженерно-модифікованих організмів.

По праву ЄС існує кілька видів ліцензування: на викиди, погіршення якості навколишнього середовища, на виробництво та інший обіг продукції – дозволи на поставку на ринок пестицидів, біоцидів, імпорту і експорту озоноруйнівних речовин, особливо охоронюваних видів флори і фауни та ряд інших [4, с .653]

Специфічні правові інструменти - заборони та зобов'язання діяти - у праві ЄС регулюються детально. Це допустимість обмеження імпорту з-за виробництв, що завдають шкоди навколишньому середовищу, по міжнародному торговому праву.

В цілому екологічна політика спільноти в галузі охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування визначається як спрямована на досягнення високого рівня захисту з урахуванням різноманітності ситуацій в різних регіонах ЄС.

Список використаних джерел:

1. Грицяк І. Право та інституції Європейського Союзу / І. Грицяк. – К., 2004 – 260 с.

2. Копійка В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. / В. В. Копійка, Т.І. Шинкаренко ; за ред. Л. В. Губерського. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2012 – 759 с.

3. Микієвич М. М. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. / М. М. Микієвич, А. О. Андрусевич. – Львів, 2004 – 256 с.

4. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. О.К. Вишнякова. – Одеса : Фенікс, 2013 – 883 с.

5. Сансі М. Екологічне право ЄС. / М. Сансі. – К. : ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2004 – 158 с.

*Кондратенко Є. О.,
студент четвертого курсу
юридичного факультету*

*Національного університету біоресурсів і природокористування України**

ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ТА СТАНДАРТИ ЄС

Період становлення екологічної політики Європейського Союзу налічує понад 40 років плідної системної праці з формування європейського екологічного права. Вважається, що початок становлення Спільної екологічної політики в Європі заклала конференція глав держав та урядів, яка відбулася в 1972 році у Парижі. Загострення екологічної кризи в Європі на початку 70-х років ХХ ст. і об'єктивна необхідність здійснення екологічних заходів привернули громадську думку Європи до екологічних проблем економічного розвитку. Пріоритетність екологічної політики закріплена в Амстердамському договорі, що був затверджений у 1997 р., а з 1998 р. питання охорони навколишнього середовища включені в усі напрями Спільних політик ЄС [11]. Так, до сфер, у яких на даний момент відбувається інтеграція екологічних питань, можна віднести: сільське господарство, політика розвитку третіх країн, енергетика, підприємництво, рибальство, внутрішній ринок, дослідження, структурні фонди, торговельні та зовнішні відносини, транспорт, економічні та фінансові відносини [12]. Серед пріоритетних цілей політики ЄС у сфері навколишнього середовища виділяють такі: - збереження, захист і поліпшення якості навколишнього середовища; - охорона здоров'я населення; - розумне та раціональне використання природних ресурсів; - підтримка заходів на міжнародному рівні щодо вирішення регіональних або глобальних проблем навколишнього середовища, зокрема протидія зміні клімату [13]. Специфікою природоохоронного законодавства ЄС є орієнтація на забезпечення сталого розвитку країн-учасниць, за якого економічне зростання, соціальна згуртованість та охорона навколишнього середовища знаходяться в одній площині та є взаємопідтримуючими напрямками діяльності ЄС. Сталий розвиток належить до моделі людського розвитку, за якої використання ресурсів спрямоване на задоволення людських потреб нинішнього покоління з одночасним забезпеченням сталості природних систем та збереженням навколишнього середовища для закладання можливості задоволення потреб майбутніх поколінь. Поміж основних принципів екологічної політики ЄС, дотримання яких є обов'язковою умовою для всіх членів та кандидатів на вступ до цього інтеграційного утворення, важливого значення набуває принцип субсидіарності, який спрямований на визначення рівня втручання ЄС. При цьому втручання ЄС при вирішенні екологічних проблем окремих держав-учасниць вважається аргументованим за умов доведення більшої ефективності його дій порівняно з

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

відповідними заходами держав-учасниць. В основу функціонування Європейського Союзу закладений принцип верховенства права, що передбачає можливість діяльності Союзу виключно в межах договорів, які були добровільно та демократично затверджені усіма державами – учасницями ЄС. Договір є обов'язковою угодою між державами – членами ЄС. На сьогодні чинними є два договори: Договір про заснування Європейського Союзу та Договір про функціонування Європейського Союзу.

У дисертаційному дослідженні дістав подальшого розвитку понятійнокатегоріальний апарат дослідження у сфері державного управління природокористуванням у контексті національної безпеки, зокрема автором запропоновано та обґрунтовано доцільність ведення до широкого наукового обігу поняття “безпечне природокористування”, “стратегія збалансованості природокористування” “законодавча реалізація державної політики природокористування”. Також автором роботи надано пропозиції щодо узагальнення зарубіжного досвіду політики природокористування та можливості його використання в Україні на основі визначення основних тенденцій безпеки країн ЄС. Удосконалено модель системи державного регулювання природоохоронної діяльності, сутність якої полягає в уточненні підходів щодо її організації, в основі яких покладено різні комбінації рівнів впливу з урахуванням запобігання загрозам національній безпеці України (1 – видобуток та споживання природних ресурсів у виробництві, комунальному та домогосподарствах, 2 – видобуток, використання та відтворення на рівні галузі, території, кластеру, 3 – вилучення, споживання, охорона та відтворення на рівні держави, суспільства), факторів (економічні, нормативно-правові, інституційні, соціально-культурні, міжнародні) та механізмів (апріорні – об'єктивно існуючі, встановлені – формуються на державному рівні, нав'язані – встановлюються на міжнародному рівні). 4 Наголошено на необхідності співпраці з громадянським суспільством, неурядовими міжнародними, регіональними та вітчизняними організаціями, незалежними світовими, європейськими та національними мозковими центрами, засобами масової інформації до підготовки стратегічних рішень у сфері природокористування в контексті забезпечення національної безпеки, залучення їхніх представників до постійно діючих робочих груп, консультативних центрів, проведення аудиту та консалтингу; створення з суспільних коаліцій для розв'язання екологічних проблем. Визначено пріоритети удосконалення державного управління природокористуванням у контексті забезпечення національної безпеки, які стосуються посилення прозорості структури й процесу прийняття рішень, процедурні кроки та оцінку ступіні валідності прийняття альтернативних рішень.

Деякі методи взаємозалежності критеріїв ефективного природокористування та дієвості системи забезпечення національної безпеки повинні покладатися на якісні оцінки, інші – на кількісні переваги та прогнози і рангові альтернативи на основі оцінок очікуваного досягнення поставлених цілей. Важливими елементами у цьому процесі постають: належне відповідне представництво зацікавлених сторін, та їхня готовність до конструктивного діалогу, ефективне керівництво та ґрунтовна концептуальна основа.

Список використаних джерел:

1. Право Європейського союзу : підручник / за ред. В.І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
2. Микієвич М.М. Європейське право навколишнього середовища : навч. посіб. / М.М. Микієвич, Н.І. Андрусевич, Т.О. Будякова. – Львів, 2004. – 256 с.
3. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. О.К. Вишнякова. – Одеса : Фенікс, 2013. – 883 с.
4. Екологічне право України: академ. курс : підручник : 2-ге вид. / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : ТОВ «Вид-во «Юрид. думка», 2008. – 720 с.
5. Бондар О.І. Заключний звіт з науково-дослідної роботи «Проведення аналізу стану реалізації регіональної екологічної політики» [Електронний ресурс] / О.І. Бондар; Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління. – К., 2012. – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/docs/activityecopolit/NDR%20regionalna%20politika%202013.doc>

*Корецька М.,
студентка I курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України **

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

З моменту проголошення незалежності України в 1991 році і до сьогодні розвиток екологічної безпеки в Україні триває. За ці роки питання право-вого регулювання забезпечення екологічної безпеки отримали особливої актуальності та важливості. Слід зазначити, що при всіх позитивних змінах у правовому регулюванні екологічної безпеки в Україні законодавець не вирішив усіх правових проблем, що існують у цій сфері. Закони про екологічну безпеку, на жаль, на сьогоднішній день не є усталеними у зв'язку з постійною науковою дискусією з приводу місця екологічної безпеки в системі екологічного права України.

Дослідженням окремих аспектів забезпечення екологічної безпеки займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці-правники, як: В. І. Андрейцев, О. С. Баб'як, Д. Н. Бахрах, В. Л. Бредіхіна, Ю. Л. Власенко, А. П. Гетьман, І. В. Гиренко, А. П. Гетьман, В. А. Зуєв, В. М. Єрмоленко, Т. О. Коломоєць, А. В. Котелевець, В. В. Костицький, І. О. Краснова, В. І. Курило, О. П. Світличний, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга та ін.

З'явившись в українському законодавстві в Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року категорія «екологічна безпека» свого закріплення набула в Конституції України. Так, в ст.16 йдеться про те, що забезпечення екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи — катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави. Згідно зі ст.50 Конституції, кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена. До того ж, наша держава ратифікувала Організаційну конвенцію, чим перед світовою спільнотою та українським народом зобов'язалась надавати громадськості екологічну інформацію.

Найбільш повно та цілеспрямовано питання забезпечення екологічної безпеки були відображені в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» (далі – Закон) від 25 червня 1991 року. Уже в пре-амбулі цього Закону вказується, що охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини незалежно від сфери господарювання є невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку. Закон чітко визначає принцип пріоритету вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів, лімітів використання природних ресурсів при здійсненні суб'єктами господарювання діяльності, що пов'язана із підвищеною екологічною небезпекою, гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей, необхідність екологізації відповідного виробництва на основі виконання комплексності рішень у питаннях охорони навколишнього природного середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, шестидесятирічного впровадження новітніх технологій та інше (ст. 3 цього Закону). У зв'язку з цим Законом

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

визначається перелік органів державної влади та міс-цевого самоврядування, а також їх повноваження у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Надзвичайно важливе значення мають і норми Закону, які передбачають необхідність наукового обґрунтування нормування впливу підприємств, діяльність яких пов'язана із об'єктами підвищеної екологічної небезпеки на навколишнє природне середовище. Йдеться насамперед про дотримання нормативів екологічної безпеки, тобто гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у навколишньому природному середовищі, гранично допустимих рівнів акустичного, електромагнітного та іншого шкідливого впливу на нього, гранично допустимих вмістів шкідливих речовин у продуктах харчування, а також гранично допустимих викидів і скидів у навколишнє природне середовище забруднюючих хімічних речовин, рівнів шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів (ст. 33 цього Закону).

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» передбачає можливість підприємств, діяльність яких пов'язана із об'єктами підвищеної екологічної небезпеки, отримувати у використанні природні ресурси на підставі спеціальних дозволів, які видаються спеціально уповноваженими центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища, закріплює форми плати за їх використання та за забруднення довкілля, за зниження якості цих ресурсів тощо.

Відповідну роль у регулюванні правовідносин у сфері забезпечення екологічної безпеки відіграють і деякі поресурсові нормативні акти, які визначають нормативи та ліміти використання окремих природних ресурсів для здійснення викидів та скидів забруднюючих речовин, розміщення відходів тощо. До складу таких нормативно-правових актів входять, зокрема, кодифіковані поресурсові акти, якими є: Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р.; Водний кодекс України від 6 червня 1995 р.; Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. (в редакції Закону України від 8 лютого 2006 р.); Кодекс України «Про надра» від 27 липня 1994 р.; Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 21 червня 2001 р. тощо.

Отже, здійснивши аналіз правових основ забезпечення екологічної безпеки в Україні, слід відзначити, що, принаймні, на принциповому, декларативному рівні дана категорія дістала чіткого відображення в основних нормативних актах. Разом з тим, сама практична площина, подальші не-гативні тенденції у вітчизняній галузі екології змушують стверджувати про необхідність подальшого удосконалення відповідної діяльності та прийняття давно авансованого Закону України «Про екологічну безпеку».

Список використаних джерел:

1. Екологічне право України: підручник / За ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. — Х., 2005. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/law/getman_ekopu/part7/701.htm
2. Про правовий режим території, яка зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27 лютого 1991 року № 791а. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
3. Гиренко І. В. Основні етапи оцінки ефективності еколого-правового механізму у сфері охорони та використання рослинного світу / І. В. Гиренко // Підприємництво, господарство і право. — № 11. — 2013. — С. 60–63.
4. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. — 2014. — Вип. 197. — Ч. 3.
5. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
6. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/page3>

ПРИЙНЯТТЯ КОДЕКСУ ЗАКОНІВ ПРО ДОВКІЛЛЯ ЯК НАГАЛЬНА ПОТРЕБА В ЗАВЕРШЕННІ КОДИФІКАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Нині екологічне законодавство України – багатогалузева система нормативних актів різної юридичної сили, що ускладнює їх використання та призводить до численних суперечностей між ними або неузгодженості окремих актів і їх дублювання. Наявність нормативних приписів у великій кількості правових приписів створює значні труднощі для їх практичного використання [1].

Таким чином, кодифікація екологічного законодавства у формі прийняття комплексного законодавчого акта є нагальною проблемою, яку слід розглядати у якості пріоритетних завдань державної політики. У науці екологічного права напрацьовані досить вагомі теоретичні розробки стосовно форми, структури та змісту кодифікованого акта в галузі регулювання екологічних суспільних відносин. Таким законодавчим актом, на думку багатьох учених, повинен стати Екологічний кодекс України.[2] Разом з тим необхідно зауважити таке. На сьогодні у сфері екологічного законодавства, як у жодній з інших галузей (цивільного, адміністративного, господарського тощо), діє розгалужена система кодифікованих законодавчих актів у формі кодексів та законів. Предметом правового регулювання великої частини з них є однорідні групи екологічних суспільних відносин, об'єднаних сферою відповідних природних ресурсів. Це, зокрема, Земельний кодекс, Водний кодекс, Лісовий кодекс, Кодекс про надра, Закон про рослинний світ, Закон про охорону атмосферного повітря. Але багато кодифікованих законодавчих актів у галузі екологічного права мають комплексний характер, а саме: Закон про охорону навколишнього природного середовища, Закон про природно-заповідний фонд, Закон про екологічну експертизу, Закон про екологічну мережу, Закон про Червону книгу, Закон про відходи, Закон про зону надзвичайної екологічної ситуації та ін.[3]

Прийняття при такій палітрі, як стверджує А.П. Гетьман, законодавчих актів Екологічного кодексу, як форми кодифікованого акта, є недоцільним, оскільки він не зможе своїм змістом об'єднати існуючі кодекси і закони. Кодифікація екологічного законодавства України на сучасному етапі можлива лише у формі Кодексу законів України про довкілля. При такій формі кодифікації об'єднання законодавчих актів не буде механічним, а матиме змістовне наповнення принциповими положеннями існуючих кодексів та законів екологічного спрямування і надасть можливість створити єдине законодавче підґрунтя для подальшої законодавчої та правозастосовної практики. [4]

Отже, прийняття кодексу законів України про довкілля повинно завершити кодифікаційний процес у сфері регулювання екологічних суспільних відносин, створити законодавчу базу, адаптовану до норм і принципів права ЄС та міжнародного права для належного правового забезпечення охорони довкілля.

Список використаних джерел:

1. Гетьман А.П., Розметаєв С.В. До питання розробки проекту Екологічного кодексу України // Екологічний вісник. – 2003. - № 4. – С. 20.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

2. Попов В., Шульга М., Шахов В., Розметаєв С. Нові підходи до кодифікації екологічного законодавства України // Право України. – 1992. - № 3. – С. 17-20; Матеріали міжнародного «Круглого стола» на тему: Экологический кодекс Украины – мифы и реальности. – Киев, 12-13 мая 2005 г.; Здоровко Л.М. Правові питання регіонального екологічного контролю в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Х. 2003; Анісімова Г.В. Екологічне законодавство України: проблеми кодифікації // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. збірник / відп. ред. В.Я. Тацій. – х., 2008. – Вип. 97. – С. 108-118.

3. Гетьман А.П. Методологічні засади становлення правових основ охорони довкілля // Право України., 2011., № 2., С. – 17.

4. Гетьман А.П. Методологічні засади становлення правових основ охорони довкілля // Право України., 2011., № 2., С. – 17-18. 70

Кравченко В.В.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ

Екологічне право як система правових норм і принципів, що регулюють питання, які стосуються довкілля, на сьогодні постійно розвивається, а проблеми, що стосуються екології – це актуальні питання для кожної держави світу. В свою чергу екологічні права людини займають особливе місце в структурі прав людини.

У першому міжнародному документі, що проголосив основні права і свободи людини, – у Загальній декларації прав людини було закріплено право на життя (ст.3) [8], проте нічого згадувалось про екологічні права. У Декларації Конференції ООН з проблем навколишнього середовища людини було закріплено перший принцип, який визначав, що людина має основне право на «сприятливі умови життя в навколишньому середовищі, якість якого дає змогу вести гідне благополучне життя» [7].

У статті 1 Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція) зазначено, що з метою сприяння захисту права кожної людини нинішнього і майбутніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я та добробуту, кожна зі сторін Конвенції гарантує права на доступ до інформації, на участь громадськості в процесі прийняття рішень і на доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища. А також в Орхуській Конвенції проголошено наступні права людини: на сприятливе навколишнє середовище; право на участь у проведенні екологічної експертизи, розробці екологічних програм, планів, проектів нормативних актів тощо [9].

В Основному Законі нашої держави кожному громадянину гарантується право користуватися природними об'єктами права власності (землю, її надрами, атмосферним повітрям, водними ресурсами тощо), кожному гарантується право власності на землю (ч.2 ст.13, ч.2 ст.14 Конституції України). А в статті 50 Конституції закріплено, що кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Для реалізації цього права, кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення [1].

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Крім зазначених конституційних прав, більш повний перелік екологічних прав визначено у статті 9 Закону України «Про охорону навколишнього середовища». А саме, кожному гарантується право на: участь в розробці та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів; здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів; об'єднання в громадські природоохоронні формування; одержання екологічної освіти тощо [5].

Отже, екологічні права людини знайшли своє відображення не тільки в національному законодавстві, а насамперед у міжнародних документах, які обов'язкові для виконання для всього суспільства. Можна відмітити, що екологічні права є конституційними, адже закріплені в Конституції України, і ці права гарантуються державою, не можуть бути скасовані та не є вичерпними. Найбільш повний перелік екологічних прав міститься в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», але і в інших законах містяться екологічні права, наприклад, у законах: «Про охорону атмосферного повітря», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» тощо.

Таким чином, екологічні права посідають чільне місце в системі конституційних прав і свобод людини і громадянина і належать до основних (природних) прав. А ще, екологічні права походять від природного права на життя і свободу, яке кожна людина має від народження.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної ради України. – 1996. – № 30. – 141 с.
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. №1264-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
3. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27.02.1991 р. №791а-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791%D0%B0-12>.
4. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28.02.1991 р. №796-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12>.
5. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10.1992 р. №2707-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12>.
6. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 р. №2059-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.
7. Декларація Конференції ООН з проблем навколишнього середовища людини від 16.06.1972 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declarathenv.shtml.
8. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
9. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 25.06.1998 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015.

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ПРАВА ДОВКІЛЛЯ

За оцінками європейських фахівців з екологічного права, станом на сьогодні законодавство ЄС у сфері охорони довкілля є одним з найбільших повних, розроблених, прогресивних і досконалих.

Крім того, зараз часто вживається новий науковий термін «європеїзація права довкілля», що розуміється як «сталій, впертий, насичений і широкопливовий», а також «невпинний» прогресивний розвиток, що створює найбільш важливий аспект денационалізації права довкілля, яке само по собі виникло із міжнародного права навколишнього середовища і міжнародного торгового права.

Сьогодні захист навколишнього середовища відноситься до сфер спільної компетенції Союзу і держав-членів, а політика ЄС щодо навколишнього середовища - одне з напрямків його діяльності.

Аналіз формування і розвитку екологічної політики, компетенції та законодавства ЄС дає підставу говорити про наявність певного корисного досвіду у сфері охорони навколишнього середовища: наявність інституту, контролюючого законодавство держав-членів і практику виконання зобов'язань; наявність судового механізму вирішення спорів у цій сфері та інше.

З 2009 р. співпраця України з Європейським Союзом, зокрема, у сфері охорони довкілля, здійснюється в рамках виконання Порядку денного асоціації між Україною та ЄС. Його розроблено на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції, спільної участі, спільної відповідальності та спільної оцінки. Питання охорони довкілля стосуються підготовки до імплементації ЄС та підтримки України у: розробці та імплементації стратегії та плану дій з навколишнього середовища; посиленні адміністративної спроможності, розробці та імплементації законодавства, стратегій та планів у сфері навколишнього природного середовища тощо.

Перші кроки в напрямку адаптації у сфері охорони довкілля в контексті Угоди про асоціацію були зроблені в грудні 2012 р., коли Мінприроди затвердило Наказом від 17.12.2012 р. № 659 Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу, який передбачає перелік директив ЄС у сфері охорони довкілля, до яких повинно адаптуватися українське законодавство.

Зміст основних положень Директиви 2003/4/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 28 січня 2003 р. про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви Ради 90/313/ЄЕС полягає у наступному: подано визначення терміну екологічної інформації, заявника, громадськості тощо; передбачено перелік прав громадян та обов'язки державних органів щодо доступу до інформації про навколишнє природне середовище за запитом; зазначено винятки щодо доступу до інформації; передбачено грошовий збір; визначено гарантії доступу до правосуддя з питань доступу до інформації; визначено стандарти якості інформації щодо навколишнього природного середовища.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС це новий поштовх для вдосконалення правового регулювання відносин у сфері довкілля, покращення виконання міжнародно-

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

правових стандартів через призму джерел права Європейського Союзу, який чи не найбільш відповідально у всьому світі дотримується концепції сталого розвитку. Необхідні дії для апроксимації законодавства України до положень Директив ЄС, зокрема тих, що стосуються управління довкіллям та інтеграції екологічної політики :

6. Прийняти відповідне спеціальне національне законодавство та визначити уповноважений орган з конкретного питання.
7. Визначити процедуру консультацій з громадськістю з екологічних питань;
8. Забезпечити максимальний доступ для громадськості у реалізації екологічно-значимих рішень;
9. Забезпечити домовленості з сусідніми державами щодо обміну екологічною інформацією;
10. Встановити процедуру консультацій та налагодити співпрацю між органами влади та місцевого самоврядування з питань охорони навколишнього природного середовища.

Список використаних джерел:

1. MeYerschmidt K. Europäisches Umweltrecht München: Verlag C.H. Beck, 2011. 1007 с. С. 2.
2. Sands Ph. Principles of international environmental law / Ph. Sands. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 2-d ed. P. 732.
3. Оцінка впливу на довкілля та участь громадськості: аналітичний порівняльний огляд європейського й українського законодавства та рекомендації щодо впровадження європейських стандартів в Україні. Львів: ЕПЛ, 2013. С. 20.
4. Оцінка екологічної складової двостороннього співробітництва між Україною та Єс / Під ред. Н. Андрусевич. Львів. 2013. С. 9.
5. Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики до інших галузевих політик: короткий опис Директив ЄС та графіку їх впровадження // Проект технічної допомоги ЄС «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні секторальної бюджетної підтримки» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.sbsenvir.org/images/documents/Upravlinnya_brochure_final.pdf.
6. Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики // Complementary Support to the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine (MENR) for the Sector Budget Support Implementation An EU funded project [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.sbs-envir.org/images/documents/mepr_21.08.2014/horizontal.pdf.

Кудінова В.О.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

РОЛЬ І МІСЦЕ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Одним із різновидів екологічного управління є громадське екологічне управління. Його існування зумовлено, насамперед, необхідністю реалізації прав громадян на участь в

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

управлінні державними справами, яке проголошено в ст. 38 Конституції України, та забезпечення захисту від свавілля органів влади, нехтування і зневажання з їхнього боку екологічних та суміжних з ними прав населення. Збереження природних ресурсів і охорона навколишнього середовища стали включатися до соціальних систем лише недавно, з приверненням уваги до екологічних проблем, посиленням громадської свідомості та відповідальності.

Національним законодавством України також передбачено можливості здійснення громадянами та їх об'єднаннями функцій екологічного управління. У багатьох випадках воно регламентує участь громадськості в процесі екологічного управління значно ширше, ніж це передбачено міжнародними нормами. Зокрема, ст. 9 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" закріплює екологічні права громадян України. У розд. IV цього Закону – "Повноваження органів з управління в галузі охорони навколишнього природного середовища" – міститься ст. 21 "Повноваження громадських об'єднань у галузі охорони навколишнього природного середовища", в якій встановлено права громадських природоохоронних об'єднань.

В умовах демократизації і екологізації соціальних процесів громадськість отримує все більше можливостей для участі в екологічному управлінні й активно їх реалізує як самостійно, так і на партнерських засадах з органами державного та виробничого екологічного управління. Безумовно, цей ефективний напрям громадської діяльності потребує належного нормативного забезпечення, що і може стати темою для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Екологічні права громадян: як їх захистити за допомогою закону / Благод. фонд "Екоправо-Львів" : Центр громад. екол. адвокатури "Правнича ініціатива" для центр. та схід. Європи ; Регіон. екол. центр для центр. та схід. Європи. – К. : Інформ. агентство "Ехо-Восток", 1997. – С. 14.
2. Статут територіальної громади міста Харкова // Слобода. – 2001. – № 38. – 15 трав.
3. Участие общественности в правовом регулировании воздействия на окружающую среду / Вильям Фатрел, Гровер Рен, Ан Пауерз и др. : пер. с англ. – Вашингтон : Ин-т законодательства окружающей среды, 1991. – С. 18.
4. Ларионов Г. А. Общественный экологический контроль // Государство и право. – 1996. – № 2. – С. 65.

Кутовий Н.Р.,

*студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВА

Формування політики у сфері розбудови екологічної безпеки для здійснення сталого розвитку суспільства. Ця проблема є особливо актуальною. Екологія стає сферою

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

політичних інтересів і рішень, а політика дедалі більше враховує екологічні чинники [1, с. 6]

Слід урахувати, що недосконалість існуючої нормативно-правової бази тісно пов'язана з організаційно-управлінською системою природоохоронної сфери. У законодавстві України екологічне управління розглядається як складова загальної системи, що представляє собою діяльність по плануванню, методикі реалізації та актуалізації екологічної політики. Необхідність запровадження новітнього екологічного управління обумовлено такими причинами:

- виробничі підприємства тою чи іншою мірою є потенційно небезпечними, (створюють підвищену екологічну небезпеку);
- велика к-ть підприємств на просторах країни розташована на територіях населених пунктів, які відносяться до рекреаційної зони;
- екологічність підприємства стає однією з вимог ефективної діяльності всього виробничого комплексу та залученню інвестицій на міжнародному рівні.

Треба відзначити, що усвідомлення у необхідності формування саме «екологічної політики», під якою розуміється система дій, спрямованих на охорону та оздоровлення природного довкілля, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення нормальної життєдіяльності і безпеки людини, тобто, організація, регуляція та контроль процесів, що розгортаються у сфері екологічної діяльності людини. [2] Дає підставу для визначення необхідності розробки концептуальної моделі екологічного управління як документа, який забезпечує можливість врахувати методи та шляхи вирішення проблем екологізації небезпечних підприємств та можливість досконало ними керувати

При формуванні основ екологічної політики в частині правового забезпечення екологічної безпеки доцільно враховувати що чинне законодавство України в якості юридичних критеріїв безпечного навколишнього середовища передбачає спеціальні нормативи :

- а) гранично допустимі концентрації забруднених речовин у природному середовищі;
- б) рівні акустичного, електромагнітного, радіаційного та іншого шкідливого впливу на це середовище;
- в) гранично допустимий захист забруднюючих речовин у продуктах харчування.

Зважаючи на перераховані чинники, на мою думку основними проблемами у реалізації екологічної політики є вибір пріоритетів розвитку екологічної політики з урахуванням регіональних особливостей, формування системи функцій управління еколого-економічним розвитком, та розвиток екологічного права як галузі відповідного законодавства в цілому.

Базуючись на розробленні та виконанні дій з охорони навколишнього природного середовища як основного інструменту реалізації національної екологічної політики на регіональному рівні необхідно обґрунтовано знайти підходи до вибору стратегії сталого розвитку екологічної політики та права.

Список використаних джерел:

1. О.С. Заржицький Актуальні проблеми правового забезпечення екологічної політики України
2. Гетьман А.П. Экологическое право Украины. Учеб. пособие. – Харьков, Одисей. – 2007
3. https://studopedia.su/16_9662_formuvannya-ta-realizatsiya-derzhavnoi-ekologichnoi-politiki-ukraini-v-programnih-dokumentah.html

*Курпіль І.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. В умовах критичного ставлення суспільства до стану навколишнього природного середовища особливого значення набрали питання щодо прав людини на безпечне довкілля.

Президент України відправив послання до Верховної Ради України, яке акцентує увагу на зростанні екологічних загроз у вигляді нераціонального, виснажливого використання природних ресурсів, радіоактивного, хімічного та біологічного забруднення довкілля і, як правило, загострення проблеми створення безпечних умов життєдіяльності населення.

Зазначені обставини вимагають здійснення комплексних, системних заходів реагування, серед яких особливе місце належить адміністративно-правовому забезпеченню екологічних прав громадян.

Мета. З'ясування місця і ролі органів внутрішніх справ у сфері забезпечення конституційних екологічних прав людини і громадянина; визначення свого уявлення зазначеної проблеми та пропозицій щодо її вирішення шляхом розробки поняття конституційних екологічних прав людини і громадянина в Україні, критеріїв їх відмінності від інших видів конституційних прав, відповідності їх міжнародно-правовим нормам.

У відповідності зі ст. 21 Конституції України, основні екологічні права належать до категорії невідчужуваних непорушних прав людини, як такі, що складають в теорії права категорію природних прав людини.

Систему конституційних екологічних прав людини й громадянина складають права: на безпечне для життя і здоров'я довкілля; на вільний доступ до інформації про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту та право на її поширення, на заборону засекречувати таку інформацію; на відшкодування шкоди, завданої порушенням зазначених прав.

Органи внутрішніх справ можна віднести до функціональних спеціально уповноважених органів держави по охороні навколишнього природного середовища. Прийнято вважати також, що органи внутрішніх справ у зазначеній сфері наділено надвідомчою компетенцією.

Надвідомчість компетенції органів внутрішніх справ пояснюється їх універсальністю по відношенню до найрізноманітніших завдань, які доводиться вирішувати останнім. Це повною мірою стосується і забезпечення конституційних екологічних прав і свобод людини та громадянина.

Хоча в Україні існує конституційне регулювання екологічних прав і свобод людини та громадянина, проте воно не досконале, а ряд важливих питань не врегульовано взагалі. Практика застосування відповідних норм фактично тільки починає формуватися.

Проблеми, пов'язані з діяльністю органів внутрішніх справ саме по забезпеченню конституційних екологічних прав і свобод людини та громадянина в Україні, потребують систематичного дослідження та вдосконалення, що зумовлено постійними змінами у суспільно-політичному житті. Розглядаючи практичну бездіяльність органів внутрішніх

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

справ, які повинні забезпечувати реалізацію конституційних екологічних прав людини і громадянина, як фактор, що знижує ефективність охорони останніх, слід пам'ятати, що зазначена бездіяльність характеризується підвищеною соціальною небезпекою, оскільки при цьому не вживаються необхідні заходи щодо припинення правопорушень у зазначеній галузі. Адже загальновідомо, що безсилля влади, її бездіяльність тільки розбещує, провокує ескалацію злочинності.

Тому закріплені за органами внутрішніх справ повноваження в галузі забезпечення конституційних екологічних прав є не лише правами останніх, але одночасно виступають і обов'язком забезпечувати реалізацію зазначених прав у повному обсязі та на належному якісному рівні.

На мою думку, потребують наукового обґрунтування питання реалізації конституційних екологічних прав і свобод шляхом підвищення ефективності законодавчої та правореалізаційної діяльності державних правоохоронних органів (зокрема органів внутрішніх справ) по забезпеченню зазначеного виду прав. Серед них слід назвати такі проблеми: максимальне пристосування конституційного екологічного законодавства до практичного використання шляхом усунення дублювання нормативно-правових актів, відмінностей в розумінні термінології стосовно опису тих самих фактів і явищ; усунення невідповідності значної частини нормативно-правових актів (перш за все відомчих), що суперечать вимогам Конституції, сприяння більшому рівню їх доступності; усунення абстрактного, декларативного характеру правових норм, по можливості заміна їх нормами прямої дії; надання процесу законотворчості плановості, обґрунтованості, доцільності та послідовності, усунення відомчого впливу.

Необхідно підвищити рівень ефективності конституційних екологічних прав шляхом орієнтації їх на реалізацію основної мети – безпосередньої охорони людини, її права на життя та здоров'я в цілому. Слід також розробити і прийняти ряд важливих правових актів – про екологічну інформацію, екологічну безпеку, про відшкодування екологічної шкоди, прийняти базовий законодавчий акт прямої дії – Екологічний кодекс; удосконалити правову базу діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню конституційних екологічних прав та свобод людини і громадянина в Україні шляхом видання відповідного наказу Міністерством внутрішніх справ, внесення відповідних змін до Закону України “Про міліцію”, прийняття законів “Про органи внутрішніх справ”, “Про екологічну міліцію”, “Про діяльність органів внутрішніх справ в умовах надзвичайних ситуацій”.

Список використаних джерел:

1. Грицкевич С.Г. Забезпечення конституційних екологічних прав і обов'язків людини і громадянина в Україні // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. - К., 1999. - № 4. - С. 85-92.
2. Грицкевич С.Г. Єдність і взаємодія конституційних екологічних прав та обов'язків // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. - К., 2001. - № 2. - С. 172-180.
3. Грицкевич С.Г. Право людини і громадянина на екологічну інформацію в Україні // Права людини та інформація: Збірник наукових праць. - К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2001. - С. 35-44.
4. Грицкевич С.Г. Конституційні екологічні права в системі конституційних прав людини і громадянина // Право України. - 2001. - № 8. - С. 54-57.
5. Грицкевич С.Г. Конституційні екологічні права людини й громадянина та їх забезпечення органами внутрішніх справ. - Рукопис.

*Лавриненко Т.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ

Практично всі створені людиною технології характеризуються, з одного боку, споживанням природних ресурсів, а з іншого – збільшенням обсягу промислових відходів, що повертаються в довкілля. Це спричинило суттєве погіршення екологічної ситуації в Україні і, як наслідок, широкого поширення в суспільно-політичній лексиці набуло вживання поняття «екологічна безпека».

Вперше поняття екологічної безпеки на нормативно-правовому рівні було застосовано в Декларації про державний суверенітет. З її положень випливає, що екологічна безпека громадян полягає у їх захищеності насамперед від загроз антропогенного характеру, тих, що спричинені функціонуванням таких підприємств, установ та організацій та інших об'єктів, які заподіюють шкоду екології України.

Також у Декларації закріплено обов'язок держави дбати про екологічну безпеку громадян, парламент фактично встановив, що об'єктом екологічної безпеки є не лише громадяни, а й інші об'єкти. В цьому документі увага акцентується саме на захищеності об'єктів екологічної безпеки від загроз антропогенного характеру.

Національна безпека як політологічна категорія є частиною державної політики, що має на меті створення відповідних умов, які сприяють збереженню та зміцненню важливих цінностей людини, суспільства і держави.

Екологічну безпеку як правове поняття можна розглядати виключно як правовий принцип. Він полягає у створенні таких умов існування та розвитку суспільства, держави, завдяки яким забезпечується своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізація реальних і потенційних загроз антропогенного та природного характеру.

Ст. 16 Основного Закону України закріплює, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави.

Екологічна безпека перебуває в ролі важливого принципу правового регулювання. В Конституції, як і в Декларації, закріплено пріоритет екологічних цінностей над економічними.

Я вважаю за необхідне зупинитися на правах людини на сприятливе довкілля. Практично лише перша світова війна з усією гостротою викликала необхідність законодавчого гарантування права людини на сприятливе для його життя довкілля, в тому числі і природне.

Право людини на гідне для її проживання довкілля міститься у Загальній декларації прав людини, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН на своїй третій сесії, що відбулася в Парижі, 10 грудня 1948 р. Воно визначалося як завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави. І хоча безпосередньо про екологічні права в Декларації мова не йшла, у ній є чимало статей, які окреслюють вимоги до оточення людини.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Важливу роль у правовому забезпеченні охорони навколишнього природного середовища зіграли міжнародні договори, спрямовані на заборону використання ядерної зброї.

Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, космічному просторі та під водою (Москва, 1963), а також Договір про космічну діяльність держав (1967) і Договір про заборону розміщення на дні морів та океанів і в їх надрах ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення (1971) створили правові основи захисту основних сфер планети, а також Місяця від ядерного забруднення.

Логічним підсумком таких дій стала Конвенція про заборону військового чи будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище (1977), за яким взагалі упереджувалася можливість використання природного середовища з військовою метою.

А вже в Міжнародному пакті про права солідарності навколишнє середовище зазначене серед чотирьох (поряд з миром, розвитком та спільним надбанням людства) універсальних цінностей, що визнаються як такі всіма людьми, всіма народами і всіма націями. При цьому з чотирьох розділів Пакту розділ третій (5 статей з 20) присвячено праву на навколишнє середовище.

Все це свідчить про те, як стрімко розвивалось екологічне право і як природне довкілля ставало однією з фундаментальних цінностей людства.

Таким чином, екологічна безпека – самостійний напрям екологічної діяльності, що існує поряд з такими напрямками як природокористування та охорона навколишнього середовища. З іншого боку, це конституційно-правовий принцип, одним з виявів якого є закріплення на законодавчому рівні пріоритету екологічних цінностей над економічними. Екологічні права не становлять вичерпного переліку і можуть бути доповнені або змінені в майбутньому, в залежності від конкретної екологічної ситуації в державі в певний період.

Список використаних джерел:

1. [Електронний ресурс] : https://pidruchniki.com/86234/ekologiya/vidi_ekologichnih_prav_gromadyan
2. [Електронний ресурс] : https://uk.wikipedia.org/wiki/Екологічні_права_та_обов'язки_громадян_України
3. Андрейцев В. Право громадян на екологічну безпеку : проблеми конституційно-правового забезпечення.
4. Бринчук М.М. Теоретические основы экологических прав человека.

Лемішко О.О.,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Інтеграція України в європейське співтовариство підпорядкована побудові відповідного інституціонально-правового механізму імплементації системи європейської економічної безпеки. Пріоритетним у цьому напрямку є впровадження екологічно збалансованої системи природокористування. 23 травня 2018р. було затверджено плани заходів щодо реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища України. Зокрема, означено

необхідність розробки та подання, в установленому порядку, Кабінетові Міністрів України проектів законів щодо внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України в частині посилення відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень і злочинів проти навколишнього природного середовища, в тому числі за використання природних ресурсів [2]. Негативне навантаження на навколишнє природне середовище спричиняє, у тому числі, сільське господарство. Діяльність підприємств аграрного сектору економіки, а також гірничо-видобувної, металургійної, хімічної промисловості та енергетичного сектору порушує відтворення природних ресурсів та екологічного потенціалу України. Вирощування продукції рослинництва приводе до руйнування ґрунтових екосистем, втрати родючості, водної та вітрової ерозії, ущільнення ґрунту. Перероблені відходи тваринницьких комплексів також є значимими факторами негативного впливу на навколишнє середовище. Особливої шкоди довікллю завдають агрохолдинги, що займаються птахівництвом та вирощуванням птиці. Так, наприклад, холдинговою компанією ТОВ «Комплекс Агромакс», а саме, його філією «Гаврилівський птахівничий комплекс» на протязі 2018 р. було грубо порушено правила екологічної безпеки під час експлуатації підприємства, що спричинило тяжкі наслідки; в наслідок системного порушення норм законодавства про охорону природного середовища посадовими особами зазначеного агрохолдингу, довікллю завдано збитків на суму понад 200 мільйонів гривень; аналогічні грубі порушення також спричинено компанією ПАТ «Миронівський хлібопродукт» [1]. На нашу думку, означені негативні процеси є слідством відсутності відпрацьованої і дієвої правової бази, що стосується, у тому числі, державного управління у сфері екології. Особливість механізму реалізації екологічної політики в аграрному секторі економіки полягає у запровадженні інструментів, важелів та індикаторів, що враховують об'єктивну необхідність узгодження ефективного функціонування суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки та їх сталого екологічнобезпечного розвитку. У означеній площині необхідно, по-перше, на законодавчому рівні означити перелік критеріїв, за якими буде оцінено ступінь ризику та завданої шкоди щодо екологічного середовища; по-друге, провадження господарської діяльності у аграрному секторі необхідно підпорядкувати екологічній відповідальності. Вважаємо також доречним фінансово заохочувати аграрних товаровиробників, які у процесі господарської діяльності підтримують природну родючість ґрунтів, що знаходяться у господарському обороті. Враховуючи, що до резервного капіталу підприємства належать усі складові капіталу, призначені для покриття можливих у майбутньому непередбачених збитків і втрат, на законодавчому рівні необхідно закріпити обов'язковість формування «резервного капіталу на потреби екологічнобезпечного розвитку» для суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки. З «резервним капіталом на потреби екологічнобезпечного розвитку» ідентифікуємо капітал, який буде сформовано за рахунок відрахувань з чистого прибутку, відображено за додатковою статтею балансу «Резервний капітал на потреби екологічнобезпечного розвитку». Мінімальна сума відрахувань з чистого прибутку повинна бути на рівні 1,5 – 3%. Вважаємо за доцільне впровадити означені зміни для суб'єктів господарювання кожної економічної галузі. Одночасно, до підприємств, які додатково витрачають кошти на природоохоронні заходи та застосовують екологічно дружні технології щодо виробництва аграрної продукції, необхідно запровадити інструментарій податкового стимулювання.

Аграрний сектор України з його базовою складовою, сільським господарством, формує засади щодо забезпечення, у тому числі, екологічної безпеки держави. Базисом означеного процесу вважаємо виважену державну агроекологічну політику. При цьому, орієнтир необхідно тримати на європейський стиль екологічної політики, який підпорядковано беззаперечному визнанню урядом та суспільством пріоритетів охорони навколишнього середовища.

Послідовність механізму реалізації державної екологічної політики в аграрному секторі економіки, заохочення розвитку екологічного менеджменту в аграрних підприємствах, впровадження інструментарію екологічної відповідальності та регуляторів фінансово-економічного стимулювання буде спонукати, у кінцевому підсумку, до переведення національної економіки на інноваційний шлях розвитку.

Список використаних джерел:

1. Депутатський запит: Щодо неупередженого, об'єктивного та політично нейтрального розслідування фактів грубого порушення екологічного законодавства агрохолдингами, що займаються птахівництвом та вирощуванням птиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/Yuliya/Downloads/10_2763_00_G_C_ZAP.PDF.
2. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища: Розпорядження Кабінету Міністрів України (від 23.05.2018 року № 353-2018-р) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/353-2018-p#n10.

*Леонідов Р.,
студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Стан довкілля — дзеркало, що відтворює нашу дійсність. Нині захист довкілля є одним із пріоритетних напрямів діяльності Європейського Союзу. Уряд України чітко визначив основні стратегічні пріоритети екологічної політики. Останнім часом у регіонах України процесу реалізації державної економічної політики на регіональному рівні надається значна увага, що пояснюється посиленням регіоналізації державного управління регіональним розвитком.

Механізми реалізації державної економічної політики на регіональному рівні стали об'єктом дослідження різних зарубіжних і вітчизняних учених (це зокрема О. Амосов, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, С. Дорогунцов, В. Князев, О. Коротич, М. Латинін, О. Машков, Н. Нижник, Г. Одинцова, Я. Олійник, Ю. Пітюренко, Ю. Сурмін та ін.

Метою статті є визначення принципів реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні.

Місцеве самоврядування в Україні згідно з чинним законодавством здійснюється через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, районні та обласні ради, а також територіальними громадами сіл, селищ, міст. Ці органи, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст, вирішують питання місцевого значення в межах Конституції та законів України, самостійно реалізують надані їм повноваження.

Нині в Україні чинним законодавством не визначено основні принципи регіональної екологічної політики, але, виходячи із загальносистемних вимог,

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

конституційних прав людини і національних інтересів, міжнародних зобов'язань країни, їх можна визначити таким чином:

- пріоритетність прав людини на екологічно безпечне і здорове життя;
- обов'язковість додержання екологічних законів гармонізації співіснування людини, суспільства і природи;
- обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів у місцевій життєдіяльності;
- обов'язковість додержання принципу екологічної, соціальної, економічної і культурної збалансованості під час здійснення господарської та іншої діяльності;
- екологізація всіх сфер місцевої життєдіяльності; збалансованість національних і місцевих інтересів, державної і місцевої екологічної політики;
- пріоритетність громадських екологічних ініціатив, гласності і демократизму під час прийняття рішень;
- пріоритетність екологічної культури, освіти як способу життя населення в гармонії з природою;
- забезпечення відповідальності забруднювачів усіх форм власності;
- забезпечення ефективності дії еколога-економічних механізмів природокористування на основі принципу "забруднювач платить";
- пріоритетність новітніх технологій у функціонуванні місцевих комунальних служб.

Вітчизняне законодавство декларує забезпечення екологічних прав і участь громадськості в прийнятті екологічно значимих рішень (Конституція України (ст. 50), Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" (ст. 9, 10, 11, 21), Водний Кодекс України (ст. 11) і ін.). Крім того, гарантії участі громадськості в рішенні будь-яких питань прописані в Законі "Про місцеве самоврядування в Україні" (ст. 7, 8, 9, 13) і в Законі "Про всеукраїнський референдум".

Діючим документом, спеціально спрямованим на забезпечення екологічних прав громадян, є "Конвенція про доступ до інформації, участі громадськості в прийнятті рішень і доступі до правосуддя з питань, що стосуються довкілля" (Оргуська Конвенція), ратифікована Верховною Радою України у 1999 р.

Таким чином, ключовими напрямками розвитку й вдосконалення законодавства на даному етапі є розробка і впровадження нормативно-правових актів, що забезпечують введення в дію законів та створення умов для виконання вимог чинного законодавства; вдосконалення діючого законодавства відповідно до вимог нашого сьогодення з врахуванням реальних умов діяльності суб'єктів господарювання. Головною метою державної екологічної політики на регіональному рівні в довгостроковій перспективі є підвищення якості життя населення регіону за рахунок поліпшення екологічних параметрів системи життєзабезпечення, впровадження нових наукоємних, ресурсозберігаючих екологічно чистих технологій, формування стабільного екологічно безпечного господарсько-виробничого комплексу, створення екологічно безпечних умов проживання людей.

Список використаних джерел:

1. Конституція (Основний Закон) України: закон України № 254к/96ВР від 28 черв. 1996 р. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Закон України про охорону навколишнього природного середовища // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1991. — № 41. — Ст. 546.
3. Кодекс цивільного захисту України: закон України № 5403 VI від 2 жовт. 2012 р. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
4. Кравців В.С. Регіональна екологічна політика в Україні та механізми її реалізації / В.С. Кравців; НАН України. Інститут регіональних досліджень. — Львів, 2012. — 72 с.

5. Андрієнко М.В., Шако В.С. Механізми реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні, стаття у журналі «Інвестиції: практика та досвід» № 18/2017.

*Максименко Ю.П.**

*Аспірант Національного університету біоресурсів
та природокористування України,*

головний юрисконсульт

Інституту розведення і генетики тварин імені М.В.Зубця НААН

ЕКОЛОГІЯ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА БЛАГОУСТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Вчорашня бездіяльність наразі призводить до загострення екологічної ситуації в населених пунктах України. В містах, селищах міського типу і селах та поза їх межами питання благоустрою (санітарне очищення території, збирання, перевезення та знешкодження відходів) відноситься до безпосередніх і першочергових обов'язків органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Але нормативно-правовий стан регулювання дієвого притягнення до відповідальності конкретних осіб за бездіяльність у цій сфері залишає бажати кращого.

Після початку в 2015 році адміністративно-територіальної реформи та реформи децентралізації органи місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад за статусом були прирівняні до міст обласного значення та після об'єднання такі територіальні громади перейшли на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. Бюджетна та податкова децентралізація також дозволили отримувати значні надходження до відповідних місцевих бюджетів сільських рад і без об'єднання (яскравим прикладом є сільські ради пристоличного регіону). Але при таких значних фінансових надходженнях забезпечення екологічних прав громадян, охорона навколишнього природного середовища через поводження з твердими та рідкими побутовими відходами в рамках здійснення наданих законом повноважень благоустрою населених пунктів в органах місцевого самоврядування залишається вкрай низьким.

Яскравим прикладом цього є сміттєві кризи у Львові та Дрогобичі (Львівська та Дрогобицька міські ради є представницькими органами місцевого самоврядування міст обласного значення, що на підставі прямої дії закону з 1 травня 2018 року визнані спроможними об'єднаними територіальними громадами). Сміттєва криза у Львові – серія інцидентів у Львові, починаючи з літа 2016 року, викликаних тривалим ігноруванням проблем зі зберіганням та переробкою сміття у місті, пожежею на Грибовицькому сміттєзвалищі, загибеллю людей та подальшою бездіяльністю місцевої влади. Сміттєва криза у Дрогобичі – ситуація зі сміттям у місті Дрогобич, Львівської області, викликана гострим суспільним протистоянням, екологічними проблемами та відсутністю політичної волі щодо вирішення проблем зі зберіганням та переробкою сміття, коли жителі села Брониця, Дрогобицького району, 10 лютого 2018 року перекрили в'їзд на Броницьке сміттєзвалище, яке належить Дрогобицькому комбінату міського господарства, і тим самим вимагали припинення його експлуатації, термін якого вичерпався ще у 2008 році.

В статті 15 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» зазначено, що відповідальність за стан навколишнього природного середовища на своїй території несуть місцеві ради. Однозначно, що ця норма закону застаріла, адже місцеві ради є колегіальними органами. А це означає, що ніхто конкретно не несе відповідальності за порушення природоохоронного законодавства і з боку головних посадових осіб місцевого самоврядування, якими є сільські, селищні, міські голови,

спостерігається банальна бездіяльність в напрямі вирішення місцевих екологічних проблем, аж доки ці проблеми не досягають масштабів регіонального чи загальнодержавного значення і в ситуацію вимушена втручатись держава через місцеві державні адміністрації.

В пристолочному регіоні на Лівобережжі в селі Проліски, Бориспільського району, ситуація з сільських голів у вирішенні місцевих екологічних проблем спостерігається на так званих очисних спорудах, які насправді є басейнами відкритого типу, в які зливаються побутові та промислові нечистоти з навколишніх сіл та підприємств. Територіально ці басейни знаходяться на території Щасливської сільської ради. Але балансоутримувачем цих об'єктів з 2012 року є комунальне підприємство сусідньої Великоолександрівської сільської ради, до якого надходять кошти за водовідведення від підприємств, установ, організацій та громадян навколишніх населених пунктів. Дно цих басейнів відкрите для попадання нечистот в ґрунти і підземні води. Ситуація ускладнюється багатоквартирною житловою та промисловою забудовою в населених пунктах пристолочного регіону. З боку ж відповідних посадових осіб фактично відсутні будь які дії направлені на вирішення цієї екологічної проблеми

(https://zik.ua/news/2016/11/23/na_kyivshchyni_zhytelyam_shesty_sil_zagrozhue_ekologichna_katastrofa_996299).

Всі згадані випадки свідчать про необхідність реформування не тільки адміністративно-територіальної та децентралізованої основ функціонування місцевого самоврядування, а й врахування в законодавстві підвищення відповідальності за дії та бездіяльність, зокрема в екологічній та природоохоронній сферах, з боку відповідних посадових осіб та органів системи місцевого самоврядування, до якої, згідно профільного закону, на місцевому рівні відносяться: сільські, селищні, міські ради; сільські, селищні, міські голови; виконавчі органи сільських, селищних, міських рад; старости. Місцеве самоврядування вже не є одноманітним уособленням влади місцевих рад, як це було донедавна. І врахування в чинному законодавстві правового механізму притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за дії та/чи бездіяльність через систему стримувань та противаг в діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування як на горизонтальному (рада – голова – виконком), так і на вертикальному (органи влади громади – району – регіону) рівнях дозволить підвищити якісний та фаховий рівень відповідних посадових осіб та представників виборців в органах місцевого самоврядування на найближчих загальних місцевих виборах 2020 року, а також усунути некомпетентності та халатного ставлення до своїх відповідальних обов'язків як перед громадами та державою.

*Мальчик О.,
студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України **

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Питання екологічної безпеки є досить гострим, оскільки являєть-ся частиною національної безпеки і відповідає за захист особи від негативних чинників впливу, що породжуються антропогенним та природнім шляхом.

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Кідалов С.О.

Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про інформацію» інформацією є – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [1].

Вищезазначені відомості, дані входять до загального поняття «інформаційна безпека», яка трактується у чинному законодавстві, як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [2].

Поняття екологічної інформації вперше було визначено в Директиві Європейського Союзу «Про вільний доступ до інформації про стан довкілля» 90/313 (далі – ЄС), де йдеться про вільний доступ до інформації про стан навколишнього середовища. У ній екологічна інформація визначається, з одного боку, як стан води, повітря, землі, фауни, флори, сільськогосподарських земель і заповідників, а з іншого – як діяльність, яка або здійснює, або може здійснити негативний вплив на навколишнє середовище, або захищає його [3, с. 6].

Система органів державної влади, органів місцевого самоврядування покликана оберігати національну безпеку, яка підтримується шляхом забезпечення екологічної безпеки [4].

Інформаційна безпека в сфері екології може поділятися за суб'єктивним складом: безпека людини, безпека суспільства, безпека України, безпека світової спільноти.

Всі люди мають право вільно шукати, одержувати, поширювати екологічну інформацію. Це положення є однаково доступним для громадян, осіб без громадянства, іноземців. Орхутська конвенція, що була ратифікована Україною 06.07.1999 року, чітко окреслила складові екологічної інформації:

а) стан таких складових навколишнього середовища, як повітря і атмосфера, вода, ґрунт, земля, ландшафт і природні об'єкти, біологічне різноманіття та його компоненти, включаючи генетично змінені організми, та взаємодію між цими складовими;

б) фактори, такі як речовини, енергія, шум і випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні заходи, угоди в галузі навколишнього середовища, політику, законодавство, плани і програми, що впливають або можуть впливати на складові навколишнього середовища, зазначені вище в підпункті а), і аналізі затрат і результатів та інший економічний аналіз і припущення, використані в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища;

с) стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових навколишнього середовища або через ці складові, фактори, діяльність або заходи, зазначені вище в підпункті б) [5].

Вітчизняні науковці розробили основні напрями руху інформаційної екологічної безпеки, що розкриваються через сукупність норм, які регулюють забезпечення прав людини і громадянина в екологічній сфері, захисту від неправомірного інформаційного втручання в екологічній сфері, дотримання безпечного стану природних об'єктів від неправомірного втручання [6].

Таким чином, ми дослідили що екологічна безпека має витоки із міжнародно-правових норм, які покликані розвивати недоліки національного законодавства. Доступ до екологічної інформації, являє право людей бути обізнаними щодо стану навколишнього природного середовища, стану здоров'я людей, заходи, що здійснюються для покращення повітря, води, ґрунту, як елементів навколишнього природного середовища. Орхутська конвенція поклала обов'язок на Україну щодо того, щоб у межах національного законодавства процедури надання громадськості екологічної інформації були прозорими, а екологічна інформація була легкодоступною.

Список використаних джерел:

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – С. 650.
2. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 06.02.2007 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – С. 102.
3. Ромашко С. М. Теоретичні засади права на екологічну інформацію / С. М. Ромашко. // Теорія і практика правознавства. – 2014. – № 2. – С. 1–13.
4. ЗУ «Про національну безпеку» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2106. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
5. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля [Електронний ресурс]. – 2506. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015.
6. Грушкевич Т. В. Інформаційна безпека громадян як складова права на екологічну безпеку / Т. В. Грушкевич. // Університетські наукові записки. – 2012. – № 3. – С. 279–286.

*Манухін Д.,
студент 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ГРОМАДСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Одним із різновидів екологічного управління є громадське екологічне управління. Його існування зумовлено, насамперед, необхідністю реалізації прав громадян на участь в управлінні державними справами, яке проголошено в ст. 38 Конституції України, та забезпечення захисту від свавілля органів влади, нехтування і зневажання з їхнього боку екологічних та суміжних з ними прав населення. Збереження природних ресурсів і охорона навколишнього середовища стали включатися до соціальних систем лише недавно, з приверненням уваги до екологічних проблем, посиленням громадської свідомості та відповідальності.

Право громадян на участь у процесі прийняття рішень при здійсненні екологічного управління передбачено багатьма міжнародно-правовими актами. Зокрема, принципом 10 Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку встановлено: “Екологічні проблеми найкраще вирішуються за участю всіх зацікавлених громадян на відповідному рівні. На національному рівні кожен індивід повинен мати можливість належного доступу до всієї інформації про навколишнє середовище, яка є в розпорядженні владних структур, включаючи інформацію щодо небезпечних речовин та видів діяльності, а також можливості брати участь у процесі прийняття рішень. Держави сприяють інформуванню й участі громадськості”.

23-25 жовтня 1995 р. в Софії під час III Всеєвропейської конференції міністрів охорони довкілля було прийнято “Керівні принципи із забезпечення доступу до екологічної інформації і участі громадськості в процесі прийняття рішень з питань охорони довкілля”. Процес реалізації цих положень знайшов своє відображення в “Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

питань, що стосуються довкілля” – так званій Оргузькій Конвенції, яку було підписано 25 червня 1998 р. і ратифіковано Україною в 1999 р. Особливістю цієї Конвенції є те, що вона, на відміну від інших, не тільки містить матеріальні норми, які закріплюють право громадян на участь в екологічному управлінні, але й встановлює процесуальний порядок реалізації цих прав. Національним законодавством України також передбачено можливості здійснення громадянами та їх об’єднаннями функцій екологічного управління. У багатьох випадках воно регламентує участь громадськості в процесі екологічного управління значно ширше, ніж це передбачено міжнародними нормами. Зокрема, ст. 9 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” закріплює екологічні права громадян України. У розд. IV цього Закону – “Повноваження органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища” – міститься ст. 21 “Повноваження громадських об’єднань у галузі охорони навколишнього природного середовища”, в якій встановлено права громадських природоохоронних об’єднань.

На основі аналізу положень законодавства з питань участі в процесі екологічного управління громадян та їх об’єднань, можливості щодо участі в еколого-управлінських процесах можна поділити на кілька груп:

- вплив на формування екологічної політики на різних рівнях і участь у прийнятті екологічно значущих рішень;
- громадський екологічний моніторинг;
- ініціація і проведення екологічної експертизи;
- здійснення громадського екологічного контролю.

Реалізація цих можливостей частково прямо передбачена в екологічному законодавстві, частково міститься в інших нормативних актах і є формою реалізації загальних прав громадян. В останньому варіанті особливості їх застосування характеризуються об’єктом, на який справляється вплив, – людину, а через неї – на навколишнє природне середовище.

Останнім часом все більше уваги приділяється процедурним питанням щодо участі громадськості в прийнятті екологічно значущих рішень. Наприклад, уже згадувана Оргузька конвенція в ст. 6, 7, 8 передбачає, що кожна з країн – сторін Конвенції – забезпечує участь громадськості в прийнятті рішень щодо конкретних видів діяльності, у розробці планів, програм і політичних документів, пов’язаних з навколишнім середовищем, підготовці нормативних актів виконавчої влади і/або загальнообов’язкових юридичних актів.

До недавнього часу обов’язковість проведення громадських слухань передбачалася лише з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки. Випадки і порядок їх проведення встановлено Постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 1998 р. “Про затвердження Порядку проведення громадських слухань з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки”. З ратифікацією Оргузької конвенції перелік випадків проведення громадських слухань з екологічних питань значно розширився. Але громадські слухання можуть проводитись і у випадках, не передбачених даними нормативними актами. Зокрема, відповідно до ст. 13 Закону України “Про місцеве самоврядування” проведення громадських слухань є обов’язковим не рідше одного разу на рік. Порядок їх проведення визначається статутом територіальної громади. Таким чином, обов’язковість проведення громадських слухань з екологічних питань може бути врегульована на локальному рівні. Наприклад, порядок проведення громадських слухань у м. Харків передбачений у ст. 24 глави IV “Форми безпосередньої реалізації повноважень територіальної громади” Статуту територіальної громади міста Харкова

Список використаних джерел:

1. Екологічні права громадян: як їх захистити за допомогою закону / Благод. фонд “Екоправо-Львів” : Центр громад. екол. адвокатури “Правнича ініціатива” для центр. та схід. Європи ; Регіон. екол. центр для центр. та схід. Європи. – К. : Інформ. агентство “Ехо-Восток”, 1997. – С. 14.
2. Статут територіальної громади міста Харкова // Слобода. – 2001. – № 38. – 15 трав.

3. Участие общественности в правовом регулировании воздействия на окружающую среду / Вильям Фатрел, Гровер Рен, Ан Пауерз и др. : пер. с англ. – Вашингтон : Ин-т законодательства окружающей среды, 1991. – С. 18.
4. Ларионов Г. А. Общественный экологический контроль // Государство и право. – 1996. – № 2. – С. 65.

*Мелехін Д.Б.,
студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів
та природокористування України **

ВИСВІТЛЕННЯ НАСЛІДКІВ НЕРАЦІОНАЛЬНОГО ТА ІНТЕНСИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ДООЧИЩЕННЯ ПИТНОЇ ВОДИ

В останні десятиріччя суспільство все більше турбує стан навколишнього середовища, бо людина як біологічна істота не може існувати без чистого довкілля. Створення ж штучного середовища для життя людей є або абсолютно неможливим, або надзвичайно дорогим (американський проект „штучної біосфери”). Тому екологічні проблеми зараз розглядаються як одні з найбільш загрозливих для людства.

Забруднення навколишнього середовища прийнято розглядати за геосферами: атмосферою, гідросферою та літосферою [1].

Діяльність ж людини щодо використання водних ресурсів (гідросфера) неминує призводити як до позитивних, так і до негативних наслідків. Одним із проявів негативного впливу людини на водні ресурси є їх забруднення, засмічення та виснаження. В свою чергу розвиток промисловості, збільшення 17 кількості міського населення, інтенсифікації і хімізації сільськогосподарського виробництва зумовили різке збільшення водокористування і скидання стічних вод. У водотоки і водойми почали надходити стійкі забруднювачі (нафтопродукти, відходи хімічних, целюлозно-паперових, текстильних та інших виробництв, отрутохімікати, мінеральні добрива з полів, продукція побутової хімії та інше), які залишаються у воді навіть після самоочищення. Внаслідок цього якість води погіршується, вона стає непридатною для питного водопостачання, в ній гинуть живі організми; в ряді випадків вода непридатна навіть для технічного водопостачання. Відбувається не стільки кількісне, стільки якісне виснаження водних ресурсів, тому що при скиданні 1 м³ неочищених стічних вод забруднюється 40-60 м³ чистої природної води [2].

У поверхневі водні об'єкти України щорічно скидається близько 60% від забраної води. Це приблизно 16-18 млрд. м³ зі скинутих вод за 1981-1990 рр. Забруднених вод було в середньому 9,1%, у 1995 – уже 31,1, а в 1999 – 36,7%. Найбільшим забруднювачем є промисловість. Значно забруднюють водотоки та водойми дощові й снігові води, які змивають виробничий і побутовий бруд із промислових площадок і міських вулиць, вимивають мінеральні добрива (особливо з великим вмістом фосфору та азоту) і отрутохімікатів із сільськогосподарських угідь.

Важливо також відзначити вплив на поверхневі та підземні води нафти та нафтопродуктів, що потрапляють у них при транспортуванні, роботі машинних механізмів. Наприклад, одна крапля масла утворює пляму діаметром 30-150 см, а 1 т

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

покриває плівкою близько 12 км², ізолюючи і утруднюючи газообмін води з атмосферою, що призводить до загибелі риби та водосідаючих птахів.

Небезпечними забруднювачами також є фенольні сполуки, синтетично поверхнево-активні речовини (СПАР).

Усі ці вище описані речовини взаємодіючи у воді (розчинник) утворюють складні сполуки, які шкідливі для усього живого на планеті. Від сильного біологічного забруднення живуть та „проквітають” бактерії, інфекції та віруси, боротьба з якими здійснюється за допомогою хлорування. А при хлоруванні органічні сполуки утворюють діоксини, які наносять значний вплив на здоров'я людини. Утворюються заміщені речовини, які в 150-18 разів перевищують токсичність фенолу. Отримуючи незначне покращення мікробіологічних показників, на станції водопідготовки після хлорування, санітарно-гігієнічні показники води погіршуються в 10 разів. Від такого очищення отримали такі хвороби: тиф, холера, паратифи А і Б, дизентерія, туляремія, бруцелоз. З водою пов'язані захворювання вірусним гепатитом А, поліомієлітом та інші.

Проблема „чистої води” може бути вирішена при проведенні сукупності водоохоронних заходів, а саме:

- зниження водоемності виробництв шляхом зменшення витрачання води на одиницю продукції з мінімальною кількістю стічних вод та інших відходів;
- переведення деяких галузей промисловості (де це можливо) на сухе виробництво;
- впровадження на більшості промислових підприємств замкнених систем водопостачання;
- удосконалення очистки стічних вод;

- уникнення скидання у водні об'єкти забруднених вод різного походження;
- використання комунально-побутових стічних вод на зрошення і для одопостачання промисловості;
- удосконалення або зміни технології виробництва з метою зменшення насичення стічних вод шкідливими домішками і речовинами;
- ліквідація або очистка газодимових викидів;
- контрольоване або обмежене використання отрутохімікатів і добрив на сільськогосподарських угіддях;
- надійне захоронення особливо шкідливих стоків, очистка або ліквідація яких економічно не виправдані;
- проведення меліоративних заходів на водозборах;
- правильна розробка, транспортування та використання різних корисних копалин тощо.

Список використаних джерел:

1. Григорьев А.А. „Экологические уроки прошлого и современности”/под редакцией академика К.Я. Кондратьева. – СанктПетербург.: Наука, 1991 – 252 ст.
2. С.С. Левківський, М.М. Падун „Рациональне використання і охорона водних ресурсів” підручник, К. „Либідь” 2006 – 279 ст.
3. Білявський Г.А., Фурдуй Р.С. „Основи екологічних знань” підручник, К. „Либідь” 1997 – 288 ст.
4. Г.І. Сидоренко „Гігієна навколишнього середовища”, АМН СРСР 1985 – 304 ст.

*Мельник Н.,
студентка 4 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Світове співтовариство з кожним роком виявляє все більшу зацікавленість в охороні довкілля, забезпеченні сталого розвитку країн і регіонів, захисті інтересів майбутніх поколінь. Сьогодні у світі утвердилась тенденція швидкого розвитку як міжнародного екологічного права, так і національного екологічного законодавства, яка супроводжується небаченим досі явищем – взаємним «перетіканням» прогресивних екологічних ідей між національним та міжнародним екологічним правом.

В умовах глобальних інтеграційних процесів, зокрема, у рамках Європейського Союзу, важливою є проблема, пов'язана із захистом навколишнього середовища. Варто вказати, що ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем. З огляду на це, екологічну ситуацію та стан довкілля у країнах-членах ЄС не треба зводити до єдиного знаменника, оскільки екологічні проблеми мають транскордонний характер, істотно впливаючи на динаміку розвитку сучасних міжнародних відносин. Отож, держави є екологічно залежними одна від одної, оскільки природне довкілля не має кордонів. На рівні окремих держав сьогодні фактично неможливо вирішувати комплекс значущих екологічних проблем, зокрема, глобального характеру. Це зумовлює потребу формування спільної екологічної політики багатьох держав. [1]

По-перше, екологічною політикою називають організаційну та регуляторно-контрольну діяльність суспільства і держави, спрямовану на охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання функцій природокористування, охорони природи та забезпечення нормальної життєдіяльності [2, с. 167–169]. По-друге, екологічна політика – заява держави, підприємства, організації про свої наміри та принципи, пов'язані із загальною екологічною результативністю, що є основою для подальших дій і встановлення екологічних цілей і завдань. Ця політика збереження якісного стану природного життєвого середовища людини в окремих державах втілюється у формі національних програм [3, с. 138–142].

Розглядаючи цю проблематику, на наш погляд, доцільно звернути увагу на історію міжнародної екологічної співпраці у Європі та світі, яка нараховує більше століття. Серед країн-лідерів були Італія та Австро-Угорщина, які ще у 1875 р. прийняли Декларацію про охорону птахів. Наступним поступом у цьому напрямку було підписання багатосторонньої угоди про збереження живої природи у 1886 р. між Швейцарією, Голландією, Люксембургом та Німеччиною. Ця угода передбачала охорону окремих видів риб у водах Рейна. Найпродуктивнішим періодом розвитку модерної екологічної політики на теренах Європейського континенту вважаються 60–70 рр. ХХ ст. Важливою тогочасною подією стала доповідь Генерального секретаря ООН у 1969 р., яка була присвячена впливу діяльності людини на довкілля. Позитивним моментом у розвитку екологічної політики була конференція ООН у Стокгольмі у червні 1972 р. за участю представників 113 країн світу і багатьох міжнародних організацій. Варто відзначити той факт, що під час конференції не було прийнято чітких міжнародно-правових зобов'язань,

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

однак держави–учасниці конференції дійшли консенсусу у формуванні спільного бачення екологічної політики. Йшлося про те, що екологічні проблеми не обмежуються кордонами, до того ж з'ясували потребу пошуку нових спільних шляхів вирішення міжнародних екологічних проблем, а також встановлення єдиних стандартів.

Витоки ідей спільної екологічної політики потрібно шукати у періодичних програмах екологічних дій ЄС. Важливим інструментом регулювання питань охорони природного довкілля є так звані Програми екологічних дій. Так, відомий російський спеціаліст в галузі економіки і політики ЄС Гусєв О.О. прийняття Програм екологічних дій тісно пов'язує і зіставляє з основними етапами формування екологічної політики ЄС. Беручи за основу запропоновану класифікацію, виділяємо п'ять базових періодів формування екологічної політики. Хронологічно визначивши межі кожного з періодів, можемо детальніше проаналізувати і виділити характерні ознаки формування політики в екологічній сфері. Станом на сьогодні прийнято шість таких програм. Тривалість реалізації кожної із них розрахована на чотири–п'ять років, містить основи екологічної політики ЄС, а також цілі та завдання на визначений період. Щодо процедури їх прийняття, то Програми екологічних дій приймалися Резолюціями Ради Європейських Співтовариств. Варто зазначити, що як і будь-яка резолюція ЄС, цей документ не накладає на держави жодних зобов'язань. Це стало наслідком невиконання конкретних дій по відношенню до деяких галузей промисловості, які були передбачені Першою програмою дій [4, с. 344].

У світових політичних реаліях сьогодення пріоритетного значення набула регіональна політика ЄС, де екологічна складова посідає одне із центральних місць. Основною метою регіональної екологічної політики ЄС є забезпечення гармонійного і сталого розвитку європейських регіонів. Варто наголосити на тому, що регіональна екологічна політика ЄС є невід'ємною компонентою загальноєвропейської політичної стратегії, метою якої є вироблення і впровадження принципів взаємовідносин центру національних держав із регіонами та оздоровлення довкілля [5, с. 5–11].

Сьогодні екологічна політика ЄС здійснюється відповідно до повноважень Співтовариства у цій сфері, які зафіксовані у Договорі про утворення ЄС. Стратегічною метою сучасної екологічної політики ЄС є збереження природних екосистем, покращення здоров'я населення і демографічної ситуації, забезпечення екологічної безпеки ЄС і підвищення рівня життя та здоров'я європейців. Модерна екологічна політика ЄС нерозривно пов'язана з іншими політиками, такими як соціальна, економічна, науково-технічна, а тому основна увага зосереджується на антропогенній та техногенній діяльності на навколишнє середовище у державах–членах ЄС, наслідком якої є так званий ефект бумеранга. Власне модель партнерства слугує одним із найефективніших напрямів підвищення рівня вагомості екологічної політики ЄС у міжнародному аспекті. З одного боку, модель партнерства передбачає існування зацікавлених суб'єктів на усіх інституційних рівнях, які б могли бути «партнерами» у вирішенні назрілих екологічних проблем. З іншого, – це існування пропозицій щодо практичної імплементації заходів з метою залучення громадянського суспільства до ефективного формування екологічної політики. Тому можемо зробити висновок, що екологічна політика ЄС є однією із пріоритетних сфер процесу євроінтеграції. [1]

Отже, імплементація нормативно-правової бази у сфері екологічної політики до законодавства України є одним із пріоритетних завдань на шляху євроінтеграції України та ЄС. У цьому випадку перспективними варто вважати подальші дослідження проблеми нормативного забезпечення захисту довкілля, відмінності ситуації у різних державах – членах Співтовариства, а також в окремих регіонах. Йдеться про послідовне вироблення економічно та законодавчо ефективних інструментів, які б на практиці стимулювали природоохоронну діяльність, зокрема, екологічні податки та квотування викидів шкідливих речовин. Проте не варто забувати і того факту, що адаптацію до законодавства ЄС в сфері охорони здоров'я описують як «гірку пігулку», яку держави-кандидати мають проковтнути заради виконання їх стратегічного завдання, – членства у ЄС. Тому

завданням теперішніх як центральних, так і місцевих органів державної влади в Україні, повинна бути перманентна праця над імплементацією принципів і стандартів європейської екологічної політики, з метою набуття гідного місця нашої держави у Європейському Союзі.

Список використаних джерел:

1. Івасечко О. Особливості формування екологічної політики Європейського Союзу / Ольга Івасечко // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку : збірник наукових праць / Національний університет "Львівська політехніка" [та інші]. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – Випуск 25. – С. 113–118.
2. Микієвич М.М. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. / М.М. Микієвич, А.О. Андрусевич – Львів, 2004. – 256 с.
3. Pietras M. Bezpieczenstwo ecologiczne w Europie / M. Pietras. – Lublin, 2000. – 387 s.
4. Гришин Н. Общественность и среда обитания: правовые аспекты участия общественности в принятии экологически значимых решений в России и Европе / Н. Гришин. – М.: Ин-т проблем гуманизма, 1997. – 466 с.
5. Шамборовський Г.О. Регіональна політика Європейського Союзу: навч. посіб. / Г.О. Шамборовський. – К.: Знання, 2011. – 187 с.

Мельник О.Г.,

*канд. юрид. наук., старший викладач
кафедри теоретико-правових та соціально-гуманітарних дисциплін
Білоцерківського національного аграрного університету*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД УТИЛІЗАЦІЇ СМІТТЯ ЯК НЕОБХІДНА ІННОВАЦІЯ В УПРАВЛІННІ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

Проблема належного поводження з відходами є однією з найважливіших екологічних, економічних та соціальних проблем, що постає на шляху належного розвитку суспільства на місцевому рівні та державному рівні. Загальновідомо, що накопичення небезпечних відходів призводить до поступової зміни якісного складу ґрунтів, що, як правило, впливає на їх родючість. Одним з ключових завдань у сфері поводження з відходами є, в першу чергу, зменшення площі забруднених земель, утворення яких обумовлено функціонуванням цієї території.

Європейський Союз давно визнав, що дуже важливим є створення сприятливих можливостей для місцевої економіки та зацікавлених сторін. Таких цілей можна досягти якщо допомогти, на законодавчому рівні посилити взаємозв'язок між круговою економікою та кліматом, сільським господарством, промисловістю, що, безсумнівно, принесе користь для довкілля, знизить кількість викидів, парникових газів. Нажаль, поки що Україна відстає від розвинених країн Європи в досвіді поводження з відходами. Це підтверджується тим, що загальне щорічне накопичення відходів перевищує відповідні сукупні показники країн Західної Європи, з аналогічним населенням, близько 3-3,5 рази [1]. Але після прийняття Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом з'явилося кілька статей, які дають надію на подальше співробітництво у цій сфері, адже зосереджені на збереженні, захисті, поліпшенні та відтворенні якості навколишнього середовища та кращого забезпечення охорони здоров'я [2]. Таким чином, стаття 361 визначає співпрацю у сфері раціонального, збалансованого використання природних ресурсів та сприяння впровадженню заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних та глобальних екологічних проблем, в той же час у таких сферах як зміна клімату, якість повітря, якість води та управління водними ресурсами, управління відходами

тощо. Співробітництво є цілком реальним, оскільки зміст Угоди передбачає управління охороною навколишнього середовища та подібні питання, зокрема, освіту та навчання, доступ до екологічної інформації та процеси прийняття рішень. Стаття 365 Угоди передбачає співпрацю з багатьма цілями, включаючи управління відходами, охорона природи, включаючи чітко визначені терміни і ключові етапи впровадження, адміністративну відповідальність, а також фінансові стратегії залучення інвестицій в інфраструктуру та технології.

У Європі 10% сміття потрапляє в полігони, решту 90% дозволяється повернутися в виробництво. У Данії, Бельгії, Нідерландах, Австрії, Франції, Італії тверді відходи використовуються як вторинна сировина. Цей показник, за різними джерелами, коливається в Україні приблизно на 15%. Таким чином, різниця між Україною та Європою не стосується кількості побутових відходів, а відсутності адекватних засобів їх поводження, зокрема, роздільного збору відходів та його правильної переробки. Досвід провідних країн світу свідчить про економічну та екологічну доцільність правового зобов'язання використовувати відходи в господарському обігу, забезпечувати утилізацію відходів виробництва та упаковки, вироблених підприємством тощо. Тому ми переконані, що одним з можливих шляхів вирішення проблеми стійкого збільшення кількості відходів, як виробництва, так і споживання, є саме правильна переробка. У країнах ЄС обробка цих відходів змінилася за останнє десятиліття, а кількість спалювання та поховання сміття на звалищах поступово зменшується. Створення інфраструктури управління відходами є завданням національного рівня.

Неточності в законодавстві або неналежна реалізація норм, а також затримки впровадження відповідних стандартів ЄС викликають досить проблематичну ситуацію, особливо в галузі управління побутовими відходами та регуляторної невизначеності, що в свою чергу значно підриває довіру інвесторів [3]. Починаючи з 2018 року, Україна взяла на себе зобов'язання сортувати всі сміття за типом матеріалу, а також поділити його на придатні для повторного використання, утилізації та небезпечні. Стаття 32 Закону України "Про відходи" [4] відповідає двом директивам ЄС 1999/31 [5] та 2008/98 [6], які регулюють управління відходами в європейських країнах, визначають послідовність дій, які повинні вчинятися з відходами та ставлять стратегічну мету – зменшення кількості відходів, що надходять на звалища.

Відповідно до європейських стандартів, відходи, що підлягають вторинній переробці, слід направляти до відповідних компаній, безпечні відходи слід вивозити на полігони твердих побутових відходів, а небезпечні відходи мають бути нейтралізовані належним, чітко визначеним чином. Слід зазначити, що біорозкладані відходи не повинні бути депоновані на звичайних звалищах (норма Директиви ЄС 1999/3). Нажаль, чинний Закон України «Про відходи» не має переліку і послідовності операцій зі сміттям, тому його необхідно оновити і уточнити відповідно до європейських стандартів поводження з відходами. Отже, система поводження з відходами в Україні має бути значно покращена, щоб відповідати європейським стандартам. Незважаючи на те, що в рамках Угоди про асоціацію [2] на нашу державу накладається обмежений спектр зобов'язань, ми маємо керуватися останніми змінами і тенденціями європейського законодавства, враховуючи їхні реальні можливості.

В українському законодавстві необхідно консолідувати норми, які зобов'язують громадян та підприємства сортувати відходи. Важливо реалізувати положення, які визначають пріоритетність переробки відходів над їх утилізацією. Результати досліджень підтверджують можливість вирішення проблеми відходів шляхом переробки. Ми впевнені, що роздільний збір відходів - це перший крок у

вирішенні проблеми хаотичного накопичення на полігонах в Україні. Тому необхідні як державні фінансові стимули для впровадження відповідних технологій, так і розробка системи відповідальності за неналежне поводження з відходами.

Список використаних джерел:

1. Беззуб, І. Правове регулювання поводження з небезпечними побутовими відходами в Україні ІЛП: Бпр. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL: <http://nbuviar.gov.ua/index.php>.
2. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. *OJ L 161*, 29.5.2014, p. 3–2137. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A22014A0529%2801%29>
3. Changing Our Behaviour – A Municipal Waste Strategy for Ukraine. URL: <https://eco.kiev.ua/assets/files/Dod.1.-Pobutovividhodi.pdf>
4. Про відходи: Закон України № 187/98-ВР від 05.03.1998. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 36-37, ст.242 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/187/98-%D0%B2%D1%80> (09.05.2019)
5. Council Directive 1999/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste. Official Journal L 182 , 16/07/1999 P. 0001 – 0019. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31999L0031>
6. Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives. Official Journal of the European Union. L 312/3. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008L0098>

Мельницька Б.О.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ НОВОГО СТАВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ДО ПРИРОДИ

Нині суспільство, громадськість більше усвідомлюють, що екологічні проблеми надзвичайно великі та дуже складні і вирішити їх досить складно. Дійсність вимагає нового ставлення до природи. Потрібно припинити матеріальне накопичення й розширене споживання природних ресурсів, використовувати необхідну частку створюваного національного продукту на відновлення довкілля. Суспільство повинне свідомо обрати шлях обмежень; роль громадськості в цьому важко переоцінити.

Зауважимо, що частина громадськості, усвідомлюючи основну проблему сучасної цивілізації, веде активний пошук шляху формування нового ставлення до природи. Значна роль у такому пошуку належить громадським екологічним організаціям (ГЕО), які сьогодні є найчутливішими структурами суспільства щодо проблем природокористування, проблем довкілля. Чимало з них вже усвідомлюють — суспільство, яке й далі житиме за принципом "нестриманого природо-споживання, не має майбутнього.

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

В Україні суспільство перебуває на роздоріжжі свого розвитку і продовжує формувати засади свого життя в майбутньому. Тут одним із найголовніших завдань є формування нової парадигми існування суспільства за принципами гармонійних взаємовідносин із природою. Для цього перш за все має бути підготовлена консолідована стратегія переходу до нових засад взаємовідносин із природою, до гармонійного співіснування суспільства і природи. Це коли суспільство забезпечує свої потреби і не порушує механізми біотичного саморегулювання природи. У майбутньому, це коли "людина живе в природі, разом із природою, як елемент природи", тобто всі енергетичні й речовинні потоки суспільства максимально наближені до природних і збалансовані з ними.

На жаль, нині існує груба, хаотична, необгрунтована реальними потребами експлуатація природних ресурсів із постійно зростаючою дисгармонією цих потреб суспільства і можливостей природи їх задовольнити. І все це, зрештою, для збагачення окремих членів суспільства, для існування окремих держав, а не для добробуту всіх людей, не для розвитку кожної особи. Громадські ці суперечності співіснування, дисгармонію сприймає гостріше, ніж ті, хто відповідає за прийняття рішень (урядовці, політичні діячі, органи влади тощо).

Стратегічним завданням ГЕО має стати активізація всіх рушійних сил переходу суспільства, держави до гармонійного співіснування з природою.

Громадський екологічний рух в Україні в процесі свого розвитку поступово стає професійним. Але різні ГЕО перебувають на різних етапах цього розвитку. Є такі, що недавно виникли і проходять початкові стадії свого розвитку, але є і такі, що вже професійно працюють у своїй специфічній галузі. Зокрема, є ГЕО, які професійно працюють на захист прав громадян (наприклад, екологічних), на формування екологічної політики держави, на консультування громадян та допомогу їм під час створення екологічних громадських організацій. Останнє особливо актуальне для держави, яка активно формує основи громадянського суспільства.

Нині значна частина населення готова об'єднатись у громадські організації. Першочергове завдання професійних ГЕО допомагати таким громадянам. За значно більшої кількості ГЕО, їхньої активної діяльності мобілізуватиметься громадська думка, формуватиметься нова екологічна свідомість, а стан довілля в державі та її політиці ставатиме найвищим пріоритетом.

У ГЕО нерідко є можливість на простих прикладах показати, що для збереження й відновлення природи потрібні не такі вже й великі зусилля чи кошти. Головне — національна воля спрямовувати ці зусилля на збереження й відновлення довкілля, а не на його грубу експлуатацію. Тому громадськості потрібно об'єднуватись, щоб на основі наявного позитивного досвіду у своїй діяльності створити засади нового розуміння себе, природи і суспільства в природі, щоб запровадити нову практику взаємовідносин суспільства з природою, щоб урешті-решт сформувати цю "національну волю" переходу до нових стосунків у глобальному й космічному просторі.

Засоби та механізми залучення громадськості до екологічної діяльності

Відновлення довкілля, життєдіяльність у злагоді з природним середовищем, творення добробуту для всіх і духовний розвиток кожного громадянина стануть основою національної ідеї на майбутнє.

Для переходу до гармонійного співіснування людини і суспільства з природою вже тепер в Україні достатньо засобів. Тому на рівні урядового, адміністративного й представницького керівництва держави цьому слід приділяти достатньо уваги.

Для сучасної України особливо важлива активність громадського екологічного руху. Тому громадські екологічні організації найближчим часом повинні виробити засади і впровадити нову систему, в основі якої має бути принцип "забруднювач платить". Цей принцип реально започаткує саме систему збалансованості екологічних платежів і витрат на збереження й відновлення природного потенціалу гармонійного суспільства.

Висновки

1. Громадське екологічне управління набуло суспільного значення, коли прийшло усвідомлення ролі громадськості як однієї з важливих рушійних сил у подоланні як глобальних, так і локальних екологічних криз, розбудові збалансованих суспільних відносин і досягненні гармонійного співіснування суспільства і природи.
2. Мета громадського екологічного управління полягає в досягненні узгодженості й гармонізації дій державних і громадських органів у галузі охорони та відновлення навколишнього природного середовища; підвищенні ефективності державного, корпоративного й місцевого екологічного управління; досягненні екологічних цілей.
3. Громадське екологічне управління має свою законодавчу базу і законодавчо визначені функції, які на сьогодні неадекватно розвинені для забезпечення його ролі і дієздатності в суспільстві. Тому нагальною є потреба прийняти спеціальний закон про громадське екологічне управління і неурядові організації.
4. Всесвітньо визнана значна роль неурядових організацій у гармонізації розвитку суспільства, досягненні його сталості. Уряд має розробити спеціальні механізми, за допомогою яких неурядові організації могли б відповідно і ефективно відігравати відведену роль партнерів у процесі екологічно безпечного гармонійного розвитку.

Список використаних джерел:

1. [Електронний ресурс] Режим доступу: https://pidruchniki.com/13590421/ekologiya/rol_gromadskih_organizatsiy_formuvanni_novogo_stavleniya_suspilstva_prirodi
2. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/95215363>
3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.sbsenvir.org/images/documents/Upravlinnya_brochure_final.pdf.
4. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.sbsenvir.org/images/documents/mepr_21.08.2014/horizontal.pdf.

Мельничук А.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО І ЙОГО ПРИНЦИПИ

Від часу виникнення людства на Землі виникає і постійно існує взаємозв'язок людини і природи, забезпечується сприятливе для її існування навколишнє середовище. Однак поступово в цій взаємодії виникають такі негативні явища, як вичерпання природних ресурсів, забруднення навколишнього природного середовища, порушення екологічних зв'язків у екосистемах, що в багатьох випадках призводить до екологічної кризи та інших катастрофічних явищ. Тому з давніх часів і виникає така система знань, як екологія, що вивчає взаємодію суспільства з природою.

Екологічне право як галузь права – це сукупність установлених державою правових норм і правовідносин, спрямованих на охорону навколишнього природного середовища та природних комплексів, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки людини та її оточення. Екологічне право має чітко визначений предмет правового регулювання, який відрізняє його від інших галузей права.

Предмет екологічного права – це врегульовані нормами права суспільні відносини щодо охорони навколишнього природного середовища, збереження, відтворення та

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

раціонального використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки населення.

Предмет екологічного права характеризується широким колом суспільних відносин, наявністю природних та інших об'єктів і екологічних зв'язків між ними, які входять до середовища, що оточує людину.

Варто відмітити, що предмет екологічного права передбачає регулювання 3-х груп суспільних відносин, пов'язаних з об'єктами права охорони навколишнього природного середовища, якими є:

- природа (її об'єкти, комплекси, умови);
- природні ресурси (як ті, що залучені до народного господарства, так і ті, що не використані до цього часу);
- людина і її екологічна безпека.

Під методом правового регулювання суспільних відносин взагалі розуміють сукупність способів та прийомів, за допомогою яких право впливає на суспільні відносини через поведінку суб'єктів конкретних відносин. Це загальне визначення методу правового регулювання суспільних відносин у своїй основі стосується й методу регулювання екологічних відносин.

Щодо екологічного права, то можна стверджувати, що для цієї галузі права характерним є змішаний метод правового регулювання екологічних відносин, який включає в себе адміністративно-правові і цивільно-правові способи і прийоми правового регулювання цих відносин.

Принципи екологічного права — це виражені в його нормах основоположні ідеї, засади, риси, відповідно до яких здійснюється регулювання екологічних відносин. Еколого-правові принципи можуть офіційно закріплюватися у законодавстві або виводяться з його змісту. Принципи екологічного права спираються на загальноправові приписи, які враховуються при формуванні принципів галузі права.

Головним принципом є правове забезпечення досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи. Він складає основу для виникнення й формування інших принципів, які забезпечують гармонізацію суспільства й природи. Офіційно це положення закріплено у преамбулі Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Гармонійність суспільства і природи — це об'єктивно існуючий зв'язок суспільства і природи, який припускає узгоджену діяльність людей відносно природи з додержанням законів природи, екологічно нормальної експлуатації природних ресурсів, їх відтворення й охорони. Правове забезпечення гармонійної взаємодії суспільства і природи здійснюється з багатьох напрямків: встановлення екологічних нормативів на викиди та скиди в навколишнє природне середовище; визначення лімітів на використання природних ресурсів; установа правил використання природних ресурсів, їх відтворення, охорони тощо. Здійснення цього принципу разом з іншими принципами сприяє запобіганню шкідливих для довкілля дій суб'єктів.

Роль екологічного права визначається його місцем у системі права і зв'язками з іншими галузями права. Основними підставами для визначення екологічного права як самостійної комплексної галузі українського права вважають:

- самостійний предмет правового регулювання, яким є охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки;
- особлива суспільна значущість екологічних правовідносин;
- специфіка об'єктів екологічних відносин, якими є найважливіші об'єкти, як земля, вода, надра тощо;
- наявність великої кількості спеціальних законодавчих та інших нормативно-правових актів.

Цих підстав достатньо, щоб віднести екологічне право до найважливіших галузей українського права, поряд з конституційним, цивільним, кримінальним, адміністративним тощо. Екологічне право тісно пов'язане з вище перерахованими галузями права. Норми цих галузей права обслуговують і екологічну сферу. І, навпаки, норми екологічного права входять як складова до інших галузей права.

Екологічне право тісно пов'язане також з міжнародним правом, оскільки нині проблема забезпечення екологічної безпеки з регіональної та національної перетворилася на глобальну. Про це свідчать міжнародні форуми з питань охорони навколишнього природного середовища, наявність міжнародних організацій і оголошення 6 червня Всесвітнім днем охорони навколишнього середовища.

Роль і значення екологічного права визначаються екологічною політикою держави, яка характеризується напрямками, формами і методами діяльності державних органів у таких найважливіших сферах, як охорона навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Білявський Г.О., Фурдуй Р.С. Основи екологічних знань.- К.: Либідь, 1995.
2. Екологічне право України: Навч. посіб. / За ред. Малишко М. І.– К.: Видавничий Дім “Юридична книга”, 2001. С.13-22.
3. Екологічне право: Навч. посіб. / За ред. Тищенко Г. В. – К.: Юмана, 2001. С. 3-12.
4. Екологічне право України / За ред. В. К. Попова, А. П. Гетьмана.- Харків: Право, 2001. С. 3-24.
5. Сенсі М. Екологічне право ЄС. Л.Г.Заблоцька. Захист екологічних прав особи в праві ЄС. – Навчальний посібник . (Виданий в межах програми Tacis Європейського Союзу, проект “Правничі студії в Україні: Київ та окремі регіони.” Серія “Право ЄС.”Книга 15.) – К.: ІМВ КНУімені Тараса Шевченка, 2004.- 58с.

*Мельничук І.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України*

ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Загальновідомо, що лише державними заходами екологічні проблеми не вирішити, необхідно розвивати взаємодію влади з громадськістю. Одним з показників, які характеризують ефективність реалізації державної екологічної політики, є рівень участі громадськості у вирішенні екологічних проблем, її освіта, виховання та небайдужість. Головна роль тут належить засобам масової інформації і громадським екологічним організаціям. Сучасні умови демократичного управління в країні передбачають широку участь громадськості у процесах ухвалення та впровадження рішень, особливо важливо це в галузі охорони навколишнього природного середовища. Діяльність органів державної влади зокрема на регіональному рівні не може бути ефективною та успішною без підтримки та участі громадськості.

Громадськість, яку складають люди чи організації, які не є органами влади, – це один з найважливіших національних ресурсів для гармонізації життєдіяльності суспільства. Громадяни, неурядові організації, підприємці тощо в сукупності становлять громадськість. Кожен член громадськості приносить з собою унікальний підхід до розв'язання екологічних питань. Усі разом вони мають більше знань про природні ресурси і проблеми забруднення у своїй країні, ніж уряд. Саме їх кількість робить громадськість найбільшою рушійною силою. Проте, щоб переконатись у тому, що прийняті рішення і закони стосовно навколишнього середовища є слухними і відповідними, усі члени

громадськості повинні мати можливість висловлювати свою позицію та опротестування рішення, закони і дії, які не відповідають їхнім поглядам

Для захисту своїх конституційних прав на сприятливе навколишнє середовище та з метою охорони дикої природи найбільш активні громадяни об'єднуються в екологічні громадські об'єднання, тобто такі організації, у яких екологічна діяльність є, принаймні, однією із пріоритетних.

Існуючи громадські об'єднання за формою участі в державному екологічному управлінні можна поділити на три категорії, а саме:

– які являють собою пряму форму участі громадськості в державному екологічному управлінні. Вони переважно зайняті політикою охорони навколишнього середовища, яка проводиться урядом та намагаються впливати на офіційну політику за допомогою різноманітних засобів і, якщо це потрібно, змінювати її;

– впливають на політичний процес прийняття рішень і офіційну політику непрямым шляхом. Вони прагнуть впливати на свідомість громадськості, змінювати її менталітет стосовно довкілля (інформаційна та освітня діяльність);

– які власним прикладом (здоровий спосіб життя) намагаються переконати інших, змінити загальний менталітет

Головними завданнями громадських екологічних об'єднань є здійснення громадського контролю за дотриманням природоохоронного законодавства, практична природоохоронна робота з розв'язання екологічних проблем, поширення екологічної інформації, здійснення освітньої і виховної роботи з метою формування екологічної свідомості населення.

Взаємодія органів державної влади та громадськості в сфері охорони навколишнього природного середовища при прийнятті нормативно-правового забезпечення, захисті прав і інтересів громадян і держави на національному та міжнародному рівні, проведенні експертизи проектів будівництва екологічно небезпечних об'єктів тощо сприятиме раціональному та ефективному використанню природних ресурсів

Список використаних джерел:

1. Екологічне управління: Підручник / [В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін.] – К. : Либідь, 2004. – 432 с.
2. Emergency Planning and Community Right to Know Act [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/192541>
3. Основи демократії. Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. А. Колодій. – К. : Вид-во “Ай Бі”, 2002. – 684 с.
4. Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України від 25 січня 2012 року № 32/2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/32/2012>
5. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI // Відомості Верховної Ради України – 2013 р. – № 1. – Ст. 1.

ПРОБЛЕМА ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРИ ПОВІТРЯ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ В ЄС

У нормі природні джерела забруднення не спричинюють істотних змін повітря. Інтенсивне поширення певного природного джерела забруднення на певній території (викиди попелу і газів вулканами, лісові і степові пожежі) можуть стати серйозною причиною забруднення атмосфери. Так, під час виверження вулкана Кракатау у 1883 р. маса попелу та пилу становила 150 млрд. т, і вони поширилися майже по всій земній кулі.

Внаслідок виверження вулкана на Алясці в 1912 р. в атмосферу надійшло понад 20 млрд. т пилу, який тривалий час утримувався в повітрі. Такі катастрофічні явища зумовлюють іноді утворення світлонепроникного екрана навколо Землі, а також зміну її теплового балансу. Проте природні забруднення атмосфери здебільшого не завдають великої шкоди людині, бо відбуваються за певними біологічними законами і регулюються кругообігом речовин, виявляються періодично.

Штучне (антропогенне) забруднення атмосфери відбувається внаслідок зміни її складу та властивостей під впливом діяльності людини. За будовою та характером впливу на атмосферу штучні джерела забруднення умовно поділяють на технічні (пил цементних заводів, дим і сажа від згоряння вугілля) та хімічні (пило- або газоподібні речовини, які можуть вступати в хімічні реакції).

За агрегатним станом усі забруднювальні речовини поділяють на тверді, рідкі та газоподібні. Саме газоподібні забрудники становлять 90% загальної маси речовин, що надходять в атмосферу.

В індустріально розвинених районах воно може бути в тисячу разів більшим за середньопланетарні значення. У світі щороку спалюють понад 10 млрд. т органічного палива, переробляють близько 2 млрд. рудних і нерудних матеріалів. Лише при спалюванні вугілля в атмосферу щороку потрапляє близько 120 млн. т попелу, а разом з іншими видами пилу - до 300 млн. т. За приблизними підрахунками, в атмосферу за останні 100 років надійшло 1,5 млн. т арсену, 1 млн. т нікелю, 900 тис. т чадного газу, 600 тис. т цинку, стільки ж міді.

Особливо небезпечними є сірчисті сполуки, оксиди азоту, хлор та ін. Майже всі забруднювальні речовини можуть вступати між собою в реакції, утворюючи високотоксичні сполуки. У поєднанні з туманом це явище дістало назву фотохімічного смогу.

Значним джерелом забруднення довкілля є підприємства чорної металургії. Вони викидають в атмосферу багато пилу, кіптяви, сажі, важких металів (свинець, кадмій, ртуть, мідь, нікель, цинк, хром). Ці речовини практично стали постійними компонентами повітря промислових центрів. Особливо гостро стоїть проблема забруднення повітря свинцем.

Повітря забруднюють практично всі види сучасного транспорту, кількість якого постійно збільшується у всьому світі. Майже всі складові вихлопних газів автомобілів шкідливі для людського організму, а оксиди азоту до того ж беруть активну участь у створенні фотохімічного смогу. Одна вантажівка або один легковик викидає в

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

повітря відповідно 6 м³, 3 м³ чадного газу СО. Забруднюється повітря і пилом гуми з покришок автомобілів і літаків (один автомобіль утворює близько 10 кг гумового пилу).

Найбільшу загрозу для людства становить забруднення атмосфери радіоактивними речовинами. Ця проблема вперше виникла в 1945 р. після вибуху двох атомних бомб, скинутих з американських літаків на японські міста Хіросіму й Нагасакі. Природна радіоактивність існує незалежно від діяльності людини.

Живі істоти певною мірою пристосувалися до неї, хоч шкідливість її для них є очевидною.

Атмосфера має здатність до самоочищення. Концентрація забруднювальних речовин через розпорошення їх у повітрі, осідання твердих часточок під впливом сили гравітації, випадання різних домішок з опадами (дощ інтенсивністю 1 мм/год. за 45 хв. вимиває з повітря 28% часточок пилу діаметром 10 мкм).

Проте від величезної кількості забруднювальних речовин, що надходять в атмосферу сьогодні, вона не встигає самоочищуватись. Так, при спалюванні за рік 2,1 млрд. т кам'яного вугілля і 0,8 млрд. т бурого в навколишнє середовище потрапляє 225 тис. т арсену, 225 тис. т германію, 153 тис. т кобальту і, крім того, мільйони тони пилу з металургійних заводів, майже 1/5 частина світового виробництва цементу.

За приблизними підрахунками, маса забруднювальних речовин в атмосфері становить 9-10 млн т. Порівняно з масою земної атмосфери це мізерна величина, однак на висоті 50- 100 м від Землі, де саме концентруються забруднювальні речовини, частка їх є істотною відносно кількості чистого повітря.

Головними екологічними глобальними наслідками забруднення атмосфери є:

- парниковий ефект;
- озонова дірка;
- кислотні дощі;
- смог.

В промислово розвинутих країнах основним джерелом забруднення атмосфери є автотранспорт, парк якого безупинно росте. Якщо в 1900 р. на планеті нараховувалося біля 6 тис. автомобілів, то до 2000 р. чисельність світового парку автомашин досягла 500 млн. одиниць.

Обсяги викидів продуктів згоряння, млн. т. рік.

Продукти згоряння	Джерела продуктів згоряння продуктів згоряння	
	автомобілі	електростанції, промисловість і т. д.
Оксид вуглецю	59,7	5,2
Вуглеводні й інші органічні речовини	10,9	6,4
Оксиди азоту	5,5	6,5
Сполуки, що містять сірку	1,0	22,4
Макрочастки	1,0	9,8

Викиди автомобільного транспорту істотно залежать від режиму роботи двигуна і якості використовуваного палива.

Наближений склад (% по обсягу) вихлопних газів автомобілів.

Компоненти	Вміст компонентів у вихлопах	
	карбюраторний двигун	дизельний двигун
N ₂	74-77	76-78
O ₂	0,3-8	2-18
H ₂ O	3,0 - 5,5	0,5 - 4,0

CO ₂	5,0-12,0	1,0-10,0
CO	5.0 - 10,0	0,01 - 0,5
Оксиди сірки	0-0,8	2* 10 ⁻⁴ - 0,5
Вуглеводні	0,2 - 3,0	1 * 10 ⁻³ - 0,5
Альдегіди	0-0,2	(1 - 9) * 10 ⁻³
Сажа	0-0,4 г / м ⁻³	0,01 -1,1 г / м ⁻³
Бензапірен	(10-20) * 10 ⁻⁶ г/м ⁻³	до 1 * 10 ⁻⁵ г / м ⁻³

До токсичних відносять такі компоненти вихлопних газів: оксид вуглецю, оксиди азоту, вуглеводні. Крім того, деякі види палива містять сірку; що обумовлює вміст у вихлопних газах діоксиду сірки.

Правове регулювання охорони атмосферного повітря ЄС здійснюється наступним регламентами:

1. Директива 2008/50/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи.
2. Директива 2004/107/ЄС стосується концентрації миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів у повітрі.
3. Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1005/2009 від 16 вересня 2009 року про речовини, які руйнують озоновий шар.
4. Директива №2010/75/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24 листопада 2010 р. про промислові викиди (про комплексне запобігання забрудненню та контролю над ним) (нова редакція).
5. Директива Європейського Парламенту та Ради 2001/81/ЄС від 23.10.2001 р. щодо визначення межі для держав-членів стосовно максимальних викидів деяких небезпечних забруднювачів повітря.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблема захисту атмосфери повітря в ЄВ вирішується комплексно, враховуючи різні чинники забруднення.

Список використаних джерел :

1. Олійник Я. Б. Основи екології: підручник / Я. Б. Олійник, П. Г. Шищенко, О. П. Гавриленко. - К.: Знання, 2012. - 558 с.
2. Директива 2008/50/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи.
3. Рішення Європейського Парламенту та Ради №280/2004/ЄС від 11 лютого 2004 року про механізм моніторингу викидів парникових газів та реалізації Кіотського протоколу.

*Мудролюбова Н.О.,
старший викладач кафедри теорії та історії держави і права
факультету політології та права
Національного педагогічного університету М.П. Драгоманова*

СПІВПРАЦЯ КОРОЛІВСТВА ШВЕДЦІЇ З УКРАЇНОЮ У СФЕРІ ПІДТРИМКИ ЕКОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ

Світове лідерство у сфері екології за Королівством Швецією було визнано ще у 60-70-х роках ХХ століття. Уже на початку ХХ століття Швеція першою в Європі почала створювати національні парки, що дало можливість вберегти незайману дикою природу переважно в гірських місцевостях півночі Швеції. У країні існує також безліч природних заповідників і охоронюваних зон культурної спадщини. Швеція стала першою країною,

яка у 1967 році заснувала окрему інституцію – Управління з охорони навколишнього середовища. Саме у Швеції в 1972 році відбулася перша конференція ООН, присвячена питанням навколишнього середовища, результатом якої стало створення провідного по теперішній час міжнародного органу з екології UNEP (United Nations Environment Programme) – Програми Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища.

Шведський уряд на законодавчому рівні підтримує еко- та енергозбереження. З 2005 року Швеція ввела податкові пільги для підприємств енергоємних галузей, які впроваджують енергозберігаючі технології, та надала більше 400 млн. крон підтримки науковим проектам у сфері екології та захисту довкілля.

Третина шведів вважають екологію і забруднення навколишнього середовища одним з найбільш хвилюючих їх питань. Для порівняння: лише 7% жителів Євросоюзу в цілому, згідно з тією ж статистикою, стурбовані цими проблемами [6].

У поняття екологічне мислення на побутовому рівні шведи вкладають пропаганду ряду заходів та способу життя, які сприяють зниженню рівня забруднення навколишнього середовища і перевитратам енергії: не придбання зайвих речей та «неекологічних» товарів, надання переваги купівлі вживаних меблів, одягу і техніки задля запобігання надвиробництва; сортування сміття для подальшої його переробки [5], використання енергозберігаючих технологій, запровадження соціальних акцій підтримки довкілля, прикладом якого слугує плоггінг.

Королівство Швеція є країною з амбіційною та впливовою міжнародною співпрацею у сфері розвитку екологічних питань та запобігання зміни клімату. Швеція, окрім розвитку екології всередині своєї держави, підтримує у цьому питанні інші країни і на міжнародному рівні вкладає кошти у великі грантові програми захисту довкілля.

На початку грудня 2008 року шведський парламент затвердив Стратегію співробітництва з Україною [2]. Загальною метою співпраці Швеції з Україною є посилення євроінтеграційних процесів, зокрема у сфері навколишнього природного середовища. Королівство Швеція як давній друг та партнер України сприяє розвитку екологічної свідомості населення України через підтримку ряду програм.

Плідна співпраця між країнами відбувається в рамках Шведського агентства з міжнародного розвитку та співробітництва SIDA (Swedish International Development Cooperation Agency) [3].

Серед найбільш масштабних проектів даної співпраці можна назвати Проект з реформ міської інфраструктури на більш екологічну у Одесі, Чернігові та Івано-Франківську, яка передбачала покращення якості води у містах та приміських водних ресурсів в цілому, та Співпраця між муніципальними технічними фондами. Головні інвестиції, які надходили до України до 2010 року припадали на розвиток технічного забезпечення та покращення стану водних ресурсів та переробки відходів. Загалом Агентство вклало у ці проекти близько 7 мільйонів євро. До фінансування проектів було залучено також інфраструктурну програму Світового банку, яка проводиться у великих містах України [1]. Пік інвестицій Швецією у екопрограми України припадає на 2009, 2014 та 2018 роки. У 2014 році через агресію Російської Федерації на сході України та анексії АР Крим організацією SIDA було виділено значну допомогу на вирішення гуманітарних, зокрема екологічних проблем, разом з міжнародними організаціями UNHCR (Управління Верховного комісара ООН у справах біженців), UNICEF (ЮНІСЕФ), ОСНА (Управління з координації гуманітарних питань), ICRC (Міжнародний Комітет Червоного Хреста), Save the Children (Врятуй дітей).

Через неефективність енергетичної системи України (Україна використовує втричі більше енергії на одиницю ВВП, ніж в середньому по ЄС) Sida через Східноєвропейське партнерство з питань енергоефективності та довкілля (E5P) та Північну екологічну фінансову корпорацію (NEFCO) інвестує в енергозбереження України на місцевому рівні, також підтримує екологічні організації України, які працюють над підвищенням енергоефективності.

Одним із останніх проектів є інвестування Швецією програми «Ініціатива з розвитку екологічної політики й адвокації в Україні» (Environmental Policy and Advocacy Initiative for Ukraine (EPAIU)), яка здійснюється Міжнародним фондом «Відродження» [4].

Метою цього заходу є сприяння екологічним реформам в Україні через підвищення організаційної спроможності, якості і результативності діяльності інститутів громадянського суспільства, які працюють в екологічній сфері, поширення екологічного мислення серед населення, впровадження логіки сталого розвитку та екологічних стандартів у процесі вироблення екологічної політики на всіх рівнях.

Список використаних джерел:

1. E5P [Електронний ресурс] // Eastern Europe Energy Efficiency and Environment Partnership. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://e5p.eu/>.
2. Sveriges Riksdagen [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.riksdagen.se>.
3. Swedish International Development Cooperation Agency [Електронний ресурс] // <https://www.sida.se>. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sida.se>.
4. Конкурс «Підвищення організаційної спроможності інститутів громадянського суспільства, які працюють в екологічній сфері» [Електронний ресурс] // Громадський простір. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.prostir.ua>.
5. Шутяк С. У чому секрет шведської ефективності у питаннях управління відходами? [Електронний ресурс] / Софія Шутяк // Екологія. Право. Людина: Матеріали підготовлені в рамках Проекту МБО «Екологія-Право-Людина» та Європейської Комісії «Українське громадянське суспільство за європейське поводження з відходами». – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://epl.org.ua/environment/u-chomu-sekret-shvedskoyi-efektyvnosti-u-pytannyaх-upravlinnya-vidhodamy/>
6. Экология как норма жизни [Електронний ресурс] // Официальный сайт Швеции. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.sweden.se>.

*Мурашко М.,
студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів
та природокористування України**

ИНВАЗИЙНІ ВИДИ РОСЛИН ЯК ЗАГРОЗА БІОРІЗНОМАНІТТЯ (МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Нині існує багато проблем світового рівня, однією із них є регулювання поширення і чисельності інвазійних видів рослин, зменшення їх негативного впливу на біологічне різноманіття не тільки на просторах нашої держави, ай в усьому світі. Міжнародна спільнота вже тривалий час наголошує на нагальності цієї проблеми і необхідності її вирішення. Так, це питання порушувалося ще в Конвенції про охорону біологічного різноманіття (м. Ріо-деЖанейро, 1992 р.), а саме у ст. 8 (h) закріплено обов'язок держав-учасниць щодо запобігання впровадженню чужорідних видів, які загрожують екосистемам, місцям мешкання або видам, а також контролю або знищення таких чужорідних видів (у тому числі рослин) [2]. У межах взятих на себе міжнародних зобов'язань Україна нещодавно розробила П'ятий національний звіт України про

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

виконання положень Конвенції про охорону біологічного різноманіття, що описує зміни стану біорізноманіття. У ньому, зокрема, зазначається, що на території України відбувається збільшення кількості інвазійних видів рослин. Так, автохтонна флора суттєво потерпає через активне штучне привнесення в ході заліснення небезпечних інвазійних видів - акації, маслинки, айланту тощо. Згідно з результатами недавніх досліджень учених на території нашої держави налічується 830 видів рослин, які вважаються чужорідними, близько 85 адвентивних видів рослин - рослин із високим інвазійним потенціалом [5, с. 11, 46]. Крім того, на виконання Конвенції про охорону біологічного різноманіття і з метою активної протидії шкідливим видам рослин на міжнародному рівні було розроблено ряд актів, серед яких: Глобальна програма щодо інвазійних видів (Global Invasive Species Programme, 1999), 229 Глобальна стратегія щодо інвазійних чужорідних видів (A Global Strategy on Invasive Alien Species, 2001) і Стратегія щодо інвазійних видів Європи (European Strategy on Invasive Alien Species, 2002) тощо. Так, у Глобальній стратегії щодо інвазійних чужорідних видів (A Global Strategy on Invasive Alien Species, 2001) вказано, що ці види в даний час визнані однією з найбільших біологічних загроз для екологічного й економічного благополуччя нашої планети, і наведено дефініцію: «Інвазійні чужорідні види - це чужорідні види, створення й розповсюдження яких загрожують екосистемам, видам рослин або їх місцезростанням, завдають шкоди економіці чи навколишньому середовищу» [1, с. 48]. Дещо інше визначення міститься в Протоколі про збереження і стале використання біологічного та ландшафтного різноманіття до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат від 22 травня 2003 р., в якому закріплено, що «інвазійні чужорідні види» - це немісцеві види, інтродуковані навмисно або ненавмисно за межами їх природних середовищ існування, де вони осіли, розмножуються й поширюються у способи, що завдають шкоди середовищу, до якого їх було ввезено. У цьому документі також зафіксовано, що кожна Сторона цього Протоколу проводить політику, спрямовану на запобігання інтродукції або вивільненню інвазійних чужорідних видів та (або) генетично модифікованих організмів, які можуть мати негативний вплив на навколишнє природне середовище й впливати на біорізноманіття, екосистеми, середовища існування або види Карпат, зокрема, раннє попередження про появу нових інвазійних чужорідних видів на своїй території. Окремі питання щодо чужорідних інвазійних видів рослин врегульовані на національному рівні. Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 жовтня 2010 р., №2818-VI із метою припинення втрат біологічного різноманіття поставлене завдання створення системи запобіжних заходів щодо видів-вселенців і забезпечення контролю за внесенням таких видів до екосистем, у тому числі морської [4]. Більш того, на сьогодні підготовлено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», згідно з яким передбачене 230 вжиття до 2020 р. заходів із контролю щодо іїи «Іїинх чужорідних видів, зокрема, шляхів їх поширення, виявлення рїшїм екологічної небезпеки, запобігання їх введенню та укоріненню. Така новація відповідає усталеному міжнародному регулюванню у цїй сферї, оскїльки в національному законодавствї відсутнє таке поняття, як «чужорідні інвазійні види». Науковцї також не стоять осторонь, зокрема, ними запропонованї шляхи вирїшення проблеми правового забезпечення чужорідних інвазійних видів рослин в Українї на законодавчому рівнї, а також відповідно до світової та європейської стратегїї розроблено проект Національної стратегїї щодо інвазійних видів [3, с. 46]. Отже, як бачимо, світовою спїльнотою на міжнародному рівнї було визнано, що деякі види чужорідних інвазійних рослин є загрозою для біологічного різноманїття. Тому задля того, щоб українське законодавство відповідало міжнародному, на нашу думку, науковї спїльнотї і законодавцю слїд долучитися до вирїшення цїєї проблеми шляхом розроблення й прийняття відповідних актів і внесення змін до чинного законодавства у цїй сферї.

Список використаних джерел:

1. McNeely J. A., Mooney H. A., Neville L. E., Schei P., Waage J. K. Global Strategy on Invasive Alien Species. (IUCN, 2001).
2. Конвенція про охорону біологічного різноманіття [Електронний ресурс] : від 5 черв. 1992 р. // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.Ua/laws/show/995_030.31. (дата звернення: 01.03.2016). - Заголовок з екрана.
3. Міністерство екології та природних ресурсів України. Конвенція про біологічне різноманіття. П'ятий національний звіт України. Київ, 2015. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://old.menr.gov.ua/docs/activitydopovidi/UKRAINE_5th_Nat_Rep_CBD_ua.pdf.
4. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21 груд. 2010 р. №2818-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 26. - Ст. 218.
5. П'ятий національний звіт України про виконання положень Конвенції про біорізноманіття / Міністерство екології та природних ресурсів України, 2015. - 68 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.cbd.int/doc/world/ua/ua-nr-05-uk.pdf>.

Настіна О.І.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
Білоцерківський національний аграрний університет

ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ: ПРОБЛЕМИ НОВОСТВОРЕНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВИМОГ ЄСРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стратегія національної екологічної політики України та Національного плану дій в сучасних умовах має визначальне значення для формування українського експертного та практичного бачення впровадження цих установочних документів у сфері довкілля в Україні, зокрема у формуванні державної та місцевої політики новостворених територіальних громад.

Наразі відбувається реформування Державної екологічної інспекції, доопрацювання та імплементація Національної стратегії поводження з відходами, розробка і прийняття Стратегії водної політики, саме так, як того вимагає сучасний стан законодавства та політика ЄС, міжнародні домовленості та ініціативи та Паризька угода зокрема. Саме тому важливим викликом сьогодні є зосередження спільних дій та напрацювань щодо наближення законодавства України до прав громадян ЄС у сфері охорони довкілля, управління довкіллям та інтеграції екологічної політики в інші галузеві та місцеві політики. Проблеми посилюються тим, що усі реформи, які проводяться з метою імплементації екологічної складової мають регіональний характер і тому фінансово та організаційно залежні від місцевих підходів щодо організації управління довкіллям територіальних громад.

Імплементація екологічної складової Угоди про асоціацію має бути підпорядкована досягненню цілі реформування системи екологічного врядування з метою покращення стану та підвищення захисту довкілля України і переходу до сталого розвитку [1].

Відмітимо, що Наразі стан головних документів екологічної політики – Стратегії національної екологічної політики України [2] та Національного плану дій [3], які мали б слугувати головними інструментами забезпечення відповідних перетворень, на жаль, залишаються невизначеними. Стратегією було затверджено (2010 р.) цілі державної екологічної політики України на період до 2020 року, про що неодноразово

наголошувалось у доповіді Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС Брюссель 18 травня 2017 року [1].

У процесі реалізації екологічної складової Угоди про асоціацію в об'єднаних територіальних громадах нового формату виникає низка викликів, які перешкоджають належній імплементації вимог на місцях: низька пріоритетність питань довкілля в порядку денному Уряду та Парламенту, відсутність стратегічного бачення щодо реформування екологічної сфери в цілому, відсутність належного фінансування заходів з охорони довкілля у державному та місцевих бюджетах.

Впроваджувані локальні реформи у громадах не є реформами у розумінні вимог європейського співтовариства, що ставляться до України. Не є доцільними та змістовними для подолання усіх найгостріших проблем втілювані Україною заходи: підхід секторального та фрагментарного реформування не має не лише належного застосування, але й не враховує усіх регіональних особливостей національної системи заходів охорони довкілля, моніторингу навколишнього природного середовища та вже анонсованих і початих до виконання реформ децентралізації влади.

Для покращення імплементації екологічної складової необхідно посилити пріоритетності вирішення питань довкілля на національному та місцевих рівнях, тим самим зміцнивши інституційну спроможність їх належної реалізації у територіальних громадах зокрема.

Список використаних джерел:

1. Охорона довкілля в Угоді про Асоціацію між Україною та ЄС: Доповідь Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС Брюссель, 18 травня 2017 року // Електронний ресурс: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Dovkillia-Fin-6.pdf>

2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 грудня 2010 року № 2818-VI // Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>

3. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 року № 577-р // Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/577-2011-p>

*Незамай А.,
студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України**

ЗМІНА КЛІМАТУ ТА ЗАХИСТ ОЗОНОВОГО ШАРУ

Переконливе підтвердження зменшення концентрації стратосферного озону змусило світове співтовариство замислитися над тим, як зберегти озоновий шар Землі. Для виявлення та розгляду правових проблем суспільних відносин, що складаються з приводу озонового шару, навколоземного космічного простору та клімату, необхідно з'ясувати - яке їх значення для життя на Землі, наскільки важливі їх збереження в нинішньому стані, захист, які екологічні загрози, а також адекватні їм технічні, економічні, організаційні можливості людства в цій області, що може зробити право.

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

З огляду на глобальний характер значення клімату та озонового шару Землі, приймаються міжнародно-правові, планетарні заходи їх охорони, попередження негативних змін.

Шоста Програма дій з охорони навколишнього середовища Європейського Співтовариства на 2002–2012 рр.52 (ЕПД-6) являє собою основний загальний документ з екологічної політики.

Програма спрямована на: визначення зміни клімату головним викликом на найближчі 10 років і надалі та сприяння досягненню довгострокової мети щодо стабілізації концентрації парникових газів у атмосфері на рівні, який не допускав би небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему. Таким чином, довгострокова мета підвищення глобальної температури не більше ніж на 2° Цельсія у порівнянні з доіндустріальним рівнем та концентрації CO₂ нижче 550 проміле, є керівною для Програми. У довгостроковій перспективі це, ймовірно, вимагатиме глобального скорочення викидів парникових газів на 70% порівняно з 1990 роком, як це було визначено Міжурядовою групою експертів з питань зміни клімату (МГЕЗК).[1]

Регламент (ЄС) № 1005/2009 Європейського Парламенту і Ради від 16 вересня 2009 року про речовини, що руйнують озоновий шар встановлює правила щодо виробництва, імпорту, експорту, розміщення на ринку, використання, рекуперації, рециркуляції, утилізації та знищення речовин, що руйнують озоновий шар, щодо подання інформації про ці речовини, а також імпорту, експорту, розміщення на ринку і використання продуктів і обладнання, які містять або використовують ці речовини.[2,с. 147]

Серед значимих є такі міжнародні угоди:

- Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (РКЗК) та Кіотський протокол
- Віденська конвенція про охорону озонового шару та Монреальський протокол до неї (з поправками).

Регламент (ЄС) № 842/2006 Європейського Парламенту і Ради від 17 травня 2006 року про окремі фторовані парникові гази :Метою цього Регламенту є локалізація, запобігання та, відтак, скорочення викидів фторованих парникових газів, передбачених Кіотським протоколом.

Регламент (ЄС) № 1005/2009 Європейського Парламенту і Ради від 16 вересня 2009 року про речовини, що руйнують озоновий шар : Регламент встановлює правила виробництва, імпорту, експорту, розміщення на ринку, використання, рекуперації, рециркуляції, утилізації та знищення речовин, що руйнують озоновий шар, правила щодо звітності про ці речовини, а також імпорту, експорту, розміщення на ринку і використання продуктів та обладнання, які містять або використовують такі речовини.[3,с.109]

Щодо українського законодавства то У 2016 році було ратифіковано Паризьку угоду, яка передбачає здійснення цілої низки заходів, спрямованих на зниження викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.

З метою формування ефективної внутрішньої кліматичної політики, розпорядженням Кабінету Міністрів України було схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, яка стала першим за багато років цілісним нормативним документом, який покликаний вдосконалити і систематизувати поточну політику у сфері зміни клімату, та передбачає розробку Стратегії низьковуглецевого розвитку та Стратегії адаптації до зміни клімату.

З метою імплементації Регламенту № 842/2006 ЄС про деякі фторовані парникові гази та Регламенту № 2037/2000 ЄС про речовини, які руйнують озоновий шар, Мінприроди розробило проект Закону України "Про озоноруйнуючі речовини та фторовані парникові гази", яким передбачено встановлено заборон на використання підконтрольних речовин, зокрема, гідрохлорфторвуглеців, починаючи з 2020 року, заборони на ввезення в країну обладнання, яке працює з використанням

гідрохлорфторвугдеців, встановлення вимог щодо проведення моніторингу та перевірки витоків підконтрольних речовин, визначення зобов'язань щодо відновлення, регенерації та знищення підконтрольних субстанцій, встановлення освітніх вимог та вимог щодо сертифікації для відповідного персоналу та компаній, а також регламентовано порядок поводження з фторованими парниковими газами. На сьогодні законопроект подано на узгодження до заінтересованих центральних органів виконавчої влади.[4]

Отже, проблема збереження клімату і озонового шару показує, що влада людини над природою не є всесильною. Він повинен вчасно осмислити свою роль у всесвіті і, можливо, подекуди зупинитися в своєму нестримному технічному розвитку, приносить не тільки блага, але і забруднення, часом незворотні, обмежитися в своїх потребах надприбутків, глобального переваги над природою і населяють її іншими організмами, інакше може бути пізно. Глобальна озонова, космічна, екологічна катастрофа, як і ядерне забруднення, може торкнутися всіх і кожного.

Список використаних джерел:

1. Рішення № 1600/2002/ЄС Європейського Парламенту і Ради.
2. Комюніке Комісії Європейському Парламенту, Раді, Економічному і соціальному комітету та Комітету регіонів від 8 березня 2011 року — План підвищення енергоефективності 2011 р. [COM (2011) 109 заключна редакція.
3. <http://www.greenmind.com.ua/images/meropriyatiya/EC-LEG-Textbook-UA.pdf>
4. Салуцкий. А. Клімат і геополітика // Л Г. 2009. 2-8 груд. С. 12; Екологічні проблеми і способи їх вирішення в Росії і США // Зелений світ. 2011. № 1-2. С. 8-10.

Пахомова А.О.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківського національного аграрного університету*

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЯК ПРІОРИТЕТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН ЄС

Екологізація аграрної сфери – це магістральний шлях послідовного перекладу сучасної сільськогосподарської галузі на вектор стійкого розвитку, що передбачає досягнення екологоекономічної збалансованості, в основі чого незаперечно враховуються всі екологічні обмеження; такий тип сталого розвитку, крізь призму якого, ефективно гармонізується весь комплекс економічних, соціальних і екологічних проблем, при неухильному забезпеченні екологічної рівноваги всіх елементів аграрних екосистем, а також оптимального поєднання агроекосистем і природних екосистем.

У контексті цієї магістральної лінії, безумовно, свою вагому нішу формує таке що становить як органічне сільське господарство - найважливіший сегмент сучасного аграрного сектора як в локальному, національному, регіональному, так і глобальному масштабі.

Світовий ринок органічної продукції та попит на неї невпинно зростає. У 2015 р. для виробництва органічної продукції використовувалося 50,9 млн. Га земель у всьому світі, що у 4 рази більше, ніж у 1999 р. Серед головних пріоритетів Спільної аграрної політики ЄС на 2014-2020 рр. є відновлення і зміцнення екосистем, стимулювання ефективного використання ресурсів [1, с. 53].

Залежно від агротехніки вирощування окремих культур або системи ведення галузей тваринництва органічне сільське господарство, в загальному вигляді, незалежно від специфіки та рівня техніко-технологічного розвитку аграрної економіки регіону, країни або групи країн має такі характерні риси: сільськогосподарська діяльність, що передбачає виключення з культивованих технології хімікатів і синтетичних біостимуляторів; пріоритетне вирішення питань відновлення екологічної рівноваги між

окремими компонентами агроєкосистем, зокрема - збереження і підвищення родючості ґрунту; захист навколишнього природного середовища; активізація біопроеесів щодо кругообігу речовин і перенесення енергії в агроєкосистемах; зниження матеріало- та енергоємності продукції, що виробляється; економія ресурсів непоправною енергії; поліпшення якості продукції, що виробляється; виробництво гарантованої кількості екологічно чистої продукції; забезпечення екологічної рівноваги агроєкосистем і природних екосистем, гармонізація їх взаємодії, на основі чого досягається біодіверсіфікація аграрного виробництва.

Практична реалізація проблеми розширення ареалу проживання органічного сектора щодо виробництва і переробки екологічно чистої сільськогосподарської продукції та захисту прав споживачів координувалася органами ЄС в рамках Єдиної аграрної політики - ЄАП, Кодексу Аліментаріуса, а також з 1993 р сертифікація органічних продуктів в рамках встановлених Радою стандартів регулювання та сертифікації (the European Council Regulation 2092/91), на органічні продукти тваринного походження встановлені - ЄС Regulation 1804/1999, В даний час, прав ла регулювання органічного сільського господарства, узагальнені стандарти і необхідність сертифікації повністю підтверджена і представлена в цілісному вигляді в агроєкологічних програмах згідно з прийнятими правилами регулювання - 67 ЄС Regulation 2078/92 [2]. Адекватні загальним установкам на рівні ЄС, в окремих країнах конкретизовані ці стандарти і правила ведення органічного сектора виробництва продуктів харчування і сертифікації.

У процесі становлення органічного сільського господарства надзвичайну важливість представляє державна та міждержавна підтримка програм становлення органічного сектора, маючи на увазі створення відповідних сприятливих умов щодо набуття конкурентних переваг в справі реалізації екологічно чистої продукції, а також пріоритетне вирішення проблем сегментування ринку екологічно чистого продовольства. Якщо ж залишиться вироблений десятиріччями технократичний підхід, що дозволяє досягати відчутний економічний ефект на шкоду екологічним імперативів, при якому зберігається пристрасть і мотивація - свого роду гонки нарощування обсягів продукції, що в принципі мало ймовірно при природному вирощуванні продукції і екологізованих технологіях. При цьому необхідно мати на увазі, що і питання відновлювальної здатності головного засобу виробництва - землі, також відсуваються на другий план і на цьому фермер економить. Це все, в кінцевому рахунку, веде, як історія розвитку сільського господарства в умовах ринку жоден раз демонструвала - до втрати стійкості фермерського господарства, як в фінансовому так й в еколого-економічних відносинах, не кажучи про те, що агроєкосистеми будуть давати збої, або ще гірше – деградувати.

Список використаних джерел:

1. Лобозинська С.М., Назаркевич О.Б Стимулювання екологізації агровиробництва задля формування продовольчої безпеки України. Економіка: реалії часу. 2017. № 3 (31), С. 53-59.
2. Eur – Lex : Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32007R0834>.

ПРАВОВА ОХОРОНА АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Ця тема є актуальною у зв'язку з тим, що при вирішенні сучасних складних еколого-правових проблем, викликаних зростаючою деградацією навколишнього природного середовища та нераціональним використанням природних ресурсів, підвищується роль екологічної політики та права в галузі забезпечення ефективної охорони атмосферного повітря. Недосконалість правового регулювання відповідних відносин знаходить прояв і в процесі правозастосування. З'ясувалося, зокрема, що закладені в законодавстві механізми є надто трудомісткими, затратними, важкими у практичній реалізації, а в окремих випадках - економічно недоцільними.

Правову основу співробітництва в галузі запобігання трансграничному забрудненню атмосферного повітря становлять: Конвенція про трансграничне забруднення повітря на великі відстані [1], і протоколи до неї (Протокол про довгострокове фінансування спільної програми спостережень і оцінку поширення забруднювачів повітря на великі відстані в Європі, Протокол про обмеження викидів сірки принаймні на 30% .

Метою Конвенції є поступове скорочення і запобігання забрудненню повітря, включаючи його трансграничне забруднення на великі відстані.

Згідно Конвенції «Про трансграничне забруднення повітря на великі відстані»: «забруднення повітря» означає введення людиною, прямо або побічно, речовин або енергії в повітряне середовище, що спричиняє за собою шкідливі наслідки такого характеру, як загроза здоров'ю людей, завдання шкоди живим ресурсам, екосистемам і матеріальним цінностям, а також заподіяння збитку ландшафту або перешкоди іншим законним видам використання навколишнього середовища.

Кожна Сторона зобов'язується розробляти якнайкращу політику і стратегію, включаючи системи регулювання якості повітря, і як їхню складову частину — заходи з боротьби з його забрудненням, сумісні із сталим розвитком, зокрема шляхом використання якнайкращої наявної і економічно прийнятної технології і маловідходної і безвідходної технології.

Шостою екологічною програмою ЄС [2] передбачено щодо якості повітря, розвитку й імплементації заходів у транспортному, промисловому й енергетичному секторах з метою сприяння і зіставлення з поліпшенням якості повітря.

Законодавчі акти у сфері охорони атмосферного повітря можна умовно поділити на:

1. стандарти якості навколишнього повітря (Стандарти якості навколишнього повітря (граничні показники та керівні принципи) встановлюють: Рамкова Директива 96/62/ ЄС [3] «Щодо оцінки та контролю навколишньої атмосфери»; дочірня Директива 1999/30/ЄС «Щодо обмежувальних рівнів для діоксиду сірки, діоксиду азоту й оксидів азоту, твердих частинок у навколишньому повітрі»; дочірня Директива 2002/3/ЄС «Щодо озону в навколишньому повітрі»; Директива 2001/81/ЄС «Щодо національних граничних величин викидів деяких забруднювачів атмосфери»; Директива 96/61/ЄС [4] «Щодо всеохоплюючого запобігання і контролю забруднень»; Директива 2008/50/ЄС «Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи» та інші).

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

2. вимоги до контролю якості продукції та обробки матеріалів (Правову основу щодо вимог до контролю якості продукції та обробки матеріалів становлять: Директива 98/70/ЄС (зі змінами та доповненнями 2000/7i/ЄС) щодо якості бензину та дизельного палива; Директива 94/63/ЄС щодо викидів внаслідок зберігання та реалізації бензину та моторного палива; Директива 99/94/ЄС Щодо палива та викидів вуглекислого газу CO₂ новими пасажирськими транспортними засобами; Директива 2001/80/ЄС [5] Щодо встановлення обмежень на викиди окремих забруднювачів У повітря великими агрегатами згорання та інші).

3. моніторинг та обмін інформацією (Моніторинг та обмін інформацією регулюється: Рішенням 93/389/ЄЕС (змінене та доповнене Рішенням 1999/296/ЄС) щодо Моніторингу викидів вуглекислого газу CO₂ та інших парникових газів; Рішенням 86/277/ЄЕС щодо Протоколу про довгострокове фінансування ЕМЕР).

Враховуючи, що з метою захисту навколишнього середовища в цілому та здоров'я людини необхідно уникати, запобігати або зменшувати концентрації шкідливих речовин, що забруднюють повітря, та встановлювати для рівнів забруднення оточуючого повітря обмежувальні рівні та критичні межі, намічено, у першу чергу, що вдосконалення нормування спрямоване, з одного боку, на скорочення витрат засобів та часу (комплексне, розрахункове, групове нормування), а з іншого — на підвищення методичного рівня розробки гігієнічних стандартів.

Країни-члени складають план дій, що містить заходи, які вживаються в короткий термін у разі, коли з'являється ризик перевищення обмежувального рівня та/або критичної межі з метою зменшення зазначеного ризику та обмеження тривалості інциденту. Якщо критичні межі перевищені, країни-члени зобов'язуються забезпечити вживання необхідних заходів для інформування громадськості.

Рівень гранично допустимих стандартів у країнах ЄС не є постійним і переглядається кожні 5 років. При цьому вносяться корективи, що впливають з нових знань, або підтверджується попередній стандарт.

Як висновок можна сказати, що збереження озонового шару стратосфери, який захищає все живе на Землі від згубної дії ультрафіолетового сонячного випромінювання, є однією з пріоритетних глобальних екологічних проблем ХХІ століття.

Список використаних джерел:

1. Конвенция о трансграничном загрязнении воздуха на большие расстояния : сб. действ. договоров, соглашений и конвент., заключенных СССР. — М., 1985. - Выш. XXXIX.
2. Рішення 31600/2002/ЄС щодо Шостої програми дій Співтовариства у сфері навколишнього середовища : зб. нормативно-правових актів Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища. — Л., 2004. — 192 с.
3. Рамкова Директива Ради 96/62/ЄС «Щодо оцінки та контролю навколишньої атмосфери» URL: [гакоп.гас1а.5оу.иа/ср'Ып/ia\у\\$/тап.сfI?пге5=994_498](http://гакоп.гас1а.5оу.иа/ср'Ып/ia\у$/тап.сfI?пге5=994_498)
4. Директива Ради 96/61/ЄС «Щодо всеохоплюючого запобігання і контролю забруднень» : зб. нормативно-правових актів Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища. — Л. : Екоправо-Львів, 2004.
5. Директива Європейського парламенту і Ради 2001/81/ЄС «Щодо національних граничних величин викидів деяких забруднювачів атмосфери» URL: пт.{р://еиг-1ех.еигора.еи/

ПРОБЛЕМА ЛІКВІДАЦІЇ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ

У кожному людському помешканні за довгі часи утворюється величезна кількість непотрібних матеріалів та виробів, починаючи від старих газет, порожніх консервних банок, пляшок, харчових відходів, обгортки та упаковки, закінчуючи битим посудом, зношеним одягом і поламаною побутовою чи офісною технікою.

Відходи поділяються на тверді (в Україні їх біля 11 млн.т/рік) та на рідкі (біля 300 млн.т/рік). В Україні під побутовими відходами зайнято біля 2600 га. земель. Проблема відходів має високу гостроту через низьку швидкість їх розкладання. Дослідження вчених свідчать, що склад побутових відходів приблизно такий: папір 41%, харчові відходи 21%, скло 12%, залізо та його сплави 10%, пластмаси 5%, деревина 5%, резина й шкіра 3%, текстильні матеріали (тканини) 2%, алюміній 1%, інші метали 0,3%. Вміст окремих компонентів може істотно змінюватись залежно від джерела (житловий масив чи торговельний центр, адміністративні споруди чи навчальні заклади). У різні пори року вміст опалого листя, скошеної трави значно зростає і може за об'ємом дорівнювати усім іншим категоріям разом. Серед причин зростання кількості побутових відходів називають зростання населення. Проте вчені довели, що кількість відходів зростає набагато швидше, ніж кількість населення.

Отже, причина полягає не у кількості, а – у способі життя людей, які використовують все більше пакувальних матеріалів, виготовляють і купують неякісні товари, що швидко виходять з ладу, викидають речі замість того, аби знайти їм інше застосування тощо. Викидаючи сміття, ми буквально порушуємо один з основних екологічних законів – кругообігу речовин у природі. Адже вилучаючи з природи чимало речовин, людина змінює їх до невпізнанності і повертає у природу у вигляді сміття, яке не розкладається на вихідні речовини природнім шляхом. Ми повинні думати про природу, перед тим як залишаємо сміття у лісі чи викидаємо пустий пластиковий стаканчик в річку, тому що природа здатна відповідати на такі вчинки людей.

Наприклад, в умовах лісу папір розкладається протягом 2 років, консервна бляшанка – понад 90 років, поліетиленовий пакет – понад 200 років, скло – понад 1000 років. Один із способів вирішення проблеми сміття - рециклізація - вторинна переробка відходів. Цей спосіб також не є принципово новим, проте на шляху його широкомасштабного впровадження існує чимало перешкод: сортування, відсутність стандартів, переробка, маркетинг, протиріччя між державним і приватним секторами економіки, незацікавленість підприємців змінювати ситуацію, приховані витрати тощо.

Я вважаю, що ці й інші перешкоди не можуть виправдовувати бездіяльність, а навпаки, мають стимулювати творчі пошуки рішень і вже існує чимало досягнень.

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Інтенсивне споживання природних ресурсів, існуючий процес розвитку сучасного українського суспільства зумовлює техногенні зміни довкілля, що мають екологічні та соціально-демографічні наслідки в державі. Стан здоров'я та працездатність людей вважається найвищою цінністю українського суспільства.

З огляду на це в Україні реалізовується державна екологічна політика, яка являє собою діяльність державних органів, націлених на забезпечення права кожної особи, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, а також на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Екологічна політика є окремим напрямом діяльності держави і державного управління. Об'єктами управлінських відносин взагалі та в сфері екологічної політики є майже всі сфери життя людини. Однією з головних цілей екологічної політики є покращання якості життя за умови оптимального використання та відтворення природних ресурсів. Основні принципи екологічної політики в нашій державі викладені у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» [1].

Серед проблем реалізації екологічної політики виділяють:

- ✓ відсутність розмежування управління природокористуванням та контролем за станом навколишнього природного середовища;
- ✓ часткове призупинення дії процедур Кіотського протоколу;
- ✓ зауваження щодо виконання Орхуської конвенції;
- ✓ відсутність системи екологічної освіти;
- ✓ інформування експертів та громадськості з екологічних питань;
- ✓ відсутність системного моніторингу стану навколишнього природного середовища на основі сучасних технологій;
- ✓ проблеми оцінки актуальної радіологічної ситуації, які були законодавчо та нормативно віднесені до таких, що постраждали в результаті аварії на Чорнобильській АЕС;
- ✓ проблеми реконструкції інфраструктури житлово-комунального господарства населених пунктів, перш за все великих міст;
- ✓ екологічні проблеми пов'язані із поводженням з небезпечними відходами, зруйнованими сховищами, знятими з експлуатації шахтами та кар'єрами;
- ✓ проблеми деградованих в результаті виснажливої та екологічно недбалої експлуатації сільськогосподарських земель;
- ✓ руйнація природного середовища унікальних рекреаційних регіонів (Карпати) в результаті несистемної і, часто, безконтрольної господарської діяльності;
- ✓ адаптація економіки України до глобальних змін клімату;
- ✓ гармонізація національної системи обліку та контролю звітності господарчих суб'єктів різної форми власності з екологічних та економічних показників до стандартів ЄС та ООН [2].

Сучасна екологічна політика України розробляється і впроваджується у життя в дуже важких та напружених політичних умовах, що часто призводить до конфліктних ситуацій. На державні екологічні організації чиниться тиск, лобіювання відомчих інтересів певними владними та приватними структурами [3]. Серед великої кількості проблем у сфері екологічної політики основними є домінування в різних владних органах політичних та економічних пріоритетів над екологічними, а також у відсутності ефективного контролю за надходженнями та видатками екологічних коштів. Тому

впровадження та зміцнення нових фінансово-економічних важелів реалізації державної екологічної політики – необхідна умова для сталого екологічного розвитку держави [4].

Виходячи з вище викладеного можемо зазначити, що якість екологічної політики значною мірою залежить від правових, організаційних та економічних інституцій, а також від створення партнерських відносин між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством.

Список використаних джерел:

1. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
2. Зіновчук Н. В. Екологічна політика в АПК: економічний аспект / Н. В. Зіновчук. – Л. : Львів. держ. аграр. ун-т, ННБК “АТБ”, 2007. – 394 с.
3. Глуха В. В., Актуальні проблеми та перспективи державної екологічної політики України – Режим доступу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj19rLe-Y3iAhVjwosKHd5tDEQQFjAAegQIBBAC&url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbuv%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fapdy_2016_1_12.pdf&usq=AOvVaw0YZ41yQjwIOqlQG14XNxFC
4. Бойчук Л. Д. Екологія і охорона навколишнього середовища : навч. посіб. / Л. Д. Бойчук, Е. М. Соломенно, О. В. Бугай. – Суми : Університетська книга. – 2003. – 284 с.

Обіюх Н.М.,

*кандидат юридичних наук, асистент
кафедри цивільно-правових дисциплін*

Білоцерківського національного аграрного університету

СПІЛЬНА ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА ЄС ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

На сучасному етапі розвитку екологічного права слід виділити найбільш перспективні напрями розвитку, які окреслились на політичному просторі Європейського Союзу. Мова йде про ті сфери, які зазнали суттєвих змін у регулюванні, запровадження нових механізмів та способів регулювання. Зокрема, це стосується використання альтернативних джерел енергії, поводження з відходами, органічного виробництва. Усе це можна помітити, проаналізувавши нещодавно прийняті правові акти ЄС, які регулюють відповідну сферу відносин.

На даний час ЄС перебуває в процесі оновлення своєї енергетичної політики з метою переходу до чистої енергії за рахунок збільшення використання альтернативних джерел. Джерела відновлюваної енергії розглядаються в ЄС як необхідна альтернатива видобувному паливу.

В якості відновлюваних джерел можуть використовуватись енергія вітру, сонячна й термальна енергія, біогаз. Їх використання передбачає цілий ряд переваг, оскільки зменшує викиди парникових газів, які є головним фактором зміни клімату на планеті. Джерела відновлюваної енергії є гарантією енергетичної безпеки, забезпечуючи ефективне енергопостачання та зменшення залежності ЄС від нафти й газу на ринку енергоресурсів.

Нормативно-правову базу у сфері регулювання використання альтернативних джерел енергії та розвитку відновлюваної енергетики становлять відповідні директиви ЄС – Директива 2009/28/ЄС від 23.04.2009 року про заохочення до використання енергії,

виробленої з відновлюваних джерел енергії та Директива 2012/27/ЄС від 25.10.2012 року про енергоефективність. Також Європейською комісією розглядається законопроект про загальні правила внутрішнього ринку електроенергії.

В перспективі планується укладення ряду спільних угод в рамках створеного Енергетичного Союзу та виконання зобов'язань Паризької кліматичної угоди. Нові стратегічні рамки забезпечують регулятивну визначеність, зокрема, шляхом запровадження перших національних енергетичних планів, та стимулювання інвестиційної активності в даній сфері.

Ще у 2010 році рішенням Європейської Комісії було передбачено необхідність досягнення державами-членами щонайменше 20% загального споживання чистої енергії до 2020 року [1]. Однак, у зв'язку з прийняттям Європейською Комісією поправок до Директиви 2009/28/ЄС з відновлюваних джерел енергії у червні 2018 року було закріплено дві нові цілі для держав-членів ЄС на 2030 рік: показник використання відновлюваних джерел енергії має становити не менше 32%, а показник енергоефективності – не менше 32,5% з можливим переглядом у 2023 році. Коли дані політичні цілі будуть запроваджені, передбачається значне скорочення викидів для усього ЄС на рівні 40% до 2030 року [2].

З метою досягнення поступового скорочення викидів парникових газів рамкова енергетична політика ЄС передбачає обов'язок держав-членів розробити інтегровані національні плани з питань регулювання клімату та енергетики з визначенням обов'язкової частки споживання відновлюваної енергії та подання її у звітах Європейській Комісії згідно з Директивою 2009/28/ЄС.

9 квітня 2019 року Європейська Комісія опублікувала четвертий звіт про стан Енергетичного Союзу, в якому проаналізовано досягнення спільної енергетичної політики ЄС та висвітлено питання, які потребують уваги [3].

Варто зазначити, що подальші кроки стосуються т.зв. «сучасного дизайну для енергетичного ринку ЄС» [4], що передбачає запровадження сталого, ефективного механізму регулювання відносин, які стосуються купівлі-продажу, транспортування, сертифікації електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії, а також встановлення критеріїв надання «гарантій походження», які свідчать про походження енергії з відновлюваного джерела.

Планується запровадження нових пільгових правил щодо виробництва відновлюваної енергії, надаючи можливість кожному суб'єкту енергетичного ринку вільно обирати вид енергії, виробляти власну відновлювану енергію та подавати її в мережу. Шляхом надання доступу до енергоресурсів, особливо там, де вона є найбільш необхідною, споживачі також отримають вигоду від транскордонної конкуренції. Це сприятиме надходженню інвестицій на шляху до декарбонізації європейської енергетики.

Отже, використання відновлюваної енергії в ЄС є пріоритетним напрямом розвитку співробітництва між державами-членами ЄС. Свідченням цього є орієнтація європейського законодавства на запровадження ресурсоефективної «зеленої» економіки, створення стимулів для використання екологічно чистих технологій у виробництві, забезпечення сприятливих умов для виробництва та використання відновлюваних джерел енергії.

Список використаних джерел:

1. Energy 2020. A strategy for competitive, sustainable and secure energy: Communication from the Commission to the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions adopted on November 10, 2010. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1409650806265&uri=CELEX:52010DC0639>
2. Energy efficiency first: Commission welcomes agreement on energy efficiency (Brussels, June 19, 2018) / European Commission press release database. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-18-3997_en.htm
3. Clean energy for all Europeans. URL: <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy-and-energy-union/clean-energy-all-europeans>

4. Implementing the EU's Electricity Market Design (October 3, 2018). URL: <https://www.euractiv.com/section/energy/opinion/implementing-the-eus-electricity-market-design/>

*Олексієнко М.А.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України **

УЧАСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Загальновідомо, що лише державними заходами екологічні проблеми не вирішити, необхідно розвивати взаємодію влади з громадськістю. Одним з показників, які характеризують ефективність реалізації державної екологічної політики, є рівень участі громадськості у вирішенні екологічних проблем, її освіта, виховання та небайдужість.

На основі аналізу положень законодавства з питань участі в процесі екологічного управління громадян та їх об'єднань, можливості щодо участі в екологоуправлінських процесах можна поділити на кілька груп:

- вплив на формування екологічної політики на різних рівнях і участь у прийнятті екологічно значущих рішень;
- громадський екологічний моніторинг;
- ініціація і проведення екологічної експертизи;
- здійснення громадського екологічного контролю.

Реалізація цих можливостей частково прямо передбачена в екологічному законодавстві, частково міститься в інших нормативних актах і є формою реалізації загальних прав громадян. В останньому варіанті особливості їх застосування характеризуються об'єктом, на який спрвляється вплив, – людину, а через неї – на навколишнє природне середовище. Саме через таку класифікацію, хоча вона і є досить відносною, уявляється найбільш правильним розглянути громадське екологічне управління. Відповідно до законодавства України громадяни можуть впливати на формування екологічної політики як прямо, так і опосередковано. Реалізація цього права здійснюється шляхом виборів до органів державної влади та місцевого самоврядування, організації та участі в діяльності політичних партій і громадських організацій, внесення пропозицій до органів влади, а також заслуховування звітів посадових осіб.

Традиційно роль громадських організацій у нашій країні визначалась як допоміжна щодо діяльності державних органів влади й управління різних рівнів. Такими функціями громадські організації було наділено також і в галузі охорони навколишнього природного середовища. Характерно, що право громадських організацій якимось чином контролювати державні контрольні (наглядові) органи і критикувати їх навіть не передбачалось, оскільки самі ці організації розглядалися лише як придатак останніх. Однак у процесі своєї діяльності і самопізнання громадяни й громадські організації прийшли до розуміння, що вони не повинні залишатися придатком державних органів, виконувати їхні доручення. Таке розуміння в умовах поступової демократизації суспільства призвело до перших конфліктів між громадськими організаціями та державними органами. Спочатку були звернення, намагання змінити окремі дії органів влади, потім – відкриті виступи

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

проти будівництва окремих об'єктів (канал Дунай – Дніпро, Кримська АЕС), за закриття вже діючих (Чорнобильська АЕС) тощо. На відміну від європейських держав в Україні дуже низький рівень перероблення та утилізації твердих побутових відходів і високий показник їх захоронення на полігонах. Значна частина полігонів перевантажена і не відповідає природоохоронним та санітарним нормам.

Громадські природоохоронні формування являють собою найбільш екологічно активну частину населення. Багато з членів цих формувань не бачать можливості для співпраці з державними органами на засадах повної підлеглості. Особливо це стосується тих громадян, які мали негативний досвід спілкування з державними органами. Практика свідчить, що більшість громадських природоохоронних формувань вбачають практичну користь від своєї діяльності саме як опоненти до влади. Працівники державної екологічної інспекції відмічають низьку активність громадських інспекторів, призначених на цю посаду органами Мінекоресурсів, наявність так званих “мертвих душ” – осіб, які призначені на посаду, але не працюють. Проте такого майже не відбувається в тому разі, коли громадського інспектора рекомендувала на цю посаду екологічна громадська організація. Однак призначення громадських інспекторів без згоди органів державного екологічного контролю надає можливості для різних зловживань, тому необхідно дуже виважено підходити до вирішення цього питання. Але проблема не є нерозв'язною.

Нині громадяни мають певні можливості впливати на управлінські рішення ще на етапі їхнього планування, а також контролювати їх виконання. Завдяки механізмам громадської участі мешканці територіальних громад мають можливість домагатися врахування їх інтересів. Громадська участь – це джерело додаткового професійно-інтелектуального ресурсу для органів державної влади. Неурядовими громадськими організаціями в регіонах країни проводиться робота, яка спрямована на вирішення різних конкретних завдань - інформування населення про стан навколишнього середовища, про те, які саме несприятливі фактори представляють найбільшу небезпеку для здоров'я, які профілактичні заходи може використовувати саме населення або вимагати їх здійснення від органів місцевої влади та керівників підприємств. Основні напрями такої роботи - це збереження дикої природи й, у тому числі, біорізноманіття, запобігання забрудненню навколишнього середовища, охорона водних джерел і морського узбережжя, захист екологічних прав громадян. Серед методів найбільше широко використовується екологічна освіта, дослідження, експертні оцінки. Наприклад, у населених пунктах із забрудненою питною водою швидко вирішити питання про нове джерело водопостачання або заміні застарілих водопровідних систем досить дорого і складно, але можна пропагувати використання фільтрів в квартирах і вимагати від органів місцевої влади установки водоочисних установок в дитячих садах, школах, лікарнях, будинках ветеранів. До тенденцій розвитку екологічного суспільного руху в регіонах можна віднести перехід до роботи на професійній основі, просування екологічних ідей у суспільну свідомість, прагнення до кооперації між екологічними громадськими об'єднаннями, побудові коаліцій і мереж, включення в українські й міжнародні мережі та організації, прагнення до посилення впливу на формування екологічної політики в регіоні, до фінансової й організаційної незалежності. Серед джерел фінансування таких організацій необхідно вказати гранти закордонних і українських фондів, підтримку місцевих донорів, включаючи комерційні фірми, політичні партії, місцеві органи влади. Громадські організації можуть зіграти важливу роль, привертаючи увагу до підприємств, діяльність яких призвела до порушення стану довкілля. Вкрай важливо, щоб екологічні дані були отримані з використанням сучасних технологій, що зробить доводи більш аргументованими. Основними проблемами існування та розвитку екологічного суспільного руху є: фінансова нестабільність, незначна участь в прийнятті управлінських рішень і використання юридичних методів. До проблем, треба віднести й той факт, що місцеві органи влади та місцевого самоврядування, відповідальні за реалізацію державної екологічної політики, практично не підтримують і не розглядають екологічні громадські

організації як довгострокових партнерів, прагнучи залучати їх лише у випадках, коли необхідний ”голос громадськості” у підтримку влади.

Отже, громадяни та їх об’єднання все активніше виступають суб’єктами екологічного управління. І найчастіше така діяльність пов’язана саме з екологічними аспектами господарської діяльності, оскільки під час її здійснення довкілля зазнає найбільшого негативного впливу. В умовах демократизації і екологізації соціальних процесів громадськість отримує все більше можливостей для участі в екологічному управлінні й активно їх реалізує як самостійно, так і на партнерських засадах з органами державного та виробничого екологічного управління. Безумовно, цей ефективний напрям громадської діяльності потребує належного нормативного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Екологічні права громадян: як їх захистити за допомогою закону / Благод. фонд “Екоправо-Львів” : Центр громад. екол. адвокатури “Правнича ініціатива” для центр. та схід. Європи ; Регіон. екол. центр для центр. та схід. Європи. – К. : Інформ. агентство “Ехо-Восток”, 1997.
2. Участие общественности в правовом регулировании воздействия на окружающую среду / Вильям Фатрел, Гровер Рен, Ан Пауерз и др. : пер. с англ. – Вашингтон : Ин-т законодательства окружающей среды, 1991.
3. Екологічне управління: Підручник / [В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін.] – К. : Либідь, 2004. – 432 с.
4. Про громадські об’єднання : Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI // Відомості Верховної Ради України – 2013 р. – № 1. – Ст. 1.
5. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого. 2019 року № 2697-VIII // Відомості Верховної Ради України.

Онишко М.,

*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

БІОПОЛІМЕРНЕ ПАКУВАННЯ В ОСНОВІ МАСШТАБНОГО ЗБЕРЕЖЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасне життя людини не можливо уявити без полімерних матеріалів. Активне споживання пластмасових виробів зумовлює збільшення об’ємів виробництва полімерів з нафтохімічної сировини. Їх використовують у пакувальній промисловості. Полімерне пакування продовжує термін зберігання продуктів, що є важливою складовою харчової промисловості.

Метою роботи є дослідження наслідків поширення виробництва та використання полімерного пакування, а також обґрунтування переваг впровадження біополімерів як альтернативи пакувальних матеріалів.

Головною проблемою використання синтетичних полімерів є їх хімічна стійкість впродовж багатьох десятиріч. Такі матеріали виготовляють з невідновних та вичерпних природних ресурсів – нафти, газу, вугілля.

Поширення виробництва та використання пластмаси викликає забруднення навколишнього середовища полімерним сміттям та продуктами їх виробництва. На

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

сучасному етапі з'явився новий підхід до розробки полімерів. Головною його метою є створення полімерних матеріалів, які зберігають свої експлуатаційні властивості лише в період їх використання та в подальшому змінюються на фізико-хімічному і біологічному рівнях, не завдаючи шкоди середовищу. Історія розвитку біодеградуємого пластику почалася з целофану, який був вироблений у 1908 р. Жаком Бранденбергером з целюлози [1].

На відміну від мономерів та олігомерів, полімери є більш стійкими до дії мікроорганізмів. Біодеструкція залежить від замісників у полімерному ланцюгу та довжині їх ділянок. В якості основного матеріалу використовують крохмаль, насіння рослин, хітин, целюлозу, молочну кислоту та ін. Найбільш широко для виготовлення біополімерів використовують крохмаль з картоплі, рису, кукурудзи та пшениці. Використовуючи його гідрофільні можливості, під впливом температури і механічних навантажень відбувається пластифікація крохмалю. Полімери на основі крохмалю, при оптимальній температурі 30°C, розкладаються у компості протягом двох місяців. З метою зниження собівартості готового продукту, використовують суміш неочищеного крохмалю, полівінілового спирту та тальку [2].

Збільшення цін на органічні викопні ресурси, що є вичерпними, встановлює тенденцію до порівняння ціни на традиційні полімери та біополімери. До країн, що активно замінюють звичайну упаковку на біополімерну належать країни Європи та Японія. Об'єм виробництва складає 0,1% від загального виробництва полімерів [3]. Повільні темпи розвитку даного напрямлення можна пояснити тим, що на даний час ціна біополімерів у 4 рази вища за ціну традиційних полімерів та відсутністю законодавства, що зобов'язує використання екологічно чистих полімерів та їх повторне використання. Перевагою біопластику є низька оплата за зберігання відходів, його екологічність та доступність матеріалів. Тому, науковці та провідні компанії багатьох країн розглядають використання біополімерів як важливу складову збереження навколишнього середовища та займаються розробкою нових, більш доступних технологій отримання біополімерів.

Отже, використання біопластику як альтернативи звичайному пластику має значну кількість переваг та є перспективним напрямом. Провідні країни світу вже втілюють новий продукт на ринку та покращують стан навколишнього середовища. Компанія Tetra Pak вже використовує у власному виробництві матеріали з біопластику.

Список використаних джерел:

1. Скоротецький М.С. Рентабельность использования биоразлагаемых полимеров / М.С. Скоротецький. // Успехи в химии и химической технологии. – 2011. – №9. – С. 44–47. 12
2. Биоразлагаемые полимеры – современное состояние и перспективы использования / Ф.Ш. Вільданов, Ф.Н. Латипова, П.А. Красуцький, Р.Р. Чанишев. // Башкирський хімічний журнал. – 2012. – №1. – С. 135–139.
3. Воїнов Н.А. Биоупаковка – альтернатива синтетическому пластику. Современное состояние и направление работ по разрушаемым биопластикам [Електронний ресурс] / Н.А. Воїнов, Т.Г. Волова – Режим доступу до ресурсу: <http://medbe.ru>

Онучак О.О.,
*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. ВЗАЄМОДІЯ З ЕКОЛОГІЧНОЮ ПОЛІТИКОЮ УКРАЇНИ

В умовах глобальних інтеграційних процесів, зокрема, у рамках Європейського Союзу, важливою є проблема, пов'язана із захистом навколишнього середовища. Варто вказати, що ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем. З огляду на це, екологічну ситуацію та стан довкілля у країнах – членах ЄС не треба зводити до єдиного знаменника, оскільки екологічні проблеми мають транскордонний характер, істотно впливаючи на динаміку розвитку сучасних міжнародних відносин. Отож, держави є екологічно залежними одна від одної, оскільки природне довкілля не має кордонів. На рівні окремих держав сьогодні фактично неможливо вирішувати комплекс значущих екологічних проблем, зокрема, глобального характеру. Це зумовлює потребу формування спільної екологічної політики багатьох держав.

Мета роботи – з'ясувати історичний розвиток та формування екологічної політики європейського союзу та взаємодія з екологічною політикою України.

Об'єктом дослідження є екологічна політика ЄС, предметом – передумови формування екологічної політики ЄС, її нормативно-правова та інституційна основа, а також основні етапи становлення.

Виклад основного матеріалу. Одними із основних передумов виникнення і розвитку екологічної політики ЄС є потреби: а) у регулюванні охорони навколишнього середовища; б) обмеженість використання природних ресурсів; в) регулюванні та координації природоохоронної діяльності держав-членів; г) розвитку нормативно-правової бази екологічної політики та розроблення нових підходів до захисту довкілля. Розглядаючи дане питання, на мій погляд, доцільно звернути увагу на історію міжнародної екологічної співпраці у Європі та світі до 18 квітня 1951 року, коли було укладено Договір про заснування Європейського співтовариства вугілля та сталі та до утворення Європейського економічного співтовариства (01.01.1958 р.), яка нараховує більше століття.

Всього виділяють 5 етапів формування екологічної політики ЄС.

Перший етап (1957–1971). Цей період характеризується відсутністю в ЄС правової компетенції у сфері довкілля. На цьому етапі проводилися лише одиничні факультативні заходи. Однак питання екології визначали межі правового регулювання створення загального ринку країн ЄС, що, наприклад, відбивається в статті 36 зазначеного Договору, яка дозволяє державам-членам ЄС вводити обмеження на імпорт, експорт, транзит у товарному обороті з питань екологічної безпеки. В цілому, незважаючи на відсутність загальної політики у даній сфері у зазначений період, інститути ЄС були підготовлені до розширення своєї діяльності в екологічному напрямку.

Другий етап (1972–1985). Для цього етапу характерне проведення початкових заходів щодо захисту довкілля країнами ЄС, поява перших програм дій у цій сфері, початок

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

розвитку правового регулювання в області екології. У 1972 році Рада глав урядів держав-членів ЄС прийняла рішення про розширення компетенції ЄС, у тому числі у сфері довкілля. Регулювання нової сфери інтеграції проводилося в основному шляхом видання директив-актів гармонізації права держав-членів. ЄС приєднався до ряду найважливіших міжнародних конвенцій з охорони довкілля, наприклад, Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних місць мешкання в Європі (1979 р.), Міжнародної угоди з тропічної деревини (1983 р.), Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані (1979 р.). Другий етап пройшов під знаком становлення політики ЄС стосовно відношення до довкілля і розробки основних засобів її правового регулювання.

Третій етап (1986–1991). Цей період можна охарактеризувати як етап закріплення компетенції у сфері охорони довкілля за інститутами ЄС. Єдиний Європейський Акт 1986 року вніс зміни в Римський договір 1957 року. В ньому були визначені цілі й задачі, принципи і напрямки політики ЄС і у сфері охорони довкілля. У відносинах між ЄС і державами-членами у сфері охорони довкілля був впроваджений принцип субсидіарності. Даний принцип означає, що цілі екологічної політики ЄС можуть бути реалізовані краще, ніж окремими державами-членами.

Четвертий етап (1992–2002). Це етап удосконалювання екологічної політики ЄС. У цілому, за цей час були позначені основні рамки поточної екологічної політики за рахунок інституціонального закріплення питань екологічної політики і проблем довкілля в Договорах ЄС.

П'ятий етап (2003 — до нашого часу). Сьогодні екологічна діяльність ЄС здійснюється на основі екологічної компетенції, передбаченої статтями Договору про ЄС.

Основи для співпраці між Україною і Європейським Союзом у сфері охорони довкілля було закладено ще в 1994 р. відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між ЄС та його державами-членами і Україною. Необхідність тісної співпраці з європейською спільнотою у сфері охорони довкілля обумовлена не тільки визначеними нею екологічними імперативами її стратегії, але й потребами самої України у подоланні того стану, який можна охарактеризувати як кризовий, що формувався протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення її природно-ресурсного комплексу.

У 2012 році була парафрована Угода про асоціацію між Україною та ЄС, а наприкінці 2012 року оприлюднено проект Угоди. Важливим елементом співпраці у сфері охорони довкілля, як і в багатьох інших сферах співпраці, що визначаються Угодою, є поступове наближення законодавства України до політики та законодавства ЄС. Окремим додатком до Угоди визначаються конкретні директиви, що їх потрібно адаптувати, а також встановлюються часові рамки.

Перші кроки в напрямку адаптації у сфері охорони довкілля були зроблені в грудні 2012 року, коли Мінприроди затвердило Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації) (Наказ № 659). Базовий план передбачає перелік директив ЄС у сфері охорони довкілля, до яких повинно адаптуватися українське законодавство.

ЄС співпрацює і з іншими міжнародними організаціями у природоохоронній сфері. Зокрема, 21 березня 1994 року набрала чинності Рамкова Конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, яку підписали 154 держави і Європейська Спільнота. Загальна мета конвенції полягає у стабілізації концентрацій в атмосфері всіх парникових газів, не лише двоокису вуглецю. Конвенція закріплює низку провідних принципів, що стосуються справедливості, «спільних, але диференційованих відповідальностей» держав, запобіжних заходів, особливих потреб і обставин щодо країн, які розвиваються, сталого розвитку та міжнародної торгівлі.

Висновок. Отже, аналізуючи історичний розвиток та формування екологічної політики Європейського союзу можна зазначити, що за період заснування Європейського співтовариства вугілля та сталі до утворення Європейського Союзу на законодавчому

рівні було прийнято велику кількість нормативно-правових актів (Договір про Європейський Союз 2007 року, Договір про функціонування Європейського Союзу, Договори про Європейське співтовариство, Директиви, Екологічні програми 1973–2002 рр.), які поступово та ефективно регулювали питання пов'язані із: а) покращенням, захистом і збереженням навколишнього середовища; б) захисту здоров'я людей; в) раціонального використання природних ресурсів; г) винесення на міжнародному рівні ініціатив для вирішення світових екологічних проблем.

*Падалко І.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Політико-правові проблеми як ніколи загострили ситуацію в Україні, пов'язану з реформуванням правового регулювання еколого-правових відносин. Сьогодні екологічне законодавство України характеризується вкрай складними й суперечливими процесами, є недосконалим, розвивається доволі хаотично й залежить від політичної кон'юнктури, є невпорядкованим й інколи неможливим для реалізації. Зокрема, спостерігаються ігнорування правил законодавчої техніки, порушення принципу поділу влади й інших демократичних принципів.

Наближення національного екологічного законодавства до стандартів та принципів Європейського Союзу потребує ґрунтовного компаративного аналізу нормативно-правових актів екологічного законодавства ЄС та України. Впровадження європейських стандартів у національне законодавство не повинно бути сліпим копіюванням директив, основну увагу слід приділяти не кількості законів, а якості втілення в них основних принципів європейської політики.

Значний внесок у дослідження проблем визначення поняття та механізму дії принципів правового регулювання екологічного, земельного, аграрного права та законодавства, комплексно або в межах самостійних досліджень з іншої проблематики зробили: В. І. Андрейцев, Г. В. Анісімова, А.М.Беженарь, О. Г. Бондар, А.П.Гетьман, Л. П. Заставська, М.Є.Ковальська, та ін.

Принципи реформування екологічного законодавства являють собою сукупність основоположних засад, керівних ідей, вихідних положень оновлення системи екологічної нормативно-правової бази України, що перебувають у нерозривному зв'язку й взаємодії.

Національні принципи реформування екологічного законодавства загального спрямування–впливають із загальних національних та міжнародних принципів права та складають систему незаперечних вимог до правотворчої діяльності у галузі екологічного законодавства. До них зокрема відносяться загальноправові принципи.

Принцип верховенства права–є найважливішим принципом, який наразі можна віднести до групи фундаментальних принципів сучасної нормотворчої діяльності органів виконавчої влади, що закріплений у ч. 1 ст. 8 Конституції України. Дотримання принципу верховенства права в нормотворчій діяльності органів виконавчої влади є показником

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

належної реалізації, відтак зазначений принцип є орієнтиром у реформуванні екологічного законодавства в контексті міжнародно-правових зобов'язань України. Фундаментальне значення принципу верховенства права закріплене у: договорах про створення Європейського Союзу; рекомендаціях і резолюціях Ради Європи; засадничих документах низки міжнародних та інших європейських регіональних організацій; міжнародно-правових актах, угодах, договорах та інших документах за участю України.

Модельно-реформаційні екологічні принципи–носять рекомендаційний характер, однак відіграють важливу роль у реформуванні екологічного законодавства з огляду на те, що є відображенням розвитку держави та передбачають бажану модель її поведінки у міжнародних екологічних правовідносинах.

Принцип сталого еколого-економічного розвитку–полягає в тому, що вимоги щодо охорони навколишнього середовища мають бути інтегровані у визначення та імплементацію політики і діяльності держави, зокрема з метою сприяння сталому розвитку та тісно пов'язуватися з економічною складовою розвитку держави. Зазначений принцип потребує: уніфікації законів та правил; перегляду існуючого законодавства з метою підвищення його ефективності; розробки національних планів дій із широким залученням громадськості;

Принцип інтеграції екологічних питань у національну політику–важливий принцип реформування екологічного законодавства, який взаємопов'язаний з принципом сталого еколого-економічного розвитку. Зокрема, в Європейському Союзі принцип інтеграції екологічної політики був закріплений у Договорі про створення і реалізується у програмах і планах дій з охорони довкілля та Кардіфських стратегіях інтеграції екологічних аспектів у галузеві політики. В Україні питання інтеграції екологічної політики знайшли своє відображення в Стратегії державної екологічної політики та Національному плані дій з охорони навколишнього природного середовища, але на практиці мають обмежений характер через існування різноманітних бар'єрів на рівні законодавства, стратегічного планування, фінансування, традицій управлінської діяльності та створення відповідних інституцій.

Список використаних джерел:

1. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку / пер з англ. Київ: Інтел-фера, 2002. 234 с.
92. Декларація Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблемою чужого людину середовища: Міжнародний документ від 16.06.1972 р.
2. Головатий С. П. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій, О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2011. 1128
3. Гетьман Є. А. Принцип верховенства права у нормотворчій діяльності органів виконавчої влади. Проблеми законності. Харків, 2016. Вип. 134. С. 61–69.
4. Конституція України: Закон від 28.06.1996р. №254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141.
5. Пухтецька А. Принцип верховенства права: сучасні європейські доктрини як орієнтир для реформування національного законодавства. Вісник НАН України. 2010. № 3. С. 33–43.

ПОНЯТТЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Екологічні права громадян — це закріплена в законі і гарантована правом сукупність юридичних можливостей та засобів, які дозволяють задовольняти потреби громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки. За юридичною сутністю екологічні права можна поділити на: а) конституційні; б) встановлені в спеціальних законах, переважна більшість норм яких спрямована на регулювання тих чи інших за характером екологічних відносин чи пов'язаних з цим відносин; в) передбачені підзаконними нормативними актами та договорами. Екологічні права за формою реалізації поділяються на індивідуальні і колективні. Екологічні права також можна поділити залежно від захисту екологічних інтересів на екологічні майнові і особисті немайнові права. Екологічні права громадян у сфері охорони навколишнього природного середовища можна підрозділити на право: брати участь у заходах, що забезпечують раціональне використання природних об'єктів; громадських утворень у галузі екології; в обговоренні нормативних актів та інших заходів з метою запобігання негативним наслідкам; у проведенні екологічної експертизи тощо. Є й інші класифікації: поділ на галузеві та міжгалузеві екологічні права (залежно від суб'єктів реалізації)¹; на екологополітичні, економічні, соціальні, культурні права (залежно від видів регульованих відносин). В Україні екологічні права належать до конституційних. Стаття 50 Конституції України закріпила право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. З метою забезпечення цього права кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена. Найбільш повний перелік екологічних прав громадян міститься у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», який уперше закріпив екологічні права та обов'язки громадян як правову категорію. Відповідно до ст. 9 закону кожен громадянин України має право на: безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище (право на екологічну безпеку); участь в обговоренні та на внесення пропозицій до проектів нормативно-правових актів, матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, внесення пропозицій до органів державної влади та місцевого самоврядування, юридичних осіб, які беруть участь у прийнятті рішень із цих питань (право на участь в обговоренні проектів екологічно значущих рішень); участь у розробці та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів; здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів; об'єднання в громадські природоохоронні формування; вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень, встановлених законом (право на екологічну інформацію); участь у публічних слуханнях або відкритих засіданнях з питань впливу запланованої діяльності на навколишнє природне середовище на стадіях розміщення,

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

проектування, будівництва і реконструкції об'єктів та проведенні громадської екологічної експертизи; одержання екологічної освіти; подання до суду позовів до державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян про відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище; Екологічні права громадян розглядаються й в іншому аспекті — як суб'єктивні права, що становлять сукупність повноважень фізичних осіб у галузі екології. За таких умов екологічні права громадян — це персоніфіковані права, які належать кожній фізичній особі.

Слід розмежовувати екологічні права і екологічні інтереси, які не персоніфіковані й тому належать усім громадянам (суспільству). Екологічні права громадян розглядаються як забезпечені системою права юридичні можливості особи реалізувати у передбачених законодавством формах надані повноваження в галузі екології. Такі можливості впливають з мети та завдань екологічного законодавства. Екологічні інтереси — це природні і соціально зумовлені потреби осіб у відповідній галузі, які впливають зі змісту норм екологічного законодавства. Вони задовольняються в процесі реалізації сукупності екологічних заходів: організаційних, технічних, економічних, превентивних та в процесі забезпечення екологічного порядку.

*Паращин Л.І.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України**

ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

На сьогоднішній день однією з проблем людства є екологічне забруднення довкілля, що негативно впливає на екосистему в цілому.

Метою даної роботи є визначення подолання проблем з екологічним забрудненням довкілля, а також пропозиції щодо її вирішення, шляхом прийняття участі громадян у підтримці даної проблеми.

З 70-х років ЄС відніс до одного і з пріоритетних завдань вирішити проблему забруднення, а тому відбулась підтримка екологічної безпеки та раціональне використання, охорона і відтворення природних ресурсів.

Основними функціями екологічної політики ЄС є: охорона здоров'я людини, раціональне використання природних ресурсів, збереження, захист і поліпшення якості довкілля.

На нашу думку екологічна політика має розвиватись не лише на законодавчому рівні, а і на рівні громадськості.

Одним з головних факторів забруднення навколишнього середовища виступає зайнятість розвитку сільськогосподарської продукції.

До таких факторів можна також віднести забруднення екосистеми людьми не викидаючи сміття у відведене для цього місце.

Забруднення екосистеми шляхом використання машин на дизельному палеві.

Використання продукції, що роками не може переробитись в землі, наприклад пластик, целофан та інші подібні речовини.

Виходячи з наведених проблем можна виокремити способи їх подолання.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

На нашу думку першим, що можна зробити, це навчання звичайного етикету, наприклад шляхом викладання лекцій в школах на тему: «забруднення довкілля».

Ввести проведення соціальних робіт по прибиранню території.

Перехід до використання машин без газових викидів або принаймні з меншим викидом у навколишнє середовище.

Переробити план деяких міст, де є наявність дефіциту урн для сміття.

Перейти до користування більш екологічних речей у повсякденному житті.

Також пропоную посилити покарання в країнах ЄС за забруднення навколишнього середовища.

Застосовуючи запропоновану методику подолання екологічних проблем на рівні громадськості можна дійти мінімального забруднення навколишнього середовища.

Для оптимізації роботи екологічної політики слід провести залучення громадськості у сферу проблем із забрудненням та шляхи їх подолання, адже законодавчий рівень розрахований лише на контроль певної роботи.

Таким чином, можна сказати, що подолання проблем в сфері екологічного забруднення є проблемою світового рівня, що потребує вирішенню вже багато років.

Участь громадянського суспільства у формуванні екологічної політики можна виокремити як окрему частину в ній.

Список використаних джерел:

1. Загорський В.С. Екологічна політика ЄС і проблеми формування системи екологічного управління в Україні / [Електронне джерело]: [http://ird.gov.ua/sep/sep20143\(107\)/sep20143\(107\)_210_ZahorskyuVS.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20143(107)/sep20143(107)_210_ZahorskyuVS.pdf)
2. Плячкова С. Г. Енергетика: історія, сучасність і майбутнє, 5-те видання/ [Електронне джерело]: <http://energetika.in.ua/ua/books/book-5/part-3/section-2/2-1>
3. [Електронне джерело]: ww.rac.org.ua/uploads/content/447/files/webenvironmentalliabilityua2018.pdf

Пилипчук М.,

*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

ЩО МОЖЕ ОЧІКУВАТИ УКРАЇНСЬКИЙ МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС ВІД РАТИФІКАЦІЇ ДОГОВОРУ ПОГЛИБЛЕНОЇ ТА ВСЕОХОПЛЮЮЧОЇ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС?

Малий бізнес – один з найважливіших двигунів економічного розвитку у ринковій економіці. Доведено, що сектор малого та середнього бізнесу (МСБ) генерує велику частку національного ВВП та створює основу для подальшого зростання не тільки у європейських країнах, а також у США (Вельгус, 2006 р.). Однак, український сектор МСБ залишається все ще недорозвиненим та не може значно сприяти зростанню країни. Ціль цього аналітичного огляду – показати, як більш тісна співпраця з ЄС в цілому та реалізація Договору поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС зокрема, можуть сприяти покращенню сектору МСБ в Україні.

По-перше, ми коротко опишемо розвиток сектору малого та середнього бізнесу в Польщі на початку 1990-х років, його внеску у генерування ВВП та шлях запровадження європейських правил і процедур у Польщі.

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

По-друге, ми підсумуємо статус українського сектору МСБ та грані його системи, що потребують реформування. Насамкінець, презентуючи потенційні витрати та переваги реалізації Договору поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС, ми покажемо, як тісна співпраця з ЄС допоможе Україні у впровадженні реформ, а також підвищенні її привабливості та розширенні можливостей для зростання.

Історію польського підприємництва можна порівняти з іншими східноєвропейськими країнами. У часи панування комунізму, сектору малого та середнього підприємництва не існувало, тому й його вплив на економіку був непримітним. Ситуація у Польщі значно змінилася, коли у 1988 році було ухвалено Закон про економічну діяльність. Він сприяв швидкому створенню тисяч фірм, особливо у секторі мікро- та малого бізнесу (Польська Агенція з розвитку підприємництва, 2000 р.). Це був проривний момент для розвитку сектору МСБ у Польщі та його внеску до зростання ВВП. Жорсткі реформаційні пакети на початку 1990-х років та зміни, спричинені прийняттям Договору Торгівлі у 1994 році, були найвагомішими стимулами, що додатково сприяли зростанню кількості підприємств. Водночас, ЄС усунув бар'єри та тарифи для польських товарів, аби покращити торгівлю з Польщею та допомогти реструктуризувати економіку. Згідно з Договором, для польських компаній використовувались європейські бізнесові стандарти, що підвищувало їхню привабливість для прямих іноземних інвестицій (ПІІ).

У 1991 році, кількість малих та середніх підприємств у Польщі досягла близько 490 тис. підприємств. Два роки потому їхня кількість зросла вже до 1,8 млн підприємств. Відтоді кількість підприємств МСБ постійно зростає. Структура сектору малого та середнього бізнесу майже не змінилася з початку 1990-х років. Мікропідприємства становлять більшість МСБ – від 90% до 96% всього сектору у Польщі. Малі підприємства становлять від 2% до 7%. Спостерігалось також незначне підвищення кількості великих компаній, з 22,5% у 2004 році до 24,7% у 2012 році.

Розвиток малих та середніх бізнесів та, зокрема, мікропідприємств, призвів на той час до стрімкого зростання польського ВВП (Аслунд, 2014 р.). Під час аналізованого періоду майже половина зростання ВВП була обумовлена діяльністю сектору МСБ. Роль мікропідприємств у генеруванні ВВП була відчутною – від 31% у 2004 році до 29,4% у 2011 році (Польська Агенція з розвитку підприємництва, 2012 р.). Підбиваючи підсумки, необхідно відзначити, що з початку 1990-х років, ми спостерігали постійне зростання кількості малих та середніх підприємств у Польщі. Незмінно ці підприємства створюють майже 50% національного ВВП, що свідчить про високу значущість цього сектору для польської економіки. Майже 30% зростання ВВП генерується мікропідприємствами. Важливі фактори, що позитивно впливають на це зростання, пов'язані з ухваленням збалансованих законів, стабілізацією правил, норм та стандартів продукції. Важливо наголосити, що національні зміни були підтримані усуненням торговельних бар'єрів та забезпеченням впровадження європейських стандартів.

Як вказувалось вище, ситуація з українськими підприємствами – незадовільна. У Звіті ведення бізнесу, підготовленому Всесвітнім Банком, Україна опинилась на 112 місці з 189 у 2014 році, що є покращенням на 28 пунктів порівняно зі Звітом за 2013 рік (Всесвітній Банк, 2013 р.). Щодо конкурентоспроможності, Україна розташувалася у другій половині списку з 148 країн, на 84 місці (Світовий Економічний Форум, 2013 р.). У Доповіді про перебіг реалізації Акту підтримки малого та середнього підприємництва Організації економічної співпраці та розвитку (2012 р.) йдеться про те, що бажання України розвивати сектор малого та середнього підприємництва демонструвало деякий прогрес у сфері дерегуляції та спрощення адміністративних процедур. Однак у висновках зазначалось, що у цій сфері є ще значний простір для поліпшення. Відзначаючи постійне погіршення ділового клімату в Україні, Організація економічної співпраці та розвитку вказує й на те, що «відсутність послідовного підходу до розробки політик щодо МСБ,

відсутність ефективної стратегії, політичних інструментів та ресурсів» залишаються головними проблемами в цій сфері.

Інституціональна структура для розробки політик щодо малого та середнього бізнесу потребує посилення та підтримки за допомогою діалогу між владою і бізнесом та інструментів моніторингу, а також за допомогою надання бізнес-послуг та просування експорту. На сьогодні українські малі та середні підприємства поки що не готові скористатися можливостями, створеними завдяки співпраці з ЄС, через як внутрішні, так і зовнішні причини. Зовнішні фактори більшою мірою пов'язані з несприятливим діловим кліматом, зокрема бюрократією, корупцією, непрозорою та нестабільною системою оподаткування (Ширмер, 2014 р.). Дослідження, проведені на рівні Світового Банку, також показали, що тягар державного регулювання, сплата податків, захист інвесторів та майнових прав, вирішення питань неплатоспроможності, політична незалежність, торгівля через кордони та розвиток фінансового ринку – найбільш занедбані сфери, що потребують далекоглядних реформ. Підписавши Договір з ЄС, правовий режим країни, що забезпечує прозорість відносин, може рухатися в напрямку найкращих міжнародних практик, значно знижуючи вартість ведення бізнесу та покращуючи перспективи для малого та середнього бізнесу. Поки існує нестача достовірних та послідовних статистичних даних у цій сфері, можна припустити, що індивідуальні підприємці становлять приблизно 84% загальної кількості зареєстрованих та активних бізнесів у країні.

Співвідношення малого бізнесу до загальної кількості юридичних осіб в Україні складає приблизно 99%. З точки зору обігу, внесок МСБ сектору продовжував знижуватись з 60,7% у 2007 році до 51,2% у 2010 році. Але тепер подивимось, як ратифікація Договору поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС може покращити ситуацію, в якій опинились українські підприємства.

Недавнє дослідження CASE (2012 р.) аналізувало витрати та переваги впровадження Договору поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС в Україні. Найбільш важливою перевагою буде покращення внутрішнього інвестиційного клімату завдяки введенню норм напрацьованого законодавства ЄС у національне законодавство. Сильний регуляторний компонент є визначальною рисою Договору поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС. Він сфокусований на таких елементах, як знищення «закордонних» перешкод торгівлі, реформування конкурентної політики, державна допомога, державні закупівлі, сталий розвиток в галузях екології, праці та соціальних питаннях. З ратифікацією Договору поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС українські малі та середні підприємства виграють від покращення української регуляторної політики, включаючи гармонізацію з процедурами ЄС у сферах стандартизації, метрології, акредитації та оцінки відповідності. Ці зміни призведуть до створення регуляторного середовища, знайомого закордонним інвесторам та, відповідно, більш привабливого для них. Безмитний доступ до величезного європейського ринку для більшості українських товарів створить значні бізнесові можливості та сприятиме зростанню кількості малих та середніх підприємств. Необхідно також пам'ятати, що всі регуляторні зміни, що призведуть до зростання конкурентоспроможності та розвитку українського сектору МСБ, підвищать добробут українців. Споживачі матимуть кращий доступ до більшого асортименту товарів, жорсткіші вимоги безпеки до товарів на внутрішньому ринку, нові можливості для бізнесу, а також ефективний розподіл внутрішніх ресурсів.

Отже, величезний потенціал для сектору малого та середнього бізнесу прихований за впровадженням Договору поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС. Тим не менш, ми повинні зазначити витрати, пов'язані з реалізацією цього Договору.

По-перше, Договір поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС підвищить внутрішню конкуренцію через зникнення імпорتنих тарифів та значне зниження нетарифних бар'єрів.

Подруге, оскільки стандарти ЄС загалом більш суворі, зростуть витрати підприємців на відповідність цим стандартам. На додачу, необхідно пам'ятати, що виникнуть додаткові короткотермінові витрати, пов'язані з юридичними та адміністративними врегулюваннями. Як було нещодавно оголошено, ЄС готовий надати Україні понад 100 млн євро на підтримку врегулювання питань, пов'язаних з Договором поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС. Ці кошти будуть спрямовані на подолання головних проблем, що виникають на шляху розвитку малого та середнього бізнесів в Україні, якщо відповідні освітні фундації будуть створені у суспільстві, а внутрішні бар'єри будуть мінімізовані. Загалом, Договір поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС є важливим середньо- та довгостроковим інструментом для економічного зростання України завдяки розбудові сектору МСБ.

Список використаних джерел:

1. А. Аслунд, 2014 р., Польський перехідний період у порівняльній перспективі, семінар CASE, http://www.case-research.eu/sites/default/files/presentation_A_Aslund.pdf.
2. В. Мовчан та В. Шпортюк, 2012р., Договір поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС - Україна: модель для Регіональної Торговельної Співпраці Східного Партнерства, Мережеві Дослідження та Аналіз CASE, №.445/2012.
3. Польська Агенція з розвитку підприємництва, 2013 р., Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2011-2012.
4. Б. Радзіковскі та Я. Терезінскі, 2014 р., Польща та ЄС: Економічний контекст.
5. Й. Ширмер, 2014 р., Передача ноу-хау для малого та середнього бізнесу у Грузії, Молдові та Україні. Офіційне видання: Україна, майбутні дослідження та аналіз CASE.
6. Г. Вельгус, 2006 р., Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, Prace Komisji Geografii Przemysłu, Nr 8.

*Підвисоцький С.С.,
студент I курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ НОВОГО СТАВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ ПРИРОДИ

Нині суспільство, громадськість більше усвідомлюють, що екологічні проблеми надзвичайно великі та дуже складні і вирішити їх досить складно. Дійсність вимагає нового ставлення до природи. Потрібно припинити матеріальне накопичення й розширене споживання природних ресурсів, використовувати необхідну частку створеного національного продукту на відновлення довкілля. Суспільство повинне свідомо обрати шлях обмежень; роль громадськості в цьому важко переоцінити.

Зауважимо, що частина громадськості, усвідомлюючи основну проблему сучасної цивілізації, веде активний пошук шляху формування нового ставлення до природи. Значна

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

роль у такому пошуку належить громадським екологічним організаціям (ГЕО), які сьогодні є найчутливішими структурами суспільства щодо проблем природокористування, проблем довкілля. Чимало з них вже усвідомлюють — суспільство, яке й далі житиме за принципом "нестриманого природоспоживання, не має майбутнього.

В Україні суспільство перебуває на роздоріжжі свого розвитку і продовжує формувати засади свого життя в майбутньому. Тут одним із найголовніших завдань є формування нової парадигми існування суспільства за принципами гармонійних взаємовідносин із природою. Для цього перш за все має бути підготовлена консолідована стратегія переходу до нових засад взаємовідносин із природою, до гармонійного співіснування суспільства і природи. Це коли суспільство забезпечує свої потреби і не порушує механізми біотичного саморегулювання природи. У майбутньому, це коли "людина живе в природі, разом із природою, як елемент природи", тобто всі енергетичні й речовинні потоки суспільства максимально наближені до природних і збалансовані з ними.

На жаль, нині існує груба, хаотична, необгрунтована реальними потребами експлуатація природних ресурсів із постійно зростаючою дисгармонією цих потреб суспільства і можливостей природи їх задовольнити. І все це, зрештою, для збагачення окремих членів суспільства, для існування окремих держав, а не для добробуту всіх людей, не для розвитку кожної особи. Громадськість ці суперечності співіснування, дисгармонію сприймає гостріше, ніж ті, хто відповідає за прийняття рішень (урядовці, політичні діячі, органи влади тощо).

Стратегічним завданням ГЕО має стати активізація всіх рушійних сил переходу суспільства, держави до гармонійного співіснування з природою.

Цей принцип повинен стати головним критерієм під час визначення мети та оцінки результатів діяльності ГЕО. Врешті-решт він має стати основним критерієм оцінки розвитку країни.

Громадський екологічний рух в Україні в процесі свого розвитку поступово стає професійним. Але різні ГЕО перебувають на різних етапах цього розвитку. Є такі, що недавно виникли і проходять початкові стадії свого розвитку, але є і такі, що вже професійно працюють у своїй специфічній галузі. Зокрема, є ГЕО, які професійно працюють на захист прав громадян (наприклад, екологічних), на формування екологічної політики держави, на консультування громадян та допомогу їм під час створення екологічних громадських організацій. Останнє особливо актуальне для держави, яка активно формує основи громадянського суспільства.

Нині значна частина населення готова об'єднатись у громадські організації. Першочергове завдання професійних ГЕО допомагати таким громадянам. За значно більшої кількості ГЕО, їхньої активної діяльності мобілізуватиметься громадська думка, формуватиметься нова екологічна свідомість, а стан довкілля в державі та її політиці ставатиме найвищим пріоритетом.

У ГЕО нерідко є можливість на простих прикладах показати, що для збереження й відновлення природи потрібні не такі вже й великі зусилля чи кошти. Головне — національна воля спрямовувати ці зусилля на збереження й відновлення довкілля, а не на його грубу експлуатацію. Тому громадськості потрібно об'єднуватись, щоб на основі наявного позитивного досвіду у своїй діяльності створити засади нового розуміння себе, природи і суспільства в природі, щоб запровадити нову практику взаємовідносин суспільства з природою, щоб урештірешт сформувати цю "національну волю" переходу до нових стосунків у глобальному й космічному просторі.

Засоби та механізми залучення громадськості до екологічної діяльності

Відновлення довкілля, життєдіяльність у злагоді з природним середовищем, творення добробуту для всіх і духовний розвиток кожного громадянина стануть основою національної ідеї на майбутнє.

Для переходу до гармонійного співіснування людини і суспільства з природою вже тепер в Україні достатньо засобів. Тому на рівні урядового, адміністративного й представницького керівництва держави цьому слід приділяти достатньо уваги.

Для сучасної України особливо важлива активність громадського екологічного руху. Тому громадські екологічні організації найближчим часом повинні виробити засади і впровадити нову систему, в основі якої має бути принцип "забруднювач платить". Цей принцип реально започаткує саме систему збалансованості екологічних платежів і витрат на збереження й відновлення природного потенціалу гармонійного суспільства.

Громадське екологічне управління набуло суспільного значення, коли прийшло усвідомлення ролі громадськості як однієї з важливих рушійних сил у подоланні як глобальних, так і локальних екологічних криз, розбудові збалансованих суспільних відносин і досягненні гармонійного співіснування суспільства і природи.

Мета громадського екологічного управління полягає в досягненні узгодженості й гармонізації дій державних і громадських органів у галузі охорони та відновлення навколишнього природного середовища; підвищенні ефективності державного, корпоративного й місцевого екологічного управління; досягненні екологічних цілей.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 26 червня 1991 р. № 1268-ХІІ "Про охорону навколишнього природного середовища".
2. Екологія і закон. Екологічне законодавство України: У 2 кн. / Відп. ред. В. і. Андрейцев. — К.: Юрінком Інтер, 1997.
3. Програма дій "Порядок денний на ХХІ століття" ("АСЕМОА-21"). — К.: "інтелсфера", 2000

*Пінчук А.А.,
студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України **

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Актуальність: дослідження визначається важливим місцем, який посідає інститут адміністративної відповідальності у забезпеченні екологічного правопорядку, незадовільним станом правового регулювання охорони довкілля засобами адміністративної відповідальності та необхідністю врахування специфіки цього виду юридичної відповідальності в сфері охорони довкілля у процесі оновлення адміністративно-деліктного законодавства України.

Проголошення у Конституції України людини, її життя і здоров'я найвищою соціальною цінністю, права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля, обов'язку держави щодо забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України створює першооснову для формування в Україні належного екологічного правопорядку та зумовлює необхідність пошуку нових і вдосконалення існуючих засобів та інструментів для його досягнення.

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

Досягнення належного екологічного порядку надзвичайно важливе завдання для українського суспільства, зважаючи на нинішню складну екологічну ситуацію в Україні. Питанням юридичної відповідальності за екологічні правопорушення взагалі, та адміністративної відповідальності зокрема, приділена значна увага в наукових працях В.І. Андрейцева, М.І. Єрофєєва, С.М. Кравченко, Н.Р. Малишевої, В.Л. Мунтяна, В.Ф. Погорілка, Б.Г. Розовського, Ю.С. Шемшученка, а також російських вчених М.М. Бринчука, С.О. Бо-голюбова, О.Л. Дубовика, І.А. Іконицької, Б.В. Єрофєєва, О.С. Колбасова, В.В. Петрова. Увага вчених приділялася дослідженню специфіки цього виду юридичної відповідальності, зумовленої особливостями об'єкта охорони — навколишнього природного середовища, змісту поняття екологічного адміністративного правопорушення, питань вдосконалення адміністративних санкцій і порядку їх застосування.

Комплексний підхід до аналізу проблем, що знаходяться в сфері адміністративного та екологічного права, і використання зазначених методів дозволили всебічно розглянути роль адміністративної відповідальності як важливого засобу охорони довкілля та забезпечення екологічних прав громадян.

Для розширення юрисдикції судових органів у справах про адміністративну відповідальність за екологічні правопорушення запропоновано такі критерії: ступінь суспільної небезпеки правопорушення, вид адміністративного стягнення та вид суб'єкта правопорушення.

Гарантом дотримання та захисту прав осіб в адміністративно-деліктних відносинах має стати адміністративний суд. Адміністративне судочинство може бути диференційоване на дві форми: адміністративну юстицію (оскарження рішень, дій, бездіяльності органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб), та адміністративно-деліктну юстицію (розгляд справ про адміністративні правопорушення).

Список використаних джерел:

1. Адміністративна відповідальність як інструмент правової держави // Право України. — 1998. — № 5. — С. 66 — 68.
2. Проблеми кваліфікації екологічних правопорушень // Право України. — 1999. — № 8. — С. 71 — 76.
3. До питання про адміністративну відповідальність за екологічні правопорушення // Держава і право. Щорічник наук. праць молодих вчених. — Вип. 2. — К.: Ін Юре, 1999. — С. 308 — 313.
4. Система та види адміністративних стягнень за екологічні правопорушення // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. — Вип. 3. — К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України; Спілка юристів України; Видавничий Дім "Юридична книга", 1999. — С.202 – 208.

Плотнікова М. Ф.,

к. е. н., доцент, доцент кафедри інноваційного підприємництва та інвестиційної діяльності, Житомирський національний агроекологічний університет, Житомир,

Васильєв М. Л.,

голова ВГО «Народний рух захисту Землі», Київ

Ващенко А. О.,

начальник Коростенського міськрайонного відділу з питань пробації центрального міжрегіонального управління питань виконання кримінальних покарань та пробації

Міністерства юстиції України, Коростень

РОДОВІ САДИБИ ЯК МЕХАНІЗМ СПРИЯННЯ СИСТЕМІ ПРОБАЦІЇ ВІДХОДАМИ В УМОВАХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ І ПРАВА ЄС

Проблема екології є відноситься до одного з головних питань в безпеці країни, оскільки суттєво впливає на здоров'я громадян країни. Основними екологічними проблемами України є такі: неякісна вода; забруднення повітря; деградація земельних ресурсів; знищення лісів; побутові відходи; чорнобильська катастрофа та інші. Головними забруднювачами залишаються промислові підприємства та транспорт. Ліси України є одним з основних запобіжників, очищувачів і відтворювачами чистого повітря. Лісистість України становить 17%, а експорт деревини перевищує імпорт в 2,5 рази, при цьому, співвідношення вирубки лісів і посадка нових становить 3:1. Одним з дієвих напрямів забезпечення збільшення площ лісів являється розвиток мережі населених пунктів на сільських територіях на принципах ідеї «Родова садиба». По-перше, при отриманні безоплатно 1 га під родову садибу господар бере на себе зобов'язання засадити до 50% цієї ділянки неплодовими деревами внаслідок чого держава матиме економію бюджетних коштів близько 10–12 тис. грн. в розрахунку на 1 га. Становлення родових садіб є механізмом інвестування у розвиток територій за рахунок приватних осіб. Аналіз процесу створення нових населених пунктів на сільських територіях на базі принципів, викладених в проекті концепції «Родова садиба», проведений спеціалістами Мінагрополітики України та Національною академією аграрних наук України в березні 2013 р. засвідчив, що для облаштування 1 га за 10 років потрібні фінансові вкладення в розмірі – 300 тис. гривень, або 30 тис. грн. на рік [1–2].

Все узгоджується з екологічною політикою ЄС, яка передбачає екологізацію свідомості й повернення осіб, що мали проблеми з законом у суспільство на принципах освіти й виховання. Враховуючи, що профілактика злочинності пов'язана з профілактикою рецидиву вирішення питання екологізації свідомості з позиції ресоціалізації і адаптації підоблікові також ефективно реалізується через механізм «Родова садиба», яке дозволяє вирішити питання забезпечення житом та зайнятості. Подолання зазначених труднощів і проблем потребує цілеспрямованої скоординованої роботи багатьох державних установ і громадських організацій щодо ресоціалізації та соціальної адаптації молодих людей, які повертаються з місць позбавлення волі. Досвід організації і функціонування родових садіб і родових поселень в Україні налічує 15 років. Наразі на різних стадіях розвитку функціонує 100 населених пунктів на принципах «Родова садиба». Започатковані без підтримки з боку держави, в умовах долання нерозуміння суспільства і інерційного опору чиновників родові поселення наразі прийняті на всіх рівнях державного управління, науки та інших громадських інституцій. Міністерством освіти і науки України затверджені навчальні програми для студентів ВНЗ, написані підручники, монографії, пишуться дисертації, розроблено проект програми пробації. Відповідна інформаційно-

роз'яснювальна робота дозволить суб'єктам пробації організувати своє життя по новому, забезпечивши себе і свої сім'ї доходом: житлом, продуктами харчування та усім необхідним для нормальної життєдіяльності. Враховуючи, що м. Коростень і Коростенський район мають значну кількість суб'єктів пробації може бути розглянуто питання про виділення окремого обезлюдненого населеного пункту для концентрованого цілеспрямованого його заселення суб'єктами пробації та подальшої організації кооперативу. Для ефективного використання даного підходу в роботі з суб'єктами пробації необхідно розробити програму пілотного проекту за цим напрямом. Цей пілотний проект повинен бути узгоджений як з Державною установою «Центр пробації» та місцевими органами влади цьому сприятиме прийняття Закону України «Про родові садиби і родові поселення».

Аналогом вирішення питань зайнятості під облікових до прийняття спеціального закону є діяльність з самоорганізації громадян Львівської, Миколаївської та Кіровоградської областей, які відбули покарання у виправних закладах (зокрема, телеканал «Україна» висвітлював матеріал 28.02.2017 року о 19-40, висвітлюючи діяльність 30 таких осіб в м. Броди Львівської області). Таким чином цим фактом підтверджується морально-психологічна готовність цієї категорії громадян до організованої, суспільно корисної діяльності, яка дає можливість їм ефективно імплементуватись в процес суспільних відносин. Підписання меморандуму про співпрацю між НГО «Народний рух захисту Землі» та Державною установою «Центр пробації» підтвердить реальність створення родових поселень в Коростенському районі з подальшою організацією сільськогосподарського виробничого кооперативу. Адміністрування в родовому поселенні здійснює громадська організація як механізм публічному управлінню територіями, досвід діяльності якого відпрацьовано в Новоград-Волинському районі.

Список використаних джерел:

1. Ramanauskas J., Stasys R., Plotnikova M. Innovative approaches to rural development // Sustainable Development of Rural Areas: monograph / ed. prof. T. Zinchuk, prof. J. Ramanauskas. – Klaipėda: Klaipėda University; Kyiv: «Centre of Educational Literature», 2019. 80–99.
2. Sandal J.-U., Yakobchuk V., Lytvynchuk I., Plotnikova M. Institutions for Forming Social Capital In Territorial Communities Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development ISSN 2345-0355. 2019. Vol. 41. No. 1: 67–76.

***Примаченко С.,**
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів
та природокористування України**

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Дослідженню поняття, проблемам, перспективам, механізмам та ефективності екологічної політики присвятили свої праці державні діячі і політологи (Анікеєв В., Бзежинський З., Ісаєв О., Каюмов А., Костін А., Латур Б., Семіноженко В., Строуп Р., Форменко Г., Хантінгтон С. та інші.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

На мій погляд, такий широкий спектр спеціалістів визначається складністю та міждисциплінарністю питання, адже необхідність подібних досліджень випливає з економічного розвитку та розповсюдженню глобалізаційних процесів, які загострили проблеми взаємовідносин природи та суспільства, проте конфлікт виникає на соціальному рівні, як рефлексія еколого-економічних проблем сучасного етапу розвитку суспільства. Втім, політика не може бути уніфікованою, вона персоніфікована для кожної країни, це означає що й екологічна політика України повинна мати унікальні риси та спиратися перш за все на вітчизняні дослідження, та безперечно наслідувати принципам сталого розвитку.

Актуальність обраної проблематики зумовлюється низкою об'єктивних у суб'єктивних причин. Серед найбільш суттєвих слід виділити:

- світову екологічну кризу, яка стала предметом уваги не тільки науковців але й політиків (табл.1);

- глобалізаційні процеси, які створюють нові умови для функціонування держав, регіонів та окремих ринків, впливають на взаємовідносини та пріоритети розвитку держав;

- тенденцію погіршення стану довкілля (рис.1) в Україні яка відмічається у Національних доповідях про стан навколишнього природного середовища та про стан техногенної безпеки та інші;

- неефективність чинної екологічної політики, що реалізується згідно постанови ВРУ "Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки".

До основних проблем екологічної політики можна віднести: невідповідність сучасним вимогам до нормативно-правового забезпечення екологічної політики системному об'єкту управління, яким є процес раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища. Ми маємо розглядати навколишнє природне середовище як систему. Втім система управління та законодавчого регулювання побудована за проблемним принципом: проблеми використання надр, земельних, водних ресурсів замикаються на відповідні кодекси, спеціалізовані комітети та не здатні охопити проблему в комплексі. Вирішення проблеми знаходиться у площині відмови від управління розв'язанням окремих проблем на користь системного управління об'єктом в цілому;

Не ефективну рентну політику у природокористуванні, тобто відсутність механізмів реалізації конституційного права власності українського народу на природні ресурси, що передбачає вилучення надприбутків за їх використання на користь держави (суспільства), жорстке регулювання надання права на користування природними ресурсами тощо;

Низька пріоритетність екологічної політики, особливо у питаннях фінансування, по відношенню до інших складових загальнонаціональної політики держави;

Ізольованість (дистанціювання) екологічної політики від інших зокрема секторальних політик, що призводить до відсутності екологічної складової при їх реалізації або виникненню конфліктів при реалізації конкретних програм;

Загальність «Основних напрямів», як основного нормативно-правового акту щодо екологічної політики, тобто відсутність чітких орієнтирів, яких необхідно досягнути, що зумовлює неможливість контролю.

Також я вважаю, що задекларовані у численних працях та зустрічах на різних рівнях причини неефективності екологічної політики не достатньою мірою враховують політичну складову цього процесу. Адже екологічна політика містить два ключових рівнозначних поняття – «екологія» і «політика», та знаходиться на перетині цих двох сфер, тож не можливо зробити так, щоб з однієї сторони була політика, а з іншої довкілля [2, с. 51]. Будь яка політика, відтоді, як винайшли саме слово, визначалось через її відношення до природи, кожна риса, кожна особливість, кожна функція якої залежала від політичної волі обмежувати, перетворювати, оснóвувати, обходити та пояснювати суспільне життя.

В цьому контексті екологічна політика є системою концентрованих, науково-обґрунтованих, та [до певного рівня] легалізованих уявлень про цілі, пріоритети, зміст, способи й засоби природоохоронної діяльності держави [3, с.23]. Екологічна політика займає проміжне положення між практичною природоохоронною діяльністю, яку вона спрямовує, та природоохоронною ідеологією, яку вона певним чином матеріалізує у системі державних функцій та екологічних норм.

Метою екологічної політики у самому загальному розумінні є усунення протиріч між "економікою" та "екологією" та задоволення екологічних потреб суспільства, згідно Концепції національної екологічної політики [4] – стабілізація і поліпшення екологічного стану території держави, шляхом утвердження національної екологічної політики як інтегрованого фактора соціально-економічного розвитку України, для забезпечення переходу до сталого розвитку економіки та впровадження екологічно збалансованої системи природокористування.

Екологічні потреби суспільства відбиваються у системі екологічних нормативів (стандартів), що встановлюються відповідними державним або міждержавними органами. Представлена теза ґрунтується на тому, що державні стандарти сьогодні установлені майже на всі види продукції, отже потреба в будь якому товарі опосередкована нормативними показниками. Таким чином, екологічні нормативи доповнені відповідною політикою природокористування, правовими та економічними інструментами, державними програмами досягнення цих стандартів відбивають суспільні екологічні потреби [5].

Наприкінці підкреслю, що наразі основою формування екологічної політики, дослідження особливостей її реалізації та змін що виникають в ході історичного онтогенезу повинна стати структурно-динамічна теорія. Вона дозволить провести дослідження динаміки макроекономічних та внутрішніх показників та окремих їх складових з позицій впливу на загальні зміни в системі регулювання природоохоронної діяльності, дослідити процеси формування природоохоронної діяльності в Україні. Тому ми вважаємо, що наразі актуальним є проведення структурно-динамічних досліджень системи регулювання природоохоронної діяльності та розробка на їх основі рекомендацій щодо її вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Постанова Верховної Ради березня 1998 року № 188/98-ВР "Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки" - Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997. – № 29. – ст.194.
2. Бруно Латур. Політика природи. – «Неприкосновенный запас». – 2006. – № 2(46) – С. 50–65
3. Васильева М.И. Государственная экологическая политика как часть экологического права. – На пути к устойчивому развитию России. – 2006. – Вып. 33. – С.21-33.
4. Концепція національної екологічної політики до 2020р. // www.menr.gov.ua/documents/pr_K_2020.doc
5. Касьянов П.В. Экология экономики // <http://glebland.narod.ru/ecolog.htm>
6. Економічна енциклопедія У 3-х томах. / під. ред. С.В, Мочерного.– Київ-Тернопіль, Видав. центр "Академія", 2002. – Т.3. – 952 с.
7. Жарова Л.В. Сталий розвиток України: необхідність чи неминучість? // Науковий вісник Київського політехнічного інституту – 2007. - №4. – С.3-15.
8. Жарова Л.В. Сучасні підходи до формування та реалізації екологічної політики // Економіка природокористування і охорони довкілля. Щорічник наук. праць. / Під ред. М.А. Хвесика. – Київ: РВПС України НАН України, 2007. – С. 138-144.

РОЛЬ ГРОМАДИ В ЕКОЛОГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

З огляду на неможливість природним шляхом подолати вплив промислового забруднення поверхневих і підземних вод, атмосфери, виснаження природних ресурсів, що становить реальну загрозу національній безпеці, основною причиною критичного стану навколишнього природного середовища є низький рівень реалізації екологічної політики в Україні. Відсутність реального впливу громадянського суспільства на прийняття екологічно значущих рішень призводить до екологічного правового нігілізму, а також дискредитації та фактичного руйнування системи державного нагляду у сфері охорони навколишнього природного середовища лобістами великого промислового і аграрного бізнесу. На сьогодні система організації нагляду за додержанням вимог природоохоронного законодавства є недосконалою. Низька заробітна плата, застаріла матеріально-технічна і лабораторна база, недостатній обсяг фінансування, високий рівень корупції, непрозора система прийняття рішень щодо порушників природоохоронного законодавства призводить до низького кваліфікаційного рівня державних інспекторів з охорони навколишнього природного середовища, а відсутність системи відповідальності суб'єктів господарювання за порушення вимог природоохоронного законодавства, єдиних електронних реєстрів природних ресурсів та неналежний рівень інформаційного обміну — низької ефективності, недієздатності. Наглядові функції дублюються центральними органами виконавчої влади, відсутній єдиний підхід до виконання функцій. Повноваження щодо нагляду на даний час здійснюють такі центральні органи виконавчої влади.

Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища не сприяє забезпеченню повноцінного доступу громадян України до інформації про стан навколишнього природного середовища, існуючі екологічні ризики для безпечної життєдіяльності. Відсутній прозорий механізм проведення моніторингу стану навколишнього природного середовища та доступ до великої кількості екологічних даних, що повинні бути відкритими. Потребує удосконалення порядок проведення державного моніторингу стану навколишнього природного середовища з метою забезпечення доступу, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень на підставі даних про стан навколишнього природного середовища, що сприятиме створенню технічної та технологічної бази для функціонування єдиної державної системи моніторингу стану навколишнього природного середовища. Однією з гарантій екологічних прав громадян відповідно до статті 10 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” є громадський контроль за додержанням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, що здійснюється, зокрема, громадськими інспекторами з охорони навколишнього природного середовища.

Мета і строки реалізації Концепції

Метою Концепції є створення ефективної державної системи запобігання екологічним правопорушенням і моніторингу стану навколишнього природного середовища, зниження

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

тиску на бізнес-середовище, широке залучення громадськості до здійснення нагляду, утворення єдиного інтегрованого державного органу природоохоронного моніторингу та нагляду— Служби.

Реалізація Концепції здійснюється трьома етапами протягом 2017—2020 років.

Перший етап (2016 - 2017 роки)

- схвалення Урядом концепції реформування природоохоронної галузі;
- прийняття рішення про створення Державної природоохоронної служби України(Держекобезпеки) та затвердження його Положення;
- прийняття рішення про ліквідації Держекоінспекції та її територіальних органів;
- проведення відкритого конкурсу на заняття посад керівного та інспекторського складу Держекобезпеки.

Другий етап (2018 - 2020 роки)

- внесення змін до законодавчих актів з питань організації природоохоронного контролю і моніторингу
- адаптація вітчизняного законодавства до вимог європейських директив охорони навколишнього середовища
- формування лабораторно-технічної бази моніторингу та контролю

Протягом третього етапу (2018 - 2020рр.) передбачається:

- запровадження системи загальнодержавного автоматизованого моніторингу стану довкілля та фіксації екологічних правопорушень;
- запровадження нових європейських екологічних стандартів та норм;
- запровадження фінансової гарантії екологічної відповідальності суб'єктів господарювання.

Реалізація Концепції дасть:

1. створити прозору та ефективну структуру державного природоохоронного контролю та моніторингу стану навколишнього середовища країни;
2. поліпшити якість та підвищити ефективність роботи інспекційних підрозділів;
3. спростити та забезпечити прозорість процедури здійснення контролю та оприлюднення його результатів;
4. скасувати обов'язковий плановий контроль суб'єктів малого та середнього бізнесу;
5. забезпечити неухильну реалізацію принципу – «забруднювач платить»;
6. створити умови для інтеграції національної природоохоронної системи в європейський правовий простір;
7. відродити інститут громадського природоохоронного контролю на нових засадах і принципах.

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ ЕКОЛОГІЧНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Екологічне право є однією з найбільш гуманістичних галузей національного і міжнародного права. Його метою є врегулювання комплексу суспільних відносин, спрямованих на охорону навколишнього середовища, раціональне використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки. Проте ефективність регулювання цих відносин залишається недостатньо високою. Про це свідчить стан довкілля в Україні, суттєве вичерпання мінерально-сировинних ресурсів, погіршення стану здоров'я населення. Протягом останніх п'ятнадцяти років вітчизняна практика вдосконалення правового регулювання в сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів здійснювалося шляхом прийняття багаточисельних комплексних і спеціалізованих законодавчих актів. Водночас аналіз практики показує, що збільшення кількості нормативно-правових актів, що приймаються на різних рівнях, фактично не впливає позитивно на ситуацію, що склалася, а навпаки - посилюються неузгодженості та прямі суперечності. Все це свідчить про необхідність систематизації екологічного законодавства шляхом його кодифікації.

На сьогодні екологічне законодавство України являє собою розгалужену ієрархічну систему законодавчих актів різного регулюючого рівня, юридичної сили, різних сфер застосування. Хоча у вітчизняному законодавстві практично не залишилося прогалин у екологічній галузі, водночас слід зазначити, що навіть фахівці не в змозі охопити весь масив правових норм, що регулює правовідносини у цій сфері.

Одним із можливих і найбільш оптимальних варіантів кодифікації екологічного законодавства може бути створення Екологічного кодексу України як основи екологічного права. Такий Кодекс міг би в Загальній частині містити завдання національного законодавства щодо правового регулювання, об'єкти і принципи правової охорони навколишнього природного середовища, правове регулювання відносин власності та ін., а в Особливій частині - правовий режим охорони й використання конкретних природних ресурсів.

Необхідність проведення кодифікації екологічного законодавства України зумовлена також тим, що Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» був прийнятий ще за радянських часів і вже істотно застарів. Він побудований на тогочасних концептуальних засадах і не забезпечує системної екологізації усіх сфер суспільного життя. Як зазначається на науковому рівні, навіть термінологічно Закон не узгоджується з міжнародно прийнятою в цій галузі термінологією. Предметом охорони за Законом виступає «навколишнє природне середовище», тоді як за сучасним міжнародним правом - «навколишнє середовище».

Про розробку проекту Екологічного кодексу України зазначається в п. 34 Основних напрямків державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затверджених Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 року № 188, а також у п. 9 Рекомендацій парламентських слухань щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства в

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Україні, затверджених Постановою Верховної Ради України від 20 лютого 2003 року № 565. Це відповідає і сучасним європейським тенденціям. Підготовка проектів таких кодексів здійснюється нині в Росії, Німеччині, Республіці Білорусь та ряді інших країн. Міжпарламентська Асамблея СНД прийняла. Модельний екологічний кодекс, рекомендований для використання у відповідних країнах. Вже діє Екологічний кодекс у Франції, Республіці Казахстан тощо.

На сьогодні питання щодо створення єдиного кодифікованого нормативно-правового акту в галузі екологічного права розглядається з двох протилежних позицій. По-перше - це можливість і доцільність прийняття такого акту, по-друге - принципова неможливість існування такого у зазначеній сфері правового регулювання. Так, Т. Корнякова вважає, що розробка та прийняття Екологічного кодексу України є передчасними, адже існує необхідність доопрацювання існуючих норм екологічного права. Проте, прийняття Екологічного кодексу сприятиме подальшій екологізації господарської діяльності, посиленні впливу державних заходів, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки в країні, надасть екологічній політиці в Україні системного характеру, усуне численні суперечності та спростить практичну реалізацію норм екологічного права.

Проведення кодифікації екологічного законодавства дозволить належним чином забезпечити необхідні умови для сталого розвитку України та її участі в міжнародних відносинах в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Список використаних джерел:

1. А. Гетьман, Проблеми реформування екологічного законодавства: до питання про створення Екологічного кодексу України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.nulau.edu.ua:8088/bitstream/123456789/5289/1/Getman_172.pdf

2. В.І. Гребеник, Закріплення екологічних прав людини і громадянина у проекті екологічного кодексу України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3527/1/87.pdf>

Пуглій В.,

*студент 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Найпродуктивнішим періодом розвитку модерної екологічної політики на теренах Європейського континенту вважаються 60–70 рр. ХХ ст. Важливою тогочасною подією стала доповідь Генерального секретаря ООН у 1969 р., яка була присвячена впливу діяльності людини на довкілля. Варто сказати, що документ, який оновив та розширив Римський договір (1957 р.), створив чіткі правові основи для реалізації екологічної політики, а також перетворив її у сферу політичних дій, – був підписаний у лютому 1986 р. Йдеться про Єдиний Європейський Акт (ЄСА), що набув чинності 1 липня 1987 р. Згодом ЄСА додав розділ ХІХ (колишній ХVІ) до договору про заснування ЄС під назвою: «Навколишнє середовище» («Довкілля»), який включає три статті: Стаття 174 (колишня 130 г) визначає мету екологічної політики Співтовариства, а також компетенції держав-членів вести переговори з міжнародними органами та укладати міжнародні угоди. Стаття 175 (130 с) визначає дії, які повинні бути виконанні Співтовариством для досягнення цілей, зазначених у ст.174. Стаття 176 (130 т) передбачає, що «держави-члени

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

можуть мати або запроваджувати жорсткіші захисні заходи, які не повинні суперечити цьому Договору» [2, с. 140–142]. Для чіткішого розуміння екологічної політики Європейського Союзу варто окреслити принципи її здійснення. Передусім зазначимо, що принципи – це фундаментальні засади, вихідні ідеї, базовими характеристиками яких є універсальність, загальність, значущість та вища імперативність. У центрі нашої уваги перебуватимуть як загальні принципи екологічної політики ЄС, так і спеціальні принципи та домінанти. До загальних принципів зарахуємо принцип гуманізму, що трактується як домінування у формуванні та здійсненні політики охорони природного довкілля, невід’ємних прав і свобод людини, принцип законності, принцип демократизму тощо. До спеціальних принципів екологічної політики ЄС ми зараховуємо: принцип сталого розвитку, міжгенераційної рівності, запобігання та попередження, доступу громадськості до екологічної інформації і вирішення екологічних проблем за участю зацікавлених громадян, загальної та диференційованої відповідальності, оцінки впливу на навколишнє середовище, «забруднювач платить» [8, с. 27–30]. Наступним кроком діяльності Ради Європейських Співтовариств було прийняття Третьої програми екологічних дій ЄС 7 лютого 1983 р. Незважаючи на тотожність назви із попередньою програмою екологічних дій, ця програма містила значну частину принципово нових елементів, які стосувалися чотирьох аспектів екологічної політики Співтовариства [1, с. 238]. Насамперед в ній говорилось про необхідність подальшої інтеграції екологічної політики в інші секторальні політики Співтовариства. Зокрема зроблено наголос як на соціальних, так і на економічних аспектах екологічної політики, яка, на думку керівництва ЄС, могла сприяти вирішенню окремих економічних проблем (наприклад, безробіття). Увага акцентувалася також на посиленні попереджувальних аспектів екологічної політики, де особливе місце відводилось необхідності оцінки екологічного впливу. Варто констатувати і той факт, що вперше за період підготовки програм екологічних дій Європейська рада окреслила галузі, дії в яких були визнані пріоритетними для покращення стану довкілля. По-перше, пропонувалось уникати будь-якого дублювання дій. По-друге, передбачалась необхідність проведення оцінювання запланованих дій, а також потенційна вигода від їх реалізації. програма відповідала також духові та формі Маастрихтського договору. Особлива увага приділялась таким п’яти основним секторам, а саме: промисловість, енергетика, транспорт, сільське господарство і туризм [5, с. 235–238]. Нова стратегія діяльності ЄС щодо охорони довкілля відображена у Шостій програмі екологічних дій, яка називається «Навколишнє середовище 2010: наше майбутнє, наш вибір» [3, с. 525– 529]. Її проект розробила Європейська Комісія і подала його до Ради ЄС у 2000 р. Запропонована Стратегія ЄС ґрунтується на чотирьох пріоритетних сферах, а саме: зміні клімату, природі і біорізноманіттю, довкіллю та здоров’ю населення, природним ресурсам і відходам. Як бачимо, усі шість прийнятих Програм екологічних дій ЄС передбачали напрями екологічної політики на визначений період, враховувалися недоліки і прорахунки попередніх, і кожна наступна була все досконалішою. З огляду на це, робимо висновок, що прийняті програми сприятимуть розробленню і реалізації стратегій і заходів, спрямованих на забезпечення економічного зростання та соціального зближення, підвищення життєвого рівня та захисту довкілля, забезпечуючи досягнення довгострокових цілей сталого розвитку. У світових політичних реаліях сьогодення пріоритетного значення набула регіональна політика ЄС, де екологічна складова посідає одне із центральних місць. Основною метою регіональної екологічної політики ЄС є забезпечення гармонійного і сталого розвитку європейських регіонів. Варто наголосити на тому, що регіональна екологічна політика ЄС є невід’ємною компонентою загальноєвропейської політичної стратегії, метою якої є вироблення і впровадження принципів взаємовідносин центру національних держав із регіонами та оздоровлення довкілля [6, с. 5–11]. Загалом екологічна політика є однією з найпріоритетніших сфер для Об’єднаної Європи, а ЄС вважається світовим лідером у позитивній реалізації екологічної політики та успішно вирішує низку екологічних проблем континенту. На регіональному

рівні ЄС бере участь у Дунайській та Рейнській конвенціях, Європейській конвенції щодо захисту дикої природи, Конвенції про транскордонне забруднення повітря, Боннській угоді про попередження забруднення Північного моря тощо. Стратегічною метою сучасної екологічної політики ЄС є збереження природних екосистем, покращення здоров'я населення і демографічної ситуації, забезпечення екологічної безпеки ЄС і підвищення рівня життя та здоров'я європейців. Модерна екологічна політика ЄС нерозривно пов'язана з іншими політиками, такими як соціальна, економічна, науково-технічна, а тому основна увага зосереджується на антропогенній та техногенній діяльності на навколишнє середовище у державах-членах ЄС, наслідком якої є так званий ефект бумеранга. Власне модель партнерства слугує одним із найефективніших напрямів підвищення рівня вагомості екологічної політики ЄС у міжнародному аспекті. З одного боку, модель партнерства передбачає існування зацікавлених суб'єктів на усіх інституційних рівнях, які б могли бути «партнерами» у вирішенні назрілих екологічних проблем. З іншого, – це існування пропозицій щодо практичної імплементації заходів з метою залучення громадянського суспільства до ефективного формування екологічної політики. Тому можемо зробити висновок, що екологічна політика ЄС є однією із пріоритетних сфер процесу євроінтеграції. Отже, імплементація нормативно-правової бази у сфері екологічної політики до законодавства України є одним із пріоритетних завдань на шляху євроінтеграції України та ЄС. У цьому випадку перспективними варто вважати подальші дослідження проблеми нормативного забезпечення захисту довкілля, відмінності ситуації у різних державах – членах Співтовариства, а також в окремих регіонах. Йдеться про послідовне вироблення економічно та законодавчо ефективних інструментів, які б на практиці стимулювали природоохоронну діяльність, зокрема, екологічні податки та квотування викидів шкідливих речовин. Проте не варто забувати і того факту, що адаптацію до законодавства ЄС в сфері охорони здоров'я описують як «гірку пігулку», яку держави-кандидати мають проковтнути заради виконання їх стратегічного завдання, – членства у ЄС. Тому завданням теперішніх як центральних, так і місцевих органів державної влади в Україні, повинна бути перманентна праця над імплементацією принципів і стандартів європейської екологічної політики, з метою набуття гідного місця нашої держави у Європейському Союзі.

Список використаних джерел:

1. Європейський Союз. Консолідовані договори. – К.: PortRoyal, 1999. – С. 140–142.
2. Копійка В.В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко; за ред. Л.В. Губерського. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2012. – 759 с.
3. Микієвич М.М. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. / М.М. Микієвич, А.О. Андрусевич – Львів, 2004. – 256 с.

ПОБУДОВА ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Сучасні світові тенденції соціально-економічних, духовних і культурних перетворень ставлять нові завдання перед вищою школою у вихованні нового покоління фахівців, які будуть відповідати запитам суспільства в області професійної підготовки кадрів з її сучасними підвищеними стандартами, з урахуванням потреб і особливостей студентської молоді. Середовище впливає на людину: фізичний стан і розвиток особистості, в свою чергу людина також розвиває і змінює середу.

Загострення екологічних проблем і необхідність їх вирішення породили новий напрям в освіті - розвиток екологічних компетентностей майбутніх фахівців. Екологічне виховання молодого покоління – запорука безперервного гармонійного розвитку людської цивілізації і суспільства, становлення особистості на кожному життєвому етапі. Екологічно мотивована поведінка детермінована вченими як система дій і вчинків людини, обумовлена усвідомленням моральних норм поведінки в навколишньому середовищі, ціннісним ставленням до природи, пізнавальними та естетичними потребами в сфері природи, самоконтролем і самооцінкою. На різних етапах розвитку особистості вона характеризується наявністю певних якостей особистості, інтересів, знань, умінь і навичок. Питанням охорони навколишнього середовища в країнах ЄС приділяється найпильніша увага. Екологічна тематика пронизує всі рівні освіти. З німецькою педантичністю з раннього віку дітей привчають бачити екологічні проблеми і брати найактивнішу участь в їх викоріненні.

Сучасна екологічна освіта віддаляється від вивчення класичної екології, коли на заняттях учнів знайомлять, наприклад, з консументами і редуцентами, з бентосом і фітопланктоном. Такі знання стануть в нагоді рідкісним фахівцям. Зате всім необхідно знати, як екологічні закономірності відображаються в нашому реальному житті.

В рамках концепції сталого розвитку європейська система екологічної освіти охоплює всі рівні університетської освіти: бакалаврат, магістратуру та докторантуру. Окремих курсів по екології в університетських програмах - немає. Вся проблематика екологічних компетенцій включена у блок природничо-наукових, соціально-гуманітарних так і спеціальних дисциплін.

Екологічна компетентність студентів - це здатність використовувати знання, вміння і навички в області сучасної екології, охорони навколишнього середовища та оптимізації природокористування в професійних і життєвих ситуаціях, на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки своєї професійної та побутової діяльності [1].

Екологічна компетентність невіддільна від відповідальності, має певні межі, визначаються сферою і рівнем впливу на навколишнє середовище, а саме екологічно доцільною поведінкою. Еколого-орієнтоване освітнє середовище - сукупність педагогічних умов, які

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Кідалова Н.О.

забезпечують діяльність усіх учасників освітнього процесу, спрямованого на формування екологічної компетентності майбутніх фахівців, розширення методів вирішення регіональних екологічних проблем, шляхом залучення студентів в різні екологічні програми і проекти, формування екологічно ціннісних орієнтирів.

Список використаних джерел:

1. Бойчук Ю.Д. Сучасні підходи до забезпечення природо відповідності освітнього середовища / Бойчук Ю.Д. // Біологія та валеологія : зб. наук. пр. – Х. : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2007. – Вип. 9. – С. 152-158.
2. Застело А.О. Екологізація освітньої взаємодії / А. О. Застело // “Періодичне видання” Вісник Одеського національного університету. Психологія. – 2012. – Т. 17, Вип. 9. – С. 90-97.
3. Калинин В. Формула экологического образования / В. Калинин // Евразия. Природа и люди. – 1997. – № 6. – С. 39–40.
4. Максаковский В.П. О сквозных направлениях в школьной географии / В.П. Максаковский // География в школе. – 1998. – № 1. – С. 45–50.
5. Морозова Н.В. Экологизация образования как средство формирования экологической культуры / Н.В. Морозова // Фундаментальные исследования. – 2012. – № 3 (часть 2). – С. 300-304

Рябченко В.,

*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ В ЄС

Значення води на нашій планеті важко переоцінити. Вода належить до найбільш поширених речовин на земній кулі. Водною вкрито близько 2/3 поверхні Землі (океани, моря, озера, ріки). Значна її кількість у вигляді льоду і снігу вкриває високі гори і величезні простори Арктики й Антарктиди. Багато води в атмосфері — пара, туман і хмари. Вода міститься і в земній корі у вигляді підземних вод. Вона міститься в багатьох гірських породах і всіх рослинних і тваринних організмах. У природі вода відіграє надзвичайно важливу роль. Випаровуючись, вода переноситься на величезні відстані і випадає у вигляді дощу і снігу. У складі всіх живих організмів переважає вода. Людина на 76 % складається з води. Усі процеси травлення і засвоєння їжі людиною і тваринами відбуваються у водному середовищі. Надмірна втрата води організмом (до 10–20 %) може призвести до загибелі. Щоденна потреба дорослої людини у воді становить 2,5–4 дм³. Вода є одним із шести основних харчових елементів здорового харчування людини поряд з вуглеводами, білками, жирами, вітамінами і мінералами. Вода — це не тільки харчування, а й великі запаси енергії. З часом людина почала підпорядковувати силу енергії води. Це допомогло розв'язати проблему енергетичної кризи на морських і океанічних узбережжях прилеглих країн. Електростанції, що працюють на енергії припливів і відпливів, мають безмежні і дешеві запаси енергії і можуть служити теперішнім і майбутнім поколінням. Проте вода також може призводити до жахливих екологічних катастроф. Проблема споживання неякісної води населенням світу має статус глобальної і є надзвичайно актуальною на сучасному етапі розвитку суспільства. Не минає вона і нашу державу та окремі її регіони XX ст. століття характеризується інтенсивним розвитком промисловості, транспорту, енергетики, індустріалізацією сільського

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

господарства. Все це призвело до того, що антропогенний вплив на навколишнє середовище прийняв глобальний характер. Зараз в нашій країні спостерігаються значні труднощі з забезпеченням природними ресурсами, зокрема прісною водою, внаслідок якісного та кількісного виснаження природних водоймищ, що пов'язано з забрудненням та нераціональним використанням води. Забруднення води здебільшого відбувається внаслідок скиду до неї промислових, побутових та сільськогосподарських відходів. В деяких водоймищах забруднення води настільки велике, що відбулася повна їх деградація як джерел водопостачання [3, с. 101]. Забруднення викликає зміну характеру середовища й властивостей його компонентів, часто шкідливо впливає на розвиток живих організмів. Ступінь змін і масштаби наслідків залежать від інтенсивності й характеру забруднення, а також від здатності середовища (екосистеми) до самоочищення, від стійкості проти зовнішніх впливів. Розробка заходів попередження забруднення навколишнього середовища – одна з основних ланок у справі охорони природи.

Розрізняють три стадії забруднення природних вод.

Початкова стадія. Концентрація поллютантів (забруднювачів) у воді вища за фонову, але менша за ГДК (гранично допустимої концентрації). Властивості води в межах норми. Зміни, що спостерігаються, не є перепорою для використання води для господарсько-питних потреб, але вказують на наявність джерела забруднення.

Небезпечна стадія. Концентрація поллютантів досягає ГДК або трохи перевищує її. Площа забрудненої ділянки (для підземних вод) становить 0,02-0,5 км².

Дуже небезпечна стадія. Вміст поллютантів значно (на порядок) перевищує ГДК. Площа забрудненої ділянки (для підземних вод) становить 0,5-1,0 км² і більше.

До основних видів забруднення поверхневих та підземних вод належать: хімічне, бактеріальне, теплове і радіоактивне.

Хімічне забруднення - це потрапляння до води різних хімічних речовин, відходів різних виробництв: нафтохімічних, целюлозно-паперових, а також комунально-побутових стоків, відходів тваринницьких ферм. Проявляється у збільшенні загальної мінералізації й концентрації макро- та мікро- компонентів, появі у водах невластивих їм мінеральних сполук. Часто супроводжується появою запаху, забарвлення та підвищення температури.

Біологічне забруднення - це потрапляння у водойми разом зі стічними водами різних хвороботворних мікроорганізмів, спорів грибів, хробаків. Основними джерелами біологічних забруднень є комунально-побутові стічні води підприємств: цукрових заводів, м'ясо і деревообробної промисловості. Полягає в появі у воді патогенних організмів, зокрема бактерій групи кишкової палички. Бактерії живуть від 30 до 400 діб, тому таке забруднення локалізується на порівняно невеликій ділянці і є тимчасовим.

Теплове забруднення – відбувається внаслідок спускання у водойми підігрітих вод від ТЕС, АЕС та інших енергетичних об'єктів. Тепла вода змінює термічний і біологічний режими водойм і шкідливо впливає на їхніх мешканців. Як показали дослідження гідробіологів, вода, нагріта до температури 20–30°C, діє на риби та інших мешканців водойм пригнічуючи, а якщо температура води піднімається до 36°C, риба гине. Найбільшу кількість теплої води скидають у водойми атомні електростанції. Забруднення виявляється у підвищенні температури води. Його супроводжує зміна хімічного та газового складу води, зменшення кількості кисню, “цвітіння” води, збільшення вмісту в ній мікроорганізмів.

Радіоактивне забруднення. Пов'язане з підвищенням у воді вмісту радіоактивних речовин. Через те що час напіврозпаду різних радіонуклідів триває від кількох годин до тисяч років, радіоактивне забруднення води є дуже стійким і може зберігатися тривалий час. Багато радіонуклідів сорбується гірськими породами і тому локалізуються. У відкритих водоймах вони осідають на дно.

Найбільшими забрудниками поверхневих і підземних вод є:

- електроенергетика - 43 %;
- комунальне господарство -19,5 %;

- сільське господарство - 16,6 %;
- чорна металургія - 9 %;
- хімія і нафтохімія - 3 %;
- інші - 8,9%.

Потужним джерелом хімічного (як неорганічного, так і органічного) забруднення гідросфери є промислові підприємства. Рідкі неочищені або погано очищені промислові стоки підприємств забруднюють поверхневі, а відтак і підземні води. Крім того, газопилові викиди промислових підприємств та ТЕС в атмосферу забруднюють дощову воду або осідають на рослинно-грунтового покриві й також стають причиною забруднення поверхневих та підземних вод. Забруднюються і води, що фільтрується крізь товщу промислових відходів. Щорічно при спалюванні вуглецевого палива в атмосферу надходить до 150 млн. т оксиду сірки (IV). Сполучаючись з водою атмосфери, ця сполука утворює сірчану кислоту і зумовлює появу кислотних дощів, які не лише згубно впливають на наземну рослинність, а й суттєво погіршують стан водоймищ та водотоків[1, с. 95].

У місцях видобутку та збагачення корисних копалин часто накопичуються потужні відвали гірських порід, збагачених піднятими з глибин Землі і шкідливими для живих організмів хімічними елементами та сполуками, які згодом розмиваються атмосферними опадами і потрапляють у поверхневі, а згодом і у при поверхневі підземні води. Особливо небезпечними для людини є важкі метали.

До головних джерел хімічного та бактеріологічного забруднення гідросфери належить також сучасне сільське господарство, в якому широкомасштабно застосовуються отрутохімікати (пестициди) для боротьби з шкідниками та мінеральні добрива. Особливо небезпечною виявляється хімізація сільського господарства при порушеннях технологічних норм зберігання та застосування хімічних речовин. Найбільш поширеними групами пестицидів є гербіциди, що вживаються для боротьби з бур'янами, інсектициди - препарати для знищення шкідливих комах у сільськогосподарських культурах та фунгіциди - засоби проти грибних захворювань рослин. Ще більше поступає в ґрунт мінеральних добрив. При розмиванні дощовими водами шкідливі хімічні речовини інфільтруються у ґрунт і підґрунтя, забруднюють підґрунтові води, змиваються у поверхневі водоймища та водотоки. Деякі пестициди дуже стійкі і зберігаються у ґрунті понад 10 років [2, с. 314].

Забруднення отрутохімікатами та мінеральними добривами поверхневих вод відбувається кількома шляхами. Вони потрапляють у воду при змиві з рослинно-грунтового покриву, при обприскуванні та обпиленні ланів отрутохімікатами та при надходженні у водоймища забруднених підґрунтових вод. Забруднення вод добривами та пестицидами особливо небезпечне своєю повсюдністю. Забруднення води пестицидами понад гранично допустимі норми особливо поширене в районах з постійним застосуванням зрошування.

Крім хімічного неорганічного забруднення природних вод, сільське господарство сприяє їхньому органічному та бактеріальному забрудненню. Збагачені органікою та хвороботворними бактеріями тваринницькі стоки безперешкодно потрапляють у поверхневі та підземні води. Евтрофікація водоймищ, коли збільшення у водоймищах біогенних речовин, зокрема тих, що містять багато азоту і фосфору, порушує в них нормальний біологічний кругообіг, викликає загнивання їх, зменшення вмісту кисню і зрештою – загибель водних організмів. Бактеріальне забруднення поверхневих та підземних вод спричинює спалахи епідемій важких інфекційних хвороб [4, с. 186].

Не менш небезпечними є побутові комунальні стоки, які в недостатньо очищеному або й зовсім неочищеному стані поступають з населених пунктів у річки, озера, моря та на поля фільтрації. Крім різноманітних хімічних шкідливих речовин ці стоки містять збудників різноманітних інфекційних захворювань, таких як паратиф, дизентерія, вірусний гепатит, туляремія тощо.

Останнім часом у побутові стоки все більше потрапляє дуже шкідливих синтетичних мийних речовин. Навіть незначна кількість їхніх домішок викликає неприємний смак і запах води, а утворення піни на поверхні відкритих водоймищ утруднює доступ атмосферного кисню і веде до замору і загибелі водяних організмів.

Одним із суттєвих джерел забруднення гідросфери є водний (й частково наземний) транспорт. Особливо великої шкоди завдають їй танкери, що доставляють нафту водним шляхом у різні пункти земної кулі. При аваріях, ремонтах та очистці їх величезна кількість нафтопродуктів потрапляє у воду морів та океанів, викликаючи справжні екологічні катастрофи й масову загибель морських мешканців. Крім того, у воду в значних кількостях потрапляє бензин, гас, мазут, мастильні речовини і різне сміття з кораблів та моторних човнів, що заповнили весь Світовий океан, стан забрудненості якого погіршується з кожним роком.

Велику небезпеку для річок становить сплав лісу розсипом, особливо заздалегідь обробленого сильнодіючими отрутохімікатами, що застосовуються в лісовій промисловості для обробки не обкорованої деревини. Вода стає непридатною для споживання і життя у ній. Крім того, при сплаві розсипом багато деревини тоне і загниває на дні, що також призводить до пригнічення життєдіяльності і вимирання водяних організмів.

Найважливішим наслідком забруднення води є те, що, потрапляючи у водойми, забруднювальні речовини спричиняють зниження її якості.

Якість води - це сукупність фізичних, хімічних, біологічних та бактеріологічних показників, які обумовлюють придатність води для використання у промисловому виробництві, побуті тощо.

Це виявляється у зміні її фізичних властивостей (прозорості, запаху, присмаку) та хімічного складу (кислотності, кількості органічних та мінеральних домішок, вмісту отруйних речовин тощо), у зменшенні вмісту у воді кисню, зміні кількості і видового складу мікроорганізмів, появи хвороботворних бактерій. Отже, забруднення природних вод може призвести до того, що вони стають непридатними для пиття, купання, а інколи і для технічних потреб. Як правило, забруднена вода непридатна і для використання у промисловості, оскільки порушує нормальний хід технологічного процесу, знижує якість вироблюваної продукції [1, с. 94].

Природна вода, забруднена побутовими стоками, непридатна для водопостачання населення, бо шкідливі речовини та збудники хвороб, що містяться в ній, завдають великої шкоди здоров'ю людей, можуть викликати різні інфекційні захворювання (дизентерія, інфекційний гепатит, холера, ін.).

Настав час розробити концепцію розвитку водного господарства України на період до 2015 року з визначенням пріоритетних напрямків і першочергових проблем для розв'язання, а також провести водогосподарсько-екологічне районування басейнів річок України і на його основі визначити черговість інвестицій на водоохоронні заходи, укласти міжнародні угоди з усіма суміжними державами щодо використання спільних водних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Малимон С.С. Основи екології. Підручник. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 240 с.: іл.
2. Васюкова Г.Т., Ярошева О.І. Екологія. Підручник. – К.: Кондор, 2009. – 524 с.
3. Мягченко О.П. Основи екології. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 312 с. Кизима Р.А. Екологія: навчальний посібник. – Харків: «Бурун Книга», 2010. – 304 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

В умовах глобальних інтеграційних процесів, зокрема, у рамках Європейського Союзу, важливою є проблема, пов'язана із захистом навколишнього середовища. Варто вказати, що ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем. [1]

Екологічна політика є одним з найбільш важливих напрямків діяльності Європейського Союзу. У цій сфері існує велика система екологічного законодавства, норми якого успішно застосовуються для вирішення існуючих екологічних проблем.

Охорона навколишнього середовища є важливим питанням у процесі розширення Європейського Союзу та узгодженості дій як на європейському, так і на міжнародному рівнях. Як влучно зазначають Г. Вінтер та Л. Кремер, ЄС є світовим лідером у проведенні екологічної політики та вирішенні екологічних проблем. [2]

Проте було б перебільшенням констатувати, що на європейському континенті вирішені всі екологічні проблеми. Є цілий ряд невирішених питань охорони навколишнього середовища: знижується біологічна різноманітність флори і фауни на континенті, виснажуються запаси питної води, зменшуються площі лісів, потребує удосконалення виробництво товарів і послуг та інше. У цих умовах застосування єдиних принципів екологічної політики Європейського Союзу є необхідним. [3]

Для чіткішого розуміння екологічної політики Європейського Союзу варто окреслити принципи її здійснення. Передусім слід зазначити, що принципи – це фундаментальні засади, вихідні ідеї, базовими характеристиками яких є універсальність, загальність, значущість та вища імперативність. Принципи екологічної політики ЄС поділяються на загальні та спеціальні.

До загальних принципів екологічної політики ЄС можна віднести:

- 1) принцип субсидіарності (спільна діяльність на тих напрямках, де країни не можуть впоратися самі або таке вирішення буде більш ефективним, ніж на рівні держави);
- 2) принцип обережності;
- 3) принцип відшкодування збитку навколишньому середовищу шляхом усунення шкоди на початковому етапі її виникнення;
- 4) принцип екологічної орієнтованості, коли будь-яка діяльність здійснюється з урахуванням потреб навколишнього середовища тощо.

Зазвичай, спеціальні принципи закріплюються установчими договорами. Так, ст. 174(2) Договору про заснування Європейського Співтовариства визначає принципи, на яких базується екологічна політика ЄС: принцип «забруднювач платить», принцип попередження, принцип перестороги.

В останні роки принцип «забруднювач платить» являється одним з ключових принципів екологічної політики та права ЄС. Прихильники цього принципу підтверджується в Єдиному Європейському Акті 1986 року та Маастрихтському договорі 1992 року. Його пріоритетне значення підкреслюється в більшості директив та інших документів Співтовариства, що мають відношення до охорони навколишнього природного середовища. Основу принципу «забруднювач платить» складає попередження, зниження

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

та по можливості ліквідація забруднення та шкоди навколишньому середовищу; витрати по ліквідації екологічно шкідливих наслідків покладаються на забруднювача. [4]

Важливим внеском діяльності Ради Європейських Співтовариств було прийняття програм екологічних дій, одна з найважливіших і найдієвіших з яких отримала спеціальну назву: «До стійкості».

В цій програмі було вміщено ідею «сталого розвитку», а також пропагування щодо її втілення у національні політики усіх держав. У зв'язку з цим уже в цій програмі екологічних дій, її преамбулі та тексті підкреслювалася важливість принципів і бажання їх наслідувати. У резолюції ЄС, якою була прийнята програма, зазначалось про необхідність стимулювати участь громадських організацій та інших груп у вирішенні екологічних завдань. Ця програма відповідала також духові та формі Маастрихтського договору. Особлива увага приділялась таким п'яти основним секторам, а саме: промисловість, енергетика, транспорт, сільське господарство і туризм. [5]

Варто зауважити, що усі прийняті Програми екологічних дій ЄС передбачали напрями екологічної політики на визначений період, враховувалися недоліки і прорахунки попередніх, і кожна наступна була все досконалішою.

Тож прийняті програми сприятимуть розробленню і реалізації стратегій і заходів, спрямованих на забезпечення економічного зростання та соціального зближення, підвищення життєвого рівня та захисту довкілля, забезпечуючи досягнення довгострокових цілей сталого розвитку. [1]

Та незважаючи на те, що у правовій доктрині в достатній мірі приділяли увагу дослідженню питання охорони навколишнього середовища в Європейському Союзі, необхідність імплементації нормативно-правової бази у сфері екологічної політики до законодавства України є одним із пріоритетних завдань на шляху євроінтеграції України та ЄС.

Список використаних джерел:

3. Івасечко О. Особливості формування екологічної політики Європейського Союзу / О. Івасечко // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. - 2013. - Вип. 25. - С. 113-118. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unir_2013_25_21
4. Кремер Л. Экологическое право Европейского Союза / Л. Кремер, Г. Винтер; отв. ред. О.Л. Дубовик. – М. : Издательство «Городец», 2007. – 144 с.
5. Качурінер В. Л. Правове регулювання екологічної політики Європейського Союзу у сфері виробництва : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Вікторія Львівна Качурінер ; наук. кер. Хащматулла Бехруз ; НУ "ОЮА". - Одеса, 2016. - 243 с.
6. Поняття принципів екологічної політики ЄС: <https://sci.house/evropeyskoe-pravo-scibook/111-ponyattya-printsipiv-ekologichnoji-77919.html>
7. Татам А. Право Європейського Союзу / А. Татам. – К.: Абрис, 1998. – 424с.

*Редкач М.В.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України**

УЧАСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Сьогодні існує таке явище як участь громадського суспільства у формуванні екологічної політики. Перед нами постає актуальна та розповсюджена тема на різних управлінських та наукових щаблях, екологічна політика, а особливо питання розробки, планування, концептуальні основи, впровадження та реалізація у громадському суспільстві. Дослідженню перспектив, проблем та ефективності екологічної політики присвятили свої праці політологи, економісти, соціологи та екологи. Ми можемо відмітити такі праці дослідників екологічної політики, як В. Андронов, Л. Жарова, О. Івасечко, Л. Шашула, Л. Добрянська, Е. Позняк, О. Гуренкові, Р. Паранюк, Н. Войтович.

В результаті проведеного дослідження було виявлено, що клімат планети невпинно змінюється, і ця зміна —наслідок людської діяльності. За розрахунками вчених, людство впевнено йде до глобального потепління на більш ніж 4°C до кінця століття. Це призведе до посух, повеней і, як наслідок, вимушеного переселення, голоду та загибелі мільйонів людей. За допомогою міжнародних організацій можна виявити етапи сформованості громадського суспільства в екологічній політиці. Наприклад, 17 січня 2018 року відбувся мітинг школярів і студентів у Бельгії. Поліція нарахувала 12,5 тисяч школярів які виступили озброївшись цифрами і дослідженнями бельгійські школярі вимагають від політиків перестати говорити, і почати діяти. У першу чергу — зараз, а не колись у майбутньому — відмовитися від нафти, бензину, газу, що шкодить планеті, але комусь приносять шалені прибутки. Так, у Брюсселі, де розташовані основні інституції ЄС, студенти пройшлися із транспарантами, на яких були надруковані гасла "Динозаври вважали, що вони теж мають час" і "Будьте частиною рішення, а не забруднення". <https://www.bbc.com/ukrainian/news-47009039>

Німецькі студенти мобілізуються за допомогою хештегу у Twitter, а також використовують слоган "Плану Б не існує". Їхній протест збігся з урядовими переговорами про те, як зменшити залежність Німеччини від вугілля та підвищити використання відновлюваних джерел енергії. Молоді активісти закликають світових лідерів і очільників корпорацій дотримуватися амбітних цілей, узгоджених у Парижі в 2015 році для боротьби зі зміною клімату.

Отже, таким чином ми можемо прослідкувати етапи формування громадського суспільства в екологічній політиці базуючись на прикладах які були розглянуті вище.

По – перше. З'єднанні соціальною мережею діти стають мирною окремою силою які намагаються достукатися до політиків усієї світової спільноти. Можна виділити найяскравіший приклад це мітинг 15-річної школярки Greta Thunberg під парламентом який підтримали тисячі молодих людей

По – друге. Діти починають з себе, готові відмовлятися від звичного життя. Відмовляючись від речей які зашкодять екології не зважаючи на те що відмова від видобутку нафти і бензину постраждає економіка країни якої вони є громадянами.

По – третє. Світова спільнота намагається за допомогою кліматичних конференцій де збираються делегати двохсот країн світу для спроби владнання глобального потепління.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Прикладом є Паризька угода 2015 року. Ця Угода, посилюючи реалізацію Конвенції, у тому числі її мети, спрямована на зміцнення глобального реагування на загрозу зміни клімату в контексті сталого розвитку та зусиль з викорінення бідності, у тому числі шляхом, стримання зростання глобальної середньої температури значно нижче 2° С понад доіндустріальні рівні і докладання зусиль з метою обмеження зростання температури до 1,5° С понад доіндустріальні рівні, визнаючи, що це суттєво знизить ризики та наслідки зміни клімату.

Список використаних джерел:

1. <https://tsn.ua/svit/mi-spekotnishi-za-klimat-belgiyu-zahlestnuli-ekologichni-protesti-pidlitkiv-1294914.html>
2. <https://www.bbc.com/ukrainian/news-47009039>
3. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161
4. www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/2659982-stolicna-molod-vijde-na-globalnij-klimaticnij-strajk.html

Садовенко В.,
*студент 1 курсу юридического факультета Національного університету біоресурсів і природопользования України**

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОЦЕНКИ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ В ЕС

Одной из задач Соглашения об ассоциации с Европейским союзом является введение в Украине европейских стандартов и норм в сфере охраны окружающей природной среды. В частности, Украина должна имплементировать 20 экологических актов европейского законодательства, в корне меняющих некоторые направления охраны окружающей среды. Процесс имплементации был начат с разработки детальных планов реализации экологических директив и регламентов, каждый из которых содержит конкретные задачи и сроки их выполнения.

Одной из первоочередных задач на пути евроинтеграции является внедрение процедуры стратегической экологической оценки (СЭО) и оценки влияния на окружающую среду (ОВОС), в соответствии с которыми оценке подлежат все планы, программы, проекты, а также деятельность и объекты, которые могут оказать значительное влияние на окружающую среду.

Более того, такая оценка будет осуществляться на этапе планирования, то есть иметь превентивный характер.

Таким образом, внедрение СЭО и ОВД имеют очень важное значение для окружающей среды, поскольку гораздо легче выявить и предотвратить негативные последствия для окружающей среды на стадии планирования, чем бороться с ними на этапе осуществления такой деятельности.

На сегодняшний день уже разработан проект закона Украины "Об оценке воздействия на окружающую среду" и "О стратегической экологической оценке", которые сейчас

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

проходять процедуру согласования в министерствах, после чего будут переданы в Кабинет министров Украины.

Не менее важна имплементация положений экологических директив в сфере охраны атмосферного воздуха, предусматривающих создание европейской системы мониторинга загрязнения окружающей природной среды.

Изменения ожидают страну и в сфере обращения с отходами, которая на данный момент более чем проблематична для Украины.

Вводится пятиступенчатая иерархия обращения с отходами, в соответствии с которой каждый из следующих этапов применяется только тогда, когда исчерпаны все возможности предыдущего.

Так, предпочтение будет отдаваться предотвращению образования отходов, следующим шагом будет повторное использование отходов, переработка, другая утилизация, и только после этого – удаление (захоронение) отходов. Очень важным является введение европейского принципа "загрязнитель платит" и расширенной ответственности производителя, предусматривающей ответственность последнего за весь жизненный цикл продукции, включая ответственность за обращение с ее отходами.

На сегодняшний день уже создана Рабочая группа, которая активно трудится над разработкой новой редакции закона Украины "Об отходах", как базового закона в этой сфере.

Приоритетной задачей для Украины является также реформирование в сфере водных ресурсов, где вводится европейская модель бассейнового управления водными ресурсами. Это значит, что единицей управления выступает бассейн реки в целом, а не ее отдельная часть в пределах одной области, района и т.д., и соответственно будет осуществляться управление всем бассейном реки с одинаковыми подходами, независимо от того, на территории каких областей, районов она находится. Бесспорно, это даст возможность максимальной защиты водных ресурсов.

Уже много сделано в этом направлении как на нормативном уровне, так и на этапе реализации законодательства, в частности, разработан проект закона Украины "О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно внедрения интегрированных подходов к управлению водными ресурсами по бассейновому принципу", сделано гидрографическое районирования территории Украины с выделением 9 основных бассейнов рек.

Савчук Д.,

*студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄС. ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНИ З ЄС У ПИТАННЯХ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

В умовах інтеграції України до Європейського Союзу, набуває важливості єпроблема, пов'язана із захистом навколишнього середовища. Варто вказати, що ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем. Кожна з держав-учасників ЄС має свої екологічні проблеми, отже, держави є екологічно залежними одна від одної, оскільки природне довкілля не має кордонів. На рівні окремих держав сьогодні фактично неможливо вирішувати комплекс значущих екологічних

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

проблем, зокрема, глобального характеру. Це зумовлює потребу формування спільної екологічної політики багатьох держав.

Мета роботи – з'ясувати особливості формування та сучасний стан екологічної політики Європейського Союзу та її взаємодію з екологічною політикою України.

Об'єктом дослідження є екологічна політика ЄС, предметом – передумови формування екологічної політики ЄС, її нормативно-правова та інституційна основа, а також основні етапи становлення.

Виклад основного матеріалу. Екологічна політика ЄС - сукупність дій і заходів ЄС, спрямованих на забезпечення екологічних потреб населення країн-учасниць, підтримку екологічної безпеки та раціональне використання, охорону і відтворення природних ресурсів.

Екологічна політика передбачає економічну, екологічну, соціальну та етичну діяльність геополітичних суб'єктів, спрямовану на зміни тенденцій у природному середовищі, у контексті розвитку міжнародних відносин. Важливим інструментом екологічної політики окремих держав є здійснення контролю над природними ресурсами та їх використанням, що виступає як їхня економічна та політична зброя.

Україна зобов'язана узгодити свою національну стратегію розвитку із вимогами ЄС і міжнародними зобов'язаннями зі сталого розвитку загалом та екологічними зокрема. Важливим завданням є створення фундаментальної основи для формування наукових засад ефективного державного управління сферою охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання й відтворення природно-ресурсного потенціалу. Проголошений Україною курс на європейську інтеграцію, передбачає адаптацію вітчизняного природоохоронного законодавства та запровадження сучасних підходів до забезпечення екологічної безпеки відповідно до принципів Європейського Союзу. Серед викликів особливу значимість для нашої держави має вирішення проблем, пов'язаних із деградацією природних екологічних систем.

Політика Європейського Союзу у сфері довкілля спрямована на досягнення наступних цілей:

- Збереження, захист і поліпшення якості довкілля.
- Охорона здоров'я людини.
- Раціональне використання природних ресурсів.
- Сприяння вживанню заходів на міжнародному рівні для вирішення регіональних або світових екологічних проблем.

Політика Європейського Союзу у сфері довкілля повинна бути також спрямована на високий рівень захисту довкілля з урахуванням різноманітностей ситуацій у різних регіонах Союзу.

Формування політики Європейського Союзу у сфері охорони довкілля здійснюється поетапно шляхом прийняття так званих Програм дій з довкілля, які встановлюють чіткі напрямки, цілі і принципи екологічної політики Європейського Співтовариства, сприяння розвитку та імплементації екологічного законодавства Європейського Союзу.

Імплементація нормативно-правової бази у сфері екологічної політики до законодавства України є одним із пріоритетних завдань на шляху євроінтеграції України та ЄС. Йдеться про послідовне вироблення економічно та законодавчо ефективних інструментів, які б на практиці стимулювали природоохоронну діяльність, зокрема, екологічні податки та квотування викидів шкідливих речовин. Завданням органів державної влади в Україні, є перманентна діяльність над імплементацією принципів і стандартів європейської екологічної політики, з метою набуття гідного місця нашої держави у Європейському Союзі.

Отже, пріоритетними шляхами вдосконалення державного регулювання у сфері екологічного розвитку регіонів, формування відповідних правових, організаційних, економічних та інших механізмів, а також підвищення ролі та відповідальності місцевих

органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за вирішення покладених на них повноважень та завдань.

Самойлович А.А.

старший викладач кафедри публічно-правових дисциплін Білоцерківського національного аграрного університету

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЇ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Історичний відлік такого ганебного явища життя як корупція починається з давніх часів. Починалося все на побутовому рівні, далі з часами та змінами у соціально-економічній формації, в залежності від політичної ситуації змінювалися корупційні діяння, але підсумком їх є особиста неправомірна вигода.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», корупція - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей[3].

Корупція розпочинається з заміщення інтересів і цілей держави і суспільства інтересами посадових осіб і здійснюється в наслідок умисного, незаконного використання, зловживання посадовими особами своїм статусом, наданими їм правами та повноваженнями заради власного збагачення [2, с. 15].

На жаль не звільнена від впливу корупції така важлива сфера як екологія.

Статтею 172⁹⁻² КУпАП передбачена адміністративна відповідальність за порушення встановленої законодавством процедури та строків здійснення оцінки впливу на довкілля, втручання у підготовку та надання висновку з оцінки впливу на довкілля чи рішення про врахування результатів оцінки транскордонного впливу на довкілля, відмова уповноваженим законом територіальним органом, уповноваженим законом центральним органом виконавчої влади у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля з підстав, не встановлених законом [4].

Порушення цих норм є підставою для адміністративного позову.

Останні роки Україна просто потерпала від незаконних новобудов.

Так, наприклад в м. Києві забудовник "Сонячної Рів'єри" не отримав екологічної експертизи, а ділянка берега Дніпра являється приватною власністю, тому місцеві мешканці не можуть пройти до води напряму, необхідно проходити через житловий комплекс. А у новітніх житлових комплексах встановлені нові технологічні перешкоди. Це являється порушенням законодавства України та міжнародно-правових норм, наприклад Директиви 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» від 23 жовтня 2000 року.

Виникає питання, яким чином було видано дозвіл на будівництво, коли мається правове регулювання за допомогою Законів України «Про екологічну експертизу», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про охорону навколишнього природного середовища»?

Висновок з оцінки впливу на довкілля та інші результати оцінки впливу на довкілля, а також інформація про рішення щодо провадження планованої діяльності вноситься уповноваженими органами до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля. Висновки державної екологічної експертизи, одержані до введення в дію цього Закону, зберігають чинність та мають статус висновку з оцінки впливу на довкілля [5, с. 220].

Адміністративне правопорушення має меншу ступінь суспільної небезпеки на відміну від кримінального злочину. Але враховуючи чималу кількість в Україні правопорушень за ст. 172⁹⁻² КУпАП може просто постати питання про рівень стану національної безпеки України, оскільки державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення екологічної безпеки України.

На думку Андрейцева В.І., екологічна безпека – це складова національної і транснаціональної безпеки, тобто такий стан розвитку суспільних правовідносин і відповідних їм правових зв'язків, за яких системою правових норм, інших державно-правових і соціальних засобів гарантується захищеність права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля, забезпечується регулювання здійснення екологічно небезпечної діяльності й запобігання погіршенню стану довкілля та іншим наслідкам, небезпечним для життя і здоров'я особи, суспільства і держави [1, с. 37].

Роль у протидії корупційним правопорушенням у сфері екології належить не тільки органам внутрішніх справ уповноваженим складати протоколи про адміністративне правопорушення за ст. 172⁹⁻² КУпАП, суду які повноважні виносити рішення за цією статтею, а також громадськості.

Таким чином з метою протидії корупційним правопорушенням у сфері екології необхідно удосконалити законодавство України, де була би взаємодія органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськості у протидії таким правопорушенням.

Список використаних джерел:

1. Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки: навч. та наук.-практ. посіб. Київ: Знання – Прес, 2002. – 332 с.
2. Волошенко А. Корупція: історичні витоки та сучасні прояви / Актуальні проблеми економіки № 3(165), 2015.– с. 8-16
3. Закон України «Про запобігання корупції» / (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056)
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення / (Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122)
5. Чайковська Н. Правові аспекти здійснення оцінки впливу на довкілля / Правові аспекти здійснення оцінки впливу на довкілля. – с. 214–223

*Свищук О.,
студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄС ТА ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ЕКОЛОГІНОЇ ПОЛІТИКИ

Вступ. Інтеграція України до Європейського Союзу повинна бути максимально вигідною для питань охорони довкілля в Україні, зокрема шляхом формування нового законодавства, політики та практики європейського взірця. Ми просуваємо ефективну

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

імплементацию екологічних зобов'язань України в рамках двосторонніх відносин Україна-ЄС (через Угоду про асоціацію) та в рамках багатосторонньої євроінтеграційної співпраці (через ініціативи Європейської політики сусідства та Східного партнерства).

В країнах ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем. Держави є екологічно залежними одна від одної, оскільки природне довкілля не має кордонів. На рівні окремих держав сьогодні фактично неможливо вирішувати комплекс значущих екологічних проблем, зокрема, глобального характеру. Це зумовлює потребу формування спільної екологічної політики багатьох держав.

Мета роботи – з'ясувати розвиток подій екологічної інтеграції до стандартів ЄС.

Об'єктом дослідження є екологічна політика ЄС, предметом – екологічної політики ЄС, її нормативно-правова та інституційна основа, її взаємодія на екологічну політику України.

Виклад основного матеріалу. Екологічна політика ЄС — сукупність дій і заходів ЄС, спрямованих на забезпечення екологічних потреб населення країн — учасниць, підтримку екологічної безпеки та раціональне використання, охорону і відтворення природних ресурсів. Переговори між Україною та Європейським Союзом щодо укладення нової посиленої угоди на заміну Угоди про партнерство та співробітництво розпочалися у березні 2007 р. відповідно до Плану дій Україна-ЄС.

За пропозицією Сторони ЄС було уточнено назву Угоди, і за згодою Української Сторони угода отримала остаточну офіційну назву - «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони».

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбулося в два етапи.

21 березня 2014 р. під час Позачергового Саміту Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт Саміту, які від імені України підписав Прем'єр-міністр А. Яценюк. Зокрема, підписані Преамбула, Стаття 1, Розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» і VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» Угоди.

16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Угода про асоціацію за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором з третьою Україною, коли-небудь укладеним Європейським Союзом. Вона визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» і слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні. Передбачена Угодою поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС визначатиме правову базу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС.

Отже, можна стверджувати, що початком формування нової Екологічної політики України є укладання Угоди про Асоціацію.

Важливим елементом співпраці у сфері охорони довкілля, як і в багатьох інших сферах співпраці, що визначаються Угодою, є поступове наближення законодавства України до політики та законодавства ЄС. Велика увага питанню дотримання існуючого екологічного законодавства та багатосторонніх екологічних угод приділяється в контексті створення зони вільної торгівлі. Перші кроки в напрямку адаптації у сфері охорони довкілля були зроблені в грудні 2012 року, коли Мінприроди затвердило Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації) (Наказ № 659). Базовий план передбачає перелік директив ЄС у сфері охорони довкілля, до яких повинно адаптуватися українське законодавство.

Висновок. Отже, аналізуючи історичний розвиток та формування екологічної політики України можна стверджувати, що основою Екологічної політики України є основні положення Угоди про асоціацію.

І з кожним роком взаємодія України та ЄС у всіх сферах розширюється, а це означає, що Екологічна політика України, ще знаходиться на стадії свого розвитку.

Сидоренко А.В.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
*біоресурсів та природокористування України**

ІНСТИТУЦІ ЄС В ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ

Координаційну роль ЄС у сфері природоохоронної діяльності забезпечують численні інституції Функціонування кожного з інститутів ЄС торкається екологічної проблематики. Питаннями охорони довкілля на рівні ЄС займаються: Європейська Комісія, Європейський Парламент, Європейська Рада і Європейська Агенція з довкілля (ЄАЗД), що було утворено у 1990 році. Постановою про устанovu ЄАЗД і Європейської мережі екологічної інформації і спостережень (ЄМЕІС) передбачалося, що метою цих організацій є забезпечення ЄС і держав-учасників, а також країн, що не є членами ЄС, об'єктивною і достовірною інформацією, здійснення заходів для захисту довкілля, належне інформування громадськості. У діяльності ЄАЗД і ЄМЕІС беруть активну участь Європейський інвестиційний банк, Комітет регіонів та Економічний і соціальний комітет. Основи для співпраці між Україною і Європейським Союзом у сфері охорони довкілля було закладено ще в 1994 р. відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між ЄС та його державами-членами і Україною. Необхідність тісної співпраці з європейською спільнотою у сфері охорони довкілля обумовлена не тільки визначеними нею екологічними імперативами її стратегії, але й потребами самої України у подоланні того стану, який можна охарактеризувати як кризовий, що формувався протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення її природно-ресурсного комплексу.

Комітет з питань довкілля розглядає сприяння дотриманню законодавства як ключову діяльність для досягнення кращого і своєчасного виконання екологічного законодавства ЄС і уникнення або зменшення частоти екологічних порушень[3]. Історія виникнення політики по сприянню дотриманню екологічного законодавства ЄС сягає своїм корінням в 2007 р. Повідомлення Комісії «A Europe of results» — Applying Community Law " закликала до поліпшення організації своєї роботи з державами-членами з метою забезпечення правильного застосування законодавства ЄС. Повідомлення Комісії звернуло увагу на реалізацію політики за допомогою превентивних заходів.

Отже, імплементація нормативно-правової бази у сфері екологічної політики до законодавства України є одним із пріоритетних завдань на шляху євроінтеграції України та ЄС. У цьому випадку перспективними варто вважати подальші дослідження проблеми нормативного забезпечення захисту довкілля, відмінності ситуації у різних державах – членах Співтовариства, а також в окремих регіонах. Йдеться про послідовне вироблення економічно та законодавчо ефективних інструментів, які б на практиці стимулювали природоохоронну діяльність, зокрема, екологічні податки та квотування викидів

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

шкідливих речовин. Проте не варто забувати і того факту, що адаптацію до законодавства ЄС в сфері охорони здоров'я описують як «гірку пігулку», яку держави-кандидати мають проковтнути заради виконання їх стратегічного завдання, – членства у ЄС. Тому завданням теперішніх як центральних, так і місцевих органів державної влади в Україні, повинна бути перманентна праця над імплементацією принципів і стандартів європейської екологічної політики, з метою набуття гідного місця нашої держави у Європейському Союзі.

Список використаних джерел:

1. Громадська Н. А. Основні напрямки політики Європейського Союзу, СТ. 155-160. [Електронний ресурс]
2. Захарова В. О. Парадигмальне оновлення природоохоронної діяльності в контексті євроінтеграції України як чинник змістовного формування системи екоправового виховання. [Електронний ресурс]
3. Належне екологічне врядування в країнах Східного Партнерства: роботи непочатий край. — Аналіт. запис. [Електронний ресурс]
4. Політика ЄС у сфері охорони довкілля. [Електронний ресурс]

Сімакова С.І.,

*к.ю.н., доцент кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківського національного аграрного університету*

ДО ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ МОБІНГУ В УКРАЇНІ

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1].

В наш час ми можемо спостерігати мобінг (цькування) у трудових відносинах, що призводять до вкрай негативного фізичного, психологічного стану працівника, зниження, продуктивності праці.

Мобінг (від англ. mob — юрба) – це систематичне цькування, психологічний терор, форми зниження авторитета, форма психологічного тиску у вигляді цькування співробітника у колективі, зазвичай з метою його звільнення [2, с. 19].

Мобінг підрозділяється на два основні види: вертикальний (мобінг з боку керівництва, іноді його ще називають босинг) і горизонтальний (мобінг з боку колег). Іноді буває, що людина стає об'єктом відразу обох видів мобінга.

Мобінг особливо розповсюджений в середовищі офісних працівників. Процес виживання містить у собі п'ять фаз:

- перша — наявність тривалого й невирішеного конфлікту;
- друга — агресивні дії й ворожі відносини;
- третя — в конфлікт утягується керівництво й інші співробітники, переслідуваний піддається наклепу;
- четверта — на робітника ставиться клеймо, і насамкінець — звільнення [3].

Дослідження Міжнародного кадрового порталу HeadHunter свідчать, що 83% офісних працівників потерпали від мобінгу на робочому місці. Згідно отриманих результатів:

- майже половині опитаних доводилось побувати в ролі жертви (46%);
- майже стільки ж спостерігали таке явище в колективі, де працювали (40%);
- зізнались у безпосередній участі на стороні агресора тільки 9% респондентів [3].

Найчастіше мобінгу виявляється у :

- несправедливій критиці (40%);

- непомірних навантажень і чіпляннях до результатів роботи (34%);
- цілеспрямованій дезінформації і створенні перепон у роботі (30%);
- відкритій агресії і неприязні (27%);
- доносах і скаргах (28%);
- плітках і вигадках про «жертву» (25%);
- в насмішках і жартах «за спиною» (28%);
- ігнорування (21%);
- провокації (20%);
- дрібні капості на адресу жертви (21%) [3].

4 березня 2019 року до Верховною Радою України було подано законопроект № 10118 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії мобінгу», яким передбачається відповідальність за цькування на роботі [4]. Врегулювання даного питання на законодавчому рівні є дуже важливе для нашої держави, тому що випадки мобінгу (цькування) учасників трудових відносин є досить частим явищем у нашій державі. Таке цькування може полягати у психологічному, фізичному, економічному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно працівника підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами або такою особою стосовно інших учасників трудових відносин з метою приниження їх людської гідності за певними ознаками, створення стосовно них напруженої, ворожої, образливої атмосфери та примушування учасника трудових відносин до зміни місця роботи.

Мобінг може відбуватися на різних рівнях, зокрема:

- керівник-підлеглий (42%);
- співробітник-співробітник (30%);
- весь колектив може виявляти агресію проти когось одного (11%);
- керівник може виявляти агресію про відношенню до групи співробітників (10%);
- колектив починає війну проти свого керівника (6%) [3].

В 55 % випадків через мобінгу працівник звільняється, рідше в третині випадків, проблему просто вдається зам'яти.

На думку дослідників, організаційними причинами мобінгу можуть бути: відсутність зворотного зв'язку; відношення потурання до любителів інтриг і закулісних ігор; погана організація інформаційних потоків; розпливчаті межі відповідальності і службових обов'язків; відсутність системи кадрового просування і можливостей кар'єрного зростання; наявність інтимних або споріднених зв'язків між підлеглими і керівництвом; велике перевантаження окремих фахівців.

Керівник підприємства, установи, організації повинен володіти обстановкою, яка існує в колективі, не допускати випадків мобінгу, та самому не вдаватися до цькування. Прямий обов'язок керівника роз'яснити підлеглим працівникам про випадки мобінгу (цькування), та про притягнення осіб, винних у вчиненні мобінгу до адміністративної відповідальності, та ні в якому разі самому не вдаватися до мобінгу.

Аналіз судової практики свідчить, про те, що справи щодо доведеності наявності мобінгу у трудових відносинах, які призвели до порушення трудових прав працівників складні. У більшості випадків суди відмовляють у задоволенні позовних вимог, наводячи у мотивувальній частині різні причини, зокрема не доведення фактів морального тиску на позивача, що змусило написати заяву про звільнення, і не доведення фактів наявності завдання моральної шкоди.

Висновки. Продуктивність професійної діяльності працівника значною мірою залежить від психологічного клімату в колективі. Проблеми, які виникають внаслідок непорозумінь з колегами або з керівництвом, конфліктів інтересів працівника і компанії,

відсутності підтримки і допомоги, спричиняють психологічний дискомфорт, різного рівня напругу, або й провокують психічні розлади персоналу організації. Законодавче закріплення обов'язку роботодавця протидіяти мобінгу та встановлення відповідальності за такі дії статне прямим втіленням принципу гуманізму у національне трудове законодавство, адже праця, яка відповідає високим вимогам поваги до людської гідності, безпеки працівника, комфортним умовам праці є невід'ємною складовою правової, соціальної держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 26 28 червня 1996 року//Відомості верховної ради України.-1996.-№ 30.- Ст.141.
2. Карчевський І.Р. Проблемна міжособистісна взаємодія особового складу військової частини та особливості її діагностики і попередження : Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.09 / І.Р. Карчевський. - Хмельницький: Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, 2005. - 19 с.
3. Режим доступу : <https://tyzhden.ua/News/83021>.
4. Законопроект № 10118 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії мобінгу» від 01.03.2019, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Скляр Я.В.,

*студентка четвертого курсу
юридичного факультету*

*Національного університету біоресурсів і природокористування України**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СФЕРІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗМІНИ КЛІМАТУ

Україна є стороною Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї й має забезпечувати виконання комплексу зобов'язань за цими міжнародними угодами [1].

З часу ратифікації Рамкової конвенції та Кіотського протоколу в Україні досі не прийнято на рівні закону жодного нормативно-правового акту у сфері зміни клімату [2].

Протягом кількох років держава робила перші кроки щодо юридичного врегулювання питання зміни клімату в Україні, а також антропогенних викидів парникових газів, розробивши далі зазначені проекти законів України: «Про регулювання та управління викидами та абсорбцією поглиначами парникових газів», «Про екологічний ринок України», «Про енергоефективність». Усі ці проекти мали спільну мету – визначити правові та організаційні основи запобігання і пом'якшення наслідків зміни клімату, виконання зобов'язань України за Рамковою конвенцією та Кіотським протоколом та навіть дещо збігались за змістом [3, с.47].

Незважаючи на відсутність спеціальних законів у сфері зміни клімату, чинне законодавство України заклало основи для охорони, збереження та відновлення деяких складових клімату. Зокрема, загальні вимоги у сфері охорони атмосферного повітря передбачено Законами України «Про охорону атмосферного повітря», «Про охорону навколишнього природного середовища».

Україна як країна-лідер серед підписантів Паризької угоди має поступово відмовлятися від вуглецевого сценарію розвитку. А це передбачає скорочення споживання

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

традиційних енергетичних ресурсів, використанні відновлювальних джерел енергії, запровадження енергозощаджуючих технологій суб'єктами господарювання [4, с.15].

У зв'язку з ратифікацією Паризької угоди Кабінет Міністрів України у грудні 2016 р. схвалив Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 р. З метою її реалізації у грудні 2017 р. [5, с. 56]. Урядом було затверджено План із 49 заходів, з яких 33 спрямовані на запобігання зміні клімату та 16 – на адаптацію до його зміни.

Формування і реалізація цілісної політики у сфері зміни клімату, гармонізованої з міжнародним законодавством, є комплексною проблемою. Економічно і науково обгрунтовані рішення мають прийматися для всіх секторів економіки.

Виконання цілей Конвенції та Паризької угоди, можливе лише у випадках розвитку співпраці з розроблення та впровадження сучасних енерго- і ресурсоощадних, екологічно виправданих технологій, забезпечення реалізації нашого потенціалу через участь у переговорному процесі з формування та імплементації нових ринкових та неринкових механізмів нової глобальної угоди, розробки правил та процедур щодо звітності, передачі технологій, доступу до фінансових ресурсів [6, с.237].

Необхідність вдосконалення вітчизняного законодавства по питаннях вдосконалення охорони клімату в частині більш активного і комплексного використання як традиційних, так і економічних методів врегулювання в цілях зниження об'єму викидів парникових газів, переходу на нові (відновлювані) джерела енергії і підвищення енергоефективності.

Враховуючи суспільне і міжнародне значення реалізації в Україні міжнародних документів щодо запобігання антропогенним змінам клімату, слід розробити і виконати низку скооперованих заходів, спрямованих на застосування ефективного механізму правового регулювання всіма гілками влади.

Список використаних джерел:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010 р. № 2818-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>
2. Нотич А. Г. Щодо умов імплементації Ріотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату в промислових галузях України . Экология и промышленность. 2006. № 3. С. 9–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekolprom_2006_3_4
3. Горбань Ю.С. Імплементаційні інструменти ЄС у сфері зміни клімату: досвід Німеччини. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. № 10. С. 44–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2014_10_11
4. Рибачек В.К. Правова охорона атмосферного повітря за законодавством України : автореф. дис ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. 20 с.
5. Потапенко В. Пріоритети політики України щодо попередження глобального потепління у посткіотський період. Аналітична записка. Вісник Національного інституту стратегічних досліджень. 2010. Вип.2. С. 54–59.
6. Єрмолаєва Т.В., Коротун Т.В. Реалізація Україною міжнародних зобов'язань у сфері запобігання зміні клімату. Молодий вчений. 2018. №10. С. 236–240.

Семененко В.,
*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ В ЄС

Впродовж останніх десятиріч в Європі значно погіршився стан довкілля та загострилася проблема боротьби з його забрудненням. Кожен рік у державах - членах Європейського Союзу виробляється приблизно 2 мільярди тон відходів, і цей показник щорічно збільшується на 10%. Якість життя європейців, особливо тих, що мешкають у великих містах, значно погіршилась та продовжує погіршуватись через забруднення довкілля.

Основні завдання та принципи захисту довкілля закріплені в установчих договорах ЄС. Відповідно до статті 174 Розділу XIX Договору про заснування Європейської Спільноти політика ЄС у сфері довкілля має на меті зберегти та поліпшити якість довкілля; захистити здоров'я людей; забезпечити розсудливе та раціональне використання природних ресурсів; підтримувати міжнародний діалог з регіональних та світових проблем довкілля.

Саме тому захист довкілля є однією з найважливіших проблем, що стоять сьогодні перед Об'єднаною Європою. На першому етапі становлення Європейська Спільнота приділяла основну увагу питанням економічного розвитку. Однак згодом стало зрозуміло, що стратегія розвитку ЄС має бути доповнена дієвими інструментами запобігання виснаженню природних ресурсів та погіршенню стану довкілля.

В умовах ринкової економіки важливою проблемою є раціональне використання природних ресурсів, оскільки високий рівень концентрації промисловості у багатьох країнах світу та інтенсифікації сільськогосподарського виробництва призвели до надмірних технологічних навантажень на природні ресурси. В основі екологічної політики економічно розвинених країн є такі принципи:

- принцип профілактики, який передбачає створення нових державних проєктів і приватних компаній, що запобігають виникненню будь-яких екологічних проблем;
- принцип відповідальності, спрямований на посилення відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності, які забруднюють довкілля;
- принцип кооперації означає, що екологічні проблеми успішно разом розв'язують держава, приватний і громадський сектори.

Перехід до принципів сталого розвитку тісно пов'язаний із раціональним використанням природних ресурсів і функціонуванням еколого-економічної системи, концепція якої ґрунтується на економічних, соціальних, технологічних і біологічних процесах, які пов'язані між собою та взаємозалежні. У зв'язку з цим необхідно встановлювати цільові орієнтири й обмеження із забезпеченням процедури контролю за їх дотриманням.

У країнах ЄС створені організаційні структури і діє механізм правового регулювання охорони природних ресурсів і їх раціонального використання.

Аналіз стану природокористування в країнах Європи свідчить про те, що системи регулювання якості довкілля можуть бути жорсткими або м'якими. У першому випадку на забруднювачів довкілля накладаються штрафи та екологічний податок. У другому – для зменшення забруднення навколишнього середовища штрафні санкції застосовуються, але

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

водночас пропонується низка пільг і заохочень для суб'єктів підприємницької діяльності, які незначно забруднюють довкілля. Найбільш поширеними є комбіновані системи. Вони стимулюють ресурсозбереження та захист довкілля. Це підтримується низкою організаційних заходів, зокрема:

–аналіз, прогнозування та програмування стану довкілля на певній території;

–економічне стимулювання ресурсозбереження та захист довкілля в процесі виробничої діяльності;

–сприяння виконанню природоохоронних робіт .

Таким чином, на сьогодні однією з найбільш гострих і складних є проблема раціонального використання природних ресурсів, відтворення та охорони довкілля.

Слижук Р.,

*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, БОРОТЬБИ ЗІ ЗМІНОЮ КЛІМАТУ

Починаючи з 1998 р. співробітництво між Україною та ЄС у сфері охорони навколишнього середовища було спрямоване на боротьбу з погіршенням стану довкілля. Двостороння співпраця з ЄС у цій сфері переважно охоплює питання ефективного моніторингу забруднення та оцінку стану навколишнього середовища, створення системи інформування про стан довкілля, боротьби з локальним, регіональним та транскордонним забрудненням природних ресурсів, ефективно та екологічно безпечно виробництво та використання енергії, екологічної безпеки промислових підприємств, управління відходами, боротьби з впливом на довкілля сільського господарства, збереження біологічної різноманітності, раціонального використання біологічних ресурсів, а також виконання Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (Конвенція Еспоо).

На сьогодні співробітництво між Україною та ЄС у сфері охорони навколишнього середовища регламентується Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. Зокрема, Главою 6 «Навколишнє середовище» Розділу «Економічне та галузеве співробітництво» цієї Угоди передбачено, що сторони розвивають і зміцнюють співробітництво з питань охорони навколишнього середовища й таким чином сприяють реалізації довгострокових цілей сталого розвитку і зеленої економіки.

До основних цілей співпраці України та ЄС у згаданій сфері слід віднести розвиток всеосяжної стратегії у сфері навколишнього середовища, яка включатиме заплановані інституційні реформи; розподіл повноважень природоохоронних органів на національному, регіональному та місцевому рівнях; процедури прийняття рішень та їх виконання; процедури сприяння інтеграції природоохоронної політики в інші сфери політики держави; визначення необхідних людських і фінансових ресурсів; розвиток галузевих стратегій в галузях покращення якості повітря; якості води та управління водними ресурсами; управління відходами та ресурсами.

Згідно з Додатком ХХХ до Угоди, Україна має адаптувати своє законодавство до 26 директив та 3 регламентів ЄС у таких секторах:

- управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики,

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

- якість атмосферного повітря,
- управління відходами та ресурсами,
- якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище,
- охорона природи,
- промислове забруднення та техногенні загрози,
- зміна клімату та захист озонового шару,
- генетично модифіковані організми.

У рамках адаптації законодавства України до норм ЄС вже є відчутний результат.

- Верховною Радою України прийнято Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», що дає можливість втілити прогресивну, оновлену та про європейську модель оцінки впливу на довкілля відповідно до вимог Директиви 2011/92/ЄС про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище, а також Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку», який враховує вимоги Протоколу про Стратегічну екологічну оцінку, а також Директиви 2001/42/ЄС.
- Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом», яким запроваджені правові засади інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом відповідно до Водної рамкової Директиви 2000/60/ЄС. Також цим законом запроваджено правові основи для впровадження Директиви 2007/60/ЄС про оцінку та управління ризиками затоплення.
- Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про питну воду та питне водопостачання», яким встановлюватимуться правові засади імплементації окремих положень Директиви 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною та Директиви 91/271/ЄС про очистку міських стічних вод.
- В рамках співробітництва в галузі охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер, ВРУ ухвалено Закон України «Про ратифікацію договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво в галузі охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер». Це - перший транскордонний басейновий договір, спрямованим на розвиток партнерства між державами щодо запровадження інтегрованого управління водними ресурсами.
- Розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалено Національну стратегію управління відходами в Україні на період до 2030 року, яка є концептуальним документом, що включає: опис проблем та сучасний стан у цій сфері, цілі та принципи політики, вплив відходів на суспільство, заходи, які направлені на поводження з відходами, зміни, які необхідно ввести у законодавчу систему України та структуру влади, а також їх фінансові наслідки. Стратегія містить розділи по окремим категоріям відходів: муніципальні відходи (зокрема, зелені відходи, біовідходи, відділення відходів з полігонів, що біологічно розкладаються, специфічних фракцій відходів), промислові відходи, будівельні відходи, небезпечні відходи, відходи сільського господарства, специфічні види відходів. Наразі Мінприроди працює над розробкою Національного плану дій щодо управління відходами.
- Верховною Радою ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони тваринного світу», а також Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації європейських екологічних норм про охорону середовища рідкісних видів тварин і рослин", метою яких є захист від знищення середовища перебування (зростання) видів тваринного та рослинного світу, занесених до Червоної книги України.

- На виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат Верховною Радою ухвалено Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів згідно з Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат", який забороняє рубки лісу в пралісах, вводить адміністративну відповідальність за знищення та пошкодження пралісів.
- З метою формування ефективної внутрішньої кліматичної політики, розпорядженням Кабінету Міністрів України було схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, яка стала першим за багато років цілісним нормативним документом, який покликаний вдосконалити і систематизувати поточну політику у сфері зміни клімату, та передбачає розробку Стратегії низьковуглецевого розвитку та Стратегії адаптації до зміни клімату.
- Наразі Мінприроди веде активну роботу щодо впровадження системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів в Україні. Зокрема, у процесі розробки проект Закону України "Про системи моніторингу, верифікації та звітності щодо викидів парникових газів" (відповідно до Директиви 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства).

Наразі тривають консультації зі стороною ЄС щодо набуття Україною в майбутньому статусу партнера в Європейському агентстві з питань довкілля та приєднання України до проектів програми ЄС Life+.

Висновки

За весь час проведення Співтовариством екологічної політики було прийнято шість програм у сфері захисту навколишнього середовища. В екологічній політиці передбачалось використання найбільш ефективних і найменш витратних економічних інструментів. Атрибутами ефективності виступали спільне планування і порівнянна законодавча основа, спільні методи оцінки витрат і принципи їх розподілу з узгодженням цін, умов конкуренції і інвестицій. У практиці застосування економічних інструментів утвердився принцип «забруднювач платить». До чотирьох пріоритетних сфер дій Співтовариства на найближчі роки віднесені: зміна клімату; природа і біологічне різноманіття; навколишнє середовище, здоров'я та якість життя; природні ресурси і відходи.

Таким чином, завдяки ЄС протягом більш як півстоліття Європа живе у світі, який випереджає у своєму розвитку США і Японію, у тому числі в екологічних досягненнях. За цей період створено правову базу екологічної стратегії, удосконалюються методи охорони природи, закладено початок поліпшення якості навколишнього середовища. ЄС, будучи лідером екологічного співробітництва в Європі, бере активну участь у глобальних заходах щодо захисту навколишнього середовища під егідою ООН.

Список використаних джерел:

<https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/sectoral-dialogue/environment>

*Смертюк М.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Дослідженню поняття, проблемам, перспективам, механізмам та ефективності екологічної політики присвятили свої праці державні діячі і політологи (Анікеєв В., Бзежинський З., Ісаєв О., Каюмов А., Костін А., Латур Б., Семіноженко В., Строуп Р., Форменко Г., Хантінгтон С. та інші).

На мій погляд, такий широкий спектр спеціалістів визначається складністю та міждисциплінарністю питання, адже необхідність подібних досліджень впливає з економічного розвитку та розповсюдженню глобалізаційних процесів, які загострили проблеми взаємовідносин природи та суспільства, проте конфлікт виникає на соціальному рівні, як рефлексія еколого-економічних проблем сучасного етапу розвитку суспільства. Втім, політика не може бути уніфікованою, вона персоніфікована для кожної країни, це означає що й екологічна політика України повинна мати унікальні риси та спиратися перш за все на вітчизняні дослідження, та безперечно наслідувати принципам сталого розвитку.

Актуальність обраної проблематики зумовлюється низкою об'єктивних у суб'єктивних причин. Серед найбільш суттєвих слід виділити:

- світову екологічну кризу, яка стала предметом уваги не тільки науковців але й політиків (табл.1);
- глобалізаційні процеси, які створюють нові умови для функціонування держав, регіонів та окремих ринків, впливають на взаємовідносини та пріоритети розвитку держав;
- тенденцію погіршення стану довкілля (рис.1) в Україні яка відмічається у Національних доповідях про стан навколишнього природного середовища та про стан техногенної безпеки та інші;
- неефективність чинної екологічної політики, що реалізується згідно постанови ВРУ "Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки".

До основних проблем екологічної політики можна віднести: невідповідність сучасним вимогам до нормативно-правового забезпечення екологічної політики системному об'єкту управління, яким є процес раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища. Ми маємо розглядати навколишнє природне середовище як систему. Втім система управління та законодавчого регулювання побудована за проблемним принципом: проблеми використання надр, земельних, водних ресурсів замикаються на відповідні кодекси, спеціалізовані комітети та не здатні охопити проблему в комплексі. Вирішення проблеми знаходиться у площині відмови від управління розв'язанням окремих проблем на користь системного управління об'єктом в цілому;

Не ефективну рентну політику у природокористуванні, тобто відсутність механізмів реалізації конституційного права власності українського народу на природні ресурси, що

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

передбачає вилучення надприбутків за їх використання на користь держави (суспільства), жорстке регулювання надання права на користування природними ресурсами тощо;

Низька пріоритетність екологічної політики, особливо у питаннях фінансування, по відношенню до інших складових загальнонаціональної політики держави;

Ізольованість (дистанціювання) екологічної політики від інших зокрема секторальних політик, що призводить до відсутності екологічної складової при їх реалізації або виникненню конфліктів при реалізації конкретних програм;

Загальність «Основних напрямів», як основного нормативно-правового акту щодо екологічної політики, тобто відсутність чітких орієнтирів, яких необхідно досягнути, що зумовлює неможливість контролю.

Також я вважаю, що задекларовані у численних працях та зустрічах на різних рівнях причини неефективності екологічної політики не достатньою мірою враховують політичну складову цього процесу. Адже екологічна політика містить два ключових рівнозначних поняття – «екологія» і «політика», та знаходиться на перетині цих двох сфер, тож не можливо зробити так, щоб з однієї сторони була політика, а з іншої довкілля [2, с. 51]. Будь яка політика, відтоді, як винайшли саме слово, визначалось через її відношення до природи, кожна риса, кожна особливість, кожна функція якої залежала від політичної волі обмежувати, перетворювати, оснóвувати, обходити та пояснювати суспільне життя.

В цьому контексті екологічна політика є системою концентрованих, науково-обґрунтованих, та [до певного рівня] легалізованих уявлень про цілі, пріоритети, зміст, способи й засоби природоохоронної діяльності держави [3, с.23]. Екологічна політика займає проміжне положення між практичною природоохоронною діяльністю, яку вона спрямовує, та природоохоронною ідеологією, яку вона певним чином матеріалізує у системі державних функцій та екологічних норм.

Метою екологічної політики у самому загальному розумінні є усунення протиріч між "економікою" та "екологією" та задоволення екологічних потреб суспільства, згідно Концепції національної екологічної політики [4] – стабілізація і поліпшення екологічного стану території держави, шляхом утвердження національної екологічної політики як інтегрованого фактора соціально-економічного розвитку України, для забезпечення переходу до сталого розвитку економіки та впровадження екологічно збалансованої системи природокористування.

Екологічні потреби суспільства відбиваються у системі екологічних нормативів (стандартів), що встановлюються відповідними державним або міждержавними органами. Представлена теза ґрунтується на тому, що державні стандарти сьогодні установлені майже на всі види продукції, отже потреба в будь якому товарі опосередкована нормативними показниками. Таким чином, екологічні нормативи доповнені відповідною політикою природокористування, правовими та економічними інструментами, державними програмами досягнення цих стандартів відбивають суспільні екологічні потреби [5].

Наприкінці підкреслю, що наразі основою формування екологічної політики, дослідження особливостей її реалізації та змін що виникають в ході історичного онтогенезу повинна стати структурно-динамічна теорія. Вона дозволить провести дослідження динаміки макроекономічних та внутрішніх показників та окремих їх складових з позицій впливу на загальні зміни в системі регулювання природоохоронної діяльності, дослідити процеси формування природоохоронної діяльності в Україні. Тому ми вважаємо, що наразі актуальним є проведення структурно-динамічних досліджень системи регулювання природоохоронної діяльності та розробка на їх основі рекомендацій щодо її вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Постанова Верховної Ради березня 1998 року N 188/98-ВР "Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів

- та забезпечення екологічної безпеки" - Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997. – N 29. – ст.194.
2. Бруно Латур. Политика природы. – «Неприкосновенный запас». – 2006. – № 2(46) – С. 50–65
3. Васильева М.И. Государственная экологическая политика как часть экологического права. – На пути к устойчивому развитию России. – 2006. – Вып. 33. – С.21-33.
4. Концепція національної екологічної політики до 2020р. // www.menr.gov.ua/documents/pr_K_2020.doc
5. Касьянов П.В. Экология экономики // <http://glebland.narod.ru/ecolog.htm>
6. Економічна енциклопедія У 3-х томах. / під. ред. С.В, Мочерного.– Київ-Тернопіль, Видав. центр "Академія", 2002. – Т.3. – 952 с.
7. Жарова Л.В. Сталий розвиток України: необхідність чи неминучість? // Науковий вісник Київського політехнічного інституту – 2007. - №4. – С.3-15.
8. Жарова Л.В. Сучасні підходи до формування та реалізації екологічної політики // Економіка природокористування і охорони довкілля. Щорічник наук. праць. / Під ред. М.А. Хвеси́ка. – Київ: РВПС України НАН України, 2007. – С. 138-144.

*Сніжна В.,
тудентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України**

ПІДХОДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСІВ

Актуальність теми полягає у тому, що дослідження процесу формування правових аспектів стратегії Європейського Союзу (ЄС) щодо охорони, раціонального використання та відтворення лісів становить значний інтерес. Цей інтерес зумовлений тим, що згадана стратегія сприяє практичному втіленню принципів сталого розвитку у лісовому господарстві країн цього об'єднання, яке без перебільшення можна назвати провідним у всесвітньому вимірі.

Лісові угіддя в Європі займають близько 30% території і щороку збільшуються, а лісовий сектор активно розвивається. Практично з 1990-х років європейські держави почали впроваджувати сувору політику охорони лісів, причому не тільки від природних чинників, але й від браконьєрства.

Європейська концепція лісової політики базується на принципах, які були проголошені на Конференції об'єднаних націй з довкілля і розвитку (Ріо-1992), європейським парламентом на конференціях міністрів у Страсбурзі (1990), Хельсинки (1995) та Лісабоні (1998). Ця політика відображена в таких відомих документах, як: "Стратегія та програма дій Товариства в лісовому секторі" (1998) та "Стратегія Європейського Союзу в галузі лісового господарства" (1997).

Стратегія ЄС у галузі лісового господарства була ухвалена Європейським парламентом 30 січня 1997 року. Вона проголосила боротьбу з ерозією, знелісненням, пожежами та деградацією біорізноманіття, фінансову підтримку розвитку сталого лісового господарства. Ця стратегія ЄС інтегрована з політикою щодо захисту довкілля та розвитку сільського господарства. Вона передбачає впровадження дієвих стимулів, спрямованих на розвиток агролісівництва.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Керівними принципами стратегії є:

- Стале використання лісу, що забезпечує збалансований розподіл різних товарів і послуг, з огляду на охорону лісів;
- Ефективність вкладу лісових ресурсів в розвиток сільських районів, економічного зростання і створення робочих місць;
- Глобальна відповідальність за ведення лісового господарства.

Важливим компонентом нової стратегії ЄС є питання, пов'язані зі вступом в це об'єднання країн Центральної та Східної Європи. Як впливає з "Плану дій 2000" (European Commission, 1997) – загального документа, що розглядає питання розширення ЄС, ухваленого Європейською комісією 15 липня 1997 року, ЄС сприятиме інтеграції лісового сектора держав Центральної і Східної Європи. На сьогодні робота з цією метою провадиться в межах програм PHARE і TACIS, які охоплюють і Україну.

У кожній країні-члені ЄС існує своя національна програма з охорони лісів National forest programmes (NFP). У більшості країн ці програми реалізуються у рамках профільного міністерства і лише в деяких, таких як Латвія чи Іспанія, парламентом або радою міністрів.

Для того, щоб змінити ситуацію у лісовому господарстві на краще і посилити роль лісів як чинника, що сприяє стабільності довкілля, Україна повинна брати більш ефективну участь в "озелененні" Землі, оскільки її лісистість є однією із найнижчих в Європі (складає лише 15,6 %); розробити довгострокову ефективну лісову політику щодо екологічно безпечного відтворення і використання лісових ресурсів, яка б забезпечила біологічну стійкість лісових екосистем (особливо в гірській місцевості). Лісове господарство повинно опиратися на більш досконалу систему екологічно спрямованих економічних інструментів лісової політики. Необхідно запровадити екологічну сертифікацію лісів, лісових товарів та лісового менеджменту.

Насамкінець, необхідно підкреслити, що Європейському Союзу загалом вдавалося відшукувати оптимальні правові засоби для розв'язання проблем лісового сектора та охорони лісів. Нова стратегія у цій сфері, відповідаючи на вимоги часу, стає фундаментом для розвитку Єдиної лісової політики Європейського Союзу. Всі аспекти цього процесу потребують детального розгляду і врахування під час роботи над вдосконаленням лісового законодавства і опрацюванням лісової політики в Україні з огляду на успіхи країн ЄС у згаданій сфері та перспективи вступу України до цього об'єднання.

Список використаних джерел:

Концепція сталого розвитку лісового господарства в контексті міжнародної і національної лісової політики. URL:www.derevo.info/ru/content/detail/75

European Commission (1997). Agenda 2000, Vol.1-3, Brussel.

Thomas, D. (1997). The Forest Strategy of the European Union. DOC-EMRR\316\316570.

Захищаємо ліси: як адаптувати європейський досвід в Україні. URL:www.eurointegration.com.ua/experts/2017/06/21/7067490/

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОЛІТИКИ ЄВРОПІЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

В умовах глобальних інтеграційних процесів, зокрема, у рамках Європейського Союзу, важливою є проблема, пов'язана із захистом навколишнього середовища. Варто вказати, що ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем. З огляду на це, екологічну ситуацію та стан довкілля у країнах-членах ЄС не треба зводити до єдиного знаменника, оскільки екологічні проблеми мають транскордонний характер, істотно впливаючи на динаміку розвитку сучасних міжнародних відносин. Отож, держави є екологічно залежними одна від одної, оскільки природне довкілля не має кордонів. На рівні окремих держав сьогодні фактично неможливо вирішувати комплекс значущих екологічних проблем, зокрема, глобального характеру. Це зумовлює потребу формування спільної екологічної політики багатьох держав. Однією із основних передумов виникнення і розвитку міжнародної екологічної співпраці, зокрема й потреби у міжнародно-правовому регулюванні охорони навколишнього середовища, є обмеженість природних ресурсів і зростаючі потреби у них. І приклад екологічної політики ЄС, який за останні десятиліття досяг значних успіхів у регулюванні та координації природоохоронної діяльності держав-членів, розвитку нормативно-правової бази екополітики та розроблення нових підходів до захисту довкілля, є зразком наочності для країн, які досягли у цій сфері значно менших успіхів, зокрема і України.

Перш ніж перейти до розгляду особливостей формування екологічної політики та базових етапів її становлення з'ясуємо трактування терміна «екологічна політика». Вдаючись до сутності цього поняття, зазначимо, що у науковій літературі можна знайти неоднозначні його визначення. Наведемо два з них, які, на нашу думку, найбільше відповідають значенню досліджуваного терміна. По-перше, екологічною політикою називають організаційну та регуляторно-контрольну діяльність суспільства і держави, спрямовану на охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання функцій природокористування, охорони природи та забезпечення нормальної життєдіяльності [4, с. 167–169]. По-друге, екологічна політика – заява держави, підприємства, організації про свої наміри та принципи, пов'язані із загальною екологічною результативністю, що є основою для подальших дій і встановлення екологічних цілей і завдань. Ця політика збереження якісного стану природного життєвого середовища людини в окремих державах втілюється у формі національних програм [9, с. 138–142].

Отже, міждержавний аспект екологічної політики передбачає економічну, екологічну, соціальну та етичну діяльність геополітичних суб'єктів, спрямовану на зміни тенденцій чи збереження статус-кво у природному середовищі у контексті розвитку міжнародних відносин. Доволі часто об'єктом уваги екополітиків виступають саме ті проблеми, через які виникають конфлікти у міжнародній політиці. Насамперед це пояснюється тим, що сьогодні важливим інструментом екологічної політики окремих держав є здійснення контролю над природними ресурсами та їх використанням, що виступає як їхня економічна та політична зброя.

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Кідалов С.О.

За весь час проведення Співтовариством екологічної політики було прийнято шість програм у сфері захисту навколишнього середовища. В екологічній політиці передбачалось використання найбільш ефективних і найменш витратних економічних інструментів. Атрибутами ефективності виступали спільне планування і порівняння законодавча основа, спільні методи оцінки витрат і принципи їх розподілу з узгодженням цін, умов конкуренції і інвестицій. У практиці застосування економічних інструментів утвердився принцип «забруднювач платить». До чотирьох пріоритетних сфер дій Співтовариства на найближчі роки віднесені: зміна клімату; природа і біологічне різноманіття; навколишнє середовище, здоров'я та якість життя; природні ресурси і відходи [14, 849].

Таким чином, завдяки ЄС протягом більш як півстоліття Європа живе у світі, який випереджає у своєму розвитку США і Японію, у тому числі в екологічних досягненнях. За цей період створено правову базу екологічної стратегії, удосконалюються методи охорони природи, закладено початок поліпшення якості навколишнього середовища. ЄС, будучи лідером екологічного співробітництва в Європі, бере активну участь у глобальних заходах щодо захисту навколишнього середовища під егідою ООН.

Список використаних джерел:

1. Council Directive 75 /442 /EEC of 15 July 1975 on waste // OJ L 194, 25 /07 /1975, P. 39-41.
2. Кашкин С. Новая программа действий Европейского сообщества в области окружающей среды / С. Кашкин, П. Калиниченко // Российская юстиция. – 2003. – № 8. – С. 19-20.
3. Мазур И. И. Глобалистика. Энциклопедия / И. И. Мазур, А. Н. Чумаков. – М.: Радуга, 2003. – 1328 с

*Сокол О.,
студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

РОЛЬ І МІСЦЕ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Одним із різновидів екологічного управління є громадське екологічне управління. Його існування зумовлено, насамперед, необхідністю реалізації прав громадян на участь в управлінні державними справами, яке проголошено в ст. 38 Конституції України, та забезпечення захисту від свавілля органів влади, нехтування і зневажання з їхнього боку екологічних та суміжних з ними прав населення. Збереження природних ресурсів і охорона навколишнього середовища стали включатися до соціальних систем лише недавно, з приверненням уваги до екологічних проблем, посиленням громадської свідомості та відповідальності. Відповідно до законодавства України громадяни можуть впливати на формування екологічної політики як безпосередньо, так і опосередковано. Реалізація цього права здійснюється шляхом виборів до органів державної влади та місцевого самоврядування, організації та участі в діяльності політичних партій і громадських 2 організацій, внесення пропозицій до органів влади, а також заслуховування звітів посадових осіб. Але особливості саме екологічного управління, менеджменту і моніторингу з боку громадськості та визначення найбільш перспективних напрямів їх

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

удосконалення потребують сьогодні подальшого аналізу і вироблення сучасних рекомендацій. Право громадян на участь у процесі прийняття рішень при здійсненні екологічного управління передбачено багатьма міжнародно-правовими актами. Зокрема, принципом 10 Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку встановлено: “Екологічні проблеми найкраще вирішуються за участю всіх зацікавлених громадян на відповідному рівні. На національному рівні кожен індивід повинен мати можливість належного доступу до всієї інформації про навколишнє середовище, яка є в розпорядженні владних структур, включаючи інформацію щодо небезпечних речовин та видів діяльності, а також можливості брати участь у процесі прийняття рішень. Держави сприяють інформуванню й участі громадськості”. 23-25 жовтня 1995 р. в Софії під час III Всеєвропейської конференції міністрів охорони довкілля було прийнято “Керівні принципи із забезпечення доступу до екологічної інформації і участі громадськості в процесі прийняття рішень з питань охорони довкілля”. Процес реалізації цих положень знайшов своє відображення в “Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля” – так званій Оргузькій Конвенції, яку було підписано 25 червня 1998 р. і ратифіковано Україною в 1999 р. Особливістю цієї Конвенції є те, що вона, на відміну від інших, не тільки містить матеріальні норми, які закріплюють право громадян на участь в екологічному управлінні, але й встановлює процесуальний порядок реалізації цих прав. Національним законодавством України також передбачено можливості здійснення громадянами та їх об’єднаннями функцій екологічного управління. Ст. 9 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” закріплює екологічні права громадян України. У розд. IV цього Закону – “Повноваження органів з управління в галузі охорони навколишнього природного середовища” – міститься ст. 21 “Повноваження громадських об’єднань у галузі охорони навколишнього природного середовища”, в якій встановлено права громадських природоохоронних об’єднань. Відповідно до законодавства України громадяни можуть впливати на формування екологічної політики як прямо, так і опосередковано. Реалізація цього права здійснюється шляхом виборів до органів державної влади та місцевого самоврядування, організації та участі в діяльності політичних партій і громадських організацій, внесення пропозицій до органів влади, а також заслуховування звітів посадових осіб. На жаль, в Україні не існує засобів матеріального стимулювання осіб, діяльність яких сприяла припиненню екологічного правопорушення, притягненню винних до відповідальності та відшкодуванню шкоди, завданої конкретним правопорушенням. У США законодавчо встановлена і застосовується практика, згідно з якою у разі надання інформації, що тягне за собою кримінальну чи цивільну відповідальність, урядові агентства можуть нагородити особу, яка повідомила цю інформацію, премією у розмірі до 10 тис. дол. США. Таке стимулювання може реально збільшити екологічну активність громадян, але не дасть можливості комерціалізувати цей процес. Крім того, зацікавленість особи, яка виявила правопорушення, в кінцевому результаті розгляду справи забезпечить постійний контроль за діяльністю спеціально уповноважених органів влади і прозорість процесу правозастосування. Традиційно роль громадських організацій у нашій країні визначалась як допоміжна щодо діяльності державних органів влади й управління різних рівнів. Такими функціями громадські організації було наділено також і в галузі охорони навколишнього природного середовища. Працівники державної екологічної інспекції відмічають низьку активність громадських інспекторів, призначених на цю посаду органами Мінекоресурсів, наявність так званих “мертвих душ” – осіб, які призначені на посаду, але не працюють. Проте такого майже не відбувається в тому разі, коли громадського інспектора рекомендувала на цю посаду екологічна громадська організація. У США важливу роль у забезпеченні ефективної реалізації права навколишнього середовища відіграє контроль окремих громадян та їхньої організації над дотриманням природоохоронного законодавства. Правовою формою цього контролю виступають

позови громадян. Подібні норми існують і в українському законодавстві, але вони виступають більше не як управлінські механізми, а як засоби усунення порушень екологічного законодавства.

Висновки. Отже, громадяни та їх об'єднання все активніше виступають суб'єктами екологічного управління. І найчастіше така діяльність пов'язана саме з екологічними аспектами господарської діяльності, оскільки під час її здійснення докільця зазнає найбільшого негативного впливу. В умовах демократизації і екологізації соціальних процесів громадськість отримує все більше можливостей для участі в екологічному управлінні й активно їх реалізує як самостійно, так і на партнерських засадах з органами державного та виробничого екологічного управління. Безумовно, цей ефективний напрям громадської діяльності потребує належного нормативного забезпечення, що і може стати темою для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Екологічні права громадян: як їх захистити за допомогою закону / Благод. фонд "Екоправо-Львів" : Центр громад. екол. адвокатури "Правнича ініціатива" для центр. та схід. Європи ; Регіон. екол. центр для центр. та схід. Європи. – К. : Інформ. агентство "Ехо-Восток", 1997. – С. 14. 9
2. Статут територіальної громади міста Харкова // Слобода. – 2001. – № 38. – 15 трав.
3. Участие общественности в правовом регулировании воздействия на окружающую среду / Вильям Фатрел, Гровер Рен, Ан Пауерз и др. : пер. с англ. – Вашингтон : Ин-т законодательства окружающей среды, 1991. – С. 18.
4. Ларионов Г. А. Общественный экологический контроль // Государство и право. – 1996. – № 2. – С. 65.

Степанюк В.А.,

*студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Антропогенне і техногенне навантаження на навколишнє природне середовище в Україні у кілька разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу. Тривалість життя в Україні становить у середньому близько 66 років (у Швеції - 80, у Польщі - 74). Значною мірою це зумовлено забрудненням навколишнього природного середовища внаслідок провадження виробничої діяльності підприємствами гірничодобувної, металургійної, хімічної промисловості та паливно-енергетичного комплексу.

Першопричинами екологічних проблем України є:

успадкована структура економіки з переважаючою часткою ресурсо- та енергоємних галузей, негативний вплив якої був посилений переходом до ринкових умов; зношеність основних фондів промислової і транспортної інфраструктури; існуюча система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, регулювання використання природних ресурсів, відсутність чіткого розмежування природоохоронних та господарських функцій; недостатня сформованість інститутів громадянського суспільства;

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

недостатнє розуміння в суспільстві пріоритетів збереження навколишнього природного середовища та переваг сталого розвитку;
недотримання природоохоронного законодавства.

Основними принципами національної екологічної політики є:

посилення ролі екологічного управління в системі державного управління України з метою досягнення рівності трьох складових розвитку (економічної, екологічної, соціальної), яка зумовлює орієнтування на пріоритети сталого розвитку;

врахування екологічних наслідків під час прийняття управлінських рішень, при розробленні документів, які містять політичні та/або програмні засади державного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку;

міжсекторальне партнерство та залучення зацікавлених сторін;

запобігання надзвичайним ситуаціям природного і техногенного характеру, що передбачає аналіз і прогнозування екологічних ризиків, які ґрунтуються на результатах стратегічної екологічної оцінки, державної екологічної експертизи, а також державного моніторингу навколишнього природного середовища;

забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи;

відповідальність нинішнього покоління за збереження довкілля на благо прийдешніх поколінь.

Список використаних джерел:

Закон України Про основні засади державної екологічної політики України на період до 2020 р.

Строкань В.,

студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України

ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Постановка проблеми. На мою думку, екологічні проблеми не можуть вирішуватись лише державними заходами, необхідно розвивати взаємодію влади з громадськістю. Одним з показників, які характеризують ефективність реалізації державної екологічної політики, є рівень участі громадськості у вирішенні екологічних проблем, її освіта, виховання та небайдужість. Головна роль тут належить засобам масової інформації і громадським екологічним організаціям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розбудови громадянського суспільства в Україні, присвячені праці вчених А. Колодій, О. Михайленко та ін. На сучасному етапі історичного розвитку, питання, пов'язані з формуванням громадського впливу щодо визначення та реалізації екологічної політики в державі висвітлювалися в роботах науковців: Н. Багрова, О. Білявського, В. Гетьмана, О. Лазора, Ю. Саталкіна, В. Шевчука та ін.

Деякі питання функціонування громадянського суспільства та його участі у вирішенні екологічних проблем досліджені недостатньо.

Метою статті є вивчення особливостей участі громадськості у реалізації державної екологічної політики, виявлення її наслідків та шляхів вирішення виникаючих в цьому процесі проблем.

Виклад основного матеріалу. Громадськість, яку складають люди чи організації, які не є органами влади, – це один з найважливіших національних ресурсів для гармонізації життєдіяльності суспільства. Громадяни, неурядові організації, підприємці тощо в сукупності становлять громадськість. Кожен член громадськості приносить з собою

унікальний підхід до розв'язання екологічних питань. Варто відзначити, що участь громадськості в реалізації державної екологічної політики, у тому числі і на регіональному рівні, на сьогодні визначено низкою нормативно-правових актів, до яких відносяться Укази Президента України “Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні” [4], “Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації” [11], “Стратегія національної безпеки України” Україна у світі, що змінюється” [12]; Закони України “Про громадські об'єднання” [5], “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” [6], “Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року” [9], “Про охорону навколишнього природного середовища” [10]; постановами Кабінету Міністрів України “Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” [7], “Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади” [8], та ін. За визначенням закону “Про громадські об'єднання”, *громадське об'єднання* – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка [5].

Існуючи громадські об'єднання за формою участі в державному екологічному управлінні можна поділити на три категорії, а саме:

– які являють собою пряму форму участі громадськості в державному екологічному управлінні.

– впливають на політичний процес прийняття рішень і офіційну політику непрямым шляхом

– які власним прикладом (здоровий спосіб життя) намагаються переконати інших, змінити загальний менталітет [1, с. 311-312].

Законом України про охорону навколишнього природного середовища визначені спеціальні функції громадського екологічного управління, це організація і проведення громадської екологічної експертизи і громадського контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища [10]. Головними завданнями громадських екологічних об'єднань є здійснення громадського контролю за дотриманням природоохоронного законодавства, практична природоохоронна робота з розв'язання екологічних проблем, поширення екологічної інформації, здійснення освітньої і виховної роботи з метою формування екологічної свідомості населення.

Серед методів найбільше широко використовується екологічна освіта, дослідження, експертні оцінки.

До тенденцій розвитку екологічного суспільного руху в регіонах можна віднести перехід до роботи на професійній основі, просування екологічних ідей у суспільну свідомість, прагнення до кооперації між екологічними громадськими об'єднаннями, побудові коаліцій і мереж, включення в українські й міжнародні мережі та організації, прагнення до посилення впливу на формування екологічної політики в регіоні, до фінансової й організаційної незалежності.

Серед джерел фінансування таких організацій необхідно вказати гранти закордонних і українських фондів, підтримку місцевих донорів, включаючи комерційні фірми, політичні партії, місцеві органи влади. Громадські організації можуть зіграти важливу роль, привертаючи увагу до підприємств, діяльність яких призвела до порушення стану довкілля.

Основними проблемами існування та розвитку екологічного суспільного руху є: фінансова нестабільність, незначна участь в прийнятті управлінських рішень і використання юридичних методів. До проблем, треба віднести й той факт, що місцеві органи влади та місцевого самоврядування, відповідальні за реалізацію державної екологічної політики,

практично не підтримують і не розглядають екологічні громадські організації як довгострокових партнерів, прагнучи залучати їх лише у випадках, коли необхідний "голос громадськості" у підтримку влади.

Можливості реального впливу громадськості на прийняття екологічно значущих рішень відсутні, в тому числі через такі причини:

- рішення приймаються потайки та кулуарно, громадськість дізнається про них, як правило по факту початку робіт;
- в Україні відсутні законодавчі норми, які б зобов'язували чиновників керуватися думкою громадськості.

Можемо сформулювати позитивні та негативні наслідки від участі громадськості в реалізації державної екологічної політики. (табл.1)

Таблиця 1

Можливі наслідки від участі громадськості
в реалізації державної екологічної політики

Позитивні	Негативні
Підвищення якості процесу прийняття та виконання рішень	Збільшення фінансових витрат
Підвищення рівня довіри до органів державної влади, органів місцевого самоврядування	Затягування процесу прийняття рішень
Налагодження партнерських відносин між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськості	Гальмування здійснення політики

З метою подальшого розвитку громадянського суспільства як одного із суб'єктів реалізації державної екологічної політики, необхідно:

- вдосконалення законодавства для створення правових умов, що дозволяють громадянам брати участь у прийнятті та реалізації екологічно значущих рішень, у тому числі шляхом проведення опитувань, громадських слухань, експертиз і референдумів;
- забезпечення можливості проходження служби в структурах та на об'єктах, що реалізують політику в області екології;
- підтримка екологічних громадських об'єднань і благодійної діяльності;
- створення умов для підтримки і розвитку традиційного екологічно збалансованого природокористування;
- вдосконалення законодавства з метою розвитку громадського екологічного контролю, у тому числі громадських інспекцій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ефективність реалізації еко-логічної політики значною мірою залежить від активності населення та громадських організацій. У складних умовах несформованого громадянського суспільства велике значення мають реальні громадські ініціативи, спрямовані на вирішення екологічних проблем.

Останнім часом зусиллями громадських організацій розвиваються різні форми участі громадськості в прийнятті рішень. Їм належить важлива роль у залученні жителів до вирішення екологічних проблем, впровадження нових методів інформування та освіти населення.

Перспективні напрями подальших досліджень: дієвим інструментом, який дасть змогу підвищити ефективність взаємодії органів місцевого самоврядування та громадськості, може стати розробка модельного Положення про організацію громадського обговорення та громадських слухань з питань охорони навколишнього середовища, природокористування та екологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Екологічне управління: Підручник / [В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін.] – К. : Либідь, 2004. – 432 с.
2. Emergency Planning and Community Right to Know Act [Електронний ресурс].–Режим доступу : <http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/192541>
3. Основи демократії. Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. А.Колодій. – К. : Вид-во “Ай Бі”, 2002. – 684 с.
4. Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України від 25 січня 2012 року № 32/2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/32/2012>
5. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI// Відомості Верховної Ради України – 2013 р. – № 1. – Ст. 1.
6. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24 лютого 1994 року № 4004-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T400400.html
7. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>
8. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади від 5 листопада 2008 року № 976 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://krjust.at.ua/PDF/dokument_microsoft_word-2.pdf.
9. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року:Закон України від 21 груд. 2010 року № 2818-VI // Відомості Верховної Ради України.– 2011. – № 26. – Ст. 218.
10. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41.– Ст. 546
11. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації [Електронний ресурс]: Указ Президента від 24 березня 2012 року № 212/2012 – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/212/2012>
12. Стратегія національної безпеки України ”Україна у світі, що змінюється” : Указ Президента України від 8 червня 2012 року № 389/2012 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 45. – Ст. 1749.
13. Экологическая информация и принципы работы с ней [Електронний ресурс]/ [Гусева Т.В., Дайман С.Ю., Хотулева М.В., Виниченко В.Н. та ін.] ; под ред. В.Н.Виниченко. – 209 с. – Режим доступу: <http://www.ecoline.ru/mc/infobook/>
14. Экология Крыма : справочное пособие / Под ред. Н. В. Багрова и В. А. Бокова.– Симферополь : Крымское учебно-педагогическое государственное издательство, 2003. – 360 с.

*Строкань В.О.,
студент 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України **

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Найпродуктивнішим періодом розвитку модерної екологічної політики на теренах Європейського континенту вважаються 60–70 рр. ХХ ст. Важливою тогочасною подією стала доповідь Генерального секретаря ООН у 1969 р., яка була присвячена впливу діяльності людини на довкілля. Варто сказати, що документ, який оновив та розширив Римський договір (1957 р.), створив чіткі правові основи для реалізації екологічної політики, а також перетворив її у сферу політичних дій, – був підписаний у лютому 1986 р. Йдеться про Єдиний Європейський Акт (ЄЄА), що набув чинності 1 липня 1987 р. Згодом ЄЄА додав розділ ХІХ (колишній ХVІ) до договору про заснування ЄС під назвою: «Навколишнє середовище» («Довкілля»), який включає три статті: Стаття 174 (колишня 130 r) визначає мету екологічної політики Співтовариства, а також компетенції держав-членів вести переговори з міжнародними органами та укладати міжнародні угоди. Стаття 175 (130 s) визначає дії, які повинні бути виконанні Співтовариством для досягнення цілей, зазначених у ст.174. Стаття 176 (130 t) передбачає, що «держави-члени можуть мати або запроваджувати жорсткіші захисні заходи, які не повинні суперечити цьому Договору» [2, с. 140–142]. Для чіткішого розуміння екологічної політики Європейського Союзу варто окреслити принципи її здійснення. Передусім зазначимо, що принципи – це фундаментальні засади, вихідні ідеї, базовими характеристиками яких є універсальність, загальність, значущість та вища імперативність. У центрі нашої уваги перебуватимуть як загальні принципи екологічної політики ЄС, так і спеціальні принципи та домінанти. До загальних принципів зарахуємо принцип гуманізму, що трактується як домінування у формуванні та здійсненні політики охорони природного довкілля, невід’ємних прав і свобод людини, принцип законності, принцип демократизму тощо. До спеціальних принципів екологічної політики ЄС ми зараховуємо: принцип сталого розвитку, міжгенераційної рівності, запобігання та попередження, доступу громадськості до екологічної інформації і вирішення екологічних проблем за участю зацікавлених громадян, загальної та диференційованої відповідальності, оцінки впливу на навколишнє середовище, «забруднювач платить» [8, с. 27–30]. Наступним кроком діяльності Ради Європейських Співтовариств було прийняття Третьої програми екологічних дій ЄС 7 лютого 1983 р. Незважаючи на тотожність назви із попередньою програмою екологічних дій, ця програма містила значну частину принципово нових елементів, які стосувалися чотирьох аспектів екологічної політики Співтовариства [1, с. 238]. Насамперед в ній говорилося про необхідність подальшої інтеграції екологічної політики в інші секторальні політики Співтовариства. Зокрема зроблено наголос як на соціальних, так і на економічних аспектах екологічної політики, яка, на думку керівництва ЄС, могла сприяти вирішенню окремих економічних проблем (наприклад, безробіття). Увага акцентувалася також на посиленні попереджувальних аспектів екологічної політики, де особливе місце відводилось необхідності оцінки екологічного впливу. Варто констатувати і той факт, що вперше за період підготовки програм екологічних дій Європейська рада окреслила галузі, дії в яких були визнані пріоритетними для покращення стану довкілля. По-перше, пропонувалось уникати будь-якого дублювання дій. По-друге, передбачалась необхідність

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

проведення оцінювання запланованих дій, а також потенційна вигода від їх реалізації. Програма відповідала також духові та формі Маастрихтського договору. Особлива увага приділялась таким п'яти основним секторам, а саме: промисловість, енергетика, транспорт, сільське господарство і туризм [5, с. 235–238]. Нова стратегія діяльності ЄС щодо охорони довкілля відображена у Шостій програмі екологічних дій, яка називається «Навколишнє середовище 2010: наше майбутнє, наш вибір» [3, с. 525– 529]. Її проект розробила Європейська Комісія і подала його до Ради ЄС у 2000 р. Запропонована Стратегія ЄС ґрунтується на чотирьох пріоритетних сферах, а саме: зміні клімату, природі і біорізноманіттю, довкіллю та здоров'ю населення, природним ресурсам і відходам. Як бачимо, усі шість прийнятих Програм екологічних дій ЄС передбачали напрями екологічної політики на визначений період, враховувалися недоліки і прорахунки попередніх, і кожна наступна була все досконалішою. З огляду на це, робимо висновок, що прийняті програми сприятимуть розробленню і реалізації стратегій і заходів, спрямованих на забезпечення економічного зростання та соціального зближення, підвищення життєвого рівня та захисту довкілля, забезпечуючи досягнення довгострокових цілей сталого розвитку. У світових політичних реаліях сьогодення пріоритетного значення набула регіональна політика ЄС, де екологічна складова посідає одне із центральних місць. Основною метою регіональної екологічної політики ЄС є забезпечення гармонійного і сталого розвитку європейських регіонів. Варто наголосити на тому, що регіональна екологічна політика ЄС є невід'ємною компонентою загальноєвропейської політичної стратегії, метою якої є вироблення і впровадження принципів взаємовідносин центру національних держав із регіонами та оздоровлення довкілля [6, с. 5–11]. Загалом екологічна політика є однією з найпріоритетніших сфер для Об'єднаної Європи, а ЄС вважається світовим лідером у позитивній реалізації екологічної політики та успішно вирішує низку екологічних проблем континенту. На регіональному рівні ЄС бере участь у Дунайській та Рейнській конвенціях, Європейській конвенції щодо захисту дикої природи, Конвенції про транскордонне забруднення повітря, Боннській угоді про попередження забруднення Північного моря тощо. Стратегічною метою сучасної екологічної політики ЄС є збереження природних екосистем, покращення здоров'я населення і демографічної ситуації, забезпечення екологічної безпеки ЄС і підвищення рівня життя та здоров'я європейців. Модерна екологічна політика ЄС нерозривно пов'язана з іншими політиками, такими як соціальна, економічна, науково-технічна, а тому основна увага зосереджується на антропогенній та техногенній діяльності на навколишнє середовище у державах–членах ЄС, наслідком якої є так званий ефект бумеранга. Власне модель партнерства слугує одним із найефективніших напрямів підвищення рівня вагомості екологічної політики ЄС у міжнародному аспекті. З одного боку, модель партнерства передбачає існування зацікавлених суб'єктів на усіх інституційних рівнях, які б могли бути «партнерами» у вирішенні назрілих екологічних проблем. З іншого, – це існування пропозицій щодо практичної імплементації заходів з метою залучення громадянського суспільства до ефективного формування екологічної політики. Тому можемо зробити висновок, що екологічна політика ЄС є однією із пріоритетних сфер процесу євроінтеграції. Отже, імплементація нормативно-правової бази у сфері екологічної політики до законодавства України є одним із пріоритетних завдань на шляху євроінтеграції України та ЄС. У цьому випадку перспективними варто вважати подальші дослідження проблеми нормативного забезпечення захисту довкілля, відмінності ситуації у різних державах – членах Співтовариства, а також в окремих регіонах. Йдеться про послідовне вироблення економічно та законодавчо ефективних інструментів, які б на практиці стимулювали природоохоронну діяльність, зокрема, екологічні податки та квотування викидів шкідливих речовин. Проте не варто забувати і того факту, що адаптацію до законодавства ЄС в сфері охорони здоров'я описують як «гірку пігулку», яку держави-кандидати мають проковтнути заради виконання їх стратегічного завдання, – членства у ЄС. Тому завданням теперішніх як центральних, так і

місцевих органів державної влади в Україні, повинна бути перманентна праця над імплементацією принципів і стандартів європейської екологічної політики, з метою набуття гідного місця нашої держави у Європейському Союзі.

Список використаних джерел:

1. Європейський Союз. Консолідовані договори. – К.: PortRoyal, 1999. – С. 140–142.
2. Копійка В.В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко; за ред. Л.В. Губерського. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2012. – 759 с.
3. Микієвич М.М. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. / М.М. Микієвич, А.О. Андрусевич – Львів, 2004. – 256 с.

Терещенко Н. А.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України**

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В умовах глобальних інтеграційних процесів, зокрема, у рамках Європейського Союзу, важливою є проблема, пов'язана із захистом навколишнього середовища. Варто вказати, що ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем. З огляду на це, екологічну ситуацію та стан довкілля у країнах-членах ЄС не треба зводити до єдиного знаменника, оскільки екологічні проблеми мають транскордонний характер, істотно впливаючи на динаміку розвитку сучасних міжнародних відносин. Отож, держави є екологічно залежними одна від одної, оскільки природне довкілля не має кордонів. На рівні окремих держав сьогодні фактично неможливо вирішувати комплекс значущих екологічних проблем, зокрема, глобального характеру. Це зумовлює потребу формування спільної екологічної політики багатьох держав. Однією із основних передумов виникнення і розвитку міжнародної екологічної співпраці, зокрема й потреби у міжнародно-правовому регулюванні охорони навколишнього середовища, є обмеженість природних ресурсів і зростаючі потреби у них. І приклад екологічної політики ЄС, який за останні десятиліття досяг значних успіхів у регулюванні та координації природоохоронної діяльності держав-членів, розвитку нормативно-правової бази екополітики та розроблення нових підходів до захисту довкілля, є зразком наочності для країн, які досягли у цій сфері значно менших успіхів, зокрема і України.

Внаслідок посилення активізації транскордонної співпраці сьогодні у Європі налічується близько 120 єврорегіонів. Відповідно Україна як країна претендент на членство в ЄС також включилася у процес створення єврорегіонів. Позитивним, на наш погляд, є той момент, що Україна бере участь у шести єврорегіонах: «Карпатський єврорегіон», «Буг», «Нижній Дунай», «Верхній Прут», «Дніпро» і «Слобожанщина». Операційними програмами транскордонної співпраці ЄС, в положеннях яких передбачено фінансування екологічної сфери, є програми INTERREG IVA, INTERREG IVB, INTERREG IVC. Сьогодні екологічна політика ЄС здійснюється відповідно до повноважень Співтовариства у цій сфері, які зафіксовані у Договорі про утворення ЄС. Стратегічною

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

метою сучасної екологічної політики ЄС є збереження природних екосистем, покращення здоров'я населення і демографічної ситуації, забезпечення екологічної безпеки ЄС і підвищення рівня життя та здоров'я європейців. Модерна екологічна політика ЄС нерозривно пов'язана з іншими політиками, такими як соціальна, економічна, науково-технічна, а тому основна увага зосереджується на антропогенній та техногенній діяльності на навколишнє середовище у державах-членах ЄС, наслідком якої є так званий ефект бумеранга. Власне модель партнерства слугує одним із найефективніших напрямів підвищення рівня вагомості екологічної політики ЄС у міжнародному аспекті. З одного боку, модель партнерства передбачає існування зацікавлених суб'єктів на усіх інституційних рівнях, які б могли бути «партнерами» у вирішенні назрілих екологічних проблем. З іншого, – це існування пропозицій щодо практичної імплементації заходів з метою залучення громадянського суспільства до ефективного формування екологічної політики. Тому можемо зробити висновок, що екологічна політика ЄС є однією із пріоритетних сфер процесу євроінтеграції.

Отже, імплементація нормативно-правової бази у сфері екологічної політики до законодавства України є одним із пріоритетних завдань на шляху євроінтеграції України та ЄС. У цьому випадку перспективними варто вважати подальші дослідження проблеми нормативного забезпечення захисту довкілля, відмінності ситуації у різних державах – членах Співтовариства, а також в окремих регіонах. Йдеться про послідовне вироблення економічно та законодавчо ефективних інструментів, які б на практиці стимулювали природоохоронну діяльність, зокрема, екологічні податки та квотування викидів шкідливих речовин. Проте не варто забувати і того факту, що адаптацію до законодавства ЄС в сфері охорони здоров'я описують як «гірку пігулку», яку держави-кандидати мають проковтнути заради виконання їх стратегічного завдання, – членства у ЄС. Тому завданням теперішніх як центральних, так і місцевих органів державної влади в Україні, повинна бути перманентна праця над імплементацією принципів і стандартів європейської екологічної політики, з метою набуття гідного місця нашої держави у Європейському Союзі.

Список використаних джерел:

1. Гришин Н. *Общественность и среда обитания: правовые аспекты участия общественности в принятии экологически значимых решений в России и Европе* / Н. Гришин. – М.: Ин-т проблем гуманизма, 1997. – 466 с.
2. *Європейський Союз. Консолідовані договори.* – К.: PortRoyal, 1999. – С. 140–142.
3. Копійка В.В. *Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб.* / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко; за ред. Л.В. Губерського. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2012. – 759 с.
4. Микієвич М.М. *Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб.* / М.М. Микієвич, А.О. Андрусевич – Львів, 2004. – 256 с.
5. Татам А. *Право Європейського Союзу* / А. Татам. – К.: Абрис, 1998. – 424 с.
6. Шамборовський Г.О. *Регіональна політика Європейського Союзу: навч. посіб.* / Г.О. Шамборовський. – К.: Знання, 2011. – 187 с.

ПРАВОВА ОХОРОНА ЛІСІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Актуальність і гострота екологічних проблем на європейському континенті відома всім дуже добре. Мабуть, немає на планеті регіону, де б екологічна ситуація була б настільки ж складна. Це зумовлює необхідність міждержавного співробітництва в галузі навколишнього середовища, укладення міжнародних договорів, інтенсифікацію співпраці в рамках міжнародних організацій в даній сфері. У зв'язку з цим не може не викликати інтересу діяльність Європейського співтовариства (ЄС) щодо навколишнього середовища. Цікавим зокрема є питання дослідження правової охорони лісів ЄС.

У країнах Європейського союзу налічується приблизно 176 мільйонів гектарів лісу (тобто 42% території ЄС покрито лісами, не враховуючи заморських департаментів, що становить 5% світових лісових ресурсів). Починаючи з шістдесятих років площа лісів постійно збільшується, хоча останнім часом не в такому швидкому темпі. При цьому приблизно 9 мільйонів гектарів лісів (близько 5%) не були схильні до діяльності людини. Ліси Європейського союзу багаті біологічною різноманітністю, яка підтримується заходами, передбаченими Співтовариством. Зокрема, згідно з доповіддю про біологічне різноманіття від 2010 року, кількість деяких видів лісових птахів, яка раніше скорочувалася, зараз стабілізувалося [1].

1 березня 2010 року була опублікована «Зелена книга про захист лісів та інформації про ліси в Європейському союзі. Обговорення цього документа було відкрито з 1 березня по 31 липня 2010 року, воно проходило 3 червня 2010 року на «зеленій тижня» в Брюсселі [3] [1].

У Зеленій книзі наводяться дані за станом лісів в країнах Європейського союзу, описані наявні в розпорядженні інструменти щодо захисту лісів і наводяться основні напрямки лісової політики ЄС. Мета її - дати старт обговорень в рамках Європейського союзу з питань про ліси, по різних можливих підходах до лісокористування в ЄС, до захисту лісів і системи інформації по лісах. Основу даної Зеленої книги заклала Біла книга Європейського ради «Адаптація до кліматичних змін: до рамок європейської діяльності», що з'явилася в 2009 році. Європейська рада стурбована тим, що зміни клімату негативно позначаться на стані лісів в майбутньому, що призведе до серйозних соціальних, економічних та екологічно труднощів. У зв'язку з цим Європейська рада закликає захищати свої ліси, щоб через роки вони продовжували виконувати свої настільки різнопланові ролі. Європа звертає особливу увагу на те, що ліси багатофункціональні, їх екосистеми найбільш багаті у своїй різноманітності. Вони виконують виключно важливі функції для людини. [8].

В «Зеленій книзі» наводяться наступні пропозиції:

- розвивати джерела деревини в ЄС за рахунок збільшення площі вирощування лісів і вирубки дерев;
- використовувати вже існуючі джерела ЄС (лісові чи ні), збільшивши, наприклад, видобуток деревини;
- збільшити дохід від діяльності з виробництва та використання деревини;
- збільшити ввезення необрізаного дерева.

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

В цілому, лісова політика ЄС ґрунтується на компетенціях країн - членів Європейського співтовариства, тому роль ЄС базується на принципі субсидіарності і полягає тільки в доданні більшої значимості національним політикам і програмам, шляхом:

- контролю над лісами в ЄС і повідомлення інформації про їхній стан;
- попередження глобальних змін і залучення уваги країн-учасників до нових проблем;
- пропозиції, а також, можливо, координації та підтримки заходів швидкого реагування в рамках Співтовариства.

В рамках Європейського союзу створена Лісова стратегія, що націлена на раціональне використання лісів і їх багатофункціональності, в якій наводяться всі дії ЄС щодо лісів. Крім неї існує План дій ЄС щодо лісів, що є інструментом координації дій, передбачених стратегією, він також спрямований на посилення захисту біологічного різноманіття, вивчення циклу вуглецю і лісових екосистем. Він передбачає розробку і впровадження контролю над лісами і більш активного захисту лісів. [4].

В даний час Європейський союз має велику кількість інструментів з охорони своїх лісів. Основи, прийняті на Міністерській конференції з охорони лісів в Європі (MCPFE), законодавства країн - членів Європейського союзу і система інформації про стан лісів і застосуванні принципів раціонального ведення лісового господарства сприяють охороні лісових ресурсів Європи. Європейська комісія регулює діяльність різних організацій: постійного лісового комітету, консультативної групи по лісах, консультативної групи по промисловій обробці деревини і експертної групи по лісовим пожежам.

У кожній країні, яка є членом Європейського союзу, існує національне законодавство (а також іноді і регіональне законодавство) з управління лісами. Країни ЄС і їх регіони володіють такими інструментами захисту лісів:

- національними лісовими програмами;
- практичними нормами щодо лісового сектора;
- національними лісовими інвентарем, докладними і систематично оновлюються;
- системами кадастрової реєстрації, це важливий інструмент для економічних і соціальних функцій лісів, що обмежує незаконну перекваліфікацію лісів;
- картографією окремих регіонів, їх лісів і ландшафтного проектування;
- зобов'язаннями з управління лісами, в тому числі і плани з управління лісами, а в деяких випадках і вимоги по особливому ведення лісового господарства;
- зобов'язаннями щодо продукції та посадкового матеріалу;
- планами національних дій в рамках Конвенції про біологічне різноманіття і Конвенції по боротьбі з опустелюванням;
- заходами підтримки приватних власників лісів і їх асоціацій;
- положеннями законів і стимулюючими заходи по скороченню дроблення лісових володінь, в деяких випадках мова йде про заохочення кооперації власників лісів;
- схемами ліцензування, при яких збір деревини повинен бути схвалений компетентними органами;
- обмеженнями в зміні призначення і використання лісових площ. [6].

Незважаючи на різноманітність організацій, що займаються лісами, Європейський союз визнає, що йому необхідна більш повна, докладна й достовірна інформація про свої ліси. Навіть незважаючи на те, що деякі країни - члени Євросоюзу володіють достатньою інформацією на своєму рівні, то на європейському і тим більше світовому рівні ця інформація виявляється менш придатною.

Європейський союз не обмежується лише внутрішньою політикою по відношенню до лісів, Співтовариством підписані різні міжнародні угоди, які регулюють положення лісів у всьому світі. Європейський союз дотримується основних напрямків світової лісової політики. Він намагається ще більше зміцнити охорону лісів шляхом на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Кремер Л., Винтер Г. Экологическое право Европейского Союза / Под ред. О.Л. Дубовик. М.: Издательский дом «Городец», 2007.
2. Дубовик О.Л. Экологическое право: Учебник. 3-е изд. М.: Проспект 2010.
3. Дубовик О.Л., Кремер Л., Люббе-Вольфф Г. Экологическое право. Учебник. 2-е изд. М.: Эксмо, 2008.
4. Люббе-Вольфф Г. Основные характеристики права окружающей среды Германии // Государство и право. 2000. №11. С. 89—94.
5. Кремер Л. Экологическая политика Европейского союза // Современное экологическое право в России и за рубежом / Под ред. О.Л. Дубовик. М.: ИГП-ИНИОН РАН, 2001. С. 9-18.
6. Воронцова О. В. Политика Европейского союза по охране почв//Международное право и международные организации / International Law and International Organizations, №3-2011
7. Воронцова О. В. Международное сотрудничество в вопросе по охране почв//Международное право и международные организации / International Law and International Organizations, №2-2011
8. Никифоров А.А. Международно-правовая охрана окружающей среды в странах Северной Европы//Международное право и международные организации / International Law and International Organizations, №4-2012. стр. 24-38
9. Лалетина А. С. Правовой режим международных трубопроводов на сухопутной территории РФ, континентальном шельфе и исключительной экономической зоне//Международное право и международные организации / International Law and International Organizations, №4-2011. стр. 77-84
10. Молодцова Е. С. Роль международных организаций в охране окружающей среды от радиоактивного загрязнения//Международное право и международные организации / International Law and International Organizations, №3-2011. стр. 6-19
11. Аверина К. Н. Экологическая политика ЕС в области охраны лесов//Международное право и международные организации / International Law and International Organizations, №3-2011. стр. 94-99

*Тирида Є.,
студентка 4 курсу
юридичного факультету
Національного університету
біоресурсів та
природокористування України **

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

В умовах глобальних інтеграційних процесів, зокрема, у рамках Європейського Союзу, важливою є проблема, пов'язана із захистом навколишнього середовища. Варто вказати, що ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем. З огляду на це, екологічну ситуацію та стан довкілля у країнах-членах ЄС не треба зводити до єдиного знаменника, оскільки екологічні проблеми мають

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

транскордонний характер, істотно впливаючи на динаміку розвитку сучасних міжнародних відносин.

Екологічною політикою називають організаційну та регуляторно-контрольну діяльність суспільства і держави, спрямовану на охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання функцій природокористування, охорони природи та забезпечення нормальної життєдіяльності.

Однією із основних передумов виникнення і розвитку міжнародної екологічної співпраці, зокрема й потреби у міжнародно-правовому регулюванні охорони навколишнього середовища, є обмеженість природних ресурсів і зростаючі потреби у них. І приклад екологічної політики ЄС, який за останні десятиліття досяг значних успіхів у регулюванні та координації природоохоронної діяльності держав-членів, розвитку нормативно-правової бази екополітики та розроблення нових підходів до захисту довкілля, є зразком наочності для країн, які досягли у цій сфері значно менших успіхів, зокрема і України.

Всього виділяють 5 етапів формування екологічної політики ЄС.

Перший етап (1957–1971). Цей період характеризується відсутністю в ЄС правової компетенції у сфері довкілля. На цьому етапі проводилися лише одиничні факультативні заходи. Спочатку «довкілля» не було виділено Римським договором 1957 року як сфера загальноєвропейської інтеграції. Однак питання екології визначали межі правового регулювання створення загального ринку країн ЄС, що, наприклад, відбивається в статті 36 зазначеного Договору, яка дозволяє державам-членам ЄС вводити обмеження на імпорт, експорт, транзит у товарному обороті з питань екологічної безпеки. В цілому, незважаючи на відсутність загальної політики у даній сфері у зазначений період, інститути ЄС були підготовлені до розширення своєї діяльності в екологічному напрямку.

Другий етап (1972–1985). Для цього етапу характерне проведення початкових заходів щодо захисту довкілля країнами ЄС, поява перших програм дій у цій сфері, початок розвитку правового регулювання в області екології. У 1972 році Рада глав урядів держав-членів ЄС прийняла рішення про розширення компетенції ЄС, у тому числі у сфері довкілля. Регулювання нової сфери інтеграції проводилося в основному шляхом видання директив-актів гармонізації права держав-членів. ЄС приєднався до ряду найважливіших міжнародних конвенцій з охорони довкілля, наприклад, Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних місць мешкання в Європі, Міжнародної угоди з тропічної деревини, Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані. Другий етап пройшов під знаком становлення політики ЄС стосовно відношення до довкілля і розробки основних засобів її правового регулювання.

Третій етап (1986–1991). Цей період можна охарактеризувати як етап закріплення компетенції у сфері охорони довкілля за інститутами ЄС. Єдиний Європейський Акт 1986 року вніс зміни в Римський договір 1957 року. В ньому були визначені цілі й задачі, принципи і напрямки політики ЄС і у сфері охорони довкілля. У відносинах між ЄС і державами-членами у сфері охорони довкілля був впроваджений принцип субсидіарності. Даний принцип означає, що цілі екологічної політики ЄС можуть бути реалізовані краще, ніж окремими державами-членами.

Четвертий етап (1992–2002). Це етап удосконалювання екологічної політики ЄС. У цілому, за цей час були позначені основні рамки поточної екологічної політики за рахунок інституціонального закріплення питань екологічної політики і проблем довкілля в Договорах ЄС.

П'ятий етап (2003 — до нашого часу). Сьогодні екологічна політика ЄС здійснюється відповідно до повноважень Співтовариства у цій сфері, які зафіксовані у Договорі про утворення ЄС. Стратегічною метою сучасної екологічної політики ЄС є збереження природних екосистем, покращення здоров'я населення і демографічної ситуації, забезпечення екологічної безпеки ЄС і підвищення рівня життя та здоров'я європейців. Модерна екологічна політика ЄС нерозривно пов'язана з іншими політиками, такими як

соціальна, економічна, науково-технічна, а тому основна увага зосереджується на антропогенній та техногенній діяльності на навколишнє середовище у державах-членах ЄС, наслідком якої є так званий ефект бумеранга. Власне модель партнерства слугує одним із найефективніших напрямів підвищення рівня вагомості екологічної політики ЄС у міжнародному аспекті. З одного боку, модель партнерства передбачає існування зацікавлених суб'єктів на усіх інституційних рівнях, які б могли бути «партнерами» у вирішенні назрілих екологічних проблем. З іншого, – це існування пропозицій щодо практичної імплементації заходів з метою залучення громадянського суспільства до ефективного формування екологічної політики. Тому можемо зробити висновок, що екологічна політика ЄС є однією із пріоритетних сфер процесу євроінтеграції.

Список використаних джерел:

1. Особливості формування екологічної політики Європейського Союзу / О. Івасечко // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. - 2013. - Вип. 25. - С. 113-118.
2. Екологічна політика ЄС і проблеми формування системи екологічного управління в Україні / В. С. Загорський // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. - 2014. - Вип. 3. - С. 210-221.

Тихонович А.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ (СТ. 236 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)

Особливої актуальності проблеми довкілля набувають у сучасних умовах розвитку українського суспільства і держави, коли темпи деградації природних об'єктів прискорюються. Наслідком цього є, зокрема, порушення екосистеми, зростання захворюваності населення, смертності та погіршення генофонду нації, що, зрештою, зумовлює такий стан довкілля, який не відповідає встановленим у законодавстві критеріям, стандартам, лімітам і нормативам, які стосуються його чистоти, ресурсомісткості, екологічної стійкості, санітарних вимог, видового різноманіття, здатності задовольняти інтереси громадян. У цьому контексті окремого значення набувають проблеми термінології в галузі правової охорони навколишнього природного середовища, вирішення яких є важливим для правильної кваліфікації злочинів, передбачених у розділі VII Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК) «Злочини проти довкілля» [1, с. 686-687, 698]. З цього приводу заслуговують на увагу доробки та ких сучасних українських вчених, як П.С. Берзін, С.Б. Гавриш, О.О. Дудоров, В.В. Локтіонова, В.К. Матвійчук, В.А. Клименко, Т.В. Корнякова, І.В. Самощенко та ін., які у своїх працях аналізували порушення правил екологічної безпеки, як злочину, що посягає на навколишнє природне середовище, що оточує людину і створює умови для її життя. Тому своїм завданням ця праця й має визначення особливостей кваліфікації порушення правил екологічної безпеки, передбаченого ст. 236 КК, як такого, що «... має загальний характер ... у разі, коли вчинене діяння не охоплюється складами конкретних злочинів, що передбачають посягання на окремі елементи довкілля» [1, с. 698].

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Слід також наголосити на тому, що обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 236, є час вчинення злочину. Так, згідно з диспозицією ст. 236 порушення порядку проведення екологічної експертизи та правил екологічної безпеки має бути здійснено під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів. Проектування утворює розроблення та затвердження документації (проекту), що складається з креслень, графічних і текстових матеріалів, інженерних і кошторисних розрахунків, та визначає планувальні, архітектурні, інженерні та/або технологічні рішення та конструктивні особливості (властивості) підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів, їх основні параметри (містобудівні, об'ємнопланувальні, конструктивні тощо), вартісні показники та організацію конструювання, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, експлуатації та/або ліквідації цих об'єктів. Розміщенням підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів є вчинення всіх операцій щодо їх надання (продаж, оренда) для експлуатації у спеціально відведеному згідно з проектною документацією місці, безпечно протягом тривалого часу. Будівництво охоплює спорудження нового об'єкта, реконструкцію, розширення, добудову, реставрацію і ремонт об'єктів та виконання монтажних робіт [2, с. 398-399]. Реконструкцією слід вважати переобладнання існуючих виробничих потужностей, пов'язане з удосконаленням виробництва і підвищенням його техніко-економічного рівня на основі науково-технічних досягнень, що здійснюється за комплексним проектом підприємства з метою збільшення виробничих потужностей, поліпшення якості та зміни номенклатури продукції, поліпшення умов праці та охорони навколишнього природного середовища. Введення в експлуатацію – це екологічної безпеки (під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів) заподіяло суспільно небезпечні наслідки – загибель людей, екологічне забруднення значних територій або інші тяжкі наслідки. Екологічне забруднення являє собою надходження у навколишнє природне середовище речовин та енергії, які завдають або можуть завдати шкоди екологічній рівновазі, життю і здоров'ю людей, привести до знищення або пошкодження природних ресурсів. Діяльність людини може носити або антропогенний характер (коли люди забруднюють довкілля самим фактом своєї життєдіяльності), або техногенний характер (забруднення довкілля внаслідок функціонування підприємств, технологічних процесів, випробувань, роботи транспорту, а також промислових та інших екологічних аварій). Оскільки будь-яка діяльність людини призводить у більшій чи меншій мірі до забруднення довкілля, вагомим при кваліфікації екологічних правопорушень є аналіз причин і характеру забруднень. Відповідальність за ст. 236 КК настає за техногенні забруднення довкілля або вчинення діянь (дії чи бездіяльності), гічної обстановки внаслідок значного запилення, задимлення, викидів радіоактивних, хімічних, бактеріологічних та інших речовин, що становлять небезпеку для людини, довкілля, матеріальних цінностей тощо. З'ясовуючи питання про те, чи є значною територія, на якій сталося екологічне забруднення, треба враховувати дані про її площу, екологічну унікальність, належність до природно-заповідного фонду чи іншого об'єкта загальнодержавного значення [4, с. 824-826]. Відповідно до абз. 2, 3 п. 5 постанови ПВСУ «Про судову практику у справах про злочини та ніші правопорушення проти довкілля» від 10 грудня 2004 р.- № 17 під тяжкими наслідками слід розуміти: загибель чи масове захворювання людей; істотне погіршення екологічної обстановки в тому чи іншому регіоні (місцевості); зникнення, масові загибель чи тяжкі захворювання об'єктів тваринного і рослинного світу; неможливість відтворити протягом тривалого часу ті чи інші природні об'єкти або використовувати природні ресурси в певному регіоні; генетичне перетворення тих чи інших природних об'єктів; заподіяння матеріальної шкоди в особливо великих розмірах тощо. З'ясовуючи питання про те, чи є загибель або захворювання об'єктів тваринного світу масовими, суди, зокрема, повинні досліджувати

відомості про чисельність тварин, риби, інших організмів, що загинули чи захворіли, їх поширеність на території України або конкретної адміністративнотериторіальної одиниці. Під масовим захворюванням людей слід або невідповідності доступних запасів ресурсів і безпечних умов їх використання, до зменшення стоку поверхневих вод чи скорочення запасів підземних вод. Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 236 КК, є службові особи, а також працівники підприємств, установ і організацій, на яких покладені певні обов'язки: проведення екологічної експертизи, врахування в роботі висновків екологічної експертизи, визначення екологічних нормативів, видача дозволів на використання природних ресурсів та на забруднення довкілля, контроль за дотриманням встановлених екологічних нормативів, у тому числі визначених у дозволах на використання природних ресурсів та забруднення довкілля [4, с. 824-835].

Підбиваючи висновки наведеному вище, відзначаю, що порушення правил екологічної безпеки можна кваліфікувати таким чином: а) здійснення порушення екологічних вимог щодо розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію і експлуатації підприємств, споруд та інших об'єктів та порушення правил екологічної безпеки транспортних засобів слід кваліфікувати за ст. 236 КК; б) порушення правил охорони навколишнього природного середовища при застосуванні засобів захисту рослин, мінеральних добрив, токсичних хімічних речовин та інших препаратів підлягає кваліфікації за ст. 239 КК; в) порушення вимог охорони навколишнього природного середовища та шкідливого біологічного впливу слід кваліфікувати за іншими статтями КК.

Список використаних джерел:

1. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. – Т. 1. – Луганськ: видавництво «Елтон-2», 2012. – 780 с.
2. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х.: Право, 2013. – Т. 2: Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 4-те вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2007. – 1184 с.
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (2-е вид., перероб. та доп.) / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.

Ткаченко В.В.,

*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Актуальність теми: актуальність теми полягає в тому, що нині використання водних ресурсів є невід'ємною складовою природокористування загалом і у зв'язку з цим виникає багато найгостріших питань стосовно водокористування і наявними водними ресурсами. На сьогодні існування людства важко уявити без використання природних ресурсів, зокрема водних, оскільки саме вони сприяють задоволенню життєво необхідних потреб людства.

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

Відповідно до норм національного законодавства водні ресурси - обсяги поверхневих, підземних і морських вод відповідної території [1].

На жаль, питання використання водних ресурсів є досить актуальним, тому що за оцінкою експертів, Україна вважається однією з найменш забезпечених у Європі країн за запасами місцевих водних ресурсів, при цьому використання такого мізерного запасу води є нерациональним та неефективним.

Основним документом Європейського Союзу у галузі охорони водного середовища, раціонального використання та збереження водних ресурсів, запобігання й зменшення забруднення водних об'єктів становить Директива Європейського Парламенту і Ради № 2000/60/ЄС «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства у галузі водної політики» від 23 жовтня 2000 р.

Дана Директива встановлює основні положення для досягнення країнами ЄС доброго стану поверхневих, підземних, перехідних і прибережних вод у межах кожного річкового басейну.

Враховуючи дані положення, вважаємо, що Директива Європейського Парламенту і Ради № 2000/60/ЄС «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства у галузі водної політики» є корисним досвідом і для України у сфері охорони використання природних ресурсів.

Найголовнішими положеннями даної Директиви є: використання економічних інструментів державами-членами може бути доречним як частина програми заходів. Принцип повернення витрат на водопостачання, включаючи витрати на довілля і ресурси, пов'язані зі шкодою або негативним впливом на водне середовище, має бути взятий до уваги у відповідності до, зокрема, принципу "забруднювач платить". Економічний аналіз служб водопостачання, що базується на довгострокових прогнозах постачання і потреби у воді у зоні басейну ріки, буде необхідним для цієї мети; забруднення шляхом викидів, виділення або витоку небезпечних речовин, боротьба із забрудненням якими вимагає першочергових заходів, повинне бути припинене (хоча б поступово). Європейський Парламент і Рада мають погодитися, за пропозицією Комісії, щодо того, які речовини слід вважати такими, що боротьба із забрудненням ними вимагає першочергових заходів, і яких конкретних заходів слід вжити проти забруднення води цими речовинами, беручи до уваги всі важливі джерела і виявляючи рентабельні і пропорційні рівень і поєднання засобів контролю[2].

Отже, враховуючи соціальне призначення водних ресурсів, виконання функціональних обов'язків країни значною мірою впливають на стан та правове регулювання природних ресурсів як на території нашої держави, так і на рівні Європейського Союзу в цілому.

Список використаних джерел:

1. Водний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 06.06.1995 № 213/95-ВР.
2. Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради "Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики" від 23 жовтня 2000 [...]Європейський Союз; Директива, Інформація, Перелік [...] від 23.10.2000 № 2000/60/ЄС.

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА

Державна екологічна політика — це діяльність державних органів, спрямована на забезпечення конституційного права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Екологічну політику також можуть мати окремі підприємства чи організації.

Екологічна політика на національному рівні формується Міністерством екології та природних ресурсів. Ще донедавна Мінприроди одночасно розробляло екологічну політику та впроваджувало її. Наразі у рамках реформи державного управління планується зосередити зусилля Міністерства саме на експертній, аналітичній роботі, яка полягатиме у розробці політичних рішень у природоохоронній діяльності, а їхнє безпосереднє виконання покладатиметься на різні державні агенції, служби або місцеву владу. На мою думку, завданням політики у сфері охорони довкілля є проведення інституційної реформи державної системи охорони довкілля та використання природних ресурсів; упровадження механізмів та інструментів екологічної політики, реалізація пріоритетних національних і державних програм з метою створення умов для сталого збалансованого розвитку держави; створення державної системи регулювання екологічної безпеки як неодмінної складової національної безпеки України. У цій галузі визначено конкретні пріоритетні завдання:

- удосконалення економічних механізмів охорони природи та природокористування з метою формування умов для концентрації фінансових ресурсів та їх цільового використання, щоб фінансувати невідкладні екологічні заходи загальнодержавного і регіонального значення;
- суттєве підвищення ефективності застосування мінерально-сировинної бази та інших природних ресурсів;
- створення державної системи моніторингу довкілля та управління використанням природних ресурсів;
- забезпечення безпеки функціонування АЕС;
- реалізація екологічних програм, спрямованих на поліпшення якості повітря, води, розвиток заповідної справи та створення цілісної екомережі, запровадження і дотримання принципів екологічно збалансованого розвитку;
- упровадження нових правових інструментів з метою розширення можливостей участі громадськості у розв'язанні природоохоронних проблем.

Список використаних джерел:

1. <https://menr.gov.ua/timeline/Nacionalna-ekologichna-politika.html>
2. М.М. Кисельов, Ф.М. Канак “Національне буття серед екологічних реалій” Київ 2004

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

Тригуб О.В.,
студентка четвертого курсу
юридичного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

ГЕНЕЗИС ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗМІН КЛІМАТУ ЇХ ВПЛИВ НА ЄС

Вперше на глобальному рівні необхідність запровадження міжнародних договорів та механізмів, спрямованих на мобілізацію світової спільноти для запобігання зміні клімату, було визнано на Конференції ООН з охорони навколишнього середовища і розвитку, що відбулася у 1992 р. у Ріо-де-Жанейро. Рамкову конвенцію зі зміни клімату ООН [1].

12 червня 1992 р. підписало 154 країни, цим самим зобов'язуючи свої уряди скоротити атмосферні концентрації парникових газів з метою «запобігання небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему Землі» [2, с.107].

Як сторона Конвенції Європейське Співтовариство бере на себе зобов'язання розробляти політику і вживати необхідних заходів для зменшення викидів парникових газів. Згідно зі звітами, які Європейське Співтовариство подавало у Рамкову конвенцію ООН зі зміни клімату [3, с. 133].

Основними перешкодами, що виникають на шляху боротьби зі зміною клімату, Європейське Співтовариство називає політичні труднощі в імплементації механізмів, які інтегрують питання зміни клімату в економічну та секторну політику; малий вплив програм зі збереження та зменшення споживання енергії [4, с. 98].

Київський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату був прийнятий у 1997 р. і має два етапи. Перший період тривав з 2008 по 2012 р. У цей період країни з Додатку I мали зобов'язання з обмеження викидів парникових газів відносно 1990 р. Другий період реалізації Київського протоколу триває з 2013 по 2020 р. . Втім, доповнення до протоколу відносно нових зобов'язань скоротити викиди (т.зв. Доські поправки) й досі не набрали юридичної сили [5, с.23].

Логічним правовим продовженням Київського протоколу стала Паризька угода, вчинена в рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату і погоджена 12 грудня 2015 р. (набрала чинності 4 листопада 2016 р.) Учасники зобов'язали себе зменшити свої викиди вуглецю «якомога швидше» та докласти максимальних зусиль для обмеження глобального потепління на рівні «значно нижче +2°C» [6, с.28].

На відміну від Київського протоколу, у Паризькій угоді зобов'язання зі скорочення шкідливих викидів в атмосферу, вже не залежали від ступеня економічного розвитку, тому вже зараз щодо даної Угоди виникає безліч суперечностей у зв'язку з тим, що велика частина угоди складається зі «слів» або цілей, а не твердих зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату: конвенція від 09.12.1997 р. № 703/97-ВР. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_044
2. Удод Н.М. Глобальні кліматичні зміни: вплив на міжнародну торгівлю та засоби регулювання. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. №3. С. 105–113.
3. Бардіна О.О. Міжнародне нормативне забезпечення вирішення проблем зміни клімату. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 5. С. 131–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2013_5_28

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

4. Шатоха В.І. Лідерство Європейського Союзу у запобіганні зміни клімату: Монографія. Дніпро: Акцент ПП, 2017. 144 с. URL:http://euclim.com/wp-content/uploads/2016/02/Book_EUCLim_A5_HD_opt.pdf
5. Орленко С.Л., Жаліло Я.А., Трофимова І.В. та ін. Протидія глобальній зміні клімату в контексті Кіотських домовленостей: український вимір. Київ. Національний інститут стратегічних досліджень, 2010. 48 с.
6. Шевченко О.В. Проблема зміни клімату в контексті міжнародної безпеки. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2017. № 130. С. 24–37.

Троцьковець К.В.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ЗДІЙСНЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Аналіз правових аспектів функціонування громадських природоохоронних організацій дав можливість визначити основні форми їх діяльності: ініціювання та проведення громадських слухань з екологічних питань; громадське обговорення проектів екологічно значущих рішень; правова просвіта молоді; надання правової допомоги громадянам, екологічні права яких було порушено; робота в складі експертних та робочих груп, комісій, комітетів по розробці планів, програм, проектів нормативно-правових актів; ініціювання та проведення громадської екологічної експертизи, участь у проведенні державної екологічної експертизи; проведення зборів, мітингів, пікетувань, демонстрацій, вуличних походів; звернення до суду.

Під формами діяльності громадських природоохоронних організацій слід розуміти види їх діяльності, які здійснюються передбаченими у законодавстві способами, використовуючи які громадська організація може ефективно контролювати дотримання норм природоохоронного законодавства громадянами, громадськими об'єднаннями, органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, підприємствами, організаціями та їх посадовими особами, а також вживати заходи щодо усунення допущених порушень закону.

Робиться висновок про те, що громадські організації екологічного спрямування є найбільш активними суб'єктами екологічного контролю. Для них законодавством передбачені ширші можливості при вирішенні питань охорони довкілля порівняно з окремими громадянами. Такі об'єднання мають більше практичних можливостей для здійснення природоохоронного контролю, порівняно з громадським інспектором з охорони довкілля. Тому вкрай необхідно, щоб громадські інспектори могли працювати у складі громадських природоохоронних організацій: це значно підвищить ефективність громадського екологічного контролю.

З урахуванням законодавчого закріплення різноманітних можливостей громадськості здійснювати екологічний контроль, доцільно говорити про існування в екологічному праві України окремого правового інституту – інституту громадського екологічного контролю. Цей інститут включає в себе норми, які визначають механізми громадського контролю в галузі охорони довкілля. Хоча до складу даного правового інституту входять норми конституційного та адміністративного права, основу його

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

складають норми екологічного права, і тому робиться висновок про доцільність віднесення правових норм, що регулюють громадський екологічний контроль, до інститутів екологічного права.

Зміст громадського екологічного контролю полягає у реалізації законодавчо закріпленої можливості його суб'єктів здійснювати нагляд за дотриманням органами виконавчої влади, місцевого самоврядування їх посадовими особами, підприємствами, організаціями та громадянами норм екологічного права.

Визначати громадський екологічний контроль як вид екологічного контролю, який здійснюють громадські інспектори з охорони довкілля чи окремих природних ресурсів, громадські організації та окремі громадяни, зацікавлені у нормальному стані навколишнього природного середовища, з метою перевірки дотримання всіма підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, державними органами, їх посадовими особами, а також громадянами вимог природоохоронного законодавства.

Обґрунтовується висновок про те, що громадський екологічний контроль є реальним та дієвим засобом подолання корупції в сфері охорони довкілля. Можливість зробити такий висновок дає екологічна правосвідомість та зацікавленість у нормальному стані довкілля, які є основними рисами суб'єктів громадського екологічного контролю.

Відзначається, що найбільшим недоліком практичної реалізації закріпленого у законодавстві громадського контролю в галузі охорони довкілля є розрив між правовою нормою та її виконанням. У суб'єктів відносин громадського екологічного контролю не завжди є можливість реалізувати права, гарантовані їм законодавством. Не маючи достатнього рівня правової підготовки, громадські нерідко виявляються безпорадними перед посадовими особами органів державної влади та комерційних структур. Тому головна роль у здійсненні громадського екологічного контролю належить громадським інспекторам з охорони довкілля та громадським організаціям екологічного спрямування.

Обґрунтовується необхідність створення дорадчо-консультативного органу – Вищої екологічної ради України, завданням якого буде надання експертно-консультативної допомоги органам державної влади у їх законотворчій діяльності. Обґрунтовується необхідність внесення до Екологічного кодексу розділу "Екологічний контроль" і виділення у ньому окремої глави "Громадський екологічний контроль".

Список використаних джерел:

1. Федоровська О. Б. Право на екологічну інформацію // Юридична Україна. – 2003. – № 7. – С. 40-43.
2. Федоровська О. Б. Розвиток інституту громадського контролю в галузі охорони довкілля за законодавством України: історія питання // Держава і право: Зб. наук. пр. – Вип. 29. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – С. 478-484.
3. Федоровська О. Б. Громадський контроль в галузі охорони довкілля: проблеми та перспективи // Юридична Україна. – № 4. – 2005. – С. 70-74.
4. Федоровська О. Б. Громадський контроль в галузі охорони довкілля: проблеми правничої лінгвістики // Право України. – № 2. – 2006. – С. 113-116.
5. Федоровська О. Б. Діяльність громадських інспекторів з охорони довкілля: проблеми правового регулювання // Держава і право: Зб. наук. пр. – Вип. 31. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – С. 367-373.
6. Федоровська О. Б. Проблеми юридичної відповідальності за порушення законодавства про громадський контроль в галузі охорони довкілля // Юридична Україна. – № 5. – 2006. – С. 73-77.

РОЛЬ І МІСЦЕ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Постановка проблеми. Одним із різновидів екологічного управління є громадське екологічне управління. Його існування зумовлено, насамперед, необхідністю реалізації прав громадян на участь в управлінні державними справами, яке проголошено в ст. 38 Конституції України, та забезпечення захисту від свавілля органів влади, нехтування і зневажання з їхнього боку екологічних та суміжних з ними прав населення. Збереження природних ресурсів і охорона навколишнього середовища стали включатися до соціальних систем лише недавно, з приверненням уваги до екологічних проблем, посиленням громадської свідомості та відповідальності. Аналіз досліджень та публікацій, де започатковано розв'язання даної проблеми. Розгляд даної проблематики з позицій сучасної науки як глобальна проблема був закладений в 1970-х рр. працями вчених Римського клубу: Д.Мелоуза, Д.Медоуза, М.Месаровича, Е.Ласло, Я.Тинбертена, А.Печеї, Д. Габора та ін. У колишній радянській науці найбільш значущими дослідженнями вважалися роботи Н.Агафонова, О.Дрейера, Р.Ісляєва, В.Лося, Н.Рюміної, А.Урсула та ін. Дослідженню екологічних аспектів у державному управлінні присвячено праці В.Погорілка, В.Мунтіяна, М.Хилька, В.Бакуменка. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Відповідно до законодавства України громадяни можуть впливати на формування екологічної політики як безпосередньо, так і опосередковано. Реалізація цього права здійснюється шляхом виборів до органів державної влади та місцевого самоврядування, організації та участі в діяльності політичних партій і громадських організацій, внесення пропозицій до органів влади, а також заслуховування звітів посадових осіб. Але особливості саме екологічного управління, менеджменту і моніторингу з боку громадськості та визначення найбільш перспективних напрямів їх удосконалення потребують сьогодні подальшого аналізу і вироблення сучасних рекомендацій. Формулювання цілей статті (постановка завдання). Враховуючи актуальність та ступінь розробленості зазначеної проблеми, метою статті є дослідження особливостей екологічного управління, менеджменту і моніторингу з боку громадськості та визначення найбільш перспективних напрямів їх удосконалення. Виклад основного матеріалу дослідження. Деякі аспекти громадського екологічного управління мають давню історію. Зокрема, Карел ван дер Звеп вказує, що шведська правова система вже у XVIII ст. містила норми, які можна віднести до участі громадськості. Подібні приклади є в історії попередніх періодів: у середньовіччі або навіть раніше – з 1000 року нашої ери. Люди, які жили в “низинних землях” (Голландія, Данія, Німеччина), постійно перебували у стані війни з морем. Тому вони мусили займатись меліорацією, польдеризацією, будівництвом дамб і контролюванням рівня води відповідно до дійсної потреби. Зведення дамб потребує управління й регулювання, і найдавніші відомі нам правила належать до 1100 р. нашої ери. Це були так звані *Rustringer Rules of Law*, які безпосередньо залучали місцеве населення до вирішення цих питань. Такий вид прямого

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

залучення громадськості існує в Нідерландах і нині [1]. Однак такі механізми громадської участі здебільшого лише дотично стосувалися екологічних питань. Право громадян на участь у процесі прийняття рішень при здійсненні екологічного управління передбачено багатьма міжнародно-правовими актами. Зокрема, принципом 10 Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку встановлено: “Екологічні проблеми найкраще вирішуються за участю всіх зацікавлених громадян на відповідному рівні. На національному рівні кожен індивід повинен мати можливість належного доступу до всієї інформації про навколишнє середовище, яка є в розпорядженні владних структур, включаючи інформацію щодо небезпечних речовин та видів діяльності, а також можливості брати участь у процесі прийняття рішень. Держави сприяють інформуванню й участі громадськості”. 23-25 жовтня 1995 р. в Софії під час III Всеєвропейської конференції міністрів охорони довкілля було прийнято “Керівні принципи із забезпечення доступу до екологічної інформації і участі громадськості в процесі прийняття рішень з питань охорони довкілля”. Процес реалізації цих положень знайшов своє відображення в “Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля” – так званій Оргузькій Конвенції, яку було підписано 25 червня 1998 р. і ратифіковано Україною в 1999 р. Особливістю цієї Конвенції є те, що вона, на відміну від інших, не тільки містить матеріальні норми, які закріплюють право громадян на участь в екологічному управлінні, але й встановлює процесуальний порядок реалізації цих прав. Національним законодавством України також передбачено можливості здійснення громадянами та їх об’єднаннями функцій екологічного управління. У багатьох випадках воно регламентує участь громадськості в процесі екологічного управління значно ширше, ніж це передбачено міжнародними нормами. Зокрема, ст. 9 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” закріплює екологічні права громадян України. У розд. IV цього Закону – “Повноваження органів з управління в галузі охорони навколишнього природного середовища” – міститься ст. 21 “Повноваження громадських об’єднань у галузі охорони навколишнього природного середовища”, в якій встановлено права громадських природоохоронних об’єднань. На основі аналізу положень законодавства з питань участі в процесі екологічного управління громадян та їх об’єднань, можливості щодо участі в екологоуправлінських процесах можна поділити на кілька груп:

- вплив на формування екологічної політики на різних рівнях і участь у прийнятті екологічно значущих рішень;
- громадський екологічний моніторинг;
- ініціація і проведення екологічної експертизи;
- здійснення громадського екологічного контролю.

Реалізація цих можливостей частково прямо передбачена в екологічному законодавстві, частково міститься в інших нормативних актах і є формою реалізації загальних прав громадян. В останньому варіанті особливості їх застосування характеризуються об’єктом, на який спрвляється вплив, – людину, а через неї – на навколишнє природне середовище. Саме через таку класифікацію, хоча вона і є досить відносною, уявляється найбільш правильним розглянути громадське екологічне управління. Відповідно до законодавства України громадяни можуть впливати на формування екологічної політики як прямо, так і опосередковано. Реалізація цього права здійснюється шляхом виборів до органів державної влади та місцевого самоврядування, організації та участі в діяльності політичних партій і громадських організацій, внесення пропозицій до органів влади, а також заслуховування звітів посадових осіб. Найбільший інтерес становлять можливості міжсекторальної співпраці між органами влади, представниками бізнесу і громадськістю. Такі форми співпраці набувають усе більшого поширення. Останнім часом все більше уваги приділяється процедурним питанням щодо участі громадськості в прийнятті екологічно значущих рішень. Наприклад, уже згадувана Оргузька конвенція в ст. 6, 7, 8 передбачає, що кожна з країн – сторін Конвенції – забезпечує участь громадськості в прийнятті рішень щодо конкретних видів діяльності, у розробці планів, програм і політичних документів, пов’язаних з навколишнім середовищем, підготовці нормативних

актів виконавчої влади і/або загальнообов'язкових юридичних актів. До недавнього часу обов'язковість проведення громадських слухань передбачалася лише з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки. Випадки і порядок їх проведення встановлено Постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 1998 р. “Про затвердження Порядку проведення громадських слухань з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки”. З ратифікацією Оргуської конвенції перелік випадків проведення громадських слухань з екологічних питань значно розширився. Але громадські слухання можуть проводитись і у випадках, не передбачених даними нормативними актами. Зокрема, відповідно до ст. 13 Закону України “Про місцеве самоврядування” проведення громадських слухань є обов'язковим не рідше одного разу на рік. Порядок їх проведення визначається статутом територіальної громади. Таким чином, обов'язковість проведення громадських слухань з екологічних питань може бути врегульована на локальному рівні. Наприклад, порядок проведення громадських 4 слухань у м. Харків передбачений у ст. 24 глави IV “Форми безпосередньої реалізації повноважень територіальної громади” Статуту територіальної громади міста Харкова [2]. Основною проблемою при проведенні громадських слухань є врахування зауважень, що виникли при їх проведенні. Відповідно до Закону України “Про місцеве самоврядування” та Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку проведення громадських слухань з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки” всі пропозиції за результатами громадських слухань підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування. Але розгляд не означає врахування, тобто сама ідея проведення громадських слухань може перетворитися на формальність, неприємну, але необхідну процедуру для органів влади. Разом із тим представники громадськості часто не є спеціалістами з екологічних питань, на їхню позицію можуть впливати різні чинники. Така ситуація потребує свого законодавчого вирішення. Відповідно до Постанови Верховної Ради України “Про рекомендації парламентських слухань щодо дотримання вимог екологічного законодавства в Україні, напрямів реалізації та вдосконалення екологічної політики” Верховна Рада звернулася до Кабінету Міністрів України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських рад, відповідних державних адміністрацій, громадських організацій з пропозицією щодо розробки проекту Закону України “Про екологічні громадські слухання”. У цьому проекті необхідно передбачити обов'язок органу, що організує громадські слухання, розглянути всі зауваження, що надійшли під час проведення слухань, оцінити їх і дати обґрунтовану відповідь у засобах масової інформації відповідного рівня у разі, коли ті чи інші зауваження не було враховано при прийнятті остаточного рішення. Можливість оскарження такої відповіді може стати сильним стримуючим фактором для органів влади і місцевого самоврядування, який не дозволить ігнорувати думку громадськості. Значна частина екологічно значущої інформації отримується громадянами і громадськими організаціями шляхом спостережень. Особливістю названих суб'єктів є те, що в процесі визначення стану навколишнього природного середовища і його компонентів вони не обмежені якимись процесуальними чи територіальними рамками, а також часом. Ця діяльність може не мати цілеспрямованого характеру, може відбуватись одноразово чи періодично. Неабияку роль відіграє й внутрішня мотивація (висока громадська активність особи, турбота про чистоту прибудинкової території тощо). Державні службовці через об'єктивні фактори часто обмежені в можливостях щодо своєчасного реагування на порушення екологічного законодавства. Це можуть у повному обсязі компенсувати громадяни, які в ході своєї виробничої діяльності або на відпочинку виявляють порушення екологічного законодавства, а саме: джерела забруднення або його наслідки (мастильні плями, сміття), протиправну діяльність певних осіб (самовільне використання природних об'єктів, порушення правил користування ними). Як правило, таке виявлення відбувається шляхом фізичних спостережень за станом навколишнього природного середовища, а також за

певними індикаційними видами рослин і тварин. Громадський екологічний моніторинг може мати й цілеспрямований характер. Свого часу в США рух так званих “річкових пішоходів” – осіб, які добровільно 5 здійснювали обходи вздовж рік та струмків з метою встановлення підприємств, що здійснюють промислові скиди у водні об’єкти, – допоміг повному встановленню підприємств-забруднювачів та реагуванню на ці факти з боку державних органів [3]. Подібна діяльність здійснюється громадськими організаціями і в Україні. Основним способом використання такої інформації є її передача органам, що відповідають за стан навколишнього природного середовища, для вжиття заходів щодо усунення порушень екологічного законодавства. Але це не є єдиним шляхом використання такої інформації. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. “Про затвердження Порядку складання паспортів річок і Порядку встановлення берегових смуг водних шляхів та користування ними” для оцінки екологічного стану річок і їх оперативного використання водогосподарськими та іншими заінтересованими організаціями під час вирішення питань комплексного використання водних ресурсів і охорони від забруднення, а також для розроблення прогнозу і заходів щодо їх оздоровлення складаються паспорти річок. У п. серед основних джерел вихідної інформації для складання паспортів річок вказано матеріали комплексних польових обстежень річок та їхніх басейнів. Обмежень щодо того, хто повинен їх проводити, нормативно не встановлено. Тому можна зробити висновок, що громадяни та їх об’єднання мають право брати участь у цьому процесі. На жаль, в Україні не існує засобів матеріального стимулювання осіб, діяльність яких сприяла припиненню екологічного правопорушення, притягненню винних до відповідальності та відшкодуванню шкоди, завданої конкретним правопорушенням. У США законодавчо встановлена і застосовується практика, згідно з якою у разі надання інформації, що тягне за собою кримінальну чи цивільну відповідальність, урядові агентства можуть нагородити особу, яка повідомила цю інформацію, премією у розмірі до 10 тис. дол. США. Вбачається доцільним установити подібне положення і в законодавчому полі України. Сума матеріального стимулювання може встановлюватись у відсотках від суми штрафів, стягнутих із порушників, наприклад 10%, але, наприклад, не більше 1 тис. грн. Таке стимулювання може реально збільшити екологічну активність громадян, але не дасть можливості комерціалізувати цей процес. Крім того, зацікавленість особи, яка виявила правопорушення, в кінцевому результаті розгляду справи забезпечить постійний контроль за діяльністю спеціально уповноважених органів влади і прозорість процесу правозастосування. Питання проведення екологічної експертизи, в тому числі і громадської, уже знаходили своє відображення в працях науковців. Разом з тим неможливо не констатувати, що час ставить нові вимоги до ролі громадської екологічної експертизи як функції екологічного управління. Зокрема, в Законі України “Про екологічну експертизу” встановлено строки здійснення державної екологічної експертизи, але не визначено строки проведення громадської екологічної експертизи. У ст. 28 цього Закону перелічено права експерта державної екологічної експертизи, зокрема право на одержання за його вимогою відомостей та матеріалів, необхідних для проведення екологічної експертизи. Подібного права експерт громадської екологічної експертизи не має, але на нього відповідно до Закону України “Про екологічну експертизу”, зокрема ст. 29, поширюються всі обов’язки експерта щодо проведення екологічної експертизи. Серед них – обов’язок забезпечувати всебічне, комплексне, об’єктивне, якісне й ефективне проведення екологічної експертизи, що є неможливим за відсутності потрібних матеріалів. Зважаючи на це необхідно було б внести зміни до Закону України “Про екологічну експертизу” в частині прав експерта громадської екологічної експертизи, прирівнявши його статус до статусу експерта державної екологічної експертизи, встановити строки проведення громадської екологічної експертизи на рівні строків проведення державної. Уявляється також доцільним змінити ставлення до висновку громадської екологічної експертизи. Проведення екологічної експертизи, в тому числі і громадської, є достатньо

дорогим процесом, на експерта покладаються певні обов'язки. Тому у формулюванні “висновки громадської екологічної експертизи можуть враховуватись при проведенні державної екологічної експертизи, а також органами, що приймають рішення про реалізацію об'єкта експертизи” (ст. 42 Закону України “Про екологічну експертизу”) слова “можуть враховуватись” потрібно замінити на “повинні враховуватись”. Коли ті чи інші висновки громадської екологічної експертизи не враховуються державними органами, повинна бути надана обґрунтована відповідь, з яких причин це сталося. Традиційно роль громадських організацій у нашій країні визначалась як допоміжна щодо діяльності державних органів влади й управління різних рівнів. Такими функціями громадські організації було наділено також і в галузі охорони навколишнього природного середовища. Характерно, що право громадських організацій якимось чином контролювати державні контрольні (наглядові) органи і критикувати їх навіть не передбачалось, оскільки самі ці організації розглядалися лише як придаток останніх. Однак у процесі своєї діяльності і самопізнання громадяни й громадські організації прийшли до розуміння, що вони не повинні залишатися придатком державних органів, виконувати їхні доручення. Таке розуміння в умовах поступової демократизації суспільства призвело до перших конфліктів між громадськими організаціями та державними органами. Спочатку були звернення, намагання змінити окремі дії органів влади, потім – відкриті виступи проти будівництва окремих об'єктів (канал Дунай – Дніпро, Кримська АЕС), за закриття вже діючих (Чорнобильська АЕС) тощо. Активізація громадського екологічного руху зумовила певні зміни і в ставленні громадян і влади до екологічних проблем. У перші після “перебудови” вибори до Верховної Ради СРСР від громадських природоохоронних організацій було обрано 40 депутатів, тобто 2% від загальної кількості. Привернення уваги суспільства до екологічних проблем зумовило деякі поступки з боку державних органів, у тому числі і надання інспекційних повноважень громадським організаціям. Зокрема, відповідно до наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 4 липня 1994 р. “Про громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища” керівникам природоохоронних громадських організацій, як і головним державним інспекторам з охорони навколишнього природного середовища, було надано повноваження призначати громадських інспекторів з видачею відповідних посвідчень. Однак після деякого підйому екологічного руху на фоні економічного занепаду відбувається зниження уваги до екологічних проблем, з'являються випадки їх популістського використання в політичній боротьбі та зловживання наданими повноваженнями. Усвідомивши цей факт, Міністерство охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України своїм наказом від 5 липня 1999 р. затвердило нове “Положення про громадських інспекторів з охорони навколишнього природного середовища”. У цьому положенні вже вилучено пункти щодо повноважень природоохоронних громадських формувань призначати громадських інспекторів. Таким самим чином вирішено питання щодо можливості громадських природоохоронних організацій призначати громадських інспекторів з охорони довкілля і в новому Положенні, затвердженому Наказом міністерства екології та природних ресурсів від 27 лютого 2002 р. Цим самим значно зменшено можливості громадських організацій щодо участі в реагуванні на екологічні правопорушення. З цієї точки зору видається сумнівним твердження Г.А.Ларіонова, що наділення громадських організацій функціями державної інспектури є недоцільним, оскільки це призводить лише до дублювання її функцій, а також функцій державних наглядових органів, причому на нижчому професійному рівні [4]. Йдеться про одностороннє розуміння проблеми. Громадські природоохоронні формування являють собою найбільш екологічно активну частину населення. Багато з членів цих формувань не бачать можливості для співпраці з державними органами на засадах повної підлеглості. Особливо це стосується тих громадян, які мали негативний досвід спілкування з державними органами. Практика свідчить, що більшість громадських природоохоронних формувань вбачають практичну користь від своєї діяльності саме як

опоненти до влади. Працівники державної екологічної інспекції відмічають низьку активність громадських інспекторів, призначених на цю посаду органами Мінекоресурсів, наявність так званих “мертвих душ” – осіб, які призначені на посаду, але не працюють. Проте такого майже не відбувається в тому разі, коли громадського інспектора рекомендувала на цю посаду екологічна громадська організація. Однак призначення громадських інспекторів без згоди органів державного екологічного контролю надає можливості для різних зловживань, тому необхідно дуже виважено підходити до вирішення цього питання. Але проблема не є нерозв’язною. При Міністерстві екології та природних ресурсів і його територіальних управліннях працюють громадські ради зі статусом консультативно-дорадчого органу, які формуються з представників неурядових екологічних організацій для забезпечення врахування інтересів громадськості при прийнятті екологічно значимих рішень, об’єднання інтересів державних органів і громадських організацій екологічного спрямування тощо. Ці організації контактують між собою, знають, які з них реально діють, а також осіб, які в них працюють. Тому вони достатньо проінформовані відносно тих людей, яких рекомендують громадські організації, їхніх ділових, моральних і професійних якостей. Зважаючи на вищевикладене, необхідно нормативно відобразити роль такої інституції, як Громадська рада в процесі призначення громадських інспекторів з охорони навколишнього природного середовища. Цей процес повинен бути прозорим і демократичним. Найбільш вдалим уявляється збереження вже існуючої моделі, коли громадський інспектор призначається посадовими особами органів Мінекоресурсів, та доповнення її в частині можливості призначення громадських інспекторів громадськими організаціями. Таким чином, необхідно нормативно закріпити, що громадська екологічна організація має право рекомендувати кандидата в громадські інспектори з охорони навколишнього природного середовища. Громадська рада при Міністерстві охорони навколишнього природного середовища, аналогічні ради при територіальних органах міністерства розглядають цю кандидатуру і подають свої рекомендації щодо неї посадовим особам органів Мінприроди. Таке саме погодження з громадською радою повинні пройти кандидатури громадських інспекторів, яких рекомендують представники Мінприроди. У разі позитивного висновку громадських рад органи Мінекоресурсів організують співбесіди з кандидатами на знання вимог екологічного законодавства. 8 За результатами співбесід ухвалюють рішення про затвердження кандидатури громадського інспектора. У положенні необхідно відобразити, що співбесіда проводиться комісією, до складу якої входять Голова територіального управління Мінприроди, Голова громадської ради та представники державного управління охорони навколишнього природного середовища і громадської ради в рівній кількості. Цим досягаються наступні цілі: Громадський інспектор з охорони навколишнього природного середовища є незалежною, ефективно діючою інспекційною одиницею, а не “придатком” державних органів. Забезпечується “прозорість” призначення громадських інспекторів, що, безперечно, сприятиме посиленню законності в цьому процесі. З’являється можливість значною мірою запобігти отриманню владних повноважень особами, які не володіють у достатньому обсязі необхідними знаннями або за своїми моральним та діловими якостями не можуть обіймати посаду громадського інспектора. У багатьох країнах світу інститут громадських інспекторів з охорони навколишнього середовища невідомий. Але це не означає, що громадяни тих країн не мають можливостей для здійснення екологічного контролю. Наприклад, у США важливу роль у забезпеченні ефективної реалізації права навколишнього середовища відіграє контроль окремих громадян та їхньої організацій над дотриманням природоохоронного законодавства, який ще називається “приватне забезпечення права навколишнього середовища” (private enforcement of environmental laws). Правовою формою цього контролю виступають позови громадян. Уперше можливість подання громадянами позовів як інструмента контролю за реалізацією положень законодавства була передбачена у федеральному Законі США “Про чисте повітря” в 1970 р. З того часу

аналогічні норми включаються майже в усі нові і вже діючі федеральні закони США, що регулюють антропогенний вплив на навколишнє середовище. Подібні норми існують і в українському законодавстві, але вони виступають більше не як управлінські механізми, а як засоби усунення порушень екологічного законодавства. Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, громадяни та їх об'єднання все активніше виступають суб'єктами екологічного управління. І найчастіше така діяльність пов'язана саме з екологічними аспектами господарської діяльності, оскільки під час її здійснення докільля зазнає найбільшого негативного впливу. В умовах демократизації і екологізації соціальних процесів громадськість отримує все більше можливостей для участі в екологічному управлінні й активно їх реалізує як самостійно, так і на партнерських засадах з органами державного та виробничого екологічного управління. Безумовно, цей ефективний напрям громадської діяльності потребує належного нормативного забезпечення, що і може стати темою для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Екологічні права громадян: як їх захистити за допомогою закону / Благод. фонд "Екоправо-Львів" : Центр громад. екол. адвокатури "Правнича ініціатива" для центр. та схід. Європи ; Регіон. екол. центр для центр. та схід. Європи. – К. : Інформ. агентство "Ехо-Восток", 1997. – С. 14.
2. Статут територіальної громади міста Харкова // Слобода. – 2001. – № 38. – 15 трав.
3. Участие общественности в правовом регулировании воздействия на окружающую среду / Вильям Фатрел, Гровер Рен, Ан Пауерз и др. : пер. с англ. – Вашингтон : Ин-т законодательства окружающей среды, 1991. – С. 18.
4. Ларионов Г. А. Общественный экологический контроль // Государство и право. – 1996. – № 2. – С. 65.

*Українець Д.С.,
студентка 4 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЛАНДШАФТІВ ЄС ТА УКРАЇНИ

Одним із глобальних викликів сучасному людству є проблема охорони навколишнього середовища, суттєвим компонентом якого є ландшафти.

Безперечним лідером у сфері правової охорони навколишнього середовища як на європейському континенті, так й у світі нині є Європейський Союз. За весь час проведення Співтовариством екологічної політики було прийнято багато природоохоронних актів, серед яких шість екологічних програм, які є безцінним досвідом у сфері боротьби з кризовою екологічною ситуацією й основою для ефективного правового регулювання навколишнього середовища в цілому та ландшафтів як особливого об'єкта, який потребує охорони [1].

Перша програма 1973 р. є класичним документом у сфері охорони навколишнього середовища періоду звернення європейських держав до проблем екології після Стокгольмської конференції ООН з навколишнього середовища 1972 р. Друга екологічна програма 1978 р. одним із принципів екологічної політики ЄС закріпила підвищення рівня

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

наукового та технологічного знання для покращення якості природного середовища і боротьби із забрудненням.

Третя (1983 р.) і Четверта (1987 р.) екологічні програми окреслили посилення правового захисту ландшафтів і розвиток відповідних інструментів.

Фундаментальною за змістом стала П'ята програма дій у сфері навколишнього середовища 1993 р., яка отримала назву «У напрямку сталості». Вона зосередилася на концепції сталого розвитку, що стала офіційною стратегією ООН щодо виходу людства з екологічної кризи після проведення Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку 1992 р. у Ріо-деЖанейро (РІО-92). Шоста програма дій 2002 р. з'явилася безпосередньо перед Всесвітньою зустріччю на вищому рівні зі сталого розвитку (РІО +10), що пройшла під егідою ООН в Йоханнесбурзі у 2002 р.

Якщо більш детально заглибитися в екологічне законодавство держав-членів ЄС та асоційованих держав у сфері регулювання та охорони ландшафтів, то отримуємо таку статистику: у 7 державах ландшафт як об'єкт статей закріплений Конституцією; у 9 ландшафт є об'єктом спеціального закону. У ряді держав ландшафт є об'єктом статей інших, більш загальних законів. Привертають особливу увагу Італія, Швейцарія, Мальта, Словаччина, Македонія, де ландшафт закріплений і в Конституції, і в спеціальному законі, і як об'єкт статей ряду інших, більш загальних законів [2].

Висвітлення проблеми ландшафтів в сучасному екологічному законодавстві України має лише фрагментарний характер, без належної системи внутрішнього упорядкування норм та приписів, аналіз спеціальних джерел щодо вчення про ландшафти свідчить про недостатнє їх застосування та інтерпретацію у практиці законотворення. І в цьому значна прогалина екологічно-правової науки, яка не приділяла та й недостатньо приділяє нині уваги дослідженню зазначеного феномену, як особливого об'єкта правового регулювання [3].

Регламентация тих чи інших аспектів регулювання ландшафтів міститься у чинному українському законодавстві, але цього недостатньо для комплексного вирішення проблеми правової охорони ландшафтів. В Україні лише започатковується формування нової юридичної моделі регулювання ландшафтів з урахуванням сучасних тенденцій та перспектив правового розвитку з урахуванням національного досвіду та сучасних процесів адаптації екологічного законодавства до правової системи Європейського Союзу щодо використання й охорони навколишнього середовища [4].

Проаналізувавши досвід ЄС в галузі правового регулювання та охорони ландшафтів, можна зробити висновок, що його запозичення буде мати сприятливий вплив не тільки на зменшення прогалин у питаннях регулювання ландшафтів, але й на екологічну ситуацію в Україні в цілому [4]. Очевидно, що це досить тривалий процес, що вимагає ретельного аналізу і систематизації національного законодавства, розробки стратегій адаптації міжнародних норм та їх подальшого ефективного застосування в українському праві.

Список використаних джерел:

1. Задорожній О.В. Міжнародне право навколишнього середовища : підручник / О.В. Задорожній, М.О. Медведєва. – К. : Промінь, 2010. – 510 с.
2. Бут Ю. Стратегічні пріоритети Європейського Союзу в сфері охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування / Бут Ю. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2011. – Вип. 98, ч. 2. – С. 6–8.
3. Екологічне право України : підруч. для студ. вищих навч. закладів / за ред. Каракаша І.І. – Одеса : Фенікс, 2012. – 788 с.
4. Балюк Г.І. Досвід правового регулювання відносин щодо охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічних прав громадян на рівні Європейського Союзу та його значення для адаптації законодавства України /

Усенко Ю.Ю.,
*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

АДАПТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Співробітництво у сфері навколишнього середовища розглядається як один із пріоритетних напрямків у відносинах між Україною і Європейським Союзом. Головним документом, що визначає основи співпраці України та Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища, є Угода про партнерство і співробітництво між Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами і Україною, підписана у 1994 році. В Угоді, зокрема, говориться, що Сторони “розвивають та зміцнюють співробітництво між ними в галузі охорони навколишнього середовища та охорони здоров’я”. (ст. 63 (1)). Метою такого співробітництва є боротьба з погіршенням стану навколишнього середовища, яка охоплює такі питання:

- ефективний моніторинг рівнів забруднення й оцінка стану навколишнього середовища; система інформації про стан навколишнього середовища;
- боротьба з локальним, регіональним і транскордонним забрудненням атмосферного повітря та води;
- відновлення природного стану навколишнього середовища;
- стале, ефективне й екологічно безпечне виробництво та використання енергії; безпека підприємств;
- класифікація та безпечне використання хімічних речовин;
- якість води;
- зменшення обсягів, утилізація і безпечне знищення відходів, а також виконання положень Базельської конвенції;
- вплив, який здійснює навколишнє середовище на сільське господарство, ерозія ґрунтів та хімічне забруднення;

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу полягає у поетапному прийнятті та впровадженні нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського Союзу. Питання адаптації законодавства України до стандартів ЄС постало на порядку денному після підписання Угоди про партнерство і співробітництво. Згідно зі статтею 51(1) Угоди про партнерство і співробітництво, “важливою умовою для зміцнення економічних зв’язків між Україною і Співтовариством є зближення існуючого і майбутнього законодавства України із законодавством ЄС. Україна вживе заходів для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведене у відповідність до законодавства Співтовариства.” Серед галузей, в яких буде проводитись адаптація, Угода називає, зокрема, охорону здоров’я та життя людей, тварин і рослин, навколишнього середовища. У Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу 1998 року говориться про те, що адаптація законодавства України до законодавства ЄС полягає у зближенні з сучасною європейською системою права. Це забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

активності громадян України, економічний розвиток держави у рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, який склався у державах — членах ЄС.

У 2000 році була прийнята Програма інтеграції України до Європейського Союзу, в якій проведений аналіз поточного рівня готовності України виконати відповідні зобов'язання у конкретній сфері, зокрема у сфері охорони довкілля, а також визначені короткострокові, середньострокові та довгострокові пріоритети. У 2001 році Міжвідомча координаційна рада з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу затвердила орієнтовний перелік нормативних документів, до яких має бути адаптоване законодавство України протягом 2002-2004 років. У сфері охорони довкілля було визначено 56 документів, які стосуються, зокрема, водної політики, генетично змінених організмів, флори та фауни, оцінки впливу на навколишнє середовище, небезпечних відходів, запобігання забрудненню та ін. У 2003 році Українсько-європейський консультативний центр із питань законодавства провів експертну оцінку наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері навколишнього середовища. Було проведено аналіз ситуації в Україні у відповідних галузях (зокрема вільний доступ до екологічної інформації, оцінка впливу на навколишнє середовище, захист атмосферного повітря від забруднення, захист водних ресурсів, захист навколишнього середовища від відходів, генетично модифіковані організми, охорона природи та ін.), визначено рівень наближення до відповідного нормативно-правового акту в Європейському Союзі, а також зроблено ряд рекомендацій у цій сфері.

ЄС підтримує адаптацію законодавства України шляхом надання технічної допомоги ЄС, зокрема через заснований у рамках програми Tacis Українсько-європейський консультативний центр із питань законодавства та через низку інших проектів, включаючи “Правові студії” та “Управління стандартами у сфері охорони навколишнього середовища на підприємствах”. Нещодавно розпочав свою роботу проект “Розробка стратегії гармонізації правової бази поведження з відходами на державному і регіональному рівні зі стандартами Європейського Союзу”. Зрозуміло, що процес адаптації є нелегким завданням для України. Адже, незважаючи на розробку механізму адаптації, визначення її основних етапів та методів, існує і ряд проблем, що полягають, зокрема, у чіткому визначенні термінів, що використовуються, та правильному їх перекладі, виділенні питань, які потребують адаптації, у відсутності достатньої кількості спеціалістів у сфері європейського права та ін.

Список використаних джерел:

1. Угода про партнерство і співробітництво між Європейськими Співтовариствами і їх державами-членами та Україною 1994 р. (Угода про партнерство і співробітництво між Європейськими Співтовариствами і їх державами-членами та Україною. — К., Делегація Європейської Комісії. 1998). Комісії. 1998.).
2. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України (<http://www.delukr.cec.eu.int/en/Data/strategy-ukr.pdf>)
3. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу 1998 р. (Офіційний вісник України, 1998, N 24 (02.07.98), ст. 870). 4. Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу 1999 р. (Офіційний вісник України, 1999, N 33 (03.09.99), ст. 1735).
4. Закон України „Про Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” 2003 р. (http://www.eclg.gov.ua/ukr_adaptazzi/approximation_program_last.htm).
5. Спільна доповідь щодо виконання угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС (http://www.eclg.gov.ua/02_pca_report.htm).
6. Програма інтеграції України до Європейського Союзу (http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/category?cat_id—31660).

Федорович А.,
*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України**

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

За оцінками європейських фахівців з екологічного права, станом на сьогодні законодавство ЄС у сфері охорони довкілля є одним з найбільших повних, розроблених, прогресивних і досконалих.

Крім того, зараз часто вживається новий науковий термін «європеїзація права довкілля», що розуміється як «сталій, впевнений, насичений і широкопливовий», а також «невпинний» прогресивний розвиток, що створює найбільш важливий аспект денационалізації права довкілля, яке само по собі виникло із міжнародного права навколишнього середовища і міжнародного торгового права.

Сьогодні захист навколишнього середовища відноситься до сфер спільної компетенції Союзу і держав-членів, а політика ЄС щодо навколишнього середовища - одне з напрямків його діяльності.

Аналіз формування і розвитку екологічної політики, компетенції та законодавства ЄС дає підставу говорити про наявність певного корисного досвіду у сфері охорони навколишнього середовища: наявність інституту, контролюючого законодавства держав-членів і практику виконання зобов'язань; наявність судового механізму вирішення спорів у цій сфері та інше.

З 2009 р. співпраця України з Європейським Союзом, зокрема, у сфері охорони довкілля, здійснюється в рамках виконання Порядку денного асоціації між Україною та ЄС. Його розроблено на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції, спільної участі, спільної відповідальності та спільної оцінки. Питання охорони довкілля стосуються підготовки до імплементації ЄС та підтримки України у: розробці та імплементації стратегії та плану дій з навколишнього середовища; посиленні адміністративної спроможності, розробці та імплементації законодавства, стратегій та планів у сфері навколишнього природного середовища тощо.

Перші кроки в напрямку адаптації у сфері охорони довкілля в контексті Угоди про асоціацію були зроблені в грудні 2012 р., коли Мінприроди затвердило Наказом від 17.12.2012 р. № 659 Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу, який передбачає перелік директив ЄС у сфері охорони довкілля, до яких повинно адаптуватися українське законодавство.

Зміст основних положень Директиви 2003/4/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 28 січня 2003 р. про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви Ради 90/313/ЄЕС полягає у наступному: подано визначення терміну екологічної інформації, заявника, громадськості тощо; передбачено перелік прав громадян та обов'язки державних органів щодо доступу до інформації про навколишнє природне середовище за запитом; зазначено винятки щодо доступу до інформації; передбачено грошовий збір; визначено гарантії доступу до правосуддя з питань доступу до інформації; визначено стандарти якості інформації щодо навколишнього природного середовища.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС це новий поштовх для вдосконалення правового регулювання відносин у сфері довкілля, покращення виконання міжнародно-правових стандартів через призму джерел права Європейського Союзу, який чи не найбільш відповідально у всьому світі дотримується концепції сталого розвитку. Необхідні дії для апроксимації законодавства України до положень Директив ЄС, зокрема тих, що стосуються управління довкіллям та інтеграції екологічної політики :

1. Прийняти відповідне спеціальне національне законодавство та визначити уповноважений орган з конкретного питання.
2. Визначити процедуру консультацій з громадськістю з екологічних питань;
3. Забезпечити максимальний доступ для громадськості у реалізації екологічно-значимих рішень;
4. Забезпечити домовленості з сусідніми державами щодо обміну екологічною інформацією;
5. Встановити процедуру консультацій та налагодити співпрацю між органами влади та місцевого самоврядування з питань охорони навколишнього природного середовища.

Список використаних джерел:

1. MeYerschmidt K. *Europäisches Umweltrecht* München: Verlag C.H. Beck, 2011. 1007 с. С. 2.
2. Sands Ph. *Principles of international environmental law* / Ph. Sands. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 2-d ed. P. 732.
3. Оцінка впливу на довкілля та участь громадськості: аналітичний порівняльний огляд європейського й українського законодавства та рекомендації щодо впровадження європейських стандартів в Україні. Львів: ЕПЛ, 2013. С. 20.
4. Оцінка екологічної складової двостороннього співробітництва між Україною та Єс / Під ред. Н. Андрусевич. Львів. 2013. С. 9.
5. Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики до інших галузевих політик: короткий опис Директив ЄС та графіку їх впровадження // Проект технічної допомоги ЄС «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні секторальної бюджетної підтримки» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.sbsenvir.org/images/documents/Upravlinnya_brochure_final.pdf.
6. Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики // Complementary Support to the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine (MENR) for the Sector Budget Support Implementation An EU funded project [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.sbs-envir.org/images/documents/mepr_21.08.2014/horizontal.pdf.

УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА РІВНІ ЄС ТА МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність: Проаналізовано досвід країн Європейського Союзу щодо управління у сфері охорони природного середовища та можливості цього - застосування в Україні.

Управління у сфері охорони навколишнього середовища включає в себе правила, практики, політику та інститути, які формують процес людської взаємодії з навколишнім

середовищем. Належне управління у сфері охорони навколишнього середовища враховує роль усіх суб'єктів, які мають вплив на навколишнє середовище. Від уряду до Неурядової організації, приватного сектору та громадянського суспільства, співпраця має вирішальне значення для досягнення ефективного управління, яке може допомогти нам рухатися в напрямку більш сталого майбутнього.

З практичної точки зору управління у сфері охорони навколишнього середовища можна розуміти як «оцінку якості навколишнього середовища та систему управління», але зараз в Україні йде екологічна криза.

Вихід із екологічної кризи, яка склалася в Україні, слід шукати в екологічному оновленні устаткування, інфраструктури виробництва, в реформуванні системи управління охороною навколишнього природного середовища, удосконаленні законодавчо-правового та економічного механізмів регулювання виробничої діяльності юридичних і фізичних осіб щодо охорони, використання природних ресурсів та їх відходів. Проте формування ефективної системи управління охороною довкілля неможливе без досконалого вивчення зарубіжного досвіду: порівняльного аналізу даних, виявлення специфічних особливостей і причин, які визначають вибір конкретних механізмів управління. Для України вартим уваги, на наш погляд, видається досвід країн Європейського Союзу, які докорінно змінили як саму систему державного управління охороною природного середовища, так і переглянули співвідношення компетенції органів управління різного рівня. Сьогодні, за оцінками В. Тарановського, тільки у країнах Європейської Союзу налічується понад 150 різних механізмів управління охороною довкілля, які поділяються на адміністративні, економічні, ринкові і засновані на активній участі громадськості і [1]. Очевидно, що всі держави застосовують на своїй території ті механізми управління, що оптимально пристосовані до сформованої в країні ситуації.

В останні роки у світову фінансову практику увійшли товарообмінні угоди "борги за природу" ("debt-for-nature swaps") [2]. Суть їх полягає в тому, що банк або зацікавлена група захисників природного середовища викуповує (або отримує назавжди) у кредитора за значно нижчою ціною частину зовнішнього боргу якої-небудь країни, що розвивається і яка виплатити цей борг уже не зможе. Потім дана сума передається в Центральний банк зайомника і використовується на проведення природоохоронних заходів у країні, яка звільнилася від боргу. Списання боргів в обмін на заходи по захисту оточуючого

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

середовища практикує Німеччина. Викладений вище зарубіжний досвід свідчить, що в перспективі розвиток ринкових відносин і конкуренції приведе до значного підвищення рівня виробництва, стимулювання енерго- і ресурсозбереження, структурної перебудови економіки України. Це дозволить суттєво зменшити рівень забруднення довкілля.

Таким чином, досвід реалізації організаційно-економічного державного управління охороною природного середовища європейських країн заслуговує на подальше вивчення і застосування в практичній діяльності відповідних міністерств і відомств, інших органів виконавчої влади і місцевого самоврядування нашої держави. Це сприятиме більш ефективному, екологічнобезпечному використанню природно-ресурсного потенціалу та забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Сахаев В.Г., Шевчук В.Я. Економіка і організація охорони навколишнього середовища. - К.: Вища шк., 1995.-272 с.
2. Umweltabgaben: Grundsatzfragen und abfallwirtschaftliche Anwendung / Zimmermann H. (Hrsg.).-Bonn, 1993.-S. 1.
3. Проект Європейського Союзу «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні секторальної бюджетної підтримки» Посібник: політики та права ЄС з питань, що стосуються довкілля 2013.-168 с.

Франчук В.,

*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ПРАВОВА ОХОРОНА ДИКИХ ПТАХІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ

В умовах глобальних інтеграційних процесів, зокрема, у рамках Європейського Союзу, важливою є проблема, пов'язана із захистом навколишнього середовища. Варто вказати, що ЄС відведено домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем. З огляду на це, екологічну ситуацію та стан довкілля у країнах – членах ЄС не треба зводити до єдиного знаменника, оскільки екологічні проблеми мають транскордонний характер, істотно впливаючи на динаміку розвитку сучасних міжнародних відносин. Отож, держави є екологічно залежними одна від одної, оскільки природне довкілля не має кордонів [1].

Екологічна політика ЄС є багатоскладова: охоплює велику кількість напрямів та спрямована на досягнення широкого кола цілей. Можна стверджувати, що ЄС одне з прогресивних об'єднань сучасності сприяє не лише подоланню вже існуючих проблем, а й спрямовує свою політику на недопущення нових екологічних проблем та катастроф в майбутньому.

Одним із напрямів екологічної політики ЄС є збереження біорізноманіття. Необхідність цього напрямку зумовлена руйнівним впливом людини, її діяльності на природу. Адже в процесі своєї діяльності людина руйнує чимало біосистем і таким чином найбільше страждає саме дика природа, яку можна розглядати як об'єкт політики правого захисту ЄС.

Невід'ємною складовою дикої природи є дикі птахи. Історія їхнього правого захисту на рівні ЄС налічує майже чотири десятиліття. Так, Директива Ради 79/409/ЄЕС від 2

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

квітня 1979 року зі збереження диких птахів набула чинності 1979 р., і вступила в дію в 1981 р.

Директива має на меті створення умов для охорони, управління та контролю за популяціями диких видів птахів, а також регулювання використання цих видів у Європейському Союзі. Вона служить для забезпечення базового захисту диких птахів від лову і забою, а також для забезпечення достатньої охорони ареалів їх проживання, особливо це стосується захисту зникаючих і мігруючих видів; крім того, Директива забороняє масштабний вилов або вилов не вибірковими методами, і запобігає торгівлю та комерційне використання більшості видів птахів.

Відповідно до вказаної Директиви, країни-члени ЄС повинні вживати спеціальні охоронні заходи для забезпечення захисту диких птахів і ареалів їх проживання, особливо видів, наведених у Додатку I, в якому перераховано види і підвиди, що знаходяться під загрозою вимирання, які є вразливими, рідкісними або специфічними з екологічної точки зору. Це передбачає виділення, управління і контроль за Спеціальними захисними зонами, в тому числі також заборону певних видів шкідливої діяльності (наприклад, сільського господарства або лісівництва). Крім створення вказаних зон, країни-члени повинні підтримувати ареали проживання, відновлювати руйновані біотопи і створювати нові для мешкаючих в дикій природі видів птахів [2].

Згідно оціночних досліджень, проведених Європейським Природоохоронним Агентством в травні 2005 р., загальна площа територій, позначених як Спеціальні Захисні Зони мережі «Natura 2000», в рамках Директиви зі збереження диких видів птахів, зросла з 8 до 29 мільйонів гектарів [2]. Це без сумніву можна вважати досягненням.

Але ЄС знаходиться в безперервному процесі розвитку, до його складу входять нові держави з іншим видовим складом тваринного та рослинного світів. У зв'язку з цим до Директиви Ради 79/409/ЄЕС від 2 квітня 1979 року про збереження диких птахів було декілька разів внесено значні зміни. Тому в інтересах ясності та раціональності зазначену Директиву необхідно було кодифікувати. Зважаючи на це та ряд інших об'єктивних обставин 30 листопада 2009 року було прийняту нову Директиву Європейського Парламенту і Ради 2009/147/ЄС від 30 листопада 2009 року про збереження диких птахів.

Відповідно до ст.1 цієї Директиви вона стосується збереження усіх видів диких птахів, що трапляються у стані природної волі на європейській території держав-членів, до яких застосовується Договір про заснування Європейського Співтовариства. Вона охоплює охорону, управління і контроль цих видів, а також встановлює правила їх використання. Варто зауважити, що ця директива застосовується до птахів, їхніх яєць, гнізд та оселищ [3]. Статтю 2 на держав-членів ЄС покладений обов'язок вживають необхідних заходів для підтримання популяції видів, зазначених у статті 1, на рівні, що відповідає, зокрема, екологічним, науковим та культурним вимогам, враховуючи при цьому економічні і рекреаційні вимоги, або для адаптації популяції цих видів до такого рівня.

Збереження, підтримання та відновлення біотопів і оселищ включає, у першу чергу, такі заходи:

- (a) створення природоохоронних територій;
- (b) утримання та управління відповідно до екологічних потреб оселищ всередині і за межами природоохоронних територій;
- (c) відновлення зруйнованих біотопів;
- (d) створення біотопів [3].

Окрім цього передбачено можливість застосування спеціальних заходів з метою досягнення цілей, які встановлені Директивою. Тобто новою Директивою розширено перелік заходів для збереження, підтримання та відновлення біотопів і оселищ.

Але одночасно з цим, держави-члени можуть відступати від положень статей 5-8 у випадку, якщо не існує іншого задовільного рішення через такі причини:

- (a)

- в інтересах безпеки та здоров'я населення,
- в інтересах повітряної безпеки,
- щоб запобігти значній шкоді посівам, худобі, лісам, рибальству і водам,
- з метою охорони флори і фауни;

(b) з метою проведення досліджень та навчання, відновлення популяції, реінтродукції та розведення, необхідного для цих цілей;

(c) щоб дозволити, за умов суворого контролю та на селективній основі, відлов, утримання чи інше розумне використання окремих видів птахів у невеликій кількості.

У відступах, передбачених у параграфі 1, необхідно зазначати:

(a) види, щодо яких застосовується відступ;

(b) засоби, знаряддя чи методи, що їх дозволяють використовувати для відлову або вбивства;

(c) умови виникнення ризику і обставини часу та місця, за яких такі відступи можуть бути дозволені;

(d) орган, уповноважений заявляти, що необхідні умови виконуються, і вирішувати, які засоби, способи чи методи можуть бути використані, в яких межах і ким;

(e) контроль, що здійснюватиметься.

Але при цьому держави-члени щорічно надсилають Комісії звіт про виконання параграфів 1 та 2. [3]. Тобто. Унеможливлено свавільне відступлення від положення Директиви державами-членами.

На підставі вище викладеного можна дійти висновку, що в Європейському Союзі сформована належна правова база, що має довгу історію формування, для встановлення механізму захисту диких птахів. При цьому необхідно відзначити два елементи: по-перше, правовій охороні згідно з наявним правовим механізмом підлягає лише вичерпний перелік диких птахів, а по-друге, особливому захисту підлягають внесені до переліку дикі птахи, що є рідкісними.

Список використаних джерел:

1. Серeda І.Л. Історичний розвиток та формування екологічної політики Європейського Союзу [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11271/1/Sereda__473-478.pdf

2. Директива Європейського союзу зі збереження диких птахів [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pernatidruzi.org.ua/conv.php?convid=10>

3. Директива Європейського Парламенту і Ради 2009/147/ЄС від 30 листопада 2009 року про збереження диких птахів: Директива, Міжнародний документ від 30.11.2009 року № 2009/147/ЄС. Європейський Союз. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-09

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА В ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У багатьох країнах світу створено ефективні організаційні структури і діючий механізм правового регулювання охорони навколишнього середовища, функціонують великі наукові та науково-виробничі центри. Практична охорона навколишнього середовища перетворилася в досить потужну галузь виробництва – утворилася широко розгалужена система, що має у своєму розпорядженні засоби управління якістю навколишнього середовища (оцінка впливу на навколишнє середовище, екологічне маркування та ін.).

Загальні принципи права Європейського Союзу будуються на принципах міжнародного права, а отже, загальні принципи права навколишнього середовища ЄС будуються на загальних принципах міжнародного права загалом й, зокрема, на принципах міжнародного права навколишнього середовища. спеціальні принципи: принцип розширеної відповідальності виробників; принцип профілактики та попередження; принцип справедливості між поколіннями; принцип інтеграції екологічних питань; принцип сталого розвитку; принцип високого рівня захисту; принцип диференційованої відповідальності; принцип участі та інформування громадян. Реалізацію принципів екологічної політики Європейського Союзу в сфері виробництва забезпечує розвинена система правових важелів, таких як: акти вторинного права, національне законодавство, судова практика та доктрина.

Спеціальні принципи: принцип розширеної відповідальності виробників; принцип профілактики та попередження; принцип справедливості між поколіннями; принцип інтеграції екологічних питань; принцип сталого розвитку; принцип високого рівня захисту; принцип диференційованої відповідальності; принцип участі та інформування громадян.

Список використаних джерел:

1. Качурінер В. Л. Становлення та розвиток політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища та екологічних стандартів виробництва / В. Л. Качурінер // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2013. – Вип. 5. – С. 326-331.
2. Качурінер В. Л. Принципы экологической политики Европейского Союза / В. Л. Качурінер // Международный научно-практический правовой журнал «Leges et Vita». – 2013. – № 12/2 (264). – С. 102-105.
3. Качурінер В. Л. Компетенція Європейського Союзу та країн-членів у сфері охорони навколишнього середовища / В. Л. Качурінер // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – Вип. 23. – Ч. 1. – Т. 3. – 2013. – С. 179-182. 16
4. Качурінер В. Л. Характеристика екологічного законодавства Європейського Союзу в сфері виробництва / В. Л. Качурінер // Електронне наукове фахове

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

- видання «Порівняльно-аналітичне право». – 2014. – № 2. – С. 369-371. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.par.in.ua/2_2014/102.pdf
5. Качурінер В. Л. Стратегічні та планові інструменти регулювання екологічних питань в сфері виробництва в праві Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – Вип. 27. – Т. 3. – С. 176-179.
 6. Качурінер В. Л. Інструменти регулювання екологічних питань в сфері виробництва в праві Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2014. – № 9-1. – С. 241-242.

Царук О.В.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА РІВНІ ЄС ТА МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність: Проаналізовано досвід країн Європейського Союзу щодо управління у сфері охорони природного середовища та можливості цього - застосування в Україні.

Управління у сфері охорони навколишнього природного середовища – є забезпечення виконання норм і вимог, які обмежують шкідливий вплив забруднюючих речовин на навколишнє середовище, раціональне використання природних ресурсів та відновлення й відтворення.

Сутність управління у сфері охорони навколишнього природного середовища полягає у виконанні функцій регулювання, нагляду, прогнозування, планування, програмування, інформування, експертизи, досліджень, контролю та інших видів виконавчо-розпорядчої діяльності.

Головною метою екологічного управління є найбільш ефективно досягнення гармонізації соціального, економічного і екологічного розвитку; реалізація законодавства, контроль за дотриманням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо раціонального використання природних ресурсів, досягнення узгодженості дій державних і громадських органів у сфері охорони довкілля.

Основа організації управління навколишнім природним середовищем і раціональним використанням природних ресурсів становить Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Управління у сфері охорони навколишнього природного середовища здійснюється державними органами виконавчої влади загальної та спеціальної компетенції. Органи управління у сфері охорони і використання природних ресурсів – юридично відособлені державні, самоврядні та громадські інституції, уповноважені здійснювати організаційно - розпорядчі, координаційні, консультативні, організаційно-експертні, контрольні та інші функції у сфері забезпечення екологічної безпеки, ефективного використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Система органів управління у сфері екології – це внутрішньо-організована сукупність структурних елементів, яка взаємопов'язана й обмовлена однією метою, виконує для її досягнення відповідні функції.

В Україні конституційно закріплена президентсько-парламентська республіка. Президент, будучи Главою Держави, має найбільш значний вплив на гармонізацію суспільства та інноваційної перебудови економіки, виконання завдань щодо реалізації екологічної політики. Він приймає в разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації з подальшим затвердженням цих рішень Верховною Радою України. Президент України має найбільш сильний вплив на прискорення темпів переходу України до сталого розвитку. Укази й розпорядження Глави Держави мають силу прямої дії і практично все, що розроблено в Україні у напрямку переходу до сталого розвитку, ініціювалися Президентом України.

Верховна Рада України, як орган законодавчої влади, зробила значний внесок у створення й прийняття природоохоронного законодавства, що визначає в Європі як одне з кращих. Свій вплив на процеси гармонізації та збалансованості Верховна Рада здійснює через парламентські слухання з проблемних питань стану навколишнього природного середовища. Верховна Рада України визначає засади внутрішнього та зовнішнього екологічної політики, розробляє і приймає нормативно-правові акти, призначенні для охорони навколишнього природного середовища і здоров'я людини; визначає засади використання природних ресурсів виняткової (морської) економічної зони, освоєння космічного простору, організації та експлуатації енергосистем, транспорту і зв'язку; визначає територіальний устрій України, основи організації діяльності та повноважень суб'єктів державного управління природокористування.

Рада національної безпеки та оборони України вносить пропозиції Президенту України щодо реалізації засад внутрішньої й зовнішньої політики у сфері екологічної безпеки як складової національної безпеки; визначає стратегічні національні інтереси України у сфері екологічної безпеки; координує та здійснює контроль за діяльністю екологічної безпеки; координує та здійснює контроль за діяльністю в разі виникнення кризових екологічних ситуацій.

Міністерство охорони навколишнього природного середовища проводить державну екологічну, науково-технічну та економічну політику, спрямовану на збереження та відтворення безпечного для існування живої та неживої природні навколишнього середовища, забезпечення безпеки функціонування та розвитку ядерного комплексу з мирною метою, захисту життя й здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення стійкого соціально-економічного розвитку та гармонійної взаємодії суспільства й природи. Серед головних завдань Міністерства є також захист екологічних інтересів України на міжнародній арені, державний контроль за додержанням вимог законодавства України з питань охорони навколишнього природного середовища, ядерної та радіаційної безпеки.

З метою забезпечення формування й ефективної реалізації цілісної державного екологічного управління були створенні Державні комітети, відповідальні за використання різних видів природних ресурсів. Державні комітети – це центральні органи виконавчої влади, які безпосередньо не формуючи урядову політику, покликанні сприяти міністерствам та уряду в цілому в реалізації цієї політики та управління.

Список використаних джерел:

4. Проект Європейського Союзу «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні секторальної бюджетної підтримки»
Посібник: політики та права ЄС з питань, що стосуються довкілля 2013.-168 с.
5. Сахаев В.Г., Шевчук В.Я. Економіка і організація охорони навколишнього середовища. - К.: Вища шк., 1995.-272 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В ЄС

Актуальність дослідження. Атмосферне повітря є одним з основних життєво важливих елементів навколишнього природного середовища, від якості якого залежать умови існування людини, рослин і тварин. Постійне зростання негативного антропогенного впливу на атмосферне повітря призводить до погіршення екологічного стану довкілля, зростання захворюваності та підвищення ризику смертності серед населення. Глобалізація проблем екології зумовлює необхідність проведення заходів щодо захисту навколишнього природного середовища на міжнародному та наднаціональному рівнях. У зв'язку з цим сьогодні є актуальним вивчення досвіду європейських країн із законодавчого врегулювання питань охорони довкілля та пошук шляхів удосконалення вітчизняного еколого-правового механізму, зокрема у сфері нормування якості атмосферного повітря.

Нормування якості атмосферного повітря в ЄС здійснюється шляхом встановлення стандартів якості (граничних величин або цільових показників, досягнення яких повинно бути забезпечено до визначеного періоду).

Визначення стандартів якості атмосферного повітря відбувається на основі спеціальних принципів, які застосовуються до всіх питань, що регулюються екологічним правом ЄС [1, с. 82]. У першу чергу слід розглянути принцип врахування впливів, які шкідливі речовини здійснюють на тих чи інших реципієнтів (людини або об'єкта навколишнього середовища); при цьому не розглядається технологічна досяжність стандартів якості або економічна доцільність забезпечення відповідності до них. Принцип універсальності реалізується у встановленні тих же самих стандартів практично для всіх країн-членів, хоча для певних територій були визначені особливі стандарти (наприклад, з метою досягнення природоохоронних цілей, зокрема, на особливо охоронюваних територіях). Принцип практичної досяжності формується на основі складності досягнення вимог жорстких стандартів й обумовив появу концепції інтервалів прийнятних відхилень (Marginsof Tolerance) [2].

Принцип «забруднювач платить» передбачає, що витрати по запобіганню та/або зниженню забруднення і (якщо необхідно) заходам, спрямованим на відновлення стану навколишнього середовища, повинні нести відповідальні за забруднення (господарючі суб'єкти). У контексті впливу на атмосферне повітря це означає, що підприємства – забруднювачі зобов'язані нести всі витрати, пов'язані із забезпеченням дотримання вимог, що пред'являються до якості повітря.

Варто звернути увагу на те, що останніми роками принцип «забруднювач платить» є одним із ключових принципів екологічної політики ЄС [3, с. 290]. Його пріоритетне значення підкреслюється у більшості директив та інших документах ЄС, що стосуються охорони навколишнього середовища.

Одним з основоположних документів ЄС у сфері охорони атмосферного повітря та нормування його якості є Директива 2008/50/ЄС «Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи», яка спрямована на забезпечення охорони здоров'я населення на місцевому рівні у країнах-членах і Євросоюзі в цілому шляхом боротьби з викидами забруднюючих речовин у джерелах їх утворення [4]. Директивою затверджені значення граничних рівнів (концентрацій) забруднюючих речовин, тобто цільових нормативів, встановлених на основі наукової інформації з метою попередження або скорочення негативного впливу на здоров'я людини та (або) на стан

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

навколишнього середовища в цілому. Ці нормативи підлягають досягненню у визначені періоди часу, після слід підтримувати якість атмосферного повітря на досягнутому рівні.

Директива 2010/75/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 24 листопада 2010 року про промислові викиди (всеохоплююче запобігання і контроль за забрудненнями) встановлює граничні допустимі викиди, технічні вимоги до експлуатації та правила отримання інтегрованих дозволів для великих спалювальних установок (пил, діоксид сірки, оксиди азоту, оксид вуглецю), сміттеспалювальних установок та установок сумісного спалювання, установок з використанням органічних розчинників, використання діоксиду титану у промисловості та інших важливих промислових та сільськогосподарських установок [5]. Вона передбачає найкращі наявні методики (ННМ), довідкові документи по ННМ (BREFs) та висновки по ННМ. Крім комплексного підходу до декількох сфер, пов'язаних з охороною навколишнього середовища, Директива дозволяє застосовувати гнучкий підхід у межах загальнообов'язкових екологічних стандартів.

Значна увага питанню нормування якості атмосферного повітря приділяється Всесвітньою організацією охорони здоров'я. Так, у 2000 р. були розроблені «Рекомендації щодо якості повітря в Європі», а 2005 р. вийшло додаткове видання «Рекомендації ВООЗ щодо якості повітря, що стосуються твердих сполук, озону, двоокису азоту та двоокису сірки» [6]. У Рекомендаціях визначається, що шляхом встановлення рівнів забруднюючих речовин, нижче яких їх вплив протягом усього життя або конкретного періоду часу не становить істотного ризику для здоров'я населення, а нормативні показники (рекомендовані безпечні рівні) складають основу для розробки стандартів або граничних значень вмісту забруднюючих речовин у повітря.

Отже, правове регулювання охорони атмосферного повітря в ЄС здійснюється на достатньо високому рівні. Цьому сприяє велика кількість прийнятих нормативно правових актів в цій сфері, до яких зокрема належать: Директива 2008/50/ЄС «Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи», Директива 2010/75/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 24 листопада 2010 року про промислові викиди (всеохоплююче запобігання і контроль за забрудненнями), «Рекомендації щодо якості повітря в Європі» Всесвітньої організації охорони здоров'я тощо. Отже, існує нагальна необхідність у подальшому впровадженні законодавчого досвіду ЄС у сфері якості атмосферного повітря до законодавства України з метою досягнення відповідності вітчизняного законодавства європейським правовим стандартам.

Список використаних джерел:

1. Лозо В. І. Етапи розвитку правових основ екологічної стратегії Європейського Союзу / В. І. Лозо // Вісник АПрН України. – 2004. – №1(36). – С. 124–138;
2. Копиця Є. М. Міжнародний досвід правового регулювання нормування якості атмосферного повітря / Є. М. Копиця. // Теорія і практика правознавства. - 2015. - Вип. 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_19.
3. Право Європейського Союзу. Особлива частина : навч. посіб. / за ред. М. Р. Аракеляна, О. К. Вишнякова. – К. : Істина, 2010. – 528 с.
4. Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи : Директива Ради 2008/50/ЄС від 21.05.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecobank.org.ua/NB/DocLib/2.6.09.pdf>.
5. Про промислові викиди (всеохоплююче запобігання і контроль за забрудненнями) : Директива Ради 2010/75/ЄС від 24.11.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/file/33301.docx>
6. Рекомендации ВОЗ по качеству воздуха, касающиеся твердых частиц, озона, двуокиси азота и двуокиси серы. Глобальные обновленные данные [Электронный ресурс] // Публикация документов Всемирной организации здравоохранения. – Режим доступа : chrome-extension://oemmndcbldboiebfnladdacbfdmadadm/http://whqlibdoc.who.int/hq/2006/WHO_SDE_PHE_OEH_06.02_rus.pdf.

Чапля А.В.,
студентка четвертого курсу
юридичного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Принципи права Європейського Союзу – це головні основи даної правової системи, які визначають зміст правотворчої, правозастосувальної і правоохоронної діяльності Союзу в цілому і його держав- членів зокрема [1; С.632].

Загальні принципи права Європейського Союзу будуються на принципах міжнародного права загалом й на принципах міжнародного права навколишнього середовища зокрема. Основні принципи міжнародного права закріплені, як відомо в Статуті ООН 1945р., Декларації про принципи міжнародного права 1970 р. і Заключному акті Наради з безпеки й співробітництва в Європі в 1975 р. [2; С.248].

Спеціальні принципи права навколишнього середовища ЄС відповідають головній вимозі Співтовариства у сфері охорони довкілля щодо досягнення високого рівня захисту та спрямовані на реалізацію цілей Співтовариства. Такі принципи застосовуються до усіх питань, що регулюються екологічним правом ЄС [3; С.82].

Зазвичай, спеціальні принципи закріплюються установчими договорами. Так, ст. 174 Договору про заснування Європейського Співтовариства визначає принципи, на яких базується екологічна політика ЄС: принцип «забруднювач платить», принцип попередження, принцип перестороги [4].

Останніми роками принцип «забруднювач сплачує» є одним з ключових принципів екологічної політики та права ЄС. Його пріоритетне значення підкреслюється в більшості директив та інших документів Співтовариства, що мають відношення до охорони навколишнього природного середовища. Основу принципу «забруднювач платить» складає попередження, зниження та по можливості ліквідація забруднення та шкоди навколишньому середовищу; витрати по ліквідації екологічно шкідливих наслідків покладаються на забруднювача. [5; С.133].

Політика ЄС в сфері охорони навколишнього середовища базується на принципі : «запобігти краще, ніж потім виправляти», і відповідно вимагає здійснення відповідних заходів для виконання цього принципу. Даний принцип було введено Маастрихтським договором, та його суть часто виражають латинською «*in dubio pro nutra*», що означає, якщо існує підозра, що визначені дії можуть мати негативний вплив на навколишнє середовище, то краще не вчиняти даних дій зовсім, ніж чекати, поки наукові досліді доведуть причинний зв'язок між даними діями та негативними наслідками [1; С. 652].

Центральним принципом екологічної політики ЄС є принцип сталого розвитку. Принцип сталого розвитку був сформований Міжнародною Комісією з навколишнього середовища та розвитку, зокрема в доповіді «Наше спільне майбутнє», де вперше сталий розвиток був сформований як такий, що задовольняє потреби сьогодення, але не ставить від загрозу спроможність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [3; С.136].

Особливе місце в системі правових принципів ЄС відводиться принципу інтеграції. Даний принцип є комплексним та сприяє перенесенню принципів в сфері навколишнього середовища в інші сфери діяльності ЄС. Так, наприклад, такий принцип як принцип

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

сталого розвитку – не дивлячись на величезний масив документів, котрі були прийняті на чисельних форумах зі сталого розвитку та заходів, що безпосередньо приймаються ЄС, – як принцип не визначається, а являється одним з основних завдань діяльності ЄС – побудова суспільства сталого розвитку та своєрідною характеристикою принципу інтеграції [2; С.251].

Принцип справедливості між поколіннями – кожне покоління отримує природу та культурну спадщину від попереднього покоління, а теперішнє покоління охороняє її для майбутнього. Суть принципу справедливості між поколіннями не зводиться до зрівняння потреб в природних ресурсах різних поколінь. Ці потреби видозмінюються і розвиваються разом із розвитком економіки та суспільства [1; С.654].

Серед цілого ряду принципів, характерних для політики ЄС в сфері охорони навколишнього природного середовища, можна виокремити і принцип диференційованої відповідальності. Зміст його полягає в тому, що кожен несе свою долю відповідальності за навколишнє середовище і повинно бути оптимальне залучення в збереження навколишнього середовища всіх верст населення [3; С.137].

В якості додаткових принципів екологічної політики ЄС слід виділити принцип збереження біологічного різноманіття; принцип оцінки впливу на навколишнє середовище; принцип джерела – боротьба з екологічною шкодою має бути направлена на виявлення її джерела; принцип переваги універсальних підходів та врахування регіональних особливостей; принцип «високий рівень захисту», суть котрого полягає в підтриманні високого рівня захисту навколишнього середовища та підтримання його якості та інші.

Список використаних джерел:

9. Право Європейського Союзу: підручник для вузів / за ред. С. Ю. Кашкіна. 3-тє вид., переробл. і допов. Москва : Юрайт, 2010. 1119с.
10. Качурінер В.Л. Принципи та правові важелі екологічної політики Європейського Союзу. Право і суспільство. 2014. № 6-1. С.247-254.
11. Колесник В.Ю. Поняття та загальна характеристика принципів екологічної політики Європейського Союзу. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2012. Вип. №1. С. 130-142.
12. Договір про заснування Європейської Спільноти : міжнародний договір від 17.02.1986 р. № 994_017. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017
13. Микієвич М.М. Європейське право навколишнього середовища : навч. посіб./ за ред.: М.М. Микієвич, Н.І. Андрусевич, Т. О. Будякова. Львів : «Екоправо – Львів», 2004. 256 с.

Черкас І.І.,

*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України **

ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Неефективна екологічна освіта і, як наслідок, низький рівень екологічної культури населення – одна з причин загострення сучасних екологічних проблем України. Питання екологічної освіти набуває особливої актуальності у сучасних умовах кризового екологічного стану поверхневих вод та атмосферного повітря, різкого збільшення цін на

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

природні ресурси, накопичення токсичних промислових відходів, відсутності системи поводження з твердими побутовими відходами. Без належної організації еколого-освітньої роботи з населенням усіх вікових категорій та професій вирішити перелічені проблеми буде набагато складніше. Тому екологічна освіта повинна проводитись безперервно на різних етапах навчання від дитячих навчальних та середньо-освітніх закладів до післядипломної освіти управлінців підприємств чи організацій. Важлива також екоосвітня робота з населенням через засоби масової інформації, а також шляхом проведення активних дій щодо збереження довкілля.

Основною метою екологічної освіти є формування високої екологічної культури населення, розуміння взаємозалежностей і взаємозв'язків людини і природи, вироблення навичок комплексного, раціонального використання та відтворення природних ресурсів, ощадливого ставлення до природи як до унікальної цінності. Формальна екологічна освіта проводиться в багатьох навчальних закладах під час викладання предмету «Екологія» і спрямована, передусім, на вивчення особливостей існування живих організмів та засвоєння основних закономірностей взаємозв'язків суспільства і природи. Україна підписала ряд міжнародних документів, де задекларована необхідність екологізації освіти («Порядок денний на 21 століття», 1992 та «Стратегія освіти для сталого розвитку», 2005). У 2005 р. ЮНЕСКО проголосило десятиріччя ООН з освіти для сталого розвитку (2005-2014 рр.), розглядаючи освіту як один з ключових чинників досягнення сталості. Необхідність підготовки фахівців з новим екологічним мисленням для сталого розвитку держави передбачена також Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. Не дивлячись на це, на практиці впровадження основ екологічних знань у навчання проводиться дуже неефективно.

Інформаційна підтримка засобів масової інформації (ЗМІ) – це важлива складова процесу екологічної освіти населення, формування екологічної культури та розуміння шляхів вирішення регіональних екологічних проблем. Відсутність екоосвіти на факультеті журналістики унеможливує адекватне інформування населення. Для прикладу, сучасне вирішення проблем сміття у м. Львові та області стає неможливе через супротив населення, яке не дозволяє будувати на своїх територіях об'єкти поводження з побутовими відходами. Велика провина у цьому «неосвідчених журналістів», які у репортажах про проблему та можливість її вирішення вживають як синоніми терміни: «сміттєзвалище», «полігон», «сміттепереробний комплекс». Населення чує лише сміттєзвалище і не дає дозволу на використання території. Відсутність базових знань про шляхи вирішення сучасних екологічних проблем унеможливує їхнє вирішення. Цей приклад показує важливість екологічної освіти усіх сучасних фахівців. Планувати і проводити її слід з врахуванням специфіки роботи майбутніх вчителів, інженерів, дипломатів, журналістів тощо. Для підвищення ефективності формальної екологічної освіти необхідні зміни в підходах до освітньої парадигми. Зокрема у шкільній екоосвіті потрібно широко використовувати мультимедійний навчально-методичний комплекс «Зелений пакет», який розроблений Регіональним екологічним центром для Центральної та Східної Європи у співпраці із низкою болгарських, угорських, польських, російських і українських фахівців у галузі освіти і охорони довкілля. Навчально-методичний комплекс за фінансової підтримки ОБСЄ доступний українською мовою і рекомендований для використання Міністерством освіти і науки України. Мета «Зеленого пакету» полягає у формуванні активного екологічного світогляду, усвідомленні того, що кожен з нас несе персональну відповідальність за збереження планети. Навчальний комплекс включає в себе набір теоретичних та практичних матеріалів (ігри, індивідуальні завдання), відеофайлів, практичних задач. Ним передбачено можливість екологічної освіти на уроках різних шкільних предметів. Комплекс «Зелений пакет» можна використовувати також на інших рівнях освіти та під час проведення інформаційно-просвітницьких заходів щодо захисту довкілля. Серед науковців і практиків широко обговорюється необхідність оптимізації програм природничих дисциплін на основі міждисциплінарного та проблемно-

орієнтованого підходу та заміни викладання предмету «Екологія» на предмет «Сталий розвиток».

Отже, на сучасному етапі більшою і результативною є поєднання формальної і неформальної екоосвіти, що проводиться у позаурочний час шляхом проведення різноманітних акцій, подорожей, та борів, тренінгів, організації гуртків, науководослідної роботи молоді. Ці дві форми екоосвіти повинні доповнювати одна одну для формування екологічної свідомості і культури населення. Велику роль у неформальній екологічній освіті та вихованні повинні відігравати національні природні парки України. Організація та облаштування еколого-інформаційних центрів, екологічних стежок, музеїв природи, «живих куточків» – найбільш поширені заходи екоосвіти у НПП, які забезпечують неформальну екоосвіту не лише з відвідувачами парку, але й з місцевим населенням. Ефективними є проведення спеціальних «екологічних» уроків школярів на природі. Екологічна стежка з успіхом може бути використана для проведення, перш за все, уроків природознавства, біології, географії, але також і окремих уроків з хімії, історії, літератури тощо. Важливою є спільна екоосвітня діяльність НПП з громадськими організаціями. Для прикладу, НПП «Гуцульщина» спільно з громадською екологічною організацією «Спадщина Гуцульщини» створили пересувний еколого-освітній центр. Активна участь у відзначенні міжнародних екологічних подій, таких як День довкілля Міжнародний день води чи День без автомобіля, підвищує зацікавленість молоді до проблем та формує знання про можливі шляхи вирішення проблем.

Висновок: Екологічна освіта в Україні набуває особливої актуальності і потребує якісних змін, новітніх методів і підходів, використання закордонного досвіду. Перехід від формальної екологічної освіти до «освіти для сталого розвитку», в основі якої повинні бути знання про розвиток суспільства, економіки та природного довкілля, екологічна культура та відчуття особистої відповідальності за стан навколишнього середовища, повинен відбуватись на всіх рівнях освіти. Лише тоді ми забезпечимо виконання мети екологічної освіти.

Список використаних джерел:

1. Екологія Навчальна програма для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів (рівень стандарту та академічний) URL: http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869542/
2. Койнова І. Б., Рожко І. Значення еколого-освітньої діяльності для функціонування національних природних парків // Національні природні парки – минуле, сьогодення, майбутнє: матеріали міжн. науково-практичної конференції до 30-річчя створення Шацького НПП (квітень, 2014). К., 2014. С. 521- 528.
3. Некос А. Н., Цехмістрова Ю. В. Компетентнісний підхід особисто-орієнтованого напряму при викладанні екології в середніх навчальних закладах // Людина та довкілля. Проблеми неоекології. № 1-2 (25), 2016. С.88-93.
4. Освіта для сталого розвитку. Національна доповідь за 2012 рік – URL: http://dea.gov.ua/chapter/osvita_dlya_stalogo_rozvitku
5. Рожко І., Койнова І. Робота студентського екологічного гуртка географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка як приклад ефективної екологічної освіти та виховання молоді // Географічна наука і практика: виклики епохи: мат. міжн. наук. конф. – Львів: вид. ЛНУ імені Івана Франка, 2013. Том 3. С. 22-24.

ПРОБЛЕМИ МІСТ ВІД АВТОТРАНСПОРТУ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

Викиди промислових підприємств, енергетичних систем і транспорту в атмосферу, водойми й надра досягає таких розмірів, що в ряді районів земної кулі рівні забруднення значно перевищують допустимі санітарні норми. Це приводить, особливо серед міського населення, до збільшення кількості людей, що хворіють хронічним бронхитом. Більше 20 млн. людей в Україні проживають у містах, де рівень забруднення атмосферного повітря систематично в 10 разів і більше перевищує допустимі санітарні норми.

Постановка задачі. У місті Вінниця також мають місце проблеми екологічного характеру. Це забруднення повітря, води й ґрунту викидами, відходами й стоками промислових підприємств, а також автотранспорту. У межах міста перебуває 57 промислових підприємств, які є основними джерелами забруднення навколишнього середовища. При сучасному рівні розвитку промисловості розташування великих промислових підприємств у межах міста неприпустимо. Транспорт є одним з основних джерел забруднення навколишнього середовища. У даній роботі об'єктом дослідження є автотранспорт як основний вид транспорту міста Вінниці. Метою даної роботи є визначення аерогенного навантаження на основних автомагістралях міста; концентрації шкідливих речовин у прилягаючих до автомагістралей житлових районах і розробка способів її зменшення.

Методика дослідження. У викидних газах двигунів налічується більше 200 хімічних сполук і елементів; максимальну кількість становлять оксиди вуглецю (СО, СО₂), азоту (NO_x), вуглеводнів (СтНп), сажа, альдегіди. Велику роль відіграє структура автомобільного парку, тобто кількість карбюраторних (бензинових) та дизельних двигунів. Дизельні двигуни дозволяють одержувати відносно великі потужності, тому у вантажному та автобусному парку вони складають відповідно до 35 та 20 %. Вони витрачають на 25 — 30 % менше палива, чим бензинові, тому що їх ККД вище (35 - 40 % проти 25 - 30 %). Вони викидають значно менше СОХ і СтНп, але більше сажі та сірчистих сполук. Забруднення повітря викидами автотранспорту відрізняється значними нерівномірностями у просторі та часі. Тому дуже важливо оперативної і детально рахувати інтенсивність і структуру транспортних потоків у місті. Для обліку потоків необхідно: скласти схему всіх вулиць, по яким дозволено рух транспорту; вибрати декілька вулиць з незначним, середнім і високоінтенсивним рухом транспорту; на вибраних вулицях відмічається 1 або декілька точок спостережень; фіксуються легкові автомобілі (в т.ч. мікроавтобуси — маршрутні таксі), вантажні (легкі, середні, важкі) автомобілі, автобуси; при необхідності можна фіксувати і мотоцикли, трактори, але вони за малою кількістю не грають особливої ролі. На одних і тих же точках можна вести підрахунки: у різні часи доби; у різні дні тижня, але в один і той же час; у різні сезони року і теж у ті ж дні тижня. Маса шкідливих речовин, що виділяються у атмосферу з викидними газами, розраховується по питомим величинам [1], за методикою, рекомендованою обсерваторією Войейкова [2], а також за методикою [3], з врахуванням ряду факторів, що впливають на

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

інтенсивність викидів: метеорологічні умови, склад, стан та вік транспорту, вид палива, наявність регулювання руху, характер вулиць та ін.

Результати дослідження. Виконані дослідження інтенсивності руху автомобільного транспорту на основних вулицях міста Вінниці у весняно-літньо-осінній пори року, визначено концентрацію оксиду вуглецю у відпрацьованих газах автомобілів та на краю доріг у повітрі в часи „пік“. Встановлено, що дуже інтенсивний рух транспорту з позначкою „високий“ - в межах 18-27 тисяч автомобілів за добу - спостерігається на бульварі Визволителів, проспектах Перемоги, Перше Травня, перехресті проспектів Перше Травня-Садова, Сировця - Аношкіна; середня інтенсивність (8-17 тисяч од/добу) - на вулиці Грушевського, Концентрація СО у атмосфері в районі викидів автотранспорту, для більшості вулиць, перевищує гранично - допустимі концентрації ГДК м.р. та ГДКс.д. Концентрації СО у часи „пік“ також в декілька разів перевищували ГДК с.д. на проспектах Перше Травня, Сировця, бульварі Визволителів, проспектах Перемоги, Аношкіна, Ювілейному, та ін. Встановлено, що ширина багатьох досліджених вулиць не відповідає нормативам. Виконано аналіз кількісного, якісного складу та робота, що виконується транспортом фізичних і юридичних осіб міста за даними МРЕО, Статуправління. Встановлено, що парк транспортних одиниць „старіє“; в об'ємі палива, яке використовується, газоподібний та стиснений і зріджений газ займають відносно низький відсоток; транспорт фізичних осіб проходить технічний огляд у два роки один раз, що не сприяє його справності. За різними методиками, з урахуванням виду палива, типів і призначення автомобілів, власника, метеорологічних умов, роду роботи, технічного стану та віку автомашин і інших факторів визначені маси викидів у атмосферне повітря від автотранспорту таких речовин: оксид вуглецю, маса якого склала 3194,3 - 7281,0 т/рік, вуглеводні (396-2096,8), диоксид азоту (470-1261,5), сажа (77,5 - 187,9), диоксид сірки (66,95-262,4), свинець (6,3 - 6,85), бенз(а)пірен (7,532 10⁻³). Визначено викиди шкідливих речовин (СО, СтНп, NO₂) на дільницях у 1000 м по вулицям, де дороги близько прилягають до житлового масиву. Встановлено, що інтенсивність викиду оксиду вуглецю на деяких ділянках досягає 20-40 г/с.

Висновки. На основі одержаних даних можна заключити, що автотранспорт складає значну долю у забрудненні атмосфери шкідливими домішками, в тому числі канцерогенними: бенз(а)піреном, свинцем, формальдегідом та ін. Запропоновані заходи та розроблені рекомендації для зменшення аерогенного навантаження в місті, яке, додатково до промислових, привноситься автотранспортом:

- * ввести і контролювати виконання технічних умов на автомобільне паливо;
- * оснастити до 2010 року парк автомобілів системами нейтралізації відпрацьованих газів, протидимними присадками, фільтрами;
- * ввести контроль якісного складу бензину на заправочних станціях;
- * впровадити сучасні комп'ютерно-обчислювальні системи аналізу і прогнозу впливу транспорту на навколишнє середовище;
- * створити базу даних в Управлінні по охороні навколишнього природного середовища по кількості та якості палива у місті, складу та стану автотранспорту фізичних та 10 юридичних осіб, складу викидів у атмосферу від транспорту та ін.

Список використаних джерел:

1. Методика розрахунку викидів забруднюючих речовин від автомобільного транспорту / Ліпський Г.Е. – К.: Український транспортний університет, 1995. -8 с.
2. Эльтерман В.М. Охрана воздушной среды на химических и нефтехимических предприятиях. -М.:Химия, 1985. -160 с.
3. Канило П.М., Бей И.С., Ровенский А.И. Автомобиль и окружающая среда.- Харьков: Прапор, 2000.-304 с.

*Черненко О.,
студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та
природокористування України**

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ, СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах стрімкого розвитку людської цивілізації проблема взаємодії людини і природи набуває важливого значення. Природне середовище було, є і буде незмінним партнером людини в її повсякденній життєдіяльності. Перед людством гостро постали екологічні проблеми: забруднення ґрунтів, повітря, водою токсичними відходами, зникнення численної кількості видів рослин та тварин та ін. Головною причиною усіх негараздів природи була і є людина. Не усвідомлюючи важливості збереження навколишнього середовища, вона шкодить насамперед собі та позбавляє можливості існування майбутніх поколінь.

Стрижневе значення у подоланні екологічної кризи належить освіті й педагогіці. Кожен громадянин має володіти базою певних екологічних знань, що дозволить розуміти й розв'язувати екологічні проблеми. У формуванні екологічної компетентності важливу роль відіграє саме початкова школа, яка є однією з перших ланок становлення людини як громадянина. Основні риси характеру особистості формуються ще у ранньому дитинстві, і спілкування з природою посідає важливе місце у дитини молодшого шкільного віку. Щоб забезпечити ефективне формування екологічної компетентності в учнів початкових класів, вчителям необхідно виділити екологічний потенціал в кожному навчальному предметі. Провідна роль належить саме природничій освітній галузі та урокам читання, під час вивчення яких можливе формування наукової основи природоохоронної діяльності молодших школярів. Взагалі, самою природою обумовлено соціальне призначення дитинства – адаптація дитини до природи, здатність брати відповідальність за свої вчинки перед рослинним і тваринним світом.

Е. Гірусов дає визначення екологічної компетентності як сукупність знань про екологічні закони, правила і норми, принципи поведінки в природному середовищі, які утримають її від екологічно недопустимих учинків, спрямують її природоохоронну діяльність. Екологічну компетентність учнів визначено, як здатність застосовувати екологічні знання й досвід у життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з природним середовищем на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної побутової діяльності. Екологічна компетентність має діяльнісний характер і передбачає здатність мобілізувати знання, ставлення дитини, готовність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації.

Завдання екологічного виховання — сприяти накопиченню екологічних знань, виховувати любов до природи, прагнення берегти, примножувати її, формувати вміння і навички діяльності в природі. Екологічне виховання передбачає розкриття сутності світу природи — середовища перебування людини, яка повинна бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі. Це передбачає уміння осмислювати екологічні явища, робити висновки про стан природи, розумно взаємодіяти з нею. Естетична краса природи сприяє формуванню моральних почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Загальноосвітньому навчальному закладу відводиться провідна і найважливіша роль в екологічній освіті і вихованні учнівської молоді. Завдання цієї освіти – сформувати систему знань, поглядів і переконань учнів, які забезпечуватимуть громадську відповідальність за стан навколишнього середовища, як основу існування держави, готовність його поліпшувати шляхом прийняття необхідних екологічно грамотних рішень на основі нового стилю мислення і життя у злагоді з природою. Ця провідна ідея має розвиватися від початкової освіти до закінчення школи.

У загальноосвітньому навчальному закладі і ступеню (I-III, IV класи) забезпечуються: елементарні знання про природу та взаємозв'язки у ній, взаємодію і взаємовплив людини і природи; розуміння погіршення стану навколишнього середовища внаслідок нераціональної господарської діяльності та особистої причетності до екологічних проблем; розвиток ціннісного ставлення до природи як джерела, задоволення естетичних, комунікативних, пізнавальних, рекреаційних та інших потреб особистості; формування елементів здорового способу життя та навичок екологічно доцільної поведінки.

Результатом набуття екологічної компетентності підростаючим поколінням є усвідомлення первинності законів природи по відношенню до соціальних законів, розуміння взаємної залежності та впливу суспільства і природи, власної відповідальності за екологічні проблеми не лише свого регіону проживання, а й світу загалом. У сучасних умовах розвитку суспільного життя і загрози екологічної кризи надзвичайно важливим є набуття учнями екологічної компетентності, адже від рівня сформованості у них вказаної компетентності в найближчому майбутньому буде залежати стан довкілля.

Отже, в теперішніх умовах вирішення екологічних проблем є найбільш пріоритетним для збереження життя на Землі. Саме тому формування екологічної компетентності учнів є одним із найважливіших завдань.

Список використаних джерел:

1. Верховна Рада України/ Колегія Міністерства освіти і науки/Про концепцію екологічної освіти в Україні.– N 13/6-19 від 20.12.2001. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01>
2. Гирусев Э.В. От экологического знания к экологическому сознанию // Взаимодействие общества и природы: философско-методологические аспекты проблемы / АН СССР, Институт философии. – М.: Наука, 1986. – С. 144–158.
3. Формування екологічної компетентності школярів : наук.-метод. посібник / Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко, О. О. Колонькова. – К., 2008. – 64 с.

Чупряк Б.Ю.,

студент четвертого курсу

юридичного факультету

*Національного університету біоресурсів і природокористування України**

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СФЕРЫ ПОПЕРЕДЖЕНИЯ ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА У РАМКАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

У правовій доктрині існує позиція, що найуспішніше екологічні проблеми вирішуються в умовах європейської інтеграції. Так, вважається, що найбільш інтенсивно

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

національне й міжнародне правове регулювання здійснюється на європейському континенті [1, с.110].

Як сторона Рамкової конвенції ООН про зміну клімату від 21.12.1993р. Європейське Співтовариство бере на себе зобов'язання розробляти політику і вживати необхідних заходів для зменшення викидів парникових газів [2].

Згідно зі звітами, які Європейське Співтовариство подавало у Рамкову конвенцію ООН зі зміни клімату, основними перешкодами, що виникають на шляху боротьби зі зміною клімату, Європейське Співтовариство називає політичні труднощі в імplementації механізмів, які інтегрують питання зміни клімату в економічну та секторну політику; малий вплив програм зі збереження та зменшення споживання енергії.

Киотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату був прийнятий у 1997 р. Розвинуті країни взяли на себе зобов'язання зменшити свої спільні викиди шести основних парникових газів принаймні на 5 % у порівнянні з 1990 р. через так звані «гнучкі механізми» (flexibility mechanism). Європейський Союз зобов'язався зменшити викиди на 8 %, як Союз в цілому, розділяючи квоти між державами-членами [3, с.10].

Європейська Комісія прийняла Європейську програму зі зміни клімату є 2000 році [4, с.151]. Завдання цієї програми полягають, перш за все, у визначенні та розвитку усіх необхідних елементів стратегії ЄС для імplementації Киотського протоколу, а також у забезпеченні зменшення ЄС на 8 % викидів до 2008–2012 рр.

Скорочення викидів на 100 відсотків «цілком можливе», заявив єврокомісар із питань захисту клімату Мігель Аріас Каньете. За його словами, це потребуватиме значних інвестицій: до 290 мільярдів євро на рік. З іншого боку, країни ЄС могли б заощадити ці кошти на імпорті енергоносіїв, вказав єврокомісар [5, с.6].

Європейський Союз бере активну участь у міжнародному процесі боротьби зі зміною клімату – однією з глобальних екологічних проблем. На міжнародному рівні це полягає у ратифікації Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та підписанні Киотського протоколу до неї, участі у міжнародних конференціях, робочих групах та зустрічах із цих питань. На рівні Європейського Союзу боротьба із зміною клімату полягає у виробленні власної стратегії, що містить зобов'язання, взяті на себе Європейським Співтовариством згідно з міжнародно-правовими документами, та імplementації її на практиці як на рівні держав-членів, так і на рівні самого Співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Копиця Є.М. Правові засади нормування у галузі охорони атмосферного повітря: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016. 193 с. http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Kopitsa/d_Kopitsa.pdf
2. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату: конвенція від 09.12.1997 р. № 703/97-ВР. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_044
3. Нотич А. Г. Щодо умов імplementації кіотського протоколу до рамкової конвенції оон про зміну клімату в промислових галузях України . Экология и промышленность. 2006. № 3. С. 9–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekolprom_2006_3_4
4. Микієвич М.М., Андрусевич Н.І., Будякова Т.О. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. Львів. 2004. 256 с.
5. Андрусевич Н. Правове регулювання ЄС в галузі попередження зміни клімату. Вісник екологічної адвокатури. 2004. №26. С. 3–8.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

У добу безперервного реформування національної правової системи актуальною уявляється проблема місця екологічних прав людини у системі конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Поняття екологічних прав громадян - сукупність юридичних можливостей і засобів, які спрямовані на задоволення потреб громадян у галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки.

Екологічні права громадян належать до конституційних прав людини (ст. 50 Конституції України).

Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Екологічні права громадянина України:

Кожен громадянин України має право на

- а) безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище;
- б) участь в обговоренні та внесення пропозицій до проектів нормативно-правових актів, матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, внесення пропозицій до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, що беруть участь в прийнятті рішень з цих питань;
- в) участь в розробці та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів;
- г) здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів;
- ґ) об'єднання в громадські природоохоронні формування;
- д) вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень, встановлених законом;
- е) участь у публічних слуханнях або відкритих засіданнях з питань впливу запланованої діяльності на навколишнє природне середовище на стадіях розміщення, проектування, будівництва і реконструкції об'єктів та у проведенні громадської екологічної експертизи;
- є) одержання екологічної освіти;
- ж) подання до суду позовів до державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян про відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище;
- з) оскарження у судовому порядку рішень, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо порушення екологічних прав громадян у порядку, передбаченому законом.

Законодавством України можуть бути визначені й інші екологічні права громадян.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ГРОМАДЯНИНА ТА ГАРАНТІЇ ЇХ ЗАХИСТУ

Регулювання екологічних прав та обов'язків громадянина є важливою складовою загальнодержавної політики України. Навіть у статті 16 Конституції України зазначається, забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави. [3]

Отже, екологічне право – це сукупність встановлених державою правових норм, що регулюють відносини з приводу охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання та відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки. [1]

Екологічні права притаманні людині з народження, незалежно від розсуду державних органів. Так у статті 50 Конституції України зазначається, що кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. [3] Право людини на безпечне навколишнє природне середовище являє собою юридичну можливість проживати в навколишньому природному середовищі, яке не заподіює шкоди її здоров'ю і життю, а у випадку порушення цього права — вимагати його захисту у встановленому законодавством порядку. [2]

У законодавстві України, на жаль, не окреслені повною мірою критерії цього безпечного середовища. Але, в загальному, поняття «безпечне» вказує на те, що основним його критерієм є відсутність небезпеки, де екологічно небезпечним вважається такий «стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей» (стаття 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»).

Право громадян на відшкодування шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля реалізується шляхом звернення до суду з позовом до державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян про відшкодування шкоди не лише здоров'ю, а й майну внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище.

Відшкодування шкоди завданої порушенням права на безпечне довкілля варто розглядати як складний соціально-правовий інститут, який за своєю правовою природою є поєднанням юридичної (цивільно-правової) відповідальності, яка настає у разі порушення екологічних прав протиправними, винними діями, та позитивної (соціальної) відповідальності, яка настає у випадку заподіяння шкоди природними, природно-техногенними чи іншими надзвичайними подіями і явищами, і за своєю юридичною природою є заходами захисту порушених екологічних прав та реалізується шляхом застосування цих заходів. [1]

Гарантії екологічних прав людини і громадянина – це умови, засоби, методи та механізми, за допомогою яких здійснюється реалізація кожною людиною і громадянином прав і свобод у галузі охорони довкілля, раціонального природокористування та забезпечення екологічної безпеки. [1]

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

Найвищою гарантією дотримання прав та свобод людини і громадянина є Конституція України. Також одними із основних гарантій є закони України, приписи природного права та загально визнані принципи і норми міжнародного права.

Правова охорона екологічних прав являє собою систему приписів, закріплених у законодавстві, що забезпечують міру дозволеного і належного поведіння суб'єктів. Іншими словами, охорона прав зводиться до правотворчої діяльності по встановленню охоронних норм у статичній (в об'єктивному змісті), виявляється в період нормального (без перешкод) здійснення екологічних прав, а захист настає у випадку порушення прав з метою їх відновлення, де необхідно застосувати примус з боку компетентних органів. [2] Як правило, охорона — це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів, запобігання необгрунтованому використанню, попередження та відвернення антропогенного впливу, відтворення і підвищення якості природних ресурсів, забезпечення особливого режиму використання природних ресурсів.

Україна гарантує своїм громадянам реалізацію екологічних прав, наданих їм законодавством. Спеціально уповноважені державні органи управління в галузі екології та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати всебічну допомогу громадянам у здійсненні природоохоронної діяльності, враховувати їх пропозиції щодо поліпшення стану навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, залучати громадян до участі у вирішенні екологічних питань.

Отже, екологічні права людини — це встановлені та гарантовані державою можливості у сфері використання та охорони навколишнього середовища. Конституція України, закони України, приписи природного права та загально визнані принципи і норми міжнародного права гарантують реалізацію екологічних прав та їх захист від порушень.

Список використаних джерел:

1. К. А. Рябець. Екологічне право України: Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 438 с.
2. А. П. Гетьман. Екологічне право. Підручник За редакцією професора А. П. Гетьмана Харків, 2013.
3. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254k/96-вр>

Шевченко С.А.,

*студент четвертого курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України**

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ

Вважається, що початок становлення Спільної екологічної політики в Європі заклала конференція глав держав та урядів, яка відбулася в 1972 році у Парижі. Загострення екологічної кризи в Європі на початку 70-х років ХХ ст. і об'єктивна

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

необхідність здійснення екологічних заходів привернули громадську думку Європи до екологічних проблем економічного розвитку. Пріоритетність екологічної політики закріплена в Амстердамському договорі, що був затверджений у 1997 р., а з 1998 р. питання охорони навколишнього середовища включені в усі напрями Спільних політик ЄС [1; С.110].

За роки незалежності в Україні прийнято значна кількість законів та кодексів, що регулюють всю гамму екоправових відносин у державі. Проте найбільшого ефекту можна досягти за умови гармонізації національного і міжнародного екологічного права. Одним з факторів, що безпосередньо впливає на розвиток законодавства України, і, зокрема, в сфері охорони навколишнього середовища, є політика Європейського Союзу [2].

Європейське екологічне законодавство акцентує увагу на попередженні екологічних правопорушень, формуванні екологічної свідомості та екологічно-правової культури на європейському просторі та взаєморозумінні держав у цій сфері діяльності [3].

Сучасне екологічне законодавство України в багатьох аспектах має декларативний характер, водночас, підписання «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» передбачає, в тому числі, адаптацію українського законодавства в галузі охорони навколишнього природного середовища до законодавства ЄС, в якому визначені кількісні і якісні показники, яких має досягнути держава впродовж визначеного проміжку часу [4; С.138].

Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу передбачав поступове наближення українського законодавства до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища. Згідно підписаної Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [5]. Україна має адаптувати своє законодавство до 26 директив та 3 регламентів ЄС у таких секторах як:

- управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики,
- якість атмосферного повітря,
- управління відходами та ресурсами,
- якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище,
- охорона природи,
- промислове забруднення та техногенні загрози,
- зміна клімату та захист озонового шару,
- генетично модифіковані організми.

Вітчизняне природоохоронне законодавство та практика його реалізації свідчать, що екологічні конфлікти часто виникають при зіткненні компетенції як на законодавчому, так і на управлінському рівнях, що потребує європейського та світового досвіду.

На сьогодні ЄС виходить із того, що відповідна держава має забезпечити, щоб її чинне та майбутнє законодавство відповідало праву ЄС настільки, наскільки це є максимально можливим. Результатом гармонізації є те, що в різних держав з'являється спільна система не лише загальних, а й галузевих принципів права, спільні цілі й завдання в зовнішніх політиках, єдиний механізм правового регулювання суспільних відносин [6; С. 217].

Прийняття Екологічного кодексу України та проведення кодифікації у відповідності із вищезазначеними вимогами сприятиме тому, що в подальшому нові закони та підзаконні нормативно-правові акти будуть відповідати основним принципам та вимогам європейського законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища. Це в свою чергу вдосконалив українську законодавчу екологічну базу та прискорить інтеграцію України з ЄС.

Список використаних джерел:

1. Микієвич М.М. Європейське право навколишнього середовища : навч. посіб./ за ред.: М.М. Микієвич, Н.І. Андрусевич, Т. О. Будякова. Львів : «Екоправо – Львів», 2004. 256 с.
2. Дем'янюк Д.О. Сучасні проблеми кодифікації екологічного права на шляху до Європейського Союзу. Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2015. №2. С.49.
3. Фонарюк Д.В. Адаптація українського законодавства ЄС як фактор швидкого розвитку євроінтеграції. URL : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=58284>
4. Бондар В.В. Розвиток екологічного права України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Вип.32. Том 2. С. 137-141.
5. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 40. Ст. 2021.
6. Кишко-Єрлі О.Б. Адаптація екологічного законодавства України до права навколишнього середовища Європейського Союзу. Часопис Київського університету права. 2014. №3. С.215-220.

Шиманський В.А.,

*студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України**

РОЛЬ І МІСЦЕ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Постановка проблеми. Одним із різновидів екологічного управління є громадське екологічне управління. Його існування зумовлено, насамперед, необхідністю реалізації прав громадян на участь в управлінні державними справами, яке проголошено в ст. 38 Конституції України.

Аналіз досліджень та публікацій, де започатковано розв'язання даної проблеми. Розгляд даної проблематики з позицій сучасної науки як глобальна проблема був закладений в 1970-х рр. працями вчених Римського клубу: Д.Мелуза, Д.Медоуза, М.Месаровича, Е.Ласло, Я.Тинбертена, А.Печеї, Д. Габора та ін. У колишній радянській науці найбільш значущими дослідженнями вважалися роботи Н.Агафонова, О.Дрейера, Р.Ісляєва, В.Лося, Н.Рюміної, А.Урсула та ін.

Дослідженню екологічних аспектів у державному управлінні присвячено праці В.Погорілка, В.Мунтіяна, М.Хилька, В.Бакуменка.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Відповідно до законодавства України громадяни можуть впливати на формування екологічної політики як безпосередньо, так і опосередковано. Право громадян на участь у процесі прийняття рішень при здійсненні екологічного управління передбачено багатьма міжнародно-правовими актами. Зокрема, принципом 10 Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку встановлено: "Екологічні проблеми найкраще

* Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кідалова Н.О.

вирішуються за участю всіх зацікавлених громадян на відповідному рівні. На національному рівні кожен індивід повинен мати можливість належного доступу до всієї інформації про навколишнє середовище, яка є в розпорядженні владних структур, включаючи інформацію щодо небезпечних речовин та видів діяльності, а також можливості брати участь у процесі прийняття рішень. Національним законодавством України також передбачено можливості здійснення громадянами та їх об'єднаннями функцій екологічного управління. У багатьох випадках воно регламентує участь громадськості в процесі екологічного управління значно ширше, ніж це передбачено міжнародними нормами. Зокрема, ст. 9 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” закріплює екологічні права громадян України. У розд. IV цього Закону – “Повноваження органів з управління в галузі охорони навколишнього природного середовища” – міститься ст. 21 “Повноваження громадських об'єднань у галузі охорони навколишнього природного середовища”, в якій встановлено права громадських природоохоронних об'єднань. На основі аналізу положень законодавства з питань участі в процесі екологічного управління громадян та їх об'єднань, можливості щодо участі в екологоуправлінських процесах можна поділити на кілька груп:

- вплив на формування екологічної політики на різних рівнях і участь у прийнятті екологічно значущих рішень;
- громадський екологічний моніторинг;
- ініціація і проведення екологічної експертизи;
- здійснення громадського екологічного контролю.

Реалізація цих можливостей частково прямо передбачена в екологічному законодавстві, частково міститься в інших нормативних актах і є формою реалізації загальних прав громадян. В останньому варіанті особливості їх застосування характеризуються об'єктом, на який справляється вплив, – людину, а через неї – на навколишнє природне середовище.

Традиційно роль громадських організацій у нашій країні визначалась як допоміжна щодо діяльності державних органів влади й управління різних рівнів. Такими функціями громадські організації було наділено також і в галузі охорони навколишнього природного середовища. Характерно, що право громадських організацій якимось чином контролювати державні контрольні (наглядові) органи і критикувати їх навіть не передбачалось, оскільки самі ці організації розглядалися лише як придаток останніх. Однак у процесі своєї діяльності і самопізнання громадяни й громадські організації прийшли до розуміння, що вони не повинні залишатися придатком державних органів, виконувати їхні доручення. Таке розуміння в умовах поступової демократизації суспільства призвело до перших конфліктів між громадськими організаціями та державними органами. Спочатку були звернення, намагання змінити окремі дії органів влади, потім – відкриті виступи проти будівництва окремих об'єктів (канал Дунай – Дніпро, Кримська АЕС), за закриття вже діючих (Чорнобильська АЕС) тощо. Активізація громадського екологічного руху зумовила певні зміни і в ставленні громадян і влади до екологічних проблем. У перші після “перебудови” вибори до Верховної Ради СРСР від громадських природоохоронних організацій було обрано 40 депутатів, тобто 2% від загальної кількості. Привернення уваги суспільства до екологічних проблем зумовило деякі поступки з боку державних органів, у тому числі і надання інспекційних повноважень громадським організаціям. Зокрема, відповідно до наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 4 липня 1994 р. “Про громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища” керівникам природоохоронних громадських організацій, як і головним державним інспекторам з охорони навколишнього природного середовища, було надано повноваження призначати громадських інспекторів з видачею відповідних посвідчень. Однак після деякого підйому екологічного руху на фоні економічного занепаду відбувається зниження уваги до екологічних проблем, з'являються випадки їх популістського використання в політичній боротьбі та зловживання наданими повноваженнями. Усвідомивши цей факт, Міністерство охорони навколишнього

природного середовища та ядерної безпеки України своїм наказом від 5 липня 1999 р. затвердило нове “Положення про громадських інспекторів з охорони навколишнього природного середовища”.

Практика свідчить, що більшість громадських природоохоронних формувань вбачають практичну користь від своєї діяльності саме як опоненти до влади. Працівники державної екологічної інспекції відмічають низьку активність громадських інспекторів, призначених на цю посаду органами Мінекоресурсів, наявність так званих “мертвих душ” – осіб, які призначені на посаду, але не працюють. Проте такого майже не відбувається в тому разі, коли громадського інспектора рекомендувала на цю посаду екологічна громадська організація. Однак призначення громадських інспекторів без згоди органів державного екологічного контролю надає можливості для різних зловживань, тому необхідно дуже виважено підходити до вирішення цього питання. Але проблема не є нерозв’язною.

Отже, громадяни та їх об’єднання все активніше виступають суб’єктами екологічного управління. І найчастіше така діяльність пов’язана саме з екологічними аспектами господарської діяльності, оскільки під час її здійснення докільля зазнає найбільшого негативного впливу. В умовах демократизації і екологізації соціальних процесів громадськість отримує все більше можливостей для участі в екологічному управлінні й активно їх реалізує як самостійно, так і на партнерських засадах з органами державного та виробничого екологічного управління. Безумовно, цей ефективний напрям громадської діяльності потребує належного нормативного забезпечення, що і може стати темою для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Екологічні права громадян: як їх захистити за допомогою закону / Благод. фонд “Екоправо-Львів” : Центр громад. екол. адвокатури “Правнича ініціатива” для центр. та схід. Європи ; Регіон. екол. центр для центр. та схід. Європи. – К. : Інформ. агентство “Ехо-Восток”, 1997. – С. 14. 9
2. Статут територіальної громади міста Харкова // Слобода. – 2001. – № 38. – 15 трав.
3. Участие общественности в правовом регулировании воздействия на окружающую среду / Вильям Фатрел, Гровер Рен, Ан Пауерз и др. : пер. с англ. – Вашингтон : Ин-т законодательства окружающей среды, 1991. – С. 18. 4. Ларионов Г. А. Общественный экологический контроль // Государство и право. – 1996. – № 2. – С. 65.

Шостик Я. А.,

*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В ЄС

Атмосферне повітря — один з основних життєво важливих елементів навколишнього природного середовища. У природному стані складається з суміші газів: це переважно азот (понад 78 %) та кисень (близько 20 %), а також аргон, вуглекислий газ, водень, гелій, неон, озон, пил, водяна пара та деякі інші речовини. Атмосферне повітря є необхідною фізичною і біологічною умовою існування людини та джерелом життя на Землі. Від його якості залежить здоров’я людини. Атмосферне повітря також має важливе економічне значення. Воно використовується як сировина для хімічної промисловості, енергетичний

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

ресурс, середовище зв'язку і руху літальних апаратів, для скидання відходів виробництва тощо. Науково-технічний прогрес розширив масштаби використання ресурсів та властивостей атмосферного повітря. Водночас значно зріс і негативний антропогенний вплив на атмосферне повітря. Масштаби його забруднення відходами виробництва набули загрозового характеру для здоров'я людини, озонового шару, погоди та клімату нашої планети.[1]

Аналіз поточного стану якості атмосферного повітря в Україні вказує на збереження негативних тенденцій і засвідчує, що основними забруднювачами повітря є підприємства переробної і добувної промисловості та підприємства електро- і теплоенергетики. Так, у 2014 р. викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря підприємств переробної промисловості склали 968,7 тис. т (30,4% від загального обсягу забруднюючих речовин, що надходять в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення), добувної промисловості – 556,8 тис. т (17,5%) і підприємств тепло – та електроенергетики 1399,0 тис. т (43,8%) відповідно. Викиди забруднюючих речовин пересувними джерелами склали у 2014 р. 1996,2 тис. т – 38,5% від загальної кількості викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Викиди забруднюючих речовин автомобільним транспортом становлять 90,6%, що викидаються пересувними джерелами. Найбільше викидів парникових газів в Україні дають енергетичний сектор та металургійне виробництво: 82,4% (54,7% і 27,7% відповідно) загальних обсягів викидів діоксиду вуглецю. Основними джерелами викидів метану є підприємства енергетики, сільського господарства та полігони твердих побутових відходів.[2]

Основною метою законодавства ЄС у галузі якості повітря й моніторингу атмосферних забруднень є поступове скорочення викидів шкідливих речовин в атмосферу, що могло б забезпечити якісні характеристики повітря, придатні щодо впливу на здоров'я людини. Для досягнення цієї мети в законодавстві ЄС визначено стандарти якості повітря, встановлено нормативи гранично допустимих викидів із джерел різних типів: стаціонарних, пересувних, викидів у результаті поведінки з речовинами та матеріалами. Встановлено також базові адміністративні та управлінські принципи оцінки стану навколишнього середовища, його моніторингу тощо.[1]

Нині в ЄС екологічна політика реалізується відповідно до програми «20-20-20». Вона передбачає, що до 2020 р. рівень викидів вуглекислого газу в атмосферу має скоротитися на 20% порівняно з рівнем 1999 р., частка енергії з відновлюваних джерел у загальній структурі енергоспоживання має зрости до 20%, а загальні енерговитрати скоротитися на 20%. Стратегію «20-20-20» доповнює документ під назвою «Дорожня карта 2050», де представлені різні сценарії розвитку подій і шляхи досягнення поставлених цілей. Положення дорожньої карти відповідають довгостроковій стратегії ЄС, спрямованій на скорочення викидів до 2050 р. На 80-95% порівняно з рівнем 1990 р.[3]

Приведення у відповідність вітчизняних природоохоронних практик із захисту атмосферного повітря до стандартів Євросоюзу необхідно здійснювати у трьох напрямках: законодавчому (правове поле), нормативному (норми, стандарти, технічні регламенти), технологічному (впровадження «чистих» та енергозберігаючих технологій тощо). Основні заходи з удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази у цій сфері та приведення її у відповідність з природоохоронним законодавством ЄС сформульовані у Законі України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. №1629-і та у Національному плані дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 рр.. Потрібно зазначити, що за станом на сьогодні більшість передбачених заходів з реалізації стратегічних завдань щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та охорони атмосферного повітря виконана частково або ж не виконана.[2]

Однією з найбільш гострих проблем залишається високий рівень викидів загальнопоширених забруднюючих речовин стаціонарними джерелами, насамперед

підприємствами енергетичного сектору, переробної і добувної промисловості. Однак підприємства-забруднювачі атмосферного повітря за умов чинного регулювання не зацікавлені у фінансуванні атмосфероохоронних заходів у зв'язку з відсутністю економічних стимулів. Кошти, що витрачаються підприємствами на справляння плати за забруднення, є відносно незначними, тому підприємства-забруднювачі не поспішають з упровадженням сучасних систем очищення.[4] Змінити ситуацію можна, зафіксувавши у тарифі на продукцію таких підприємств конкретно визначений рівень витрат на оплату за викиди забруднюючих речовин. Надалі при зниженні викидів або зменшувати цей показник, або зафіксувати при підвищенні питомих платежів за викиди.

Отже, досліджуючи питання правової охорони атмосферного повітря та рівня його забруднення шкідливими речовинами в європейському та українському законодавстві, слід зазначити, що значна частина українського законодавства в зазначеній сфері відповідає європейському, зокрема: в частині предмету правового регулювання, а саме: відносини у сфері регулювання якості атмосферного повітря; мета правового регулювання — збереження, поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря, запобіганням та зниження рівня його забруднення та впливу на нього хімічних сполук, фізичних та біологічних факторів; правових інструментів такого правового регулювання — системи заходів, що серед іншого включає: стандартизацію, нормування, моніторинг, встановлення дозвільної системи, оцінка та контроль за якістю атмосферного повітря.[1]

Список використаних джерел:

1. Акментина О.Г., Андрущенко І.М. та ін. Правове регулювання відносин в сфері довкілля в Європейському союзі та в Україні // За заг. ред. к.е.н. В. Г. Дідика. – К., 2007.
2. Гулич О. І. Напрями вдосконалення механізмів регулювання екологічного стану атмосферного повітря транскордонного регіону в контексті євроінтеграційних процесів України / О. І. Гулич // Регіональна економіка. - 2015. - № 4. - С. 73-80.
3. Правова охорона атмосферного повітря: практичні аспекти : посібник / за заг. ред. Т. М. Жиравецького, О.В. Кравченко. – Львів : Міжнародна благодійна організація «Екологія–право–людина», 2011. – 120 с.
4. Копиця Є. М. Міжнародний досвід правового регулювання нормування якості атмосферного повітря / Є. М. Копиця. // Теорія і практика правознавства. - 2015. - Вип. 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_19

Щиглов Є.О.,
аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права ім. академіка В.З. Янчука Національного університету біоресурсів і природокористування України

ВПЛИВ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС НА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Ефективність правового регулювання екологічного обліку залежить насамперед від стану національного законодавства, яке повинно володіти системними властивостями, наявними різноманітними зв'язками між правовими елементами та можливістю їх ефективного використання та застосування. Системоутворюючими факторами тут виступають екологічні інтереси суспільства, мета та завдання охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки, а також взаємопов'язані між собою, однак різні за змістом нормативні акти, що утворюють єдину правову спільність. З метою визначення повноти, достатності та ефективності такої системи законодавства, особливо в рамках євроінтеграційних процесів нашої держави, важливим фактором виступає дослідження генези становлення такого обліку на території Європейського Союзу.

В рамках проведеного нами дослідження було встановлено, що екологічний облік – це сукупність врегульованих правовими нормами еколого-управлінських,

природоохоронних та антропоохоронних відносин, спрямованих на збір, обробку і подання зведеної статистичної звітності про обсяги викидів та скидів забруднюючих речовин, а також розробку, розгляд, аналіз та оцінку техніко-нормативних документів – екологічного паспорту підприємства, декларації безпеки чи паспорту відходів тощо, що дозволяє встановити рівень екологічного ризику різних видів речовин і об'єктів вимогам екологічної безпеки та занесення їх до спеціальних державних (галузевих) реєстрів, які виступають одним із інструментів попередження настання надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

Такий облік формується поряд з природоресурсним обліком. Його основними об'єктами виступають: 1) шкідливі речовини та фактори впливу: а) шкідливі хімічні речовини; б) шкідливі біологічні речовини та мікроорганізми; в) фізичні фактори впливу (радіація, іонізація, радіолокація); 2) шкідливі об'єкти: а) потенційно небезпечні об'єкти; б) об'єкти підвищеної небезпеки.

Встановлено, що законодавство Європейського Союзу щодо виробництва та використання хімічних речовин, починаючи з 70-х років ХХ століття, об'єднувало близько 40 історично сформованих Директив і Регламентів, в яких були встановлені різні правила для «існуючих» і «нових» промислових речовин, відмінність між якими визначалася датою їх надходження на ринок. Всі хімічні речовини, що надійшли на європейський ринок до вересня 1981 року називалися «існуючими». Речовини, представлені на ринок після 1981 року відносилися до «нових» речовин. Згідно з Директивою Ради Міністрів ЄС 67/548 всі «нові речовини» повинні були пройти експертизу за оцінкою можливих ризиків для здоров'я населення і навколишнього середовища в результаті їх виробництва і використання. Однак для таких речовин не вимагалось проводити їх реєстрацію.

Ця та ряд інших обставин змусили Європейський Союз у 2006 році розробити і прийняти регламент № 1907/2006 щодо виробництва та обігу всіх хімічних речовин, включаючи їх обов'язкову реєстрацію (REACH – Registration, Evaluation, Authorization of Chemicals).

Відповідно до Протоколу про реєстри викидів і перенесення забруднювачів» від 21 травня 2003 року до Орхуської конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля на території Європейського Союзу була запроваджена Європейська система реєстрів викидів та скидів забруднюючих речовин (E-PRTR) функціонування якої сьогодні базується на таких документах, як: директиви 2003/87/ЄС від 13 жовтня 2003 року щодо заснування схеми для зменшення викидів в атмосферу парникових газів, торгуючи в межах Співтовариства та 2010/75/ЄС про промислові викиди від 24 листопада 2010 року; регламенти Комісії ЄС від 7 жовтня 2010 року № 920/2010 щодо стандартизованої і захищеної системи реєстрів; від 6 липня 2011 року № 691/2011 про Європейську систему еколого-економічних рахунків; від № 21 червня 2012 року 600/2012 про верифікацію звітів про викиди парникових газів і звітів про тонно-кілометри та акредитацію версифікаторів; від № 21 червня 2012 року 601/2012 № 601/2012 про моніторинг та звітність щодо викидів парникових газів; № 166/2006 про створення Європейського Регістру викидів і перенесення забруднюючих речовин; від 18 грудня 2006 року № 1907/2006 про реєстрацію, оцінку, авторизацію і обмеження хімічних речовин та препаратів (REACH), яким засновується Європейське Агентство хімічних речовин і препаратів та ін.

Україна, ратифікувавши 3 лютого 2016 року Протокол про реєстри викидів і перенесення забруднювачів, зобов'язалася впровадити загальнодержавну публічну електронну систему кадастрів викидів забруднюючих речовин та приєднатися до Європейської системи E-PRTR.

Встановлено, що на виконання зазначених зобов'язань сьогодні Урядом України прийнято розпорядження від 7 листопада 2018 року № 825-р «Про схвалення Концепції створення загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля», яким

передбачено створення таких компонентів зазначеної системи, як гео-портал екологічних даних (з геоінформаційною/координатною прив'язкою даних на картографічному сервісі) з підсистемою моніторингу стану навколишнього природного середовища, реєстром викидів та перенесення забруднювачів, геоінформаційним реєстром територій та об'єктів природно-заповідного фонду, який включатиме метадані про стан навколишнього природного середовища інших держателів інформаційних ресурсів, аналітичні матеріали, статистичну інформацію, інформаційні матеріали громадських організацій екологічного спрямування (за згодою).

Реалізацію Концепції передбачено здійснити протягом 2018-2020 років, однак станом на травень 2019 року в цьому напрямі не прийнято жодного рішення.

Щерба Б.,
*студент 1 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України**

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА ЇЇ ФОРМУВАННЯ У СФЕРАХ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Визначений українським урядом шлях на системне реформування суспільного розвитку країни обумовив необхідність зміни ставлення політичної влади до питань екології. В свою чергу, суттєва зміна пріоритетів у характері відносин держави щодо екологічної складової сталого розвитку, об'єктивно вимагає побудови нових екологічно збалансованих механізмів публічного управління реалізацією екологічної політики, що, на нашу думку, представляють собою системну сукупність методів, засобів та інструментів динамічного впливу держави на суспільну систему шляхом реалізації політичної, соціальної, економічної, організаційної і правової функції держави з метою охорони, невиснажливого використання та відтворення природних ресурсів.

Метою статті є аналіз діючих механізмів публічного управління реалізацією екологічної політики та розробка практичних рекомендацій їх удосконалення.

Проблема розглядалася такими вітчизняними вченими: А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Р. М. Рудницька, О. Г. Сидорчук, О. М. Стельмах, О. Б. Коротич та інші, виокремлюють економічні, правові, організаційні та соціальні механізми публічного управління, сфері екологічної політики.

Виклад основного матеріалу. Державна екологічна політика — це діяльність державних органів, спрямована на забезпечення конституційного права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Екологічну політику також можуть мати окремі підприємства чи організації.

Екологічна політика на національному рівні формується Міністерством екології та природних ресурсів. Ще донедавна Мінприроди одночасно розробляло екологічну політику та впроваджувало її.

Наразі у рамках реформи державного управління планується зосередити зусилля Міністерства саме на експертній, аналітичній роботі, яка полягатиме у розробці політичних рішень у природоохоронній діяльності, а їхнє безпосереднє виконання покладатиметься на різні державні агенції, служби або місцеву владу.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

На стратегічному рівні пріоритети екологічної політики визначені у Проекті Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року».

Аналіз організаційного та економічного механізму публічного управління реалізацією екологічної політики вимагає виокремлення складових відповідних механізмів:

а) управлінська складова – системна сукупність методів (пізнавально-програмуючий та організаційно-регулюючий методи) та засобів (законодавчі акти; прогнози розвитку; цільові програми; ліміти; державні інвестиції; державні і місцеві бюджети; бюджетні дотації, субсидії, субвенції; податки і податкові пільги, державні кредити; державне страхування та інше) динамічного впливу держави;

б) суб'єктна складова – органи виконавчої влади (уряд, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади); керівники і керівний склад цих органів, що діють у межах їх компетенції, визначеної законодавством;

в) об'єктна складова – система, яка підпорядковується владній волі суб'єкта управління і виконує його рішення (галузь, об'єднання, підприємства, організації);

г) нормативна (певні норми, стандарти) складова – реалізація комплексу обов'язкових норм, правил та вимог з охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки;

д) системна складова – охорона, невиснажливе використання та відтворення природних ресурсів, оздоровлення довкілля, ефективне поєднання функцій природокористування та охорони природи, забезпечення екологічно безпечного існування нинішнього та майбутніх поколінь.

Важливим в данний момент є провести реорганізацію органів, які відповідають за екологічну безпеку та політику України. Реформа повинна проводитися на таких засадах:

1. Чітка впорядкованість діяльності Міністерства екології та природних ресурсів України (розробка державної екологічної політики сталого розвитку). В свою чергу, через Міністра екології та природних ресурсів України, Кабінету Міністрів України підпорядковуються Державна екологічна інспекція України, Державна служба геології та надр України, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство екологічних інвестицій України та Державне агентство України з управління зоною відчуження. Така чітка впорядкованість окреслює першу позитивну рису на шляху до побудови ефективної системи публічного управління, а саме адміністративна реформа ліквідує дублюючі функції Міністерства екології та природних ресурсів України і спеціальних органів виконавчої влади (наприклад: Управління водних екосистем та ресурсів Міністерства тепер не дублюватиме деякі функції Державного агентства водних ресурсів України), що значно спрощує процедуру підготовки та прийняття рішень.

2. Чітке визначення діяльності агентств (здійснення функції з управління державним майном), інспекції (здійснення функції з контролю і нагляду у сфері екології) та служби (надання послуг громадянам у зв'язку з надкористуванням). Але, на наш погляд, абсолютна відсутність тлумачень у нормативно-правових актах, що саме вважати службами, агентствами та інспекціями, викликає у пересічних громадян запитання щодо їх управлінсько-правових повноважень, які вони мають та реалізують. Отже найближчим часом це питання необхідно врегулювати за допомогою внесення змін до відповідного законодавства, зокрема, до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», Закону України «Про державну службу», про Кабінет Міністрів України, що принципово змінить нормативне регулювання діяльності центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів України.

3. Скорочення чисельності управлінського апарату Міністерства екології та природних ресурсів України на 30 відсотків. Це одночасно розглядається і як серйозна економія державних коштів, і як можливість оновити, оздоровити державний апарат,

позбавивши його хронічних хвороб, які породжували корупцію, зловживання, неефективність.

Висновок. Отже, проблема побудови екологічної політики сталого розвитку з дієвими механізмами публічного управління є досить актуальною, особливо це пов'язано: із стрімкими змінами у житті України (активізацією процесу реформування суспільного життя); з необхідністю об'єктивно і реалістично визначити місце України у міжнародному співтоваристві в галузі охорони довкілля; з урахуванням змін, що відбулись як у світі, так і в самій державі. В свою чергу це обумовлює спрямованість подальших досліджень реформування екологічної політики України.

Щерба Ю.,

*студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України **

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ

З 1970 року ЄС підписав 200 угод з питань захисту навколишнього природного середовища. Проте

законодавче визнання пріоритетності екологічної складової суспільного розвитку не має великого значення, якщо воно не виконується належним чином. Саме тому в даний час завдання екологічної політики ЄС полягає, насамперед, в ефективній реалізації прийнятих природоохоронних угод.

Політика Європейського Союзу у сфері навколишнього середовища спрямована на досягнення

наступних цілей:

- збереження, захист і поліпшення якості навколишнього середовища;
- охорона здоров'я людини;
- раціональне використання природних ресурсів;
- сприяння вживанню заходів на міжнародному рівні для вирішення регіональних або світових екологічних проблем і, зокрема сприяння боротьбі зі змінами клімату.

Варто відзначити, що всі держави-члени несуть відповідальність за реалізацію ЄС природоохоронного законодавства. Формування політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища здійснюється поетапно шляхом прийняття так званих Програм дій з навколишнього середовища, які хоча і носять рекомендаційний характер, але завдяки встановленню чітких напрямків, цілей і принципів екологічної політики Європейського Співтовариства, разом з їх детальним описом і графіком реалізації сприяють розвитку та імплементації екологічного законодавства Європейського Союзу.

Всього виділяють 5 етапів формування екологічної політики ЄС.

Перший етап (1957–1971). Цей період характеризується відсутністю в ЄС правової компетенції у сфері

навколишнього середовища. На цьому етапі проводилися лише одиничні факультативні заходи.

Другий етап (1972–1985). Для цього етапу характерне проведення початкових заходів щодо захисту

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

навколишнього середовища країнами ЄС, поява перших програм дій у цій сфері, початок розвитку правового регулювання в області екології.

Третій етап (1986–1991). Цей період можна охарактеризувати як етап закріплення компетенції у сфері

охорони навколишнього середовища за інститутами ЄС. Єдиний Європейський Акт 1986 року вніс зміни в Римський договір 1957 року.

Четвертий етап (1992–2002). Це етап удосконалювання екологічної політики ЄС. У цілому, за цей час

були позначені основні рамки поточної екологічної політики за рахунок інституціонального закріплення питань екологічної політики і проблем навколишнього середовища в Договорах ЄС.

Отже, середина 90-х років ХХ ст. характеризується виділенням екологічної політики як одного з пріоритетних напрямків діяльності ЄС. Більш того, з 1998 року Єврокомісією і Європейською Радою у Відні (11-12 грудня 1998) була проголошена задача включення питань навколишнього середовища в усі напрямки політики Європейського Союзу.

П'ятий етап (2003 — до нашого часу). Сьогодні екологічна діяльність ЄС здійснюється на основі екологічної компетенції, передбаченої статтями Договору про ЄС.

Відомо, що Європейський Союз висуває до країн, які претендують на входження до нього, великий перелік вимог якості в різних сферах життєдіяльності, багато з них стосуються і досягнення певного рівня фінансового забезпечення політики щодо охорони довкілля.

Основи для співпраці між Україною і Європейським Союзом у сфері охорони довкілля було закладено

ще в 1994 р. відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між ЄС та його державами-членами і Україною. Необхідність тісної співпраці з європейською спільнотою у сфері охорони навколишнього середовища обумовлена не тільки визначеними нею екологічними імперативами її стратегії, але й потребами самої України у подоланні того стану, який можна охарактеризувати як кризовий, що формувався протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення її природно-ресурсного комплексу. У 2012 році була парафрована Угода про асоціацію між Україною та ЄС, а наприкінці 2012 року оприлюднено проект Угоди. Важливим елементом співпраці у сфері охорони довкілля, як і в багатьох інших сферах співпраці, що визначаються Угодою, є поступове наближення законодавства України до політики та законодавства ЄС. Окремим додатком до Угоди визначаються конкретні директиви, що їх потрібно адаптувати, а також встановлюються часові рамки. Такі зобов'язання України є дуже важливими з огляду на необхідність наближення до норм та стандартів ЄС. Велика увага питанню дотримання існуючого екологічного законодавства та багатосторонніх екологічних угод приділяється в контексті створення зони вільної торгівлі.

Перші кроки в напрямку адаптації у сфері охорони довкілля були зроблені в грудні 2012 року, коли

Мінприроди затвердило Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства

Європейського Союзу (Базовий план апроксимації) (Наказ № 659). Базовий план передбачає перелік директив ЄС у сфері охорони довкілля, до яких повинно адаптуватися українське законодавство.

Екологічна політика України визначена за "Основними напрямками державної політики в галузі охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки", затвердженими Верховною Радою України у 1998 р. Цей документ передбачає довгострокову стратегію розв'язання екологічних проблем в Україні на національному, регіональному, місцевому та об'єктному рівнях.

У цій галузі визначено конкретні пріоритетні завдання:

— удосконалення економічних механізмів охорони природи та природокористування з метою формування умов для концентрації фінансових ресурсів та їх цільового використання, щоб фінансувати

невідкладні екологічні заходи загальнодержавного і регіонального значення;

— суттєве підвищення ефективності застосування мінерально-сировинної бази та інших природних ресурсів;

— створення державної системи моніторингу довкілля та управління використанням природних ресурсів;

— забезпечення безпеки функціонування АЕС;

— реалізація екологічних програм, спрямованих на поліпшення якості повітря, води, розвиток

заповідної справи та створення цілісної екомережі, запровадження і дотримання принципів екологічно збалансованого розвитку;

— упровадження нових правових інструментів з метою розширення можливостей участі громадськості у розв'язанні природоохоронних проблем.

В Україні здійснюються роботи щодо створення єдиної державної системи використання і відтворення природних ресурсів, спрямовані насамперед на розвиток системи ведення кадастрів природних ресурсів, удосконалення нормативно-правового забезпечення дозвільно-ліцензійної діяльності природокористування.

Незважаючи на ускладнення, що виникли під час створення об'єктів природно-заповідного фонду у зв'язку з проведенням земельної реформи, площі територій природно-заповідного фонду продовжують збільшуватися.

Також триває удосконалення законодавчої бази у сфері екологічної безпеки та поводження з відходами.

Основна мета екологічної політики України — гарантування екологічної безпеки життєдіяльності громадян України; впровадження належних матеріальних, процедурних, інституційних та інших необхідних заходів щодо її регулювання та встановлення організаційно-юридичних умов для реалізації і захисту права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля. До сучасних стратегічних пріоритетів сталого розвитку України в екологічній сфері належать:

— гарантування екологічної безпеки ядерних об'єктів і радіаційного захисту населення та довкілля,

зведення до мінімуму негативного впливу наслідків аварії на ЧАЕС;

— поліпшення екологічного стану річок України, зокрема басейну р. Дніпро та якості питної води;

— стабілізація та поліпшення екологічного стану в містах і промислових центрах ДонецькоПридніпровського регіону;

— будівництво нових і реконструкція діючих потужностей комунальних очисних каналізаційних

споруд;

— запобігання забрудненню Чорного й Азовського морів, поліпшення їх екологічного стану;

— формування збалансованої системи природокористування та екологізації технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві, на транспорті;

— збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідної справи.

Таким чином основними відмінностями в екологічній політиці Європейського Союзу і України є пріоритетність. ЄС визначив за основну мету поліпшення стану НПС, а екологічна політика України зорієнтована на зменшенні впливу негативних факторів навколишнього середовища на здоров'я і благополуччя громадян. Крім того, за напрямком

дії екологічна політика ЄС направлена на галузі господарства та економіки, оскільки має універсальний підхід, а екополітика України має регіональний, а не галузевий характер, що означає різні підходи до різних економічних регіонів України. Ще одна відмінність – це час становлення екологічної політики. ЄС раніше почав ухвалення законів природоохоронного законодавства, і мав чітко встановлений план його подальшого розвитку. Однак українське законодавство має суттєві переваги утворенні законів та нормативно-правових актів, що регулюють безпеку на АЕС, регламентують порядок ліквідації наслідків на ЧАЕС та обмежують вплив різних сфер господарства на басейн р. Дніпра і Чорного моря, тобто місцями має значно вужчу спеціалізацію

Список використаних джерел:

1. . Кремер Л. Экологическое право Европейского Союза / Л. Кремер, Г. Винтер; отв. ред. О. Л. Дубовик. – М.: Городец, 2007. – 144 с.
2. Лозо В. И. Правовые основы экологической стратегии Европейского Союза (концепция, программное обеспечение, систематизация и комментарий действующего законодательства ЕС): монография /В. И. Лозо. – Х.: Право, 2008. – 368 с.
3. . Мазур И. И. Глобалистика. Энциклопедия / И. И. Мазур, А. Н. Чумаков. – М.: Радуга, 2003. –1328 с.

Якименко І.Л.,

*д.б.н., проф. кафедри екологічної безпеки та охорони праці
Національного університету харчових технологій*

Салавор О.М.,

*к.т.н., доц. кафедри екологічної безпеки та охорони праці
Національного університету харчових технологій*

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЗАСАДАХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ І КРАЩИХ ПРАКТИК ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ У ЄС

У міжнародних документах останнього десятиріччя, присвячених проблемам навколишнього середовища і сталого розвитку, велика увага приділяється екологічній культурі та свідомості, поінформованості громадян щодо екологічної ситуації у світі в цілому та країні проживання, зокрема, обізнаності з можливими шляхами вирішення екологічних проблем, з концептуальними підходами до збереження біосфери [1].

Загальноприйнятною є думка, що шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту. Підготовка громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості і культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства й природи повинна стати одним з головних важелів у вирішенні надзвичайно гострих проблем сучасності [2, 3].

Україна має багато невирішених економічних проблем та важку екологічну ситуацію як наслідок радянського минулого та неефективного управління у пострадянський період. У той же час Україна відіграє важливу роль у забезпеченні екологічної стійкості в Європі, так як є її географічною частиною. Чорнобильська катастрофа та її наслідки для екосистем і здоров'я людей в Європі є яскравим прикладом того, що екологічні проблеми мають транскордонний характер, тому вирішення екологічних проблем в Україні та підготовка висококваліфікованих екологічно свідомих фахівців в будь якій сфері діяльності є вкрай актуальними. На жаль, діюча система екологічної освіти в Україні не справляється з тими викликами, що стоять перед сьогодняшнім поколінням молодих фахівців.

Для розвитку екологічної свідомості та поглиблення екологічних знань української студентської молоді доцільно використовувати кращі освітні підходи Європейського Союзу [4, 5] та приклади кращих Європейських практик із захисту довкілля, оскільки ЄС є визнаним лідером у даній сфері.

У Національному університеті харчових технологій (НУХТ) вже є успішний досвід формування екологічної свідомості української молоді на засадах Європейських цінностей і кращих практик екологічної освіти та захисту довкілля. Зокрема, з 2016 року в НУХТ реалізовується Модуль Жана Моне програми Еразмус+ «Інструменти, політика та кращі практики захисту довкілля у Європейському Союзі» [6]. Модуль сприяє розвитку у майбутнього фахівця екологічної свідомості, вміння вирішувати складні задачі під час професійної діяльності з урахуванням європейських стандартів охорони довкілля та раціонального природокористування, використовувати принципи сталого розвитку в професійній і соціальній діяльності, розвитку здатності працювати в міжнародному контексті.

Позитивний досвід реалізації модуля може бути використаний і для підвищення екологічної свідомості студентів НУХТ інших спеціальностей, не фахівців з екології, які вивчають дисципліну «Екологія» як вибірккову. Методи викладання можуть значно варіювати: від типових лекцій/презентацій до активних форм навчання у формі дослідницьких семінарів, дискусій, круглих столів тощо. Студентів мають бути активно залучені до аналізу наукових публікацій, офіційних документів ЄС в галузі охорони довкілля, а також реальних успішних кейсів ефективних екологічних практик; проводити наукові дослідження за своїм основним фахом з включенням екологічної складової для досягнення мультидисциплінарності.

Головними складовими системи екологічної освіти та розвитку екологічної свідомості української студентської молоді мають бути її формальна й неформальна частини, форми й методи яких різні, але мета одна: різнобічна підготовка громадян, здатних визначати, розуміти й оптимально вирішувати екологічні та соціально-економічні проблеми в будь-якій професійній сфері на основі сукупності екологічних знань, ідей, поглядів та загальнолюдських цінностей. Особливістю ж формування екологічної свідомості студентів університетів є нормативне забезпечення курсів екологічної спрямованості, що передбачає засвоєння сучасних правових норм як національного законодавства, так і законодавства ЄС. Разом з тим, на нашу думку, екологічними знаннями, формуванням екологічного мислення, свідомості і культури на засадах Європейських цінностей мають бути охоплені громадяни всіх категорій, вікових груп і сфер діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про концепцію екологічної освіти в Україні. // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – № 7. – 2002. – С. 3–23. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01>
2. Закон України «Про освіту» // Документ 2145-VIII, поточна редакція від 19.01.2019. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Закон України «Про вищу освіту» // Документ 1556-VII, поточна редакція від 01.01.2019. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Empowering educators for a sustainable future Strategy for Education for Sustainable Development. Tools for policy and practice workshops on competences in education for sustainable development. November 2013. https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/ESD_Publications/Empowering_Educators_for_a_Sustainable_Future_ENG.pdf
5. Learning for the future – competences in Education for Sustainable Development. United Nations Economic Commission for Europe Strategy for Education for Sustainable Development. November 2012. https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/ESD_Publications/Competences_Publication.pdf

6. Yakymenko I., Salavor O., Shapovalov E., Sebkova K. Jean Monnet Module EcoPro for Master's students in Environmental Science at the National University of Food Technologies, Ukraine. Conference Proceedings of European Studies in Ukraine: Achievements, Challenges and Perspectives. Kyiv, 2 June 2017. 410-413.
<http://aprei.com.ua/wp-content/uploads/2017/07/EUROPEAN-STUDIES-IN-UKRAINE.pdf>

Яценко Я.О.,
*студентка 1 курсу юридичного факультету Національного університету
біоресурсів та природокористування України**

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання вирішення питання довгострокового розвитку підприємств потребує застосування принципово нових підходів, докорінної перебудови системи управління підприємством на базі інновацій у різних сферах діяльності, у тому числі і в екологічній. Це дозволить створити підґрунтя виваженому формуванню стратегії розвитку підприємства, орієнтованої на забезпечення реалізації не лише економічних та соціальних, а й екологічних пріоритетів. Оскільки без врахування екологічного фактора в системі стратегічного управління підприємством неможливо забезпечити стійкість та ефективне довготривале існування, то однією з невід'ємних складових загальної стратегії підприємства повинна стати стратегія еколого-орієнтованого розвитку, яка у відповідності до глобальної концепції сталого розвитку мала б превентивний характер щодо виникнення конфліктних ситуацій між підприємством і довкіллям.

Стратегію еколого-орієнтованого розвитку пропонуємо визначати як комплекс заходів передусім інноваційного характеру, спрямованих на підвищення і розвиток екологічного потенціалу з метою забезпечення еколого-економічної результативності та ефективності діяльності підприємства.

Серед стратегій, реалізація яких передбачає застосування інновацій, у тому числі в екологічній сфері, науковці Н. Караєва, Р. Корпан та Т. Коцко пропонують розрізняти: стратегію “запозичення”, особливість якої полягає у використанні власної ресурсної бази, частини власного науково-технічного потенціалу та досвіду у сфері екологічного менеджменту, освоєння технологічних процесів, які позитивно зарекомендували себе в розвинутих країнах, з поступовим нарощуванням кадрів екологічного супроводу виробництва при вдосконаленні нормативно-правової бази; стратегію “нарощування”, яка базується на використанні власного потенціалу, залученні вчених-екологів, інтегруванні фундаментальної та прикладної науки з метою створення нових екологічно чистих технологій (продукції, послуг) [2].

Проведені дослідження дозволили визначити основні напрями розвитку екологічного потенціалу підприємства:

1. Техніко-технологічний – реалізується шляхом впровадження екологічних техніко-технологічних інновацій, які є визначальними для досягнення підприємством високих еколого-економічних результатів.

* Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Ладиченко В.В.

2. Організаційно-управлінський – передбачає впровадження екологічних організаційно-управлінських інновацій, які зорієнтовані на впровадження та розвиток системи екологічного менеджменту підприємства та побудову відповідної організаційної структури управління.

3. Організаційно-технічний – полягає у поєднанні перших двох напрямів.

4. Ринковий – полягає у спрямуванні зусиль на залучення до співпраці інших суб'єктів ринку задля вирішення природно-ресурсних проблем (наприклад, створення кластерних об'єднань). Це сприятиме одержанню синергетичного ефекту від об'єднання ресурсів та комбінації взаємодоповнюючих функцій.

Екологічна стратегія є основним елементом системи стратегічного управління еколого-орієнтованим розвитком підприємства. Вибір екологічної стратегії залежить від рівня екологічного потенціалу підприємства, який визначає його можливості забезпечувати власну екологічну ефективність та результативність. Тобто, забезпечення майбутньої екологічної ефективності та результативності підприємства відбуватиметься завдяки зниженню потенційних екологічних ризиків та розвитку екологічного потенціалу підприємства.

Таким чином, екологічна стратегія є одним із центральних елементів екологічного менеджменту на стратегічному рівні, виступає сполучною ланкою між нормативною екологічною політикою і оперативними екологічними програмами. Серед екологічних стратегій, які відповідають концепції сталого розвитку підприємств та принципам сучасного корпоративного екологічного менеджменту, виділяють наступні [4, с. 327]: стратегія достатності – добровільне обмеження споживання і відповідно зміна стилю життя; стратегія чистого виробництва, що забезпечує мінімізацію негативного впливу на навколишнє природне середовище окремого підприємства шляхом радикальної зміни технології, номенклатури продукції, і застосовуваної сировини; стратегія еко-ефективності – істотне збільшення коефіцієнта використання сировинних ресурсів і коефіцієнта корисної дії всіх технологічних процесів; стратегія кругообігу потоків – формування між підприємствами своєрідних індустріальних постачальницьких ланцюгів, які здійснюють кругообіг потоків сировини і відходів у відповідності з асимілюючим потенціалом природи; стратегія кооперування – скорочення негативного впливу на стан природного середовища з боку групи підприємств, які об'єднуються між собою у спільному вирішенні екологічних проблем, з метою підвищення рівня ресурсозбереження і мінімізації відходів.

Особливої уваги, з боку підприємств легкої промисловості, заслуговує стратегія екологічної модернізації (основних фондів, технологій, окремих процесів та продуктів), яку доцільно застосовувати у поєднанні з попередніми двома [5]. Екологічна модернізація підприємства передбачає: запровадженням системи екологічного менеджменту, екологічного аудиту, а також досвіду екологічного інжинірингу, маркетингу, лізингу, страхування; оновлення виробничих процесів (технологічних систем) для поліпшення екологічних характеристик виробництва з економічним ефектом; модернізацію очисних споруд з економічним ефектом; екологічне оздоровлення промайданчика та прилеглої території; підвищення екологічної свідомості та кваліфікації персоналу.

Залежно від ступеню врахування вимог природоохоронного законодавства та нормативно-правових актів екологічні стратегії поділяють на пасивні та активні [4, с. 324-325]. Пасивні екологічні стратегії передбачають лише виконання вимог діючого природоохоронного законодавства, стандартів та нормативів, у той час, як активні – спрямовані на кардинальне вирішення еколого-економічних питань на більш глибокому рівні (природоохоронні вимоги розглядаються як шанси для подальшого розвитку) та узгодження екологічних цілей з економічними і соціальними. Таким чином, можливо зробити висновок, що еколого-орієнтований розвиток підприємств легкої промисловості пов'язаний із реалізацією саме активної екологічної політики.

Для забезпечення стратегічної завершеності необхідно розробляти операційні (конкретні) стратегії, які є суттєвим елементом досягнення пріоритетних цілей, зумовлених станом зовнішнього середовища. Дані стратегії розробляються для певного об'єкта управління, що, при їх розробці та реалізації, вимагає врахування особливостей підприємства та поточних умов, у яких воно діє. Конкретні стратегії можуть бути сформульовані у вигляді стратегічних завдань управління певним об'єктом або у вигляді плану стратегічних заходів.

Проведені дослідження показали, що стратегічний набір підприємства в контексті еколого-орієнтованого розвитку можливо відобразити як ієрархію супідрядних стратегій, таким чином: стратегія сталого розвитку; стратегії еколого-орієнтованого розвитку; екологічні стратегії; стратегічні екологічні програми та заходи.

Результатом проведених автором досліджень наукових підходів і практичного досвіду у сфері стратегічного управління та екологічного менеджменту стали методичні положення щодо формування стратегії еколого-орієнтованого розвитку, які передбачають такі основні етапи:

- розробка концепції еколого-орієнтованого розвитку підприємства;
- оцінка зовнішнього середовища підприємства в контексті еколого-орієнтованого розвитку;
- оцінка організаційно-технічного рівня підприємства в контексті еколого-орієнтованого розвитку (ОТРП(ЕОР));
- проведення екологічного SWOT-аналізу;
- формування стратегії еколого-орієнтованого розвитку та її узгодження з іншими конкурентними стратегіями підприємства;
- формування набору альтернативних екологічних стратегій та їх узгодження з іншими функціональними стратегіями підприємства;
- розробка програм та заходів щодо реалізації стратегії еколого-орієнтованого розвитку;
- оцінка результатів реалізації стратегії еколого-орієнтованого розвитку;
- коригування стратегії еколого-орієнтованого розвитку із врахуванням нових обставин, виявлених системою екологічного менеджменту.

Аналіз зовнішнього середовища включає вивчення всіх можливих ринкових шансів і загроз підприємству, які формуються під впливом політичних, економічних, соціальних, технологічних і екологічних факторів зовнішнього середовища, у тому числі і на глобальному рівні. Важливо ще раз підкреслити, що існуюча для підприємств необхідність орієнтуватися на кращі результати у сфері охорони НПС, екологічної безпеки та ресурсозбереження, пов'язана не тільки з ризиками, але і з можливостями, що відкриваються для підприємства та є чинниками довгострокової конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Портер М. Е. Стратегія конкуренції / М. Е. Портер : [пер. з англ.] А. Олійник, Р. Сільський. – К. : Основа, 1998. – 390 с.
2. Сталій розвиток: еколого-економічна оптимізація територіально-виробничих систем: навчальний посібник / Н. В. Караєва, Р. В. Корпан, Т. А. Коцко [та ін.]; за заг. ред. І. В. Недіна. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 384 с.
3. Мартиненко М. М. Стратегічний менеджмент: підруч. / М. М. Мартиненко, І. А. Ігнат'єва. – К.: Каравелла, 2006. – 320 с.
4. Экологический менеджмент / Н. Пахомова, А. Эндерс, К. Рихтер; СПб.: Питер, 2003. – 544 с.
5. Тарасенко І. О. Сталій розвиток підприємств легкої промисловості: теорія, методологія, практика: [монографія] / І. О. Тарасенко. – К.: КНУТД, 2010. – 390 с.
6. Беллман Р. Динамічне програмування і сучасна теорія управління. М.: Наука, 1969. 120 с.

ЗАХИСТ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Серед усіх цінностей нематеріального характеру, усвідомлених людством як дійсно універсальні (всезагальні) цінності, права і свободи людини стоять на одному з перших місць. У сучасний період інтеграції нашої держави у русло демократичних процесів світового розвитку та адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, що є пріоритетним напрямком української зовнішньої політики, істотного значення набуває правове забезпечення конституційних прав людини і громадянина, серед яких особливе місце займають екологічні права.

Конституція України проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю (ст. 3), закріпила низку основних прав, поряд з якими виділила і екологічні права: право на безпечне для життя і здоров'я довкілля; право на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди; право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення (ст. 50). І оскільки закріплення прав в Основному Законі держави, що має найвищу юридичну силу і норми якого є нормами прямої дії, набуває істотного значення для їх захисту, то виведення екологічних прав у ранг конституційних, у свою чергу, мало визначальний вплив на їх подальший розвиток та реалізацію.

Основним (фундаментальним) екологічним правом є право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. В цілому, формування екологічних прав почалося з визнання саме цього права, яке в еколого-правовій літературі прийнято розглядати як ядро всієї системи екологічних прав, на реалізацію і захист якого спрямовані інші екологічні права громадян. У даний час екологічні права громадян закріплені у ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», відповідно до пункту «а» якої кожний громадянин України має право на безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище, та у низці інших нормативно-правових актів. Крім того, основне (фундаментальне) екологічне право, згідно з положеннями цивільного законодавства, належить до особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, і на законодавчому рівні закріплено в ст. 293 Цивільного кодексу України як право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

В країнах Європейського Союзу екологічні права прийнято розділяти на три категорії:

По-перше, це права з галузі публічного права: право на судовий захист від дій екологічних порушників, право оспорювати в суді дії уряду, а також процедурні права, такі як доступ до інформації і право участі в прийнятті рішень в галузі охорони навколишнього середовища (участь в оцінці впливу на навколишнє середовище тощо).

По-друге, це права з галузі приватного права: право на судовий захист при безпосередньому завданні шкоди позивачу і право застосування положень обмежувальних угод.

Третю категорію становлять права, що зазвичай включаються в перелік основних прав чи в так званий «стандарт» прав людини, такі як право на сприятливе навколишнє середовище чи право на інформацію про навколишнє середовище [1].

* Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Головка Л.О.

На сучасному етапі розвитку екологічної діяльності та компетенції ЄС, правову основу здійснення політики ЄС у сфері навколишнього середовища складають положення Договору про Європейське Співтовариство 1957 р. Цьому питанню присвячений розділ XIX Договору про ЄС «Навколишнє середовище», ст. 174-176.

Захист навколишнього середовища є однією з найважливіших цілей ЄС. Амстердамський договір 1997 року, який вніс чергові зміни до змісту установчого договору Співтовариства, закріпив в тексті Договору про ЄС також принцип екологічної орієнтованості діяльності ЄС (ст. 6). Цей принцип має на увазі інтеграцію цілей (ст. 174(1)) і принципів екологічної політики ЄС (ст. 174(2)) у здійснення інших політик Співтовариства (сільське господарство, транспорт, загальний ринок, регіональна політика та ін.)

У ст. 37 Хартії основних прав Європейського Союзу визначається, що високий рівень захисту навколишнього середовища і покращення його якості повинні стати складовою частиною політики Європейського Союзу і забезпечуватися згідно з принципом стійкого розвитку [2]. На сучасному етапі розвитку права Європейського Союзу становлення механізму захисту екологічних прав громадян є істотним його напрямом. Хартія про основні права закріплює лише екологічну гарантію здійснення інших основних прав і не містить власне екологічних прав. Це викликає обґрунтоване здивування у широких колах екологічної громадськості Європи. Адже екологічні права, безумовно, належать до основних соціальних прав, а їх здійснення є ключовою умовою досягнення стійкого розвитку.

Важливим публічним правом країн – членів Європейського Союзу є право на судовий захист (право на доступ до правосуддя). Згідно зі ст. 1 Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, від 25 червня 1998 року «право на доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища» є засобом забезпечення захисту «права кожної людини нинішнього і майбутніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я та добробуту» [3].

Відповідно до ст. 15 Цивільного процесуального кодексу України суди розглядають в порядку цивільного судочинства справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають з цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ здійснюється за правилами іншого судочинства.

Однак саме той факт, що в екологічному законодавстві ЄС наразі формується механізм гарантій екологічних прав, створені правові інструменти, що дозволяють забезпечити їх реалізацію, свідчить про непряме визнання ЄС екологічних прав особистості.

Список використаних джерел:

1. Калиниченко П. А. Защита экологических прав в законодательстве Европейского сообщества / П. А. Калиниченко, Д. Н. Рациборинская // Экологическое право. – 2003. – № 2.
2. Хартія основних прав Європейського Союзу від 7 грудня 2000 року.
3. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхус, Данія, 25 червня 1998 року): ратифікована Законом України від 6 лип. 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 34. – Ст. 296.